

श्रीबोधायनमहर्षिप्रणीतम्

बो धायनगृ ह्यस्तम

BODHĀYANAGŖHYASŪTRAM OF BODHĀYANAMAHARŞI

General Editor:
Vidwan Dr. H. P. MALLEDEVARU, M.A., Ph.D.

Editors:
Vidwan L. Srinivasachar
Dr. R. Shamasastri

प्राच्यविद्यासंशोधनाङ्यः
ORIENTAL RESEARCH INSTITUTE, MYSORE
1983

Price: Rs. 32-00

SI. No.

ODHAYAMAHARSI BODHAYAMAHARSI

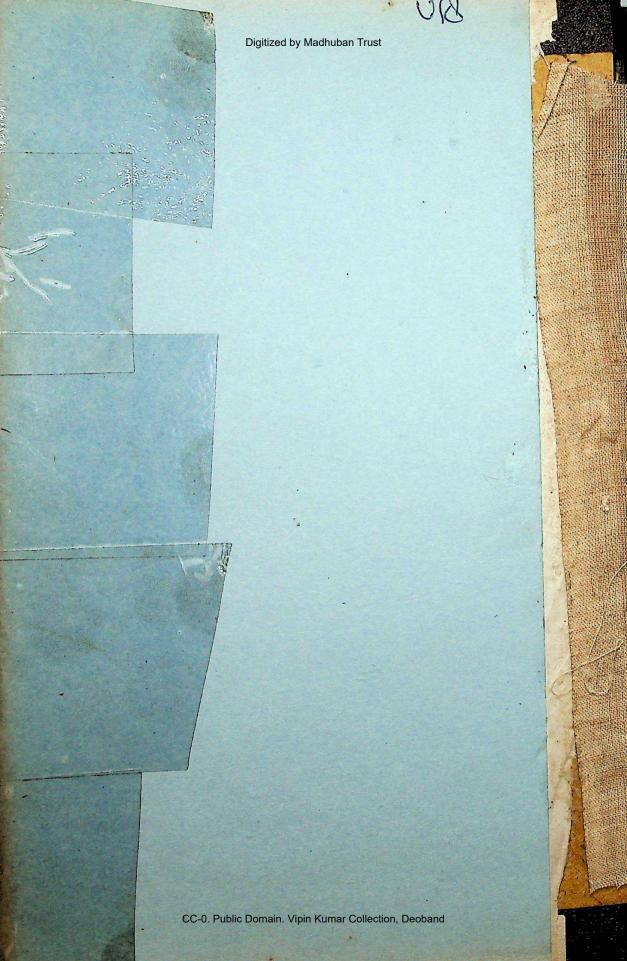
ORI Mysore

Public Domain. Vipin Kumar Collection, Do

Digitized by Madhuban Trust CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband NOTE:-Books once sold are neither returnable nor exchangeable at all.

			Michiga Digasian	atna oad, Bangalore ligh Road,	INDOLOGICAL PUBLISHERS & DISTRIBUTORS मोतीलाल बनारसीवास	Gram : GLORYINDIA MOTILAL BANARSIDASS
-	20 25			Toler	No. C 2532	41 U.A., BUNGALOW ROAD, JAWAHAR NAGAR, DELHI 110 007 (INDIA)

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

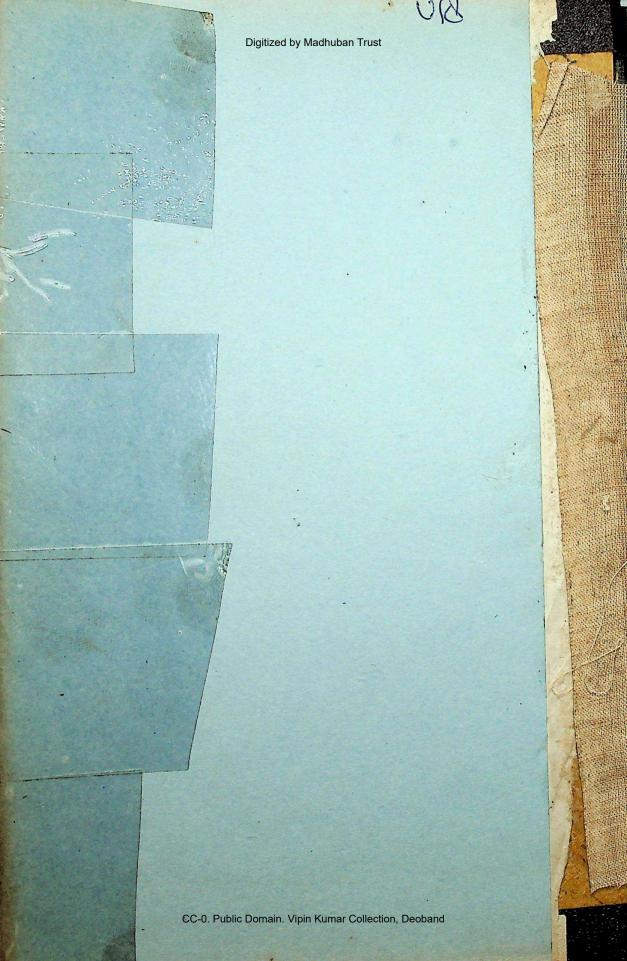
NOTE:-Books once sold are neither returnable nor exchangeable at all.

	1302		Mishrof gississis	Mydapdre, Madras	Branches: Chowk, Varanasi Ashok Rajpath, Patna 24 Race Course Road, Bangaloreमो ती लाल बनारसी बास	Tele Phones: 291 1985 INDOLOGICAL PUBLISHERS & DISTRIBUTORS	3
					Dated 2	Cash Mer	41 U.A., BU NAGAR, D
160754	3			29-20	Dated 2) 10/900	Cash Memo No. C 2532	41 U.A., BUNGALOW ROAD, JAWAHAR NAGAR, DELHI 110 007 (INDIA)

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

UNIVERSITY OF MYSORE ORIENTAL RESEARCH INSTITUTE SERIES No. 141

मेस्र विश्वविद्यानिलयः प्राच्यविद्यासंशोधनालयग्रन्थमाला—१४१

BODHĀYANA GŖHYASŪTRAM OF BODHĀYANA MAHARSI

श्री बोधायनमहर्षिप्रणीतम् बोधायनगृह्यसूत्रम्

ORIENTAL RESEARCH INSTITUTE, MYSORB.
प्राच्यविद्यासंशोधनालयः मैस्रू.

1983

First Edition 1904
Second Edition 1920
Third Edition 1983

0

The Oriental Research Institute, Mysore-1983

Published By:

The Oriental Research Institute, University of Mysore, Mysore.

Printed at:

Bhaskara Printers, Geethamandiram Road, Mysore-1.

UNIVERSITY OF MYSORE

ORIENTAL RESEARCH INSTITUTE SERIES-141

General Editor:

Vidvan Dr. H. P. Malledevaru, M.A., Ph.D.,

Director:

Oriental Research Institute, Mysore and Professor and Head, Department of P. G. Studies and Research in Sanskrit, Manasagangotri, Mysore.

ORIENTAL RESEARCH INSTITUTE, MYSORE.
1983

Column to retor the Core Mande of R. G. Studies

श्रीबोधायनमहर्षिप्रणीतम् **बो धा य न गृ ह्य सू त्र म्**

BODHĀYANAGRHYASUTRAM

OF BODHĀYANA MAHARSI

EDITORS

L. SRINIVASACHAR.
Asst. Pandit, Government Oriental Library, Mysore
First Edition 1904

R. SHAMA SASTRI
Curator, Government Oriental Library, Mysore
Second Edition 1920

प्राच्यविद्यासंशोधनालयः
ORIENTAL RESEARCH INSTITUTE, MYSORE.
1983

FOREWORD

Sanskrit literature is broadly divided into Vedic and Classical Literature. The sūtra literature acts as a connecting link or bridge between the vedic and classical literature. Sūtras are again classified as Śrauta, Dharma, Grhya and Śulva. The Grhyasūtras are very important because they throw light on life of ancient Indians. The study Grhyasūtras is absolutely necessary in order to understand the popular beliefs, customs, usages and ceremonies (Samskārās) of ancient Indians. They can even be regarded as 'Folklore Journals' of ancient India. All the Samskārās (ceremonies) which are to be performed by the Hindus are narrated in the Grhyasūtras. Hence they are very important even to the Sociologist and Ethnologist.

Just as the Rgveda is regarded as the first and foremost among the Vedās, in the same way Bodhāyana Gṛhyasūtra is regarded as the first and foremost among (about) eighteen Gṛhyasūtras. Bodhāyana Gṛhyasūtra includes: Bodhāyana Gṛhya—Gṛhya-Paribhāṣā—Gṛhyaśeṣa—Pitṛmedha—and Pitṛmedha-śeṣa.

The First and Second editions of Bodhāyana Grhyasūtra were edited by Pandit L. Sreenivasacharya and Dr. R. Shamashastri in the year 1904

and 1920 respectively and published by the Criental Research Institute, Mysore. Pandit Sri Vidwan B. V. Narasimhacharya has gone through the proofs of the present volume.

The munificent grant by the Government of Karnataka has made it possible to bring out the present edition of 'Bodhāyana Gṛhyasūtram' along with seven other publications namely:

- 1. Nyāyamañjari- Vol. II
- 2. Descriptive Catalogue-Vol.IX
- 3. Vātulaśuddhāgama-Vol·I
- 4, Vātulaśuddhāgama Vol.II
- 5. Yoga Śataka
- 6. Brahmasūtra Bhāṣya
- 7. Mādhavīya Dhātuvṛtti

and with eight works namely:

- 1. Siddhānta Siddhāñjana
- 2. Āpastamba Grhyasūtra
- 3. Anubhāṣya with Commentary
- 4. Descriptive Catalogue No. 10
- 5. Descriptive Catalogue No. 7
- 6. Šivatattva Ratnākara
- 7. Tarka Tāṇḍava
- 8. Vīrāgama-Vol.1

in the press.

Further owing to the generous grant from the Government of India and Government of Karnataka, the Oriental Research Institute is now equipped with the first tier out of the three tier system for preserving manuscripts and also with a fumigation chamber duly installed. Hence our grateful thanks are due to the Government of India and Government of Karnataka in this behalf.

I should mention here the good and expeditious work of Sri S. Chandrashekhar, Proprietor of Bhaskara Printers, Mysore. It is a pleasant duty to acknowledge the kind co-operation of the members of the Syndicate, University of Mysore, and the Advisory Committee of the Oriental Research Institute in publishing valuable works.

Our beloved Vice-Chancellor Prof. K. S. Hegde and Registrar Sri N. R. Venkatesh are extending their timely help and encouragement for the research work and publications of our Institute. I take this opportunity to express our sincere gratitude to them and assure that the Institute will strive hard to bring out many more valuable works.

H. P. Malledevaru
Director

प्रथम सुद्र णस्योपोद्धातः

गृह्यसुत्रेषु हि बोधायनीयं सूत्रमादिमं गण्यते । यथा—आमिवैश्यसूत्रे— "अथातस्सूत्रगणान्व्याख्यास्यामः बोधायनमापस्तम्बं सत्याषाढं
द्राह्यायणमागस्त्यं शाव्डिल्यमाश्वलायनं शाम्भवं कात्यायनमिति नवानि पूर्वसूत्राणि । वैखानसं शौनकीयं भारद्वाजमामितेवश्यं जैमिनीयं वाध्रुं माध्यन्दिनं कौण्डिन्यं कौषीतकमिति नवान्यपरस्त्राणि । "अष्टादशसंख्याताश्रारीरसंस्काराः" इति ॥

प्रशस्यते चैवमिदम्—

स्वस्त्रे विद्यमाने तु परस्त्रेण वर्तते । बोधायनमतं कृत्वा स्वस्त्रफलभाग्भवेत् ॥

इति वृद्धमनुना ॥

तदिदं बोधायनीयं गृह्यसूत्रं—परिभाषा गृह्यदोष-पितृमेधास्यैस्त्रिभि-रुपप्रन्थैस्सम्पुटीकृत्य समप्रमत्र प्राकाशि । प्रत्येकं चैतेषां चतुर्णो प्रविभागानां क्रमेण चत्वारः, द्वी, पञ्च, त्रयः प्रश्ना इत्याहत्य चतुर्दश प्रश्नाः सन्ति । प्रश्नावान्तरविभागाश्चाध्यायाः ॥

कचिच पुस्तके गृद्यभागमात्रेऽध्यायस्याप्यवान्तरविभागः सण्डरूपे दृश्यते । तत्तत्कोशभेदेन च सण्डविभागप्रदेशे सण्डसंस्थायां च वैषम्य- मुपलभ्यते । शिष्टिव्यास्यीयाप्टले स्वध्यायगणनैवाहता न पुनरध्यायान्तः-खण्डविभागोऽपि । तसादस्मामिरप्यत्र सर्वेष्वपि विभागेषु अध्यायसंस्या-मात्रं संन्यवेशि ॥

किंचांत्रैकार्थप्रतिपादक एवाध्यायः कैश्चिद्विशेषित उभयोरिष प्रित्तभागयोरुपलभ्यते । गृह्ये संक्षेपतोऽभिहितान्येव कानिचित्पकरणानि परिभाषाशेषयोर्विस्तरेण प्रतिपाद्यन्ते । केषुचित्प्रकरणेषु गृह्योक्तमुपजीव्य 'पुरस्ताद्व्याख्यातम् 'इति परिभाषाशेषयोरुक्तमुपजीव्य 'अन्यत्र व्याख्यातं 'इति परिभाषाशेषयोरुक्तमुपजीव्य 'अन्यत्र व्याख्यातं 'इति च प्रतिपाद्यते सूत्रकृता । तस्मात्सर्व एते प्रविभागा एकप्रन्थभावमुपगन्तुमईन्तीत्यविप्रतिपन्नभेवतत् ॥

किंचास्मिन् देशे ण्तत्कल्पावलिम्बनां विरलतया एतद्र्नथस्य कोशा अपि न तावन्तस्ममुपलभ्यन्ते यावन्त आपस्तम्बकल्पस्य । नाप्यस्य बोधायन-गृह्यस्य तथा व्याख्या समुपलभ्यते । परं तु 'शिष्टिव्याख्यानम् ' इति शिष्टिनाम्ना केनचित्पण्डितेन विरचिता शिष्टिनाम्ना संकेतिता वा काचि-द्व्याख्या समासादिता । साऽप्यशुद्धाऽतिसंक्षिप्ताऽसंम्पूर्ण गृह्यभागे प्रश्न-ग्रयमात्रस्य च वर्तते ॥

आदर्शपुस्तकानि

तत्रैतत्कोशालयस्थाः कोशाश्चत्वारः

- 1. (क) (514) ग्रन्थाक्षरिखतं तालपत्रमयं गुद्धं समग्रम् ।
- (ख) (405) नागराक्षरिखतं ,, ,,
- 3. (ग) (691) आन्ध्राक्षरिःखतं ,, षशुद्धं असमग्रम्।
- 4. (घ) (303) नागराक्षरितिस्तं ,, ,, शिष्टिन्याख्यानम् असमग्रम् ।
- 5. (ङ) तंजावूरुजिल्ला कदिरमंगलायहारस्य श्रीयुतसुब्रह्मण्यशास्त्रिणां प्रन्थाक्षरलिखितं तालपत्रपुस्तकं चैकं समग्रं युद्धं च ।।

तदेतेषां पश्चानां कोज्ञानामवष्टम्भेन प्रवन्धोऽयं परिष्कृत्य प्रकट्यकारीति शम् ॥

द्वितीय मुद्रणस्योपोद्धातः

इह खलु बोधायनगृह्यसूत्रमिति बौधायनगृह्यसूत्रमिति च प्रसिद्धोऽयं गृह्य पुरुषकर्तव्यकर्मप्रतिपादको प्रनथः श्रीतगृह्यधर्मकदम्बात्मके बोघायनकरूपेऽ न्तर्गत इति ज्ञायते । वाराहश्रीतान्तर्गतगृह्यसूत्रस्य 'गृह्यपुरुषः ' इति वाराहकरूपकारेण कृतस्य नामनिर्देशस्योपलम्भात् गृह्यसूत्रशब्दो गृह्येण पुरुषेण कर्तव्यानां कर्मणां प्रतिपादकं त्रमित्यर्थमभिधत्त इति भाति । तदिद बोधायनगृद्धं गृद्ध-गृद्धपरिभाषा गृह्यरोष पितृमेधातमकचतुर्विधयनथयथित दृश्यते । गृह्यसूत्रे प्रतिपादितान्यपि कानिचित्कर्माण्यनुक्तैः कर्मभिस्सह परि-भाषाशेषसूत्रयोः प्रतिपाद्यन्ते । अतश्च परिभाषासूत्रं शेषसूत्रं च प्रायेण बोधायनदिष्येष्वन्यतमेन केनचित्प्रणीतं स्यादिति सम्भावना प्रसरित । बोघायनमतावलम्बिनां गृह्यसूत्रमित्यर्थमभिद्धह्यौघायनगृह्यसूत्रशब्दोऽप्येतमेवार्थ द्रढयति । शेषसूत्रे बहूनामध्यायानामन्ते परिदश्यमानं "इत्याह भगवान् बोधायनः " इत्येतादृशमनुवाद्मुररीकृत्य बोधायनशिष्यपरंपरारचितमिदं सत्रं न तु बोधायनेनैव प्रणीतमिति पाश्चात्यविदुषां चामिप्रायो वर्तते । यद्यपीद-मित्थं प्रतिभाति, तथाऽपीदं सर्वत्र भाष्यकृदादि विद्वत्सम्मतं नात्पर्यमिति वक्तुं न शक्यते । बोघायनश्रीतसूत्रे प्रन्थकृत् विंशतितमे प्रदने शालि-केराचार्यस्याभिप्रायमनूद्य स्वाभित्रायमपि दशयम् स्वनाम निर्दिशतीति व्याख्यातारो मन्यन्ते । 'अहं वदामि ' 'इति मम तात्पर्यम् ' इति न कुत्रापि संस्कृतप्रनथेषु प्रनथकृतो वदन्ति । नापि प्रवरान्तर्गतं स्वनाम निर्दिशन्ति । किन्तु प्रसिद्धेनोपनाम्नैव स्वामिप्रायं परिदर्शयन्तीति भरतखण्ड-पण्डितानां सम्प्रदायः । अतश्च गृह्यसूत्रमिदं कल्पान्तर्गतं बोधायनेनैव प्रणीतं, परिभाषाशेषसूत्रे तु प्रायेण शिष्यान्यतमेन केनचिद्धिस्तारिते इति भाति ॥

कदा वाऽयं बोधायन आसीदिति निष्कृष्य द्रवियतुं न शक्यते ।
तथाऽप्ययं प्रन्थकृत् किस्ता स्प्रागेव प्रायेण बुद्धस्याविर्भावात्पुरैवासीदिति
निश्चेतुं शक्यते । यतस्तावदत्र गृह्यसूत्रे पुराणेषु कलिवर्ज्यप्रकरणे निषिद्धान्यपि मत्स्यबलिहरणो-गोमेधे मांसाशनौ-हप्टार्तवकन्याविवाहादीनि कर्माण
गृह्येषु परिगणितानि हश्यन्ते । गोमेधगोमांसभक्षणादि बुद्धात्प्रागेव भरतखण्डार्येषु प्रसिद्धमासीत् । अतोऽयं प्रन्थः किस्तात्प्राक् अञ्दानां षष्ठशतकादपि प्राचीन इति बाढं वकतुं शक्यते । किंच नववासरनामधेयात्मकनवप्रहणं पूजाविहिताऽत्र हश्यते । अतश्य सप्तवासरप्रचारात्प्रागेवायं प्रन्थो
निबद्ध इत्यपि वक्तुं शक्यते । सोमपात्राण्यभिद्धानो प्रहशञ्दोऽत्र
रोषस्त्रे सूर्यादिखेटान्बोधयितुं प्रयुक्त इति परिभाषाशेषसूत्रे किस्तोत्तरकाले
रचिते इत्यपि भाति । किं च शेषसूत्रे पशुबन्धप्रत्याम्नायत्वेन पाकयज्ञो
विहित इति बौद्धोपदेशानुरोधेन प्राणिहिंसात्यागरुचिश्च प्रदर्शिता हश्यते ।
न ह्येकेनैव प्रन्थकृता हिंसाहिंसे मांसाशनानशने च अनुष्ठानविषयौ क्रियेते ।
अतश्च विधिरेकेन निषेधश्चान्येन कृत इति अभ्युपगन्तव्यम् ॥

मुद्रणं चेदं प्रथममुद्रणान्न कुत्रापि भिद्यते । विरळाक्षरसंयोजनमेक-मेव पत्रबाहुळ्यहेतुः । पुस्तकापेक्षिणां निर्वन्धात् द्वितीयमुद्रणमिद्माहत-मित्यनवद्यम् ॥

^{1.} पत्र 27—28. 2. प. 51—52. 3. प. 62—63. 4 प. 106. 5. प. 204.

गृह्यस्त्रत्रविषयानुक्रमणिका

	प्रक्षः	अध्यायः	स्त्रम्	पुटसङ्ख् या
	1	i	1-12	1
••	,,	,,,,,	13-29	2-3
	,,	2	1-67	4-8
	,,	3	1-39	9-12
	"	4	1-11	13-14
•••	,,	- ,,	12-23	14-15
•••	,,	,,	24-33	15-16
•••	,,	,,	34-39	16
•••	,,	,,	40-45	16-17
•••	,,	- 5	1-3	18
•••	,,	,,	4-9	18-19
••••	"	• • •	10-14	19
•••	"	,,,	15-16	19
	"	, ,,	17-25	19-20
••••	,,	,,,	26-28	20
	22	,,	29-31	20
		1 ;; ;; ;; ;; ;; ;; ;; ;;	1 1 ,, 2 ,, 3 ,, 4 ,,	1 1 1-12 ,, ,, 13-29 ,, 2 1-67 ,, 3 1-39 ,, 4 1-11 ,, ,, 12-23 ,, ,, 24-33 ,, ,, 34-39 ,, ,, 40-45 ,, ,, 4-9 ,, ,, 10-14 ,, ,, 15-16 ,, ,, 26-28 ,, ,, 26-28

विषयः		গ্ৰহ:	अध्याय:	स्त्रम्	पुटसङ्ख्या
स्थालीपाक:	••••	1	6	1-19	21-22
मुर्झि संस्नावहोम:	••••	,,	,,	20-21	.22
गृहा लङ्कारीपसंवेशने		,,	- ,,	22-26	22-23.
ंगर्भाधानविधिः		,,	7	1-48	23-27
पश्चमेऽहनि नापितकर्म		1.	8	1–14	28-29
पुसवनम्		,,	9	1-6	30
सीमन्तोन्नयनम्	•••	,,	10	1-17	31–32
बलिहरणम् (हुते)		* ,,	11	1-14	33-34
प्रहुतः—					
जातकर्म 🤫	••••	2	1	1–22	35-37
नामकरणम्		,,	,,	23-31	37
उपनिष्क्रमणम्	••••	,,,	2	1-13	38-39
अन्नप्राशनम्	••••	,,	3	1-6	40
चूडाकर्म		,,	4	1–20	41-42
आहुतः—					NF SI
उपनयनम्	••••	"	5	1-72	43-50
समावतेनम्		,,,	6	1-30	51-53
शूलगव:		"	7	1-30	54-56
बलिहरणम्—			X X A A		
वैश्वदेवहोम:	••••	99	8	1-40	57-60
पञ्च महायज्ञाः	****	,,	. 9	1-26	61-63

विषय:		স্থ:	अध्यायः	स्त्रम्	पुरसङ्ख्या
प्रत्यवरोहणम्—		2	10	1-10	. 64-65
अष्टकाहोमः		,,	. 11	1,-71	66–72
हुता नुकृतिरुपाकर्भ		3	1	1–28	.73–75
होतृशुक्तियत्रतचर्या		,,	2	1–28	76-7
उमनिषद्भृतचर्या	••••	,,	,,	29-51	78-80
गोदानम्		,,	,,,	52-63	80
संमित्रवैतम्	• ••••	,,	3	1–34	81-84
अवान्तरदीक्षा · ···	••••	"	4	1-36	85-89
प्रहुतानुकृतिः वास्तुशमनम्	••••		5	1-21	90-92
अद्भुतशान्तिः	•••	,,	6	1-8	93-94
आहुता नुकृति रायुष्यचरुः	****	,,	7	: 1–29	95-97
अष्टमीत्रतम् …		"	8	1-6	98
बलिहरणानुकृतिरुपाकमीत्स	र्गः	,,	9.	1-15	99-101
सर्पबलिः	••••	. ,,	10	1-8	102-103
यक्षितमीबलिः			11	1–5	104
अष्टकानुकृतिः मासिकम्	••••	, ,,	12	1	105
अथाभ्युदयिकम्	•••	. ,	, ,,	2-15	105-106
तन्त्रशायश्चिसम्	•••	.);	13	1-9	107
स्थिण्डिलेऽशुचिद्रव्यसंबद्धे	1.0				k k
प्रायिश्चित्तम्	•••	. 4	1	1-4	109

विषय		प्रश्न:	अध्यायः	सूत्रम्	पुटसङ्ख्या
प्रणीतापालभेदने		4	1	5-6	109
प्रणीताः परासिच्येरन्		"	,,	7-8	109-110
कन्योपसाद्यमाना पतेत्	••••	,,	,,	9	110
कन्या रजस्वला स्यात्		,,	,,	10	110
कन्याऽश्रु कुर्यात्		,,	,,	11	110
दर्गिदिदाहोपघातेषु		,,,	2	1-5	111
यदि सिचाऽभिघातस्स्यात्		,,	,	6	111
यदि गवादिकमपसन्यं गच्छे	व्				BBR.
प्रायश्चित्तं	••••	. ,,	,,	7-8	111-112
यदि शकुनममिव्याहरेत्	••••	"	,,	9	112
यदि सालावृकी वाश्येत		,,	,,	10	112
यद्यर्थी स्यात्परिक्षवे परिकास		"	"	11	112
नद्यादीनां व्यतिक्रमे प्रायश्चि	वत्तम्	,,	,, 12	-16	112-113
स्वयं प्रज्वलितेऽग्री	····	4	3	1	114
रम शानादि व्यतिक्रमे	••••	"	"	2-5	114
तीर्थव्यतिक्रमे नावा सन्तारस		,,	,, . (5-7	114
दुर्गमध्वानं वा प्रपाद्य, आस	ন-				
भयादिनिमित्तं	••••	,,	,, 8	3-9	115
अथ। भ्याघातस्याद्रिश्चोद्वात	स्स्यात्	,,	4	1-2	116
यद्यक्षभेदस्स्यात्	••••	,,	,, 3	3-9	116-117
यदि बलवता समरथस्यात्	••••	"	,, 10-	-11	117
विद्युत्स्तनिते	***	"	·, 12-	-13	117

				Land September 200	
वीषय:		प्रइन:	अध्यायः	स्त्रम्	पुटसङ्ख्या
पाकयज्ञानां प्रायश्चित्तिः		4	5	1-7	118
गर्भाधानादीनां कालातिक्रमें	••••	,,	6	1-4	119
विपरीतदर्भास्तरणादिषु		,,	7	1	120
भग्ननष्टद्रष्टादिषु		,,	8	1 .	121
सप्तपाकयज्ञानां प्रायदिचत्तस	मुच्चय	, ,,	9	115	122-123
होमकालेऽग्निरुद्वातस्यात्		,,	10	1-3	124
गृहंमेधिनो ब्रह्मचारिणधानु-					Ann .
गतेऽमौ		,,	11	1–3	125
गृहस्थस्य विद्यार्थिनस्त्रियाः					
ज्ञातस्य ऋतुसंवेशन	विच्छे	दे			105
प्रायश्चित्तम्	••••	"	12	1-6	126

गृद्यपरिभाषासूत्रविषयानुक्रमणिका

					The state of the s
वीषयः		प्रइन:	अध्याय:	सूत्रम्	पुटसङ्ख्या
ब्रह्मचथे व्याख्यानम्		1	1	1-27	128-130
गार्हस्थ्यव्याख्यानम्	•	1	2	1-9	131-132
वैदिककर्मणां कालविधिः		"	,,	10-14	132
		,.	3	1-11	133-134
पुण्याहः	•••	1	4	1-19	135-136
गुचिसमदेशादिविधिः	••••	,,		51-10	137
दवींहोमेषु विशेषविधानपूर्वक		35			
प। कयज्ञ प्रशंसा		,,	6	1-22	138-140
ध्रुवारुन्धतीदशनानान्तरं व स	वी.				
कारादिकम्		,,	7	1–16	141-142
दशमेऽहिन वैवाहिकश्राद्भम्	••••	,,	8	1–36	143-147
तत्रैव विशेष:	••••	"	9	1-19	148-149
अम्याधेयस्य कालः	••••	,,	10	1-9	150
ऋतुंसवेशनादिकम्		"	,,	10–16	150-151
सूतकाग्निविधानाम्	••••	,,	11	1-22	152-152

तिषय:	प्रदन् ः	ध्यध्यार	ाः सू	त्रम् । पु	<u> </u>
उपनीतस्यात्रत्यानि		,,	12 1	-6 1:	54
पुनस्संस्कारः		",;], "	, 7.	-18 1:	54–155
वेदमधीत्य स्नानम्-तत्र मीमां	सा	,, 1	3 1	-55 1	56-161
तूष्णी स्नानम्		,, 1	4 1	-23 1	62–163
स्नातकधर्भः		,, l		-11 1	
नित्यमग्नेर्घार्यत्वम्	· · · · · ·	,, 1	6 1	-16 1	65-166
अनुगताहुतातिपन्नानस्यानाज्ञ	गतो-				
सामेदाग्निविच्छेदादि प्र	ायश्चि-				
त्तम्		1,1,1	,, 17	7–43 1	166–168
अथास्याध्वन्यरण्योरात्मनि	वा				
समारोपणम्		,, -	,, 4	4-50	168
सर्वासामोषधीनामाग्रयणस्था	री ।	4			
' पाक	••••	2	1		170
पशुबन्धप्रतिनिधिः		"	,,	10-27	170–172
श्रीतोक्तानि स्मार्ते कर्तव्या	नि	"	,,	28–38	172
आ होत्रिकव्याख्यानम्		1)	1 .3	39-44	172–173
अपूर्वेव्याख्यानम्		"	"	45-48	173
निवीतप्राचीनावीतोपवीति	वेधि	,,	2	1–12	174-175
यज्ञोपवीतम्	****	,,	"	13-18	175
यज्ञोपवीत्यप आचामेदित्य	स्य विधिः	,,	3	1-4	176-177
पञ्च महायज्ञाः	••••	,,	,,	1-3	178
अथास्यातिथयः	••••	"	3	4-13	178-179

विषय:	प्रइ	नः	अ ध्यायः	स्त्रम्	पुटसङ्ख्या
अतिथिविशेषा उपचारवि	शेषाश्च.	2	5	1-22	180-182
अभिचाराद्यर्थे पाकयज्ञ।दि	षु क्षत्रिय-				127.5
वैश्ययोविशेषः			6	1-6	183
दैवपित्रचयोः विशेषः		,,	,,	7-13	183-184
पुत्रार्थिहोम:		,,	7	16	185

गृह्यशेषसूत्रविषयानुक्रमणिका

विषय:		प्रइन :	भध्यायः	स्त्रम्	पुटसङ्खया
अग्निमुखन्याय:	••••	1	1	1-37	187-189
औपासनाझिः	••••	,,	2	1-5	190
प्रजासंस्कारार्थां सिः		>5	,,	6-14	190-191
अपूर्वव्याख्यानम्		,,	3	1-3	192-193
स्थाण्डिलविधिव्याख्यानम्	•••	,,	4	1-10	194-195
सिकतादोषव्या रूयानम्	ft	"	5	1-3	196
परिस्तरणविधिः	••••	,,	6	,,,	197
दभसंख्याविधिः	••••	"	7	1-2	198
तत्तद्धिदैवतनामानि	••••	"	8	1-8	199-200
पुण्याहदेवताः	••••	,,	9	1	201
पुण्याह्व्याख्या		,,	10	1-22	202-204
नामकरणांवधिः	••••	"	11	1-19	205-206
कर्णवेध:	••••	. ,,	12	1-16	207-208
नक्षत्रहोम:		,,	13	1-18	209-210
उद्कशान्ति:		,,	14	1-13	211-213
प्रतिसरबन्धः	•••	. ,,	15	1-7	214-215
ग्रह।तिथ्यबलिकर्मोपद्वारः	••••	,	, 16	1-44	216-220
नवप्रहपूजाविधिः		. ,:	17	1-62	221-229
गृहशान्तिः	***):	18	1-10	230-231

विषयः	দ্ধ:	अध्याय:	्स्त्रम्	पुटसङ्ख्या
अश्वशान्तिः	1	19	1-5	232
गजशान्तः	. ,,	20	1-8	233
यमयंज्ञ:	23	21	1-24	234-236
ृतृणगभ:	,,,	22	1-15	237-238
राजाभिषेकविधिः	. ,,	23	1-20	239-241
शताभिषेकविधिः	,,	24	1-10	242-243
पञ्चमीश्राद्धम्	2	11	1-15.	245-246
गर्भाधानम्	,,	. 2	1-7	247
अथ मङ्गलांनि	,,	3	1-14	248-249
प्रजार्थिहोम:	, ,,	.: 4	1-8	250
आदित्यबिलः	, 97	: 5	1-10	251-252
पुत्र गतिग्रहकरुपः	,, ,,	6	,	253-254
यज्ञोपवीतविधिः	,,	7	1-9	255-256
ेरा जन्यवैश्याद्यपनयनादिकम् ···	,,	8 .	1-25	257-259
जडबंधिरम्कानां संस्कारः	٠. ,	0 9	1-18	260-161
अश्वत्थसंस्कारः	• ,,	110	1-12	262
उपनयने विशेष:	,,	111	1-11	263-264
पुनर्विवाहः	,,	712	1-6	265
विष्णुप्रतिष्ठाकरुपः	. ,,	113	1-39	266-270
महापुरुषस्याहरहः परिचर्याविधिः	. 2	1.14	-1-12	271-272
विष्णुस्नापनविधिः	" "	15	1-24	273-275
् रुद्रप्रतिष्ठांकल्पः	. ,,	16	1-43	276-280

विषय:	प्रश्न:	अध्याय:	सूत्रम्	पुटसङ्ख्या
महादेवस्याहरहः परिचर्याविधिः	2	1:7	1,-15	281-282
रुद्रस्नानाचनाविधिः	33.	18;	1;-16,	283-285
पुन:प्रतिष्ठाकल्प::	3,3.	19,	1-6	286.
पञ्चगब्यविधिः	. 3.3.	20	1-13	287-289
सामान्यतः स्नपविधिः	33.	21	1-16,	290-291
सामान्यतः पूजाविधिः	23.	22	1-12	292-293
प्रणवकरुप:	3	1	1-7	29.5-299
व्याह्रतिकल्पः		,,2	1_4	297
दुर्गाकुल्पः 🔠 👾	, , ,	3	1-2	298
उपश्रुतिकल्पः	,,	4	1-6	299-309
श्रीकरुपः —	?>	5	1=5	301-302
सरस्वतीकरूपः	þa	6	1-9	303-304
विष्णुकरुपः	,,	7	1-8	305-306
रविकल्पः		.8	1-4	307
ज्येष्ठाकलपः	.33	9	1-12	308-309
विनायककरपः		10	1-10	310-311
्रमृत्युञ्जयकरुपः , , , , , , , , , , , , , , , , , , ,		11	1-5	312
्र अभिवृद्धिक् र पः	.,,	12	1-5	313-314
िशिथिलीकरुपः ,	·	13	1-21	315-317

(xii)

विषयः	₩ H	प्रश्न:	अध्याय:	स्त्रम्	पुटसङ्ख्या
यमळकरपः		3	14	1-4	3 8
ईशानकर्पः		,,	15	1-10	319-32
वृषोत्सर्गः		,,	16	1-15	321-322
सहस्रमोजनविधिग	***************************************	,,,	17	1-8	323-324
सहस्रभोजनस्रत्या	*	,,	18	1-5	325-326
जीवश्राद्धम्		""	19	1-20	327–329
नारायणबल्डिः	·	"	20	1-14	330-331
नारायणबिलसंस्कारः	••••	,,	21	1-22	332-333
आत्मश्राद्धम्	11	****	22	1-7	334
वायसबिलः	••••	****	23	1-11	335-336
मित्यासत्यबिक		4	1	1-5	338
धूर्वबलिः	· · · · · ·	******	2	1-41	339-344
मृतबिल:		,,	3	13	345
धर्मीपभोगविधिः		. ,,	4	1-19	346-348
काम्यविधिः		19	5	1-9	349-350
शीचविषिः	•••	. *** ,,	6	1-8	351
आचमनविधिः	er	******	7	1-3	352-353
गृहस्थस्यौ पासनम्		,,	8	1-7	354-355
अनाहितामेद्श पूर्णमासी	·	";	9	1-13	3 5 6-357

(xiii)

The second secon		7.50	****	The second	FORMS WHEN
विषय		प्र श्न:	अध्यायः	स्त्रम्	पुटसङ्ख्या
द्विभार्यकस्यौ पासना श्रिसंसर्गः		4	10	1-8	358-359
प्रजार्थिहोम:	••••	"	11	1-8	360
औपासनाग्निविमोकः	••••	"	12	1-3	361
छौकिकौपासन महणधारणोपा	वरो-				
हणविधिः		,,	13	1-14	362-363
विच्छिन्ना झिकस्य गृहस्थस्य					
प्राणेषूत्कान्तेषु अग्न्युद्धारः	,	נל	14	1-7	364
द्विभार्यकस्याहितांभेः प्राक्सं	योगा-				
न्मर्णे	···· 1	,,	15	1-10	365-366
कपिलसन्यासविधिः		"	16	1-13	367–368
सन्यासिसंस्कारविधिः	,	,,	17	1-20	369–370
अङ्करार्पणविधिः		,	. 18	1–16	371–373
नान्दींमुखम्	••••	, ,;	19	1–2	374-275
त्रामस्योत्गतशान्तिः	•••	. ,	, 20	1-9	376-378
अश्निपात्तशान्तिः	***	. ,	, 21	1-4	379
अग्निमुखप्रयोगः	•••		5 1	1-42	381-382
विवाह्यकन्यारजस्वलाप्राय	श्चित्तम	(,, 2	. 1-14	386-387
ऋतुशान्तिः			,, 3	1-20	388–39
मृत्तिकास्नानविधिः		••••	>>	4 1-4	391-392

Digitized by Madhuban Trust

(xiv)

The state of the s					
वीषयः	प्रक्नः	अध्याय:	स्त्रम्	पुटसङ्ख्यां!	
अर्कोद्वाहविधिः	5	5	1-15	393-394	
पञ्चमीश्राद्धम्	,,	6.	1-26	395-397	
वनस्पतिहोमः	,,	7	1	398	
उपरथशान्तिः	"	8	1-5	392-400	

्पित्मेधमूत्र**विषयानुक्रमणिका**

The state of the s				
, विषय:	444	प्रशः	खण्ड	पुटसङ्ख्या
आहिता ग्रेस्संस्कारः	Cin (1	1-12	401-421
,, अस्थिदाहः	****	,,	13	422-423
ं संचयतम्	•••	, ,,	14-15	424-426
पुनदीहः		., "	, 16	427-428
़ लोष्टचयनम्		, ,, ,	17–20	429-438
शान्तिहोम:		, ,,	21	439-441
व्रह्ममेघ:	****	~ 2	1-2	443-445
हविर्वज्ञियं निवपनं पुनदोहर	ម	., "	; 3	446-447
स्त्रीणां वर्ज्यमन्त्राः		,),	4	448-449
विधुराग्नचादिसन्धानम्		., 2,	5	450-451
परोक्षमृतस्य कल्पः		, ,,	6	452-453
परोक्षमृतमंस्कारे कृते यजमा	नस्य			154 155
पुनरागमने कल्पः		>>	- 7	454-456
दुर्भरणप्रायश्चित्तम्	****	••	. 8	457-458
एको द्दिष्टम्		, ,,	. 9	459-462
अमावेकोदिष्टम्		., "	10	463-464
. सपिण्डीकरणम्		, ,,	111	465-467
संक्षिप्तस्सिपण्डीकरणविधिः	••••	,, >>	1. 12	468

विषय:		प्रश्न:	खण्ड	पुटसङ्ख्या
द्विजातीनां दहनकरूपः		KAN MET		
(होतृकल्पः)		"	1	470-472
ब्रह्ममेध:		,,	2	473-474
दहनविधिः		,,	3	475-476
चमसादिपात्रनिवपनाद्युत्तरविधिः		"	4	477-479
अमन्यसंस्कारः (एकचेसंस्कारः	\	1	5	480
वाळसंस्कारः (व्याहृतिसंस्कारः		,,	6	481-482
दुर्मृतदेशान्तरमृतसंग्रामादि- हतानाम्	}	,,	7	483
आहिताग्नः प्रवसतः पुनस्संस्कारः	}	,,	8	484
गर्भिणीसंस्कारः		,,	9	485
होत् सं चयनम्		,,	. 10	486
		,,	11	487
परिव्राजकसंस्कारः			12	488
मृतपत्नीनियमः	•••	"	1-3	490-493
पित्रमेधशोष:		> .	1-2	470 -175

हरिः ओम्

बोधायनगृह्यसूत्रम्

अथ प्रथमप्रक्ते प्रथमोऽध्यायः

यथो एतद्भुतः प्रहुत आहुतस्सूलगवो बलिहरणं प्रत्यवरोहणमा	एकाहोम
	2
इति सप्त पाकयज्ञसंस्था इति ।।	
ता अनु व्याख्यास्यामः ॥	3
तत्र यद्भ्यते स हुतो यथैतद्विवाहस्सीमन्तोन्नयनं चेति।।	3
तत्र हि ह्यत एव ।।	8
अथ यद्धत्वा दीयते स प्रहुतो यथैतज्जातकर्म चौरुं चेति ।	1 9
तत्र हि हुत्वा दीयत एव ।।	Ę
अथ यद्भुत्वा दत्वा चादीयते स आहुतः यथैतदुपनयनं	समावर्तनं
अथ यद्भुत्वा दत्वा चादायत त जालुका राज्य	· ·
चेति ॥	
तत्र हि हुत्वा दत्वा चादीयते ।।	6
अश यन्छडेष पनीय* गन्यानि श्रपयन्ति स शूलगवः ।।	9
अथ यत् गृह्याभ्यो देवताभ्योऽन्नं सन्प्रक्रिरन्ति तत् बिलह	रणम् ॥
अथ यहतो ऋतुं प्रत्यवरोहन्ति तत् प्रत्यवरोहणम्।।	22
अथ यदेकाष्ट्रकायामनं कियते सोऽष्ट्रकाहोम इति ।।	१२

^{*} ग-उपनिक्षिप्य।

वित्राहं व्याख्यास्यामः ।।

83

उद्गयन आप्र्यमाणपक्षे पुण्ये नक्षत्रे युग्मान् ब्राह्मणान् वरान् प्रहिणोति 'प्रसुग्मन्ता धियसानस्य सक्षणि वरेभिर्वराष्ट्र अभिषुप्रसीदत । अस्माकमिन्द्र उभयं जु जोषति यत्सी स्यस्यान्धसो बुबोधति ' इति ।। १४

यतोऽनुमन्त्रयते 'अनृक्षरा ऋ जवस्त्रन्तु पन्था येभिस्सखायो यन्ति नो वरेयम् । समर्थमा सम्भगो नो निनीयात्सञ्जास्पत्य सुयममस्तु देवाः' इति ।।

अथ यदि दक्षिणाभिस्सह दत्ता स्यानात्र वरान् प्रहिणुयात् ।। १६ तां प्रतिगृह्णीयात् 'प्रजापतिस्मियां यशः' इत्येताभिष्षड्भि-रनुच्छन्दसम् ।।

सर्वे मासा विवाहस्य ।।

26

शुचितपस्तपस्यवर्जमित्येके ।।

98

रोहिणी मृगशीर्षमुत्तरे फल्गुनी स्वातीति विवाहस्य नक्षत्राण ।। पुनर्वस् तिष्यो हस्तश्रोणा रेवतीत्यन्येषां भूतिकर्मणाम् ।। २१

यानि चान्यानि पुण्योक्तानि नक्षत्राणि तेषु पूर्वेद्युरेवर्द्धिपूर्तेषु युग्मान् बाह्मणान् मोजयेत्।। २२

प्रदक्षिणमुपचारः ॥

23

पुष्पक्तलाक्षतिमिश्रियवैस्तिलार्थमुपलिष्यां दध्योदनं सम्प्रकीर्यः दक्षिणं जानुं भूमो निधाय सन्यमुद्भृत्य 'इडा देवहः ' इति जिपत्वा 'नान्दीमुखाः पितरः प्रियन्ताम् ' इति वाचियत्वा 'अद्य विवाहः ' इति ब्राह्मणानन्नेन

^{*} ख- जुजोषतु यत्सो । † ग-मुल्लिष्य । ‡ खः पुष्पैः फलरक्षतैस्सहोदः कुम्भमादाय ' इत्यधिकः पाठः ।

परिविष्य 'पुण्याहं स्वस्ति ऋद्धिम्' इत्योङ्कारपूर्व त्रिस्तिरेकैकामाशिषो वाचयित्वा स्नातोऽहतवासो मन्वानुलिष्तस्स्रग्वी मुक्तवान् प्रतोदपाणिरपदातिर्गत्वा वयूज्ञातिभिरतिथिवदर्चितस्स्नातामहतवाससां गन्धानुलिसां स्निवणीं मुक्तवतीमिषुहस्तां दत्तां वधूं समीक्षते 'अभ्रातृष्ट्री वरुणापितृ शीं बृहस्पते । इन्द्रापुत्र शीं लक्ष्म्यं तामस्य सवितस्सुव दिति ।। २४

तयेक्ष्यमाणो जपति 'अघोरचक्षुरपतिष्ठयेषि शिवा पतिभ्यईस्सुम-नास्सुवर्चाः । जीवसूर्देवकामा स्योना शं नो भव द्विपदे शं चतुष्पदे इति ।।

अथैनामन्तरेण भ्रुमुखे दर्भेण सम्मार्ष्टि ' इदमहं या त्वयि पतिप्तय-लक्षिमस्तां निर्दिशामि ' इति ।। २६

द्भ निरस्याप उपस्पृश्यार्थनां दक्षिणे हस्ते गृह्वाति 'मित्रोऽसि ' इति ।।

अर्थेनां देवयजनमुदानयति ' एकमिषे विष्णुस्त्वाऽन्वेतु । द्वे ऊर्जे विष्णुस्त्वाऽन्वेतु । त्रीणि त्रताय विष्णुस्त्वाऽन्वेतु । चत्वारि मायोभवाय विष्णुस्त्वाऽन्वेतु । पञ्च पशुभ्यो विष्णुस्त्वाऽन्वेतु । षडायस्पोंषाय विष्णुस्त्वाऽन्वेतु । सप्तभ्यो होत्राभ्यो विष्णुस्त्वाऽन्वेतु ' इति ।। २८

सप्तमं पदमुपसङ्गृद्य जपति 'सखायस्सप्तपदां* अभूम सद्द्यं ते गमेयं सद्द्यात्ते मा योषं सद्द्यान्मे मा योष्ठाः ' इति ।।

इति बोधायनीयगृह्यस्त्रे प्रथमप्रश्ने

प्रथमोऽध्यायः

[‡] ग. दामा । § ख. पशुभ्य । ¶ घ-मूमके । * ख. सखासि सप्तपदा ।

अथ प्रथमप्रक्ते द्वितीयोऽध्यायः

आवेद्यार्ध्य कुर्यात् ।।	?
मध्येऽगारस्योदीचीनप्रतिषेवणा एरका उपस्तृणाति ।।	२
तास्वहतानि बहुगुणान्युत्तरदशानि वासांस्यास्तीर्थे तेष्वृ	दिवज:
प्राङ्मुखा उपविशन्ति ।।	3
उत्तरपूर्वे देशेऽगारस्य प्राक्लान् दर्भान् संस्तीय तेष्वर्धेद	व्याणि
संसादयति ।।	8
यावन्त ऋत्विजस्तावन्ति कांस्यानि पात्राणि सापिधानानि	तावत:
कूर्चान् ।।	ų
द्वावन्यौ परिम्रह्णीयौ † कुचौं ।।	६
दिघि मधु घृतमापः पयो वस्त्रयुगानि कुण्डलयुगानि ।।	o
यस्यै गोः पयश्चमसः स्रगलङ्करणीयं चेति ॥	6
पवित्रे कृत्वा तूष्णीं संस्कृताभिरद्भिरुत्तानानि पात्राणि कृत्वा	प्रोक्ष्य
क्चें कांस्यं निधाय तिर:पवित्रं मध्वानयति ।।	9
दिध पयो वा द्वितीयं स द्विवृत् ।।	१०
भृतं तृतीयं स त्रिवृत् ।।	23
यद्द्रितीयं तच्चतुर्थं स चतुर्वृत् ।।	१२
आपः पञ्चमीस्स पाङ्कः ।।	१३
वर्षीयसा तेजोमयेनापिधाय नानापुरुषा अर्ध्यद्वयाण्या	ाददते
न्वगनुसंत्रजता‡।।	68

† ग गईंगीयौ । ‡ ग संत्रजतः।

v	s
	n.
Е	9

प्रथमप्रश्ने द्वितीयोऽध्यायः

' कूर्च: ' इति कूर्च प्राह ॥	१५
तत् 'सुकूर्चः' इतीतरः प्रतिगृह्णाति ।।	१६
तं प्रदक्षिंग पर्यस्योदगावृत्त उपविशति ।।	१७
पुरस्ताद्वंन प्रत्यञ्चभुपोहते ' राष्ट्रभृदस्याचार्यासन्दी मा त्वद्यो	षम् '
इति ।।	१८
अथासा उदपात्रमादाय कूर्चाभ्यां परिगृह्य पाद्या आप	इति
प्राह ।।	१९
ता अभिमन्त्रयते ' आपः पादावनेजानीर्द्विषन्तं नाशयन्तु	मे।
अस्मिन् कुले ब्रह्मवर्चस्यसानि ' इति ।।	२०
दक्षिण पादं पूर्व ब्राह्मणाय प्रसारयति । स्वयं शूद्राय ।।	२१
स्त्री प्रक्षाळयति पुमानभिषिञ्चति । विपरीतमित्येके ।।	२२
नियमात् पत्नीय जमानौ जङ्गे धावयतः ।।	२३
अवनेक्तुः पाणी सम्मृशति 'मयि महो मयि भगो मयि	भर्गी
मयि यशः ' इति ।।	.28
अथाप उपस्पृत्य ' मयीन्द्रियं वीर्यम् ' इत्युरः प्रत	पारमानं
प्रत्यभिमृशते ।।	२५
अपो ब्रीहिमियवैर्वा समुदायुत्य तथैव कूर्चाभ्यां परिगृह्या	र्हणीया
आप इति प्राह ।।	२६
ता अभिमन्त्रये 'आम आगाद्वचसा यशमा संस्रज पयसा	तजेसा
च। तं मा प्रियं प्रजानां कुर्विधिपतिं पश्र्नाम् ' इति ।।	२७
एकदेशमञ्जलाबानीयमानमनुमन्त्रये 'विराजोऽसि विराजो	होह-
मशीय। मम पद्याय विराज 'इति।।	२८

अतिशिष्टाः पराचीनिनायमाना अनुमन्त्रये 'समुदं वः प्रहिणे	ोम्य-
क्षिताः खा योनिमपि गच्छत । अच्छिद्रः प्रजया भूयासं मा परार	
मत्पयः ' इति ॥	२९
अथ तथैव कू बाँग्यां परिगृह्योपस्तरणीया आप इति प्राह ॥	३०
ता पिनित ' अमृतोपस्तरणमसि ' इति ॥	38
त्रिराचमेत् त्रिः परिमृजेत् । द्विरत्येके ॥	३२
आचान्तायापावृत्ताय तथैव कूर्चीभ्यां परिगृह्यार्ध्य इति	प्राह
मधुपर्क इति वा ॥	३३
मधुपक प्रोक्तमनुमन्त्रयते 'त्रय्ये विद्याये यशोऽसि यशसो यशे	े इसि
ब्रह्मणो दीप्तिरसि । तं मा प्रियं प्रजानां कुर्विधिपतिं पश्रूना	म् '
इति ॥	३४
तमुभाभ्यां हस्ताभ्यां प्रतिगृह्णाति 'देवस्य त्वा स्वितु: प्रसवेऽशि	वनो-
बहुम्यां पूष्णो हस्ताभ्यां प्रतिगृह्णामि' इति ॥	३५
तिस्मिश्चित् किञ्चिदापिततं स्यात्तदङ्गुष्ठे । च महानाम्च्या चोपसङ्ग	ह्यमां
दिशं निरस्यति 'नेष्टावृद्धिं कुन्तामि या ते घोरा तनूः । तया तमा	विश
	३६
अथाप उपस्पृश्य सर्वाभिरङ्गु हीभिस्समुदायुत्य प्राक्षाति 'यन्म	
मधव्यं परममन्नाद्यं वीर्यम् । तेनाहं मधुनो मधव्येन परमेणान्नाद्येन वी	
परमोऽन्नादो मधव्योऽसानि ' इति ।।	३७
त्रिः प्राइय त्रिरनुपिबेच्छेषं च कुर्यात्।।	३८
य आत्मनः श्रेयांसमिच्छेत्तस्मै शेषं दद्यादिति ।।	३९

^{*} खः नेष्टाविद्धिम् ।

आचान्तायापावृत्ताय तथैव कूर्चाभ्यां परिगृह्यापिधानीया आप	इति
प्राह ।।	80
ताः पिबति ' अमृतापिधानमसि ' इति ।।	86
त्रिराचामेत् त्रिः परिमृजेत् । द्विरित्येके ।।	४२
आचान्तायापावृत्ताय गौरिति गां प्राह ।।	83
तामनुमन्त्रयते 'गौरस्यपहतपाष्माऽप पाष्मानं नुद मम चामुष	य च'
इत्युपवेत्तुनीम गृह्णाति ।।	88
नाना महत्विगभ्यो गाः प्राह ।।	84
एकां होतृकेभ्यः ।।	४६
सर्वेभ्यो वैकामविभवत्वात् ।।	80
यः प्राह तस्मा उपाकरोत्येकदेशं वपाय जुहोति 'अमिः	प्रथम:
प्राक्षातु स हि बेद यथा हिव: । शिवा अस्मभ्यमोपधी: कृणोतु विश्व	
इति ॥	85
एक देशमुपहरति तत् प्राश्नाति 'अग्निः प्रथमः प्राश्नातु स वि यथा हविः । अरिष्टमस्माकं कृणोत्वसौ ब्राह्मणो ब्राह्मणेषु' इति ॥	हे वेद
अथ यदुत्स्रक्ष्यन् भवति तामनुमन्त्रयते 'गौधेनुभन्या माता	रुद्राणां
दुहिता वसूनां स्वसाऽऽदित्यानाममृतस्य नाभिः । पणुवोचं चिकितु	। जनाय
मा गामनागामदिति विषष्ट । पिवतूदकं तृणान्यत् । ओ	
इति ॥	40
तस्यामुत्सृष्टायां मेषमजं वाऽऽलभते ॥	48
• आरण्येन वा मांसेन ॥	५२
न त्वेवामांमोऽर्धस्स्यात् ॥	५३

अशकौ पिष्टानं संसिद्धयेत् ॥	48
सिद्धे 'भूतम् ' इति प्राह ।।	यम
तत् ' सुभूतम् ' इति इतरः प्रत्याह ।।	4६
तदिममनत्रयते ' भूतं सुभूतं सा विराष्ट्र तन्मा क्षायि तन्मेऽ	इ शीय
तन्म ऊर्ज धा ओं कल्पयत ' इति ।।	40
चतुरो नानागोत्रान् ब्राह्मणान् भोजयतेत्येव ब्र्यात् ।।	
तेषु भुक्तवत्स्वन्नमस्मा उपहरति ॥	49
तत्त्राक्षाति ' विराडसि विराडन्नं विराड्विराजो मयि घेहि इ	ते ॥
भुक्तवद्भ्यो वस्त्रयुगानि कुण्डलयुगानि यस्य गो: पयरच	ामसः
स्रगलङ्करणीयमिति च दद्यात् । एकधनं षष्ठीही दम्यावित्येको ।।	६१
प्राङ्मधुपर्भादलङ्करणमेके समामनन्ति ।।	६२
महये द्दिवजमाचार्य चात्मानं वा एष महयति यस्समृत्विजमा	चाय
च महयत्येवमेवंत्रता वा आत्यन्तिकास्स्युः पतितोऽननृचान	इति
निमित्तानि ।।	६३
वरणेऽस्रचाधेयप्रमृतिषु चैषामृतिवजं सारेत्।।	६४
तथैते अध्यों ऋतिवक् श्वरारः पितृव्यो मातुल आचायौ राजा	वा
म्नातकः प्रियो वरोऽतिथिरितिः।।	६५
संवत्सरपर्यागतेभ्य एतेभ्य एवं कुर्यात् विवाहे वराय ।।	६६
अथरिंवगभ्यः कर्मणि कर्मणि ददाति ।।	६७
🏸 🕫 ति बोधायनीयगृहासून्ने प्रथमप्रश्ने	
द्वितीयोऽध्याय:	

† दद्यादित्येके।

अथ प्रथमप्रक्ते तृतीयोऽध्यायः

अन रामागरम हिंसा स
अथ शुचौ समे देशे अग्न्यायतनदेशं शकलेन त्रिः प्राचीनमुह्लिखत्
त्रिरुदीचीनम् ।।
अथाद्भिरभ्युक्ष्य शकलं निरस्याप उपस्पृत्य याज्ञिका त्काष्ठा दिम
मथित्वा श्रोत्रियागाराद्वाऽऽहत्य व्याहतिभिर्निरुप्योपसमाधायोपदिष्ठते ।। २
' जुष्टो दम्ना अतिथिर्दुगेण इमं नो यज्ञमुपय। हि विद्रान् । विश्वा
अम्रेडिभयुजो विहत्य शत्रूयतामाभरा भोजनानि' इति ।।
अधिनं प्रदाक्षिणमिं परिसम्हा पर्यृक्ष्य परिस्तीर्थ प्रागमेदेभैरिम
परिस्तृणाति ।।
अपि वोदगमाः पश्चाच पुरस्ताच भवन्ति ।।
दक्षिणानुत्तरानुत्तरानघरान्यदि प्रागुदग्रमाः ।।
उत्तरेणामि प्रगमान् दर्भान् संस्तीर्य तेषु द्वन्द्वं न्यश्चि पात्राणि
संसादयति देवसंयुक्तान्येकैकशः पितृसंयुक्तानि सकृदेव मनुष्यसंयुक्तानि ।।
'यत्सह सर्वाणि मानुषाणि' इत्येतसा द्वाह्मणात् ।।
पवित्रे कृत्वा तूर्णी संस्कृताभिरद्भिरुत्तानानि पात्राणि कृत्वा प्रोक्ष्य
विस्नस्येध्मं त्रिस्सर्शिः प्रोक्षति ।।
दर्भेषु दक्षिणतो ब्राह्मण उपविशति उतरत उद्पात्रम् ।। १०
वर्ष विर पवित्रमाज्यस्थाल्यामाज्यं निरुप्योदीचोऽङ्गागऽनिरुद्ध
मन्त्रान्य तेष्वधिश्रित्यामिद्योतनेनाभिद्योत्य द्वे दभागे प्रिचेछ्द प्रक्षाळ्य
प्रत्यस्य पुनर्भिद्योत्य त्रिः पर्भिष्ठि ³ कृत्वा वर्तमे कुर्वननुद्गुद्वास्य प्रत्यूह्याङ्गारान

[·]¹ ग· यज्ञियात् । ² ग. ब्राह्मणपुपवेशयति । ³ ख. ब्रिह्मयं पर्यप्ति ।

बर्डिरास्तीर्य अथैनदुदीचीनाम्राभ्यां पवित्राभ्यां पुनराहारं त्रिरुत्यूय वि	वेस्त्रम्य
पवित्रेऽद्भिरसंस्पृश्यामावनुप्रहरति ।।	88
अथ दवीं निष्टप्य दर्भेंस्संमृज्याद्भिस्संस्पृश्य पुनर्निष्टप्य प्रोक्ष्य र्ग	नेघाय
दमीनद्भिस्संस्पृश्यामावनुप्रहराति ।।	१२
अथ शम्याः परिधाति—'खादिरी दर्वी तेजस्कामस्यौदुम्बर्ध	न्नाद्य-
कामस्य पाळाशी ब्रह्मवर्चे पकामस्य इति ।।	१३
अथ है केषां विज्ञायते — निऋक्षितिगृहिता वै द्वीं य	ब्हर्चा
ुजंहुयात्रिऋऋत्याऽस्य यज्ञ प्राहयेत्तसारख्नुत्रेणैव होतव्यम्' हति ॥	\$8
पालाहोन स्त्रुवेणेत्यात्रेय: ।।	84
. खादिरेणेत्याङ्गिरसः ।।	१६
ताम्रायसेनेत्याथर्वणः ।।	१७
काष्णीयसेनाभिचरन्निति सार्वितिकम् ।।	१८
अन्यो वाऽस्यैतावत्कृत्वाऽऽगमनं काङ्कृत् ।।	88
अपरेणाग्निमुदीचीनप्रतिषेवणामेरकां साधिवासामास्तीर्य	तस्यां
प्राञ्च।वु विशत उत्तरतः पतिर्दक्षिणा पत्नी ।।	२०
अथान्वारच्यायां प्रदक्षिणमप्तिं परिषिञ्चति ।।	28
' अदितेऽनुमन्यस्व ' इति दक्षिणतः प्राचीनम् ।।	22
' अनुमतेऽनुमन्यस्व ' इति पश्चादुदीचीनम् ।।	23
' सरस्वतेऽनुमन्यस्व ' इत्युत्तरतः प्राचीनम् ।।	28
'देव सवित: प्रयुव' इति समन्तं प्रदक्षिणं समन्तमेव	वा
तृष्णीम् ।।	२५

¹ ड· बर्हिज्यासाद्य ।

अथेम्यमभ्यज्य परिसमिधं शिनष्टि स्वाहाकारेणाभ्याधायाघा	रावा-
धारयति ।।	२६
'प्रजापतये स्वाहा 'इति मनसोत्तरे परिविसन्धौ संस्पृर्या	क्ष्णया
सन्ततम्* ।।	२७
' इन्द्राय स्वाहा ' इत्युपांशु दक्षिणे परिचिसन्धी संस्पृश्य	१ क्णया
सन्ततम् ।।	२८
अथाज्यभागी जुहोति ।।	२९
' अग्नये स्वाहा ' इत्युत्तरार्ध र्वो घे ।।	३०
' सोमाय स्वाहा ' इति दक्षिगार्घपूर्वार्घे ।।	39
अथाग्निमुखं जुहोति ।	३२
	थेदम् ।
त्वं भिषम्भेषजस्यासि कर्ता त्वया गा अश्वान् पुरुषान्	सनेमि‡
खाहा '।।	३३
' चतस्त्र आशाः प्रचरन्त्वसय इमं नो यज्ञं नयतु प्रजानन् ।	घृतं
पिबन्नजरं सुवीरं ब्रह्म समिद्भवत्याहुतीनां स्वाहा '।!	38
' आ नो भद्राः क्रतबो यन्तु विश्वतोऽद्व्यासो अपरीतासः	उद्भिदः ।
देवा नो यथा सदमिद्वृधे सन्न प्रायुवो रक्षितारो दिवे दिवे स्वाहा	' 11
' विरूपाक्ष मा विगांधिष्ठा मा विगाध विगाधिया: ।	नेऋऋत्यै
स्वा पुत्रमाहुस्स नः ममीणि धारय ‡स्वाहा '॥	३६
' विरूपाक्षमहं यजे निजहं शब्ळो ररम् । यो माऽयं	परिबाधते
श्रिय पृष्ट्य च नित्यदा तस्मै स्वाहा '।।	30
* इ. सन्ततशुल्बं। † ख. घ. सनेम। ‡ ख. साध	11

'या तिरक्ची निपद्यसेऽहं विघरणी इति । तां त्वा घृतस्य धारयाऽग्नौ संराधिनीं यजे स्वाहा ।। ३८

'संराधिन्ये देन्ये स्वाहा । प्रसाधिन्ये देन्ये स्वाहा । भूस्त्वाहा । भुवस्त्वाहा । सुवस्त्वाहा भूभुवस्तुवस्त्वाहा ' इत्येतावत् सर्वदवीं होमानामेष करुवः ॥ ३९

> इति बोधायनीयगृद्धस्त्रे प्रथमप्रइने नृतीयोध्यायः

अथ प्रथमप्रक्ते चतुर्थोऽध्यायः

अथास्या	उपोत्थाय	दक्षिणेन	हस्तेन	दक्षिणमंसं	प्रतिबाहुमन्ब	ाहत्य
हृदयदेशमभिमृशति	i—' मम	हृदये हृद	यं ते अ	ास्तु मम नि	वेते चित्तमस्तु	ते।
मम वाजमेकमनाः	शृणु मामे	वानुवता स	तहचर्या	मया भव	' इति ।।	8

अथास्य दक्षिणे कर्णे जपति ।।

3

' मां ते मनः प्रविशतु मां चक्षुमीमु ते भगः मयि सर्वाणि भूतानि मयि प्रज्ञानमस्तु ते '।।

' मधुगे मध्वगाहे जिह्वा मे मधुवादिनी । मुखे मे सारघं मधु दत्सु संवननं कृतम् '।।

'चाक्रवाकं संवननं यन्नदीभ्य उदाहतम्। यद्वितौ देवगन्धवौ तेन संवनिनौ स्वः '।।

'स्पृशामि तेऽहमङ्गानि वायुरापश्च मा मरः। मां चैव पश्य सूर्य च मा चान्येषु मनः कृथाः '।।

'सोम: प्रथमो विविदे गन्धर्वो विविद उत्तरः । तृतीयो अग्निष्टे पतिस्तुरीयस्ते मनुष्यजाः '।।

' सोमोऽदददुन्धवीय गन्धवीऽददमये । रिधं च पुत्रांश्चा दादिग्नि-र्महामथो इमाम् '।।

'सरस्वति प्रेदमव सुभगे वाजिनीवति । तां त्वा विश्वस्य भूतस्य प्रगायामस्यप्रतः ' इति ।।

वोधायनीयगृह्यस्त्रे

अथास्य दक्षिणेन नीचा हस्तेन दक्षिणमुत्तानं हस्तं साङ्ग्रहमसीव
लोमानि गृह्णाति— 'गृभ्णामि ते सुप्रजास्त्वाय हस्तं मया परा
जरदष्टियथाऽसः । भगोअर्यमा सविता पुरन्तियर्मह्यं त्वाऽदुर्गार्हपत्याय देवाः '
इति ।।
अथैनां प्रदक्षिणमगिन पर्याणयति—'परित्वाडग्ने पुरं वयं विष्
सहस्य धीमिह । धृषद्वर्णं दिबेदिवे भेत्तारं भङ्गुरावतः ' इति ।। ११
अथ तथोपविश्यान्वारव्धायामुपयमनी र्जुहोति १२
' अग्ने शर्ध महते सौभगाय तव युम्नान्युत्तमानि सन्तु । सञ्जासातं
सुयममाकृणुष्व शत्रूयतामभितिष्ठा महांसि स्वाहा '।। १३
' सोमाय जिनविदे स्वाहा '।। १४
'गन्धर्बाय जनिविदे स्वाहा '।।
'अमये जनिविदे स्वाहा '।
'कन्यला पितृभ्यो यती पतिलोकमव दीक्षामदास्थ स्वाहा '।। १७
प्रेतो मुञ्जाति नामुतस्युबद्धाममुतस्करत् । यथेयमिनद्रमीद्वस्युप्रा
मुभगा सती स्वाहा '।।
' इमां त्वमिन्द्र मीढ्वस्सुपुत्रां सुभगां कुरुः । दशास्यां पुत्राना-
धेहि पतिमेकादशं स्वाहा '॥ १९
'अग्निरेतु प्रथमो देवतानां सोऽस्य प्रजां मुख्यतु मृत्युपाशात्। तद्यं
स्त्री पौत्रमघं न रोदात् स्वाहा '॥

^{*} ख यामेकादशोपयमनीः । ‡ कृणु ।

' इमामसिस्रायतां गाईपत्यः प्रजामस्य नयतु दीर्घमायुः । अशून्यो-पस्था जीवतामस्तु माता पौत्रमानन्दमभिप्रबुध्यतामियं स्वाहा '॥ २१

'मा ते गृहे निशि घोष उत्थादन्यत्र त्वद्रुद्त्यस्संविशन्तु । मा त्वं विकेश्युर आविषष्ठा जीवपत्री पतिलोंके विराज पश्यन्ती प्रजां सुमनस्यमानां स्वाहा '॥

'अप्रजस्तां पौत्रमृत्युं पाप्मानमुत वाऽघम्। शीर्णास्स्रजिम-वोन्मुच्य द्विषद्भयः प्रतिमुञ्चामि पाशं स्वाहा 'इति ॥ २३

अथैनामुत्थाप्योत्तरेणागिन दक्षिणेन पदाऽरमानमास्थापयति—

' आतिष्ठेममञ्मानमञ्मेव त्वं स्थिरा भव । अभितिष्ठ पृतन्यतस्स-इस्व पृतनायतः ' इति ॥ २४

अथास्या अञ्जलावुपस्तीर्य तस्यास्सोदर्यो द्विर्लाजानावपति ॥ २५

तानभिधार्य जुद्दोति—'इयं नार्युपब्रूतेऽग्नौ लाजानावपन्ती। दीर्घायुरस्तु मे पतिर्जीवातु शरदश्शतं स्वाहा '॥ २६

अथैनां प्रदक्षिणमिन पर्याणयति— ' तुभ्यमग्ने पर्यवहन् सूर्गे बहतुना सह । पुनः पतिभ्यो जायां दा अग्ने प्रजया सह ' इति ॥ २७

तथाऽऽस्थापयति तथा जुहोति ॥

२८

अथैनां पुन: प्रदक्षिणमिन पर्यागयति— 'पुन: पत्नीमिन्तरदादायुषा सह वर्चमा । दीर्घायुरस्या यः पतिस्म एतु शरदश्शतम् 'इति ॥ २९ तथैवास्थापयति तथैव जुहोति ॥ ३०

^{*} ख. कृणु । 📫 ख. प्रजास्सुनस्यमानाः ।

अधैनां पुनरेव पर्याणयति—' विश्वा उत त्वया वयं धारा उद्न्या
इव। आतिगाहेम हि द्विष: ' इति ॥ ३१
अथ तथोपविश्यान्वरब्धायां जयानभ्यातानात्राष्ट्रभृत इति हुःवा
अथामात्यहोमान् जुहोति ।। ३२
अथ प्राजापत्यात् जुहोति—'प्रजापते न त्वदेतान्यन्यः'
इति ॥ ३३
अथ सौविष्टकृतं जुहोति 'यदस्य कर्मणोऽत्यरीरिचं यद्वा न्यूनिमः
हाकरम्। अग्निस्तित्स्वष्टकृद्विद्वान् सर्व स्विष्टं सुहुतं करोतु मे । अग्नये
स्विष्टकृते सुहुतहुत आहुतीनां कामानां समर्धियत्रे स्वाहा 'इति ।। ३४
अथ स्नुवेण परिधीननिक्त ।। ३५
अथ परित्तरात्समुह्णिप्याज्यस्थाल्यां प्रस्तरवत् बर्हिरक्तवा तृणं
प्रच्छाद्याग्नावनुप्रहरति ।। ३६
अथ शम्या अपोद्य तथैव परिषिञ्चति । 'अन्वमंस्थाः, प्रासावीः '
इति मन्त्रान्तान् सन्नमयति ।। ३७
अथ प्रणोताद्भ्यो दिशो व्युन्नीय ब्रह्मणे वरं ददामीति गां
ब्राह्मणेभ्यः ॥ ३८
एप आघारबान् दवींहोमः ।।
अथापर:—परिसम्हा पर्युक्य परिस्तीर्याज्यं विलाप्योतप्य खुक्
सुत्रं निष्टप्य सम्मुज्य सुचि चतुर्गृहीतं गृहीत्वा सर्वान् मन्त्रान् समनुद्रुत्य
सकृदेवाहुति जुहोति।। ४०
अग्निस्विष्टकृद्धितीय: ॥
द्विजुहोति द्विर्निमार्षि ; द्विः प्राश्वात्युत्सप्याचामति ; निर्लेढीत्येष
आग्निहोत्रिकः ।।

तत्रोदाहरन्त--

आघारं प्रकृतिं प्राह दवीं हो मस्य बाद्रिः । आभिहोत्रिकं तथाऽऽत्रेयः काशकृत्स्वस्वपूर्वताम् ।। इति ।।

> इति बोधायनीये गृह्यसूत्रे प्रथमप्रश्ने चतुर्थोऽध्यायः

अथ प्रथमप्रक्ते पश्चमोऽध्यायः

ता न । मयस्ससादयद्ना दशात् ॥
अनुनयन्त्येतमग्निम् ॥
अथैनां पितुरङ्कादुद्रहति, गुरोर्वा—'ये वध्वरचन्द्रं वहतुं यक्ष्म
यन्ति जना अनु । पुनस्तान्यज्ञिकीया देवा नयन्तु यत आगताः
इति ॥
अथैनां दक्षिणे हस्ते गृहीत्वा स्वरथमारोप्य स्वान् गृहानानयति—

अथेनां दक्षिणं हस्ते गृहीत्त्रा स्वरथमारोप्य स्वान् गृहानानयति— 'पूषा त्वेतो नयतु हस्तगृह्याश्चिनौ त्वा प्रवहतां रथेन । गृहान् गच्छ गृहपत्नी यथाऽसो विश्वनी त्वं विद्यमावदासि ' इति ॥ 8

पन्थानमनुमन्त्रयते— 'सु गं पन्थानमारुक्षमरिष्टं स्वस्तिवाहनम्। यस्मिन् वीरो न रिष्यत्यन्येषां विन्दते वसु 'ति।। ५

ओषधिवनस्पतयो नद्यो वनान्यनुमन्त्रयते—'या ओषश्रयो या वनस्पतयो या नद्यो यानि धन्वानि ये वना । ते त्वा वधु प्रजावतीं प्रत्वे मुश्चन्त्वंहसः 'इति ।।

अथ जायामानीय स्वान् गृहान् प्रपादयति— ' भद्रान् गृहान् सुमनमः प्रपचेऽवीरन्नी वीरवतस्सुवीरान् । इरां वहतो घृतमुक्षमाणास्तेष्वहं सुमनास्संविशानि ' इति ।।

अथैनामानडुहे चर्मण्युपवेशयति—'इह गावः प्रजायध्वमिहाश्चा इह पूरुषाः । इहो सहस्रदक्षिणो रायप्सोषो निषीदतु ' इति ।। ८

^{*} ख. सादयेदायतना ।

अत्रा	भ्याम	मात्यास्स	विम	ाण्यारोपयन्ते ।।			9
श्रश	वाचं	यच्छतः	आ	नक्षत्राणामदयात	11		20

अथाहोरात्रयोस्सिन्धिमनु मन्त्रयते— 'नीललोहिते भवतः कृत्या-सिक्तर्व्यज्यते । एधन्तेऽस्या ज्ञातयः पतिर्बन्धेषु बध्यताम्' इति ।। ११

अथोदितेषु नक्षत्रेषूपनिष्क्रम्य ध्रुवमरुन्धतीं च दर्शयति ।। १२

'सप्त ऋषयः प्रथमां कृत्तिकानामरुन्धतीं यद्भुवतां ह निन्युः । षट्कृत्तिका मुख्ययोगं वहन्तीयमस्माकमेधत्वष्टम्यरुन्धती' इत्यरुन्वतीम् ।। १४

†अथ विवाहस्यारुन्धत्युपस्थानात् कृत्वा त्रतमुपैति— 'अग्ने व्रतपते उपयमनं त्रतं चरिष्यामि तच्छकेयं तन्मे राध्यताम् । वायो त्रतपत आदित्य त्रतपते त्रतानां त्रतपते उपयमनं त्रतं चरिष्यामि तच्छकेयं तन्मे राध्यताम् 'इति ।।

उमी जायापती व्रतचारिणी ब्रह्मचारिणी भवतोऽधरशयाते ।। १६ तयोश्चरयामन्तरेणोदुम्बरदण्डो गन्धानुलिप्तो वाससा सूतेण वा परिवीतिस्तिष्ठत्यापक्वहोमात् ।।

चतुथ्यों निशायां हुते पक्षहोमे व्रतं विस्रुच्य दण्डमुत्थापयति— 'ऊन: पृथिव्या अध्युत्थितोऽसि वनस्पते शतवल्शो विरोह । त्वया वयमिषमूर्जं वदन्तो रायस्पाषेण समिषा मदेम, इति ।।

^{*} ख सन्धिमीक्षमाणामनु । † एतत्सूत्रमारभ्य पञ्चमाध्यायसमाप्यन्तो प्रन्थः ख. पुस्तके न दृश्यते । ‡ त्रिशत्रं इत्यधिकं ।

अथैनं वःवै प्रयच्छति— 'प्रजया त्वा संस्रजामि मासरेण सुरामिव'
इति ।।
तं वधूः प्रतिगृह्णाति—'प्रजावती भूयासम्' इति ।। २०
अथैनं वराय प्रयच्छति—'प्रजया त्वा पशुभिस्मंसृजामि मासरेण
सुरामिव' इति ॥ २१
तं वरः प्रतिगृह्णाति — 'प्रजावान् पशुमान् भ्यासम्' इति ।। २२
अथैनं स्थूणादेशे निधायान्तिकेन प्रतिपद्यते ।। २३
प्रसिद्धमुपसंवेशनम्* ।। २४
श्रोभूते दण्डमादाय पुण्याहं वाचियत्वाऽप्सु विसर्जयित ॥ २५
अथ देवयजनोहेखनप्रभृत्याग्निमुखात् कृत्वा पकाज्जुहोति—'अग्नि-
र्मूर्धा, भुवः ' इति द्वाभ्याम् ।।
स्विष्टकृत्प्रभृति सिद्धमाधेनुवरप्रदानात् ।। २७
स एवं पार्वणी भवति ।।
अथास्तमित आदित्येऽन्योन्यमलङ्कृत्योपरिशय्यां शयाते । २९
अथ वधूमभिमन्त्रयते—' सुमङ्गलीरियं वधूरिमां समेत प्रयत।
सौभाग्यमस्य दत्वायाथास्तं विपरेतन ' इति ।। ३०
अथैनां सर्वसुरभिगन्धया मालया युन्कि—' सं ना मनस्सं हृद्यानि
सं नाऽभि सं तनुत्यनः । सं त्वा कामस्य याक्रेणे युक्तत्यविमोचनाय '
इति ।।

इति बोधायनीये गृह्यस्त्रे प्रथमप्रइने पञ्चमोऽध्यायः

^{*} इदं सूत्रं ख. म. घ. कोशेषु नास्ति।

अथ प्रथमप्रक्ते षष्टोऽध्यायः

	आनयन्त्येतमग्निम् ।।	8
	अथ देवयजनोल्लेखनप्रभृत्याप्रणीताभ्यः इत्वा पद्दमोदनं पाय	ासं वा
याचति	n - Level From Public Control of the Control	२
	तमभ्युक्यामाविषश्रयितं ।।	3
	आज्यं निर्वपति ।।	8
	अथाज्यमिश्रयति ।।	4
	उभयं पर्यग्नि कृत्वा मेक्षणं स्त्रुवं च संमार्ष्टि ।।	६
	अर्थतं चरं श्रपयित्वाऽभिधार्योदञ्चमुद्वास्य प्रतिष्ठितमभिषारयि	ते ॥ ७
	परिधानप्रभृत्याग्निमुखात् कृत्वा पकाज्जुहोति ।।	6
in	स एवमेव सर्वेषां स्थालीपाकानां चरुकल्पः ।।	9
	' यस्त्वा हृदा कीरिणा मन्यमानः ' इति पुरोनुवाक्यामनूच्य	' यस्मै
त्वं सुवृ	कृते जातवेदः ' इति याज्यया जुहोति* ।।	१०
FRE.	अथाज्याहुतीरुपजुहोति ।।	११
	' अग्ने प्रायश्चित्ते त्वं देवानां प्रायश्चित्तिगति ब्राह्मणस्त्वा न	ाथकामः
प्रपद्य	याऽस्यां पतिन्नी तनूः, प्रजान्नी पशुन्नी लक्ष्मिन्नी जारनीमस्ये त	ं कुणोमि
raiei		१२

स्वाहा '।।

^{*} ग. पुस्तके अधिकपाठः - यत्रेकाऽऽाम्नाता स्यात्ता द्विरभ्यावर्तयत् तथा लाजेष्विति ' तत्सवितुर्वरेण्यम् ' इत्यनुदुत्याम्नातायां जहोति । (21)

बोधयनगृह्यस्त्रे

'वायो प्रायश्चित्तेकृणाम स्वाहा ।।	. 14
' आदित्य प्रायश्चितेकृणोमि स्वाहा '।।	\$8
' प्रजापते प्रायश्चिते कृणोमि स्वाहा ' इति ।।	१५.
पक्कादेव स्विष्टवतीभ्यां सौविष्टकृतम् ।।	१६
लाजैरितरत्र ।।	68
हिन्यवाहिमामनाति ग्रह रहाए च दे ए ए ज	तिष्मन्तं
दीद्यतं पुरन्धिमम्नि स्विष्टकृतमाहुवेमोम् । स्विष्टमन्ने अभि तत्	पृणाहि
विश्वादेव पृतना अभिष्य । उरुं नः पन्थां प्रदिशन् विभाहि ज्य	गोतिष्म-
द्वेद्यजरं न आयुस्स्वाहा 'इति ।।	१८
जयप्रभृति सिद्धमाधेनुवरप्रदानात् ।।	१९
अथाज्यशेषेण हिरण्यमन्तर्धीय मूर्झि संस्रावं जुहोति	
' भूरस्वाहा भुवरस्वाहा सुवरस्वाहा भूभुवरसुवरस्वाहा ' इति	ते ।।
अधिनां प्रदक्षिणम्भिन पर्याणयति— ' अर्थम्णो अभिन परियन	नु क्षिप्रं
प्रतीक्षन्तां श्रश्रुवो देवराश्च ' इति ।।	२१
अथ श्रीमन्तमगारं सम्मृष्टोपलिसं गन्धवन्तं पुष्पवन्तं धूपवन्तं	
तल्पवन्तं साधिवासं दिक्षु सर्पिस्सूत्रेन्धनप्रद्योतितमुदकुम्भादशोच्छिर	सं प्रपाच

' उदीर्घ्वातो विश्वावसो नमसेडामहे त्वा । अन्यामिच्छ प्रफर्व्य सं जायां पत्या सज । उदीर्घ्वातः पतिवती ह्येषा विश्वावसुं नमसा गीर्भिरीटे । अन्यामिच्छ पितृषदं व्यक्तां स ते भागो जनुषा तस्य विद्धि ' इति ।। २३

तिसम्त्रेनां संवेश्य तस्या अन्तिके जपति ।।

अथैनामुपसंवेशयति—' प्रजापतिस्ख्रियां यशः ' इत्येतया ।। २४

२२

अधास्यास्तोकोति विद्युणोति—'प्रजाये त्वा' इति ।। २५ सा यद्यश्रु कुर्यात्तामनुमन्त्रयते—'जीवां रुदन्ती विमयन्तो अध्वर् दीर्घामनुप्रसितिं दीिषयुन्तः । वामं ितृभ्यो य इदं समेरिरे मयः पतिभ्यो जनयः परिष्वजे 'इति ।। २६

> इति बोधायनीये गृह्यसूत्रे प्रथमप्रश्ने षष्ठोऽध्यायः

अथ प्रथमप्रक्ते सप्तमोऽध्यायः

ब्राह्मणेन ब्राह्मण्यामुत्पन्नः प्रागुपनयनाज्ञात इत्यभिधीयते ।।	8
उपनीनमात्रो वतानुचारी वेदानां किञ्चिदधीत्य ब्राह्मणः ।।	2
एकां शाखामधीत्य श्रोत्रियः ।।	N.
अङ्गाध्याय्यनूचानः ॥	8
कल्पाध्यायी ऋषिकल्पः ।।	ч
सूत्रप्रवचनाध्यायी अूणः ।।	Ę
चतुर्वेदादिषः ।।	9
अत ऊर्ध्व देवः ।।	6
अथ यदि कामयेत श्रोत्रियं जनयेयमित्या ८ हन्यत्युपस्थानात्व	हत्वा
त्रिरात्रमक्षारलवणाशिनावधरशायिनौ ब्रह्मचारिणावासाते ।।	9
अहतानां च वाससां परिघानं सायं-प्रातश्चालङ्करणामिषुप्रतोदयं	ोश्च
धारणमग्निपरिचर्या च ।।	80
चतुथ्यी पकहोम उपसंवेशनं च ।।	99
अथ यदि कामयेतानुचानं जनयेयमिति द्वादशरात्रमेतद्वतं चरेत्	11
व्रतान्ते प्कहोम उपसंवेशनं च ।।	१३
अथ यदि कामयेत ऋषिकल्पं जनयेयमिति मासमेतद्वतं चरेत्	11
वतान्ते पक्रहोम उपसंवेशनं च ।।	14
अथ यदि कामयेत भूणं जनयेयमिति चतुरो मासानेतद्वतं चरे	त् ॥

इतान्ते पक इोम उपसंवेशनं च ।।	१७
अथ यदि कामयेत ऋषिं जनयेयमिति षण्मासानेतद्वतं चरेत्।।	
व्रतान्ते पक्वहोम उपसंवेशनं च ।।	१९
अथ यदि कामयेत देवं जनयेयमिति संवश्सरमेतद्भतं चरेत्।।	२०
व्रतान्ते पक्वहोम उपसंवेशनं च ।।	२१
अथ यदैषा मळवद्वासास्त्यात्—' नैनया सह संवदेत न सह नास्या अन्नमद्याद्ग्रह्महत्यायै ह्योषा वर्ण प्रतिमुच्यास्तेऽथो सल्वाहुरभ्यञ्जन	हासीत. तं वाव
स्या अन्नमधाद्भृह्महत्याय ह्यापा यण प्रातिषु जनस्या अन्नमभ्यञ्जनमेव न प्रतिगृह्यं काममन्यत् ' इति ॥	२२
	२३
नैनामुपेयात् ॥	28
नारण्ये ॥	२५
न पराचीम् ॥	
न स्नाति ॥	२६
नाभ्यङ्क्ते ।।	२७
न प्रलिखते ।।	२८
नाङ्के ।।	२९
न दतो धावते ।।	30
म नलानि निकृत्तते ॥	३१
	३२
न कृणंति ॥	33
न रज्जुं सृजिति ।।	38
न पर्णेन पिबति ।।	3'4
न खर्वेण पिबति ।।.	

'तस्यै खर्वसिस्रो रात्रीवतं चरेदङ्गलिना वा पिवेदखर्वेण वा पात्रेण प्रजायै गोपीथाय दित ब्राह्मणम् ।। ३६

चतुर्थो स्नातायां *निशायामरुङ्कृत्य शयनेऽभिमन्त्रयते— 'विष्णुर्योनि करुपयतु त्वष्टा रूपाणि पिशतु । आसिऋतु प्रजापित्धीता गभै दधातु ते'।।

' यथाऽग्निगर्भा पृथिवी द्यौर्यथेन्द्रेण गर्भिणी । वायुर्यथा दिशां गर्भ एवं गर्भ दधातु ते '।। ३८

'गर्भ घेहि सिनीवालि गर्भ घेहि सरस्वति । गर्भ घेहि अश्विनी देवावाघता पुष्करस्रजा '।। ३९

'हिरण्ययी अरणी यं निर्मन्थतो अश्विना । तंते गर्भ दधाम्यहे दशमे मासि सूतवे '।।

'नेजमेष परापत सपुत्रः पुनरापत । अस्यै मे पुत्रकामायै गर्भमा-धेहि यः पुमान् '।। इति ।। ४१

अथैनां परिष्वजित — 'अमूहमिस्म सा त्वं घौरहं पृथिवी त्वं रेतोऽहं रेतोभृत्त्वं मनोऽहमिस्म वाक्त्वं सामाहमिस्म ऋक्तवं तावेहि सम्भवाव सह रेतो द्धावहै पुंसे पुत्राय वेत्तवे रायस्पोषाय सुप्रजास्त्वाय सुवीर्याय ' इति ।।

आत्मानं प्रत्यभिमृश्तुं—' अहं गर्भमद्धामोषघीष्वहं विश्वेषु भुवनेष्वन्तः । अहं प्रजा अजनयन्पितृणामहं जनिभ्यो अपरीषु पुत्रान् ' इति ।। ४३

^{*} स्नातां।

प्रथमप्र**३ने सप्तमोऽध्यायः** Digitized by Madhuban Trust

अधेनामुपैति—'तां पूपिञ्छवतमोमरयस्व यस्यां बीज	मनुष्या			
वानित । या न ऊरू उशती विश्वयाते यस्यामुशन्तः प्रहरेम				
इति ॥	88			
स एवमेव चतुर्थीप्रभृत्यःषोडशीमुत्तरामुत्तरां युग्मामुपैति ।।				
प्रजानि इश्रेयसमृतुगमनमित्याचार्याः ।।	४६			
सर्वाण्युपगमनानि मन्त्रवन्ति भवन्तीति बोधायनः ।।	80			
ही यच्चर्तविति शालिकः ।।	86			

इति बोधायनीयगृह्यसूत्रे प्रथमप्रक्ते सप्तमोऽध्याय:

अथ प्रथमप्रवेने अष्टमोऽध्यायः

अथाभ्यां पञ्चमेऽहिन नापितकमे कुवैन्ति ।। १
नापिताय पयोदनं दत्वा ग्रामात्प्राचीं वोदीचीं वा दिशमुपनिष्क्रम्य यत्रैकमुदुम्बरमूलं पश्यन्ति तं प्रदक्षिणं परिसमूह्य प्रदक्षिणं गन्धेरनुलिम्पन्
जयति—' यथा त्वं वनस्पत ऊर्जा अभ्युत्थितो वनस्पते । शतवॡशो
विरोहस्येवमहं पुत्रेश्च पशुभिश्च सहस्रवल्शा वि वयं रुहेम 'इति ।। २
सुमनोभिः प्रच्छादयति—'यथा त्वं वनस्पते फलवानस्येवमहं पुत्रेश्च
पशुमिश्च फलवान् भवानि' इति ।।
अत्रैव त्रिवृताऽत्रेन बलिमुपहरति ।।
मन्त्रं चोदाहरन्ति— 'ऊर्जस्वान् पयस्वान् पयसा पिन्वमानोऽस्मान
वनस्पते पयसाऽभ्यावतृत्स्व' इति ।।
अतं संस्कृत्य ब्राह्मणान् सम्यूज्याशिषो वाचयित्वा जानुदन्न सुद्क-
मवतीर्थ प्राचीनदरोनाहतेन वाससा मत्स्यान् गृह्णतो ब्रह्मच।रिणं पृच्छते
'ब्रह्मचारिन् किं पश्यसि' इति ।।
स पृष्टः प्रतिब्रूयात् 'पुत्रांश्च पर्शूक्च ' इति ।।
अथैतान् मन्स्यानुदुम्बरमूले बकानां बलिमुपहरित—
'दीर्घायुत्वाय वर्चसे ' इति ।।
अत्रैव निर्माल्यानि परिभुक्तानि वासांसि प्रतिसरांश्च प्रतिमुच्योदु
म्बरशासायां संसज्य ।।
अधावमाह्याच्योच्यम्य पूर्व धावग्रिको काः नं तति गौदि— 'प्रतिर त

(28)

वरुणस्य पाशः प्रत्यस्तो वरुणस्य पाशः' इति ।।

	अन्योन्यम्लङ्कृत्य	रक्तानि	वासांसि	परिघायाइतेन	वाससा
वेति।					28
	यानेन पद्भग्रां वा	गृहं गत्वा	प्रक्षाळितपा	रावप आचम्य	वाम्यतौ
श्यनम	गरभेते ॥				- 12
	श्वोभूते वैश्वदेवेन !	मतिपद्यते ।	I THE		१३
	मासिश्राद्धेन चापर	पक्षे ।।			88

इति बोधायनीये गृह्यस्त्रे प्रथमप्रभे अष्टमोऽध्यायः

अथ प्रथमप्रश्ने नवमोऽध्यायः

विज्ञाते गर्भे तिप्ये पुंसवनम् ।।	8
ब्राह्मणाननेन परिविष्य पुण्याहं स्वस्ति ऋद्भिमिति वाचयित्वा ।	12
अथ देवय जनो हले खनप्रभृत्या ऽग्निमुखात् कृतवा पक्वा जजुहोति	-
' प्रजापते तन्वं मे जुबस्व त्वष्टदेवेभिस्सहसाम इन्द्र । विश्वदेवेरावि	तेमि-
स्संरराणः पुंसां बहूना मातरस्याम स्वाहा ' इति ।।	3
अथाज्याहुतीरुपजहोति — 'गर्भो अस्योषधीनां गर्भो वनस्पतीन	ाम् '
इति तिस्मिरनुच्छन्दसम् ।।	8
स्विष्टकृत्प्रभृति सिद्धमाधेनुवरप्रदानात् ।।	4
अधास्या आज्यशेषमास्ये प्रच्योतयति— ' अस्मे देवासो	वपुषे
चिकित्सत ' इति चतसभिरनच्छन्दसम् ॥	६

इति वोधायनीये गृह्यसूत्रे प्रथमप्रइने नवमोऽध्यायः

अथ प्रथमप्रक्ते दशमोऽध्यायः

प्रथमगर्भायाश्चतुर्थे मासि सीमन्तोन्नयनम् ।।	8
व्राह्मणानन्त्रन परिविष्य पुण्याहं स्वस्ति ऋद्विमिति वाचयित्वा	112
अथ देवयजनोल्लेखनप्रभृत्याऽग्निमुखात्कृत्वा पक्वाज्जहोति ।	। ३
' धाता ददातु नः ' इति पुरोनुवाक्यामन्च्य ' धाता प्रजाय	ा उत
राय ईशे ' इति याज्यया जहोति ॥	8
अथाज्याहुतीरुपजुहोति—' घाता ददातु नो रियं प्र	।चींम्
इत्यान्तादनुवाकस्य ।।	ч
स्विष्टकृत्प्रमृति सिद्धमाधेनुवरप्रदानात् ॥	Ę
अथास्यास्त्रेण्या शळल्या त्रिभिर्दर्भपुत्रीळेहदुम्बरप्रस्नैर्यवप्र	न् नैरिति
केशान् विभजन् सीमन्तमुत्रयति 'राकामहम्, यास्ते राके	' इति
द्वाभ्याम् ।।	9
अथास्ये यवप्रस्तान्याब्झाति—'यवोसि यवयास्मद्द्रेषो यवय	ारातीः'
इति ।।	6
अथैनौ वीणागाथिनाविति प्रतिगृह्योते ।।	9
अथैनी संशास्ति गायतमिति ।।	80
तावेतां गाथां गायतः—'सोम एव नो राजेत्याहुव्रीक्षणीः	प्रजाः ।
विवृत्तचका आसीनास्तीरेणासौ तव ' इति ।।	88
यस्यै नद्यास्तीरे संश्रिता वसन्ति तस्यै नाम गृह्णाति ।।	83
(31)	

	अहमे मासि	विष्णव	आहुतीर्जुंहोति—' विणोर्नु	।कम्	इत्येतेन
स्केन					8,3
	विष्णवे बलिमु	गहरति ।	F	,	\$8
	वैष्णवो होष म	ासो विज्ञ	ायते ॥		१५
	विष्णुर्हि गर्भस्य	य देवता			१६
	इति हुतो व्यार	व्यातः ॥			१७

इति बोधायनीये गृह्यसूत्रे प्रथमप्रक्ते दशमोऽध्यायः

प्रथमप्रक्ते एकादशोऽध्याय:

* यथैतद्भुते बलिहरणम् ॥ १ विष्णवे बलिरष्टमे मासि पूर्वपक्षस्य सप्तम्यां द्वादश्यां रोहिण्यां श्रोणायां वा ॥ २

ब्राह्मणानन्त्रन परिविष्य पुण्याहं स्वस्ति ऋद्विमिति वाचियत्वा ॥ ३ अथ देवयजनोल्लेखनप्रभृत्या प्रणीताभ्यः कृत्वा उपोत्थायामेणाग्नि देवतमावाहयति—'ओं भूः पुरुषमावाहयामि ; ओं भुवः पुरुषमावाहयामि ; ओं सुर्भुवस्सुवः पुरुषमावाहयामि;' इत्यावाह्य॥

अथाद्भिस्तर्पयति—' के शवं तर्पयामि; नारायणं माधवं गोविन्दं विष्णुं मधुसूदनं त्रिविकमं वामनं श्रीवरं हृषीकेशं पद्मनामं दामोदरं तर्पयामि'; इति ॥

एतैरेव नामधेयैर्गन्धपुष्पधूषपदीपैः 'अमुष्मै नमोऽमुष्मै नमः ' इत्यभ्यर्च्य ॥

^{*} अयं खण्डः शेषगतोप्यक्रैव सौकर्याय पठ्यते इति शिष्टिन्यचिष्टे । (३३)

अथ विष्णव आहुतीर्जुहोते 'विष्णोर्नु कम्, तदस्य प्रियम्,	
प्रतिद्विष्णुः, परो मात्रया, विचक्रमे, त्रिर्देवः ' इति ॥ ९	-
जगतभ्वति मिद्रमाधेनवरप्रदानात् ॥ १०	No.
अथ गुडपायसं घृतमिश्रमन्नं निवेदयति— 'अमुप्मे स्वाहाः नमोऽमुप्नै	
म्बाह्य नपः ' इतिहादशभियथालिङ्गम् ॥	
वैष्णवीभिः ऋग्यजुस्सामाथवीमस्स्तीत्रस्स्तुवान्त ॥ १३	(
व्याहृतीभिः पुरुषमुद्रासयामीत्युद्रास्यान्नरोषं पत्नीं प्राशयेन् ॥ १	ł
पुमानस्यै जायत इति विज्ञायते ॥	3

इति बोधायनीयगृह्यसूत्रे प्रथमप्रक्ते एकादशोऽध्यायः रनु

आ

पश्

पय

च

वा

यथो एतत् । आवेद्यार्ध्य कुर्यात् । अथ शुचौ समे देशे। अथास्या उपोत्थाय । तां न मिथस्संमादयेत् । आनयन्त्येतमग्निम् । ब्राह्मणेन ब्राह्मण्यामुत्पन्नः । अथाभ्यां पञ्चमेऽहनि । विज्ञाते गर्मे । प्रथमगर्भायाश्चतुर्थे मासि । यथैतद्धते बलिहरणम् ॥ ११

यथैतद्भुते बलिहरणम् । प्रथमभीयाश्चतुर्थे मासि । विज्ञाते गर्भे । अथाभ्यां पञ्चमेऽहिन । ब्राह्मणेन ब्रह्मण्यामुत्पन्नः । आ नयन्त्येतमिनम् । तां न मिथस्संसादयेत् । अथास्या उपोत्थाय । अथ शुचौ समे देशे । अथावैद्यार्थं कुर्यात् । यथो एतत् ॥

इति बोधायनीयगृह्यसूचे प्रथमः प्रश्नः समाप्तः

^{*} आसनावाहनं पाद्यमर्थ्यमाचमनं तथा। स्नानं वस्तोपवीतं च गन्धः पुष्पं तथव च।। धूपदीपं च नवेद्यं पानीयाचमनं तथा। ताम्बूलोद्वासनं चेति सुपचारास्तु षोडशः॥ इति 'ख' पुस्तके अधिकः पाठः दृश्यते।

अथ द्वितीयप्रक्ते प्रथमोऽध्याय :

मै

म्।

23

ार्भे।

नम् 1

(शे।

28

अथ प्रहुतः ॥
जातं कुमारमिमन्त्रयते—'अद्भग्रसम्भूतः ' इत्येतेनानुवाकेन ॥
अधैनं स्नपयति—' क्षेत्रिये त्वा निरूऋत्ये त्वा ' इति षड्भि-
रनुच्छन्दसम् ।।
अधैनं स्वोपस्य आद्धाति—' अङ्गादङ्गात्सम्भवसि हृदयादिषजायसे ।
आत्मा वै पुत्रनामासि संजीव शरदश्शतम् 'इति ।।
अथैनं मूर्ध्नर्यभिजिन्नति—' अश्मा भव परशुभेव हिरण्यमस्तृतं भव।
पश्चनां त्वा हिद्धारेणाभि जित्राम्यसौ 'इति नक्षत्रनामधेयेन ।। ५
अथास्य दक्षिणे कर्णे जपति—'अग्निरायुष्मान् ' इति पञ्चभिः
पर्यायै: ।।
अथेनं दिधमधुचृतमिति समुदायुत्य हिरण्येन प्राशयति—'प्राणो
रक्षति विश्वमेजत् ' इत्येतेनानुवाकेन प्रयृत्चम् ।।
अतिशिष्टं गो। वे निनयति न्याह्तीभिः ।।
अधैनं मातुरुपस्य आद्धाति—' सीद त्वं मातुरस्या उपस्थे ' इति
चतस्रिमस्सइंसाभिः ॥
स्तनमभिमन्त्रयते—' यस्ते स्तनश्शायो यो मयोभूर्येन विश्वा पुष्यसि
वार्यणि । यो रत्नधा वसुविद्यस्सुदत्रस्मरस्वति तमिष्ट धातवेकः 'इति ।।
धयन्तमनुमन्त्रयते—' धौस्ते पृष्ठं रक्षतु वायुरू रू अधिनौ च स्तर्

घयन्तं सविताऽभिरक्षतु । आवाससः परिघानाह्नृहस्पातावश्वद्वा आभरक्षन्तु
पश्चात् ' इति ॥ ११
अथास्योदकुम्भमुच्छिरसि निद्धाति— ' आपस्सुप्तेषु जाग्रत रक्षांसि
नीरितो *नुदध्वम् ' इति ॥ १२
अथ देवयजनोल्लेखनप्रभृत्याग्निमुखात् कृत्वा पक्वाज्जुहोति—'हि
इरन्तमनुयन्ति देवाः ' इति पुरोऽनुवाक्यामनूच्य 'मा छिदो मृत्यो मा
वधीः ' इति याज्यया जुहोति ॥ १३
अथाज्याहुतीरुपजुहोति—' सद्यश्चकमानाय ' इत्यान्तादनुवाकस्य ॥
स्विष्टकुत्प्रभृति सिद्धमाधेनुवरप्रदानात् ॥ १५
अथानोयुगं रथयुगं वा साप्याच्छाद्यालंकृत्य अप्रेणाग्निमुद्भृत्य तस्या-
प्रेणाश्वत्थवर्णेषु हुतशेषं निद्धाति—'नम आज्याधिनीभ्यः' इति ॥ १६
अथास्तमित आदित्ये गौरसर्षपान् फलीकरणमिश्रान् अञ्जलिना
जुहोति—' कृणुष्व पाजः प्रसितिं न पृथ्वीम् ' इत्येतेनानुवा केन प्रत्यचम्॥
अथौदनं तिलसक्तुभिंघृतेनेति समुदायुत्य गोष्ठेऽश्वत्थपणेषु हुतशेषं
निद्धाति—'अघोराय महाघोराय नमो नमः ' इति ॥
अथातिशिष्टं सर्वा दिशस्सम्प्रिकरन्ति—' आवेशिना ं व्यश्रमुखी
कुतृहिलन्येकस्तनी जुम्भणी स्तम्भनी मोइनी च। कृष्णा विशाखा विमर
ब्रह्मरात्री आतृज्यसङ्ख्येषु पतन्त्यमोघाः । ताभ्यो वै मातृभ्यो नमो नमः
इति ।।
स एवमेव फलीकरणहोमप्रभृति सायंप्रातदेशरा त्रं करोति ॥ र
नानस्थितायां सर्विकाय । भोज्यान्त्रता ॥

^{*} निर्ऋतो । † आवेशिनाम् ।

द्वितीयप्रश्ने प्रथमोऽध्यायः	37
द्शम्यामुत्थानम् ।।	२२
दशम्यां द्वादश्यां वा नामकरणम् ।।	२३
प्राजापत्येन सूक्तेन हुत्वा ब्राह्मणानन्तेन परिविष्य पुण्याहं स्	वस्ति
ऋद्धिमिति वाचयन्नामास्मै दधाति ।।	28
द्रग्रक्षरं चतुरक्षरं षडक्षरमष्टाक्षरं वा ।।	र्ष
घोषवदाद्यन्तरन्तस्थं दीर्घाभिनिष्ठानान्तम् ॥	२६
अपि वा यस्मिन् स्वित्युपसर्गस्स्याचिद्धं प्रतिष्ठितमिति विज्ञायते	11
ऋष्यणूकं टेवताणूकं वा ।।	२८
यथैवैषां पूर्वपुरुषाणां नामानि स्युः ।।	२९
अयुगक्षरं कुमार्याः ॥	30
अम्प्री स्वस्तीति ॥	3.

इति बोधायनीयगृह्यस्त्रे द्वितीयप्रक्ते प्रथमोऽध्यायः

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

।न्तु

११ iң

??

हरिं मा

१३

य ॥

१५

ऱ्या-

१६

लेग

म्॥

तशेषं

26

मुखी (मळा

ामः [']

80

20

२१

अथ द्वितीयप्रक्ने द्वितीयोऽध्यायः

चतुर्थे मास्युपनिष्क्रमणम् ॥ १
ब्राह्मणानन्त्रन परिविष्य पुण्याहं स्वस्तिऋद्भिमिति वाचयित्वा ॥ २
अथ देवयजनोहेखनप्रभृत्याग्निमुखात् कृत्वा स्वस्त्यात्रेयं होति ३
'स्वस्ति नो मिमीतामश्विना भगस्त्वस्ति देव्यदितिरनर्णवः। स्वस्ति पूषा अपुरो दघातु नः स्वास्ति द्यावापृथिवी सुकेतुना '॥ ४
'स्वस्तये वायुमुपब्रवामहै सोमं स्वास्ति भुवनस्य यस्पतिः। बृहस्पर्ति सर्वगणं स्वस्तये स्वस्तय आचित्यासो भवन्तु नः '॥
' विश्वे देवा नो अद्या स्वस्तये वैश्वानरो वसुरिमस्त्रक्तये । देवा अवन्त्वभवः स्वस्तये स्वस्ति नो रुद्रः पात्वंद्दसः '॥
' स्वस्ति मित्राववरुणा स्वस्ति पथ्ये रेवति । स्वस्ति न इन्द्रश्चा- गिनश्च स्वस्ति नो अदिते कृषि '॥
'स्वति पन्थामनुचरेम सूर्याचन्द्रमसाविव । पुनर्द्दताऽन्नता जानता संगमेमहि '॥
' स्वस्त्ययनं तार्क्ष्यमिरिष्टनेमिं महद्भूतं वायसं देवतानाम् । असुरव्नी- मिन्द्रसस्तं समत्सु बृहद्यशो नावमिवारुहेम '॥
' अंहोमुचमाङ्गिरसं गयं च स्वस्त्यात्रेयं मनसा च तार्ध्यम् । प्रयत-
थाणिक्शरणं प्रपद्य स्वस्ति संबाधिष्वभयं नो अस्तु '॥ १०

' स्वस्ति न इन्द्रो वृद्धश्रवास्त्वस्ति नः पूषा विश्ववेदाः । स्वस्ति नस्ताक्ष्यों अरिष्टनेमिस्त्वस्ति नो बृहस्पतिर्दधातु ' इत्यष्टाभिरनुच्छन्दसम् ॥

जयप्रभृति सिद्धमाधेनुवरप्रदानात् ॥ १२ अश्रोपनिष्कम्य बाह्यानि चित्रियाण्यभ्यच्यं त्रिवृताऽतेन ब्राह्मणान् सम्पूज्याशिषो वाचयित्वा प्रदक्षिणीकृत्य स्वान् गृहानानयति ॥ १३

> इति वोधायनीये गृह्यस्त्रे द्वितीयप्रक्ते द्वितीयोऽध्याय:

अथ द्वितीयप्र^रने तृतीयोऽध्यायः

षष्ठे मास्यन्नप्राशनम् ॥

श्रि त्राह्मणानन्नन परिविष्य पुण्याद्यं स्विस्त ऋद्धिमिति वाचियत्वा ॥

अथ देवयजनोल्छेखनप्रभृत्याग्निमुखात् कृत्वा अन्नसृक्तेन जुद्दोति—
'अहमस्मि प्रथमजा ऋतस्य ' इत्यष्टाभिरनुच्छन्दसम् ॥

अथौदनं दभ्गा मधुना घृतेनाद्धिरिति समुदायुत्य हिरण्येनौषषस्य
कुमारं प्राशयति—'या जाता ओषधयः ' इति षड्भिरनुच्छन्दसम् ॥ ५

'भूभवस्युवरणं त्वौषधीनां रसं प्राशयामि शिवास्त आप ओषध्यस्तरन्त्वसौ ' इति सर्वास्वनुषजित ॥

इति बोधायानीयगृह्यसूत्रे द्वितीयप्रक्ते नतीयोऽध्याय:

अथ द्वितीयप्रक्ते चतुर्थोध्यायः

	संवत्सरे चूडाकर्म त्रिषु वा संवत्सरेषु ।।	
	ब्राह्मणानन्त्रन परिविष्य पुण्याहं स्वस्ति ऋद्भिमिति वाचयित्वा ।। २	
	अथ देवयजनोल्लेखनप्रभृत्याग्निमुखात्कृत्वा पकाज्जुहोति— ' ये	I
केशिन:	। इति पुरोनुवाक्यामनूच्य 'नते ब्रह्मणः। इति याज्यया	5
जुहोति	1	
	अथाज्याहुतीरुपजुहोति—' आरोह प्रोष्ठं विषहस्व शत्रून्	1
इत्यान्ता	दनुवाकस्य ।।	
0	स्विष्टकृत्प्रभृति सिद्धमाचेनुवरप्रदानात् ।।	1
	अथाम्रेगाग्निमुदुम्बरपर्णेषु हुतरोषं निद्धाति—'नमो हिरण्यबाहवे	,
इति ॥	TURSON .	ì
•	अपरेणाग्निमुभयीरपस्संनिषिञ्चति ॥	9
	उष्णासु शीता आनयति— ' उष्णेन वायवुदकेने हादितिः केशान	Į
वपतु ।	।। इति	6
	ताभिरस्य शिर उनति—' आप उन्दन्तु जीवसे दीर्वायुत्वाय	य
वर्चसे ।	। इति ।।	9
	ऊर्ध्वाप्रं बर्हिरनुछ्यति—' ओवेध त्रायस्वैनम्। इति ॥ १	0
	क्षुरमभिमन्त्रयते— ' ज्योक्च सूर्य हरो ' इति ।।	?
	अथैनं तिर्यञ्च निद्धाति—' स्वधिते मैनं हिंसीः ' इति ।। १	3
	अथास्य केशान्वपति—'येनावपत्सविता क्षूरेण। इति ।। १	3
	1 7 (41)	

8

स्य

ध-

8

ोधायनीयगृह्यस्त्रे

	प्रवपतोऽनुमन्त्रयते—'मा ते केशाननुगाद्वर्च एतत् ' इति ।।	88
	अथैनान् समुच्चित्य दर्भस्तम्बे निद्धाति— 'तेभ्यो निधानं ब	हुधा
ब्यैच्छन्	्। इति ।।	१५
	अथैनमुण्णोदकेनाष्ठावयति—' बलं ते बाहुवोस्सविता दघा	तु '
इति ।।		१६
	अथैनमेकशिलिस्रिशिलः पञ्चशिलो वा यथवैषां कुलधर्मस्यात्।।	20
	यथर्षि शिखां निद्धातीत्येके ।।	१८
a	अथैनं स्नाप्याच्छाद्यालकृत्य तिवृताऽन्नेन ब्राह्माणान् सम्पूज्या	श्षी
बाचयति		19
	इति प्रहुतो व्याख्यातः ॥*	२०

इति बोधायनीयगृह्यसूत्रे द्वितीयप्रइने चतुर्थोध्यायः नवं

त्रयो

कार

मिति

कुमा

यज्ञो

पुरस्

^{*} ख- शतानां सप्तत्रिगुणमधीत्तरम्थापि च । विकास केशानामि संख्यानां शिखेका परिकीर्तिता ॥

अथ द्वितीयप्रश्ने पश्चमोऽध्यायः

	अथाहुत: ।।		
	गर्भाष्टमेषु ब्राह्मणमुपनयीत गर्भेका	दरोषु राजन्यं	् गमद्वादशेषु
वैश्यम् ।			२
	आषोडशात् ब्राह्मणस्यानात्यय इति ।		3
	एवमेवेतरयोः द्वाविशतिश्च चतुर्विशति	श्चा।	
	अथापि काम्यानि भवन्ति सप्तमे		
नवमे ते	तेजस्कामं दशमेऽन्नाद्यकाममेकादश	इन्द्रियकामं द्व	पद्ये प्युकामं
त्रयोदशे	मेधाकामं चतुर्दशे पुष्टिकामं पश्चद	हो भातृव्यवन्तं	षोडशे सर्व-
काममिति			4
	end demonder det	-04:	

मिति । सर्वानेव वा वसन्ते ।। ६

ब्राह्मणानन्नेन परिविष्य पुण्याहं स्विस्ति ऋद्भिमिति वाचयित्वा कुमारं भोजयित्वा तस्य चौ छवतूष्णीं केशानोष्य स्नातं शुचिवाससं बद्धशिखं यज्ञोपवीतं प्रतिमुञ्चन् वाचयित— 'यज्ञोपवीतं परमं पवित्रं प्रजापतेर्यत्सहजं पुरस्तात् । आयुष्यमित्रयं प्रतिमुञ्च शुभ्रं यज्ञोपवीतं वरुमस्तु तेजः ' इति ।।

यज्ञोपवीतिनमप आचमय्याथ देवयजनमुदानयति ।।

अथ देवयजनोल्लेखनप्रभृत्यामिमुखात् कृत्वा पालाशीं समिषमाज्ये-नाक्त्वाऽभ्याधापयन् वाचयति—' आयुर्दा देव जरसं गृणानो घृतप्रतीको (43) घृतपृष्ठो अग्ने। घृतं पिनन्नमृतं चारु गव्यं पितेव पुत्रं जरसे नयेमं स्वाहा 'इति ।।

अथैनमुत्थाप्योत्तरेणाधि दक्षिणेन पदा अभितिष्ठ पृतन्यतस्सहस्व 'आतिष्ठेममञ्मानमञ्चमेव त्वं स्थिरो भव। अभितिष्ठ पृतन्यतस्सहस्व पृतनायतः 'इति ।

अथेनं तिष्ये वासस्सद्यः कृत्तोतं * परिधापयन् वाचयति—'या अकृन्तन्नवयन् या अतन्वत याश्च देवीरन्तानभितोऽदद्गतः। तास्त्वन् देवीजरसा संव्ययन्त्वायुष्मानिदं परिधत्स्व वासः' इति ।। ११

परिहितमनुमन्त्रयते—'परिधत्त धत्त वाससैनं शतायुषं कृणुहि † दीर्घमायुः। बृहस्पतिः प्रायच्छद्वास एतत्सोमाय राज्ञे परिधातवा उ। जरां गच्छासी परिधत्स्व वासो भवा कृष्टीनामिभशस्तिपावा। शतं च जीव शरदस्सुवर्चा रायश्च पोषमुप संज्यस्व । परीदं वासो अधि धास्त्व-स्तयेऽभ्रापीनामिभशस्तिपाव।। शतं च जीव शरदः पुरूचीर्वस्नि चार्यो विभजासि जीवन् 'इति ॥

अधिनं मौझीं मेखलां त्रिवृतां त्रिः प्रदक्षिणं परिव्ययन् वाचयति— मौझीं ब्राह्मणस्य । ज्यामौबीं राजन्यस्य । आवीसूत्रं वैश्यस्य । सर्वेषामेव वा मौझीम् । 'इयं दुरुक्तात्परिवाधमाना शर्म वस्त्र्थं पुनती न आगात् । प्राणापानाभ्यां वल्लमाभरन्ती प्रिया देवानां मुभगा मेखलेयम् ' इति ॥ १३

परिवीतामनुमन्त्रयते—' क्षितस्य गौप्त्री तपसः परस्पीन्नती रक्षस्मह-माना अरातीः। सा नस्समन्तमनु परीहि भद्रया भर्तारस्ते मेखले मा रिषाम ' इति ॥

^{*} ख- सलबः कृत्वोद्ङ् । 🔭 🕆 ख. कृणुत ।

मं

स्व

या

वन

8

†

च

ख-

र्यो

१२

मेव

त्।

१३

बह-

मा

88

ग्रन्थि करोति -- 'प्राणानां प्रनिथरसि स मा बिस्नंसः ' इति नामिदेशे॥ 24 अथासा अजनं प्रतिमुच्चन् वाचयति — कृष्णाजिनं ब्राह्मणस्य । रीरवं राजन्यस्य । वस्ताजिनं वैश्यस्य । सर्वेषां वा कृष्णाजिनम् । 'मित्रस्य चक्षुर्घरुणं वठीयस्तेजो यशस्वि स्थविरं समिद्धम् । अनाहनस्यं वसनं जरिष्णु परीदं वाज्यजिनं द्धेऽहम् , इति ॥ १६ अथास्मै दण्डं प्रयच्छति — पालाशं बैल्वं वा ब्राह्मणस्य । नैय-ब्रोधं स्कन्धजमवाङ्घं रौहीतकं वा राजन्यस्य । वादरमीदुम्बरं वा वैश्यस्य । सर्वेषां वा वाक्षम् ।। 60 ' सोमोसि सोमपं मा कुरु ' इति पालाशम् ॥ 26 ' ब्रह्मवर्चसमसि ब्रह्मवर्चसाय त्वा ' इति बैल्वम् ।। 29 ' ओजोस्योजो मयि घेहि ' इति नैयग्रोधम् ।। 2. ' बलमसि बलं मिय धेहि ' इति रौहीतकम् ।। 21 ' पुष्टिरसि पुष्टिं मयि धेहि ' इति बादरम् ।। 33 ' ऊर्गस्यु ज मयि धेहि ' इत्यौदुम्बरम् ॥ 23 'अहं वृक्षस्य रेरिवा। कीर्तिः पृष्ठं गिरेरिव। ऊर्ध्वपवित्रो वाजिनीव स्वमृतमस्मि । द्रविणं सवर्चसम् ' इति वार्क्षम् ॥ 28 'कोनामास्यसी नामास्मि ' इति शाठ्यायनकम् ॥ 24 अथैनं दक्षिणे हस्ते गुह्माति—' यस्मिन् भूतं च भव्यं च सर्वे लोकास्समाहिताः। तेन गृह्णामि त्वामहं मह्यं गृह्णामि त्वामहं प्रजापितना २६ त्वा मह्यं गृह्णाम्यसी 'इति ।।

अथैनं देवताभ्यः परिददाति—' देवेभ्यस्त्वा परिददामि विश्वदेवे-

भ्यम्त्वा परिददामि विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यः परिददामि सर्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यः
परिददामि सर्वाभ्यस्त्वा देवताभ्यः परिददाम्यसौ ' इति ॥ २७
अथैनमुपनयति—' देवस्य त्वा सिवतुः प्रसवेऽश्विनोवौहुभ्यां पूष्णो
हस्ताभ्यामुपनयेऽसौ ' इति ।।
अथ कुमारः पक्वाज्जुहोति—'यद्छन्दसामृषभो विश्वरूपद्छन्दे
भ्योऽध्यमृतात्सम्बभ्व । समेन्द्रो मेधया स्पृणोत्वमृतस्य देव धारणो भ्यासं
स्वाहा ' इति ॥
अथाज्याहुतीरुपजुहोति— 'क्षेत्रियै त्वा निर्ऋत्यै त्वा ' इति
षङ्भिरनुच्छन्दसम् ।।
एवसेव ब्रह्मसूक्तेन हुत्वा 'ब्रह्मजज्ञानम् 'इति षङ्भिः ॥ ३१
स्विष्टकृत्प्रभृति सिद्धमाधेनुवरप्रदानात् ।। ३२
अग्रेणाग्नि पलाशपर्णेषु हुतशेषं निद्धाति-—'नमो अस्तु नीलग्री
वाय ' इति ।।
अत्र सावित्रिव्रतम् ।।
अथ पालाशीश्चतस्समिध आर्द्रीस्सपलाशास्सप्रारोहाः प्रादेशमात्रीर-
परिशुष्कामा घृतान्वक्ता अभ्याधापयन् वाचयति—याज्ञिकानां वा वृक्षाणां
अन्यतमस्य ।। ३५
' अग्ने व्रतपते सावित्रं व्रतं चरिष्यामि तच्छकेयं तन्मे राध्यतां
स्वाहा '।। ३६
'वायो व्रतपत आदित्य व्रतमते व्रतानां व्रतपते सावित्रं व्रतं
चरिष्यामि तच्छकेयं तन्मे राध्यतां स्वाहा ' इति ।। ३७
अपरेणाग्निमुदगमं कूचे निधाय तस्मिन् प्राङ्मुख आचार्य उपविशति
भाषभ्यतम्याचार्याम्बन्दी मा क्वतीवम् १ वि ।।

तस्याग्रेण कुमारो दर्भेषु प्रत्यङ्मुख उपविश्य पादावन्वारभ्याह—
'सावित्रीं भो अनुबूहि ' इति ।। ३९
तस्मा अन्वाहोमिति प्रतिपद्यते—'तत्सवितुर्वरेण्यम् ' इत्येतां
पच्छोऽर्धर्चशस्ततस्समस्तां व्याहृतीर्विहृताः पादादिष्वन्तेषु वा तथाऽर्धर्च-
योहत्तमां कृत्स्वायामिति ।। ४०
अथ कुमारः पक्वादुपादाय प्राक्षाति—' शरीरं मे विचर्षणम् ।
जिह्ना मे मधुमत्तमा । कर्णाभ्यां भूरि विश्रुवम् । ब्रह्मणः कोज्ञोऽसे मेचया
पिहितः । श्रुतं मे गोपाय 'इति ।। ११
अथ है के प्रक्साविज्याः प्राक्षाति ब्रह्म वा अन्नमिति वदन्तः ॥ ४२
तदु तथा न कुर्यात्रानुक्तायां साविज्यां प्राश्रीयादित्यन्कायामनूकायां
साविज्यां प्राइनीयादिति शाठ्यायनकम् ।।
अथाप उपस्पृत्य ज्योतिष्मत्याऽऽदित्यमुपतिष्ठते—' उद्भयं तमस-
स्परि ' इति ।।
\(\(\frac{1}{2}\)
अथैनं संशास्ति—' ब्रह्मचार्यस्यपोशान कर्म कुरु मा दिवा सुषुप्थाः
समिघ आधिहि मैक्षाचर्य चर सदाऽरण्यात् समित्र आहरोदकुम्भं चाहरा-
चार्याधीनो भव वेदमधीष्व ' इति ।।
स एवमेवैतत् सर्वं करोति ।।
अथास्मा अरिक्तं पात्रं प्रयच्छन्नाह—' मातरमेवाग्रे भिक्षस्व '
इति ।।
स मातरमेवाग्रे भिक्षेत ॥
भवति भिक्षां देहीति ब्राह्मणो भिक्षेत ।।
भिक्षां भवति देहीति राजन्य: ॥
देहि मिक्षां भवतीति वैश्यः ।।

nt

ai

Ę

तं

ति

मरि

णा

स्स

सुर

नि

जु

द्वा

मा

मन

स्व

तत

ि

तनस्सूर्यस्य ' इति ।।

तरसमाहत्याचार्याय प्राह—'मेक्षमिदम्' इति।। ५२
तत् 'सुमेक्षम् ' इतीतरः प्रतिगृह्णाति ।। ५३
उत्तरेणाग्निं द्वे स्त्रीप्रतिकृती कृत्य गर्भेर्माल्येन चासङ्कृत्य त्रिवृत्ताऽन्नेन ब्राह्मणान् सम्पूज्याशिषो वाचियत्वा—'श्रद्धामेधे प्रियेताम् ' इति ।। ५४
च्यहमेतमिन्निं धारयन्ति स्वारस्त्रवणवर्जमध्वश्यया च ।। ५५
एतिमन्नेवान्नौ व्याहृतीमिस्सायंत्रातस्समिधोऽभ्याद्ध्यात् ।। ५६
एवमन्यस्मिन्निप सदा ।। ५७
अथैनं प्रदक्षिणमग्निं परिसमूहति—'जुषस्व नस्समिधमग्ने अद्यशोचा बृहद्यजनं धूममृण्यन् । उदश्पृश दिव्यं सा नु स्तूपैस्सं रिश्मिमस्त-

अधैनं प्रदक्षिणममिं परिषिञ्चति— 'अदितेऽनुमन्यस्व ' इति दक्षिणतः प्राचीनम् । 'अनुमतेऽनुमन्मस्व ' इति पश्चादुदीचीनम् । 'सरस्वतेऽनुमन्यस्व 'इत्युत्तरतः प्राचीनम् । 'देवसवितः प्रमुव 'इति समन्तं प्रदक्षिणम् । समन्तमेव वा तूष्णीम् ॥ ५९

तस्मिन् व्याहृतीभिस्सायं प्रातस्सिमधोऽभ्यादधाति—'भूस्वाहा भुवस्वाहा सुवस्वाहा भूभुवस्सुवस्स्वाहा ' इति ॥ ६०

तथैव परिसम्हा तथैव परिषिश्चति—' अन्वमंस्थाः, प्रासावीः ' इति मन्वान्तान् सन्नमयति ॥ ६१

अथैनमुपतिष्ठते—'यत्ते अमे तेजः' इति तिस्रिभिः 'मिय मेधां

^{* &#}x27;' प्रसिद्धं सन्ध्यामुपासीत् । नम ईशानाय नमो गोपितृदेवेभ्य इति । अथ गुरूनभिवादयते मातरं पितरं भ्रातरं मातुलमाचार्यमन्यांश्च धिशेषास्त्रि-वर्षपूर्वान् '' इति ' ख ' पुस्तके अधिकम् ।

मयि प्रजाम् ' इति तिस्रिभिः ' षोढा विहितो वै पुरुषः । इत्येतसाद्ब्राह्म-णात् ।। ६२

अथ तिसृषु व्युष्टास्वेतमिमादाय तां दिशं यन्ति यत्रास्य पलाश-स्स्पष्टो भवति ।। ६३

तं प्रदक्षिंण परिसम्हति—' सुश्रवस्सुश्रवसं मा कुरु यथा त्वं सुश्रवस्सुश्रवा अस्येवमहं सुश्रवस्सुश्रवा भूयासं यथा त्वं सुश्रवस्सुश्रवो देवानां निधिगोपोस्येवमहं ब्राह्मणानां ब्रह्मणो निधिगोपो भूयासम् ' इति ॥ ६४

तस्यांग्रेण उत्तरेण वाऽग्निमुपसमाधाय सम्परिस्तीर्याऽथात्रत्यप्रायि छोते जुहोति—'यन्म आत्मनो मिन्दाऽभूत्, पुनरिमश्रक्षिरदात्। इति द्वाभ्याम्॥ ६५

अथ पालाशीश्चतस्रसमिध आर्द्रास्मपलाशाः सप्रारोहाः प्रादेश-मात्रीरपरिशुप्कामा घृतान्वक्ता अभ्याधापयन्वाचयति याज्ञिकानां वा वृक्षाणा-मन्यतमस्य—

'अग्ने व्रतपते सावित्रं व्रतमचारिषं तदशकं तन्मे राघि स्वाहा '॥

'वायो व्रत्यत आदित्य व्रतपते व्रतानां व्रतपते सावित्रं व्रतमचारिषं तदशकं तन्मे राघि स्वाहा 'इति ॥

तथैव सुश्रवसमभ्यर्च्य त्रिवृताऽन्नेन ब्राह्मणान् सम्पूज्याशिषो वाच-यित्वा ॥ ६९

> अत्रैके दण्डमजिनं मेखलां वासश्चातिस्जन्ति ॥ ७० अन्यान्यादायास्य वास आदत्ते—'यस्य ते प्रथमवासं हरामस्तं

4

Į-

ति

हा

ति

धां

भ्य

स्त्र-

त्वा विश्वे अनुमदन्तु देवाः । तं त्वा भातरस्पुहृदो वर्धमानमनुजायन्त बह्रबस्सुजातम् ' इति ॥ ७१

अथाधोनाभ्युपरि जान्वाच्छाय दण्डमजिनं मेखलां च धारयन् श्राद्ध-सूतक्रमेथुनमधुमांसानि वर्जयन् भैक्षाहारोऽधइशायी चाचार्यस्य गृहानेतीति विद्यायते आचार्यो वे ब्रह्मेति ॥ ७२

> इति बोधायनीयगृह्यस्त्रे द्वितीयग्रइने पद्धमोऽध्याय:

> > नाव

पका बास छोम

जनेऽ

प्रवि

शाखे

अथ द्वितीयप्रक्ने षष्टोऽध्यायः

10

ाडू-गिति

92

वेदमधीत्य सास्यन्नित्युक्तं समावर्तनम् ॥	
मन्त्रज्ञाह्मणं वेद इत्याचक्षते ॥	3
	3
मन्त्रज्ञाह्मणयोर्वेदनामधेयम् ॥	3
	8
मन्त्रब्राह्मणे अधीत्य चीर्णेषु वा व्रतेषु ।।	4
प्तावदेव नाना ।।	4
अथ देवयजनोल्लेखनप्रभृत्याऽग्निमुखात् कृत्वा पालाशीं समिधमाज्य	ये-
नाब्रुवा सध्यंतिने ९३गाट्याचि ॥	o
तत्पुरस्ताद्व्याख्यातम् ।।	6
अथ केशश्मश्रुलोमनखावापनेनैव प्रतिपद्यते सिद्धमाच्छत्रादानात्कृत्व	
पकाउ जुहोति— ' आवहन्ती वितन्वाना। कुर्वाणा चीरमात्मनः	1
बासांसि मम गावश्च । अन्नपाने च सर्वदा । ततो मे श्रियमावह	1
लीमजो प्रजानिकाल काल १ -६ ।।	9
अथाज्याहुतीरुपजुहोति 'अमायन्त ब्रह्मचारिणस्साहा । यञ्च	1-
जनेऽसानि स्वाहा । श्रेयान् वस्यसोऽसानि स्वाहा । तं स्वा भ	ग
पविशानि स्वाहा। स मा भग प्रविश स्वाहा 'इति।। १	
ह्विष्टकृत्प्रभृति सिद्धमाधेनुवरप्रदानात् ॥ १	
अथा मेणा जिन बिल्वशाखायां हुतरोषं निद्धाति—'तस्मिन् सहस्यास्वे। निभगाहं त्वयि मजे स्वाहा 'हति ।।	1-
राता हुन साहा श्रामा	3
(51)	

अथ पकादुपादाय प्राक्षिति—' यथाऽऽपः प्रवता यन्ति । यथा	The state of
मासा अहर्जरम् । एवं मां ब्रह्मचारिणः । धातरायन्तु सर्वतस्त्वाहा '	
इति ।।	
प्राइयाप आचम्योरः प्रत्यात्मानं प्रत्यभिमृशते—' प्रतिवेशोसि प्र मा	
पाहि प्रमा पद्यस्व १ इति ।।	-
सोऽत्रैवास्ते आनक्षत्राणामुद्यात् ।। १५	Maria Maria
अथोदितेषु नक्षत्रेष्पनिष्कम्य दिश उपतिष्ठत इति सिद्धमत	The state of the state of
उद्यंम् ।।	A
यस्मित्रग्नावुपनयति तस्मिन् ब्रह्मचर्ये तस्मिम् व्रतचर्या तस्मिन् समा	
वर्तनं तस्मित् पाणिग्रहणं तस्मिन् गृह्यानि कर्माणि ।ऋयन्ते ।। १७	
तस्मिन् काम्यानि तस्मिन् प्रजासंस्कारा इत्येके ।।	
स एष उपनयनप्रमृति व्याहृतीभिस्समिद्भिद्भयत आ समावर्त-	
नात् ।।	
समावर्तनप्रभृत्याज्येन व्याहृतीभिहूयत आ पाणिम्रहणात् ।। २०	
पाणिप्रहणप्रभृति त्रीहिभियवर्वा हस्तेनैते आहुतीर्जुहोति— 'अप्रे	I
स्वाहा, प्रजापतये स्वाहा ' इति सायम् । 'सूर्याय स्वाहा, प्रजापतरे	1
स्वाहा ' प्रातरिप ॥	
अग्निहोत्रहविषामन्यतमेन जुहुयात् ।।	2
पर्वणि पर्वणि चाग्नेयस्थालीपाकः ।।	3
स एष आवारवान् स्यादाग्निहोत्रिको वाऽप्यापूर्विको वा ॥ २	8

^{*} भाहि। † ख. व्रतचर्या।

Digitized by Madhuban Trust बोधायनीयगृह्यसूत्रे	53
तेन सर्पिष्कता विद्यावन्तं ब्राह्मणं भोजयेत् ।।	२५
योऽस्यापचिततमस्तस्मा ऋषमं दद्यादित्येके ॥	२६
अश्रास्यानुगतस्य या प्रकृतिस्तत आहरणम् ॥	२७
उपवासोऽनुगतेऽन्यतरस्य भार्यायाः पत्युर्वा ।।	२८
अपि वैकां जुहुयात्— 'अयाश्राग्नेऽस्यनिशस्ती	रच सत्यमिस्वमया
असि । अयसा मनसा धृतोऽयसा ह्व्यम्हिषेऽया नो है	विह भेषजं स्वाहा '
इति ।।	२९
आहतो व्याख्यातः ॥	३०

3

HI

8

4

नत

8

11-

0

वर्त-

१९

20

१ सये

पतये

28

२२

२३

28

इति बोधायनीयगृह्यस्त्रे द्वितीयप्रश्ने षष्ठोऽध्यायः

अथ द्वितीयप्रक्ते सप्तमोऽध्यायः

अथ शूलगवस्संवत्सरे संवत्सरे मार्गशीष्या पौर्णमास्यां क्रि	येत ।। १
अपि वाऽऽद्रीयाम् ।।	?
गोषु वोषतप्तासु गोषु गुप्तासु ।।	3
अरण्येऽग्निमुपसमाधाय सम्परिस्तीर्या प्रणीताभ्यः कृत्वा	बर्हिरादाय
गामुपाकरोति— 'ईशानाय त्वा जुष्टामुपाकरोमि ' इति ॥	8
तूप्णीमित्येके ।।	4
अथैनामद्भिः प्रोक्षति — 'ईशानाय त्वा जुष्टां	प्रोक्षामि '
इति ॥	६
तूष्णीमित्येके ।।	9
तामत्रेव प्रतीचीनशिरसीमुदीचीनपदीं संज्ञपयन्ति ।।	6
तस्यै संज्ञप्ताया अद्भिरिभषेकम् ॥	9
प्राणानाप्याययति तूप्णीम् ।।	१०
तूरणीं वपामुतिस्वद्य हृद्यमुद्धरित ।।	११
प्रज्ञातानि चावदानानि ।।	१२
तान्येष्वेव शूलेषूपनीक्ष्य* तिसान्नेवाग्नी श्रपयन्ति ।।	१३
अथैतानि शूलेभ्य उपनीक्ष्य* पुनः कुम्भ्यां श्रपयन्ति ।।	. 88
अथैतान्यभिघारितान्युद्धास्य प्रतिष्ठितमभिघारयति ।।	१५

^{*} ग. उपनिक्षिप्य।

परिधानप्रभृत्याऽशिमुखात् कृत्वा दैवतमाबाहयति - ' शा त्वा वहन्तु हरयस्सचेतसर्थतेरस्वैस्सहकेतुमद्भिः । वाताजिरे बेळवद्भिर्मनोजवैरायाहि शीव्रं मम हव्याय शर्वीम् ' इति ।। १६

अथ स्नुवेणोपस्तीर्णामिभघारितां वपां जुहोति — 'सहस्राणि सहस्रशः' इति पुरोनुवाक्यामनूच्य ' ईशानं त्वा भुवनानामिभिश्रियम् ' इति याज्यया जुहोति ।।

अत्रैतान्यवदानानीडास्ने प्रच्छितनां मासं यूषिमत्याज्येन समुदा-युत्य मेक्षणेनोपघातं पूर्वार्धे जुहोति— 'भवाय देवाय स्वाहा, शर्वाय देवाय स्वाहा, ईशानाय देवाय स्वाहा, पशुपतये देवाय स्वाहा, रुद्राय देवाय स्वाहा, उप्राय देवाय स्वाहा, मीमाय देवाय स्वाहा; महते देवाय स्वाहा 'इति ।।

अथ मध्ये जुद्दोति—' भवस्यं देवस्य पत्नचे स्वाहा, शर्वस्य देवस्य पत्नचे स्वाहा, ईशानस्य देवस्य पत्नचे स्वाहा, पशुपतेर्देवस्य पत्नचे स्वाहा. रुद्रस्य देवस्य पत्नचे स्वाहा ' उप्रस्य देवस्य पत्नचे स्वाहा, महतो देवस्य पत्नचे स्वाहा इति ॥ १९

भथापराधे जुहोति—'भवस्य देवस्य सुताय स्वाहा, शर्वस्य देवस्य सुताय स्वाहा, ईशानस्य देवस्य सुताय स्वाहा, पशुपतेदेवस्य सुताय स्वाहा, रुद्रस्य देवस्य सुताय स्वाहा, उग्रस्य देवस्य सुताय स्वाहा, मीमस्य देवस्य सुताय स्वाहा, महतो देवस्य सुताय स्वाहा 'इति ॥ १९

[†] क. इडस्ने प्रतिच्छादा।

अथाज्याहुतीरुपजुहोति—'नमस्ते रुद्र मन्यबे ' इत्याऽन्ताद्नुवाः कस्य ।।

स्वष्टकृत्प्रभृति सिद्धमाधेनुवरप्रदानात् ।। २२ अथाप्रेणाग्निमर्कपर्णेषु हुतरोषं निद्धाति— 'यो रुद्रो अग्नौ यो अप्सु य ओषधीषु यो रुद्रो विश्वा भुवनाऽऽविवेश तस्मै रुद्राय नमो अस्तु ' इति ।। २३

स्थालीसङ्कालनमाज्यशेषमुदकशेषं च पाच्यां समानीय वेतसशाखयाऽ-वोक्षन् सर्वतः त्रिः प्रदक्षिणं गाः पर्येति—' आ गावो अग्मन्नुत भद्यमक्रन् ' इत्येतेन स्केन ।।

> महत्त्वस्त्ययनमित्याचक्षते ।। २५ अथ यदि गां न रुभते मेषमजं वाऽऽरुभते ।। २६

ईशानाय स्थालीपाकं वा श्रपयन्ति तस्मादेतत्सर्वे करोति यद्भवा कार्यम् ।। २७

> शूलगवो व्याख्यात: ।। २८ प्वमेवाष्टम्यां प्रदोषे क्रियेतैतावदेव नाना ॥ २९ नात्रोपाकरणं पशो: ।। ३०

> > इति बोधायनीयगृह्यसूत्रे द्वितीयश्रेम सप्तमोऽध्यायः

जुहुर

स्वाह ईशा विद्य

पतिः देवेभ

म्स

अथ द्वितीयप्रक्ते अष्टमोऽध्यायः

अथ बलिहरणम् ॥	8
सायं प्रातर्यदशनीयस्य कियेतौपासने पचवे वा होम: ।।	2
एताबदेव नाना ।।	3
क्षारलवणावरात्रसंसृष्टस्य तु होमं परिचक्षते ।।	8
काममितरेष्वायतनेषु ।।	4
अथ यद्येतदेव स्यादुत्तरतो भसमिश्रानङ्गारानिरुद्य	तेषु
जुहुयात् ।।	8
 सर्वेऽवायतनेषु पाणिना परिसम्ह्योभयतः परिषेकं निदध्यात् ।। 	9
देशाभ्यासे मन्त्राभ्यासः कामं समानस्थानेषु ।।	6
अवग्राहरोो हस्तेन होम:—'अग्रये स्वाहा, सोमाय स्वाहा, प्र	वाय
स्वाहा, ध्रुवाय भूमाय स्वाहा, ध्रुवक्षितये स्वाहा, अच्युतिक्षितये स्वा	हा,
ईशानाय स्वाहा, जयन्ताय स्वाहा, धर्मरुचये स्वाहा, धन्वन्तरये स्वा	हा,
विद्याय स्वाहा, अम्बिकाय स्वाहा, हरये स्वाहा, गणेभ्यस्त्वाहा, ग	
पतिभ्यस्त्वाहा, परिषद्भग्यस्त्वाहा, विश्वेभ्यो देवेभ्यस्त्वाहा साध्ये देवेभ्यस्त्वाहाः सर्वेभ्यो देवेभ्यस्त्वाहा, स्वोभ्यो देवताभ्यस्त्व	भ्या
म्स्वाहा, भुवस्त्वाहा, सुवस्त्वाहा, भूभुवस्तुवस्त्वाहा '।।	9
'अमये स्विष्टकृते स्वाहा ' इत्युत्तरार्धपूर्वार्धे ॥	20
अपरेणागिन—' धर्माय स्वाहा, अधर्माय स्वाहा '।। इति ।।	
(57)	

अग्रेणारिन — 'कदुवै नाकमात्रे स्वाहा, सपेभ्यस्स्वाहा ' १६ अवसा इति ॥ अविभग्यावकाशे* — ' अचलाये देव्ये स्वाहा, वास्तुप'ल्ये सगणाये इति । स्वाहा ' इति ॥ अविभागदेशे—' अद्भग्रस्वाहा, वरुणाय स्वाहा ' इति ।। १४ इति । स्थाल्या—' प्रजापतये स्वाहा, परमेष्ठिने स्वाहा ' इति ॥ देवताऽवकःशे—'ऋषभाय स्वाहा, रुद्राय स्वाहा, रुद्राण्ये 38 स्वाहां इति ॥ मध्येऽगारस्य — ओषधिवनस्पतिभ्यस्त्वाहा, रक्षोदेवजनेभ्यस्त्वाहा , स्वाहा 09 इति ॥ उच्छिरसि — कामाय स्वाहा, भगाय स्वाहा, श्रिये स्वाहा, कारो-26 विष्णवे स्वाहा ' इति ।। १९ इति । स्थूणादेशे—'गृहाय स्वाहा, गृहराजाय स्वाहा ' इति ।। स्वाहा ' धनधान्याकारो- 'धनधन्याभ्यां स्वाहा, वैश्रवणाय २० इति । इति ॥ गोष्ठे वा पल्वले वा—' श्रिये स्वाहा, पुष्ट्ये स्वाहा' इति ।। २१ उल्ललम्परावकारो—' उल्लललमुसलाभ्यां स्वाहा 'इति ॥ २२ ^{स्वाहा} २३ अद्भग्न दृषदुपलावकाशे-- 'दृपदुपलाभ्यां स्वाहा ' इति ।। २ ४ भ्यस्ट समृहन्यवकारो- 'समृहन्यें देव्ये स्वाहा ' इति ॥ उत्तरपूर्वदेशेऽगारस्य — ' गृह्याभ्यस्स्वाहा, अवसानेभ्यस्स्वाहा आदिः

महाणे

^{*} क. अब्जिन्यावकारी।

33

१ अवसानपतिभ्यस्त्वाहा, सर्पदेवजनेभ्यस्त्वाहा, सर्वभूतेभ्यस्त्वाहा ' थि इति ।। २५ द्वारमध्ये — ' अन्तरिक्षाय स्वाहा, अवान्तरिक्षाय 8 इति ॥ २६ पाइवयो:- 'धात्रे स्वाहा, विधात्रे स्वाहा ' इति ।। 20 4 उपपार्श्वयोः—' भूत्ये स्वाहा, प्रभूत्ये स्वाहा ' इति ।। 0य संवरणदेशे* — ' यदेजति जगति यच चेष्टति नाम्नो भागोऽयं नाम्ने ६ , स्वाहा ' इति ।। 29 अथोपनिष्क्रम्य ज्येष्ठावकाहो-- ' ज्येष्ठाभ्यां स्वाहा ' करस्कराव-0 हा, कारो — 'करस्कराभ्यां स्वाहा ' इति ।। अनसि वा रथे वा—'श्रिये स्वाहा, 26 विष्णवे स्वाहां ' १९ इति ।। गेष्ठे—' रुद्राय स्वाहा, पशुभ्यस्त्वाहा, पशुप्तये स्वाहा ' हा ' २० इति ।। ३२ वस्तुमध्ये— ' वास्तोष्पतये स्वाहा, पृथिव्ये स्वाहा, अन्तरिक्षाय 28 २२ स्वाहा, दिवे स्वाहा, सूर्याय स्वाहा, चन्द्रमसे स्वाहा, नक्षत्रेभ्यस्स्वाहा, २३ अद्भग्नाहा, ओषषीभ्यस्स्वाहा, वनस्पतिभ्यस्स्वाहा. चराचरेभ्यस्स्वाहा, परिप्नवेभ्यस्स्वाहा, सरीस्रपेभ्यस्स्वाहा, देशेभ्यस्स्वाहा, कालेभ्यस्स्वाहा, लोके-२⁸भ्यस्स्वाहा, देवेभ्यस्स्वाहा, ऋषिभ्यस्स्वाहा, स्वसुभ्यस्स्वाहा, रुद्रेभ्यस्स्वाहा,

हा आदित्येभ्यस्स्वाहा, इन्द्राय स्वाहा, बृहस्पतये स्स्वाहा, प्रजापतये स्वाहा,

ब्रह्मणे स्वाह्य ' इति ।।

^{*} ख, संवननदेशे।

अथ दक्षिणतः प्राचीनावीती— 'पितृभ्यस्त्वधा नमस्त्वाहा, पिताः महेभ्यस्त्वधा नमस्त्वाहा, प्रपितामहेभ्यस्त्वधा नमस्त्वाहा ' इति ।। ३१ अथाप उपस्पृश्योत्तरतो यज्ञोपवीती— 'नमो रुद्राय भगवते स्वाहां इति ।।

इति ।। २५ अथ दिश्च — 'प्राच्ये दिशे स्वाहा, दक्षिणाये दिशे स्वाहा, प्रतीच्ये दिशे स्वाहा, उदीच्ये दिशे स्वाहा, ऊर्ध्वाये दिशे स्वाहा, अधराये दिशे स्वाहा ' इति ॥ ३६

अथावान्तरिक्कु—'यमाय स्वाहा, निऋत्ये स्वाहा, रक्षोभ्य-स्त्वाहा, ईशानाय स्वाहा 'इति ।।

q

3

70

4

P

अथाकाश उत्किंगति—'ये भ्ताः प्रचरन्ति दिवा विकिमिच्छन्तो वितुद्दस्य प्रेष्याः। तेभ्यो बिंठ पुष्टिकामो हरामि मयि पुष्टिं पुष्टिपतिर्द-धातु स्वाहा 'इति दिवा ।। ३७

'ये भूता: प्रवरन्ति नक्तं बलिमिच्छन्तो वितुद्स्य प्रेष्याः। तेभ्यो बर्लि पृष्टिकामो हरामि मयि पुष्टि पुष्टिपतिद्धातु स्वाहा ' इति नक्तम्।।

संक्षालनं प्रागुदीच्यां दिशि निनयंति—'नमो रुद्राय भौमाय स्वाहा 'इति

> इति बोधायनीये गृह्यस्त्रे द्वितीयप्रश्ने अष्टमोऽध्यायः

अथ द्वितीयप्रक्ते नवमोऽध्यायः

पिता.

38

बहा ।

34

ातीच्यै

दिशे

३६

शोभ्य-

30

छन्तो

रतिर्द-

30

याः ।

इति

30

ीमाय

80

अथ वैश्वदेवं हुत्वाऽति थिमाकांक्षे ग्रागोर्दोहकालम् ।।	?
अमं वोद्धृत्य दद्यात् ।।	२
विज्ञायते—'यज्ञो वा एष पश्चमो यदतिथिः'।।	3
जघनेन गाईपत्ययुपविश्यौपासनस्य वा 'अधीहि भो ' इति	गाई-
षत्यमुक्तवा प्राणायामैक्षिरायभ्य सावित्री सहस्रकृत्वा आवर्तयेच्छतः	हत्वोऽ-
षरिमितकृत्वो वा दशावरम् ।।	, 8

वेदादयरछन्दांसि कूरमाण्डानि चाधीयीत— 'अग्निमीले पुरोहितम् ' इति ऋग्वेदस्य, 'इषे त्वोर्जे त्वा ' इति यजुर्वेदस्य, 'अम आयाहि वोतये' इति सामवेदस्य, 'शं नो देवीरभिष्टये ' इत्यथर्ववेदस्य, 'अमिम्भी भुवः ' इति छन्दांसि, " 'यद्देवा देवहेळनम् ' इति कूरमाण्ड्यः ।।

यदधीते स ब्रह्मयज्ञो यज्जुहोति स देवयज्ञो यत्पतृभ्यस्त्वधा करोति स पितृयज्ञो यद्भृतेभ्यो बिंठ हरति स भूतयज्ञो यद्राह्मणेभ्योऽतं ददाति स मनुष्ययज्ञ इति ।।

पते पञ्च महायज्ञाः ।
सततं सप्रयुक्ता नयन्त परमां गतिम् ।।
पतेभ्यो यस्य पञ्चभ्यो यज्ञ एकोऽपि हीयते ।
मनस्वत्याहुतिस्तत्र प्रायश्चितं विधीयते ।।

6

^{*} सः 'अप्र आयाहि वीतये ' इति छन्दांसि । (61)

वा

द्र्यहं व्यहं वाऽपि प्रमादादऋतेषु तु ।	
तिसस्तन्तुमतीईत्वा चतस्रो वारुणं जिपेत् ।।	9
दशाहं द्वादश हं वा विच्छिनेषु तु सर्वशः।	
चतस्रोऽभ्यावर्तिर्नाहुत्वा कार्यस्तान्तुमतश्चरुः ॥	20
यस्य स्त्री वाऽनुपेतो वा गृहेष्वेतान् बलीन् हरेत्।	
कूरमाण्ड्यस्तत्र होतन्यो हुत्वा यज्ञसमृद्धये ।।	??
भवासं गच्छतो यस्य गृहे कर्ता न विद्यते ।	
पञ्चानां महतामेषां स यज्ञैस्सह गच्छति ।।	१२
प्रवासे कुरुते चैनान्यदन्तमुपपद्यते ।	
न चेदुत्पद्यते चान्नमद्भिरेनान् समापयेत् ।।	१ ३
अद्भिरेव वर्तं कृर्याद्यथालाभमनुवतम् ।	
देवानां देवयज्ञेन द्विजा गच्छन्ति साम्यताम्* ।।	\$8
पितॄणां पितृयज्ञेन भूतयज्ञेन भूतिनः ।	
मनोर्मनुष्ययज्ञेन ब्रह्मयज्ञेन ब्रह्मणः ।।	१५
एतासां साम्यतां । गत्वा देवतानां शतं समाः ।	
आनन्दं ब्रह्म गच्छन्ति धुवं शाधतमन्ययम् ।। इति ॥	१६
अथास्मा अतिथिभवति गरोस्समानवृत्तिवैखानमो बा	गृहस्थो
बानप्रस्थः परित्राजको गतश्रीस्कातको राजा वा धर्मयुक्तः ।।	१७
तेषामभ्युत्थायासनं पाद्यमहिणमध्ये वा प्रयुक्तात ।।	१८
यास्तत्रीषधयम्मिन्ति ता देयाः ।।	१९
अन्यां वा प्रक्रियां प्रकुर्वीत ।।	20

^{*} ख. सात्मताम् । † ख सात्मताम् ।

	सर्वेभ्योऽभ्यागतेभ्य आ श्वचाण्डालेभ्यस्स्वागतं कार्यम् ॥	28
	ओषिविभागस्तु विभववता कार्योऽभावे भूमिरुदकं तृणानि करूर	गणी
वागिति		२ २
	' एतानि वै सतोऽगारे न क्षीयन्ते कदाचन ' इति तानेतान्	परं
बह्मत्या च	बक्षते ।।	२३
	तेषां शहणे तु द्वादशरात्रमक्षारलवणभोजनमधरशयनं ब्रह्मचर्यम्	11
	त्रिगत्रोपोषित उत्क्षेपणौ परौ गृहीयात् ।।	२५
	बलिहरणं व्याख्यातम् ॥	38

0

1

इति बोधायनीयगृह्यस्त्रे द्वितीयप्रक्षे नवमोऽध्यायः

अथ द्वितीयप्रक्तें दशमोऽध्यायः

प्रा

अथ प्रत्यवरोइणम् ॥

वसन्तादौ—' मधुश्च माधवश्च ' इति हुत्वा वासन्तिकेरलङ्कारै-रलङ्कृत्य वासन्तिकान्यनानि ब्राह्मणेभ्यो दत्वाऽन्नरोषान् सगणः ष्राक्षाति ॥

अथ ग्रीष्मादौ—' शुक्रश्च शुचिश्च ' इति हुत्वा ग्रैष्मिकरलङ्कारै-रलङ्कुत्य ग्रेष्मिकान्यन्नानि ब्राह्मणेभ्यो दत्वाऽन्नशेषान् सगणः प्राक्षाति।।

अथ वर्षादौ — 'नमश्च नमस्यश्च ' इति हुत्वा वार्षि कैरलङ्गारै - रलङ्कृत्य वार्षिकान्यन्नानि ब्राह्मणेभ्यो दत्वाऽन्नरोषान् सगणः प्राक्षाति ॥ ४

अथ शरदादौ — 'इषरचोर्जरच ' इति हुत्वा शारदिकैरलङ्कारे-रलङ्कृत्य शारदिकान्यन्नानि ब्राह्मणैभ्यो दत्वाऽन्नरोषान् सगणः प्राक्षाति ।।

अथ हेमन्तादौ — 'सहरच सहस्यरच ' इति हुत्वा हैमन्तिकैर रुद्धारेरलङ्कृत्य हैमन्तिकान्यनानि ब्राह्मणेभ्यो दत्वाऽन्नरोषान् सगणः प्राक्षाति ।।

अथ शिशिरादौ — 'तपश्च तपस्यश्च 'इति हुत्वा शैशिरिकैरल शिरिरिकेरल शैशिरिकान्यन्नानि ब्राह्मणेभ्यो द्त्वाऽन्नशेषान् प्राक्षाति ॥

(64)

अथाधिमासे — 'संसर्पोऽस्यंहस्पत्याय त्वा ' इति हुत्वा चैत्रिकैरल-इकारैरलङ्कृत्य चैत्रिकान्यत्रानि ब्राह्मणेभ्यो दत्वाऽत्ररोषान् सगणः प्राक्षाति ।। ८ स एष आघारवान् वा स्यादाग्निको वाऽप्यापृ्विको वा ।। ९ प्रत्यवरोहणं व्याख्यातम् ।। १०

> इति वोधायनीये गृह्यस्त्रे द्वितीयप्रक्ते दशमोऽध्यायः

5

Π:

3

Π:

3

1:

₹.

Π:

5.

न्

9

अथ द्वितीयप्रक्ते एकाद्शोऽध्यायः

अथाष्ट्रका होमः ॥	8
तैषे मास्यपरपक्षस्याप्टम्यां क्रियेत ।।	२
एवं माघ एवं फाल्गुने यदि विहतः ।।	३
यद्यु वै समस्त उपरिष्टान्माध्याः पौर्णमास्या अपरपक्षस्य	सप्तम्या-
ष्टम्यां नवम्यामिति क्रियेतापि वाऽष्टम्यामेव ।।	8
श्वः करिष्यामीति ब्राह्मणान्निमन्त्रयते योनिगोत्रश्रुतवृत्त	सम्बन्धाः
नित्येके ।।	Ч
कामं सम्बन्धानिप श्रुतवृत्तसम्पन्नान् श्रुतवृत्तयोहिं स्वधा	निधीयत
इत्युपदिशन्ति ।।	६
तान् स्वोभूते समश्रुकर्माभ्यञ्जनस्रानैर्यथोपपादं सम्पूज्य स्व	यमाप्छत्य
शुची समे देशे देवयजनोल्लेखनप्रभृत्या प्रणीताभ्यः कृत्वा बर्हिरादा	य गामु-
पाकरोति—'पितृभ्यस्त्वा पितामहेभ्यस्त्वा प्रपितामहेभ्यस्त्वा जुष्टामु	वाकरोमि '
इति । तूष्णीमित्येके ।।	9
अथैनामद्भिः प्रोक्षति — 'पितृभ्यस्त्वा पितामहेभ्यस्त्वा	प्रपितामहे-
भ्यस्त्वा जुष्टां प्रोक्षामि ' इति । तूप्णोमित्येके ।।	
तामत्रैव प्रतीचीनशिरसी दक्षिणापदी संज्ञपन्ति ।।	
तस्यै संज्ञप्ताया अद्भिरभिषेकम् ।।	8.
प्राणानाप्याययति तूप्णीम् ।।	8
तूष्णीं वपामुत्सिय हृदयमुद्धरित ।।	1
(66)	

प्रज्ञातानि चावदानानि ।। १३
तान्येतेष्वेव शूलेषूपनीक्ष्ये तस्मिन्नेवाग्नी श्रपयन्ति ॥ १४
पृथङ्मांसं चौदनं चापूपांशच अपयन्त्यन्यांश्च भश्यविशेषांत्सवं सिद्धं
समानीयायुग्मान् ब्राह्मणान् सुप्रक्षाळितपाणिपादानप आचमय्य संदर्भोपकलः-
मेव्वासनेषु द्वी दैवे त्रीन्पिच्ये एकैकमुभयत्र वा प्राङ्मुखानुपवेशयत्युद्ङ्-
मुखान्वा ।।
स यदि प्राङ्मुखान् दक्षिणापवर्गः। यद्युदङ्मुखान् प्रागप-
वर्गः ।।
तेषामेवोदकं निनीय सप्रणवेन क्षणं ग्राहयति ।। १७
अष्टकाश्राद्धे क्षणः क्रियतामित्यों तथेति प्रतिवचनम् ॥ १८
' प्राप्नोतु भवान् प्राम्नोतु भवान् ' इति ।। १९
' प्राप्तवानि प्राप्तवानि ' इतीतरे प्रत्याहुः ॥ २०
अथैतान् तिलिमिश्रा अपः प्रतिग्राहयति—' अमुष्मै स्वधा नमोऽमुष्मै
स्वधा नमः ' इति ।।
त्रिस्तिलोदकमेके समामनन्ति पुगेऽन्त्रं द्विस्तिलोदकं दद्यात् भुक्तवत्सु
च तृतीयमिति ।। २२
अथैनान् वस्त्रगन्धपुष्पध्पदीपमाल्यैर्थथोपपादं सम्पूज्य पृच्छति—
' उद्धियता मग्नी च क्रियतां ' इतीतरे प्रत्याहुः ।। २३
अपि वा—'अग्नो करिष्यामि' इति, 'कुरुष्व' इतीतरे
प्रत्याहु: ।।
अथाभ्यनुज्ञातः परिधानप्रमृत्याऽग्निमुखाःकृत्वा शृतायां वपायां पञ्च

3

या-

धा-

ीयत

गामु-भि '

ामहे-

^{*} उपनिक्षिप्य । † प्रत्यगपवर्गः ।

स्त्रुवाहुतीर्जुहोति—'याः प्राचीस्सभ्भवन्त्याय उत्तरतश्च याः । अद्भिवि-श्वस्य भुवनस्य धत्रीभिरन्तरन्यं पितुर्द्धे स्वधा नमस्स्वाहा '।। २५

रा

f

Я

fi

Я

3

J

' अन्तर्द्धे पर्वतेरन्तर्मह्या पृथिव्या दिवा । दिग्भिरनन्ताभिरूति-भिरन्तरन्यं पितामहाद्द्धे स्वधा नमस्स्वाहा '।। २६

'अन्तर्द्ध ऋतुभिस्सर्वेरहोरात्रेस्ससन्धिकैः । अर्धमा सैश्च मासै-श्चान्तरन्यं प्रपितामहाद्द्धे स्वधा नमस्स्वाहा '।। २७

'यन्मे माता प्रलुलोभ चरत्यननुत्रता । तन्मे रेतः पिना वृङ्कां माऽऽभुरन्योऽवपद्यतां स्वधा नमस्स्वाहा '।।

'यद्वः ऋव्यादङ्गमदहं लोकाननयन् प्रणयन् जातवेदाः । तद्वो अहं पुनरावेशयाम्यरिष्टास्सवैरङ्गेस्सम्भवथ पितरस्स्वधा नमस्स्वाहा 'इति ।।

त्रेधा वपां विच्छिद्यौदुम्बर्या दर्ग्या जुहोति—'सो माय पितृमते शुिष्मणे जुहुमो हविः। वाजित्रदं जुषस्य नः स्वजा हव्यं देवेभ्यः पितृभ्यस्स्वधा नमस्स्वाहां'।।

'अङ्गिरस्वन्तम् तये यमं पितृमन्तमाहुवे । वैवस्वतेदमद्धि नस्त्वजा ह्व्यं देवेभ्यः पितृभ्यस्त्वधा नमस्स्वाहा '।। ३१

'यदमे कन्यवाहन पितृनयक्षि ऋतावृधः । प्र देवेभ्यो वह हव्यं पितृभ्यश्च स्वधा कन्यं देवेभ्यः पितृभ्यस्स्वधा नमस्स्वाहा ' इति ॥ ३२

अथाष्टकाहोमं जहोति—'इयमेव सा या प्रथमा न्यौच्छत्' इति पञ्चदश । 'ईयुष्टे ये पूर्वतरामपश्यन्' इत्येकाम् । 'संवत्सरस्य प्रति-माणम्' इत्येकां तास्सप्तदश ।।

अथापूपमष्ट्या विच्छिद्य त्रीण्यवदानानि वपायाः कल्पेन हुत्वाऽथेत

^{*} क्रन्यादगमदहर्लोकाननयत्।

राणि ब्रह्मगेभ्यो दत्वाऽत्रैतान्यवदानानीडासूने प्रतिच्छाचौद्नं मांसं यूष-मित्य ज्येन समुदायुत्यीदुम्बर्या दन्यीपघातं दक्षिणार्घे जुहोति—'पितृभ्य-स्त्वधा नमस्त्वाहा । पितामहेभ्यस्त्वधा नमस्त्वाहा । प्रपितामहेभ्यस्त्वधा नमस्त्वाहा । मातृभ्यस्स्वधा नमस्त्वाहा । पितामहीभ्यस्स्वधा नमस्त्वाहा । प्रिवितामहीभ्यस्स्वधा नमस्स्वाहा । मातामहेभ्यस्स्वधा नमस्स्वाहा । मातुः पितामहेभ्यस्स्वधा नमस्स्वाहा । मातुः प्रपितामहेभ्यस्स्वधा नमस्स्वाहा । माता-महीभ्यस्त्वधा नमस्त्वाहा । मातुः पित।महीभ्यस्त्वधा नमस्त्वाहा । मातुः प्रिवतामहीभ्यस्त्वधा नमस्त्वाहा। आचार्याय स्वधा नमस्वाहा । आचार्यपत्नीभ्यस्त्वधा नमस्त्वाहा। गुरुभ्यस्त्वधा नमस्त्वाहा। गुरुपत्नीभ्यस्त्वधा नमस्त्वाद्या । सिखभ्यस्त्वधा नमस्त्वाद्या। सिख-पत्नीभ्यस्स्वधा नमस्स्वाहा । ज्ञातिभ्यस्स्वधा नमस्स्वाहा । ज्ञातिपत्नीभ्य ह्म्बधा नमस्स्वाहा । अमात्येभ्यह्म्बधा नमस्स्वाहा । अमात्यपत्नीभ्यस्स्वधा नमस्त्वाहा । सर्वेभ्यस्त्वधा नमस्त्वाहा । सर्वाभ्यस्त्वधा नमस्त्वाहा ' इति ॥ 38

हो

द्वो

मते

यः

0

जा

3 8

हव्यं

32

इति

प्रति-

33

डथेत

' अग्नये कव्यवाहनाय स्विष्टकृते स्वधा नमस्स्वाहा ' इति दक्षिणार्ध-पूर्वार्धे ॥ ३५

मांसोदनं पात्रेष् द्वृत्य विशेषानुपनिक्षिप्य हुतरोषेण संसुज्य दक्षिणा-प्रेषु दभेषु सादियत्वा दक्षिणाग्नै: दभैं: प्रतिच्छाद्याभिमृशति—'पृथिवी ते पात्रं द्यौगिपधानं ब्रह्मणस्त्वा मुखे जुहोमि ब्राह्मणानां त्वा विद्यावतां प्राणापान-योजुहोम्यक्षितमसि मा पितृणां पितामहानां प्रपितामहानां क्षेष्ठा अमुत्रामुण्मिन् लोके 'इति ।।

अथैतानि ब्राह्मणभ्य उपनिक्षिप्य ब्राह्मणानामकुष्ठेनानखेनानुदिशति— 'अयुप्मै स्वधा नमोऽमुद्मै स्वधा नमः ' इति ।। भुज्जानान् समीक्षते—'प्राणे निविधोऽमृतं जुहोमि ' इति पञ्चभिः। 'ब्राह्मणि म आत्माऽमृतत्वाय ' इत्यात्मानम् ।। ३८

न चात ऊर्ध्व निरीक्षते 'ह्याका हि पितरः ' इति विज्ञायते ।। ३९ सर्वे कामैस्तर्पयन् स्वधायुक्तानि ब्रह्माण्यभिश्रावयन् राक्षोन्नानि च नैर्ऋतानि च ॥

तृप्त्यन्ते तृप्ताः स्थेत्युक्त्वा तृप्ताः स्म इति प्रतिवचनम् ।। ४१ तृप्तानप आचमय्याशयेष्वन्नशेषान् सम्प्रकिरति—'येऽग्निद्ग्धा जाता जीवा ये ये त्वद्ग्धाः कुले मम । भूमौ दत्तेन तृप्यन्तु तृप्ता यान्तु परां गतिम् ' इति ।। ४२

अथैनान् संक्षाळनेन विषिश्चन्नवकीर्य 'स्वदितम् ' इति वाचियत्वा दक्षिणाभिराराधयति ।। ४३ सा

सुवर्णहिरण्यप्राणिवस्त्रहोहभूमिभाण्डेर्गवाश्वाजाविकहस्तिदासपुरुषत्रीहि-यवमाषतिलदण्डोपानच्छत्रकमण्डलुयानासनशयनोपधानेस्सर्वोपकरणैर्यथोपपादं सम्पूज्याक्षय्यं वाचित्रित्वोपसङ्गृद्ध स्वधां वाचियत्वोत्थाप्य प्रसाद्य संसाद्य प्रदक्षिणीकृत्य शेषमनुज्ञाप्यैतेनैव यथेतमेत्यान्नशेषान्निवेदयते । यथा ब्र्युस्तथा कुर्यात्तेस्त्वभ्यनुज्ञेयम् ।। ४४

अथाऽभ्यनुज्ञातो दक्षिणनागिन दक्षिणाम्रान् दर्भान् संस्तीर्य तेष्वन्नरोषैः पिण्डं ददाति—' पितृभ्यस्स्वधा नमः ' इति चतुर्विशतिः ।। ४५

अर्थेनान् सङ्घाळनेन त्रिरपसळैः परिषिञ्चति—'ऊर्ज वहन्तीरमृतं घृतं मधु पयः कलिलं परिस्नुतं स्वधा स्थ* तर्पयत मे पितृन् तृष्यत तृष्यत तृष्यत 'इति ।।

^{*} ख. स्वधास्त ।

च

ग

तु

वा

3

ाद्य

था

8

षे:

34

मृतं

यत

जयप्रभृति सिद्धमाधेनुवरप्रदानात् ।।	80
आचमने चाग्निमुखे चामिश्रावणे चोपसङ्ग्हणे च पश्चाद्धोमे	षु च
यज्ञोपवीतम् ।।	88
अधेतरत्र प्राचीनावीतम् ।।	89
एवमेव श्वोभूते मांसशेषेणैवमेव श्वोभूते यदि ज्यहम् ।।	40
अथ यदि गां न लभते मेषमजं वाऽऽलभते ।।	49
आः ण्येन वा मांसेन यथोपपन्नेन ।।	५२
खङ्गमृगमहिषमेषवराहपृषतशशरोहितशार्क्वतिचिरिकपोतकपिञ्जलव	र्घ्राण-
सानामक्षय्यं तिलमधुसंस्रष्टम् ॥	५३
तथा मत्स्यस्य शतवलैः क्षीरोदनेन वा सूपोदनेन वा ।।	48
यद्वा भवत्यामैर्वा मूलफलैः प्रदानमात्रम् ।।	44
हिरण्येन वा प्रदानमात्रम् ।।	५६
अपि वा गोमासमाहरेत्।।	40
७ पि वाऽनूचानेभ्य उदकुम्भानाहरेत् ॥	46
अपि वा श्राद्धमन्त्रानधीयीत ।।	49
अपि वाऽरण्येऽग्निना कक्षमुपोषेदेषामेकाष्टकेति ।।	६०
न त्वेवानष्टकस्स्यात् ॥	६१
सिकता श्राद्धे पवित्रं यद्यध्यवसनाय* यद्यन्वविरणाय ।।	६२
कुशाः कुतपो दूर्वा इति श्रीदे पवित्रं यद्यासनाय यदि परि	त्तरणाय
यदात्वनाय ।।	६३

^{*} ख. यद्यध्यवसानाय यद्यवधारणाय ।

तिलाश्त्राद्धे पवित्रं यदि दानाय यदि भोजनाय यद्यपां संसर्जना	य।।
खङ्गः श्राद्धे पवित्र यदि मांसं यद्यस्थिमयं पात्रम् ।।	६५
दौहितः श्राद्धे पवित्रं यदि भोक्ता यदि परिवेष्टा यद्यभिश्रावयित	T
इत्यष्टकाहोमो व्याख्यातः ।।	६७
एवमेव मासिश्राद्धमपरपक्षस्यान्यतमेऽहिन क्रियेत ।।	६८
एतावदेव नाना नात्राष्टकाहोमो भवति ।।	६९
इत्यष्टका व्याख्याता ।।	90
इतीमास्सप्त पाकयज्ञसंस्था व्याख्याताः ।।	७१

इति बोधायनीयगृह्यसूत्रे द्वितीयप्रइने एकादशोऽध्यायः

अथाष्टकाहोमः । अथ प्रत्यवरोहणम् । अथ वैश्वदेवम् । अथ बिलहरणम् । अथ शूलगवः । वेदमधीत्य स्नास्यन्नित्युक्तम् । अथाहुतो गर्भाष्टमेषु । संवत्सरे चूडाकर्म । षष्ठे मास्यन्नप्राशनम् । चतुर्थे मास्युप-निष्कमणम् । अथ प्रहुतः ।। ११

अथ प्रहुतः । चतुर्थे मास्युपनिष्क्रमणम् । षष्टे मास्यन्नप्राशनम् । संवत्सरे चुडाकर्म । अथाहुतो गर्भाष्टमेषु । वेदमधीत्य स्नास्यन्नित्युक्तम् । अथ शूरुगवः । अथ बिलहरणम् । अथ वैश्वदेवम् । अथ प्रत्यव-रोहणम् । अथाष्टकाहोमः ।। ११

इति बोधायानीयगृह्यसुत्रे द्वितीयप्रक्नः

अथ तृतीयप्रश्ने प्रथमोऽध्यायः

11

11

0

6

9

90

90

अथ

इतो

युप-

११

म् ।

म् ।

यव-

११

हुतांनुकृतिरुपाकर्म ॥	?
श्रावण्यां पौर्णमास्यां क्रियेतापि वा आपाट्याम् ।।	2
समन्वारब्धेष्वन्तेवासिषु ।।	3
अथ देवयजनोल्लेखनप्रभृत्याऽग्निमुखात् कृत्वा चतस्रः प्रधानाहुत	
व स्वाम्या प्राप्ता नार्या ।	8
अथ काण्डऋषीन् जुहोति—'प्रजापतये काण्डऋषये स्वा सोमाय काण्डऋषये स्वाहा । अग्नये काण्डऋषये स्वाहा । विश देवेभ्यः काण्डऋषिभ्यस्स्वाहा । स्वयम्भुवे काण्डऋषये स्वाहा ' इ	वेभ्यो
अथ सदसस्पति जुहोति—' सदसस्पतिमद्भुतं प्रियमिन्द्रस्य काम् सनि मेधामयासिषं स्वाहा ' इति ।।	
अथ सावित्रीं जुहोति—'तत्सवितुर्वरेण्यम् ' इत्येताम् ।। अथ वेदाहुतीजुहोति—'ऋग्वेदाय स्वाहा । यजुर्वेदाय स्व सामवेदाय स्वाहा । अथर्ववेदाय स्वाहा । अथर्वाङ्गरोभ्यस्स्व इतिहासपुराणेभ्यस्स्वाहा । सर्पदेवजनेभ्यस्स्वाहा । सर्वभूतेभ्यस्स्व	ाहा । वहा ।
त्रीनादितोऽनुवाकानधीयरिन् वा सर्वीन् ।।	9
जयप्रभृति सिद्धमाधेनुबरप्रदानात् ।। (73)	10

परि

अथ ब्राह्मणान् तर्पयत्यपूर्पैर्धानाभिस्सक्तुभिरोदनेनेति यद्यु वैतेर	यो
	18
ऋषयर्छन्दांस्याचार्या वेदा यज्ञारच प्रीयन्तामिति	वा
चयित्वा ।।	१२
व्यहमेकाहं वा नाधीयीरन् ।।	१३
मासं प्रदोषे नाधीयीरन् ।।	8
	१५
मध्यरात्रात् स्तनिते सप्रदोषमहरनध्यायः अस्तमिते ।	
	१६
	१७
	28
	१९
	२०
एवं काण्डविसर्गे । एतावदेव नाना नात्रानुवाकः । पौरोडा	
याजमानं होतारो होत्रं पैतृमेध इति सन्नाह्मणानि सानुन्नाह्मण	॥नि
प्राजापत्यानि ।।	२१
आध्वर्यवं प्रहा दाक्षिणानि समिष्टयजूंष्यवभृथयजूंषि वाजपेयस्य	क्रि-
याणि सवा इति सब्राह्मणानि सानुब्राह्मणानि सौम्यानि ।।	२२
अग्न्याधेयमग्निहोत्रमग्न्युपस्थानमग्निचयनं सावित्रं नाचिकेतं चार्	रहीं-
त्रीयं वैश्वसजारुणा इति सत्राह्मणानि सानुत्राह्मणान्याग्नेयानि ।।	२३
राजस्यः पशुबन्धः इष्टयो नक्षत्रेष्टयो दिवश्येनयोऽपाघास्सात्रायण	मुप-
होमाः कौकि श्रीस्कान्यौपानुवाक्यं याज्याऽश्वमेघः पुरुषमेधस्सौत्राम	१०य-
च्छिद्र।णि पशुहौत्रमुपनिषद इति सत्राह्मणानि सानुत्राह्मणानि	वैश्व-
देवानि ॥	28

स्वायम्भुवं काण्डं काठके पठितो विधिः स्वयम्भूर्चात्र देवतं सर्वभूतपतिरुशुचिरिति ।। २५
अथ कारीरीत्रतं चतूरात्रमक्षारलवणं भूमौ भुझीत पशुवत् ।। २६
एवमेव कारात्रतम् ।। २७
सावित्रीभ्यः प्रभृत्यू ध्वेमोषध्यनुवाकानधीयीरतात्र भूमौ भुझीत न
पशुवदिति ।। २८

यो

8

वा

13

3

8

94

१६

0 १

26

29

२०

शेकं

गिन

२१

क्रि-

22

हों-

२३

मुप-

व्य-

वैश्व-

28

इति बोधायनीये गृह्यस्त्रे तृतीयप्रक्ते प्रथमोऽध्यायः

^{*} ख. मौक्षीदण्डोपवीतानि वासः कृष्णाजिनं तथा । पूर्वोपयुक्तान्युत्सुज्य धार्याणि स्युर्वते वते ॥ इत्यिकम् ॥

कर जनीमार्ज दिनीमीऽध्याय

व्रत

घी

अय प्रतासम्भागा विकास
आचार्यप्रस्तः कर्माणि करोतीति विज्ञायते ।।
आचार्यो वै ब्रह्मेति ।।
काण्डेकाण्डे च व्रतचर्या।।
अथेमानि ब्राह्मणानि सांवत्सरिकैवतरध्येयानि भवन्ति होतारक्जु
क्रियाण्युपनिषदो गोदानं सम्मितं इति ।।
होतृषु प्रधानकालेष्वथ देवयजनोल्लेखनप्रभृत्याऽग्रिमुखात्कृत्वा यथो
पदेशं प्रधानाहुती जुहोति — 'याज्ञिकीभ्यो देवताभ्यो होतृभ्यस्लाहा
सांहितीभ्यो देवताभ्यो होतृभ्यस्वाहा, वारुणीभ्यो देवताभ्यो होतृभ्यस्वाहा
सर्वाभ्यो देवताभ्यो होतृभ्यस्लाहा ' इति ॥
अथ काण्डऋषिं जुहोति—'प्रजापतये काण्डऋषये स्वाहा
इति ॥
अथ सद १ स्पतिं जुहोति — 'सद सस्पति मद् भुतं वियमिन्द्रस
काम्यम् । सिनं मेधामयासिषं स्वाहा ' इति ॥
II HIEFER! manforder) After A-Aug mer

अथ सावित्रौ जुहोति—' तत्सवितुवरेण्यम् ' इत्येताम् ॥

अथ वेदाहुतीर्जुहोति—' ऋग्वेदाय स्वाहा, यजुर्वेदाय सामवेदाय स्वाहा, अथर्ववेदाय स्वाहा, अथर्वाङ्गरोभ्यस्स्वाहा, इतिहास-पुराणेभ्यस्त्वाहा, सर्पदेवजनेभ्यस्त्वाहा, सर्वभूतेभ्यस्त्वाहा ' इति ॥

अथ पालाशीश्चतसस्मिम आद्रीस्मपलाशास्सप्ररोहाः प्रादेशमात्र अपरिशुष्कामा घृतान्वका अभ्याधापयन्वाचयति ॥

(76)

याज्ञीकानां वा वृक्षाणामन्यतमस्य ॥	28
' अग्ने त्रतपते होतारं त्रतं चरिष्यामि तच्छकेयं तन्मे राध्यतां स्	बहा.
बायो व्रतपते होतारं वर्तं चरिष्यामि तच्छकेयं तन्मे राध्यतां स्वाहा, अ	
व्रतपते, होतारं व्रतं चरिष्यामि तच्छकेयं तन्मे राष्यतां स्वाहा, इ	
व्रतपते होतारं व्रतं चरिष्यामि तच्छकेयं तन्मे राध्यतां स्वाहा ' इति ॥	१२
जयप्रभृति सिद्धमाधेनुवरप्रदानात् ॥	१३
संवत्सरमेतद्वतं चरेत् संवत्सरं हि व्रतं नातीत्यैतसिंगस्वेवैतत्संवत	सरेड.
चीयीत ii	\$8
यद्यु वैतस्मिन् संवत्सरे नाधीयीत यावदध्ययनमेतद्रतं चरेत्॥	१५
अथ संवत्सरे पर्यवेतेऽध्यापयते श्रावयते वा ॥	१६
अथ देवयजनोल्लेखनप्रमृत्याग्निमुखात्कृत्वाऽथाव्रत्यप्राय	
जुहोति—'यन्म आत्मनो मिन्दाऽभूत्, पुनरियस्चक्षुरदात्'	इति
द्वाभ्याम् ॥	१७
यथीपदेशं प्रधानाहुती जुहोति—'या जिकी भयो देवता भयो है	ोतृभ्य-
स्वाहा ' इति चतस्रभिः ॥	१८
अथ काण्डऋषिं जुहोति—'प्रजापतये काण्डऋषये स्	शहा '
इति ॥	१९
अथ सदसस्पति जहोति—' सदसस्पतिम् ' इति ॥	२०
अथ सावित्रीं जुहोति—'तत्सिवतुः ' इत्येताम् ॥	21
अथ वेदाहुतीजुहो — 'ऋग्वेदाय स्वाहा, यजुर्वेदाय स्वाहा	, साम-
वेदाय स्वाहा, अथर्ववेदाय स्वाहा, अथर्वाङ्गरोयभ्स्वाहा, इतिहा	सपुराण
भ्यस्ताहा, सर्पदेवजनेभ्यस्ताहा, सर्वभूतेभ्यस्ताहा 'इति ॥	23
अथ पालाशीश्चतस्रसमिध आदीस्मपलाशासमपरोदाः प्र	र्शमात्र
अपरिज्ञादकामा स्वाप्तका अध्याधावयत वाचयति ॥	२३

थो-

हा,

हा,

हा '

ाहा.

हास-

मात्र

89

याज्ञिकानां वा वृक्षाणामन्यतमस्य ॥

38

आदि

व्रतान

स्वाह

संवत

जह

उप

भ्य

सा

पुर

'अग्रे व्रतपते होतारं व्रतमचारिष तदशक तनमेशार्घ स्वाहा, व	ायो
त्रागते होतारं त्रतमचारियं तदशकं तन्मे राघि स्वाहा, आदित्य त्रत	
होतारं वतमचरिषं तदशकं तन्मे राघि स्वाहा, व्रतानां वतपते होत	तारं
व्रतमचारिषं तदशकं तन्मे राघि स्वाहा ं इति ॥	
जयप्रभृति सिद्धमा धेनुवरप्रदानात् ॥	र६
अथ शुक्रियाणि ॥	२७
तेषामुक्ता व्रतचर्या ॥	२८
अथोपनिषत्सु ॥	१९
अथ देवयजनोल्छेखनप्रभृत्याऽग्निमुखात्कृत्वा यथोपदेशं प्रधानाहु	ती-
र्जुहोति—'याज्ञिक्रीभ्यो देवताभ्य उपनिषद्भयस्याहा' इति चतलः ॥ इ	10
अथ काण्डऋषिं जुहोति—' विश्वभ्यो देवेभ्यः काण्डऋषिः	भ्य-
	¥य- ३१
स्स्वाहा ' इति ॥	
स्वाहा ' इति ॥ अथ सदसस्पतिं जुहोति—' सदसस्पतिम् ' इति ॥	३ १
स्ह्वाहा ' इति ॥ अथ सदसस्पतिं जुहोति—' सदसस्पतिम् ' इति ॥	३ १ ३ २ ३ ३
स्स्वाहा ' इति ॥ अय सद्सर्स्पातं जुहोति— ' सदसस्पतिम् ' इति ॥ अय सावित्रीं जुहोति ' तत्सवितुर्वरेण्यम् ' इत्येताम् ॥	३ १ ३ २ ३ ३
स्वाहा 'इति ॥ अथ सदसस्पति जुहोति— 'सदसस्पतिम् 'इति ॥ अथ सावित्रीं जुहोति 'तत्सि वितुर्वरेण्यम् 'इत्येताम् ॥ अथ वेदाहुती जुहोति — 'ऋ 'वेदाय स्वाहा, यजुर्वेद या स्वा सामवेदाय स्वाहा, अर्थवेवेदाय स्वाहा, अथवीं क्किरोभ्यस्तवाहा, इतिह	३ १ ३ २ ३ ३
स्त्वाहा 'इति ॥ अथ सदसस्पति जुहोति— 'सदसस्पतिम् 'इति ॥ अथ सावित्रीं जुहोति 'तत्सिवितुर्वरेण्यम् 'इत्येताम् ॥ अथ वेदाहुतीजिहोति— 'ऋग्वेदाय स्वाहा, यजुर्वेद या स्वा सामवेदाय स्वाहा, अर्थवेवेदाय स्वाहा, अथर्वाङ्गरोभ्यस्त्वाहा, इतिह	३१ ३२ ३३ शहा

'अमे व्रतपत उपनिषदं वृतं चरिष्यामि तच्छकेयं तन्मे राध्यत

स्व, हा, वायो ब्रतपत उपानेषदं व्रतं चरिष्यामि तच्छकेयं तनमे राध्यतां स्वाहा

याज्ञिकानां वा वृक्षाणामन्यतमस्य ।।

78

38

ायो	आदित्य व्रतपत उपनिषदं व्रतं चरिष्यामि तच्छकेयं तन्मे राध्यतां स्वाहा,
पते	व्रतानां व्रतात उपनिषदं व्रतं चरिष्यामि तच्छकेयं तनमे राध्यतां
तारं	स्वाहा ' इति ।।
	जयप्रभृति सिद्धमाधेनुवरप्रदानात् ।। ३८
र ६	संवत्सरमेतद्वतं चरेत् संवत्सरं हि व्रतं नातीःवैतिः सम्त्वेवैतत्
२७	संवत्सरेऽधीयीत ।। ३९
२८	
२९	यद्यु वैतिस्मिन् संवत्सरे नाधीयीत यावद्ध्ययनमेतद्वनं चरेत्।। ४०
ती-	अथ संवत्सरे पर्यत्रेतेऽध्यापयते श्रावयते वा ।।
₹0	अथ देवयजनोल्छेखनप्रभृत्याऽग्निमुखाःकृःवाऽथात्रत्यप्रायिवतं
	जुहोति—' यन्म आत्मन , पुनरिनश्चिक्षुरदात् ' इति द्वाभ्याम् ।। ४२
¥4.	अथ यथोपदेशं प्रधानाहुतीर्जुहोति—'याज्ञिकीभ्यो देवताभ्य
3 ?	उपनिषद्भग्रस्वाहा ' इति चतस्रः ।।
३२	अथ काण्डऋषिं जुहोति—'विश्वेभयो देवेभ्यः काण्डऋषि
3 3	भ्यस्त्वाहा ' इति ।।
हा,	अथ सदमस्पति जुहोति 'सदसस्पतिम् ' इति ।। ४५
शस-	
३४	अथ वेदाहुती जुहोति—' ऋग्वेदाय स्वाहा, यजुर्वेदाय स्वाहा,
मात्र	सामवेदाय स्वाहा, अथवेत्रेदाय स्वाहा, अथवीङ्गिरोभ्यस्त्वाहा, इतिहास-
३५	पुराणेभ्यस्त्वाहा, सपदेवजनेभ्यस्त्वाहा सर्वभूतेभ्यस्त्वाहा 'इति ।। ४७
३६	्
ध्यत	अथ पाळाशीश्चतस्समिघ आद्रोस्मपलाशास्सप्रराहाः प्रावसम्मन अपरिशुष्कामा घृतान्वक्ता अभ्याधापयन् वाचयति ॥
हि	गार्खन्माना द्वरान्यसम् अस्यायासम् सारमार स
	याज्ञकाना वा वृक्षाणामन्यतमस्य ॥
	'अमे व्रतपत उपनिषदं व्रतमचारिषं तदशकं तन्मे राघि स्वाहा,

वायो व्रतपत उपनिषदं व्रतमचारिषं तदशकं तन्मे राघि स्वाहा, आदित व्रतपत उपनिषदं व्रतमाचारिषं तदशकं तन्मे राघि स्वाहा, व्रतानां व्रतण उपनिषदं व्रतमाचारिषं तदशकं तन्मे राघि स्वाहा 'इति ॥ ५० जवप्रभृति सिद्धमा धेनुवरप्रदानात् ॥ ५१ षोडशे वर्षे गोदानम् ॥ ५२

षोडशे वर्षे गोदानम् ॥
तस्य चौळवत्तूष्णीं प्रतिपत्तिरवसानं च ॥
एतावदेव नाना ॥
प्रतिपत्तौ सर्वान् केशान् वापयति ॥
गामत्र गुरवे वरं ददाति ॥
अग्निगोदानो वा भवति ॥
तस्य काण्डोपाकरणकाण्डसमापनाभ्यां प्रतिपत्तिरवसानं च ॥
सर्ववेदमम्मितमित्याचक्षते ॥

43

48

41

48

41

५० भिन्र

५ धार

६ होति

इति

तस्य द्वादश संवत्सरानेकादश नव सप्त पञ्च त्रीन् संवत्सरान् षण्मा यजन

सान् चतुरो मासान् द्वौ मासौ मासं वा व्रतं चरेत् ।।

तस्योपदेशात् प्रतिपत्तिग्वसानं च ।।

तस्य नित्येऽिघब्रह्मचर्ये त्रिषवणमभिषेक उत्सन्नशय्या आर काम ६ मन्ये

च।।

यन्मातुर्दुश्चरितं तसादेनं त्रायत इत्युपदिशति मन्त्रब्राह्मणं हे स्याचक्षते ।।

इति वोधायनीये गृह्यस्त्रे तृतीयप्रइने द्वितीयोऽध्याय:

अथ तृतीयप्रक्ने तृतीयोऽध्यायः

11	
५२	अष्टाचत्वारिंशत्सिमतं सिमतमित्याचक्षते ।।
५३	तस्य संक्षेपस्संवत्सरः ॥
48	तत्सं बत्सरमनुज्या रूयास्यामः ॥ ३
पुर	स यदि ब्रह्मचारी स्यान्नियममेव प्रतिपद्येत ॥ ४
48	अथ यद्यब्रह्मचारी स्यात् केश्रहमश्रु रामनस्वान वापायत्वा ताथ गत्वा
प्र	स्नात्वाऽप आचम्य सुरिमनत्याऽिं छङ्जाभिर्वारणीभिर्हिरण्यवणीभिः पावमानी-
	भिन्यीहृतिभिरिति माजियित्वा उन्तर्जलगतो ऽयमर्षणेन षोडश प्राणायामान्
५	धारियत्वोत्तीर्यं वासः पीडियत्वाऽन्यत्प्रयतं वासः परिधायाप आचम्य देव-
वण्मा	यजनमुदानयति ।।
६	जव द्ववजनाएललगत्रमुखाजानावुसारहर्याञ्चारासः र
६	होति—' नाहं करोमि कामः करोति कामः कर्ता कामः कारियतैतत्ते काम
	कामाय स्वाहा, नाहं करोमि मन्युः करोति मन्युः कर्ता मन्युः कारयितैतते
દ્	मन्यो मन्यवे स्वाहा ' इति ।।
गं है	अथ यथोपदेशं प्रधानाहुतीर्जुहोति—' याज्ञिकीभ्यो देवताभ्यस्स
६	म्मितीभ्यस्स्बाहा ' इति चतस्र: ।।
	अथ काण्डऋषिं जहोति—'स्वयम्भुवे काण्डऋषये स्वाहा '
	इति ।।
	अथ सदसस्पतिं जुडोति—' सदसस्पतिम् ' इति ।।
	(81)

दिल

वतपत

40

अथ सावितीं नृहोति — 'तत्स वितः ' इत्येताम् ।।

अथ वेदाहुती जुहोति — 'ऋग्वेदाय स्वाहा, यजुर्वेदाय स्वाहा
सामवेदाय स्वाहा, अथर्ववेदाय स्वाहा, अथर्विङ्गरोभ्यस्स्वाहा, इतिहास
पुराणेभ्यस्स्वाहा, सर्पदेवजनेभ्यस्स्वाहा, सर्वभूतेभ्यस्स्वाहा ' इति ।।

्र अथ चतस्र औदुम्बरीस्सिमिघोऽपरिशुष्कामा घृतान्वक्ता अभ्याधापयन बाचयति ।। १२

पर

तप

या

सा

त्वेव

च

तत्र

श

20

याज्ञिकानां वा वृक्षाणामन्यतमस्य ।।

'अग्ने त्रतपतेऽष्टाचत्वारिं गत्सिमितं सिमितं त्रतं चरिष्यामि तच्छ-केयं तन्मे राध्यतां स्वाहा, वायो त्रतपतेऽष्टाचत्वारिंशत्सिमितं सिमितं त्रतं चरिष्यामि तच्छकेयं तन्मे राध्यतां स्वाहा, आदित्य त्रतपतेऽष्टाचत्वारिंशत् सिमितं सिमितं त्रतं चरिष्यामि तच्छकेयं तन्मे राध्यतां स्वाहा, त्रतान त्रतपतेऽष्टाचत्वारिंशत्सिमितं सिमितं त्रतं चरिष्यामि तच्छकेयं तन्मे राध्यतं स्वाहा 'इति ।।

जयप्रमृति सिद्धमाधेनुवरप्रदानात् ।।

• एवमेव व्रतान्ते । अधोनाभ्युपरिजान्वाच्छाद्य त्रिषवणमुदकमुप-स्पृशन् अनग्निपकवृत्तिरच्छायोपयोगो नागारं प्रविशेदन्यत्र गुरुनियो गात् ।।

भैक्षं वा तत्कालं मुझीत ।।

कामं कन्दम्लफलम् ।।

अपराह्वे प्रसिद्धमुपस्पृश्य तदिप नोपयुझीत ।।

स्वीश्रद्भपतितरभसरजस्वलाभिश्य न सम्भाषेत ।।

कामं मातरमुगध्यायिनीं भिगिनीं च ।।

20

वाहा,

हिस.

11

पयन

23

13

च्छि.

र्वतं

रेंशत्

नताना

।ध्यता

28

हमुप-

नियो

?

3

2

याइचान्या एवंयुक्ताः स्त्रियोऽशक्ताः पराक्रमे ।।	१२
सप्रणवा व्याहृतयः प्राणायामाग्नीन्धनभैक्षाचरणस्थानासनशयन	गेप-
स्पर्शनसुमनसोनिवेदनानि च ।।	२३
सर्वोस्सम्मितदेवतास्तर्पयति—'ब्रह्माणं तर्पयामि, प्रजापतिं तर्पया	मि,
परमेष्ठिनं तर्पयामि, स्थाणुं तर्पयामि, दिवं तर्पयामि, शर्वं तर्पयामि, बहु	रूपं
तर्पयामि, स्कन्दं तर्पयामि, इन्द्रं तर्पयामि, यमं तर्पयामि, ऋषींस्तर्पया	मि,
पितृंस्तर्पयामि, सर्वोस्सिमतदेवतास्तर्पयामि ' इति प्रसख्याय समा	प्नु-
यात् ।।	28
गुरोस्समानवृत्तिषु गुरुवृत्तिस्यात् ।।	२५
प्रेवितस्तदेव प्रतिपद्येतान्यत्र पातकात् ।।	२६
एवं द्वादश संबत्सरानेकादश नव सप्त पश्च त्रीन् संवत्सरान् पण	मा-
सान् चतुरो मासान् द्वी मासी मासं वा व्रतं चरेत्।।	२७
अपि वा योऽनृचानश्रोत्रियस्स द्वादशरा त्रं पराकं वा व्रतं च	रेन्न
त्वेवासिमती स्यात् ।।	२८
स एष चरति दशपूर्वीन् दशापरानात्मानं चैकविंशतिं प	ङ्क
च पुनाति ॥	२९
यसा उपदिशति यस्यामुपविशति यस्मै ददाति ॄ्यसाच प्रतिगृ	ह्याति
तत्सर्वे पुनाति ॥	३ •
वतसमाप्ती वेदसमाप्ती वा गुरुदक्षिणामाइरेद्धार्मिको	यथा-
शक्ति ॥	३१
विषमगते त्वाचार्य उग्रतस्या दतो बाऽऽहरेत् ॥	३२

विषमगते त्वाचार्य उम्रतस्शूद्रतो वाऽऽहरेत् ॥

सर्वतो वोग्रत इस् द्रतो ऽप्याचार्यार्थं स्यादाहरणं धार्म्य मित्येके ॥ ३३ एतेन धात्रन्तरशेवबहु रूपपार्धद स्कन्देन्द्राणां व्रतानां समापनं ब्रह्माभ्यसे हक्साम यजुर्वा छन्दसामनुसवनं रुभेत काममिति ह साह बोधायनः ॥

> इति बोधायनीयगृह्यस्त्रे तृतीयप्रदने तृतीयोऽध्यायः

पाकुः धाय

प्रवर्ध

कल्प

घर्मपे

याड़ि

मदन

तर्पय

अथ तृतीयप्रक्ने चतुर्थोऽध्यायः

पनं

व्या

8

अथातोऽवान्तरदीक्षां व्याख्यास्यामः ॥	
उदगयन आपूर्यमाणपक्षे पुण्ये नक्षत्रे केशहमश्रु वापियत्वा पूर्ववदुः पाकृत्य ग्रामात्प्राचीं वोदीचीं वा दिशामुपनिष्कम्याखलेऽछदिर्दर्शेऽमिमुपसमा	
धाय सम्परिस्तीर्य मदन्तीरिघिश्रित्य प्रथमेनानुवाकेन शान्ति कृत्वा दर्भे प्रवर्ग्यदेवताभ्यः आसनानि कल्पयति ॥	
अंग्रेणामि प्रवर्गिय करुपयामि । घर्मीय करुपयामि । महावीरा	य
कल्पयामि । संराज्ञे कल्पयामीति ॥	3
दक्षिणेना जिंन ब्रह्मणे करूपयामि प्रजापतये करूपयामीति ॥	8
उत्तरेणाभि ऋषिभ्यो मन्त्रकृद्भयो मन्त्रपतिभ्यः कल्पयामि । देवेभ्ये	ı
घर्मपेभ्यः कल्पयामीति ॥	1
अथ दक्षिणतः प्राचीनावीती पितृभ्योऽघर्मपेभ्यः कल्पयामि । यमा	[-
याङ्गिरस्वते पितृमते करूपयामीति ॥	G
अथाप उपस्पृक्ष्योत्तरतो यज्ञोपनीती रुद्राय रुद्रहोत्रे करूपयामीति ॥ प्रदक्षिणमिं परिषिच्य व्याहृतिभिनैंकक्कृतीस्समिधोऽभ्याधा मदन्तीभिः प्रवर्ग्यदेवताभ्यस्तर्पयति ॥	य
अप्रेणा जिन प्रवर्ग्य तर्पयामि । महावीरं तर्पयामि । संरा तर्पयामीति ॥	5 0

^{*} ख. अवान्तरदीक्षाघ्यायः न दश्यते । (85)

दक्षिणेनारिन ब्रह्माणं तर्पयामि । प्रजापति तर्पयामीति ॥ १०
उत्तरेण। ग्निमृषीन् मन्त्रकृतो मन्त्रपतीन् तर्पयामि । देवान् धर्मः
पांस्तपंयामीति ॥ ११
अथ दक्षिणतः प्राचीनावीती पितृन् घर्मपात् तपयामि । यम
मङ्गिरस्वन्तं पितृमन्तं तर्पयामीति ॥ १२
अथाप उपरृपृश्योत्तरतो यज्ञोपवीती रुद्रं रुद्रहोतारं तर्पया.
मीति ।।
अथाप उपस्पृश्य सर्वाः प्रवर्ग्यदेवतास्तर्पयामीति ॥ १४
अथ चतस्र औदुम्बरीस्समिधोऽ १रिशुष्काम्रा घृताभ्यक्ता अभ्याधापयन
वाचयति— ' पृथिवी समित् ' इत्येतै: प्रतिमन्त्रम् ।। १५
अथ देवता उपतिष्ठते—' अग्ने व्रतपते शुक्रियं व्रं रिमिष्यामि
तच्छकेयं तन्मे राध्यताम् । वायो व्रतपते शुक्रियं व्रतं चरिष्यामि तच्छकेयं
तन्मे राध्यताम् । आदित्य व्रतपते शुक्तियं व्रतं चरिष्यामि तच्छकेयं तन्मे
राध्यताम्। व्रतानां व्रतपते शुक्रियं व्रतं चरिष्यामि तच्छकेयं तन्मे
राध्यताम् ' इति ।।
अथैतेषामनुवाकानां प्रमृति वाचयति प्रथमोत्तमयोवी ।। १५
अर्थेनं संशास्ति—' संमील्य वाचं यच्छे ' इति ।।
अथास्याहतेन वाससा त्रिः प्रदक्षिणं समुखं शिरो वेष्टयति—'चितस्स
परिचितः । स्वाहा मरुद्धिः परिश्रयस्व ' इति ।।
प्रदक्षिणमर्गिन परिषिच्य व्याहृतिभिवेंकङ्कतीस्समिघोऽभ्याधा
मदन्तीभिः प्रवर्ग्यदेवताभ्यस्तर्पयित्वोत्तमेनानुवाकेन शान्ति कृत्वाऽथास्तिम

खले

शा

इति

ब्राह

परि

यित

घार

ब्राह

न

विरं

श्रेष्ठो

दीक्ष

संवत

आदित्ये ग्राममायान्ति ॥

21

अथ प्रातरुदित आदित्ये प्रामात्प्राचीं वोदीचीं वा दिशमुपनिष्कम्या-खलेऽछदिर्दर्शेऽग्निमुपसमाधाय सम्परिस्तीर्य मदन्तीरिधिश्रत्य प्रथमेनानुवाकेन शान्ति कृत्वा दंभै: प्रवर्ग्यदेवताभ्य आसनानि कल्पयित्वा— 'वयस्युपणी: ' इति वासो विमुच्याथास्य षट्तयमभिनिद्रशयति—अग्निमप ' आदित्यं गां ब्राह्मणं हिरण्यमिति ।। २२

त्रीनादितो दशयित्वा यथोपगदमितराणि दशयित्वा प्रदक्षिणमानि परिषिच्य व्याहृतिभिर्वेकङ्कतीस्समिधोऽभ्याधाय मदन्तींभिः प्रवर्ग्यदेवताभ्यस्तर्प-यित्वोत्तमेनानुवाकेन शानित कृत्वाऽथास्य वतचर्यामुपदिशेत ॥

न यानमारोहेन्न वृक्षमिरोहेन्न कृपमवरोहेन्न छत्रं घारयीत नोपानही धारयीत नासन्दां शयीत न स्त्रिया न शूदेण सह सम्भाषेत यदि सम्भाषेत ब्राह्मणेन सह सम्भोषत न सायं भुङ्गीत यदि सायं भुङ्गीतापज्वितं भुङ्गीत न सायादष्टम्यां पर्वणि चोपवसेत्तदहश्च सायाद्वाग्यतस्तिष्ठदेतां रात्रिमुप-विशेत् संवेशयेद्वा ।। 28

अमेध्यलोहितशवपात्रदर्शने ज्योतिषां संदर्शनम् ।। 24 अमेध्यं दृष्ट्वा जयति—' अबद्धं मनो दरिद्रं चक्षुस्सूर्यो ज्योतिषां श्रेष्ठो दीक्षे मा मा हासी: 'इति २६

अथ यद्येनमभिवर्षति-- ' उन्दतीर्बरुं धत्तौ नोधत्त बलं धत्त मा मे तस्र दीक्षां मा तपो निर्विधिष्ट ' इत्येव तत्र जपति ।। २७

संवत्सरमेतद्वतं चरेत् संवत्सरं हि व्रतं नातीत्यैतसमिस्वेवैतत् ष्या संवत्सरे ऽधीयीत ।। 26

यद्यु वैतिहिमन् संवत्सरे नाधीयीत यावदध्ययनमेतद्रतं चरेत्संवत्सरे २ पर्यवेतेऽध्यापयते श्रावयते वा ।। २९

वर्म.

20

88 यम.

83

या.

83 88

पयन

24 यामि

क्रेयं तन्मे

तन्मे

38

20

20

तिमि

पूर्वे बदु वाकृत्य ग्रामात्प्राचीं बोदीचीं वा दिशमुपनिष्कम्याखलेऽछ. दिदेशेंऽग्निमुपसमाधाय संपिरस्तीय मदन्तीरिधिश्रत्य प्रथमेनानुवाकेन शान्ति कृत्वा देभैं: प्रवर्ग्यदेवताभ्य आसनानि कल्पयित्वाऽथाव्रत्य गायिक्चे जुहोति—'यन्म आत्मनो मिन्दाऽभूत्, पुनरिमश्चक्षुरदात्' इति द्वाभ्याम् ।।

शांति

तान्य

प्रदक्षिणममि परिषिच्य न्याहृतिभिन्नैकङ्कतीस्सिमधोऽभ्याधाय मदन्तीभिः प्रवर्ग्यदेवताभ्यः तर्पयित्वा चतस्र औदुम्बरीस्सिमधोऽपरिशुष्काग्रा घृताभ्यक्ता अभ्याधापयन् वाचयति—' द्योस्सिमित् ' इत्येतैः प्रतिमन्त्रम् ।।

अथ देवता उपतिष्ठते—'आदित्य व्रतपते शुक्तियं व्रतमचारिषं तदशकं तन्मे राघि। वायो व्रतपते शुक्तियं व्रतमचारिषं तदशकं तन्मे राधि। अग्ने व्रतपते शुक्तियं व्रतमचारिषं तदशकं तन्मे राधि। व्रतानां व्रतपते शुक्तियं व्रतमचारिषं तदशकं तन्मे राघि ' इति ॥ ३२

प्रदक्षिणमधि परिषिचय व्याहृतिभिवैकङ्कतीस्समिघोऽथाभ्याधाय मदन्तीभिः प्रवर्ग्यदेवताभ्यः तर्पयित्वोत्तमेनानुवाकेन शान्ति कृत्वाऽथास्या-ध्यायेऽनध्यायानुपदिशेत् ।

नाधीयीतास्तमित आदित्ये नानुदिते नानुविप्रोषिते न पर्याष्ट्रेते
नाध्वच्छायायां न प्राम्यस्य पशोरन्ते नारण्यस्य नापामन्ते न हरितयवान्
प्रेक्षमाणो न हम्यणि न शरीराणि न लोहितमुल्पादितं दृष्ट्वा न
मांसमिशित्वा न श्राद्धं भुक्तवा न केशहमश्रु वापियत्वा न केशान्
प्रसार्य न दतो धावते नाङ्के नाभ्यङ्के नादीं नार्द्रेण वाससा नार्द्रोयाः
भिति ॥

अथ स्वाध्यायमधीयीतापरेणारिन दर्भेष्वासीनो दर्भान् धारयमाण पराचीनं स्वाध्यायमधीयीत पुनरेव शांतिं कृत्वाऽधीयीत ॥ त

ते

य

मा

11

रेषं

न्मे

नां

12

गय

या-

वृत्ते

वान्

7

शान्

याः

38

नाण

30

अथ यदि लौकिकमनुज्याहरेद्यत्रकचिद्यद्यशान्तिक पश्येत्पुनरेव शांति कृत्वाऽघीयीत चोत्तमेन प्रवर्ग्यायोपनिष्क्रष्य नाप्रविदय काममन्यद्घीयी-तान्यद्घीयीत ॥ ३६

> इति बोधायनीये गृह्यस्त्रे तृतीयप्रक्ने चतुर्थोऽध्याय:

इति जुहो

पशुः

पशुर

पशु

वार

यो

अथ तृतीयप्रश्ने पश्चमोऽध्यायः

प्रहुतानुकृतिवास्तुशमनम् ॥

स यत्र दशोषित्वा प्रयास्यन् भवति दशभ्यो वोध्वै सदारस्सामि-होत्रिक सत्द्वास्तोष्पतीयं हृत्वा प्रयातीति ॥ २

सर्व एवा हिता झिरित्येके ॥

यायानर इत्येक ॥

यचागारं कारयित्वा प्रथममध्यवस्येत्तद्वास्तोष्पतीयेन शमयित्वाऽध्य-वस्येत् ॥

तदु है के यजुषा स्थूणा उच्छायन्ति यजुषा वंशान् यजुषा छदीिष यजषाऽिक्सणं यजषा तल्पदेशं यजुषा वास्तुमध्यं यजषाऽजुषागिनि-धानम् ।।

स यंद्युहैवं कुर्याद्यथा यजुषोच्छ्रियन्ते सदस्यक्सीमयज्रूष्यथर्वणान्या. ङ्गिरसानि मिथुनीसंभवन्तीति तद्यद्ध्यवस्येद्यथा मिथुनीसभ्भवन्तावध्यवस्ये-त्तादक्तद्यद्यज्ष्कृतं स्यात् ।।

आधयो व्याधयो प्रहा उपसर्गाइचाहन्युः ।।

तसान्वणीमगारं कारियत्वा द्वारदेशमहङ्कृत्य वास्तुमध्यं विमायाः बिभ्रणं प्रियत्वा तल्पदेशं कल्पियत्वोत्तरपूर्वदेशेऽगारस्य गृह्याग्निमुपसमाः धाय सम्परिस्तीर्याग्निमुखात्कृत्वा पकाज्जहोति—'वास्तोष्पते प्रतिजानीह्यसान्'

^{*} ख. सार्शित्र। † ख. म्स्रणं। (90)

इति पुरोनुवाक्यामनूच्य 'वास्तोष्पते शग्मया संसदा ते ' इति याज्यया
जुहोति ॥
अथाज्याहुतीरुप्जुहोति— १•
वास्तोष्पते ध्रुवा स्थूणां सत्रं सोम्यानाम् ।
द्रप्सो भेत्रा पुरां शश्वतीनामिन्द्रो मुनीनां सखा स्वाहा ॥ ११
गृह्यं भयं यच्चेद्द्रपात्सु यदु चेच्चतुष्पात्सु भयं यदस्ति ।
अग्नियंविष्ठयः प्रणुदतु तद्भयं शं नः प्रजाभ्यः शमु नः
पशुभ्यस्त्वाहा ।।
अक्षिस्पन्देऽङ्गचले च यद्भयं यद्भिशते यदु चेहुरुक्ते ।
अधिमिविष्ठयः प्रणुद्तु तद्भयं शं नः प्रजाभ्यः शमु नः
पशुभ्यस्त्वाहा । १३
दुस्त्वेम पापस्वेम च यद्भंय स्वप्नाशनं यदमेध्यदर्शने ।
अग्नियंविष्ठ्यः प्रणुदतु तद्भयं शं नः प्रजाभ्यः शसु नः
पशुभ्यस्त्वाहा ॥ १४
वास्तोष्पते प्रतरणो न एघि गयस्फानो गोभिरश्वेभिरिन्दो ।
अजरासस्ते संख्ये स्याम पितेव पुत्र'न् प्रति नो जुषस्य स्वाहा ॥ १५
अभीवहा वास्तोष्पते विश्वास्त्रपाण्याविशन् ।
सला धुराव ए।व नर्रताला ॥ राग "
स्विष्टकृत्प्रमृति सिद्धमाधेनुवरप्रदानात् ॥
अथा ग्रेगा मिं दर्भस्तम्बेषु हुतशेषं निद्धाति — 'नमो रुद्राय
वास्तोष्पये । आयने विद्रावणे । उद्याने यत्परायणे । आवतन ।नवतन ।
यो गोपायति तं हवे' इति ॥

मि-

वि

नि-

६

या_

ह्ये-

या-

मा-

ान्'

बोधायनीयगृह्यसूत्रे Digitized by Madhuban Trust

स्थालीसंक्षाळनमाज्यशेषमुदकशेषं च पाज्यां समानीयौदुम्बरशास्या पलाशशास्त्रया शमीशास्त्रया दर्भमुष्टिना वा सर्वतः पर्युक्षन् त्रिः प्रदक्षिणमारं पर्येति—'त्वं विप्रः त्वं कविः त्वं विश्वा रूपाणि धारयन् अप जन्यं मर्य नुद' इति ॥

416951814

अन्नं संस्कृत्य ब्राह्मणान् संपूज्याशिषो वाचयित्वा शिवं वास्तु शिवं वास्तिविति ॥ २०

वास्तुशमनं व्याख्यातम् ॥

इति बोधायनीयगृह्यस्ष्रे तृतीयप्रक्ते पञ्जमोऽध्याय: वार

9

31

मधु

वोप

भय

इन्द्र

मन

इति

निन

अथ तृतीयप्रक्ते षष्ट्रीऽध्यायः

ख्या

मगारं

मयं

99

शिवं

30

38

अथ यद्यगारे स्थूणा विरोहेत्, कपेतो वाडगारमध्येडिघपतेत्, वायसो वा गृहं प्रविशेत्, गौर्वा गां धयेत्, गौरात्मानं प्रति धयेत्, अन वान्वा दिवमुिखेत्, अनमौ वा धूमो जायेत, अनमौ वा दीप्येत, मधु वा जायेत, वल्मीकं वोपजायेत, निर्यांसं वोपजायेत, छन्नाकं वोपजायेत, मण्डूको वाडिब्झेणे वाशयेत्, श्वानप्रसूतो वा सर्पो वा गृहपितं जायां वोपतपद्विनदेतान्येषु । द्भुतोत्पातेषु ।।

अथ देवयजनोल्लेखनप्रभृत्याऽग्निमुखात्कृत्वा पक्काज्जुहोति—'यत इन्द्र भयामहे, स्वस्तिदा विशस्पतिः ' इति द्वाभ्याम् ॥ २

अथाज्याहुतीरुपजहोति—'वास्तोष्पते, वास्तोष्पते, शं नो देवीः, इन्द्राग्नी रोचना, कया नश्चित्र आ भुवत् , को अद्य युङ्के, भवतं नस्स-मनसो १ इति ।।

विष्टकृत्प्रमृति सिद्धमाधेनुवरप्रदानात् ॥ अथाप्रेणागिन शमीपर्णेषु हुतशेषं निद्धाति—'शं नो देवीरभिष्टवे' इति ! ५

स्थालीसंक्षालनमाज्यशेषमुदकशेषं च पाञ्यां समानीय तेष्त्पातेषु निनयेत् प्रोक्षेद्वा—' तच्छंयोरावृणीमहे ' इति ।।

† ख. श्वानो गृहमारोहेत् ' इत्यधिकः वाडः।

^{*} ख म्मृणे. † ख. श्वानो गृहमारोहेत ' इ

बोधायनीयगृह्यस्त्रे

अतं संस्कृत्य ब्राह्माणान् सम्यूज्याशिषो वाचयित्वा शिवं शिवमिति प्रोक्षति ।।

अद्भुतो व्याख्यातः ॥

इति बोधायनीयगृह्यस्त्रे मृतीयप्रक्षे षष्टोऽध्यायः

बा

6

6 33

बा

तण्डु

संग

द्ध

अथ ततीयप्रक्ते सप्तमोऽध्यायः

	आहुतानुकृतिरायुष्यचरः ।।	
बा कुमा	संवत्सरे संवत्सरे षट्सु षट्सु मासेषु चतुर्षु चतुर्षु ऋतावृतौ मासिमासि रस्य जनमनक्षत्रे कियेत ।।	
	अथ देवयजनोल्लेखनप्रमृत्याप्रणीताभ्यः कृत्वा त्रीही न्निर्वपति—	
' अमय	आयुष्मते वो जुष्टं निर्वपामि 'इति । तूर्णीं वा ।। ३	
	धान्यात्रिर्वपति—' प्राणाय वो जुष्टं निर्वपामि ' इति । तूष्णी	
वा ॥	8	
	तानभ्युक्ष्यावहत्य त्रिःफठीकृत्य त्रिःपक्षाळ्य निद्धाति ॥ ५	THE REAL PROPERTY.
	तण्डुलान् वा निर्वेपति ।।	
	तानभ्युक्ष्य त्रिः प्रक्षाळचैव निद्धातीति ।।	
	अथ तिर:पवित्रं स्थाल्यामपः पयो वाऽऽनीयाधिश्रित्य तिर:पवित्रं	
तण्डुलान	नावपति ।।	
	अथाज्यं निर्वेषत्यथाज्यमिश्रयत्युभयं पर्यमि कृत्वा मेक्षणं सूवं च	1
संमार्षि		
	अथैतं चरं श्रवयित्वाऽभिघायोदञ्चमुद्रास्य प्रतिष्ठितमभिवारयति ॥	
	एवमेव सर्वेषां स्थालीपाकानां चरुकरूपः ॥ ११	
	परिघानप्रभृत्याऽग्निमुखात् कृत्वा पकाज्जुहोति — ' आयुष्टे विश्वते	1
दधत् '	इति पुरोऽनुवाक्यामन्च्य—' आयुर्दा अग्ने हिविषो जुषाणः ' इति	1
	जुहोति ।।	
	(05)	

अथाज्याह्तीरपजुहोत्यथान्तरेणागि चाज्यस्थाली च स्थालीपाः निधाय तत्सइस्रं सम्पाताभिह्तं करोति ।। 83

यो ब्रह्म ब्रह्मण उज्जभार प्राणिश्वरः कृत्तिवासाः पिनाकी । ईशानो देवस्स न आयुर्दधातु तस्मै जुहोमि घतेन स्वाहा ॥

नस्तोवे

तस्य

मृशि

मन्त्रे

ि भ्राजमानस्परिश्स्य मध्याद्रोचमानो घर्मरुचिर्य आगात् । स मृत्युपाशादपनुद्य घोरादिहायुषेणो घृतम् देवस्त्वाहा । 24 ब्रह्मज्योतिब्रह्मपत्नं षु गर्भ यमाद्धात्पुरुह्मपं जयन्तम् । १६ मव म सुवर्णरं भग्नहमर्कमर्च तमायुषे वर्धयामो घृतेन स्वाहा ।। श्रियं लक्ष्मीमीपलामिनकां गां षष्ठीं जयामिनद्रसेनेत्युदाहः। तां विद्यां ब्रह्मयोनिं सरूपामिह।युषे तपयामो घृतेन स्वाहा ।। दाक्षायण्यस्तर्वयोन्यस्तयोन्यस्तहस्तरो विश्वरूपा विरूपाः । ससूनवस्सपतयस्सयूथ्या इहायुषेणो घृतमिदं जुषन्तां स्वाहा ।।

दिव्या गणा बहुरूपा: पुराणा आयुद्दिछदो न: प्रमथन्तु वीरान् । तिरह तेभ्यो जुहोमि बहुधा घृतेन मा नः प्रजां रिरिषो मोतवीरामन्त्रे

स्वाहा।

एकः पुरस्ताच इदं बभूव यतो बभूवर्भुवनस्य गोपाः । भ्यर्च देव भुवनं साम्पराये स नो हविधृनमिहायुषेऽतु यमप्येति 20 स्स्वाहा ॥

वसून् रुद्रानादित्यान् मस्तोऽथ साध्यान् ऋभून् यक्षान् गन्धवी पितंश्च विश्वान्।

হাগ भृगूत् सर्पश्चाङ्गरसोऽथ सर्वान् घृतं हुत्वा स्वायुष्यामहयाम स्खाद्या ॥

	Digitized by Madhuban Trust हृतीयप्रइने सप्तमोऽध्यायः	97
की पाई	षड्विंशतिशतकृत्वस्तदाहुतीनां अष्टसद्दस्रं संपद्यते ॥	२२
83	इतरसात्पकात्सी विष्टकृतं जुहोति ॥	२३
	जयप्रभृति सिद्धमाधेनुवरप्रदानात् ॥	28
घृते	अथाग्रणाम द्वास्तम्बयु हुतराय राष्याता— मा मा महार	तं, मा
	न्रतोके' इति द्वाभ्याम् ।।	२५
9	अपरेणामि प्राङ्मुख उपविश्य वाग्यतः स्थालीपाकं सगणः प्रा	श्राति ।
	- वाराज्यान्तरं — 'आयरास विश्वायुरास । सवायुरास सवमा	युरास ।
?	मर्वं म आयुर्भ्यात् । सर्वमायुर्गेषम्' इति प्राश्याप आचम्य ज धृशति—'यत इन्द्र भयामहे, स्वस्तिदा विशस्पतिः' इति द्राभ्याम् ॥	ठरमाम- २६
	मृशात— यत इन्द्र मयान्ह, र्याराया नियर तया स्तर है ।	याज्ञह्येण
8	कुमाराणां ग्रहगृहीतानां ज्वरगृहीतानां भूतोपसृष्टानां व वृतस्केनाहरहस्वस्त्ययनार्थं स्वाध्यायमधीयीतेतेरेव मन्त्रेराहुर्तार्जुह	गाउँ यादेतैरेव
	मृतस् क्तनाहरहस्यस्त्ययनाथ स्वाध्यायम्यायस्य स्वाध्यायस्य स्वाध्यस्य स्वाध्यायस्य स्वाध्यस्य स्वाध्यस्यस्य स्वाध्यस्य स्वाध्यस्यस्य स्वाध्यस्य स्	२७
8	तदेतदद्भयनं भूतोपसृष्टानां राष्ट्रभृतः पश्चचोडास्सर्पाहुतिर्ग	
त त ।	विवहार स्टार्म सम्याम श्री स्वाध्यायमधीयीतेते रेव मन्त्रेराहुतीजुहुयात्	एतरव
	रामन्त्रेबेलीन् हरेदगदो हैव भवति ।।	in the

तवीरा मन्त्रेब तदेतदद्भमयनं हुतप्रहुतानुकृतयोऽन्ये होमाः बलिहरणानुकृतीन्य-

भ्यर्चनान्याश्रमानुकृतयस्तंश्रया इति ॥

इति बोधायनीयगृह्यस्त्रे तृतीयप्रश्ने सप्तमोऽध्याय:

ान्धवी

হাগ

अथ तृतीयप्रक्ने अष्टमोऽध्यायः

अथातोऽर्धमासेऽर्धमासेष्टम्यां ब्राह्मणा ब्रह्मचारिणस्त्रियश्चाहरूपः सन्ति ॥

अथ प्रदोषे—' रुद्रं विरूपाक्षं सपत्नीकं ससुतं सगणं सपार्षः तीर्थासरः मावाहयामि ' इत्यावाह्य गन्धपुष्पधूपदीपे रभ्यच्यं प्रतिपुरुषं पेष्टिकान् दीष्आचम्य नेकातिरिक्ताश्चतस्रोऽष्ट्रो वा देवस्यायतने प्रतिदिशं प्रद्योतयति—' उद्दीप्यमार्जिय जातवेदः, मा नो हिंसीत् ' इति द्वाभ्याम् ' ' हञ्यवाहमिमातिषां विष्टिकाने अभि ' इति द्वाभ्यां च ।।

अथोपसिमद्धमिन कृत्वा यदशनीयस्य जुहोति—'इमा ह्याप्रजापत स्थिरधन्वने गिरः 'इति षड्भिरनुच्छन्दसं 'मा नो महान्तं, मा नह्तोके सेवत्सर इति द्वाभ्यां 'वास्तोष्पते' वास्तोष्पते 'इति द्वाभ्यां 'आर्द्रया रुद्रः, हेत्राज्ञे, रुद्रस्य 'इति द्वाभ्यां 'द्वादश संपद्यन्ते द्वादश मासास्संवत्सरः संवत्सर प्रमुद्ध्य प्रतितिष्ठति 'इति ब्राह्मणम् ॥

कल्पय समिधो वाऽभ्याद्धातीति विज्ञायते—' वैष्णवा वे वनस्पतः विष्णोस्सायुज्यं सलोकतामाप्नोति '।।

स्तुतिभिस्स्तुन्वन्ति ब्रह्म वै ब्रह्मा ब्रह्मणस्सायुज्यं सलोकतामाण्नोति ॥ बिन्द्वे सर्वे पाण्मानं तरित तरित ब्रह्महत्यामपपुनर्मुत्युं जयतीत्याह भगव विज्ञिणे उदमेह

इति बोधायनीयगृह्यस्त्रे तृतीयप्रश्ने भष्टमोऽध्वायः

अथ तृतीयप्रक्ने नवमोऽध्यायः

बलिहरणानुकृतिरुत्सर्गः ॥ तैच्यां पौर्णामस्यां क्रियेतापि वा माध्याम् ॥ सहान्तेवासिभिर्यामात्प्राचीं वोदीचीं वा दिशमुपनिष्कम्य ^{।।र्षः}नीर्थास्सूपावगाहास्स्र वन्त्यस्स्व विकन्य दशङ्खिन्यस्ता सामन्ते सुर्भिमत्याऽव्ळिङ्गाभिर्वारणीभिहिरण्यबर्णाभिः दीपआचम्य िष्यमार्जियित्वाऽन्तर्जेलगतोऽघमर्षे णेन त्रीन् प्राणायामान् धारयित्वोत्तीर्य वासः तेषांबाडियत्वाऽन्यत्प्रयतं वासः परिधायाप आचम्यापां समीपे स्थण्डिलानि कृत्वा दुर्भानन्योन्यस्मै संप्रदाय दुर्मेरासनानि कल्पयन्ति—' ब्रह्मणे कल्पयामि, हतामजापतये बृहस्पतये असये वायवे सूर्याय चन्द्रमसे नक्षत्रेभ्यः ऋतुभ्यः तोक संवत्सराय, इन्द्राय राज्ञे, यमाय राज्ञे, वरुणाय राज्ञे ,सोमाय राज्ञे, वैश्रवणांय हेताज्ञे, वसुभ्यः रुद्रेभ्यः आदित्येभ्यः, विश्भ्यो देवेभ्यः, साध्येभ्यो देवेभ्यः,

्पमरुद्भयः ऋभुभ्यः भृगुभ्यः अथर्वभयोऽङ्गिरोभ्यः विश्वामित्राय जमद्मये जामद्म्याय भरद्वाजाय गौतमाय आत्रेयाय वसिष्ठाय काश्यपाय अरुन्धत्यै

कल्पयामीति ॥ स्पत्र

हिएत

अथ दक्षिणतः अगस्त्याय कल्पयामीति ॥

अथोत्तरतः नित्रीतिनः कृष्णद्भैपायनाय जातुक्रण्यीय तरुक्षाय तृण-ा । विन्दवे सोमशुष्मिणे सोमशुष्मायणाय वाजिने वाजश्रवसे बृहदुक्थाय वर्मिणे गाव विज्रिण वरूथाय सनःकुमाराय वामदेवाय वाजिरताय वीरजिताय हर्यश्वाय उदमेघाय ऋणेजयाय तृणंजयाय कृतंजयाय घनञ्जयाय सत्यञ्जयाय वभवे ज्यरुणाय त्रिवर्षाय त्रिधातवे अश्वज्ञाय* पराशराय मृत्यवे कर्त्रे विकर्त्रे सुकर्त्रे

^{*} तवे विज्ञाय विश्वज्ञाय।

त्वष्ट्रे धात्रे विधाते सुश्रवसे सुतश्रवसे सत्यश्रवसे सवित्रे सावित्रे छन्दीर ऋग्वेदाय यजुर्वेदाय सामवेदाय अथर्ववेदाय अथर्वाङ्गरोभ्य: इतिहासप् णेभ्य: सपदेवजनेभ्य: सर्वभूतेभ्य: ।।

10

अथ दक्षिणतः प्राचीनावीतिनो वैशम्पायनाय फलिङ्गवे तिनि उलायोंक्याय आत्रेयाय पदकाराय कौण्डिन्याय वृत्तिकाराय कण्वाय बोधाः नाय प्रवचनकारायापस्तम्बाय सूत्रकाराय सत्याषाढाय हिरण्यकेशाय वाजः नेयाय याज्ञवल्क्याय भरद्वाजायागिनवेश्यायाचार्यभ्य ऊर्ध्वरेतोभ्ये वाः प्रस्थेभ्यः वंशस्थेभ्यः एकप्रनीभ्यः कल्पयामीति ।।

अथ यथास्वयं पितृभ्यः कल्पयन्ति मातामहेभ्यश्च ।।

पृथकपृथगेतैरेव नामधेयैर्गन्धपुष्पधृपदीपैरमुष्मै नमोऽमुष्मै न
इति ॥

अन्नेनामुष्मै स्वाहाऽमुष्मै स्वाहेति । फलोदकेनामुं तर्पयाम्य तर्पयामीति ।।

त्रीनादितोऽनुवाकानधीयीरन् काण्डादीन् वा सर्वान् ।।

'काण्डात्काण्डात्प्ररोहन्ती, या शतेन प्रतनोषि ' इति द्वाभ्यामुपोह दूर्वामारोपयन्तेऽथाधीप्सन्तेऽन्योन्यममुष्मा अमुष्मा इति ।।

अथावगाद्य सम्परिगृह्योर्मिमन्तमुद्धि कृत्वा त्रिरुद्युत्या तमितोरा धावन्ति ।।

प्रत्येत्य गृहानथ ब्राह्मणान् तर्पयन्त्यपृपैर्धानाभिस्सक्तुभिरोदनेने यद्यु वैतेभ्यो भवति ॥

^{*} ऋिरुद्धिध्या।

च्यहमेकाहं बा नाधीयीरन् मासं प्रदोषे नाधीयेरन् नितंय	चैव
विद्युत्स्तनितवर्षाणामेकस्मिन् द्वयोर्वा काले त्रिषत्निपाते व्यहम् ॥	88
यथोपाकृती छन्दसामेवमेवमुत्सृष्टी करुपानाम् ॥	१५
एवमेव पारायणसमासी काण्डादिदूर्वारोपणोद्धिधादनवर्जम् ।।	१६

सपु

तेचि

गिधा

र्ग जः

वाः

प्रम्

पोद

ोरा

नेने

इति बोधायनीये गृह्यस्त्रे तृतीयप्रके नवमोऽध्यायः

अथ तृतीयपरने दशमोऽध्यायः

वलिहरणानुकृतिरेव सर्पवलि: ।।

संवत्सरे संवत्सरे षट्मु षट्मु मासेषु चतुर्षु चतुर्षु ऋतावृतौ मासि मासि वा वर्षास्वाश्रेषाषु क्रियेत ॥

अपां समीपे वल्मीकामेण वा पचनम् ।।

गन्धोदकें रूर्वो रकेश्चाभ्युक्ष्य चित्रास्सुमनसस्सम्प्रकीर्य यविष्टानि वीहिपिष्टानि स्थामाकिपिष्टानि वाऽऽज्येनेश्चरसेन वा पत्तवा पायसं घृतपकांश्च अपूपानोदनं धानास्सक्त्न् करम्भान् लाजानित्यपिकरन्ति— 'नमो अस्तु सर्पभ्यः ' इति तिस्भिरनुच्छन्दसम् ।।

' सर्पेभ्यस्त्वाहाऽऽश्रेषाभ्यस्त्वाहा दन्दशूकेभ्यस्त्वाहा ' इति त्रय-स्त्वाहाकाराः ।।

जीवरी महपित ध्वर्युष्ट्रिताराष्ट्र ऐरावती ब्रह्मदत्तस्तापसी होता पृथुश्रवा दूरेश्रवा उद्गाता ग्लावश्चाजगरच परतोता प्रतिहर्ता शितिपृष्ठो मैत्रावरुणः तक्षको वैशालिक ब्रह्मिणाच्छंस्युपनीतिस्ताक्ष्येस्सदस्यिश्च खातिशिखौ नेष्टापोतारी वारुणो होताऽच्छावाकरचकः पिशङ्क आग्नीध्ररचाहिरो महेयस्सुब्रह्मण्योऽर्बुदो मावस्तुत्साण्ड उन्नेता पश्गो ध्रुवगोपः कौस्तुको धुरिमेजयरच जनमेजयरचे त्येतेरेव नामधेयैः 'समीची नामासि प्राची दिक्' इति षड्भः पर्या यैः,

(102)

^{*} ख. ग्लावस्तुश्चागवश्च ।

[†] स कौतुस्तावध्वर्युरिरमेजयश्च ।

तृतीयप्रक्ते दशमोऽध्याय:

103

हेनयो नाम स्थ तेषां वः पुरो गृहाः ' इति षड्भिः ' इदं सपेभ्यो हिविग्स्तु जुष्टम् ' इति चोपस्थानम् ।। त्रिवृताऽन्नेन ब्राह्मणान् सम्पूज्य आशिषो वाचयित्वा ॥ व्याख्यातस्पर्वविरुद्धातस्पर्वविरुः ॥

> इति बोधायनीयगृह्यस्त्रे तृतीयप्रक्ते दशमोऽध्यायः

अथ तृतीयप्रकते एकाद्शोऽध्यायः

भयेमे देवते प्रवाधिन्यादुद्राहका हे यह्यतम्यी भवतस्तयोस्तदुपक्लप्तं भवति यत्सर्पवली ।।

अपां समीपे द्वे स्त्रीप्रतिकृतीकृत्य गन्धैर्भाल्येन चालङ्कृत्येवमेवाभ्य- पुग्मान् चैयति ।।

तयोरर्चनमन्त्रः—'ते स्नवस्त्वपसम्युदंससो म री जज्ञुर्मातरापूर्व-चित्तये । स्थातुरुच सत्यं जगतरुच धर्मणि पुत्रस्य पाथः पदमद्वयाविनः ॥

विसर्ज

द्विद्विति

च्पं न

आचम

दक्षिण

स्वाद्वा

त्वित्य

विसर्

'ते मायिनो मिनरे सुप्रचेतसो जामी सयोनी मिथुना समोकसा। नन्यं नन्यं तन्तुमातन्यते दिवि समुद्रे अन्तः कवयस्पुदीतयः' इति।।

अथैते उपसङ्गृह्य पार्श्वे दत्वा प्रवाह्य त्रि ता उन्नेन ब्राह्मणान् सम्पूज्याशिषो वाचयित्वा व्याख्यातो यक्षीबिलः ।। ५

> इति वोधायनीयगृह्यस्त्रे तृतीयप्रदने एकादशोऽध्याय:

अथ तृतीयप्रक्ने द्वादशोडध्यायः

अष्टकानुकृतिमसिकं तत्पुरस्ताद्वयाच्यातम् ॥	8
अथाभ्युद्यिकेषु प्रदक्षिणमुपचारो यज्ञोपवीतं प्रागप्रान्	दर्भान्
युग्मान् ब्राह्मणान् यवैम्तिलार्थः पृषदाज्यं इविः ॥	२
सो।यामेन पात्रेण नान्दीमुखाः पितरः प्रीयन्तामित्यपां प्र	तिप्रहणं
विसर्जनं च ॥	3
नान्दीमुखेभ्यः पितृभ्यस्त्वाहेत्यमौ करणमनुदेशनम् ॥	8
आशयेषु परिसम्देषु प्रागंप्रेषु दर्भेषु पृषदाज्येनानुप्रदा	नं सर्वे
द्विद्विरिति ॥	ч
अथैकोहिष्टेतु नाझौकरणं नाभिश्रावणं न पूर्व निमन्त्रणं न	न दैवं न
ब्पं न दीपं न स्वधा न नमस्कारी नात्रापूपम् ।।	६
सर्व सिद्धं समानीयायुग्मान् ब्राह्मणान् सुप्रक्षाळितपाणि	गपादानपं
आचमय्य सद्भीपक्कप्तेष्वासनेषू वेश्य सर्वसात्सकृत्सकृत् समबदाय	ग्राभिघाय
दक्षिणतो भस्मिम्रश्नानङ्गागित्रह्म तेषु जुहुयात्—' प्रेतायामुष्मै	यमाय च
स्वाहा ' इति । तद्भुतमहुतं च भवति ॥	9
अमुष्मे तृप्ति। स्तियत्यां प्रतिग्रहणं विसर्जनं च । अमुष्मा	उपिष्ठ-
वित्यनुदेशनमाश्येष्वेव* पिण्डदानं तृष्यस्वेति संक्षाळनं तृ	प्तरस्त्व ति

विस्जनमस्तु तृप्तिरितीतरेषां प्रतिवचनम् ॥

य-

^{*} ख. अनाशयेब्वेव ।

बोधायनीयगृह्यसूत्रे

प्रेतस्य द्विनीयाप्रमृति बाह्मणमोजनै रिकोत्तरवृद्धिरादशाहात् ॥ अत्र नवं विच्छियेत ॥

न्दाहुत

तो भव

ाणीयेव्ट

वं शम

द्विश्यस्य

य

एकादश्यां श्राद्धं तृतीये पक्षे द्वितीयं सन्ततमेकैकेनैकादश मास कं स्याव यन्ति न द्वादशमासमभ्यारोहिन्ति ।।

संवत्भरे सपिण्डीकरणं साझौकरणं सामिश्रावणं सपूर्व सदैवं सदीपं सस्वधा सनमस्कारं सापूपम् ।।

अथाप्युदाहरित—
एकोहिष्टे नवश्राद्धे नामौ करणमिष्यते ।
न चामिश्रावणं कुर्यात्र च पूर्व तु कारयेत् ।।
प्रणामं च न कुर्वीत स्वधाकारं तथैव च ।
कथ्वे संवत्सरात्प्रेतः पितृत्वमुपपद्यते ।।
इतीत्र्वा इमा अनुकृतयो व्याख्याताः ।।

इति बोधायनीये गृह्यस्त्रे तृतीयप्रश्ने द्वादशोऽध्याय:

[†] ब्राह्मणे । * वृत्तीयापरपक्षे ।

अथ त्तीयप्रश्ने त्रयोदशोऽध्यायः

11

अथर्तुसंवेशनादि जनमप्रभृति वा कुमारः क्रियाभिलुप्तस्सादुपनयनं मातं स्यात् तासां पृथकपृथिकित्रयाणां करणं न चैकहोमे सर्वाणि कर्माण्य-ग्रदयेत् ॥ यद्येकहोमे सर्वाणि कर्माण्युपपादयेत् प्रधानादौ प्रधानादौ द्वेद्वे न्दाहुती जडियात्।। मिन्दाहुती हुत्वा जयानभ्यातानान् ।। हद्राह्त्यन्ते च विज्ञायते—'रुद्रो वे कूरो देवानां सोऽस्य तुष्टः तो भवति इति सर्वत्र छेदनभेदनखनननिरसनपितृराक्षसनैर्ऋतरौद्राभि णियेष्वप उपस्पृरोदिति विज्ञायते— 'आपो वै शान्ता श्रान्ताभिरेवास्य वं शमयति' इति ब्राह्मणम् ।। 8 आषोडशात् ब्राह्मणस्यानात्यय इत्याद्वाविंशात् क्षत्रियस्याचतुर्वि-द्विश्यस्यात ऊर्ध्व पतितसावित्रीका भवन्ति ।। 4 नैनानुपनयेयुर्नाध्यापयेयुर्न विवहेयुर्न याजयेयुः ।। 8 तांस्त्रिवृता त्रात्यस्तोमेन याजयित्वा विवाहयेयुः ।। यच किञ्चित्सगोत्राणां सर्वेषां च सशान्तिकम् । कन्यानां चैव जन्मादिकर्तव्याः कर्ममङ्गलाः ॥ कियामयं हि ब्राह्मण्यं नाकियं ब्रह्मोच्यते नाकियं ब्रह्मोच्यत

> इति बोधायनीये गृह्यसुत्रे तृतीयप्रक्ते ऋयोदशोऽध्यायः

इति ॥

(107)

अथर्तुसंवेशनादि । अष्टकानुष्टृतिः । अथेमे देवते । हरणानुकृतिरेव सर्पवितः । बलिहरणानुकृतिरुत्सर्गः । अथातोऽ सेऽधमासे । आहुतानुकृतिरायुष्यचरः । अथ यद्यगारे विगेहे प्रहुतानुकृतिविस्तुशमनम् । अथातोऽवान्तरदीक्षां व्याख्यास्यामः । अध्वानिश्वत्मितम् । आचार्यप्रसूतः कर्माणि करोति । हुतानुकृतिवर्ममतम् । आचार्यप्रसूतः कर्माणि करोति । हुतानुकृतिवर्ममतम् ।

हुतानुकृतिरुपाकर्म । आचार्यप्रस्तः कर्माणि करोति । व चत्वारिंशत्मंमितम् । अथातोऽवान्तरदीक्षां व्याख्यास्यामः । प्रवृ कृतिर्वास्तुशमनम् । अथ यद्यगारे स्थूगा विरोहेत् । आहुतानुकृतिरायुप्यः अथातोऽर्घमासेऽर्घमासे । विलहरणानुकृतिरुत्सर्गः । बलिहरणानुकृ सर्पबलिः । अथेमे देवते । अष्टकानुकृतिः । अथर्तुसंवेशनादि ॥ 9

F

इति बोधायनगृह स्त्रे तृतीयप्रदनेः

अथ चतुर्थप्रक्ने प्रथमोऽध्यायः

अथातस्सप्तपाकयज्ञानां प्रायश्चित्तानि व्याख्यास्यामः ॥

तत्रादित एवोपलिसे श्वा वेटको वा* यदि गच्छेरकीटो वा पिण्डकारी स्यात् तत्पुनरुपलिप्य प्रोक्षति—'देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्वि-नोर्बोहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्यामझस्ते नसा प्रोक्षामि' इति प्रोक्ष्य स्थण्डिलमुपलिप्य स्थण्डिलमुद्धरेत् ॥

स्थण्डलमुद्धृतं गौरश्चो वा यदि विकिरेदन्यद्वा श्वापदमधितिष्ठेत्तस्य पदमभ्युक्ष्य जपति— 'पृथिवि देवयजन्योषध्यास्ते मूर्लं मा हिंसिषम् ' इति ॥

अथ कृतान्तेन * प्रतिपद्यते ॥

ातोऽई

विगेहें

। अष्ट

तानुः

प्रहा

युप्यः

गानुकृ

11

अथ यदि प्रणीतापात्रं भिचेत तदभिमन्त्रयते—'अभिन्नो घर्मो जीरदानुर्यत आत्तस्तदगन् पुनः' इति ॥

8

अथान्यदाहरति—'घर्मो देवानप्येतु' इति पूरियत्वा व्याह्रतिभिरु-पतिष्ठते ॥

अथ यदि प्रणीताः प्रणीयमानाः प्रणीता वा परासिच्येरंस्ता अभि-मन्त्रयते— 'अक्षितोऽस्य क्षित्ये त्वा मा मे क्षेष्ठा अमुत्रामुिष्मन् लोके ' इति ॥

ख. श्वा वेटो, वा । ग. कर्मान्तमेव ।

(109)

पूरियत्वोपतिष्ठते— 'भूरायुर्ने धारयत प्राणं मे धारयत प्रजा मे ध रयत पश्त् मे धारयत मा म आयुः प्राणाः प्रजाः पश्चवः परासिच्येरन्, इति ॥

अथ यदि कन्योपसाद्यमाना वोद्यमाना वा पतेत्तामुत्थापयेयु:— 'उद्श्यादेव्यदितिर्विश्चरूप्यायुर्यज्ञपतावधात् । इन्द्राय कृण्वती भागं मित्राय वरुणाय च ' इति ॥ ९

अथ यदि कन्योपसाद्यमाना वोह्यमाना वा रजस्वला स्यात्तामनु पन्त्रयते— 'पुमांसौ मित्रावरुणौ पुमांसाश्चिनावुसौ । पुमानिन्द्रश्च सूर्यश्च पुमांसं वर्धयेताम् ' इति ॥ १०

अथ यदि कन्योपसाद्यमाना वोद्यमाना वाऽश्रु कुर्यात्तामनुमन्त्रयते— 'जीवां रुद्दन्ति विमयन्ते अध्वरे दीर्घामनु प्रसितिं दीिषयुर्नरः । वामं पितृभ्यो य इदं समेरिरे मयः पतिभ्यो जनयः परिष्वजे ' इति ॥ ११

> इति वोधायनीये गृह्यसूत्रे चतुर्थपक्षे प्रथमोऽध्यायः

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

अंग्रे

पघा

परि

. 6

पुरं

यः

न

F

अथ चतुर्थप्रक्ने द्वितीयोऽध्याय:

न्.

1

त्राय

मनु-

र्थश्च

80

वामं

88

सर्वत्र दवींकूर्चप्रस्तरपरिधिवर्हिः पवित्रेष्मद्रव्यसम्भाराणां चेद्दाहो-पद्यातेषु नारो विनारो वाऽन्यं यथालिङ्गं कृत्वा यथालिङ्गमुपसाद्य — 'त्वं नो अग्ने, * स त्वं नो अग्ने, त्वमग्ने अयाऽसि, प्रजापते' इत्येताभिस्स्रुवाहुती-जुहुयात् ॥

अथ यदि परिस्तरणदाहे—'अग्नये क्षामवते स्वाहा ' इति हुत्वा परिस्तृणाति ॥

'इन्द्रं वो विश्वतस्परि, इन्द्रं नरः' इति द्राम्यां परिस्तीर्य जुहोति— 'इद्राय स्वाहा ' इति ॥

अथ यदि परिधिदाहे अन्यं यथालिङ्गमुपसाद्य जुहोति—'प्ररित्वाऽग्ने पुरं वयम्' इति ॥

अथ वस्त्राणां प्रोक्षितानां चेद्दाहोपघाते नारो विनारो अन्यत् यथालिङ्गं कृत्वा यथालिङ्गमुपसाद्य जहोति—'सोसाय स्वाहा 'इति ॥ ५

अथ सिचाऽभिघातस्यात्तदभिमन्त्रयते— 'सिगसि नसि वज्रोसि नमस्ते अस्तु मा मा हिंसी:' इति दशास्त्रमादाय मुखवातेन प्रध्वंसयेत्॥ ६

अथ यदि गौर्वाऽऽश्वो वा श्वमृगमिह्षमेषवराहदंष्ट्रावन्तो वाऽन्यत् श्वापदमपसव्यं गच्छेत्तस्य पदमभ्युक्ष्य ज्वति— 'तद्विष्णोः परमं पदम् ' इति ॥

रमं मे वरुण, तत्त्वा यामि, स्वं नो अग्ने। प्रापद्मन्तराऽभिमपसम्यम्। (111)

एतेनैव रौद्रमभिव्याहरेद्वा । रौद्रचावृचौ जुहुयात् जपेद्वा— 'त्वमझे रुद्रः, आवो राजानम्' इति ॥

अथ यदि शकुनमभिव्याहरेतां वाचमनुमन्त्रयते— 'द्विपचतुष्पद् समाकं सर्वमस्त्वनातुरम्'। 'उद्गातेव शकुने साम गायसि ब्रह्मपुत्र इव सवनेषु शंससि। नश्शकुने अस्तु प्रति नस्सुमना भव' इति ॥

अथ यदि सालावृकी वाश्येत तामनुमन्त्रयते— 'दीर्घमुखि दुईण् मा स्म दक्षिणतो वदः । यदि दक्षिणतो वदाद्द्विषन्तं मेऽव बाधासै' इति ॥ १०

अथ यद्यर्थी स्यात् परिक्षवे परिकासने चाप उपस्पृश्य जपेत्— 'अनुहवं परिहवं परीवादं परिक्षपं दुस्त्वप्नं दुरुदितं तद्द्विषद्भयो दिशाम्यहम् अनुह्रतं परिह्तं शकुने यदशाकुनं मृगस्य सृतमक्ष्णया तद्द्विषद्भये दिशाम्यहम्' इति ॥

अथ नदीनां धन्वनां च व्यतिक्रमे पुरस्तादुपस्थानं जपति—' व ओषधयो या वनस्पतयो या नद्यो यानि धन्वानि ये वना । ते त्वा व प्रजावतीं प्र त्वे मुश्चन्त्वंहसः ' इति ॥

अथ शक्टद्रचितत्र मे पुरस्तादुपस्थानं जपति—' नमहशक्रत्सदे रुद्रा नमहशक्रत्सदे । गामईसि नमस्ते अस्तु मा मा हिंसी: ' इति ।। ११

अथ तीर्थस्थाणुचतुष्पथन्यतिक्रमे पुरस्तादुपस्थानं जपति '— वि तीर्थे सुप्रणणं शुभस्पती । स्थाणुं पथेष्टामप दुर्मति हनत् ' इति ॥ ११

अथ चित्रियाणां लक्षणानां व्यतिक्रमे पुरस्तादुपस्थानं जपति—

देवा याश्च देवीर्येषु वृक्षेष्वासते । श्रिया मे श्रियं वृद्धि वहन्तु मा मा हिसिषुर्वहन्तु मोह्य*मानाम् इति ।। १५ अथ कर्मान्तमेव प्रतिपद्यते ।। १६

> इति बोधायनीये गृद्यस्त्रे चतुर्थप्रस्ने द्वितीयोऽध्यायः

उपद.

इव

र्हण्या से

20

(-

म्

द्भ

18

ा वह

??

हद्रा

18

28

1972年 1969 中国第二年 1961年 1961年

^{*} बोद्ध । 8

अथ चतुर्थप्रक्ते तृतीयोऽध्यायः

तिष्ठ

मुपा

सर्वत्र ख्यं प्रज्विते उद्गी सिमधावादधाति—' उद्दीप्यस्व जातवेदः' इति द्वाभ्याम् ॥

अथ इमशानादिव्यतिक्रमे तमेवाशिमुपसमाधाय सम्परिस्तीर्याऽग्नि-मुलारकृत्वा पकाज्जुहोति—'्अग्निर्भूतानामधिपतिस्स माऽवतु स्वाहा, इन्द्रो ज्येष्ठानामधिपतिस्स माऽवतु स्वाहा' इति ।।

स्विष्टकृत्प्रभृति सिद्धमाधेनुवरप्रदानात् ।।

अथैननिमथुनमभिमन्त्रयते — 'इदं मिथुनमायुष्मदिस्वदं मिथुनं प्रजाबदिस्वदं मिथुनं पशुनदिस्वदं मिथुनं वीर्यवदस्तु 'इति ।। ४

अथ ' उदुरयं जातत्रेदसम् ' इति दक्षिणमनड्वाहं युनक्ति । 'चित्रं देवानामुदगादनीकम् ' इति सब्यं युक्तवा प्रयातीति ।। ५

अथ तीर्थव्यतिक्रमे नावा सन्तारः स्याचामनुमन्त्रयते—'अयं ने मह्याः पारमेतं स्वस्ति नेषद्वतस्यतिः । सीरा नस्युतरा भव दीर्घायुत्वाय वर्चसे ' इति नावा तरन्तीं वधूं पश्यति ।।

कूल पुत्तीर्य जपति — 'सपुद्राय वयुनाय सिन्धूना पतये नमः ' इति ।।

^{*} जयप्रमृति।

दुर्गमध्वानं वा प्रपाद्य—'जातवेदसे' इति सहस्रेणादित्यमुप-तिष्ठते।। ८ आसन्त्रमये छल्ल* द्यूतव्यहारे राजकुन्ने व्यसने बद्धो वा निरन्तर-मुपांशु जपेदेतदेव। दुस्स्वमेषु शतं जपेदेतदेव।। ९

> इति बोधायानीये गृह्यस्त्रे चतुर्थप्रइने नृतीयोऽष्यायः

ग्ने-

द्रो

3

युन

8

नो

11य

8

1: 1

STATES OF STATES

^{*} ख. जल।

अथ चतुर्थप्रकते चतुर्थोऽध्यायः

दित्र

पन्थ

विन्

भय

अथाभ्याघातस्यादिमधोद्वातस्यात् सर्वं तत् 'अपहताः ' इति प्रोक्ष्य स्थिष्डिलमुद्भत्य तमेवाग्निमुपसमाधाय सम्परिस्तीर्योऽिममुखात्कृत्वा पक्षाज्जुः होति—'ये देवा यज्ञहनो यज्ञमुषः' इति तिस्रिभिरनुच्छन्दसम् ॥

ह्विष्टकृत्यभृति* सिद्धमाधेनुवरप्रदानात् ॥

अथ यद्यक्षभेदस्त्यात्तमेवाग्निमुपसमाघाय सम्परिस्तीर्याऽग्निमुखात्कृत्व प्रधानाहुतीर्जुहोति—'इह घृतिस्त्वाहेह विधृतिस्त्वाहेह गन्तिस्त्वाहेह रमितस्त्वाहा' इति ।।

जयप्रभृति सिद्धमाघेनुवरप्रदानात् ॥

अथान्यमक्षमाहरति—'अक्षितोऽस्यक्षित्ये त्वा मा मे क्षेष्ठ अमुत्रामुब्मिन् होके ' इति ॥

अथैनं रथे योजयति—' आतिष्ठ वृत्रहत् रथम् ' इति ॥

अथ रथे मिथुनं प्रतिष्ठापयति—' प्रति क्षत्रे प्रति तिष्ठामि राष्ट्रे। प्रत्यक्षेषु प्रति तिष्ठामि गोषु । प्रत्यक्षेषु प्रति तिष्ठाम्यात्मन् । प्रति प्रजायां प्रति तिष्ठामि भन्ये ' इति ॥

पूर्ववददनड्वाही युनक्ति । अथ मिथुनं प्रतिष्ठाप्य प्रयातीति ॥ ।
अथ यदि बळवता समरथस्यात् पथाद्रथं प्रसर्पयति—'अनुण अस्मित्रनृणाः परस्मिस्पृतीये छोके अनृणास्स्याम । ये देवयाना उ

^{*} चयप्रभृति।

दितृयाणास्सर्वान् पथो अनृणा अःक्षीयेम 'इति ॥	9
अथ पथमवस्थाय यानाय जपति—' मिथुनस्य स्वस्त्यय	यन्यस्यपि
पन्थामगस्मिहि स्वस्ति गामनेहसम् । येन विश्वाः परि द्विषो	वृणक्ति
विन्दते वसु ' इति ॥	१०
अथ रथमभिप्रेति—' पथस्पथः परिपतिम् ' इति ॥	28
अथ विद्युत्स्त निते संत्रासस्यात्तमस्यैन्द्रयावृचौ जपति —'	यत इन्द्र
भयामहे, रहिनदा विशस्पतिः 'इति ॥	१२
अथ कर्मान्तमेव प्रतिपद्यते ॥	१३

इति बोधायनीये गृह्यस्त्रे चतुर्थप्रेश्ने चतुर्थोऽध्यायः

त्त्वा ।हेह

उ

dili

अथ चतुर्थप्रक्ते पश्चमोऽध्यायः

अथ पाकयज्ञानां प्रायश्चित्तिः ॥

तद्यथा—द्रव्यहिवर्मन्त्रकर्मादीनामतिपन्नस्कन्नभिन्नभगननष्टदुष्टविपरीत दग्धारात्यनिकृतानामनाझातेषु जुहुयात्—'मनो ज्योतिः, अयाश्चाप्रे यदस्मिन् कर्मणि, स्वस्ति न इन्द्रो वृद्धश्रवाः ' इति । ब्याहृतिभिश्च ॥ ः

व्याह्तीनां प्रयोगे यथाकृतं यथावद्भवतीत्याचार्या ब्रुवते ॥
तन्नोदाहरन्ति—भूरित्यृचो भुव इति यजूषि सुवरिति सामानि ॥ ।
प्रवृत्ते कर्मणि प्रधानादौ जुरुयादिति बोधायनः ॥
प्रधानान्त इति शालिकिः ॥
प्रसाहित्यष्टकृत इत्यौपमन्यवः ॥

इति बोधायनीये गृह्यस्त्रे चतुथप्रस्ते पद्ममोऽध्यायः

^{*} स. शालीकिः।

अथ चतुर्थप्रक्ते षष्टोऽध्यायः

अथ गर्भाचान-पुंसवन-सीमन्तोन्नयन-विष्णुविल-जातकर्म-नामकरणोउपनिष्क्रमण-अन्नप्राशन-चोळ-उपनयनादि कार्य न कारयेदिति समानं कर्म ।
'ततं म आपः, यत्पाकत्रा ' मनस्वती, मिन्दाहुती, महान्याहृतीः, न्याहृतयश्च
प्रायिश्चंत्त जुहुयादिति ॥

कालातिक्रमे प्रधानादौ द्वे द्वे मिन्दाहुती जुहुयादिति ॥

वयाहृतिपूर्वकं चेति सर्वेषा समानमाचार्या ब्रुवते ॥

तत्रोदाहरन्ति—पकं सौविष्टकृतमाज्यं प्रणीताप्रणयनं ब्राह्मणमिस्माविह्रिकेमिति विज्ञायत इति हि ब्राह्मणमिति हि ब्राह्मणम् ॥

इति बो यायनीये गृह्यस्त्रे चतुर्थप्रक्ते षष्ठोऽध्याय:

नेपरीत.

श्चिम

1111

^{*} प्रणीतोपसाद्भ ।

अथ चतुर्थप्रक्रने सप्तमोऽध्यायः

अथ विपरीतदभीस्तरण-पवित्रकरण-पात्रसादन-प्रोक्षणीसंस्कार-ब्रह्मप्रणीः ताहविनिर्वा ।ण-आज्यसंस्कार *सुक्सम्मार्जन-परिचिपरिषेचन-इध्माभ्याधानविष- द्विजश्व रीतेषुप्रायश्चित्तं— 'ततं म आपः, यत्पाकत्रा ' मनस्वती, मिन्दाहुती, महाज्याह्तीः, ज्याहृतयश्च प्रायश्चित्तं जुहुयादिति बोधायनः ॥

बन्तरा

सेव त

इति बोधायनीये गृह्यसूत्रे चतुर्थप्रक्ने सप्तमोऽध्यायः

अथ चतुर्थेप्रक्ते अष्टमोऽध्यायः

अथ प्रायश्चित्तानि व्याख्यास्यामः भगनष्टदुष्टविपरीतस्फुटित-द्विजश्विद्वालकाकखरमृगपशुपक्षिसरीस्रपाणामन्यत्कीटो वा ऋत्विजोऽमी-नत्ता गच्छेत् — दुर्गा, मनस्वती, महाव्याह्तीस्तिस्रस्तन्तुमतीर्जुहुयात् । सेव ततः प्रायश्चित्तः ॥

> इति बोधायनीये गृह्यस्त्रे चतुर्थप्रश्ने अष्टमोऽध्यायः

वेप-

ती,

^{*} संस्कारपर्यं क्रिकरण ।

अथ चतुर्थप्रक्ते नवमोऽध्यायः

अथातस्मप्तपाकयज्ञानां 'प्रायश्चित्तसमुचयं व्याख्यास्यासः ॥

हुत: प्रहुत आहुतश्रूलगवो बिलहरणं प्रत्यदरोहणमष्टकाहोत ही सप्तपाकयज्ञानां न प्रयाजा इज्यन्ते नानूयाजाः न सामिधेनी: ।।

अन्वाहतेषु कर्मस्विशिनुपसमाधाय सम्विरस्तार्थ यत्र यत्र द्वींहे कुर्योत्तत्रतत्र चरुं समवदाय जुहोति ।।

सर्वत्र स्कन्ने भिन्ने छिन्ने क्षामे विपर्यासे उद्दे ऊनातिरिक्ते पि नाशे पात्रभेदे द्वे मिन्दाहुती जुहोति ।।

मिक्षिकर्मशकेवा रोमिमः पिपीलिकेवा व्यापद्येत प्रजपतये हे कुर्यात् ॥

व्यापन्नमाज्यमव्यापन्नमन्तर्हितमनाज्ञातप्रायश्चित्तं यज्ञसमृद्धी जुंहोति।
अन्तरागमने प्रायश्चितं—दशहोतारं चानुख्यां च जुहोति।।
अन्तर्हते प्रायश्चितं—चतुर्होतारं चानुख्यां च जुहोति।।
मण्ड्रकसपैम्षिकमार्जारान्तरागमने प्रायश्चितं— पश्चहोतारं चानुष्

विकृतरूपे विकृतशब्दे विस्फुटे प्रायश्चित्तं—शंयुवाकं चानुरूयां जुहोति ।।

> अनादिष्टं सर्वप्रायश्चित्तं व्याख्यातं वारणीमिति निर्दिशेत् ।। संस्कारान्तेऽझावुत्सन्ने तद्भसममारोपणं समिधं वा यदि नोप^{वर्ग} (122)

चतुर्थप्रश्ने नवमाऽध्यायः	123
बाहिकं वा प्रायश्चितं महाव्याहतीः प्रणां मनस्वतीं च जुहोति ।	१२
स्वराक्षरपदवृत्त्भेनेषु ' आमिगींमिः ' इति ।।	१३
सर्वत्र पाकयज्ञानां सदस्येभ्यो घेनुमृषममनड्वाई दद्यात् ।।	\$8
सदस्यास्सर्वेप्रायश्चित्तानि प्रतिनिधींश्च बोधयिष्यन्तीति ।।	१५

इति बोधायनीये गृह्यस्त्रे चतुर्थप्रक्षे रवमोऽध्यायः

पविः

ते

at

क्र

अथ चतुर्थप्रवने दशमोऽध्यातः

अथ यदि होमकालेप्विमरुद्वातस्त्यात् सर्वे तत् 'अपहताः' प्रोक्ष्य स्थि छ छ मुद्धत्या शिमुपसमाधाय सम्परिस्तीर्थ प्रायश्चिच च जुहोति पूर्णम अयाश्चारने, पञ्चहोता, ब्राह्मण एकहो ग. दश मनस्वती:, मिन्दाहुती, मह श्वा व्याहृतीः, व्याहृतयश्च प्रायश्चितं जु ुयादिति ।।

गमने

उदवे

मन्त्र च्छा व

कार्य

नाम्न

अम

वसो

पासु

स्वाह

भवत

अथ यद्यपनयनामिर्विवाहामिर्जातकामिर्दमशानामिराचतुर्थादादशाह दासच्चयनादुद्वातस्यात्—'अपहता असुराः ' इति प्रोक्ष्य क्षिप्रं भसासा रोहणम् । ' अयं ते योनिर् ऋत्वियः ' इति समिधि समारोप्य लौकि मिमाहत्य समिधमादधाति — आजुह्वानः, उद्बुध्यस्वागने ' इति द्वाभ्याम्।

सम्परिस्तीर्य प्रायश्चितं जुहोति—' अयाश्चाग्ने, पञ्चहोता, ब्रह्म एकहोता, दश मनस्वती,: मिन्दाहुती, महाज्याहती:, ज्याहतयश्च प्रा श्चित्तं जुहुयादिति बोधायनः ।।

> इति बोधायनीये गृह्यस्त्रे चतुर्थप्रश्ने दशमोऽध्यायः

> > (124)

अध चतुर्थप्रक्ते एकादशोऽध्यायः

अथ गृहमेधिनो ब्रह्मचारिणश्चानुगतेऽग्नो कालातिक्रमे होमयोर्दर्श-होति पूर्णमासयोरचाप्रयणेनानिष्ट्वा नवान्त्रप्राशनाज्यस्कन्नावधूत्हीनमन्त्राधिककर्मणः , महा श्वाकृतसीमना यां प्रसृतायां भायीयां स्तीवु गोषु यमळजनने रजस्वलाऽभि-गमने पतितसम्भाषगे दिवामैथुने शूदाऽभिगमने स्वप्नान्ते रेतस्कन्दने उद्के मूत्रपुरीषकरणे कुमारस्य जातस्यासंस्कारेऽकृताग्निसंसर्गे देवताविपर्यासे मन्त्रविपर्यासे कमीविपर्यासे ब्रह्मचारिणइच व्रतविपर्यासे मेखळायज्ञोपवीतस्यो-क्छेदने कृष्णाजिनस्याधारणे कमण्डल्वधारणे दण्डभङ्गे सन्ध्यास्रोपेऽग्नि-कार्यलोपे उद्कुम्भलोपे भिक्षाचरणस्वाध्यायलोपे शुश्रूषालोपे एतैश्चान्येश्चा-नामातेषु प्रायश्चित्तम् ॥

दशाह

स्मसम्

रोकि

म्याम्।

ब्राह्म

प्राक

अग्निमुपसमाधाय सम्परिस्तीर्य प्रायदिचत्तं जुहोति—'पाहि नो अम्र एनसे स्वाहा। पा हे नो विश्ववेदसे स्वाहा। यज्ञं पाहि विभा-बसो स्वाहा। सर्वे पाहि शतकतो स्वाहा। पाहि नो अग्न एकया। पासुत द्वितीयया। पा हे गीभिस्तिसभिक्षणी पते। पाहि चतस्मिवसो स्वाहा ' इति ।।

पुरस्ताच्चोप रेष्टाच्च सानुक्रमण् यथाऽनुपूर्वकरणमविच्छिन्नं सन्ततं भवतीति ।।

> इति बोधायनीये गृह्यसुत्रे चतृर्थप्रश्ने एकादशोऽध्यायः

^{*} ख शुद्रीगमने। † ख. पवीतानाच्छादने । र इमाच्याहतीमिर्दुरवा बेन चैवास्य शासनास्यानुरक्षमं (125)

अथ चतुर्थप्रश्ने द्वादशोऽध्यायः

अथा

अथा

अथ गृहस्थस्य विद्यार्थिनिहस्त्रयाऽभ्यनुज्ञातस्य ऋतुसंवेशनिवस्त्रे अथ प्रायश्चित्तं न्याख्यास्यामः ।।

वसन्तो मीष्मो वर्षाश्चरद्धेमन्तिश्चिशिरेणतुकालमुक्तवा ब्राह्मणेः निवेदयित्वा चीर्णव्रतान्तेनाथ प्रदोषे देवयजनमुदानयति ।।

अथ देवयजनोल्लेखनप्रमृत्याग्निमुखात्कृत्वा पकाजजुहोति—'यह हाले इदा कीरिणा मन्यमानः 'इति पुरोऽनुवाक्यामनूच्य, 'यहमै त्वं हा जातवेदः 'इति याज्यया जुहोति ।।

अथाज्याहुतीरुपजुहोति—' मधुरच स्वाहा । माघवरच स्वाह इत्याऽन्तादनुवाकस्य ।।

स्विष्टकृत्प्रभृति सिद्धमाधेनुवरप्रदानात् ।।
अपरेणाग्नि आज्यशेषमुदकशेषं चोभौ जायापती प्राक्षीयाताम् ॥
ऋतुपंत्रेशनविच्छेरपायश्चितं व्याख्यातम् ।।

इति बोधायनीये गृह्यस्त्रे चतुर्थप्रश्ने हादशोऽध्यायः

अथ गृहस्थस्य । अथ गृहमेधिनः । अथ यदि होमकालेषु ।
अथातस्मप्तपाकयज्ञानाम् । अथ प्रायश्चित्तानि । अथ विपरीत ।
सर्वेत्र स्वयम् ।
सर्वेत्र दर्वी । अथातस्मप्तपाकयज्ञानाम् । १२ ।।

अथातस्सप्तपाक्तयज्ञानाम् । सर्वत्र दर्वी । सर्वत्र स्वयम् । अथानिमावातः । अथापाक्रयज्ञानाम् । अथागभीधान । अथाविपरीत । अथापाक्रयज्ञानाम् । अथापाक्ष्यज्ञानाम् । अथापाक्ष्यज्ञानाम् । अथापाक्ष्यज्ञानाम् । अथापाक्ष्यज्ञानाम् । अथापाक्ष्यज्ञानाम् । अथापाक्ष्यज्ञानाम् । अथापाक्ष्यस्य ।। १२ ॥ विष्णु । अथापाक्ष्यक्षानाम् । अथापाक्ष्यस्य ।। १२ ॥ विष्णु । अथापाक्ष्यक्षानाम् । अथापाक्ष्यस्य ।। १२ ॥

इति बोधायनीये गृह्यसूत्रे चतुर्थप्रदनः

स्वाहा

म् ॥

॥ इति बोघायनीयगृह्यस्त्रं समाप्तम् ॥

हरि: ओम्।

श्रीः

अथ बोधायनगृह्यसूत्रे परिभाषाप्रारम्भः

व्रह्म

पश्च

इचे

ति

भा

वि

{{

11

अथ प्रथमप्रश्नः

अथ वै भवति—' जायमानो वै ब्राह्मणिस्त्रिभिर् ऋणवा जाएं ब्रह्मचर्येण ऋषिभ्यो यज्ञेन देवेभ्यः प्रजया पितृभ्यः ' इति ।।

ब्रह्मचर्ये व्याख्यास्यामः ॥

आ समावर्तनादेवैतद्भवति 'नाचीर्णव्रतो ब्रह्मचारी भवति ' तदाश्रमो व्याख्यातः ।।

अत ऊर्ध्व ब्रह्मचर्य येनानृणो भवति ।।

स्वदार इत्येकम् ।।

मन्तवत्प्रयोग इत्येकम् ।।

ऋतावित्यपरम् ।।

अथाधिब्रह्मचर्यम् — विवाहे त्रिरात्रम् ॥

ऋतौ त्रिरात्रम् ।।

अमावास्यायां पौर्णमास्यां श्राद्धं दत्वा भुक्तवा चैकरात्रम् ॥

परस्त्रीषु दिवा च यावज्जीवम् ॥

अग्नचाधेये द्वादशरात्रम् ।।

आम्रयणेष्टिपशुबन्धानामुपवसथेष्वेकरात्रम् ।।

(128)

तियो नाश्रोतियस्य यज्ञ इति ।। तस्मादाचारः प्रमाणं संस्था आचारः क्रिया सन्ततिरिति नित्या*-

तसादाचारः प्रमाणं संस्था आचारः क्रिया सन्तातारात नित्या रूप भावात् ।।

तसाद्यः कश्चन कियावान् सतामनुमताचारस्य श्रोत्रिय एव विज्ञेयः ।।

जाय

^{*} ग. नित्यम् ।

अथाप्युदाहरित—

निषेके गर्भसंस्कारे नातकर्मिकियासु च ।

विधिवत्संस्कृता मन्तैक्चीणत्रतसमापनाः ॥

श्रोत्रिया इति ते ज्ञेयाक्कााखापाराक्च ये द्विजाः ।
विधिवद्गृह्य ये पाणिमृतौ चीणत्रतावुभौ ।।

मन्त्रवत्सम्प्रयोगे तौ ब्राह्मण्यं गर्भमाद्धः ॥ इति ॥

तसादाचारः प्रमाणम् ॥

इति बोधायनीये गृह्यपरिभाषास्त्रे प्रथमप्रके प्रथमोऽध्याय: 70

H Q

मानस

इत्येत

प्रजा

यानुष

रित्ये

रसि इति

अथ प्रथमप्रक्ते द्वितीयोऽध्यायः

अथ व भवति— ' सर्वेण व यज्ञेन देवास्तुवर्ग लोकमायन् ' इति
स एष हुतादिरासहस्रसंवत्सरान्तस्सर्वो यज्ञो यो हि यद्वेद स्वाध्यायजपकर्ममानसेषु तेनैवास्य तद्गुणेनेष्टं भवतीति तदेतन्मन्त्रब्राह्मणं व्याख्यातम् ।। १
अथ व भवति— ' देवा व पृष्टिं नाविन्दन्तां मिथुनेऽपञ्चन् '
इत्येताद्विज्ञाय दारानाहृत्य सर्वयज्ञभाजो भवन्तीति व्याख्यातो यज्ञः ।। २

'प्रजया पितृभ्यः ' इति अथास्य प्रजा भवन्ति—'यानुत्पादयते यानुपनयते यान् ध्यापयते यान् या जयते ' इति सर्वाऽस्येषा प्रजा भवतीति प्रजा व्यास्त्र्याता ॥

' एष वा अनृणो यः पुत्री यज्वा ब्रह्मचारिवासी ' इत्याहितामि-रित्येवैष उक्तो भवति ॥

अथाप्युदाहरन्ति-

पुदिति नरकस्याख्या दुःखं च नरकं विदुः।

पुदि त्राणात्ततः पुस्त्रमिहेच्छिन्ति परत्र च ॥

न मांसपेशलः पुत्लो नाविद्रान् नाप्यकर्मकृत् ।

स्वयं न याति यस्वर्गे किं पुन: पितरं तरेत् ॥ इति ॥

विज्ञायते — ' अहं त्वदस्मि मदिस त्वमेतन्ममासि योनिस्तव योनि-रिस । ममैव सन्वह हन्यान्यमे पुत्रः पित्रे लोककृज्ञातवेदः ' इति ॥

एतसाद्गाहिपत्य उक्तो भवति गाहिपत्यादाहवनीयस्तसादःन्याधेये-(131)

प्रथमप्रइने द्वितीयोऽध्यायः

नानृण आहवनीयादिति प्रणीतः तस्मात् पशुबन्धयाज्यनृणइशालामुस्तीयात् मीधीय आझीधीयादपरे धिष्णयाः ॥

' विभूरसि प्रवाहणः ' इत्येते विहरणोपस्थानीयाः ' एषाऽस्य हैं प्रजा भवति ' इति तस्मात्सोमयाज्यनृणः ॥

तसात् गृहस्थस्य सर्व एवैते यज्ञास्तसाद्गृहारश्रेय इति ॥

विष

वि

पूर्व

भव

र्य

छ

सो

वः

R

इ

अथास्य श्रेयोऽवान्तिरापूर्यमाणपक्ष इति पूर्वपक्ष एवेष उक्तो भवं सोमेनापूर्यमाणेन व्याख्यातः ॥ १

अहोरात्राणि वा वृद्धिमन्ति हासवन्ति च भवन्ति । यत्राह्यं वृद्धि भवति स एवेष उक्तो भवतीति ॥

अथ है केषां विज्ञायतेऽहः पश्चसु कालेषु कुर्वीतेत्युदण इत्येवेदमुक्तं भवति ॥

संवत्सरो वै देवानामहोरात्रं तस्यैतदुदगयनमहः दक्षिणायनं रात्रि स्याहः पञ्चमु कालेषु कुर्वीतेति तस्य प्रातस्सङ्गवौ शिशिरवसन्तौ मध्यि श्रीष्मोऽपराह्मसायाहे वर्षाशरदौ प्रातस्सङ्गवे सायमिति विवाहं न कुर्विनि काममितराणि ॥

अथान्यत्रापि कुर्वन् भवति पुण्ये नक्षत्र इति । 'देवनक्षत्राणि अन्यानि । यमनक्षत्राण्यन्यानि । यानि देवनक्षत्राणि । तेषु क्षं यत्कारी स्यात् ' इत्येवेदमुक्तं भवति ॥

> इति बोधायनीये गृह्यपरिभाषास्त्रे प्रथमप्रश्ने द्वितीयोऽध्यायः

अथ प्रथमप्रक्ने तृतीयोऽध्यायः

नीयात

स्य है

भव

ां वृद्धि

युदगर

रात्रिह

मध्यंति

र्विति

गाणि

र कुर्व

विष्णुश्च ह वे सोमश्च ब्रह्मवाद्यमवदेतामहं ब्राह्मणानां प्रतिष्ठेति विष्णुरब्रवीदहं प्रतिष्ठेति सोमस्तौ प्रजापितं प्रश्नमैतां सोऽब्रवीत्प्रजापितश्चदांसि विष्णुमधिगच्छन्ति नक्षत्राणि सोमं तावुमौ ब्रह्मण्याविति सोऽब्रवीत्पूजितौ प्जयन्तों स्तुतौ स्तुन्वन्तौ पियौ प्रियन्तौ ब्रह्मण्यौ ब्रह्मवित्तौ वरप्रतिष्ठातारौ भवत इति ॥

यन्मां ब्राह्मणा वक्ष्यन्ति यज्ञेषु सोऽहमिति विष्णुरब्रवीत्तस्माद्विष्णु-र्यज्ञो यज्ञो वे ब्राह्मणानां प्रतिष्ठेति । विज्ञायते च—'ब्राह्मणा वे छन्दांसि 'इत्येतस्मात् ॥

यन्मां ब्राह्मणा वक्ष्यन्ति नक्षत्रेषु सोऽहमिति सोमोऽब्रवीत्तस्माह्नाह्मणानां सोमो राजा तस्माद्धिज्ञायते च— 'ब्राह्मणो वा अष्टाविशो नक्षत्राणां तत्तस्य वचः पुण्यम् 'इति ॥

तावुभी ब्रह्मण्यो ब्रह्मविची * ब्राह्मणानां प्रतिष्ठातारी ब्राह्मणेषु प्रतिष्ठिती ॥

य एवं विद्वान् ब्राह्मणपुरस्कृतानि कर्माणि करोति यज्ञस्य समृद्ध्या इति ॥

युग्ममयुग्ममिति समं विषमं चैतेन देवं पित्र्यं च व्याख्यातम् ॥ ६ वेदकर्माणि प्रयोक्ष्यनादित एव तीर्थे स्नात्वोदेत्याहतं वासः परिघायाप अचम्यैकविंशत्या दर्भपुङ्गीलैरात्मानं पवियत्वा यस्य कुर्वन्

^{&#}x27;ग ब्रह्मवित्तमौ।

भवति तं पवयति— पवित्रं वै दर्भाः पवित्रं विष्णुस्स प्रतिष्ठा सोमल प्रतिष्ठित्ये ' इति विज्ञायते ॥

'एकविंशत्या पवयत्येकविंशो वै यज्ञ एकविंशः पुरुष एकविंशति रछन्दांस्येकविंशतिवें देवलोकाः छन्दोभिरेवेनं यज्ञेन यजमानमेकिंशे प्रतिष्ठाप्य पूतं मेध्यं यज्ञिय पवयति । सप्तिभः पवयति सप्त छन्दांसि छन्दोभिरेवेनं पवयति । सप्तिभः पवयति सप्तिवास्येते पुरुषास्यन्तिः मनुसन्तन्विति त्रयः प्राञ्चस्रयः प्रत्यञ्च आत्मा सप्तम एतावन्त एवेनात् पवयति । त्रेषा विभक्तेः पवयति त्रय इमे लोका एभिरेवेनं लोके पवयति । त्रेषा विभक्तेः पवयति त्रय इमे लोका एभिरेवेनं लोके पवयति । दित ब्राह्मणम् ॥

मि

ति।

अ

अथाप आचम्य बाह्यःभ्यन्तरतः पूतो मेध्यो यज्ञियो भृत्वा वेदः कर्माणि प्रयोक्ष्यन् पूर्वेद्यरेव युग्मान् ब्राह्मणान् भोजयेदिति नान्दीमुखा एवैव उक्ता भवन्ति ॥

तेषु भुक्तवत्सु स्वधाये स्थाने 'मधु मनिष्ये मधु जनिष्ये' इत्येतद्यजुर्जिपित्वा 'नान्दीमुखाः पितरः प्रीयन्ताम् ' इत्यपो निनयि स्वधैवैषोक्ता भवति ॥

नैकाहा पित्र्यं देवं च कुर्वन्ति 'यस्यैकाहा पित्र्यं देवं च कुर्वनि प्रजा हास्य प्रमायुका भवति तस्मात्पितृभ्यः पूर्वेद्यः क्रियते पितृभ्य ए तस्रकं निष्कीय यजमानः प्रतनुते ' इति ब्राह्मणम् ॥

> इति बोधायनीये गृह्यपरिभाषास्त्रे प्रथमप्रश्ने नृतीयोऽध्यायः

अय प्रथमप्रक्ते चतुर्थोऽध्यायः

तोमस्य

शित

कविशे

न्दांसि न्तितिः वैनान् लोकैः

वेदः

एवैता

व्ये'

नयित

20

र्वनि

एव

अथापरेद्युर्देवानामिति ॥	8
अथापरेद्युर्वाह्मणानन्नेन परिवेषयेदिति दैवतं भवति ॥	2
यद्वत्यं भवति तस्य पुण्याहं वाचयिष्यन्नाम गृह्णात्यसी प्रीय	ग्र-
मिति ॥	3
goयाहं वाचयिष्यन् ब्राह्मणान् संपूजयित ॥	8
अरिक्तपाणयः प्राङ्मुखा युग्म।स्तिष्ठन्ति ॥	ч
तेषां दक्षिणत उदङ्मुखोऽपिहितमुदकुम्भं धारयन् वाचि	ोता
तिष्ठति ।।	Ę
तस्य दक्षिणं बाहुमन्वितरस्तिष्ठति ॥	9
अथैनान् संपूजयित— ' मनस्समाधीयताम् ' इति ।।	6
'समाहितमनसः साः ' इतीतरेषां प्रतिवचनम् ।।	9
मनो वै चन्द्रमा ब्राह्मणा नक्षत्राणि तसाद्धाह्मणेषु मनस्समादधाति	11
'प्रसीद्न्तु भवन्तः ' इति । 'प्रसन्नास्सः ' इतीतरेषां प्र	
बचनम् ।।	28
तथैवास्य प्रसन्ना भवन्ति ।।	१२
' शान्तिरस्त । पष्टिरस्त । तृष्टिरस्तु । ऋद्भिरस्तु । अविधमः	तु,।
आयुष्यमस्तु । आरोग्यमस्तु । शिवं कर्मास्तु ' इत्याशिषमेवैतामाशास्ते	11
तथैवेतरेषां प्रतिवचम् ॥	88
(135)	

'ओमिति ब्रह्म । ओमितीदं सर्वेम् ' तस्मादोमिति सन्धाय 'पुण्याहं भवन्तो ब्रुवन्तु ' इत्येतेनाहरच नक्षत्रं च पूते भवतस्ते एवैनं पूते पुनीत: ॥

'ओं स्वस्ति भवन्तो ब्रुवन्तु ' इत्येतेन गोब्राह्मणस्याशीरुक्ता भवति। त एवैनमशिषा समर्धयन्ति ।। १६

'ऋद्धिं भवन्तो ब्रुवन्तु ' इत्येतेन ऋग्यजुस्साम्नामृद्धिरुक्ता। तैरेव ऋद्धिमान् भवति ॥

तत्रो

यन्न

भूर

तसं

एवं

विः

दर

स्य

य एवं विद्वान् पुण्याहं वाचयित नास्य कर्मोपहतं भवति ।। १८
यत्कर्म करोत्यपरेणामि प्रदक्षिणमुपचारो यज्ञोपवीती दैवानि कर्माणि
कियते विपरीतं पिच्येषु ।। १९

इति बोधायेनीये गृह्यपरिभाषासूत्रे प्रथमप्रइने चतुर्थोऽध्यायः

अथ प्रथमप्रक्ते पश्चमोऽध्यायः

वति ।

38

का।

20

मिणि

29

अथ शुचौ समे देशे इति कथं विज्ञायते ।। १
गोमयेन गोचर्ममात्रं चतुरश्रं स्थण्डलमुपलिप्तं भवति तच्छुचिर्भवति।।
तस्य मध्यात् उद्भृत्यावोक्ष्यारितमात्रं समचतुरतुरश्रं स्थण्डिलं करोति ।
तत्रोल्लेखनादि कर्म प्रतिपद्यते ।।
द्भेषु दक्षिणतो ब्राह्मण उपविशति । स यद्यपविशत्यादिशो व्युन-
यन्नाशास्ते ।।
यद्यु वै नोपविश्वति दर्भेषु दक्षिणतः प्रागमं कूच निधाय—'ओं
म्भुवस्युवरों ब्रह्मन् ब्रह्मासि नमस्ते ब्रह्मणे 'इत्युपतिष्ठते ब्रह्मवात्रासीनो भवति
तस्मै वरं ददाति ब्राह्मणं वा भोजयेदिति ।।
एतेन सिशरस्को यज्ञ:—'यो वै यज्ञस्य शिरो वेद शीर्षण्वान्
मेध्यो भवति ' इति ।।
उत्तरत उद्पात्रं ब्राह्मणमिध्माबिहिरिति — ' एतद्वे यज्ञस्य शिरो य
एवं वेद शीर्षण्वान् मेध्यो भवति ' इति ब्राह्मणम् ।।
अथ शम्याः परिद्धाति—' शम्या वा परिधयो वा ' इति
विज्ञायते । 'नापरिघाय जहुयात् 'रक्षसामपहत्ये 'इति ॥
सर्वत्र परिसम्हनपर्युक्षणपरिस्तरणपरिधानोपसमाधानालङ्करणमित्या-
दरादाचार्याः ।।
सर्वत्रालङ्कुत्य ये तत्र ब्राह्मणास्मिन्ति ताननुज्ञाप्य कुर्वीत यत्कारी
स्यात् समृद्धमेवास्य तत् ।।

इति बोधायनीये गृहापरिभाषास्त्रे प्रथमप्रके पञ्चमोऽध्याय:

(137)

अथ प्रथमप्रश्ने पष्टोऽध्यायः

सर्वत्र दर्वीहोमेव्वाघारवत्सु 'पुरोनुवाक्यामनूच्य याज्यया जुहोहि सदेवत्वाय 'इति ब्राह्मणम् ।।

यत्रैकाऽऽम्नाता स्यात्तां द्विरभ्यावर्तयेत् ॥

'तत्सवितुर्वरेण्यम् 'इत्यनुद्धृत्याझातायां जुहोति । अथ व 'भूर्भुवस्सुवरोम् 'इत्यनुद्धृत्य 'तत्सवितुर्वरेण्यम् 'इति जुहोति ।।

अनाम्नातेषु तदेतत्सर्वप्रायश्चित्तम् ।।

विष्णव आहुतीषु नामकरणोपनिष्कामणान्नप्राशनोपाकमेत्रतेषु च क होमस्त्यान्नापकाः पाकयज्ञास्सर्वत्र पकहोमं कुर्यादिति ।।

पतेन होमदानप्रागन्।नि व्याख्यातानि भवन्ति— पकाज्जुहोहि पकाइदाति पकात्प्रश्चातीति पाकयज्ञास्तस्माद्भुतप्रहुताहुतेषु पकः कर्ष इति ।।

> एकविंशतिदारुमिध्मं करोति यज्ञस्य सरूपत्वाय ।। अभिघारयति 'तेजसैवैनं समध्यति ' इति ब्राह्मणम् ।। अरितमात्रीं दवीं बाहुमात्रीमित्यपरम् ।।

अथ वै भवति ' निर्ऋतिगृहीता वै दवीं यद्द्या जुहुयान्निर्क त्याऽस्य यज्ञं प्राहयेत् ' इति दर्व्याऽन्नस्य जुहोति सुवेणाज्यस्य 'वैकङ्की सुगाकृतिभवति ' इति विज्ञायते ।।

(138)

अथाप्युदाहरन्ति— वथा सुम्मिजो वृक्षस्सुम्लस्सुप्रतिष्ठितः । बहुशाखस्सुपुष्पश्च फलवानुपयुज्यते ॥ 3 8 देवदानवगन्धर्वैः ऋषिभिः पितृभिस्तथा । पक्षिमः षट्पदेश्चापि मशकैरच पिपीलिकै: ।। 9 3 एवं हि पाकयज्ञेषु सर्वमेतत्प्रतिष्ठितम् । हुतस्युम्मिर्विज्ञेया मूलं प्रहुत उच्यते ।। 23 आहुतोत्र प्रतिष्ठांन यज्ञवृक्षो महोच्छ्य: । बहुयस्तस्य स्मृतादशाखास्युप्पास्युफलोपगाः ।। 68 मन्त्रत्राह्मणतस्वज्ञैस्सुदृष्टास्ता उपासकैः। एवं हि यज्ञवृक्षस्य योऽभिज्ञः श्रोत्रियस्स्मृतः ।। 24 दारस्याहरणं कुर्यात्कर्मेत्येवं विपश्चितः । 38 सुभूमिं च सुमूलं च सुप्रतिष्ठानमेव च ।। वृक्षं पुष्पफलोपेतं बहुशासं स पश्यति । 09 ज्ञानं सुम्मिराचारो मूलं श्रध्दा प्रतिष्ठितिः ॥ क्षमाऽहिंसा दमस्शाखाः सत्यं पुष्पफलोपगम् । 16 ज्ञानोपभोग्यं * बुध्दानां गृहिणां यज्ञपादपम् ।। अकामहतयां बुद्ध्या त्यक्ताहङ्कारहोभया । 28 निर्चयाध्यवसायाभ्यां चक्षुभ्यां स तु पश्यति ॥ तस्यैको वज्रसङ्काशः कोघः परशुरुच्यते । तेनैव माच्छिनन् मोहात् त्याज्यः कोघो गृहेप्वतः ॥ 2 .

जहोित

पक

नहोि

कार्य

^{*} ख दानोपयोग्यम् ।

गृहा मूलं हि यज्ञानां गृहा ह्यानुण्यकारणम् । गृहाह्याश्रमपूजार्थे स्थित्यर्थे च गृहास्स्मृताः ॥ पाकयज्ञा हविर्यज्ञास्सोमयज्ञाश्च ते त्रयः । स्थिता मूलेषु वृक्षेषु प्रमादी तेषु सीदिति ॥ इति ॥

31

34

व्रत

इति

दु^र नि

स्पे

इ

बु

इति वोधायनीये गृह्यपरिभाषासूत्रे प्रथयप्रक्ते षष्टोऽध्याय:

^{*} ख. यज्ञेषु ।

अथ प्रथमप्रश्ने सप्तमोऽध्यायः

अथ विवाहस्यारुन्धत्युपस्थानात्कृत्वा व्रतसुपैति — 'अमे व्रतपत
उपयमनत्रतं चरिष्यामि तच्छकेयं तन्मे राध्यतां, वायो त्रतपते, आदित्य
व्ययमनवत पार्याम वर्ष वर्ष वर्ष वर्ष वरिष्यामि तच्छकेयं तन्मे राध्यताम् '
ELC II
उभी जायापती व्रतचारिणी भवतोऽधश्शयाते तयोश्शय्यामन्तरेणी-
दुम्बरदण्डो गन्धानुलिप्तो वाससा सूत्रेण वा परिवीतस्तिष्ठत्यापकहोमा-
त्रिशायाम् ॥
हुते पकहोमे व्रतं विस्रुज्य दण्डमुत्थापयति—'ऊर्जः पृथिव्या
अध्युत्थितोऽसि वनस्पते शतवल्शो विरोह त्वया वयमिषमूर्ज वदन्तो राय-
स्पोषेण समिषा मदेम ' इति ॥
अथैनं वध्वै प्रयच्छति—' प्रजया त्वा संम्रजामि मासरेण सुरामिव'
इति ॥
तं वधूः प्रतिगृह्णाति—'प्रजावती भूयासम् ' इति ॥
अथैनं वराय प्रयच्छति — 'प्रजया त्वा पशुभिस्संसृजामि मासरेण
धुरामिव ' इति ।।
तं वरः प्रतिगृह्णाति—'प्रजावान् पशुमान् भूयासम् ' इति ।। ७
अर्थेनं स्थुणादेशे निधायान्तिकेन प्रतिपद्यते ।।
प्रसिद्धमपसंवेशनम् ।।
श्वोभूते दण्डमादाय पुण्याहं वाचियत्वाऽण्यु विसर्जयति ।। १•
वासूरा पण्डमापाय पुण्यास राज्य

अथ देवयजनोहलेखनप्रमृत्याऽग्निमुखात्कृत्वा पकाजजुहोति—' अप्ति र्मूर्घा, भुवः ' इति द्वाभ्याम् ।।

स्विष्टकृत्प्रभृति सिद्धमाधेनुवरप्रदानात् ।।

स एष पार्वणो भवति ।।

अथ स्तमित आदित्येऽन्योन्यमलङकृत्योपरि शय्यायां शयाते ।। १४ अथ वधूमभिमन्त्रयते— 'सुमङ्गलीरियं वधूरिमां समेत पश्यत।

सौभाग्यमस्यै दत्वा याथास्तं विपरेतन ' इति ।।

अधिनां सर्वसुरिमगन्धया मालया युनक्ति —- ' सं नौ मनस्तं हृदयि नौ सं नाभिस्तं तनुत्वचः सं त्वा कामस्य योक्त्रेण युज्याम्यविमोचनाय इति ।।

> इति बो वायनीये गृह्यपरिभाषासूत्रे प्रथमप्रइने सप्तमोऽध्यायः

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

' वि

83

83

24

स्सा

इति

गुन्ध इति

पात्रं

अय प्रथमपरने अष्टमोऽध्यायः

अभि

11

83

83

88

यत।

24

दयानि

नाय '

अथ दशमेऽहन्ययुग्मा ब्राह्मणाः श्राविता भवन्ति ।।	8
अथ देवयजनो ल्लेखनप्रमृत्याऽभिषुखात् कृत्वा पकाज्जुहोति—	_
विश्वे देवाः, विश्वे देवाः ' इति द्वाभ्याम् ।।	2
अथ वैश्वदेवं करोति ।।	3
तूष्णीं सर्वाण्यायतनानि गन्धपुष्पधूपदीपे : प्रत्यलङ्करोति ।।	8
प्रसिद्धं बलिहरणम् ।।	4
वैश्वदेवं कृत्वाऽपरेणाधिं दर्भेष्वासीनो दर्भान् धारयमाणः प्राङ्मु	व-
सावित्रीं सहस्रकृत्व आवर्तयेच्छतकृत्वोऽपरिमितकृत्वो वा दशवारं वा ।।	
वेदादीन् छन्दांसि कूष्माण्ड्यानि चाषीयीत ।।	9
अथ यज्ञसमृद्धीजुहोति—'इष्टेभ्यस्खाहा वषडिनष्टेभ्यस्खाह	ſ '
इति ।।	6
अष्टी सुवाहुतीहुरवा स्विष्टकृत्प्रभृति सिद्धमाधेनुवरप्रदानात् ।।	9
अथापर: —-आपरिधानात्कृत्वा विधेभ्यो देवेभ्यः ब्र'ह्मणावुपवे	३य
गन्धपुष्पधूपदीपैरभयच्ये वैश्वदेवेन चरुणाऽनुदिश्य 'विश्वभ्यो देवेभ्यस्साह	II'
इति ।।	<-
अथ प्राचीनावीतं कृत्वा सीवर्ण राजतं ताम्रायसकांस्यं मृन्मयं	व
पात्रं याचि वि	11

^{*} पात्रमपरानविः ।

तद्दक्षिणागेषु दभेषु सादयित्वा तूष्णीं संस्कृताभिरद्भिरुत्तानं पात्रं पूर्वे कृत्वा प्रोक्ष्य तस्मिन् तिरः पवित्रमप आनयन्नाह—' आम आगन्तु पितो इति । देवयानान् समुद्रान् सिललान् सवर्णानस्मिन् यज्ञै सर्वकामान् लभन्तेऽक्षीयमा णमुपदुद्धन्तामिमाः पितृभ्यो वो गृह्णामि पितामहेभ्यो वो गृह्णामि प्रपितामहेभे श्राद्धं वो गृह्यामि 'इति ॥

अप्रोद्धत्य पवित्रं तिलानावपति— 'तिलोऽसि सोमदेवत्यो गोसं प्वतिः प्रतवद्भिः प्रतस्वधयेहि पितृनिमान् लोकान् प्रीणयाहि महाह देवनिर्मितः । नस्तवधा नमः ' इति ॥

पवित्रं मध्वानयति—' मधु वाता ऋतायते ' तिसभिरनुच्छन्दसम्।।

अथैनत्सर्वाभिरङ्गुळीभिस्समुदायुत्याभिमृशति — 'सोमस्य त्वित्विषिर्त तवेव मे त्विषिभूयादमृतमसि मृत्योर्भा पाहि दिद्योनमा पाहि ' इति ॥

तिसमिश्चितिकञ्चिदापतितं स्याचवङ्ग्रेष्ठेन च महानाम्न्या चोपसङ्ग्री दिशं निरस्यति—' अवेष्टा दन्दशूका निरस्तं नमुचेश्वरारः ' इति ॥

अथाप उपस्पृश्य पुनरेवाभिमृशति — 'शं नो देवीः भिष्टय भवन्त पीतये। शं योरभिस्रवन्तु नः 'इति ॥

अथैनद्गन्धपुष्पभूषदीपैरभ्यच्यं दक्षिणाम्रेषु दमैंः प्रतिच्छाद्य स्थानेष्वासनेषु च तिलान् सिकताइच सम्प्रिकरित—' अपहता असुरा स् पिशाचा ये क्षयनित पृथिवीमनु । अन्यतेतो गच्छन्तु यतेषां गतं म इति॥

अथैनदद्भिरवोक्षति— 'उदीरतामवर उत्परास उन्मध्यमाः । असुं य ईयुरवृका ऋतज्ञास्ते नोऽवन्तु पितरो हवेषु इति ॥

पथि अथ पितृनावाहयति— ' आयात पितरस्सोम्या गर्मा रैः

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

११ अड़ि

१ अधना

हि स्स्वाह १। वृङ्कां

कानन

पितरस्

शुटिम पितृभ्य

आ वैवस्वत । यदम

भोज स्वजा

तराणि यूषमिल

' पितृः

इत्यन्ते

पात्र पूर्वे । प्रजामस्मभ्यं दद्तो रियं च दीर्घायुत्वं च शतशारदं च ' पितो हिन ॥ २०

शियाः अथ ब्राह्मणानाह्रय सदर्भीपक्नृतेष्वासनेष्यवेश्य प्रसिद्धमञ्जी कृत्वा भिर्म श्राद्धं पश्च स्रुवाहुती जुहोति—'याः प्राचीरसं भवन्त्याप उत्तरतश्च याः । श्राद्धं पश्च स्रुवाहुती जुहोति—'याः प्राचीरसं भवन्त्याप उत्तरतश्च याः । श्राद्धं व्या स्वनस्य धर्ती भिरन्तरन्यं पितुर्द्धं स्वधा नमस्स्वाहा ॥ अन्तर्दधं गोसं प्वतिरन्तमं ह्या पृथिव्या । दिवा विभिरनन्ता भिरूति भिरन्तरस्यं पिताण्याः महाद्द्धं स्वया नमस्स्वाहा ॥ अन्तर्दधं ऋतु भिरस वैरहोरा तैस्सस निधकः । श्राधे शासेश्च मासेश्च मासेश्चान्तरन्यं प्रपिता महाद्द्धं स्वधा नमस्त्वाहा ॥ थन्ने माता प्रसुरुशेभ चरत्यन नुत्रता । तन्मे रेतः पिता वृह्तां माऽऽसुरन्योऽवपद्यतां स्वधा नमस्त्वाहा ॥ यद्धः कञ्यादङ्ग नदहर्शेन्विपि काननयन् जातवेदाः । तद्धो अहं पुनरावेशयः म्यरिष्टास्सर्वेरङ्गस्संभवथं पितरस्त्वधा नमस्त्वाहा । वद्धो नमस्त्वाहा । ११

तिश्व वयां विभज्यौदुम्बर्या दर्ग्या जुहोति सोमाय पितृमते शुिंमणे जुहुमो हिविः । वाजित्तदं जुषस्व नस्त्वजा हर्ग्य देवेभ्यः पितृभ्यस्त्वया नमस्त्वाहा ॥ अङ्गिर्म्यन्तम् यमं पितृमन्तमाहुवे । विवेश्यतेदमिद्ध नस्त्वजा हर्ग्य देवेभ्यः पितृभ्यस्त्वधा नमस्त्वाहा ॥ विवेश्यतेदमिद्ध नस्त्वजा हर्ग्य देवेभ्यः पितृभ्यस्त्वधा नमस्त्वाहा ॥ यदमे कञ्यवाहन पितृन्यक्षि ऋतातृधः । प्रदेवेभ्यो वह हर्व्य पितृभ्यस्व भोका स्वजा हर्ग्य देवेभ्यः पितृभ्यस्त्वधा नमस्त्वाहा । १२ देवेभ्यो वह हर्व्य पितृभ्यस्व

अथापूपमष्टधा विभज्य त्रीण्यवदानानि वपायाः करूपेन हुःवाऽथेतराणि ब्राह्मणेभ्यो द्रवाऽत्रेतान्यवदानानीडास्ने प्रतिच्छाद्योदनं मांसं

प्षिमित्याज्येन समुदायुरयोदुम्बर्या द्रव्योधातं दक्षिणार्धे जुडोति—

'पितृभ्यस्म्बधा नमस्स्वाहा ' इत्यादिः । 'सर्वाभ्यस्स्वधा नमस्स्वाहा '
स्त्यन्तो मन्त्र ऊह्यः ।।

रक्षा

^{*} ख. प्रिड्डिचीदनम् । 16

'असये कन्यवाहनाय स्विष्टकृते स्वधा नमस्त्वाहा ' इति ॥ २१ परिवेष्य भुक्तवतोऽनुद्रज्य प्रदक्षिणीकृत्य रोषमनुज्ञाप्येतेनैव यथेतमे स्यान्नरोषेण तिस्र आहुती जुहोति—' यन्मे माता प्रस्तुलोभ चरत्यननुवता तन्मे रेतः पिता वृङ्कां माऽऽभुरन्योऽवपद्यतां स्वधा नमस्त्वाहा ॥ २५

यन्मे पितामही प्रस्तुलोभ चरत्यननुत्रता । तन्मे रेतः पितामहे बृङ्क्तां माऽऽभुरन्योऽवंपद्यतां स्वधा नमस्स्वाहा ॥ २॥

यन्मे प्रिपतामही प्रलुलोभ चरत्यननुत्रता । तन्मे रेतः प्रिपतामः वृङ्कां माऽऽभुरन्योऽवपद्यतां स्वधा नमस्स्वाहा ' इति ।। रा

दक्षिणेनामिं दक्षिणामान् दर्भान् संस्तीर्य तेष्वन्नरोषैः त्रीन् पिणा ददाति—' एतत्ते ततासौ ये ते मातामहा ये त आ नार्या ये ते गुरवो व ते सखायो ये ते ज्ञातयो ये तेऽमात्या ये तेऽन्तेवासिनस्तेभ्यश्च पत्यक्षे भ्यस्ताभ्यश्च स्वधा नमः ' इति ।।

द्वितीयं ददाति—'एतत्ते पितामहासौ ये ते मातामहा वे आचार्या ये ते गुरवो ये ते सखायो ये ते ज्ञातयो ये तेऽमात्या ये तेऽ वासिनस्तेभ्यश्च पत्नचस्तेभ्यस्ताभ्यश्च स्वधा नमः 'इति ।

तृतीयं ददाति—' एतत्ते प्रिपतामहासौ ये ते मातामहा वे बाचार्या ये ते गुरवो ये ते सखायो ये ते ज्ञातयो ये तेऽमात्या ये तेऽ बासिनस्तेभ्यश्च पत्नचस्तेभ्यस्ताभ्यदच स्वधा नमः ' इति ।।

अत्र भूमौ लेपं निमार्षि—
ये नः पतिता गर्भा अस्रग्भाज उपासते ।
तेभ्यस्वजा स्वधा नमस्तृष्णुवन्तु मदन्तु च ।।
य आमा ये पका ये च दुष्टाः पतन्ति नः ।
तेभ्यस्वजा स्वधा नमस्तृष्णुवन्तु मदन्तु च ।।

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

ये कुमारा यास्स्त्रियो येऽविज्ञाताः पतन्ति नः ।
तेभ्यस्वजा स्वधा नमस्तृष्णुवन्तु मदन्तु च ।। इति ।। ३३
अथैनान् सङ्काळनेनाभिषिञ्चति—'ये समानाः, ये सजाताः' इति
हाभ्याम् ।। ३४
अथ ये बर्हिषि पिण्डास्तेषां तथैव सङ्काळनेन त्रिरपसळैः परिषिञ्चति
—'ऊर्ज वहन्तीः ' इति ।। ३५
जयप्रभृति सिद्धमत ऊर्ध्वम् ।। ३६

38

थेतमे.

नता।

24

तामही

30

तामह

31

पेण्डाः

न्यस्

येः

तेऽन

ये

तेऽ

इति बोधायनीये गृह्यपरिभाषासूत्रे प्रथमप्रश्ने अष्टमोऽध्यायः

A TOP A SECOND AND A SECOND ASSECTION ASSECTIO

अथ प्रथमप्रक्ते नवमोऽध्यायः

अथ वै भवति किञ्चियज्ञस्य वाऽतिवेछं वा श्रद्धायुक्तस्य तत्त्वविदः ॥
पात्रमासाद्य नक्षत्रे वा ब्राह्मणानाह्य सदर्भो क्युप्तेष्वासनेषूपवेशः
मन्त्रयते—' भवत्स्वेवाद्मी करणं पिण्डाश्च ' इत्येव ब्रूयात् ।।

तथेत्युक्तस्तेषां सपवित्रेषु पाणिषु तिलोदकं ददाति । तथाऽरुहकः ददाति । तथैव भुक्तवत्सु च ददाति ।।

नोच्छिष्टं परिससूहति ।।

अत्र त्रीन् पिण्डान् ददाति ब्राह्मगेभ्यो दक्षिणतः ।।

विज्ञायते च—'ब्राह्मणो वे सर्वा देवताः, एष वा अग्निवैधारं बद्घाह्मणः' इति ।।

हुतमेवास्य भवति ।।

अथ यदानौ कुर्यादौ ॥सने पचने वाऽत्रस्य तिस्र आहुतीर्जुहोति-'सोमाय पितृपीताय स्वधा नमस्त्राहा । यमायाङ्गिःस्वते पितृमते म नमः स्वाहा । अम्रये कञ्यवाहनाय स्विष्टकृते स्वधा नमः स्वाहा ' इति।

हुतमेवास्य भवति ।।

अपि वा सङ्कल्पेन ब्राह्मणान् भोजयेत् — 'सङ्कल्पःसिद्धिरस्तु ' बाचियत्वा ॥

> एवमापत्सु कुर्वीत न च नित्यं तु कारयेत् । ये नित्या उपासते श्राद्धानि च हर्वीषि च ।। गामत कुर्यादिति बोधायनः ।। (148)

सम्पूर गृहाने

प्रथमप्रश्ने नवमोऽध्याय:	149
तस्या औपवसथ्यया करुपो व्याख्यातः ॥	23
आमिक्षया वैतित्कयत इति शालीकिः।।	18
अपूरेनेत्यौपमन्यवः ।।	१५
चरुणा वेत्योपमन्यवीपुत्रः ॥	18
' पितृणामनृणो भवति ' इति विज्ञायते ।।	१७
अथोपनिष्कम्य बाह्यानि चित्रियाण्यभ्यच्ये त्रिवृताऽन्नेन	
सम्पूज्याशिषो वाचयित्वा प्रतोदिमिषुं च ब्राह्मणेभ्यो दत्वा प्रव	क्षिणीकृत्य
गृहानेत्य अध्वर्युं वृणीते कुनिवनमाङ्गिरसमिति ।।	16

वेश्या.

श्वान

ति-

इति

इति बोधायनीये गृह्यपरिभाषासूत्रे प्रथमप्रक्ते नवमोऽध्याय:

अथ प्रथमप्रक्ते दशमोऽध्यायः

मृतावृ

विवाहो व्याख्यात: । अत्राभ्रघाधेयस्य काल: ।।
यथाश्रद्धमत ऊर्ध्व जीवित पितर्थग्नीनादधीतेति बोधायन: ।।
जीवित मृते वा जायामवाप्य दशमेऽहनीति शालीिक: ।।
मा दुर्जीक्षणो भविते ।।
अथाप्युदाहरन्ति—
यस्य वेदश्च वेदी च विच्छिदोते त्रिपूरुषम् ।
स व दुर्जीक्षणो नाम यश्चैव वृषलीपित: ।। इति ।।
औपासनो वा नित्यो धार्य इति न दुर्जीक्षणो भविते ।।

औपासनं वा धारयमाणो ब्रह्मीदनं कृत्वोत्स्युज्य कर्माण कर्मण्ये पुनस्संस्कृत्याहरति ।।

यद्यु वै नाधास्यमानो भवति नैनमुतस्जति ।।

अथ वै भवति— 'अदितिः पुलकामा साःयेभ्यो देवेभ्यो ब्रह्मीर मपचत्तस्या उच्छेषणमददुस्तत्प्रश्नात् ' इति ।।

यस्य पत्नी गृहे ऋतुमती भवति तस्यतद्वतं यथा वि बिरात्रम् ।।

एतावदेव नाना नात्र पत्नी दण्डेन सह रोते। न मा बतुथ्यौ स्नाति*। ब्रह्मीदनस्य च प्राक्षाति।।

(150)

^{*} सः स्रात्वा।

प्रथमप्रक्ने द्वामोऽध्यायः

151

यः कामयेत देवेभ्य ऋषिभ्यः पितृभ्योऽनृणो भ्यासमिति तस्यैत	द्रत-
मृतावृती भवति ।।	12
पुंसवनं विष्णव आहुतीश्च नित्याः ।।	? ₹
पुंसवनप्रमृत्याज्याभिघारितं पत्नचश्चात्या प्रसवात् ।।	18
अष्टममासमुष्णोदकेन सात्वा विष्णवे बिलेमुपह्त्य व्रतयित ।।	१५
अथ पुत्रप्रसूभवतीति विज्ञायते ।।	१६

इति बोधायनीये गृह्यपरिभाषास्त्रे प्रथमप्रश्ने दशमोऽध्यायः

विव

वावि

अथ प्रथमप्रक्ने एकाद्शोऽध्यायः

स यदि पुत्रप्रसूर्भवति प्रसिद्धमौ पासने जातकर्म कृत्वाऽन्यत्र फली करणहोमं जहोति स सुतकाग्निभवति।।

इति

त्रह्य

स्थी

तं दशाई घारयति ।।

अथ नवम्यां व्युष्टायां सूतकामावाज्यं विलाप्योत्प्य युगमुत्थाप्यति-ब्रह्मजज्ञानम् ' इति ।।

अथोदकुम्भमुत्थापयति—' भूभुवस्सुवरोम् ' इति ।।

अर्थेनमप्स विसर्जयति—' समुद्रं वः प्रहिणोम्यक्षितास्त्वां योनिक्र गच्छत । अच्छिद्रः प्रजया भूयासं मा परासेचि मत्पयः ' इति ।।

अथैतेनैव यथैतमेत्य सूतकाग्निमुपतिष्ठते—' बोधा नो अस्य वर्ष यविष्ठ मंहिष्ठस्य प्रभृतस्य स्वधा वः । पीयति त्वो अनु त्वो गृणां बन्दारुस्ते तनुवं वन्दे अग्ने ' इति ।।

अथ पुत्रप्रसूमुपतिष्ठते—' सबोधि सूरिर्मघवा वसुदा बा बसुपि बुयोध्यसमदृद्वेषांसि ' इति ।।

अथ कुमारमुत्थापयति—' उत्तिष्ठ ब्रह्मण स्पते । देवयन्तस्त्वेमी उपप्रयन्तु मरुतस्युदानवः । इन्द्र प्राशूभवा सचा ' इति ।।

अथैनमादायोपनिष्कम्य आदित्यमुदीक्षयति— ' उद्वयं तमसर्गी बदु त्यं, चित्रं, तद्विष्णोः परमं पदम् ' इति चतस्रभिः ।।

अथ तेनैव यथेतमेत्य कुमारं मातृहस्ते दत्वा स्तकामा गान्धी जुहोति — 'हिरण्यगर्भस्समवर्तता में ' इत्यान्तादनुवाक्यस्य प्रत्यचम् ॥ । (152)

फली

निर्मा

वच

गुणि

गतिः

वेमह

नस्परि

ड्या

11

इति कोधायनीये गृह्यपरिभाषास्त्रे प्रथमप्रहने एकादशोऽध्यायः

पुण्याहवाचनादेवैकेषाम् ।।

प्रसिद्धे चौळोपनयने ।।

21

अथ प्रथमप्रक्ने द्वादशोऽध्यायः

नुह

प्राः

वत

अथोपनीतस्याव्रत्यानि भदन्ति ।। नान्यस्योच्छिष्टं भुङ्गीआन्यत्र पितृज्येष्ठाभ्याम् ।। न स्निया सह भुङ्गीत ।।

मधुमांसश्राद्धसूतकालपनिर्दशाहं सन्धिनीक्षीरं छत्राकनिर्यासौ विलय गणालं गणिकालमित्येतेषु पुनस्संस्कारः ।।

प्रतिषिद्धदेशगमनमित्येकेषाम् ॥

अथाप्युदाहरन्ति—

सौराष्ट्रं सिन्धुसौवीरमवन्तीं दक्षिणापथम् । एतानि ब्राह्मणो गत्वा पुनस्संस्कारमहिति '॥ इति ॥

अथ पुनस्संस्कारान् व्याख्यास्यामः ॥

अथ देवयजनोल्लेखनप्रमृत्याऽग्निमुखात् कृत्वा पालाशीं समिधमाजे नाक्तवाऽभ्याधापयन् वाचयति— 'पुनस्त्वाऽऽदित्या रुद्रा वसवस्समिन्छ पुनर्ज्ञद्वाणो वसुनीथ यज्ञैः । घृतेन त्वं तनुवो वर्धयस्व सत्यास्सन्तु यज्ञानस्य कामास्खाहा ' इति ॥

अथात्रत्यप्रायश्चित्ते जुहोति—' यन्म आत्मनो मिन्दाऽभूत् , प्र रिमश्चक्षुरदात् ' इति द्वाभ्याम् ॥

अथ पकाज्जुहोति—'सप्त ते असे समिधस्सप्त जिह्याः 'इति ॥१º अथाज्याहुतीरुपजुहोति—'येन देवाः पवित्रेण 'इति तिस्रिभिर्ष च्छन्दसम् ॥

(154)

प्रथमप्रइने	द्वादशोऽध्यायः

155

	स्विष्टकृत्प्रमृति सिद्धमाधेनुवरप्रदानात् ॥	१२
	अथापर: आपरिधानात्कृत्वा पालाशीं समिधमाधायाव्रत्य	प्रायश्चित्त
जुहोति	n en	१३
	अथ न्याहृतिभिर्जुहोति ।।	\$8
	अथापर:ब्राह्मणवचनादेव सावित्र्या शतकृत्वो घृत	मभिमन्त्र्य
प्रारथ इ	कृतप्रायश्चित्रो भवति ।।	१५
	गुरोर्वो च्छष्टं मुझीत ।।	१६
	अथाप्युदाहरन्ति—वपनं दक्षिणादानं मेखलादण्डमजिनं	मैक्षा चर्या
वतानि	चैतानि निवर्तन्ते पुनस्संस्कारकर्मणीति ।।	10
	and considerate enterprise.	91

इति बोधायनीये गृह्यपरिभाषासूत्रे प्रथमप्रक्ते द्वादशोऽध्यायः

गज्ये

न-धत

जमा

मेर्ग

अथ प्रथमप्रश्ने त्रयोदशोऽध्यायः

मेत

तपा

HE

नाह

सुख

मह

संस

च्या

ज्या

वेदमधीत्य सास्यन्नुपकल्पयते—एरकां चोपबहिणं च नापितं क्षुरं। दारुणि चोपस्तरणं च वृक्तलांश्च दन्तधावनमुण्णाश्चापदशीताश्च सर्वेमुरभिष्ठं चाइनं च सजं चादशें चाहतं च वासः प्रावारं च वसनान्तरं वादरमी सुवर्णोगधानं सूधं च प्रवर्ती च दण्डं चोपानहों च छत्रमानडुंह चम सं होहितमित्येतेऽस्य सम्भारा उपक्लप्ता भवन्ति।।

अथ स्नानस्य मीमांसा ।।

रोहिण्यां स्नायादित्येकम्— 'प्राजापत्यं वा एतन्नक्षतं तदस्य प्राज क्तय एव नत्रक्षे स्नातं भवत्यथो सर्वान् रोहान् रोहति ' इति ।।

तिष्ये स्नायादित्येकम्— ' बाईस्पत्यं वा एतन्नक्षत्नं तदस्य बाईस एव नक्षत्रे स्नातं भवत्यथो वृहस्पतिप्रस्तोऽसानि ' इति ॥

उत्तरयोः फल्गुन्योस्सायादित्येकम्—' भग्यं वा एतन्नक्षत्रं ता भग्य एव नक्षत्रे स्नातं भन्नत्यथो भग्योऽसानि ' इति ॥

हस्ते स्नायादित्येकम्— 'सावित्रं वा एतन्नक्षत्रं तदस्य सावित्रः नक्षत्रे स्नातं भवत्यथो सवितृपस्तोऽसानि ' इति ॥

चित्रायां स्नायादित्येकम् — ' ऐन्द्रं वा एतन्नक्षत्रं तद्स्येन्द्र । नक्षत्रे स्नातं भवत्यथो चित्रोऽसानि ' इति ॥

विशाखयोस्स्नायादित्येकम्— ' ऐन्द्रामं वा एतन्नक्षत्नं तदस्यैन्त्रा एव नक्षत्ने स्नातं भवत्यथो विशाखोऽसानि प्रजया पशुभिः ' इति ॥ (156)

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

्रे चे-िक साम्यामायको । प्रस्टिन सम्योगसम्बद्धाः । १	
एतेषामेकस्पित्रापूर्यमाणपक्षे पुराऽऽदित्यस्योदयाद्रजमभित्रपद्यते	
मेतदहरादित्योभितपेत्तदहस्स्नातानां मुखं वा एष एतत्ते जसा	यशमा
तपति ॥	9
अन्तलीता चर्मणा वजनभि निघ्ननि ॥	१०
पूर्विधनध्ये व्रजस्यामि उपसंमाधाय मन्परिस्तीर्थ आहरन	त्येतान्
सम्भारान् सक्कदेव सर्वान् 'यत्सह सर्वाणि मानुवाणि' इत्ये	तसात्
ब्राह्मणात् ॥	99
दक्षिणतो ब्राह्मण उपविश्वति ॥	12
उत्तरत उद्पान पालाशीं च समिधं निद्धाति ॥	13
अपरेणाझिनुदीचीनप्रतिषेवणामेरकां साधिवासामास्तीर्थं तस्यां	प्राङ्-
पुत उपविशति ॥	58
उत्तरतो नापितः ॥	१५
उत्तरत उपबर्हणम् ।।	१६
आमध्यन्दिनं भिक्षां दद्यात् ।।	१७
अपीह गां पचेद्वंशा चेत्स्यादत्रेताम् ॥	16
पालाशीं समिधमाज्येनाक्त्वा मध्यन्दिनेऽभ्यादधाति—' इमं	स्तोम-
महैते जातवेदसे स्थमिव संमहे मा मनीषया। भद्रा हि नः प्र	
संसद्यं में सच्ये मा रिषामा वयं तव स्वाहा ' इति ।।	18
अथैरकायामुदीचीनशिरा निपद्यते—' त्र्यायुषं जमदशेः 🔻	इयपस्य
श्यायुषं अगस्त्यस्य त्र्यायुषमृषीणां त्र्यायुषं यद्देवानां त्र्यायुषं तन्मे	
च्यायुषम् ' इति ॥	₹•

^{*} ल. स्नातानामु इ का ।

क्षुरं र भिषि

दरमी में सब

प्राज

हिसा

वेत्र ए

河川

तिस

पुरुष

भार

यो

इत्ये

सुने

मा

स्वा

उद

प्रति

जह

तं

इ

क्किंद्यभानमनुमन्त्रयते—' शिवा मे अवथ संस्पर्शाः ' इति ॥ २। क्षुरमभिमन्त्रयते—' क्षुरो नामासि स्वधितिस्ते पिता नमस्ते अव मा मा हिसीः ' इति ॥

उप्यमानमनुमन्त्रयते—'यत्क्षुरेण वर्चयसि वप्ता वपसि केश्यस् वर्चया में मुखं मा म आयुः प्रमोषीः 'इति ।।

इमश्रूण्येवाग्ने वपतेऽथोषपक्षावथ केशान् यथोषपादिभितराण्यङ्गानि एतसम्द्विषा जरसा पूर्व आयुषि प्रयान्ति पर्व आयुष्यन्नादा मक्ष् य एवं विद्वांसो छोमानि वापयन्ते स यदि छोमानि वापयिष्यमाणस्य केश्चरमश्रू वापयित्वा छोमानि संहत्य नखानि निक्कन्तयीत ।।

अथैनानि समुचित्य ब्रह्मचारिणे प्रयच्छन्नाह—'इम हत्वा दर्भस्तम्बे बोदुम्बरभूले वा निधत्तात् ' इति । तानि सह निद्धाति ।।

अपरेणार्झि प्राङ्मुख उपविश्य मेखलां विसंतयति—' इमं विषा बरणस्य पाशम् ' इति ।।

योऽस्य तत्र रातेः पुत्रो वान्तेवासी भवति तस्मै प्रयच्छन्नाह-'इमा हृत्वा न्यम्रोधे बोदुम्बरम्हे वा निधत्तात् ' इति ।।

तामु स तत्र निद्धाति—' इदमहममुख्यायणस्य शुचा पाण्मानमः -हाम्युत्तरस्य द्विषद्भ्यः ' इति ।।

वृक्रकै: प्रधाव्य दान्तानित्रधावते—'अन्नाद्याय व्यपोहधं र राजा यमागतम् । स मे मुखं प्रसर्पतु वर्चसे च भगाय च ' इति ॥ १

डभयीरपस्संनिषिञ्चति—' डण्णासु ्शीता आनयति देवमा^{तुर्ग} व्यावृत्त्ये ' इति ।।

तासामञ्जलीनोपहत्या भिषिञ्चति—'आपो हिष्ठा मयोभुवः ' 🛭

तिस्भिः 'हिम्ण्यवर्णाङ्गुचयः पावकाः ' इति तिस्भिः ' षोढा विहितो वै पुरुषः ' इत्येतस्मात् ब्राह्मणात् ।। ३२

1 31

ने अह

?

श्का

?:

ानि ।

भविः

गम्स्यः

31

इमा

सत

31

वेषाः

नाह-

नमण्

i F

11 31

गर्न

1 3

अधितस्य सर्वसुरभिषिष्टं समुदायुत्य त्रिः प्रसिञ्चति— 'नमइशाक जञ्ज-भाभ्यां तमस्ताभ्यो देवताभ्यो या अभियाहिणीः ' इति ।। ३३

अनुलिम्पेत्— 'अप्सरासु यो गन्धो गन्धर्वेषु च यद्यशः । दिन्यो यो मानुषो गन्धस्स मामाविज्ञात्विह ' इति ।। ३४

अहतं वासः 'परिधत्ते—' स्वा मा तनुराविश शिवो मा तनुराविश' इत्येवमेव सायमेवमेवात ऊर्ध्वम् ।। ३५

अधितं बादरमणि स्वर्णीयधानं सूत्रे प्रोत्य दर्ग्यामाधाय दर्वीदण्डे सूत्रेण पर्यस्य जुहोति — 'इयमोषधे त्रायमाणा सहमाना सहस्वती। सा मा करोतु सोमवर्चसं सूर्यवर्चसं ब्रह्मवर्चसं ब्रह्मवर्चसनं माऽलादं करोतु स्वाहा 'इति।।

अथैनमुद्रपात्रेण परिष्ठावयति— 'विश्वा उत त्वया वयं घारा उदन्या इव । अतिगाहेमही द्विषः ' इति ।।

'अपाशोसि ' इत्युक्तवाऽक्ष्णया परिहरति । 'वध्यं हि प्रत्यन्नं प्रतिमुञ्जन्ति न्यावृत्त्ये ' इत्येतसम्ह्राह्मणात् ।। ३८

अथैती प्रवर्ती सूत्रे प्रोत्य दर्ग्यामाधाय दर्गीद्णेड सूत्रेण पर्यस्य जहोति—'आयुष्यं वर्चस्यं रायस्पोषमीद्भिद्यम् । इदं हिरण्यं वर्चसे जैञ्यायाविशतादिमं रियं स्वाहा 'इति ।।

द्वितीयां जुहोति—' शुनीमिवाहं हिरण्यस्य पितुरिव नामग्राहम् । तं मा करोतु सोमवर्चसं सूर्यवर्चसं ब्रह्मवर्चिसनं माऽस्रादं करोतु स्वाहा ' रित ।।

तृतीयां जुहोति—' उच्चैर्वाजि पृतनासाहं सभासाहं धनज़्यम्।

सर्वास्तमृद्धीर् ऋद्भयो हिरण्ये यास्तमःहितास्स्वाहा ' इति ।।
चतुर्थीं जुहोति—' विराजं च स्वराजं चाभिष्टीर्या च नेगृहे
लक्ष्मी राष्ट्रस्य या मुखे तया मा सं सृजामिस स्वाहा 'इति ।।
पञ्चमी जुहोति— 'यशो मा कुरु ब्राह्मणेषु यशो राजसु मा कुरु
यशो विद्येषु शूदेष्वहमस्मै यशस्तव स्वाहा 'इति ।।
अथैताबुद्पात्रेऽनुष्ठावयति— 'विश्वा उत त्वया वयम् ' इत्येतया।
तयोरन्तरमादाय दक्षिणे कर्ण आवधाति— 'आयुष्यं वर्चस्यम्
इत्येतःभिः पश्चभिः ॥
अथैनमनुपरिवर्तते—'ऋतुभिस्त्व ऽऽतवैस्संवत्सरस्य धायसा तैस्व
सहानु शोम ' इति ।।
एवमेवोत्तरे वर्णे प्रवर्तमाबद्गीत ।।
अत सर्ज प्रतिमुख्यति—'शुभिके शिर आरोह शोभयन्ती मु
मम। मुखं हि मम शोभय भूयांसं च भगं कुरु। यां त्वा जहा
जमद्गिन्दश्रद्धाये कामायान्ये । तां त्वेमां प्रतिमुख्जामि वर्चसे च भण
च ' इति ।।
त्रैककुदेनाञ्जनेनाहक्ते— 'यदाञ्जनं त्रैकबुदं जातं हिम्बत उपि तेन वामाञ्जे मयि पर्वतवर्चसमस्तु ' इति ।।
आदर्शे परिपश्यते—'यन्मे मनः परागतमादर्शे परिपश्यतः। ह
अथोपानहावुपमुञ्चते— दौरसि ' इति दक्षिण पादे । 'पृषि
व्यसि ' इत्युत्तरे ।।
अथ दण्डमादत्ते—'सखा मा गोपाय ' इति ।।

छत्रमादत्ते— 'दिन्योऽसि सुपणोंऽन्तरिक्षान्मा पाहि ' इति ॥ ५३
अधोपनिष्द्रम्य -दिशसुपतिष्ठते— 'देवीष्पडुवींहरूणः कृणोतः
विश्वेदेवास इव वीरयध्वस् । मा हासाहे प्रजया मा तन्भिर्मा रधाम
द्विषते सोम राजन् ' इति ॥ ५७
चन्द्रमसं— 'सूपस्थाः ' इति ॥ ५५
यत्र यत्र कामयते तदेतीत्येतत्समावर्तनम् ॥ ५६

ह्ति बोधायनीये गृह्यपरिभाषस्त्रे प्रथमप्रइने विश्वादशोऽध्यायः

11

81

१हे।

83

कृत्।

83

या ॥

यम् '

84

तैस्त्वा

38

80

मुख

जहार

भगाव

86

परि।

88

30

पृथि-

41

अथ प्रथमप्रक्ते चार्दशोऽध्यायः

अथ व्रतस्वातकस्य वेदमनधीयानस्य तूर्णी समावर्तनम् ।।	?
तीर्थे स्नात्वाऽभिमुपसमाधाय सम्परिस्तीर्य मध्याहे पालाशी समि	ų .
माज्येनाक्त्वाऽभ्याद्धाति—' इमं स्तोमम् ' इत्येतया ।।	3
तूर्णीं वर्पनं तूर्णीं सम्भारप्रहणं च कृत्वा स्थस्य दक्षिणं चक्रमि शति—'स्थन्तरमसि' इति । सन्यं—'बृहदसि' इति ।।	मृ ट
रथस्य मध्यममिमृशति—'वामदेव्यमसि ' इति ।।	8
रथं प्रवर्तमानमभिमन्त्रयते—' रथं वामश्विना रथो मा दुःखे	H
मुखे रिषत् ' इति ।।	
रथाभावेऽप उपस्पृश्य भूमिममिमृशति—' इह घृतिरिह विघृति	रि
रन्तिरिह रमित: ' इति ।।	8
अथाप उपस्पृश्य हृदयमिमृशति—'मयीन्द्रियं वीर्यम् 'इति	11
अपो त्रीहिर्मियवैर्वा समुदायुत्य शिप्याय प्रयच्छति ।।	(
तत्वतिगृह्णाति—' आ म आगाद्वर्चसा यशसा ' इति ।।	-
ब्राह्मण:—' आ म आगाद्रचेसा यशसा संस्रज प्रियः पश्रूनाम	P
पतिः प्रजानाम् ' इति तदुपस्पृश्य वदेत् ।।	10
प्राक्सिक्तं तङ्जलं पुरस्तात्सिञ्चति ।।	21
अथ दिघमध्याज्योदकमिश्रं वा दिघमध्याज्योदकक्षीरमिश्रं वाऽर्ध्वि	A PR
	13

(162)

शिष्योऽर्ध्यमभिमन्त्रयते— 'स माऽवतु समाऽवन्तु स माजुषताम् '
इति ।।
अथ हाभ्यां हस्ताभ्यां प्रतिगृहाति—'आ म आगाद्वचीता '
इति ।।
तिमिश्चित् किञ्चिदापतितं स्यात्तरङ्गुष्ठेन च महानाम्न्या च सङ्गृह्येभां
दिशं निरस्यति—' नेष्टा विद्धिम् ' इति ।।
अशाप उपस्पृश्य सर्वाभिरङ्गुलीगिस्समुदायुत्य प्राक्षाति— ' इदं ते
बंहं हरामि ' इति प्रथमम् । 'श्रेष्ठं माऽधिपति कुरु ' इति द्वितीयम् ।
'सोमोऽसि सोमपं मा कुरु' इति तृतीयम् 'अन्नमस्यन्नं मा कुरु' इति
चतुर्थम् ।।
एवं चतुष्कृत्वः प्रादय त्रिरनुपिबेन्न सर्वे न तृप्तिं गच्छेत् ।। १७
यमात्मनङ्ग्रेयां सिमच्छेत्तस्मै शेषं दद्यादिति ॥ १८
अथ कर्णे दाझा बद्धां गामनुमन्त्रयते — ' जिह मे पाप्पानमुपवेत्तुः'
इति ॥
अथ गामुत्सृजेत्—'गौर्धेनुभव्या ' इति ।।
अथादैनमाहतं प्राक्षाति — 'ब्रह्मन् त्वाऽश्वामि ' इति ॥ २१
अथोदक्रमिश्रं सक्तुमाहृतमश्चाति— 'ब्रह्मन् त्वाऽश्वामि ' इति ॥
एवमेव जड-बधिर-मूक-अन्ध-कुठजादीनामशक्तरतू णी सिनिध्माधाय
रीषं नामियानीन ।।

तिरिह

ामिष-

13

इति बोधायानीये गृह्यपरिभाषास्त्रे प्रथमप्रदने चतुर्दशोऽध्यायः

अथ प्रथमप्रश्ने पश्चद गोऽयायः

नाध

916

संस

भ

त्रयः स्नातका भवन्ति वेदस्नातको व्रतस्नातको वेदह	त
स्नातकश्चेति ।।	-
अथैतेषामत ऊर्ध्व नित्यानि भवन्ति—' औपासनो दण्डः कमण्ड	ल
रुपानही छत्रं द्वे वाससी द्वे यज्ञोपवीते उप्णीपमजिनमन्तर्वासः ' इति ॥	
पूर्वेण प्रामान्निष्कमणप्रवेशनानि च वाग्यत उत्तरेण वा ।।	
बहिर्वांचं विस्जेत् ।।	9
प्रश्नमनुवाकं वाऽघीयीत ।।	U
ब्रह्मपरो ब्रह्मनित्यो देवेभ्य ऋषिभ्यः पितृभ्यस्तर्पणानि कृत्वा	S
इनीयात् ।।	8
दिवा नोष्णीषी नक्तमुष्णीषी मूत्रपुरीषोत्सर्गेषु च निवीती नि	त्य
and the second s	4
तिष्ठनाचामेत् प्रह्वो वा ।।	4
सन्ध्ययोश्च बहिर्मामादासनं वाग्यतश्च ।।	9

इति बोधायनीये गृहापरिभाषास्त्रे प्रथमप्रश्चे पञ्चदशोऽध्याय:

अविच्छेदाय वेदनतैर्व्यवहरेत् कीमारेण माहेश्वरेण धान्वन्तरेणेति ॥

आ जायासङ्गनात् स्नातका भवन्त्यत ऊ वै गृहस्थाः ॥

(164)

अथ प्रथमप्रक्ते पोडशोऽध्यायः

स यद्यीपामनं न धारयत्या दशाहादेवैननाज्येन व्याह्तीर्भिहुत्वाऽर	नी-
नाधास्यमानो ब्रह्मोदनं कृत्वोत्सृजित ।।	1
कर्मणि हर्मण्येयैनं पुनस्संस्कृत्याहरति ।।	3
यद्य वै नाधास्यमानो भवति नैनमुत्स्यजित ॥	3
यहिमल्रावावुपनयति तहिमन् व्रतचर्य तहिमन् समावर्तनं ति	हेमन्
पाणिग्रहणं तिस्मन् गृह्याणि कर्माणि कियन्ते। तिस्मन् प्र	া -
संस्कारा इत्येके ॥	8
स एष उपनयनप्रभृति व्याहृतिभिस्ममिद्धिह्यत आ समावर्तनात्	11
समावर्तनप्रभृति आल्येन व्याहृतिभिरेव ह्यत आ पाणिप्रहणात्	, 11
पाणियहण प्रभृति ब्रीहि मिथवैर्वी ।।	9
हस्तेनैते आहुनी जुहोति—'अग्नये स्वाहा, प्रजापतये स्वा	हा '
इति सायम् ।।	6
' सूर्याय स्वाहा, प्रजापतये स्वाहा ' इति प्रातरि ।।	9
अग्निडोत्रहिषामन्यतमेन हयते ।।	१०
अशासा पार्टणाः प्रसिद्ध आग्नेयस्थालीपाकः —' तस्यार्	ब्रधानि
भगन्त्युक्ष्युम् नते कृष्णाजिनं शूपं स्परः चहस्याच्याच्यस्याची सुनस्तुवं	4.41
मेक्षणम् ' इति ।।	
अथामावास्यायां प्रसिद्धः पिण्डपितृयज्ञः ॥	12
नात्र गार्हपत्यशव्दो विद्यते ।।	१३
(165)	

4

IIS.

प्रणवे

व्याह

स्वर्

नुही

वा

तन्द

1 8

इति

ताः

इति

इति

26

एतेनास्य दशपूर्णमासयाजित्वंम् ।। \$8 उपनयनादिरिमत्तमीपासन इत्याचक्षते ।। पाणिमहणादिरित्येके ।। 39 नियो धार्योऽनुगतो मन्थ्य: श्रोत्रियागाराद्वाऽऽहार्य: ।। 20 उपवासश्चानुगतेऽन्यतरस्य भार्यायाः पत्यवी ।। 26 अपि वैकां जुहुयात्—' अयाइचाझे ' इति ।। 99 अथास्याहुतप्रायश्चित्तं — 'मनो ज्योति जुषाताम् ' इति ॥ अथास्यातिपन्न *प्रायश्चित्तम् — 'अग्ने नया देवानाम् ' इति ॥ श अथास्यात्रित्यप्रायिक्वतं—' त्वमग्ने त्रतपा असि, यद्वो इति ॥ अथास्यानाज्ञातप्रायिक्चतम् — 'अनाज्ञातं, पुरुषसम्मितः' इति ॥ २१

अथास्यानाज्ञातप्रायाश्चत्तम् अनाज्ञात, पुरुषसाम्मतः इति ॥ २३ अथ यद्युखा मिद्येत तामभिमन्त्रयते — 'अभिन्नो घर्मो जीरदानुश्च आत्तर्यत्मन् पुनः ' इति ॥ २१

अथाज्यं विलाप्योत्र्य सुचि चतुर्गृहीतं गृहीत्वा सन्तनीं जुहोति— 'इध्मो वेदिः परिधयश्च सर्वे यज्ञस्यायुग्नुसञ्चरन्ति । त्रयित्वश्चरान्तवो वे वितितिरे य इमं यज्ञं स्वधया मदन्ते तेषां छिन्नं प्रत्येतद्धामि स्वाहां इति ॥

अथान्यामाहरति—' घर्मो देवानाप्येतु इति ॥ १६ एकाई मनस्वतीं द्यहं वारुणीं ज्यहं तन्तुमती चतस्रोऽभ्यावर्तिनी। द्वादशाहात् ॥ १५

द्वादशाइं विच्छित्रः पुनराधेयः ॥

^{*} अतिपात ।

33

38

अथ यदि द्वाद्शाहं विचिछन्नः पुनराधेयस्स्याद्या प्रकृतिस्तत आहरणं प्रणवेनाहरति ब्रह्मा प्रणवेन प्रसौति ॥ ज्याहृतिभिहि । इ.तोपोप्ते यथोपपार पश्चा धेयिकान् सम्भारानाहृत्य व्याहृतिभिनियुष्योयसमाधायोपतिष्ठने—' जुष्टोदम्नाः ' इति ॥ क्रयेनं प्रदक्षिणमिं परिमम्हा पर्युस्य परिस्तीर्याज्यं विलाप्योत्प्य _{स्वस्}वं निष्टप्य संस्टज्य सुचि चतुर्गृदीनं गृहीस्या समिद्रत्यमौ परिजृते पूर्णाहुति जुहोत्यपरिशृते वा — 'सप्त ते अग्ने ' इति ॥ पूर्णाहुती वरं ददाति—'धेनुमृषभमनड्वाहं कंसं हिरण्यं वासी वा इति ।। अपरं चतुर्गृहीतं गृहीत्वा तिस्रातन्तुमर्त विंग्राहं जहोति—'तन्तुं तन्दन्, उद्बुध्यस्वाग्ने, त्रयस्त्रिशत्तन्तवः ' इति ॥ अपरं चतुर्गृहीनं गृहीत्वा चतस्रोऽभ्यावर्तिनीर्विष्राहं जुहोति— ' अग्नेऽभ्यावर्तिन् , अग्ने अङ्गिरः, पुनह्नर्जा, सहरच्या ' इति ॥ ३४ अपरं चतुर्गृहीतं गृहीत्वा मनस्वतीं जुहोति—'मनो ज्योतिः' इति ॥ अपरं चतुर्गृहीतं गृहीत्वा प्राजापत्यां जुहोति—'प्रजापते न त्वदे-तान्यन्यः ' इति ।। अपरं चतुर्गृहीतं गृहीत्वाऽनुरूयां जुह्रोति—' अन्विग्नरूषसामग्रम-ह्यत् ' इति ।। अपरं चतुर्गृहीतं गृहीत्वा प्रायित्चतं जुहोति—'अयाश्चाग्ने '

शति ॥ ६८ अपरं चतुर्गृहीतं गृहीत्वा ज्योतिष्मतीं जुहोति—' उद्वयं तमसस्परि ' इति ।। 39

.CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

88 84

39 20 26

99 20 131

यम् ' 33

}-वो वे

हा 24

28 रीग-

20

व्रतस्

पुत्रप्र दशमे

देशे

सर्वेण

ह व

अथ

अत्रा

मघी

यद्यी

40

अपरं चतुर्गृहीतं गृहीत्वाऽऽयुर्गं जुहोति—'आयुर्ग अने।

इति ।।

अपरं चतुर्गृहीतं गृहित्वा द्वे मिन्दाहुती जुहोति—'यन्म आसने

मिन्दाऽभूत्, पुनरिनश्चक्षुग्दात् 'हति ।।

अपरं चतुर्गृहीतं गृहीत्वा व्याहृतीव्यंस्ताह्समस्ताश्च जुहोति ।। १२

एकाहुत्या वा प्रतिसन्वानं—'पुनह्त्वाऽऽदित्या रुद्रा वसनः'

इति ।।

अथास्याध्वनि समारोपणम्—'अयं ते योनिर् ऋति यः 'इति ॥

अरण्योर्वा समारोप्य मिथत्वा जुहुयात् ॥

अप वाऽऽत्मानि समारोपणं भवति—'या ते अग्ने यिज्ञया तनः'

इत्यात्मिन समारोप्य 'उपावरोह जातवेदः ' इति स्वैकिकेऽग्नावुगावरोह

जुहुयात् ॥

अपि वा—' अयं ते योनिर् ऋत्वयः ' इति समिधि समारोप

अपि वा—' अयं ते यो निर् ऋत्वियः ' इति समि च समारोप आजुह्वानः, उहुःयस्व मे ' इति द्वाभ्यां लो के के उम्मी समिवमभ्याका जुहुयात् ।।

आत्मानि समारूढेण्वग्निषु न खादेन्न पिबेन्नोपरिशय्यायां शयीत गण् निमज्यान मैथुनं त्रजेत् ।।

कामं खादेरकामं पिबेरकामं त्वेवोपरि शय्यायां शयीत पालाशीमा धारथीं खादिरीमी दुम्बरी वा ।।

तेषामेतेन प्रसिद्धं समारोपणम् ॥

इति बोधायनीये गृह्यपरिभाषास्त्रे प्रथमप्रइने षोडशोऽध्यायः स यद्यौपासनं धारयति । त्रयः स्नातका भवन्ति । अध व्रतस्तिकस्य । वेदमधीत्य स्नास्यन् । अधोगनीतस्य । सा यदि पुत्रप्रसः । अत्राग्नचाधियस्य कालः । अध वे भवति किञ्चित् । अध दशमेऽहिने । अध विवाहस्य । सर्वत्र दवीहोमेषु । अध शुनौ समे देशे । अधाप्रेद्युर्देवानाम् । विष्णुश्च ह वे । अध वे भवति सर्वेण वे । अध वे भवति जायमानः ॥ १६॥

अथ वै भवति जायमानः । अथ वै भवति सर्वेण वै । विष्णुरच ह वै । अथापरे द्युदेवानाम् । अथ शुचौ समे देशे । सर्वत्र दवीं हो मेषु । अथ विवाहस्य । अथ दशमेऽहिन । अथ वै भवति किंचित् । अत्राग्न्याधेयस्य कालः । सा यदि पुत्रप्रमुः । अथोपनीतस्य । वेद-स्वीत्य स्नास्यन् । अथ व्रतस्नातकस्य । त्रयस्त्नातका भवन्ति । स यदौपासनं न धारयति ।। १६ ।।

> इति बोधायनीये गृह्यपरिभाषास्त्रे प्रथमः प्रश्नः समाप्तः

भाते। ४०

ात्मनो ४१

४२ सवः' ४३

ति ॥ ४५

तनूः [।] वरोह

४६ रोध प्रधा

80

नाषु ४८

शिमां ४९

अथ द्वितीयप्रक्ते प्रथमोऽध्यायः

अथ त्रीहिभ्यो यवेभ्यर्च नवानामनिर्हा स्थालीपाकं श्रपयित्वाऽि मुपसमाधाय संपरिस्तीर्याघारावाघार्याज्यभागाविष्ट्राऽऽत्रयणदेवताभ्य हन्। गिनभ्यां विश्वेभ्यो देवेभ्यो द्यावाष्ट्रिश्वीभ्यां सोमाय स्विष्टकृचतुर्थीभ्रे जुहुयात् ।।

जहो

गच्छ

कृतं

इति

इति

पिबत

इति

र हि

विष

कामं पुरस्तारिह बछ तोऽज्यानीरुपजुहोति ।। प्रसिद्धी प्राशनमन्त्री ।। वैश्वदेवं दृरवा बाह्मणेभ्यो दस्वा प्राशनम् ।।

एतेन सर्वासामोषवीनामाय्यणं व्याख्यातमन्यत्र इयामाक्वेणुः वेभ्यद्व ॥

> सौम्यक्क्यामाकक्चरुरधीन्द्रो वेणुयवानां वैश्वदेवो वा ॥ समानौ प्राशनमन्त्रौ ॥

अथ फलानां मूलानां भक्षणानां ब्राह्मणेभ्यो द्रवा प्राश्ननमेव पुष्पाणामन्येषां च नवानां ब्राह्मणेभ्यो द्रवीपयोगः ।।

^{*}ख. सङ्ग्हं, सम्रहं।

आज्यं निर्वपति १२
अथाज्यमधिश्रयति ।। १३
उभयं पर्यक्ति कृत्वा मेक्षणं सुवं च संमार्ष्टि ।। १४
अथैतं चर्रं अपयित्वाऽभिघायोंदञ्चमुद्रास्य प्रतिष्ठितमभिघारयति ।।
परिधानप्रभृत्याऽग्निमुखात् कृत्वा पुरस्तात्स्वाहाकृति सुवाहुति
जुहोति—' खाहा देवेभ्यः ' इति ।। १६
अथ सचि चतुर्गृहीतं गृहीत्वा 'वपां जुहोति—' जातवेदो वपया
गच्छ देवान् त्वं हि होता प्रथमो बभ्ध । घृतेन त्वं तनुवो वर्धयस्व स्वाहा-
कृतं हविरदन्तु देवाः स्वाहा ' इति ।।
अथोपरिष्टात्स्वाहाकृतिं स्रुवाहुतिं जुहोति— 'देवेभ्यस्तवाहा '
इति ॥
अथ पकाज्जुहोति— 'इन्द्राग्निभ्यां स्वाहा, अग्नयें स्वाहा '
10 11
अथ वाजिनस्य जुहोति—' घृतं घृतपावानः पित्रत वसां वसापावानः
विष्तान्ति। रक्षस्य हावरास स्वाहि। त्वाञ्चतारकाच रचन र
अथामिक्षाय जुहोति—'इन्द्राग्नी रोचना दिवः, रनथहृत्रम्'
sid II
अथ वाजिनस्येव दिशो जुहोति—' दिशः प्रदिश आदिशो विदिश रहिशस्वाहा, दिश्भ्यो नमो दिश्भ्यस्त्वाहा ' इति ॥ २३
अथ पृषदाज्यात् सुवाहुति जुहोति— वनस्वतये स्वाहा ' इति ॥
अथ पृषदाज्यात् सुवाहात जुहा।त— प्रात्सार राज्यात् सुवाहात जुहा।त— प्रात्सार राज्यात् सुवाहात जुहा।त— प्रात्सार राज्यात् सुवाहात् जुहा।त
अशामिशामा एवं स्विप्रवतस्थि साथ्रहरूत
भथ सुचि चतुर्गृहीतं गृहीत्वा—' समुद्रं गच्छ स्वाहा ' इत्येकादश विमाहं जनकि

डिनि

इन्द्राः थीमो

माई'

90

जयप्रभृति सिद्धमाधेनुवरप्रदानात् ।। एतेनास्य पशुबन्धयाजित्वं भवति ।।

पार्वणेनतोऽन्यानि कर्भाण व्याख्यातान्येकदेवत्यान्याग्रयणेन बहुदेश्वि ।। स्यान्यामिक्षया पशुबन्ध आचार्शद्यानि गृह्यन्ते ।।

यथोपदेशं देवताः ।।

॰ जिन स्विष्टकृतं चान्तरेणोपहोमाः ।।

वैश्वदेवे िश्वदेवाः पौर्णमास्यां पौर्णमासी यस्यां कियेत ।। उपाकरणे समापने च ऋष्यिः प्रज्ञायते ।। शबातुर्मा

तारम्

वृषदाज्य

तारम् '

रे नामपूर्व

सदसस्पतिद्वितीय: ।।

स्त्रियाऽनुपंतेन क्षारत्वणावरान्नस्हृष्टस्य तु होमं परिचक्षते ।। यथोपदेशं काम्यानि बलयश्च ॥

अथापि काम्यानि भवन्ति— अथ वै भवति— 'प्रजापतीः प्र वते तर्व अस्रजत तास्सृष्टा इन्द्राभी अपागूहताम् 'इत्येतस्माद्वाह्मणात् ॥

येऽमुत्र पुरोडाशास्त इह चरवो यथादेवतं याज्यापुरोनुगर योऽमुत्र वषट्कारस्स इह स्वाहाकारं इति ॥

अन्याधेयः ग्निहोत्रं दर्शार्णमासावाप्रयणं चातुर्मास्यानि पशुक्ताः इत्येष आघारवान् दवींहोमः ॥

अथात आग्निहोत्रिकं व्याख्यास्यामः ॥
सर्वमेवैतत् स्वाहाकारप्रदानं कुर्यादिति सिद्धम् ॥
आ परिधानात्कृत्वा ' अमुप्मै स्वाहा ' इति देवतं जुहोति ॥
अग्निहिस्वष्टकृदिद्वतीयः ॥

3:		
79 79	ं हिंजुहोति द्विनिनार्षि द्रिः प्राहनात्युःसप्याचामति	निर्केंदि '
	最 11	8.5
31	~ 26 11	88
. 30	• • • • • • • • • • • • • • • • • • •	४५
3	्याग्यातदेशहोतारं जह्यात्पत्रेषु चतुर्होतारमाम्य	गेष्व ज्यानीः
31	बातुमीस्येषु पञ्चहोतारं पगुबन्धं षड्ढोतारमृतुमुख ऋतुमुखी । सो	में सप्तहो-
3.	नाम ' इति 'पयसा दशहोतार जहुयादन्नन चतुहातार पाय	सनाज्यानाः
	वृत्दात्यन पञ्चहातारमाभिदाया पञ्चतारमा गाउउतार	
ş	तारम् ' इति ।।	84
 	स एव औपासननिष्ठानां याथातध्यदर्शिनां निरीप्तितानां	श्रह्धाना-
	नामपूर्वी होम: प्रजासंस्काराथीं वा किञ्चिज्ज्ञानानां प्राकृतेन इवि	षा यत्काम- ४ ७
	कते तज्जुहोति हुतमेवास्य तद्भवति ।।	
1	इत्यपूर्वी व्याख्यातः ।।	86

नुवाबर

|=धस

इति बोधायनीये गृह्यपरिभाषास्त्रे द्वितीयप्रस्ते प्रथमोऽध्यायः

अथ हितीयमञ्जे हिर्त.योऽध्यायः

मन्तितिहर

अथ वै भवति— ' निवीतं मनुष्याणां प्राचीनावीतं पितृणाहा देवानाम् ' इति ।।

कथमु खल्वेतानि विज्ञानीयादिति ।।

डपरिष्टादंसाभ्यां द्यावां हृदयं च सपरिगृह्य हृदयस्याधकः नाभेरङ्गष्टाभ्यां परिगृह्यं ति तिल्लवीतं मनुष्याणामिति ऋषीणामित्येके भवति ।।

हतेन इप्णद्भैपायनादयो व्याख्याताः ।।
तेषां सप्त ऋषयो राजानो भवन्ति येह सन्तितस्ते मनुष्या क्षी
अथ निवीतकार्या ण — ऋषीणां तर्पणं व्यवायः प्रजासंस्कारेष्ठ
होमानम् त्रपुरीषोत्सर्गः प्रेतोद्वहनं यानि चान्यानि मनुष्यकार्याणि वर्णेष्ठ
निवीतमिति ।।

दक्षिणस्यां एस्योपरिष्टाद्यीवां हृदयं पृष्ठं च परिगृह्य सन्यस्य हर्ष धस्तात् प्राचीनावीतं पितृणामिति मृतानामित्येवेदमुक्तं भवति ।।

एतेन वैशम्पायनाद्यो व्याख्याताः ॥

तेषां सोम: पितृमान् यमोऽङ्गिरस्वान् अग्निकव्यवाहन इति गि भवन्ति या प्रेत्य सन्तितिस्तं पितर इति ॥

सन्यस्यांसस्योपरिष्टाङ्गीवां हृद्यं पृष्ठं च संपरिगृह्य दक्षिणस्य हुल धस्तादुपवीतं देवानामित्यमृतानामेवेदमुक्तं भवति ।।

एतेन ब्रह्म द्यो व्याख्याताः ।।

(174)

	तेषामिनद्रस्सोमो यमो वरुणः कुवेर इति राजानो भवन्ति	याऽमुत्र
	-विस्ते देवा इति ।।	१२
	कथमु खलु यज्ञीपवातामात विज्ञानायात् ।।	13
	तदेतद्क्षिणस्य हस्तस्याधस्त द्भवति योऽयं दक्षिणो इस्तस्स	यज्ञ इति
	वन इत्ययं शब्दो देवपू नासङ्गतिकरणदानेषु यसादेतःनि	कुईते
d	तसाद्यज्ञः ॥	\$8
	वाभ्यज्ञस्त त्याभ्रि । चिदेवतं स चात्र यतस्तसाद्यज्ञोपवीतम् ॥	१५
	यश्चायमङ्गुष्ठस्स विस्णुस्स यज्ञस्याधिदैवतं तसाच	भवतीति,
	तीर्थत्वाच ।।	१६
-	वागेव यज्ञो यद्वाचा वदति तदनेन निर्वर्तयतीति ॥	१७
-	यज्ञोपवीतं व्याख्यातम् ।।	10

इति बोधायनीये गृह्यपरिभाषास्त्रेत्र द्वितीयप्रश्ते द्वितीयोऽध्यायः

हारोऽन

. ०रेड

EE

\$ B

अथ द्वितीयप्रक्ते तृतीयोऽध्यायः

के चन

यज्ञीप

इति

अथ वे भवित— 'ब्राह्मण एकहोता । स यज्ञः ' इति स कुसिन्धोऽधिकृतस्तस्य दशहोता निदानं तस्य यश्च करचन भवित सोऽन्ता कुसिन्ध आत्मा यज्ञः परमात्मा स पुरुषः पुरुष एवेदं सर्व यद्भृतं यच्च यद्भविष्यदिति तदग्निहोत्रं तदेव तत् कुसिन्धोऽधिकृतस्तदस्य दश्ले निदानं स यज्ञस्स आत्मिन वर्तते तस्योपवीतं यज्ञोपवीतिगिति ।।

अथ वै भवति— 'यज्ञवित्सर्वविद्भवति यज्ञस्सर्वम् ' इति हैं 'तस्माद्याज्ञीषु चिन्तासु रमन्ते तत्त्वदिर्शनः ' इत्यग्निहोत्रं कुसिन्धमेकहें स्थूरिः केवलमित्येकार्थवाचकादशब्दाः श्रद्धालक्षणा भवन्ति 'ह प्रतिष्ठिताः श्रद्धा दा आपः ' इति विज्ञायते । ताश्च श्यज्ञ आपक्ष हेत्रमाप्यं कुसिन्धमेव होतृत्वं स्थोर्थं कैवल्यं तद्वहें काक्षरं परं ब्रह्मेलीं ब्रह्माते ।।

अथ वै भदति —

अक्ति ब्रह्म प्रणक्त्यापः पापं नुद्ति कर्मणा । नोदनाच्चैव सङ्गाना ब्राह्मणस्तुतिरुच्यते ।। इति ब्राह्मणक्षे होतृत्वं च ।।

जिह्नाया आप्यत्वाद्ध्यात्मभावेन रसवाचकस्थानंत्वाद्धिम् । बुद्धिकर्मणोरेकत्वाद्धिदैवतभावेनाग्नीषोमयोरेकत्वाद्धिदैवतभावेन 'एक हें

^{*} ख तासु।

वै वन्द्रमाः ' इति मानसत्वाद्यज्ञत्वात् 'प्राजापत्यो यज्ञो यज्ञो मनः ' इति ग्रज्ञोपवीत्यप आचामेदिति नित्यमित्याचार्यास्सम्प्रतिपन्नाः कथमेतदुच्यत श्रिति ॥

इति बोधायनीये गृह्मपरिभाषास्त्रे द्वितीयम्भे नृतीयोऽध्यायः

12

ते स

SFAT

看

दशह

नेकहो

। प्यमि

झत्योत

णत्वर्ग

म्तभा^त र्ष से

अथ द्वितीयप्रहने चतुर्थोऽध्यायः

अजिनं वासस्सूत्रं वा द्वितीयम्— 'यस्य यद्भवति तेन स उपव्या दैवलक्ष्ममेव तत्कुरुते 'इति ब्राह्मणम् ।।

अर्च

सोऽ

तमो

गच

₹**स**

पर

परि

अथाप आचम्येति *तद्पि द्वितीयमिक उङ्गाभिस्ति पिबेद्वचाहितिभिहि
परिमृजेद्पि वा व्याहितिभिस्तिः पिबेदिक उङ्गाभिः त्रिःपरिमृजेद्यज्ञस्य हेर देवानां यज्ञ इति यज्ञस्य देवानां च संयोगं करोति ॥

अथ दर्शपूर्णमासयोश्चरवार ऋतिकं आदित्योऽध्वर्युश्चन्द्रमा क्रा निर्होता वायुरावनीधश्चातुर्मास्यप्रभृत्यिधानावध्वर्यू पर्जन्य उद्गाताऽजे होत्रका रश्मयश्चमसाध्वर्यव इति यज्ञस्य देवानां च संयोगं करोति ॥

> भथ गृहस्थस्य वैश्वदेवं कृत्वाऽपं दत्वा कालयोभीजन मानुषम्॥। मासिमास्य परपक्षे मासिकं पितृणामिति ।।

उभी कालावग्निपरिचर्या च होमाश्चाधमासेऽर्धमासे पर्व विधिर्देवानामिति ।।

त्रयाणां त्रयो नियमाव्षर् सम्बद्धन्ते 'षोढाविहितो वै पुरुषः 'र्ग तस्मादात्मनिष्कयणम् ।।

पञ्च महायज्ञाः — देवयज्ञः पितृपज्ञो भूतयज्ञो मनुष्ययज्ञो अवधि इति ।

देवयज्ञस्त्वाहाकारः आ काष्ठात् ।।

[‡]खः अचामेदिति।

Digitized by Madhuban Trust द्वितीय नक्ष चतुर्थी उध्यायः	179
पितृयज्ञस्स्वधाकार औदनपात्रात् ॥	20
भतयज्ञी नमस्कार आयुष्पेभ्यः ॥	18
मनुष्ययज्ञो दानमाम् लफलशाकेभ्यः ॥	१२
ब्रग्यज् ओं हार आन्याहतिभ्यः ॥	१३
अथास्यातिथयोऽभ्यागता वर्णाश्रमा आनुशंसा अभ्युत्थेया *	अर्घा
विधास्याञ्च भवन्ति ॥	\$8
अपाना के आन्तोऽदृष्टपूर्वोऽश्रुतः केवलमन्नार्थी नान्यस्प्रयोजनो य	एति
2-AGNETA II	14
अपि वा सर्ववर्णीनामन्यतमः काले यथोपपन्नस्सर्वेपामित्थीनां	श्रेष्ठ-
तमोऽित थिंभवति ।।	१६
श्रश्र्यशुरयोनिसम्बन्धाः स्नेहवन्ध र माभिभाषमाणा भ्योभ्य	डिभ्या-
गच्छेरत तथा प्रेषणिकाश्चाभ्यागता भवन्ति ।।	(9
सला सहाधीतिस्सहाध्वनीनः ब्राह्मणक्षत्रियवैश्यरथकाराः	सगृहा-
साग्निहोत्रिका अनस्विनो 🗘 रथिनश्चातिथयो भवन्ति ।।	१८
तेषामन्तराळे विपङ्क्तीः कृत्वा सर्वान् कामानुष्रहरेत् सार	ब्बाह-
क्रात्राम् ।।	,,
विज्ञायते च 'तसादनस्वी च न्थी चातिथीनामपचि	ततमाव-
पचिततमो भवति य एवं वेद ' इति ब्राह्मणम् ॥	२०
इति बोधायनीये गृह्यपरिभाषासूत्रे द्वितीयप्रश्ने	

* खः भानृशंस्याद्भ्युरथेया । †खः गुरुश्च गुरवेऽग्निसंबध । ‡ खः भन्नःथिनो ।

पञ्या

व्रह्मा

ताड्ये

A || 1

पार्वा

अथ द्वितीयप्रक्ते पश्चमोऽध्यायः

अथ यदि ब्रह्मणः क्षत्रियश्च समेत्यायातां ब्राह्मणोऽतिथिः क्षि सान्त्वम् ॥

अथ यदि क्षत्रियो वैश्यश्च समेत्यायातां क्षत्रियोऽतिथिं नीपस्त सान्त्वम् ॥

अथ यदि वैश्यश्शूदश्च समेत्यायातां वैश्योऽतिश्विश्शूदे सान्त्वम्॥ श्वचण्ड अथ यदि शूदमभ्यागतं कर्मणि नियुक्जवात् ॥

अथ यदि ब्रह्मचारी मातापित्रोराचार्यार्थं वाडःवनि वर्तमः खेयाः गृहमागच्छेन्नैनं प्रत्युतिष्ठेत् स्वागतमित्युक्तवाऽऽसनं पाउशीचं च स कुशलमभिभाष्योपासीत ।।

कापाल *महमै दद्यात्—' नियममेवों पतिष्ठस्व ' इति ॥ उपावृत्ताय भैक्षमिति बुवते गृहादेवानं भैक्षमित्युपहरेत्स तर्गो चारः ॥

अथ यदि बानप्रस्थमभ्यागतं स्वागतमित्युक्तवाऽभ्युत्थायासनं पाद्यी च दत्वा कुशलमभिभाष्योपासीत ॥

विदित्वा चरणं कन्दम्लफलशाकान्यारण्याधीषध्य इत्युपहोत तस्योपचारः ॥

(180)

षिक्तस

षरङ्ग स्रापनः

धार्चन

^{*}स. कतर। †नियममेनो ।

	अथ यदि यतिमागतं स्वागतमित्युक्तवाऽभ्युत्थायासनं पादशौचं च
	अथ याद पाराना । १०
	देखा कुश्रलमामनान्या गरास । नैनं पूर्वमुपामन्त्रयेल चास्मै प्रक्रियां प्रकुर्वीत ॥ ११
	नेनं पूत्रमुपामन्त्रयस्य पार्तम् आवश्य वार्तम् आवश्य (१
क्षत्रि	
	अथ यद्यर्थी वसत्या * शय्या देशमुपकरूप्य काले ज्योतिष्करणं
थिँ	नीपस्तरणमेके ब्रुवते दद्याद्वा ।।
1	बाह्यानां खुद्धानां स्त्रीणां तु विभ्नष्टानां गूदचरितिबक्कतवेषाणामिष वा
म् ॥	भ्रचण्डालादीनामानृशंस्यवत् संविभागो विहितः ।। १४
1	मृहो मत्त उन्मत्त आर्तो भीतो राजा । चोरश्चेति सम्भ्रमेणाभ्यु-
- 	श्येया: II
वतमात देख	भाचार्य ऋत्विक्पिता मातुलः श्वशुरो वेदविद्वाह्मणः क्षत्रियोऽभि-
dis	पिक्तरसहस्रप्रदो वैश्यो राजपुरोहितश्चेत्यर्धार्ही भवन्ति ॥ १६
	पितृज्येष्ठकनीयसामुपाध्यायपुत्रस्त्रिमधुस्त्रिणाचिकेतस्त्रिसुपर्णः पश्चामि-
	पंडक्रवित् शीर्षको ज्येष्ठसामिकोऽथर्वाङ्गिरसोऽध्येतारस्म्नातका इत्येते संवाहन-
तस्योः	बापनशय्यालङ्कारविभ्षणाच्छादनैर्चनीया भवन्ति ॥ १७
1	
दशी	अथ यदि बह्वोऽतिथयोऽभ्यागच्छेरन् तत्रापि विद्वहृद्धकृशबाला- धार्चनीया भवन्ति ॥
1	रासामा मदान्त ॥
महरेल	अंथ यद्यतिथिराती व्याधितो वा यहूयादिदं मे क्रियतामित्यविद्य-
1	मानोऽन्यां प्रक्रियां प्रकुर्वीत ।।
	अथ यद्याप्रयणेष्टिपशुचातुर्मास्याध्वराणामुद्यतां दक्षिणां नोतस्जेतां
District of the last	

ग. अथ यद्यधीवसप्यः। * ख. अथ यदि सभ्यागमने। † ख धूर्तो राज्ञी।

बोधायनीयगृह्यपरिभाषासूत्रे

तस्मै दद्यात् ' अतिथि सर्वयज्ञकतुसम्मितः इति विज्ञायते ॥

अथ यद्यतिथिरभ्यागतो वा यस्य गृहे नाश्नीयात् तस्य सर्वा देव अवरुद्धा भवन्ति ; तस्मात्सदारस्सापत्योऽभ्युत्थायासनं पाद्यमईणमध्ये । प्रयच्छेत यास्तत्रीषधयस्ता उपहरेत् ।।

य एतेन विधिनाऽतिथीन्नियच्छ ते यश्चेतेन विधिनाऽतिथीन् पूजा नैनं मृत्युरिभभवति नार्तिनीवृत्ति * न जरा न शोको यश्चेवं वेद को वेद ।।

> इति बोधायनीये गृह्मपरिभाषा पुत्रे द्वितीयप्रक्ते पञ्चमोऽध्यायः

पुरोद

युञ्जते

मे अर

प्रागरे

दक्षि

दाय

* ख. वं रिष्टि।

अथ दितीयप्रक्ते षष्ठोऽध्यायः

यथी एतः तिकञ्चिदन्यत्र बिहाराद्भ्यते सर्वास्ताः पाकयज्ञसंस्था इति ॥ या एवेता अभिचाराय पावनाय शान्तये समृद्धये खस्तये वा ह्यन्ते ता पवैता उक्ता भवित ॥ ताइचेद्राजःयो वैश्यश्च ब्राह्मणं पुरोदर्धत ।। 3 तद्भिगम्याभिवाद्य ब्रूयात् — ' आकृत्यै त्वा कामाय त्वा समुघे त्वा द्रोद्धे अमृतत्वाय जीवसे ' इति ॥ पुरोहितो जपति— ' आकूतिमस्यावसे काममस्य समृद्ध्ये । युक्तते धियः ' इति ॥ स्वयं जपति — ' आकूर्ति देवी मनसः पुरोदधे । यज्ञस्य माता सुहवा मे अस्तु । यदिच्छामि मनसा स कामो विदेयमेन द्भद्ये निविष्टम्' इति ॥ ६ सर्वत्र देवेषु पुरस्तादुद्ग्वोपक्रमोऽपवर्गः प्रदक्षिणसुपचारो यज्ञोपवीतं प्रागर्वेद्भैरझीनां परिस्तरणं प्रागुद्गग्रेवां पवित्राभ्यामुत्पवनम् ॥ विनेव विपरीतीपक्रमोपवर्गः पिच्येषु दक्षिणार्प्रदेभैरग्नीनां सम्परिस्तरणं देक्षिणाप्रतीच्यप्रैवी प्रवित्रेणोत्यवनम् ॥ तेषामियमेव प्रतिपत्तिज्याहितिपर्यन्तो होमः ॥ अतोऽन्ये कर्मव्यञ्जका उपहोमाः पृथग्विनिविष्टा अन्योन्यमुपजीवन्तः॥ तदानीं तने वाचार्या कहसलमनैश्च मन्त्रेयेशं प्रतिसन्दधुरविच्छे-2 8 दाय ॥

(183)

^{*} तदानीमेव तेष्वाचार्या।

य एवं विद्वान् यज्ञं यजेत, यरचैवं विद्वान् यज्ञेन यजते, सिंग्। यज्ञेन यजते, सर्वे चैव यज्ञं यजित ॥

तदेषाऽभिवदति—' आ देवानामपि पन्थामगन्म यच्छकवाम है प्रवोद्धम् । अग्निर्विद्वान् स यजात्सेदु होता सो अध्वरांत्स ऋतून् है याति ' इति ।।

> इति वोधायनीये गृहापरिभाषास्त्रे द्वितीयप्रइते षष्टोऽध्यायः

अथ द्वितीयप्रकृते सप्तमोऽध्यायः

सर्वेण

मि हे

न् क

बिशेडहिन शुची साती शुक्रवस्ती स्वरुङ्कती ।
हिविष्यमन्नमादाय ब्राह्मणान् सुसमाहितान् ।।
भोजियत्वोपसङ्ग् सुसंतृप्तेषु तेष्वथ ।
पुण्याहं वाचियत्वा तानिभवाद्य प्रणम्य च ।।
हिवेतायारश्चेतवत्सायारस्थालीपाकं तु पाचयेत् ।
गायज्याऽष्टमहकं तु सम्पाताभिहुतो भवेत् ।।
डमी तु तद्भुनं प्राह्म कुर्वीत प्रतिमन्त्रणम् ।
जवन्ये रात्रिपर्याये सर्वत्रोपगमस्स्मृतः ।।
प्रागमेषु तु दर्भेषु प्राक्तिशरां तु निपातयेत् ।
चतुर्होतारं मनसाऽनुदुत्य प्रणवेनाहुतिभवेत् ।।
प्वमुत्पादिताः पुत्रा न छुप्यन्ते कदाचन ।
न छुप्यन्ते कदाचनेति ।।

2

M

इति बोधायनीये गृह्यपरिमाषास्त्रे द्वितीयप्रके सप्तमोऽध्यायः Digitized by Madhuban Trust

षष्ठेऽहिन शुची स्नाती । यथो एतद्य त्किञ्चित् । अथ पर् ब्राह्मणः क्षत्रियरच समेत्यायाताम् । अजिनं वासस्सूत्रं वा द्वितीयम् । अव वै भवति ब्राह्मण एकहोता । अथ वै अवि निवीतं मनुष्याणाम् । अव ब्रीहिभ्यो यवेभ्यरच ।। ७।।

अथ वीहिभ्यो यवेभ्यइच । अथ वै भवति निवीतं मनुष्याणाम्। अथ वै भवति ब्राह्मण एकहोता । अजिनं वासम्ह्लं वा द्वितीयम्। अथ यदि ब्राह्मणः क्षत्रियइच समेत्यायाताम् । यथो एतह तिश्वत्। षष्ठेऽहिन शुर्चा स्नानौ ।। ७ ।।

> इति बोधायनीये गृह्यपरिभाषस्त्रेत्र द्वितीय: प्रश्नः समाप्तः

8

प्रा

इति बोधानीयगृह्यपरिभाषा समासा

अथ बोवायनगृह्यशेषहत्रप्रारम्भः

अथातस्सप्तवाक्ष्यज्ञानामुक्तं तच्छेषं व्याख्यास्यामः ।। १ पविलक्षरणं प्रोक्षणीसंस्कारं प्रणीताप्रणयनं सुक्सुवसंमार्जनमिति इर्शपूर्णमासवत्तृष्णीम् ॥ २

अथा मि परिस्तीय दक्षि गेना मि ब्रह्मायतने दर्भान् संस्तीयो तरेणा मि प्रागप्रान् दर्भान् संस्तीय तेषु पालाणि सादियत्वा तूणीं संस्कृता भिरिद्ध-रुतानानि पात्राणि कृत्वा विस्रस्येष्मं लिस्सर्वाभिः प्रोक्ष्य दर्भेषु दक्षिणतो ब्राह्मणमुपवेशयति कर्षा द्रिश्पणीमासवत्तूणीम् ।।

अरुतिमात्राः परिधयः आर्द्रो वा सत्वकाः॥

'प्रादेशमात्राण्येकविंशतिरिध्म्दारूणि भवन्ति हित ब्राह्मणेन व्याख्यातम् ॥

अथ यदि शम्याः परिद्धाति शमीमध्यदशम्याकृतयो बाऽरितः मात्राः ॥

अथेधममभ्यज्य परिसमिधं शिनष्टि ।।

स्वाहाकारेणाभ्याधायाघारावाघार्याज्यभागी प्रतिमुखं प्रवाहुग्जुहोति॥ प्रसिद्धमाग्निमुखात्कृत्वा सुवेण दन्यीमुपस्तीय पूर्वार्धादवदायापराधी-

दवद्यत्यभिघारयति प्रत्यनिक ।।

\$5

अध अध

गाम्।

ोयम् ।

श्चत्।

यदि पञ्चावत्ती स्याद्व्यीमुपस्तीर्थ मध्यात्पूर्वार्धाद्वदाबापरार्धादवब-स्यभिचारयति प्रत्यनिक्तः ॥

^{*} ख. बाह्यण उपविश्वति ।

कुवं निमृज्य यथादेवतं पुरोनुवाक्यामनूच्य याज्यया जुहोति ॥ ११
अथोपस्तीर्य सकृदुत्तरार्धात् स्विष्टकृतमवद्यति द्विरभिषारयित
प्रत्यनिक्तं ।।
तमन्तःपरिधि सादयित्वा यथाऽऽम्नातमाज्याहुर्तार्डु होति ॥
व्याहृतिभिरनाम्नातेषु ।।
अथ स्विष्टकृतमादायोत्राधिपूर्वा घें जुहोति पूर्वेण वाहोतं मेक्षणमनु
प्रहरति ।।
अथैनत् संसावेणाभिजुहोति ।।
दन्यीमप आनीय संक्षाळनमन्तःपि धि निनयति ॥ १॥
निर्णिज्य सुचं निष्टप्याद्भिः पूरियत्वा बहिःपरिधि निनयति ॥ १८
अथ समिधमाधाय जयान् जुहोति - ' चित्तं च स्वाहा ' इति ॥
त्रयोदश सुवाहुती हुँत्वा ऽभ्यातानान् जुहोति— 'अग्निर्भूतानामि
पतिस्स माऽवत्वस्मिन् ब्रह्मन्नस्मिन् क्षेत्रे स्यामाशिष्यस्यां पुरोधायामिस्
कर्मत्रस्यां देवहृत्यां स्वाहा ' इति ॥
HAIRAURI ZE WEST ! - C.
अथ राष्ट्रभृतो जुहोति— 'ऋताषा हृतधामाऽिमर्गन्धर्वस्स इदं म
ातं पातु तस्मै स्वाहा तस्यौषधयोऽण्सरस ऊर्जी नाम ता इदं ब्रह्म क्षं ।न्तु ताभ्यस्स्वाहा ' इति ॥ २१
एवमेवान्तादनुवाकस्यान्यत्र 'भुवनस्य पते, स नो भुवनस्य पते'
ते ॥
अथामात्यहोमान् जुहोति—'यदेवा देवहेडतम् ' इत्यन्तादनुवाकल

द्यामा

विवा

सल्ग

विश

शेषं

11 21

13

88

णमनु.

14

38

20

16

1

मिधि

स्मिन्

20

(डबरे

31

ब्रह्म

क्षतं

ते '

21

त्स

18

अथ प्राजापत्यां जुहोति—'प्रजापते न त्वदेतान्यन्यः' इति ॥	26
अथ सौ विष्टकृतं * जुहोति—' यदस्य कर्मणः' इति ।।	२६
स्रुवेण परिधीननक्ति ।।	२७
अथ गरिस्तगत्ममुल्लिप्याज्यस्थाल्यां प्रस्तरवद्वहिंग्क्त्वा तृणं प्रा	चेछ-
बामावनुप्रहृत्य तूर्णीं तृणं चाथ शम्या अपोद्य परिचीननुप्रहरति	२८
मध्यमं परिधिननुप्रहृत्याथेतरावुपसमस्यति ।।	२९
अथैनान् संस्रावेणाभिजुहोति ।।	३०
अथाग्रेणामि यथामातं हुतरोषं दत्वा रोषं कुर्यात	स्यत्र
विवाहरोषात् ।।	3 ?
तथैव परिषिञ्चति— 'अन्वमंस्थाः प्रासावीः ' इति मन्त्र	न्तान्
सन्नमयति ।।	३२
अथ प्रणीताभ्यो दिशो व्युन्नयति दर्शपूर्णमासवतूष्णीम् ।।	33
ब्राह्मणं विस्रज्य शेषं प्राइन।ति— ' आयुरसि, विश्वायुरसि' इ	
प्रार्याप आचम्य जठरमिभमृशति—' यत इन्द्र भयामहे, स्व	स्तिदा
विशस्यितः' इति द्वाभ्याम् ।।	३५
शेषमभिघारितं ब्राह्मणाय दद्यात् ॥	३६
ं न पत्त्रया हिववां भक्षणमन्यत्रोच्छिष्टमभिसम्पाताभिहुतानां पिण्ड	दानस्य
शेषं च तेन देवना दिन्द्रीय प्रमन नहीं दनात ।।	30

इति बोधायनीये गृह्यशेषे प्रथमप्रइते प्रथमोऽध्यायः

^{*} ख कृतीं। घ कृतिम्। † ख. 'अत्यत्र' इत्यिकम्। ्रेग. दाता।

अथ प्रथमप्रश्ने द्वितीयोऽध्यायः

ध्रार

अंदु

उपनयनादिरग्निस्तमीपासन इत्याचक्षते ।।

दारकाले दायाद्यकाले वा नित्यो धार्यः ।।

अनुगते प्राय्विचत्तं प्रसिद्धम् ।।

दिशन पाकयज्ञसंस्थानि दैवानि कर्माणि कियन्ते ॥

उपस्थानादि समानमन्यत्र प्रजासंस्कारात् ।।

प्रजासंस्काराधमन्यत्र ग्रुचौ देशे स् ण्डिलं वृश्वोल्लिनमध्ये प्राचीतं दक्षिणत एवमुचरतो मध्यादुदीचीनमेवं पश्चादेवं पुरस्तात् ।।

श्रोपासनादेकदेशं प्रणवेनाहृत्य व्याहृतिभिर्गियुष्यापि ।

श्रोत्रियागारात् ।।

एवमीपासनसुपसमाधाय 'मयि गृह्यम्यमे असि, यो नो वि पितरः' इति द्वाभ्यामात्मन्यग्गि गृहीत्वोपस्थानादि समानमापात्रसादनाह

कथमु खलु पात्रसादनानामानुपूर्वे भवति— आज्यस्थासी सं जुहूं च दवीं च प्रणीताप्रणयनं प्रोक्षणीपातं चरुस्थालीं मेक्षणं वैधार्व रिध्मप्रत्रश्चनान्येवमेवान्यानि द्वन्द्वं न्यांच्च न हीने नातिरिक्ते सादयित्॥

समानं कर्म सुक्संमार्जनात् ।।

सुनसुनं संमुज्य सुचि चतुर्गृहीतं गृहीत्वा पूर्णाहुति जुहोति-ते अग्ने समिधस्सप्त जिह्नः ' इति ।।

^{*} स्व. सर्वाणि ।

भौपायनादिशिप्रणयनं विद्यते ।। १२ अथ परिधानप्रसृति समानम् ॥ १३

अथाप्युदाहरन्ति—' असंस्कृताभिरद्भिः प्रोक्षणीभिरप्रोक्षितणात्रेहीम-श्रासंगर्जिनैः सुक्सुवैर्नाधिश्रिनपक्षेराज्येन न प्रचरितव्यं ; यदि प्रचरेद्यातुधाना अदुरा श्क्षांसि पिशाचा यज्ञं श्राहयेयुः ' इति ।। १८

> इति बोधायनीये गृह्यशेषे प्रथमप्रकृते द्वितीयोऽध्यायः

प्राचीत

नात्।

ने सूत्र वेधमार्ग

ते॥

अथ प्रथमप्रक्ने तृतीयोऽध्यायः

क्ष

अथातोऽपूर्व व्याख्यास्यामः ॥

परिसम्ह्य पर्युक्ष्य परिस्तीर्य परिपिच्योपसमाधायारुङ्कृत्य यावतामाः माहुना जुहोत्याद्यन्तयोज्यीहितिभिराज्याहुतिः परियानं प्रणीताप्रणयनं ब्रह्मी वेशनं च न विद्यते; विद्यते वा पूर्वैर्मन्त्रेरुपांशूक्त्वा ' उत्सृजत ' इत्युचैरे वोपकरूपयतीति विज्ञायते ।।

पाकयज्ञसंस्थानां न तिष्ठद्धोमो विद्यते; विज्ञायते च 'का विद्याराङ्क्यते सर्वास्ताः पाकयज्ञसंस्थाः ' इति ॥

अथ संस्थायामाद्यन्तयोः परिषेचनं यथा पुरस्तात् il

विज्ञायते—'नासिमत्के जुहुयाद्यदसमित्के जुहुयाद्यशाऽिहें । द्यात्तदत्तस्मात्समिद्वत्येव होतव्यम् ' इति ।।

> अनादिष्ट उपसमाधाय होतव्यमनादिष्ट उपहरंयैव होतव्यमिति॥ मेक्षणेन 'अमुप्से स्वाहा अमुप्से स्वाहा ' इति देवतं जहोति॥

अथाप्युदाहरन्ति—

ओ, पध्यहरू क्तावः पुष्पं काष्ठं मूरुं फरूं तृणम् । एतद्धहतेन होतन्यं नान्यत्कि ज्ञिद्चोदनात् ।। इति ।।

ओषध्यादिवद्धिहरणं प्राक्परिषेचनाद्धतद्दोषप्रदानं प्राशनं वैशे मुक्षि संस्रावहोमः प्रदक्षिणं चान्यत्रोपनयनात् ॥

^{*}ख ग. जिहेनासम्।

		प्रथमप्रदन तृत	यि Sध्यार	1:	93
	साविः	त्रीमश्रीयाशीयारिन प्रणयति	ते ॥	*	18
	अपवृ	ते कर्मणि लौकिकस्सम्पद्य	ते ॥		१२
	अथ	यद्युःकरेऽम्न्युपस्थानादि	समानं	निवर्तते पूर्णाहुतिस्समान	मत
हर्ध्वम्	11				१३

ह्ति बोधायनीये गृह्यशेषसूत्रे प्रथमप्रश्ने
नृतीयोऽध्यायः

13

वदामाः नहारि

जिहें औ

ति॥

ति ॥

वैक्षे

अथ प्रथमप्रश्ते चतुथों ऽध्यायः

सि

वि

मुर्

E

अथातस्थण्डिळविधि व्याख्यास्यामः— ॥

सिकतारचतुरङ्गुलं प्राचीनमुद्भृत्य पञ्चाङ्गुलिप्रमाणं परिचनत उर्व मङ्गुलिविरोषं दक्षिणत अध्वमङ्गुलिविहीनमुत्तरतः पञ्चप्रसं सिकतारगुक रुगुङ्गा अनादी अरिबमात्रं समचतुरश्रं प्रावप्यवणं स्थण्डिलं करोति।।

न लोष्ठेन न काष्ठेन न शर्करैन नखै: ।

काष्ट्रेन व्याधितस्त्यालोष्ट्रेन कुलनाशनम्।

श्रकरै: पुत्रनाशस्त्यात्रस्वैन-ध्विनाशनम् ।।

तसात्सुवर्णरजतताम्रशकलेन वीहिभियवैर्वा दमैस्तदङ्गुष्ठेन च म नाम्न्या चोपसङ्गृह्य तस्य मध्यतः प्राचीनं सन्ततमृजुमुल्लिलेत् । किंग्रेस किंमन्त्रमिति ! । ब्रह्मदेवत्यं 'ब्रह्म जज्ञानम् 'इति ।

तस्य दक्षिणतः श्राचीनं सन्ततमृजुमुल्लिन् । किंदेवरयं किंग मिति ! यमदेवरयं 'नाके सुपर्णम् 'इति ।।

तस्योत्तरतः प्राचीनं सन्ततमृजुमुल्लिखत् । किंदेवत्यं किंमन्त्रमिशि समदेवत्यं 'आप्यायस्य समेतु ते ' इति ।।

तस्य मध्यत उदीचीनं सन्ततमृ नुमुहिल्खेत् । किंदेवत्यं किंग मिति १ रुद्रदेवत्यं 'यो रुद्रो अग्नौ 'इति ।

तस्यः पश्चादुदीचीनं सन्ततमृजुमुह्छिलेत् । किंदेवत्यं किंगि मिति १ । विष्णुदेवत्यम् 'इदं विष्णुर्विचक्रमे 'इति ॥

तस्य पुरस्तादुदीचीनं सन्ततमृजुमुल्छिखेत्। किदेवत्यं कि^{त्री} (194) मिति !। इन्द्रदेवत्यम् 'इन्द्रं विश्वा अवीवृधन् 'इत्येतसात् स्थिण्डल-विधिर्भवति ।।

न कपालो न धूमो न ज्वालो न विस्फुटो न नम्रमुखो द्रप्सं पतितं मुखज्बलितं च वर्जियित्वा— 'देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽिह्वनोर्बाहुभ्यां पृष्णो इस्ताभ्यां मूर्भुवस्युवरोम् ' इत्याद्य भगवान् बोघायनः ॥ १०

> इति बोधायनीये गृह्यशेषे प्रथमप्रश्ने चतुर्थोऽध्यायः

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

- ऊर्ध इशुच्यः

् मा

विंदेश

किंगन

मेवि!

किंगत

铺棚

和和

अथ प्रथमप्रक्ते पश्चमोऽध्यायः

अथातस्सिकतादोषं व्याख्यास्यामः — ॥

भसा-केश-तुष-कपाल-शर्कर-तृण-अहिथ-पिपीलिकेराईसिक्ताहि वर्जयेत् ।।

भसाना यजमानक्षयः, केरोन स्नीमरणं, तुषेण पुत्रन्नं, कपालैरर्थनाक्षं सुर्करैर्दन्धुवियोगः, तृणेन कर्मक्षयः, अस्थिना ग्रामविनाराः, पिपीलिकैः गृ विनाशः, आर्द्रसिकतैन्याधिभयं भवतीत्याह भगवान् बोधायनः ।।

परि

ना

ब्रह

इति बोधायनीये गृह्यशेषे प्रथमप्रके पद्ममोऽध्याय:

अथ प्रथमप्रश्ने षष्ट्रोऽध्यायः

भशातः परिस्तरणविधि व्याख्यास्यामः ।।

नकतारि

र्धनाशं

8

दुर्भरिविच्छिन्न। ग्रॅरनखिच्छिने रिवर्ण हैरव्याधिकरद्ग्यम् हैरचतुरक्रूळाधिहैर्मूछं छिन्द्याद्धस्तसममाज्येनाभ्यज्य वा स्पृष्ट्याऽऽज्येन वा स्पृष्टेरद्भिरनुमृज्य
— 'देवस्य त्वा सिवतुः प्रसिवेऽहिननोर्बाहुभ्यां पूष्णो इस्ताभ्यां
परिस्तृणामि ' इति पुरस्तात्परिस्तीर्य, दक्षिणेन व्याहितिभः, पिर्वमेन
'उद्भयं तमसस्परि 'इति, उत्तरेण 'अम्न आयाहि वीतये 'इति, दक्षिणेनामिन ब्रह्मायतन उपवेश्य 'ओ भ्भुवस्सुवरों ब्रह्मन् ! ब्रह्मासि ; नमस्ते
ब्रह्मन् ! ब्रह्मणे ' इत्यासनं करूपियत्वोत्तरेणागिन प्रणीताभ्यः करूपियत्वा
'वरुणोऽसि धृतव्रतो वारुणमसि 'इति ।।

एतसात्परिस्तरणविधिव्यक्त्यातः ।।

3

इति बोधायनीयै गृह्यशेषे श्रथमप्रकृते षष्ठोऽध्यायः

अथ प्रथमप्रको सप्तमोऽध्यायः

प्रादे

ब्रह्मव

प्रतिप

देवत्य

विष्ण्

प्रजा

मुर्कु

कर्ता,

यजम

समिध

दिग्दे

इन्द्रते

देवत्य

देवत्रं

देवत्र

प्यमा

सर्वत्र दवीं होमानामष्टोत्तरशतं दभी: — द्वे हस्तपवित्रे, द्वे आसी प्रागुदीचीन। प्रेट्षोडश परिस्तरणं, दक्षिणतः प्रागमस्मप्तदश, पश्चादुदीचीन भैरष्टादशोत्तरतः प्राग्रेस्सप्तदश पात्राणा पश्च, सप्तदश ब्रह्मासनं, प्रणीताले है है, आज्यपवित्रे है, अभिद्योतने हे, दर्भा प्रे हे, पर्यप्रिका लक्सम्मा जैनं चतुभ्यं इति ।।

अरिबमात्रं षडङ्गुलं तिस्रइशम्याः परिधीन् कृत्वा मध्यमाङ्गुलित मिका क निष्ठिव ति स्थिविष्ठो मध्यमोऽणीयान् द्रार्घायान् दक्षिणतोऽणिष्ठो ही जहून उत्तरतोऽङ्गुष्ठपर्वमात्रमष्टादश याज्ञिकाः काष्ठाः प्रादेशमात्रं पवित्रं दर्भतल काभ्यामङ्गुष्ठपर्वमात्रं प्रोक्षणीमाज्यस्थालीं प्रस्थचतुर्भागं पूर्ण प्रस्कृति प्रणीताप्रणयनं चरुस्थाली प्रस्थमाहुतिप्रमाणं च नुरङ्गलमवदानप्रमाणमङ्गा दर्वीप्रमाणमेकविंगत्यङ्गष्ठं तस्या द्रयङ्गष्ठमुन्नं पञ्चाङ्गुष्ठं बिलमेले सुकप्रादेशमात्रमुच्छ्नं चतुरङ्गुळं बा कि श्चिह्क्षिणत उन्नतो भवति मेशणी होमद्वींप्रमाणमिति ह साह बोधायनः ।।

> इति बोधायनीये गृह्यशेषे प्रथमप्रक्ने सप्तमोऽध्यायः

(198)

^{*} चतुभगिपूर्णाम् (ग)।

अथ प्रथमप्रको अष्टमोऽध्यायः

अथ शुचौ समे देशे गोमयेन गोचर्ममात्नं चतुरश्रं स्थण्डिलं प्रादेशमात्रमुच्छ्तं चतुरङ्गलं वा किञ्चिद्क्षिणत उन्नतो भवति ॥ प्राचीनप्रवर्णं किंकामस्य टदीचीनप्रवर्णं किंकामस्य ? । प्राचीनप्रवर्णं ब्रह्मवर्चसकामस्योदी चीनप्रवणमञ्जाद्यक मस्य प्रागुदक्प्रवणं प्रजाकामस्य प्रतिप्ठाकामस्य ।।

आसने

दीचीना

र्णी वास

मिका

लमेको

क्षणि

उपलिप्तं वैधदेवत्यमुद्धत्यं नाकदेवत्यमवोक्षणं पितृदेवत्यं सैकतं सिन्धु, देवत्यमुल्लेखनं, यमदेवत्यं निरसनं, रुद्रदेव त्य स्पर्शनं, वरुणदेवत्यममिविधानं पुलिल विष्णुदेवत्यं विहरणं. वामदेवत्यं कर्म, गायच्याः परिस्तरणदर्भाज्यस्थालीस्नव-ष्ठो क्षि जहनां पृथिवीदेवत्यं सुक्सोमदेवत्यमाज्यं, वसुदेवत्यं पवित्रं, विष्णुदेवत्यं चरुः, र्भेक्ष प्रजापतिदेवत्यं मेक्षणं, अग्निदेवत्यं सम्माजनं, रुद्धदेवत्यं कूर्च, प्रजापतिदेवत्य-शद्विषं पुरकुम्भं, अटदेवत्यं प्रणीता, वरुणदेवत्यमञ्म, महेन्द्रदेवत्यं वासः, सोमदेवत्यं महुक्क कर्ता, बृहस्पतिदेवत्यं धूमं. *अतिथिदेवत्यमिध्मं, अभिदेवत्यं मध्यमपरिषिः, यजमानदेवत्यं दक्षिणपरिचिः, इन्द्रदेवत्यमुत्तरपरिचिः, वरुणदेवत्यमुर्ध्व-समिधी, सूर्यदेवत्यमिन्द्र-अग्नि-यम-नि ऋति-वरुण-बा्यु सोम-ईशाना अष्ट, ि रेवत्यं व्य ननं, वायुदेवत्यं गन्धं, अश्विनिदेवत्यं पुष्पं, गान्धवदेवत्यं धूपं रन्द्रदेवत्यं दीपं, भानु‡देवत्यं प्रयाजानूयाजं, ऋतुदेवत्यं पक्वं, प्रधान-देवत्यमुपहोगाः, यथालिङ्गदेवत्यं यत्र यत्र होमे मन्त्रविधानं तत्र तत्र, तिल्लङ्ग-देवत्यं परिषत् , ब्रह्मदेवत्यं सदस्याः सर्वदेवत्यमन्येषामनुक्ताना प्रजापति-देवत्यं योऽस्य दैवतं मन्त्रतः कर्मतो वाडिमज्ञाय जुहोति सोऽश्नुते श्रियमायु-ष्यमारोग्यं स्वग्यं च भवति ॥

^{*} ख. धुव। † ख. घूपं वायु। ‡ ख. अग्नि। (199)

अग्निहीनमनावृष्टिः मन्त्रहीनं तु ऋत्विजः ।

आज्यहीनं कुळं हन्ति स्वर*हीनं तु पत्नयः ॥

यजमानं दक्षिणाहीनमन्नहीनं तु राष्ट्रकम् ।

सर्वहीनं सदस्यानि नास्ति यज्ञसमो रिपुः ॥

तस्मात्सर्वप्रयत्नेन किश्चिद्रव्यस्समाचरेत् ।

श्रियःकामश्चरेत्सर्व समृद्धं सहदक्षिणम् ॥

एवं ऋषिविधानोक्तं मुनीनां तस्ववेदिनाम् ।

सर्ववेदाहिकं होमं सर्वलोकेषु प्जितम् ।।

सर्वलोकेषु प्जितमितीत्याह भगवान् बोधायनः ।।

明

ब्रह्म

मृत्

तस

प्रड

स्य

वर्त

अ

H

4

1

इति बोधायानीये गृहारोषे प्रथमप्रइने अष्टमोऽध्यायः

[&]quot; ख. स्वाहा | † ख. यज्वानम् । द्वै ख. सर्व वेदाइतं द्वावम् ।

अथ प्रथमप्रक्ते नवमोऽध्यायः

अथातः पुण्याहदेवता व्याख्यास्यामः—

विवाहस्याग्निः प्रीयतां, औपासनस्याग्निस्यप्रजापतयः प्रीयन्तां, व्यमेऽहन्युदुम्बरो, दशमेऽहन्यन्ते चित्र्याणि, स्थालीपाकस्याग्निः, गर्भाधानस्य ब्रह्मा, पुंसवनस्य प्रजापतिः, सीमन्तस्य धाता, विष्णुबलेस्सविता, जातकर्मणो मृत्युः, नामकरणस्य सविता, तस्यान्ते प्रजापतिः, उपनिष्कामणस्य सविता, तस्यान्ते चित्र्याणि, अन्नप्राशनस्य सविता, चौळस्य केशिनः तस्यान्ते प्रजापतिः, उपनयनस्येन्द्रश्रद्धामेधे इत्यन्ते विसर्गे सुश्रवाः, पुनरुपनयन-स्याप्तिः, अथ यदि ब्रह्मचार्यव्रत्यमिव चरेत्तिमन्नध्यायहोमे सविता समा-वर्तनस्य श्रीरिन्द्रो वा, शूलगवस्येशानः, प्रत्यवरोहणस्य सविता, उपाकमंत्रतेषु व सविता, वास्तुहोमस्य वास्तोष्पतिः, अन्ते प्रजापतिः, अद्भुतहोमस्येन्द्रेः, भन्ते प्रजापतिः, आयुष्यहोमस्याग्निरायुष्मान् , नक्षत्रहोमस्य नक्षत्रेष्टिष्कमष्टमी, प्रदोषस्येशानः, आमयणहोमस्यामयणदेवताः, सर्पबलेस्सर्पः*, आदित्यपुरोगा प्रहाः प्रीयन्ताम् :, अथैकोद्दिष्टस्यान्ते प्रजापतिस्तटाकादीनां वरुणो देवता, क्षिक्षेर्यक्षी, गृहशान्तिहोमस्यादित्यादिनवप्रहाः गर्भाधानादितन्त्रहोमस्य बसादयः प्रीयन्तामित्येवमन्येषां होमानां याज्यापुरोनुवाक्ययोर्देवता तस्यासी . प्रीयतामिति । सूतकान्ते प्रेतकान्ते प्रथमोदक्यान्ते च प्रजापतिः, कूरमाण्ड-होमस्यामयादयः, चान्द्रायणहोमस्याग्नयादयः अमयाधेयेऽग्नीषोमेन्द्राः, प्वमनादिष्टकर्मस् प्रजापतिः ।।

विभनादिष्टकम्यु प्रजापतिः ।। इति बोधायनीये गृह्यशेषे प्रथमप्रस्ते बह्यमोऽध्यायः

^{*} प्र— वावापृथिस्यवहेर्बावापृथिवी ' इत्विकम् । (201)

अथ प्रथमपरने दशमोऽध्यायः

पाः

1 3

प्रत

इत

यद

अ

N.

प्र

प्र

अथातः पुण्याहं न्याख्यास्यामः — II

शुचौ समे देशे दर्भान्दूवा धारयमाणाः चत्वारो ब्राह्मणा अरिक्तहस्स प्राङ्मुखा युग्मास्तिष्ठन्ति ।।

तेषां दक्षिणत उदङ्मुखो वाऽपिहितमुदकुम्भं धारयन्वाचयिता तम् दक्षिण बाहुमाश्रित्य पत्न्यस्तिष्ठन्ति ।।

पूर्णकुम्भमभ्यच्यं दर्भेष्वासीनो दर्भान्धारयमाणोऽनुज्ञां कुर्यात्— 'भवद्भिग्नुज्ञातः पुण्याहं वाचयिष्ये 'हति । ते प्रणवपूर्वं 'वाच्यताम्' इति प्रतिबृद्यः ।।

ओं स्थित्वा तेषां सपवित्रेषु पाणिषु जरुं ददाति—'ओमापः 'हित। 'शिवा आपस्तन्तु ' इति प्रत्यूचुः ।।

ततः 'गन्धाः ' इति गन्धं ददाति । 'सुगन्धाः पान्तु ' ही प्रतिगृह्णन्ति ।।

तेभ्यः 'सुमनसः' इति पुष्पं ददाति। ते 'सीमनस्यमस्य इति प्रतिगृह्णन्ति ।।

तेषां पाणिषु 'अक्षतम् ' इति अक्षतान्ददाति । अक्षतगर्वे नीहिमिश्रास्तण्डुला उच्यन्ते । 'अक्षतं चारिष्टं चास्तु ' इति प्रतिगृहिनि

ब्राह्मणा अभुक्ताश्चेत् 'ओमन्वाहार्यः' इत्योदनं द्दाति। 'स्वन्वाहार्योऽस्तु 'इति प्रतिगृह्णन्ति ॥

(202)

तेभ्यो 'दक्षिणाः ' इति दक्षिणां ददाति । 'स्वस्ति दक्षिणाः पान्तु बहुदेयं * चास्तु ' इति प्रत्युचुः । १०

ततो वाचियता दक्षिण जानुं भूमौ निधाय सन्यमुत्थाण्योदुङ्मुखः 'इडा देवहः' इति जपति। 'उदकुम्भमादायोपनिष्ठ' इति प्रस्यूचुः।। ११

ततो वाचियता 'मनस्समाधीयताम् ' इति 'समाहितमनसस्समः ' इतीतरे प्रत्याहुः ॥ १२

कर्ता 'प्रसीदन्तु भवन्तः' इति । 'प्रसन्नास्स्मः ' इति वाचयित्वा, यद्वा —सर्वेर्मन्त्रेरनवानं वदेत् ।। १३

'शान्तिरस्तु ; पुष्टिरस्तु ; तुष्टिरस्तु ; वृद्धिरस्तु ; अविघ्नमस्तु ; आरोग्यमस्तु ; शिवं कर्मास्तु 'इति । एवमेवेतरे प्रत्याहुः ।। १४

यद्देवत्यं भवति तस्य नाम गृह्णाति 'असी प्रीयताम् ' इति । स्वमेवेतरे ।।

वाचियता 'पुण्याहं भवन्तो ब्रुवन्तु ' औं पुण्याहम् ' इतीतरे प्रत्याहुः । एवमेव त्रिः ।।

ततः 'स्वस्ति भवन्तो ब्रुवन्तु ' इति । 'ओं खस्ति ' इतीतरे प्रत्यूचूः ।। १८

तते वाचियता 'ओं ऋदि भवन्तो व्रवन्तु ' इति । 'ओं ऋध्यताम् ' इतीतरे प्रत्याहुः ।।

हसाः

नम

त्—

ाताम्

9

इति।

, इंढि

HEQ '

विदेन

न्ति।

^{*} तः बहुलेयम् ।

बोधायनीयगृह्यपरिशेषस्त्रे

एवमेव त्रिवीचियत्वा 'ओ पुण्याहसमृद्धिरस्तु, 'अस्तु ' इति क्षे

यद्देवत्यं भवति तस्य नाम गृह्णाति—' असी प्रीयताम् ' इति ॥

31

देव

मार

पित

' प्रीयतामसी ' इति प्रतिब्र्युः ।।

अथ व्याहृतिभिर्म्भी जलं विसृज्योपविश्य सुरभिमत्याऽक्ति। भिर्वारुणीभिर्हिरण्यवर्णाभिः पावमानीभिव्यहितीभिरिति मार्जियित्वा पत्नी । प्रोक्षतीत्याह भगवान्बोधायनः ।।

> इति बोधायनीये गृह्यशेषे प्रथमप्रक्षे दशमोऽध्याय:

अथ प्रथमप्रक्ने एकाद्शोऽध्यायः

31

पत्नी र

31

अथ प्रहुते प्रसिद्धं जातकर्म कृत्वा, दशम्यां द्वादश्यां वा मातापित	री
स्तात्वा, गुच्यगारं कृत्वा पुत्रस्य नामधेयस्य निद्धीयातामिति ।।	?
ब्राह्मणानन्त्रन परिविष्य 'पुण्याहं स्वस्ति ऋदिम् ' इति वाचयित्व	II,
देवयजनोक्षेखनप्रमृत्याऽभिमुखात्कृत्वा, प्राजापत्येन स्केन जुहोति—'प्रजा	ब ते
न त्वदेतान्यन्यः ' इति षडभिरनुच्छन्दसम् ॥	2
जयप्रमृति सिद्धमाधेनुवरप्रदानात् ।।	3
ब्राह्मणानन्त्रेन परिविष्य 'पुण्याहं स्वस्ति ऋद्भिम् 'इति वाचयन	त्रा-
मास्मै दघाति नक्षत्रनामधेयेन ॥	8
द्वितीयमस्य नामधेयं गुह्ममस्यान्यदभिवादनीयमोपनयनकालान्मा	ता-
पितरौ संविदितौ भवतः ।।	ч
विज्ञायते च- 'तस्मात् द्विनामा त्राह्मणोऽधुकः ' इति ॥	Ę
'सोमयाजी तृतीयंं नामघेयं कुर्वीत 'इति विज्ञायते ॥	9
अयुगक्षरं कुमार्थे स्वस्ति श्रीसोम्येति दीर्घवर्णान्तम् ।।	2
अथाप्युदाहरित—' शर्मान्तं ब्राह्मणस्य, बर्मान्तं क्षत्रियस्य, गु	प्तान्तं
वेश्यस्य, भृत्यदासान्तं श्रदस्य दासान्तमेव वा ॥	
अथ यदि ब्राह्मणं न विन्देतीपासने ज्योतिष्मत्या पुत्रस्य	नाम
गृह्यात्युपतिष्ठते वा ॥	80

^{*} गः सोमयाजिनस्तिषमस्य । १००० विकास विकास । १००० विकास । १०० विकास । १००० विकास । १००० विकास । १००० विकास । १००० विकास । १०० विक

अथ नक्षत्राणि—रोहिणी-मृगर्शार्ष-मखा-चित्रा-ज्ये हा-शवण-शः कि रेवती-आश्वयुक्ष प्रथमाक्षरवृद्धिस्त्याद्रोहिण्यां रोहिणायेति । तथेतग्रह

तिष्य-आइलेषा-हस्त-विशाखा-अनुराधा-आषाढा-श्रविष्ठासु मुक्की बत्तिष्यायेति । तथेराणि ॥

11

SU

वाके

। इति

11

86

।। सिन

मात्

'E Pt

फल्गुन्यां फाल्गुनायेति ।।

स्वाती गुनर्वस्वोः स्वातये पुनर्वसव इति ।।

मुलाईयोः मुलकायाईकायेति ।।

प्रोष्ठपदासु प्रोष्ठपदाय प्रौष्ठपदायेति वा ॥

अपभरण्यामपभरणायापभरणायेति वा ॥

अमये कृत्तिकाय कार्तिकायेति वा व्याख्यातान्यमेहीतुः॥

ब्री वेषये कुमायें रोहिण्ये सुश्रिय गौयें खस्तीति ।।

इति बोधायनीये गृह्यहोषे प्रथमप्रइने प्रकादशोऽध्यायः

^{*} खः '' जयन्त्या इति । प्रकृत्यैव तिष्यायै चेति । फारंगुन्यै स्वर्षे पुनर्वस्त्रै इति । स्टाईयोराईकाये सूरकाये देति । प्रोष्ठपदासु निर्मर्षे क्र्यं चेति । जापभरण्यै कार्तिकायै गौरिण्यै '' इत्यधिकः पाठः ।

अध प्रथमप्रश्ने द्वादशोऽध्यायः

ति विक्

तराणि

मुख्ती

11

11

11

19

स्वार्थे राम्रते

सप्तमेऽष्ट्रे वा मासि कर्णवेष: ।।	?
ब्राह्मणानन्नेन परिविष्य 'पुण्याइं स्वस्ति ऋद्भिम् ' इति वाचियत्व	T-
su देवयजनोरु रेखनप्रमृत्या ऽ झिमुखार कृत्वा पका जुहोति—' श्रोत्रेण मद्रम	₹'
इति पुरोनुवाक्यामनूच्य ' येन प्राच्ये ' इति याज्यया जुहोति ।।	3
अथाज्याहुतीरुपजहोति — 'प्राणो रक्षति विश्वमेजत् ' इत्येतेना	नु-
गकेन प्रत्यृचम् ।।	3
स्विष्टकृत्पभृति सिद्धमाधेनुवरप्रदानात् ।।	8
अथाप्रेणामि वेणुवर्णेषु हुतशेषं निद्धाति—' समुद्राय वयुन	14
सिन्ध्ना पतये नमः ' इति ।।	4
	र्ण_
मातृणित 'गा ती त्रिष्टुप्' इति । 'द्विपदा' इत्युत्तम् ।।	E
अथ स्रोहितस्त्रेण वा वेणुस्त्रेण वा कणौं बझाति— 'वरुण	ास्य
स्कम्भनमसि ' इति ॥	9
श्रोभूते विद्यसयति— ' वरुणस्य स्कम्भसर्जनसि ' इति ।।	4
स्त्रण वा वेणुकाण्डेन वा वधयति ॥	9
अथाप्युदाहरन्ति—	
पुत्राय च दुहित्रे च समानि ब्राह्मणिकिया ।	
मन्त्रवद्गर्भ आजन्म जन्माच भावतं किये।।	90

† खः आवृतिः। (207) सर्वेषु व्याहृनीविद्यादनाम्नातेषु कर्मषु ।
होतव्या ब्रह्मम्तायश नाक्रियो ब्राह्मणो भवेत् ।।
अनिम्नियस्सूदः तस्माज्ञातोऽमिना द्विजः ।
नामधेयादि कर्तव्यमाकार्यादरणीकृतम्* ।।
मिथत्वा वाऽथ शकलान् सिमद्धे मन्त्रवत्तथा ।
उपनयनादिवा जिस्ने स्वयं चारणिमिम्निना ॥
सायप्रातिविधानेन सिमिद्धिस्तत्र ह्यते ।
गुरुशुश्रूषणपरस्समारोप्यात्मिन स्वयम् ।।
या ते अमेतिमन्त्रेणोपावरोहेति लोकिके ।
हुत्वा ब्रतानुचरितं समावृत्ते ई गुरोर्मतात् ॥
विवाहं विधिवत्कृत्वा गृहस्थाश्रममाविद्योत् ।
वैवाहिको विधिः स्त्रीणामीपनायनिकस्स्मृतः ।।
तावुमौ चारिणौ तस्मादौपासनमिति श्रुतिः ।

चतु

देवय

इति

अध्

प्रधा

दनुः

इति बोधायनीये गृह्यशेषे प्रथमप्रश्ने द्वादशोऽध्यायः

[्]री ख. पूताय । * ख. दरणीगतम् । † ख. रपनीयायवा ।

अथ प्रथमप्रक्ने त्रयोदशोऽध्यायः

अथ नक्षत्रहोम व्याख्यास्यामः संवत्सरे संवत्सरे षट्स षट्स मासेषु-
चतुर्षु चतुर्षु ऋतावृतौ मासि मासि वा कुमारस्य जन्मनक्षेत्रे कियेत ॥ १
ब्राह्मणाननेन परिविष्य 'पुण्याहं स्कित ऋद्भिम् ' इति वाचयित्वाऽथ
देवयजनोल्लेखनप्रभृत्याऽग्निमुखात्कृत्वा पका्उजुहोति — 'अग्निर्म्धां, भुवः '
इति द्वाभ्याम् ॥
अथ नक्षत्रदेवताभ्यो जुहोति यथानक्षत्रम् ॥ ३
' अनु नोऽद्यानुमतिरन्विदनुमते ' इति तृतीयम् ॥ ४
अथाज्याहुतीरुपजुहोति नक्षत्रदेवताभ्यो यथानक्षत्रम् ॥ ५
'चन्द्र नसे स्वाहा । प्रतीदृश्याये स्वाहा । अहोरात्रेभ्यस्तवहा '
अर्धमासेभ्यस्स्वाहा । मासेभ्यस्स्वाहा ' इति मासि मासि ॥ ६
'ऋतुभ्यस्स्वाहा ' इत्यृतावृत्ती ॥
'संवत्सराय स्वाहा ' इति संवत्सरे ॥
स्विष्टकृत्प्रभृति सिद्धमाधेनुवरप्रदानात् ॥
अन्नरोषं सगणः प्राश्चाति ।।
अथ संवत्सरे पर्यवेते प्रसिद्धमाग्निमुखात्कृत्वा पकाज्जुहोत्याग्नेयं
प्रधानदेवत्यम् ॥ ११
यथानक्षत्रं द्वितीयम् ।।
अनु नोऽद्यान्मित्रिः विदन्मित्रे देति वृतीयम् ।।
'नवो नवो भवति जायमानः, यमादित्या अंशुमाप्याययन्ति' इत्यान्ता
दनुवाकस्य ।।

अथ पूर्ववदाज्याहुतीरुपजुहोति नक्षत्रदेवताभ्यो यथानक्षत्रम् ॥ । 'चन्द्रमसे स्वाहा । प्रतीहरूयाये स्वाहा ' इत्येते : स्वाहा श्रीन्तादनुवाकस्य ॥

> स्विष्टकृत्प्रभृति सिद्धमाधेनुवरप्रदानात् ॥ नक्षत्रहोमो व्याख्यातः ॥

> > इति बोधायनीये गृह्यपरिभाषास्त्रे प्रथमप्रक्ते ऋयोदशोऽध्यायः

आप

इति

प्रियं

इति

इशा

चौट

प्रह

नेषू

उप

मुहि

पार

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

अथ प्रथमप्रक्ने चतुर्दशोऽध्यायः

11 1

ाहाको |

अथ वै भवति — 'श्रद्धा वा आपइश्रद्धामेवारभ्येति । यज्ञो वा आपो यज्ञमेवारभ्येति । वज्जो वा आपो वज्जमेव भ्रातृत्येभ्यः प्रहृत्य ' इति । आपो वै रक्षोन्नी रक्ष सामपहत्ये ' इति । 'आपो वै देवान प्रियं धाम ' इति । 'अमृतं वा अपास्तस्मादद्भिरवतांतमिमिषिञ्चन्ति ' इति । 'आपो वै सर्वा देवता देवता एवारभ्य ' इति 'आपो वै शान्ता- इशान्तामिरेवास्यशुचं शमयति ' इति ब्राह्मणम् ॥

तस्मात्यवित्रेण शान्युदकं करोति जन्मनक्षत्रे पुण्ये नक्षत्रे विवाह-चौळोपनयनसमावर्तनसीमन्ता झचाधेयान्यन्यानि मङ्गलकार्याणि प्रहोपरागे प्रहोत्याते वा द्विपारसु चतुष्यारसु भयं विन्देताथ शान्तिमारमेत ॥ २

युग्मान् ब्राह्मणान् सुप्रक्षाळितपाणिपादानप आचमय्य प्रतिदिशमासनेष्पत्रेश्य गोमयेन गोचर्ममात्रं चतुरश्रं स्थिविडलमुपलिप्य दर्भेषु प्राङ्मुखः
उपिवश्य दर्भान् दूर्वाश्च धारयमाणः पिवत्रपाणिस्स्थिविडलं कृत्वा प्रोक्ष्य लक्षणमुश्लिल्पाद्भिरभ्युक्ष्य दूर्वाभिद्भैरवकीर्यं गन्धोदकेनाभ्युक्ष्य पुष्पेरवकीर्यं ब्रह्मपात्रं स्त्रेण परिवेष्ट्य तेषु ब्रह्मपात्रं निद्धाति—'ब्रह्म जज्ञानम् ' इति ॥ ३

अथ तिरःपवित्रमप आनयन् जपति—'तत्सवितुर्वरेण्यम् ' इति ॥

यवाक्षततण्डुलानावपति—' मूर्भुवस्सुवरोम् ' इति ॥ अथ पुष्पैर्दूर्वाभिः फलैरवकीर्य दुर्वाभिः दभैः प्रतिच्छाद्याभिमृशति— शं नो देवीरभिष्ट्ये ' इति ॥

अन्वारव्धेषु जपति—' तत्सवितुर्वरेण्यम् ' इत्येतां पच्छोऽर्धर्चशोऽ-(211)

1ज

नवानमुक्तवा वेदादीन् जपति ॥

राक्षोधं 'कृणुव्य पानः प्रसितिम् ' इत्येनमनुवाकं 'मरे चित्र इत्यर्धर्चमवोद्धृत्य ' इन्द्रं वो विश्वतस्परि हवामहे जनेभ्यः ' इत्येतम्तुः 'यत इन्द्रभयामहे, स्विन्ति इ विशस्पतिः इति द्वाभ्यां ' महां इन्दः, सके इन्द्र ' इति द्वाभ्यां ' ये देवा। पुरस्पदः ' इति पञ्चभिः पर्या यैः 'अ रक्षोंने 'इति पश्च 'अग्निगयुष्मान् 'इति पश्च 'या वामिनदावरुणी 'ह चतस्रः 'यो वामिन्द्रावरुणी ' इत्यटी ' अमे यशस्वित् ' इति चतस्रः 🗤 भृतं 'ऋताषाड्तवामां ' इत्येतमनुवाकं ' नमो अस्तु मर्पेभ्यः ' तिस्मिरनुचच्छन्दसं पञ्च चोडा 'अयं पुरो हरिकेश: 'इति पञ्ची पर्या यैरप्रतिरथं ' अशुक्शिशानः ' इत्येतमनुवाकं 'शं च मे मयश्च हे इत्येतमनुवाकं विहव्यं 'ममाग्ने वर्ची विहवेष्वस्तु ' इत्येतमनुवाकं स 'अमेर्मन्वे ' इत्येतमनुवाकं सर्पाहुतीः ' समीची नामासि पाची दिक् कं षिड्भः पर्या यैः गन्धर्वाहुतीः 'हेतयो नाम स्थ तेत्रां वः पुरोगृहाः ' है षड्भिः अज्यानीः 'शतायुत्राय ' इति पञ्च ' भूतं भव्यं भ वेष्यत् इति मनुवाकं अथर्वशिरसं ' इन्द्रो दवीचो अस्थितः ' इत्येतमनुवाकं प्रताक्षि 'चक्षुषो हैंते मनसो हेते ' इति प्रतिपद्य ' आतृत्य पादयामसि ' हर ' प्राणो रक्षति विश्वमेजत् ' इत्येतमनुवा हं ' सिंह व्वाघ उत या एवरी इत्येतमनुवाकं ' अहमस्मि ' इत्येतमनुवाकं ता 'सूर्याचनद्रमसा' इत्येतमहा ' अभिनः पातुः ऋध्या सा, नवीनवः ' इत्येतैस्त्रिभिग्नुवाकैरुत्तमैलक्षी सुरभिमत्याऽिं छङ्जाभिर्वारणीभिहिंरण्यवर्णाभिः पावमानीभिन्यहिंगी 'तरछंयोरावृणीमहै 'इत्येतमनुवाकं 'नमो ब्रह्मण इति परिधानी त्रिरन्वाह ' इति ब्राह्मणम् ॥

प्रणवेनोत्थाप्य व्याहृतीभिः प्रोक्षति ॥

अथ दक्षिणां ददाति—पुरस्तादुपविष्टाय हिरण्यं ददाति दिल

CC-0. Public Domain, Vipin Kumar Collection, Deoband

र्जतं पश्चारकांस्यमुत्तरतो वासो ददाति ॥

20

अथ ग्रहगृहीतानां ज्वरगृहीतानां भ्तोपसृष्टानां मित्र बन्धुसुहृज्ज्ञाति-सिंत्सम्बन्धिबान्धवानां राज्ञां च राजपुरोहितानां च बालवृद्धान्तर्वातिपापरो-गिरीध रोगिकृशातुरान् प्रोक्षति ॥ ११

हस्त्यश्चोष्ट्गोमहिष्यजाविकभृत्यांश्च घनधान्यानि च प्रोक्षति ॥ १२

एवमेकरात्रं त्रिरात्रं पञ्चरात्रं सतरात्रं नवरात्रमित्यपपुनर्मृत्युं जयतीत्याह भगवान् बोधायनः ॥ १३

> इति बोधायनीये गृह्यशेषे प्रथमप्रदने चतुर्दशोऽध्यायः

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

चिर्स तमनुक सक्ते

ं अहा । इति

स्रः रष्

पञ्चिति यश्चिते केस्

क् क

त् इते। मत्याङ्गा

इत्यत इत्यत पृदाकी

ष्ट्रपाण तिमनुद्

हपहोंके हिनीरि रेधानीर

दक्षिण

अथ प्रथमप्रक्ते पञ्चदशोऽध्यायः

EG F

इति

इति

माद

सम्म

' बृ

ब्रह्म

अथातः प्रतिसरबन्धं व्याख्यास्यामः— यस्मिन् दिने नान्दीमुखं कुर्यात्तस्यां राज्यां प्रदोषान्ते प्रति भारभेत ।।

गुनी समे देशे गोमयेन गोचर्ममात्रं चतुरश्रं स्थिण्डिलमुक्ति युग्मान् ब्राह्मणान् सुप्रक्षाळितपाणिपादानप आचमय्य प्रतिदिशमासनेप्के परचात्प्राङ्मुख आचार्य उपविशति ॥

तस्य दक्षिणं बाहुमन्वितरः ॥

अथ इस्तमात्रं सैकतं* स्थिण्डलं कृत्वोल्लिख्याद्भिरभ्युक्ष्य स्थितः मध्ये प्रागमान् दर्भान् संस्तीर्य तेषूपि कुम्भं निधाय व्याह्नतीभिरशुद्धे पूरियत्वा दूर्वाक्षतफलरवकीर्य गन्धपुष्पधूपदीपैरुदकुम्भमभ्यच्ये दूर्वाक्षे प्रतिच्छाद्योत्तरतः शालितण्डुलस्योपिर प्रतिसरस्त्रं गन्धानुलिप्तं कि आचार्यमुखांस्त्रीन् प्राणायामान् धारियत्वा उदकुम्भमन्वारभ्य सावित्री कि — 'तत्सिवतुर्वरेण्यम् ' इत्येतां पच्छोऽर्धर्चशोऽनवानमुक्त्वा वेषि जपति ॥

राक्षोन्नं 'कृणुष्व पाजः ' इत्येतमनुवाकं 'अग्ने यशस्ति' चतस्र आप्यं 'हिरण्यवर्णादशुचयः पावकाः ' इत्येतमनुवाकं ' पवमार्कं वर्जनः ' इत्येतमनुवाकं वरुणसूक्तम् ' उदुक्तमं वरुण पाशम् ' इति "

^{*} ग· वीहिमिर्यवैर्वा।
† स. भाचार्यमुखाः।

हृत पहुंचं विष्णुसूक्तं 'विष्णोर्नुकम्' इति पहुंचं प्रश्च दुर्गाः 'जातवेदसे' इति प्रश्च दुर्गाः 'जातवेदसे' इति श्रीसूक्तं 'हिरण्यवणां हरिणीम् 'इति पश्चदश्चे 'नमो ब्रह्मण इति परिधानीयां त्रिरन्वाह 'इति ब्राह्मणम् ॥

प्रणवेनोत्थाप्य व्याह्तीभिस्सुरभिमत्याऽिक्ठङ्गाभिः प्रोक्ष्य प्रतिसरस्त्र-मादाय वासुकि ध्यात्वा अङ्गुष्ठेनोपकि िष्ठकाभ्यां त्र्यम्बकेन त्रिरूध्व भस्मना सम्मृज्य 'अग्निरायुष्मान् ' इति पञ्चभिः तस्य दक्षिणहस्तं गृहीत्वा 'बृहत्ताम ' इति बध्वा स्त्रीणां वामहस्तं, भस्मना घृतस्कतेन 'यो ब्रह्म ब्रह्मणः ' इत्यष्टचैन रक्षां कुर्यादित्याह भगवान् बोधायनः ॥ ७

> इति बोधायनीये गृहाशेषस्त्रे प्रथमप्रस्ने पञ्चद्शोऽध्यायः

ने प्रतिह

लम्पि

सनेषू पके

स्थिविड्स

र्श्रद्वीत

द्वीभि

नेत्री जा

वेदार

वन् ।

न्यान्त

इति ग्

निर्

अथ प्रथमप्रक्ते बोडशोऽध्यायः

वति

बार्ग

इव उ

अथातो महातिथ्यविष्टिक् मी ग्हारान् व्याख्यास्यामः — अश्रद्धानमशुचिमजपं त्यक्तमङ्गळम् । महा नयन्ति सुव्यक्तं पुरुषं यमसादनम् ॥ महाणामुमचेष्टानां नक्षत्रपथचारिणाम् । उपचारान् प्रवक्ष्यामि शान्त्यभे तु यथाविधि ॥

मासिमास्यृतावृतावयने चन्द्रग्रहे स्थिग्रहे विषुवे शुभाशुभे निम्हे बा तद्भ्हाणामातिथ्यं संवत्सरादिप प्रयुज्जानस्सर्वान् कामानवामोतीति ॥

उक्तमेकाग्निविधानम् ।।

एको वा विषमस्थस्स्यात्सर्व एवाचनीया भवन्ति ॥

भास्कराङ्गारकी रक्ती श्वेती शुक्रनिशाकरी।

सोमपुत्रो गुरुश्चेव तावुमी पीतकी स्मृती ।।

कृत्णं शनैश्चरं विद्याद्राहुं केतुं तथैव च।

महवर्णाने पुष्पाणि प्राज्ञस्तत्रोपकरुपयेत् ॥

बलीश्चैवोपहारांश्च गन्धमाल्यं तथैव च ।

यथाक्रमेणोपहरेतसर्वेषामानुपूर्वशः ॥ इति ॥

अर्कसमिधमादित्याय खादिरमङ्गारकायौदुम्बरं शुकाय पालांशं से सापामार्गे बुधायाधारथं बृहस्पतये शमीमयं शनैश्चराय राह्वे दूर्वाः के कुशा इति ॥

सर्वेषामलाभे पालाशीर्वा । ब्राह्मणानेनेन परिविष्य पुण्याहं 'र्ह्म **ऋदिम् ' इ**ति वाचयित्वाऽथ देवयजनोल्लेखनप्तमृत्याप्रणीताभ्यः कृत्वा हर्ह्म

निर्वपति ॥

(216)

अथोपोत्थायाग्रेणामि तण्डुँहैः स्थण्डिलं कृत्वा प्रहदेवता अ	ावाह-
बति ॥ मध्ये तु भास्करं विद्यालोहितं दक्षिणेन तु ।	11
पूर्वे तु भार्गवं विद्यात्पूर्वदक्षिणतश्शशी ॥	१२
पूर्वीतरे बुधं विद्यादुत्तरे तु गुरुं तथा ।	
पश्चिमे तु शिंव विद्याद्र। हुं दक्षिणपश्चिमे ॥	१३
पिश्चमोत्तरतः केतुः प्रहस्थानं विधीयते । दक्षिणोत्तरभागे तु साधिप्रत्यधिदेवताः ॥	18
वृत्तमादित्याय त्रिकोणमङ्गारकाय पञ्चकोणं शुकाय चतुरश्रं	
बाणं बुधाय दीर्घचतुरश्रं बृहस्पतये धनुरशनैरचराय सहते शूप	
ध्वजमिति ॥	१५
अईइशुको बुधः पूर्वी गुरुरुत्तरतोमुखः ।	
पश्चिमे तु शनिश्चन्द्रः शेषा दक्षिणतोमुखाः ॥	18
यवा आढक्यस्तण्डुलाइश्यामाका मुद्गमेव च	
चणकास्तिलमाषाइच कुळुत्थाइच क्रमात् क्षिपेत् ॥	१७
अमीरवरी भास्करस्य भूक्षेत्रेशी कु जस्य हि ।	
इन्द्राणीन्द्री सितस्याथ ह्यापो गौरी निशापतेः ॥	16
विष्णुर्विष्णुर्वुधस्येन्द्रमरुत्वान् ब्रह्म वै गुरोः । शनेः प्रजापतियमी राहोस्सपेस्तु निर्ऋतिः ॥	29
केतोः ब्रह्मा च चित्रश्च स्वस्वमन्त्रेस्त्वनामिः।	
छोकपालान् दुर्गविन्नक्षेत्रवास्तुत्रियम्बकान् ।।	₹•
अभयंकरमृत्यू च ह्यांग्रं वैश्वानरं क्रमात् ।	
आवाइयेद्य हतिभिधेजेद्वयद्योपचारकैः ॥	28
परिधानप्रभत्याऽग्रिमखात्कत्वा ' आ सत्येन ' इत्यादित्याय	' अग्नि-

जनमन्स

शंकी

र्मूर्या 'इत्यङ्गारकाय 'प्रवरशुकाय 'इति शुकाय 'आप्यायस्व 'इति सोमाय ' उद्बुध्यस्व 'इति बुधाय ' बृहस्पते अति यदयी अहीत् 'इति बृहस्पतये 'शं नो देवीरिमप्रये 'इति शनैश्चराय 'कया निश्चत्र आ भुवत् 'इति राहवे 'केतुं कृण्वन् 'इति केतवे ।।

सस्न

HER

ग्रम्ब

युतं प

कृद्व

'सो

आपो

चतस

र्षिय

पृथुव

शंयु

काय

शनै

20

'पुरोनुवाक्यामनूच्य याज्यया जुहोति सदेवस्वाय 'इति बाह्मणम्॥ यत्रैकाऽझाता स्याचां द्विरभ्यवर्तयेत् 'तस्सवितुर्वरेण्यम् ' इत्यनुदुः त्याझातया जुहोति वा ।। २४

नवानां प्रहाणां पकं हृत्वा घृतान्वक्तानां समिधामष्टसहस्रमष्टशतम्यः विशतिं वा जुहुयात्प्रत्यृचं हिवषो जुहुयात् प्रत्यृचमाज्यस्य जुहुयात्प्रत्यृचम्॥

गुळोदनमादित्याय हिन्यमन्नमङ्गारकाय घृतोदनं शुकाय घृतपास सोमाय क्षीरोदनं बुधाय दध्योदनं बृहस्पतये तिलपिष्टमिश्रमाषोदनं शनैश्चरा राहो: मांसोदनं केतो: चित्रोदनमिति ।।

सर्वेषामलामे हिवष्यं वा ।।

यदाऽष्टसहस्रं तदाऽधिवत्यधिदेवतानामष्टाविशति यदाऽष्टशतं तदाऽ ष्टावष्टौ यदा विशति तदा तिस्रस्तिस आहुती जुहुयादेवमेव स्रोकपास दीनाम् ॥

'अग्निं दूतं, येषामीशे ' इत्यादित्याय । 'स्योना पृथिवे, क्षेत्रस्य पते ' इत्यङ्गारकाय । 'इन्द्राणीं, इन्द्रं वो विश्वतः ' इति शुक्राय । 'अप्नु मे सोमो अब्रवीत्, गौरी मिमाय ' इति सोमाय । 'विष्णोर्नुकं, विष्णो रगटम् ' इति बुधाय । 'इन्द्रं मरुत्वः, ब्रह्म जज्ञानम् ' इति बृहस्पतये । 'प्रजापते, इमं यम प्रस्तरम् ' इति शनैश्चराय । 'आयङ्गौः, यत्ते देवी ' इति राहवे । ब्रह्मा देवानं, सचित्र चित्रम् ' इति केतवे ।।

'त्रतारमिन्द्रम् , अग्निर्दा द्रविणम् , यमो दाधर पृथिवीम्।

इति

इति

त्र आ

23

णम्॥

यनुदु.

38

मष्टाः

वम्॥

पायसं

श्चराय

38

20

तदाऽ-

पाला-

26

थिवि,

इति

नाय ।

ब्रह्म

इति

वानां,

39

ीम्,

ब्रमुन्दन्तम् , सधमादो द्युझिनीः, आनो नियुद्धिः, सोमो धेनुम् , सहस्र णि महस्या 'इति लोकपालानाम्।। 30 ' जातवेदसे, गणानां त्वा. क्षेत्रस्य पतिना वयम् , वास्तोप्पते, ग्रम्बकं यजामहे, यत इन्द्र भयामहे, स्वस्तिदा विशस्पतिः, ये ते सहस्रम-यतं पाशाः, मूर्घानं दिवो अरति पृथित्याः ' इति दुर्गादीनाम् ।। एवमेव हुत्वाऽऽज्यमिश्रतिलत्रीहिभिज्योहितिभिहुत्वा सर्वसात्सकृत्स-इद्रवदाय द्विग्भिघार्य स्विष्टकृतं 'अर्यमणम् ' इति पुरोनुवाक्यामनूच्य 'सोमं राजानम् ं इति याज्यया जुहोति ॥ मेक्षणमभ्याधाय जयप्रभृति सिद्धम् ।। 33 ' मूर्घानं दिवो अरितम् ' इति पूर्णां हुत्वाऽप्रेणामि प्रहानभ्यर्चयित आपो हिष्ठा मयोभुवः ' इति तिस्रिभिः हिरण्यवर्णार्शुचयः पावकाः ' इति चत्रिमः 'पवमानस्युवजनः' इत्येतेनानुवाकेन मार्जियित्वा स्वस्वनामभिस्त-र्षिरवा स्वेन स्वेन मन्त्रेण गन्धपुष्पधृपदीपैरभयच्ये बलिमुण्हत्य <u> शुकाचपहारांश्च द्रवा समस्कृत्य प्रवाह्य जघनेनाम्निमुपविश्याद्भिर्माजैयति</u> — 'आपो हिष्ठा मयोभवः ' इति तिसृभिः देवस्य त्वा ' इति तिसृभिः शंयवाकेन च।। अथ दक्षिणां ददाति — कपिलां घेनुमादित्याय गक्तमन्ड्वाहम्झार-काय रजतं शुकाय शङ्खं सोमाय काञ्चनं बुधाय वासो वृहस्पतये कृष्णां गां 34 शनैश्चराय राहवे छागं केतवे कुझ।मिति ॥ ३६ सर्वेषमलाभे हिर्ण्यं वा ।। 36 येन बा तुष्येदाचार्यः ॥

> भथाप्युदाहरित — यथा समुतिथतं घोरं यन्त्रेण प्रतिहन्यते ।

ग. भाचार्याय धेनुं ददाति।

30

30

80

81

83

83

88

विधा

द्विभु

पतावि

प्रदृष्टि

एवं समुत्थितं घोरं शीव्रं शानित नयेःसदा ।।

यथा शस्त्रव्ररणात् कवचं भवति निवारणम् ।

एवं दैवोपघातानां शान्तिभवति वारणम् ।।

अहिंसकस्य दान्तस्य धर्मार्जितधनस्य च ।

नित्यं च नियमस्थस्य सदा सानुग्रहा ग्रहाः ।।

ग्रहा गावो नरेन्द्राश्च ब्राह्मणाश्च विशेषतः ।

पूजिताः पूजयन्येते निर्दृहन्त्यवमानिताः ।।

ईश्वरं भास्करं विद्यात् स्कन्धमङ्गारकं तथा ।

शुक्रं शचीपति विद्यादुमां चैव निशाक्ररम् ।।

बुधं नारायणं विद्याद्गह्माणं च बृहम्पतिम् ।

यमं शनैश्वरं विद्यादाहु कालं तथैव च ।।

केतुमिममयं विद्यादेव देवा यथा ग्रहाः ।

देवता ग्रहरूपेण दर्शयन्ति शुभाशुमम् ।।

दर्शयन्ति शुभशुभमित्याह भगवान् बोधायनः ।।

इति बोधायनीये गृह्यशेषे प्रथमप्रइने षोडशोऽध्यायः

^{*} ग.ं स्यात्।

३८

39

80

81

83

83

88

अथ प्रथमप्रश्ने सप्तद्शोऽध्यायः

† अथ नवसहपूजाविधिः—

नैकोक्यदीपकं देवं गुणरूपं त्रयीमयम् ।

स्थापयामि महाभक्त्या भास्करं प्रह्नायकम् ।।

मध्ये वर्तुलाकारमण्डले प्रत्यङ्मुखं कलिक्नदेशजं काश्यपगोत्रजं विधामित्रार्षे विशाखानक्षत्रजं त्रिष्टुप्छन्दसं कपिलाग्निकं पद्मासनं पद्मवर्षे हिमुजं रक्तवस्त्रं क्कागन्धं माणिक्थरलाभरणभूषितं किरीटिनं रक्तच्छत्रध्वज-पत्निकं छन्दोमयहरितसप्ताश्चं सप्तरज्जुकमेकचकं रक्तं रथमारुह्य दिव्यं मेरं प्रक्षिणीकुवाणं प्रहमण्डले प्रविष्टमधिदेवताऽमि प्रत्यधिदेवतारुद्रम् ॥ २

वन्दे रिव द्युमिणमम्बुरुहे निषणं दोभ्या द्यानमरुणाम्बुरुहे प्रहेन्द्रम् । माणिक्यभूषमरुणांशुकगन्धमारुयैः भ्राजन्तमकमितद्युतिमञ्जिमित्रम् ॥ किपिले सर्वदेवानां पूजनीया सुरोहिणी । सर्वदेवमयी यस्मादतद्यानित प्रयच्छ मे ॥ जपाकुसुमसंकाद्यं काद्यपेयं महाद्युतिम् । तमोहरं कल्मषन्न भास्करं प्रणमाम्यहम् ॥ दीवाकरं दीतसहस्ररिंम तेजोमयं जगतः कर्मसाक्षिम् । मित्र भानुं सूर्यमादि प्रहाणां रिव सदा शरणमहं प्रपद्ये ॥

3

8

4

E

^{*} ख. पुत्तकमात्रे दश्यतेऽयमध्यायः । (221)

रक्तस्राम्बरालेपं गदाशक्त्यसिश्क्लिनम् । चतुर्भुजं मेषगमं भारद्वाजं घरासुतम् । रक्तकाञ्चनसङ्काशं रक्तिक्जलकसन्निभम् । स्थापयामि महारौदं रुद्रमूर्ति महाबलम् ।।

सूर्यस्य दक्षिणादिग्मागे त्रिकोणाकारमण्डले दक्षिणाभिमुखमवन्ती-देशजं भारद्वाजगोत्रजं जामदश्यार्षं गायत्रीछन्दसं धूमकेत्विशकं खङ्गशक्ति शूलगदाधरं चतुर्भुज रक्ताम्बरधरं रक्तविद्रुमरलाभरणभ्षितं किरीटिनं रक्त च्छतध्वजपताकिन रक्तमेषवाहनमिश्रजरक्ताष्टाइवं काञ्चनं रथमारुह्य दिश्रं मेरुं प्रदक्षिणीकुर्वाणं ग्रहमण्डले प्रविष्टमधिदेवताभूमिं प्रत्यधिदेवताहेत्। पालम् ।।

मार्गव

रण्डन

श्वेतन

दिव्यं

देवते

रक्तस्रगन्धवासा करविधृतगदाशक्तिलङ्गत्रिश्रूलः
भारद्वाजिक्षणित्रो वसुमितितनयो लोहिताङ्श्युभाङः ।
मेषव्याव्रध्वजोऽर्भद्युतिसदृशमहाकुण्डलाश्चिष्टकर्णः
पायाद्भास्वित्करीटाङ्गद्वलयलसिद्धुमालङ्कतो नः ।।
धर्मस्त्वं वृषद्भपेण जगदानन्दकारक ।
अष्टम्तरिधिष्ठान अतश्शान्ति प्रयच्छ मे ।।
धारणीगर्भसम्भूतं विद्युत्काञ्चनसित्तभम् ।
कुमारं शक्तिहस्तं च लोहिताङ्गं नमाम्यहम् ।।
सहेश्वरस्याननस्वेदिबन्दोभूमौ जातं रक्तमाल्याम्बराह्यम् ।
सुदीधितं लोहिताङ्गं कुमारमङ्गारकं सदा शरणमहं प्रपद्ये ।।

११

शुक्रं शुक्रतनुं इवेतवस्राढ्यं दैत्यमन्त्रिणम् ।	
मार्गवं दण्डवरदकमण्डल्वक्षसूत्रिणम्।।	18
कुन्दपुष्पसमानाभं मुक्ताफलसमप्रभम् ।	
स्थापयामि महाशान्तं भृगुं दैत्यगुरुं प्रभुम् ॥	१५

सूर्यस्य पूर्वदिग्मागे पञ्चकोणाकारमण्डले प्राङ्मुखं भोजकटकदेशजं मर्गवगोत्रजं शौनकार्षे तिप्यनक्षत्रजं त्रिष्टुप्छन्दसं हाटकाग्निकं स्वेतमक्षसूत्रग्रिक्मण्डलुवरदचतुर्भुजं स्वेताम्बरगन्धमाल्यवज्ररताभरणभूषितं किरीटिनं वितच्छत्रध्वजपताकिनं स्वेताश्ववाहनं भूसम्भवस्वेतदशास्वं स्वेतं स्थमारुख दिव्यं मेरुं प्रदक्षिणीकुर्वाणं प्रहमण्डले प्रविष्टं अधिदेवतेन्द्राणी प्रत्यिवितेन्द्रम् ॥

वन्ती

হাকি

दिवं

ताक्षेत्र.

20

21

23

13

बन्दे विराजितसितांशुकगन्यमार्यं	
अच्छाश्वगं तनुविराजितवज्ररतम् ।	
दोर्भिस्तदण्डवरकुण्डिकमक्षसूतं ।	
बिभ्राणमासुरगुरुं भृगुपुत्रमीड्चम् ।।	१७
विष्णुस्त्वमश्चरूपेण यस्मादमृतसम्भवः । विष्णोरकस्य वाद्यः स्यादतक्शान्ति प्रयच्छ वे ।।	16
हिमकुन्दतुषाराभं दैत्यानां परमं गुरुम् । सर्वशस्त्रपदातारं भागवं प्रणमाम्यहम् ॥	१९
वर्षप्तवं चिन्तितार्थानुकूलं नयप्रधानं विनयोपपन्नम् । तं भागवं योगविशुद्धसस्वं शुक्रं सदा शरणमहं प्रपदे ।।	२०

इवेतवस्रधरं इवेतदशाइवरथवाहनम् । द्विभुजं साभयगदमात्रेयं सामृतं विधुम् ।। शान्तं नक्षत्रनाथं च रोहिणीवस्त्रमं प्रभुम् । कुन्दपुष्पोज्जवस्राकारं स्थापयामि निशाकरम् ।।

31

33

गोत्र

गदा

रछत्र

मेहं

विष्ण्

सूर्यस्याग्नेयदिग्मागे चतुरस्राकारमण्डले प्रत्यङ्मुखं यमुनादेशजमान्नेय गोत्रजमात्रेयाप कृत्तिकानक्षत्रजं गायलीछन्दसं पिङ्गल।ग्निकं अभयगदामं द्विभुजं इवेताम्बरगन्धमाल्यमुक्ताभरणभ्षितं किरीटिनं इवेतच्छलध्वजपताहितं वारिसंभ्तदशाइवं लिचकं श्वेतरथमारुद्य दिव्यं मेरुं प्रदक्षिणीकुर्वाणं प्रमण्डले प्रविष्टमधिदेवतापं प्रत्यधिदेवतागौरीम् ।

> द्वेताम्बरस्रगनुलेपनमितनेल-जातं दशाश्वरथवाहनमोपधीशम् । दोभ्यौ धृताभयगदं भपति सुधांशुं श्रीमत्सुमौक्तिकथरं प्रणमामि चन्द्रम् ।।

28

पुण्यस्त्वं शङ्ख पुण्यानां मङ्गळानां च मङ्गळम् । विष्णुना विधृतो नित्यमतइशान्ति प्रयच्छ मे ।।

24

दिधशङ्खतुषाराभं क्षीरोदार्णवसम्भवम् । नमामि शशिनं भक्त्या शम्भोर्मकुटभूषणम् ।।

२६

20

यः कालहतोः क्षयवृद्धिमेति यं देवताः पितरो वा पिवन्ति । तं वै वरेण्यं ब्रह्मन्द्रवन्द्यं सोमं सदा शरणमहं प्रपद्ये ।। पीतस्रगन्धवस्त्राट्यं स्वर्णामं च चतुभुजम् । शक्तिचर्मासिगदिनमात्रेयं सिंहगं बुधम् ।। २८ चाम्पेयपुष्पसङ्काशं विशुद्धकनकप्रभम् । स्थापयामि महासोम्यं दुधं सोमात्मजं प्रभुम् ।। २९

सूर्यस्येशानदिग्भागे बाणाकारमण्डले १। इसुखं मगधदेशजमात्रेयगात्रजं भागद्वाजार्षे श्रविष्ठानक्षत्र जं त्रिष्ठुप्छन्द्यं जाठर मिकं शक्तिसङ्गचर्मगाद्याधरं चतुर्भु जं पीताम्बरगम्बमाल्यमरकतरत्वाभरणभ्षितं किरीटिनं पीतच्छत्रध्वजपताकिनं पीतिसिंहवाहनं वाय्यमि नपीताष्टाद्वं पीतं रथमारुद्य दिन्यं
भेरं प्रदक्षिणीकुर्वाणं ग्रहमण्डले प्रविष्टं अधिदेवताविष्णु प्रत्यधिदेवताविण्णम् ।।

३०

वन्दे बुधं मरक नोज ज ज छ देहका नित पीता म्बरहा ग नुलेपन भूषिता झ म् । शिंक च दे भिंग्सिच भंगदा दधानं सिंह ध्व जं शशि सुतं बुध मित्रवंश म् ॥ हिरण्यगर्भगर्भ मे स्थं हेम बंजं विभावसीः । अनन्त पुण्यफलद मत रूजा नितं प्रयच्छं मे ॥ भिंग् कुंगुलिका भासं रूपेणा प्रति मं बुध म् । सौ म्यं सौ म्यगुणो पेतं न मामि शिशनस्युतम् ॥ विशुद्ध बुद्धं श्रुत्तिकाल बोधं सद्व श्राहरं सो मवंशप्रदीपम् । सुदीधितं छान्दसं विश्व रूपं बुधं सदा शरणमहं प्रपेशे ॥

31

33

नमात्रेय

यगदार्था

पतावित

णि प्रह

??

38

34

38

20

आङ्गीरसं देवगुरु पीतस्रग्गन्धवाससम् ।	
द्ण्डिनं दरदं पीतं साक्षसूत्रकमण्ड छुम् ॥	३५
कुन्दपुष्पसमानाभं तप्तकाञ्चनसित्रभम् ।	
स्थापयामि महाभक्त्या प्रसन्नवदनं गुरुत् ।।	36
	,,,

मुख

चर्मः

नील

देव्य

प्रत्य

सूर्यस्योत्तरदिग्भागे दीर्घचतुरश्रमण्डले उदङ्मुखं रसगोत्रजं वसि उ।र्षमुत्तराफलगुनीनक्षत्रजं त्रि दुण्छन्दसं शिख्यभिकं पीतमक्षस्त्र कण्डकमण्डलुवरद्चतुर्भुजं पीताम्बरगन्धमाल्यपुष्यरागरलाभरणभ्षितं किरीक्षि **पी**तच्छत्रध्वजपताकिनं विश्वस्पाख्यपाण्डुराष्टाइवं कांचनं रथमारह्य दिव मेरं पदक्षिणी कुर्वाणं ग्रहमण्ड हे प्रविष्टं अधिदेवतेन्द्रं प्रत्यिषदेवता बह्माणम् ॥

पीत।म्बरं तनुलसद्भृतपुष्यरागं केयूरहारमणि कुण्डलमण्डिताङ्गं । दण्डं बराक्षगुणकुण्डियुतं दघानं आङ्गीरसं सुरगुरुं हयगं नमामि ।। 36 पीतवस्त्रयुगं यस्माद्वासुदेवस्य वल्लभम् । प्रदानादस्य मे विष्णु : प्रीतो भवतु सर्वदा ।। 39 देवतानामृषीणां च गुरुं काञ्चनसन्तिभम् । सुवन्दं त्रिषु छोकेषु प्रणमामि बृहस्पतिम् ।। 80 बुद्ध्या समो यस्य न कश्चिद्दन्यो मति देवा उपजीवन्ति यस्य। प्रजापतेरात्मजं धर्मनित्यं बृहस्पति सदा शरणमहं प्रपद्ये ।। 81 हन्द्रती उति मं मन्दं काङ्यपिं चित्रभूषणम् । चापबाणधरं चर्मश्रूलिनं गृधवाहनम् ।। इन्द्रती छसमाना मं न छोत्प छसमप्रभम् । स्थापयामि महारोद्रं सूर्पपुत्रं शतैश्वरम् ।।

34

38

जमाङ्गि.

मक्षसूत्र.

के रीटिनं

दिव्य

वदेवता

30

36

39

80

81

सूर्यस्य पश्चिमदिग्मागे धनुराक्तारमण्डले उदङ्मुखं काइयपगोत्रजं भृविषेयं रेवतीनक्षत्रजं सौराष्ट्रदेश जं गायत्रीछन्दसं महातेजोश्चकं नीलं वर्मवाणधनुदशूल चतुर्भु जं नीलाम्बरगन्धमालयनीलरलाभरणभूषितं किरीटिनं वीलच्छत्रध्य जपताकिनं नीलगृश्चवाहनमाकाशजजम्बालाष्ट्रवं नीलं रथमारख दिन्यं मेरं प्रदक्षिणीकुर्वाणं श्रहमण्डले प्रविष्टं अधिदेवताप्रजापातिं प्रयिदेवतायमम् ।।

दोर्भिधनुर्विशिखवर्मधरं त्रिशूलं

मास्विहिकरीटमकुटोज्जविलेतेन्द्रनीलम् ।

नीलातपत्रकुसुमांशुकगन्धभूषं
गृष्ठिस्थितं रिवसुतं प्रणतोऽस्मि मन्दम् ।।

श्रम्भावस्माचिछवं मे स्यादतहशानित प्रयच्छ मे ।।

श्रम्भावस्माच्छवं वन्दे भक्त्या श्रमेध्रग्म् ।।

श्रम्भावस्माच्यापति योऽधि यस्य श्रमेभीगो गमनं चेष्टितं च ।

स्यिन्मजं क्रोधनसुप्रसतं श्रमेश्वरं सदा श्रमणमहं प्रपद्ये ।।

सैहिकेयं करालास्यं कौ णिडनेयं तमोमयम् । खड़ चर्मघरं भीमं नीलिसिंहासने स्थितम् ।। नीलाञ्जनसमानामं नीलिमेघसमद्युतिम् । स्थापयामि महावक्तं राहुं चन्द्राक्रवैरिणम् ।।

स्यस्य नैऋत्यदिग्मागे शूर्पाकारमण्डले दक्षिगामिमु व वर्षग्देशवं विकित्तानिम् व वर्षग्देशवं व्याप्तिम् विकित्तानिम् व वर्षण्याम् वर्षण्याम्याम् वर्षण्याम् वर्याम् वर्षण्याम् वर्षण्याम् वर्याम् वर्याम् वर्षण्याम् वर्याम् वर्याम् वर्षण

राहुं कराग्रपरिमण्डितचर्मखङ्गं भीमं तमोमयतनुं तमिनिद्धनारिम् । कौण्डिन्यस्नुमसितांशुकगन्धभूषं गोमेदभूषिततनुं हरिगं नमामि ।।

यस्मास्वं छाग यज्ञानामङ्गत्वेन व्यवस्थितः । यानं विभावसोनित्यमतद्शन्ति प्रयच्छं मे ।। अधिकायं महावीर्यं चन्द्रादित्यविभद्नम् । सिंहकागभसम्तुतं तं राहुं प्रणमाम्यहम् ।।

यो विष्णुनैवासृतं पीयमानं छित्वा शिरो प्रहमावे नियुक्तः। बोऽभ्यर्कचन्द्रौ प्रसति पर्वकाले राहुं सदा शरणमहं प्रपद्ये।।

44

49

43

48

86

40

48

40

धूमान् द्विबाहुगदिनो विकृतास्यान् शतात्मकान् । गुष्ठासनगतान् केतून् वग्दान् ब्रह्मणस्युतान् ।। नीलमेघसमानाभं चित्रवर्णं महाबलम् । स्थापयामि महारौदं केतुं सर्वफलपदम् ।। सूर्यस्य वायव्यदिग्मागे ध्वजाकारमण्डले दक्षिणामिमुखमन्तर्वेदिदेशजं

जैमिनीमुत्र जं रीदा सिकं धूम्रं वरदगद। धरं द्विभुजं चित्राम्बरगन्धमाल्यवैहूर्य-स्ताभरणभूषितं किरी टिनं धूत्रच्छतध्व नपताकिनं चिलगृधवाहनं धूमारुणाष्टा-र्वं घूत्रं रथमारुख दिःयं मेरु नपद क्षणी कुर्वाणं ब्रह्मण्डले प्रविष्टं अधिदेवता-ब्रह्माणं प्रत्यधिदेवता चित्रगृप्तम् । 46

गृध्रस्थित न् जलजयोनिसमानवस्त्रान् धूम्रान् वराभवकरान् सुभुजान् कुमारान्। वैद्यभ्षिततनून् वर जैमिनीयान्

केत्न् भयानकमुखान् द्विभुजान्नमामि ॥ 49

महासत्त्वं महाकाय क्षीरोदाणवसम्भव । सर्वसङ्गामविजय जयं गज कुरुष्व मे ।। 80

करालधूममङ्कागान् तारकामहमस्तकान् । 88

रुद्र न् रीद्रात्मकान् घोरान् तान् वेतून् प्रणमान्यहम् ।।

ये ब्रह्मपुत्रा ब्रह्मपमानवक्ताः बह्मोद्भवाः ब्रह्मसमाः कुमाराः I

ब्रह्मोत्तमा वरदा जैमिनीय्याः

६२ केतून् सदा शरणमहं प्रपद्य ।।

> इति बोधायनीये गृह्यशेषे प्रथमप्रइने सप्तदशोऽध्यायः

86

40 व र देश इं

क कृषां

किरी टिन तमष्टाः

41

देवतासर्व

43

43

48

44

अथ प्रथमप्रकृते अष्टभी उध्यायः

अथातो गृहकर्मणां गृहवृद्धिमिच्छन मासि मासि ऋतावृती संवत्सरे संवत्सरे वाऽऽपूर्यमाणपक्षे पुण्ये नक्षत्रे गृहशान्तिमारभेत ।।
अपामार्गपलाशसर्षपोदुम्बर सदाभद्रामृततृणमिन्द्रवल्ल्या बध्वा गृ संमार्षि— 'मा नो महान्तं, मा नस्तोके ' इति द्वाभ्याम् ।। पञ्चगव्येदभेमुष्टिना च संप्रोक्षति— 'यत इन्द्र भयामहे, स्वस्तिदा इति द्वाभ्याम् ।।
'कृणुष्व पाजः' इत्येतेनानुवाकेन सिद्धार्थान् सम्प्रकीर्य वास्तुमध्येऽ देवय नतोल्लेखनप्रभृयाऽग्निमुख त्क्रत्वा पक जनुहोति — 'वास्तोष्पते, वास्ते ष्यते 'इति द्वाभ्याम् ।।
अथाज्याहुतीरुपजुहोति — ' वास्तोष्पते ध्रुवा स्थूणां ' इति षड्मि रनुच्छन्दसम् ।
सावित्या सहस्रं जुहुयात् ।। स्विष्टकृत्यभृति सिद्धमाघेनुवरपदानात् ।।

ब्राह्मणानन्नेन परिविष्य 'पुण्याहं स्वस्त्यृद्धिम् ' इति वाचियत्वैवं प्रयुक्तानो महान्तं पोषं पुष्यति वहवः पुत्रा भवन्ति न च बालाः प्रमीयन्ते न प्रश्वाचयो गृह्णन्ति न दंष्ट्रिगो घातयेयुन तस्करसपराक्षसपिशाचा वाधन्ते॥ (230)

यदि गावः प्रतप्येरन् गवां मध्ये आहुतिसहस्रं जुहुयात् गवां श्वानितिरित्याचक्षते ।।

हिपदां चतुष्पदां चैतदेव व्याख्यातं वासो दक्षिणे ति ह साह भगवान् बोधायनः ।।

इति बोधायनीये गृह्यशेषे प्रथमप्रश्ने अष्टादशोऽध्यायः

बत्सरे.

गृहं

तदा '

ध्येऽय

बास्तो-

डि्भ-

4

8

9

यत्वैवं

न्ते न

न्ते॥

3

^{*} ल. अपामागैशिरीयोदुम्बर ।

अथ प्रथमप्रक्ने एको नविंशो उध्या यः

विष

HIF

वाय

स्त

ज

q.

यि

वो

अथातोऽश्वगानि। व्याख्यास्यामः—

अथ देवयजनो रहेखनप्रभृत्याऽिमस्लात्केत्वा पकाज्जुहोति — 'तर रित्रनावश्ययुजो ।याता न् 'इति पुरो तुवाक्यामनूच्य 'यौ देवानां भिष्जी ' इति याज्यया जुहो ते ॥

अथाज्याहुतीरुप्जुहोति — 'अश्विम्या स्वाहाऽश्वयुग्भ्यां स्वाह श्रोत्राय स्वाहा श्रुत्ये साहा 'इति ।।

लि उक्तरप्रमृति सिद्धमाधेनुवरप्रदानात् ।।

अथाप्रेण। मिं अध्ययपेषेतु हुतरोष निद्धाति — 'यो अश्वस्थरशमी गर्भ आहरोह, त्वे सचा। तं ते हरामि त्रसगा यित्यैः केतुभिस्सह इति।।

स्थाली मङ्कालनमाज्यशेषमुद्द कशेषं च पाच्यां समानीयाध्यशाल्य प्रोक्षन् त्रिः प्रदक्षिणमधान् पर्ये ते — 'यो वा अश्वस्य मेध्यस्य लोमी वेद*' इत्येतेनानुवा केने ते ह स्माह भगवान् बोधायनः ।।

इति बोबायनीये गृह्यशेषे प्रथमप्रश्ने एकोनविंशोऽध्याय:

^{*} ग शिरो वेद ।

अध प्रथमप्रश्ने विंशोऽध्यायः

अधातो गजशानित व्याख्यास्यामः-

- ' तद्.

पजी

स्वाह

थ३शमी

FH **E**

शाखया

लोमनी

3

शक्क पक्षे उप्टम्या मेका दस्या चतुर्देश्यां श्रीणायां वा ब्राह्मणानन्तेन परि क्षि 'पुण्याहं स्वस्यृद्धिम् ' इति वाचयित्वा पुरस्तातिलतण्डलानिरूप माविक्या अप अनीय साविक्या पूर्णकुम्भी नवेन वासमा वेष्टयित्वा फलेनापि भाष परवादुक्तं वहं निध य पश्चरूबीस्तम्बे प्रतिष्ठापयति ।। अथ दमेनालाभिने जशालामलङ्कल्य हस्ती हुनस्य गन्धमाजिव्रति ।। आश्राश्च मेक्षणमिष्माविकः करोति ।। 3 अथ देवयजनोल्लेखनप्रभ्त्याऽग्निमुखास्कृत्वा घृतेना थ पकं गज-मुक्तेन जुह्यात् — 'आ तू न इन्द्र क्षुमन्तम् ' इति ।। अधाज्याहतीरुपजहोति—' नमस्ते रुद्र मन्यत्रे ' इत्येतैः पञ्चभिष्ट-सहस्रं जहयात् ।। स्वष्टकृत्रभृति सिद्धमाधेन्वरप्रदानात् ।। ६ अप्रेणारित दूर्वीस्तम्बेषु हुतरोषं निद्धाति—'भूतेभ्यस्त्वाहा' इति ॥ अथ स्थालीपाकरोषं पश्चदूर्वास्तम्बं चायुष्यम्केन प्राशयित्वा प्रणीता-गलेन प्रोक्षति—' आषो हिष्ठा ' इति तिस्मिः ' हिरण्यवर्णाहराचयः पावकाः ' इति चतस्रिनः ' पवमानस्युवर्जनः ' इत्येतेनानुवाकेन मार्ज-पिला स्वस्थानं नागजाति नयति हस्ती दीर्घायुभवतीत्याह भगवान्

> इति बोधायनीये गृह्यशेषे प्रथमप्रश्ने विशोऽध्यायः

बोधायनः ।।

(233)

6

^{*} घ. वृतस्केना।

अथ प्रथमप्रक्ते एकविंशोऽध्यायः

तिस्

ৰাক্ত

प्रदाय

म्बाह

बैवस

मध्य

तिस्

रक्षि

स्वसि

बुलु

परी

वि

यमयज्ञः स्वयं प्रोक्तः प्रवक्ष्ये विधिमुक्तमम् ।
मासि मासि तु कर्तव्यो ह्यन्तकाय बलिस्तथा ।।
मेधाकामोऽर्थकामो वा पुत्रकामस्तु वै द्विजः ।
याम्योऽहिन सनक्षत्रे सर्वान् कामात् समइनुते ।।
संवत्सरस्य कार्तिक्यां बिंठ कुर्वीत यलतः ।
अकुर्वत्राह् कार्तिक्यां नरके तु निमज्जिति ।।
तस्मात्कुर्वीत कार्तिक्यां सर्वकामस्तु वै द्विजः ।
तिरुप्रस्थस्य कर्तव्यं गुडिमश्रं तथा हिवः ।
एकेन न तु कर्तव्यः कर्तव्यो बहुभिस्सह ।।

हिविरुद्धास्याभिमृर्य हिविरादाय प्रामात्प्राचीं वेदीचीं व दिशमुपनिष्कम्यानिर्णवदेशे स्वितीरे समे वाडन्यस्मिन् शुचौ देशे क्षि सिक्त वोदिं करोति मृण्मयीं सिकतानिर्वा।

तिस्र उत्तरवेद्या दिशासक्तयो भवन्ति ॥

दक्षिणेन करकूपं खात्वोत्तरेणामि प्रतिष्ठाप्य दमेंहतावोदं । प्रच्छात्यति । प्रागगेस्तथैव विष्टरं निधाय प्रस्तरं निधाय प्रस्तरे चन 'आणातु देवस्सुमनाभिरूतिभिर्यमो ह वेह प्रयताभिरक्ता । आसीवी सुप्रयतं ह वहिं यूर्जीय जात्यै मम शत्रुहत्यै ' इति यममावाद्य 'यो स यतमाने यदैतं प्रवा भरन् ' इति च ' इमं यम प्रस्तरमा हि सीद' ही

^{*} ख. निर्णयदेशे।

हिस्मिः प्रस्तरमिमन्त्र्य प वित्रपाणिग्ध्येपाद्याचमनीयस्नानीयं च प्रदाय बाह्णीभिर्हिरण्यवर्णाभिः पावमानीभिरिति माजियित्वा सर्वसुरिमगन्धमाल्यं च प्रदाय यथोपल्रब्धं ददाति ।। ७

कृष्णाः प्रतिसराः कृष्णसूत्रं वा ।।

6

मध्यमेन पलाशवर्णनाज्येनाग्निमन्वारव्ये जुहुयात्—'यमाय बहा। अन्तकाय स्वाहा। धर्माय स्वाहा। अनन्ताय स्वाहा। बिस्तताय स्वाहा। मृत्यवे स्वाहा। विष्णवे स्वाहा दिते।। ९ व्याहृतीभिर्द्धत्वा प्रागप्राण्य १ पर्णान्यौदुम्बरपर्णाने वा निधाय तेषु क्ष्यमस्यामुत्तरवेद्यां ह्विनिवेदयते—'यमाय सोमं सुनुत' इति क्षिप्तिः।।

दक्षिणस्यामुत्तरवेद्यां श्वभ्यां हिविनिवेदयते—'यो ते श्वानी यम क्षितारी चतुरक्षी पिथरक्षी नृचक्षसा। ताभ्यामेनं पिरदेहि राजन् सिंख चास्मा अनमीवं च घेह्योम् 'इति ।।

उत्तरस्यामुत्तरवेद्यां यमदूताभ्यां हिवानिवेदयते—' उरुणसावसुतृष-कुम्बली यमस्य दूती चरतो जनां अनु । तावसम्यं दशये सूर्थाय भिर्दणामसुमदेह भद्रमोम् ' इति ॥

'योऽस्य कौष्ठच' इति तितृर्भियनगाधाभिः पुदक्षिणं गीगायते ।। १३

आयम्य प्राणान् सप्तभिवर्याहृतीभिस्तरः पदानि प्राञ्चो गच्छन्ति भगोऽभि स्वर्गे कोकाः ' इति सप्त लोकाः अवह्रदा भवन्तीति भिग्नयते ।।

ोची व देशे दिह

ं रवोदिं व रेच-

आसीदवी धमे इव

इं इति

'दिधिकाव्ण्णो अकारिषम् ' इति पुनः प्राणानाप्याय्यार्थेनं प्रायेत
ं नमीनमहकरकूपेभ्यो नुमोनमहकरकूपेभ्यः ' इति करकूपमुप्रधाय 🚛
कामाय, यमभिवाद्यन्ते, यमो दाधार 'इति तिस्रतिः 'सर्वा ता य
आहिता 'इति 'नाके सुपर्गम् 'इति पवाहयन्ते ।।
हविरुत्तरतः पञ्चभिज्योहतिभिन्दवयमवसूरं गच्छति—' उर्ह हि राजा ' इत्येतेनानुवाकेन ।
ं प्रवक्ताऽवभृथे कलेक्छुपमुक्ता अरोगशरीरा भवन्ति ' _{इति}
विज्ञायते ॥
'यमेन दतं त्रित एतम् ' इति चतस्रिमरादित्यमुगतिष्ठते ॥ १९
' उद्वयं तमसस्परि ' इति प्रतिसग्माबध्नन्ति ॥
सर्वेतुरिमानधमान्यं च गृहीत्वा हिवेषा सर्वेत्रायिहचत्तं च हुलाऽपु
निमज्जनतस्तत्र हावेश्रोपान् भक्षयनते — भक्षोऽस्यमृतभक्षः । तस्य ते
सृत्युगीतस्य मृतवनः स्वगाकृतस्य मयुमत उपह्रतस्योगह्तो भक्षयामि ' इति॥
रोषं निनयति पुत्राय प्रियाय नियवादिने पुत्रभार्या ये पुत्रस्य भवति॥
यमो यष्टारमितः प्रयातमङ्के समाधाय पितेव पुत्रम् ॥ सुझ गच्छेतः न चास्य भिन्नं पन्यानमस्यव सहैव गच्छेत् ॥ २१
रति ह स्पाद बोधायनः ॥

इति बोधायनीये गृहारोषे प्रथमप्रश्ने एकविंशोऽध्याय:

अथ प्रथमप्रक्ने द्वाविंशोऽध्यायः

प्रतिय पर्ने

ता या

उहं

38

180

इति

10

89

30

हुत्वाऽपु तस्य ते

इति ॥

भवति ॥

सुहब

21

28

मर्वपापहरं चैव सर्वष्याधिविनाशनम् । नुगार्भ प्रवक्ष्यामि विद्धि धर्म्य सनातनम् ॥ 1 सङ्क्रमेषु च सर्वेषु ग्रहणे चन्द्रसूर्ययोः। वर्वणोरुभयोश्चेव जन्मनि श्रवणे तथा ।। 2 सरोगाभिभवे चैव व्यतीपाते तथैव च। गोमयेनोपलिसे तु शुची देशे समार्भेत्।। 3 चतुर्णामपि वर्णाना संस्कारइच तथा भवेत् । गृहीत्वा ब्राह्मणान् शुद्धान् चतुरो वेदपारगान् ।। 8 आचार्य च द्विजश्रेष्ठं सर्वशास्त्रविशारदम् । प्रागादिषु प्रतिष्ठाप्य तान् विपान् दिक्षु मध्यतः ॥ 3 बीहिभिस्थण्डिले राद्भैरचतुरश्रं तु का येत्। 8 तन्मध्ये लेखयेत्पद्मं स्वर्णपद्मं ततः क्षिपेत् ।। तस्योपरि समासीनं वस्त्रे वस्त्रेण संवृतम् । आशिषो वाचयित्वा तु गुरुविप्रैसमन्वितः ॥ 9 प्रच्छाद्य तु तृणैरशुद्धैरूर्वाभिश्च विरोषतः । 6 विष्णोर्नामसइसं वा शैवं वाऽपि तथा जपेत्।।

^{* ग.} विधिधमें वरानने । † घ. तण्डु हैं । (237)

10

11

19

83

\$8

14

गुमानि

क्णीत

इन्द्रहर

मुह्व

निवि

बीहि

व्याघ

पानु

朝

गायत्रीमथ वा शैवं वैष्णवं मा जपेद्भुकः ।
जपेयुः परितो विप्रास्तथा मन्त्रांश्च वैष्णवान् ।।
ततम्तृणं समुत्थाष्य मधुपके क्रमेण तु ।
प्रोक्षयेत्पावमानी भिष्टतपातं निरीक्षयेत् ।।
गुरोश्च दक्षिणां दद्यात् ब्राह्मणेभ्यश्च शक्तितः ।
वस्त्रं च गुरवे दद्याद्धिरण्यं च विशेषतः ।।
घृतपात्रं च तस्यव नमस्कुर्यः च तं गुरुम् ।
दत्वेव दिधिना तेभ्यो दक्षिणां च विशेषतः ॥
विष्णुलेकमवाभीति शिवलोकमथापि वा ।
सः रोगिर्विन भुक्तः सर्वान् कामानवाष्नुयात् ॥
गोस्केन तृणं दद्यात् गवामेव विशेषतः ।
यश्गुणोति पठेद्व ऽपि स याति परमां गतिम् ॥
यो देवस्य प्रयो विद्वान् देवस्य पदमाष्नुयात् ।
देवस्य परमाष्नुयादित्याद्द भगवान्वोधायनः ।।

इति बोधायनीये गृह्यशेषे प्रथमप्रइते द्वाविंशोऽध्यायः

अथ प्रथमप्रक्ते त्रयोविंशोऽध्यायः

20

11

13

83

88

14

अश्वातो राजाभिवेकं व्याख्यास्यामः ॥ १
पूर्वपक्षस्व पञ्चम्यां त्रयोद्रयां तिष्ये श्रोणायां वा यानि चान्यानि
गुमानि नक्षत्राणि तेषु पूर्वेद्युरेव युग्मान् त्राह्मणान् भोजयेत् ॥ २
आशिषो वाचयित्वा योनिगोत्रश्रुत्वृत्तसम्पन्न ब्रह्मणं पुरोहितं
श्रुणीत—' आकूरये त्वा कामाय त्वा इति ।। ३
पुरोहितो जपति— ' आकृतिमस्यावसे । काममस्य समृद्ध्यै ।
हन्द्रस्य युक्जते धियः ' इति ॥
स्वयं जपति — 'आकूर्ति देवीं मनसः पुरोद्धे यज्ञस्य मार्ता
म्हवा मे अस्तु । यदिच्छामि मनसा सकामो विदेयमेनद्भृदये
निविष्टम् ' इति ।।

अथास्तमित आदित्ये पद्माकृति मण्डल कृत्वोपकल्पयते—
गिहिमियवस्तिलमाषै: पञ्चगव्येस्सामुद्राश्चापो नद्याद्यीदुम्बरं भद्रासनं
व्याप्तवर्म हेमकल्द्रीर्गोर्ज्ङ्गेश्च सम्भृत्य सह सादयति—' यत्सह सर्वाणि
गानुषाणि ' इत्येतस्मात् ब्राह्मणात् ॥

उत्तरपूर्वे देशेऽगारस्य पाकयज्ञविधानेन वीहिर्भिषवैस्तिरुमापैन्यी स्तिभिर्महान्याद्दतिभिस्सावित्र्या च त्रियम्बकेनाष्ट्रसद्दं जुहोति ॥

(239)

यशिव

हाह्मण

दक्षिणार्धे श्रीस्क्तविधानेन * श्रीदेवीमाराध्य मकुरं प्रक्षाळयति ॥ गायच्या गृह्य गोसूतं गन्धद्वारेति गोमयम् । आप्यायस्वेति च क्षीरं उधिकाव्णेति वै दिध । श्क्रमसीत्याज्यं देवस्य त्वेति कुशोदकम् ॥ इति ॥ मक्टं प्रक्ष. ळ्य प्रतिसरं बध्नाति— ' प्रतत्ते अद्य इति ॥ 80 राजानं राजवाहनं चाग्रेऽभिषिञ्चत् ॥ 21 अथैतां रात्रिमुपविशेत् संविशेद्रा ।। 13 अथोदित आदित्ये भद्र।सनं निधाय तिसन् व्याघचर्मासीर्व तिसमन् प्राङ्गुख उपविश्य हेमकलगानादाय 'आपो हिष्ठा मयोभुवः' इति तिस्भिः 'हिरण्यवर्णाश्युचयः पावकाः ' इति चतस्भिगृह्याति ।। १३ 'अव ते हेड:, उदुत्तमम्' इति द्वाभ्याम् 'आपो भद्राः, आदित्यश्यामि ' इति चामिषिच्य अविस्नामिर्वाहणोभिर्हिरण्यवर्णामि पावमानीभिरन्यैश्च पवित्रमन्त्रेरथ गृङ्गोदकैश्चां भिषिञ्चति ॥ 88 ⁴ अपां यो द्रवणे रसस्तमहमस्मा आमुप्यायणाय तेजसे श्रिये यशसे ब्रह्मवर्च सायात्राद्याया भिषिञ्चामि ' इति सम्मृष्टे समुत्को शन्तीति समान-मामुखस्य विमार्जनात् ॥ 14 एतिसम् काले गजवाहनं चामिषिञ्चेत् ।। 28

स्नापयित्वा ब्राह्मणेभ्यो निष्कसहस्रं दासीशतं ददाति ॥

^{*} ध. श्रीस्केन. † घ. शृहकोशैश्रा.

स्वस्त्ययनं वाचियत्या मकुटं वा	पट्टं वा करोति—' अग्ने
ग्रास्विन् यशसेममर्पय ' इति ॥	16
अथ दुन्दुभिशब्दं करोति—'दुन्द्	दुभीत् समाघ्नन्ति ' इति
बाह्यणम् ॥	19
प्रदक्षिणीकृत्य स्वराष्ट्रमनुपालयतीत्याह भ	गगवान् बोधायनः ॥ २०

इति बोधायनगृह्यशेषे प्रथमप्रइने श्रयोविंशोऽध्यायः

16

मकुरं

वेष्ट्र '

80

21

17

स्तीर्थ

वः ['].

83

द्राः,

भि

88

शसे

ग्न-

14

१६

प्रथमप्रक्ते चतुर्विशोऽध्यायः

भग्न

चतर

इति

कल

दीक्ष

उद

निम

गृहं

षि

मग

अथातरशताभिषेकं व्याख्यास्यामः-

शतसंवत्सरं जीवतस्सहस्रचन्द्रदर्शिनो वोदगयन आपूर्यमाणाः पुण्ये नक्षत्रेऽथ देवयजनोल्लेखनप्रभृत्याप्रणीताभ्यः कृत्वाऽभेणाप्ति ब्रीहिभियवैर्वा मिश्रितं सुवर्ण संवतानुगुणं चतुरश्रं स्थण्डिलं करोति ॥ २

तत्र सुवर्णरजतताम्रमृण्येवी करुशैस्तन्तुना परिवृतैः प्रक्षाव्य मध्ये प्रधानकरुशं निधाय गन्धपुष्पधूर्यपैः फर्छे रत्नेरवर्कार्येन्द्रादिक्रमेण दक्षिणापरोत्तरान् करुशान् स्थापयित्वा तिरः पवित्रं निधाय शुद्धोदकेन प्रयानकरुशे नवरत्नेरवकीर्याहतेन वाससा प्रतिच्छाद गन्धपुष्पध्पदीपररुद्धत्य मध्ये प्रधानकरुशे ब्रह्माणमावाहयत्येन्द्रादिक्रमेण प्रजापितं परमेष्ठिनं चतुर्मुखं हिरण्यगर्भमावाहयामि दत्यावाद्य परिधान प्रभृत्य ऽिममुखात्कृत्वा दैवतमर्चयति— 'आपो हिष्ठा मयोभुवः ' हि तिस्भिः 'हिरण्यवर्णाश्युच्यः पावकाः इति चतस्यभः 'पवमानस्मुवर्जनः दित्रिमिः 'हिरण्यवर्णाश्युच्यः पावकाः इति चतस्यभः 'पवमानस्मुवर्जनः ' इत्येतेनानुवाकेन माजियित्वाऽथैनान् गन्धपुष्पधूर्यापैः 'अमुष्मै नमोऽमुष्मै नमः ' इति । अन्नेन 'अमुष्मै स्वाहाऽमुष्मै स्वाहा ' इति ॥ १

अथ पकाज्जुहोति—'आयुष्टे विश्वतो दधत्' इति पुरोनुवाक्याः मनुच्य 'आयुर्दा अमे ' इति याज्यया जुहोति ॥

अथाज्याहुतीरुपजुहोति ब्रह्मस्केन—'ब्रह्म जज्ञानम् 'इति बिह्मा 'अग्निरायुष्मान् 'इति पञ्चभिः पर्यायैहिस्बष्टकृत्त्रमृति सिद्धमाधेनुः वरप्रदानात् ॥

(242)

अथायेणाधि दूर्वीस्तम्बेषु हुतशेषं निद्धाति — ' आयुष्टे, आयुद्धें भेगे 'इति द्वाभ्याम् ।।

अथैनमद्भिरभिषेकं करोति—'यासु गन्धा रसा वर्णाः' इति वतसभिः प्रत्यृचं प्रधानकलशेनाभिषिञ्चति ऐन्द्रादिक्रमेण—'याः प्राचीः' इति चनस्भिरनुच्छन्दसमभिषेकं करोति । 'या ऊर्ध्वाः' इति प्रधान-कलश्शेषेणाभिषिञ्चति ।।

ग्राक्षे

गिम

ळ्य

नेण

केन

छ।ब

तमेण

11न-

इति

1: 1

गुप्मे

याः

नु-

अहतानि वासांसि परिधायाप आचम्यालङ्क्त्य तत आदित्यमु-दीक्षयति—' उद्वयं तमसस्परि, उदु त्य, चित्रं, तच्चक्षुरेविहितम्, य उदगात् इति ।।

अधितेनैव यथेतमेरथैरकां साधिवासामास्तिथे तस्यां प्राङ्मुख रपविश्य सुवर्णरजततः स्रकांस्ये वा पात्रे हविराज्यं हिरण्यं निधाय निमील्योनमील्यावेक्ष्य ब्राह्मणाय प्रयच्छति ।।

अथ रथमारुद्ध प्रामं प्रदक्षिणीकृत्य दुन्दुभिशब्देन स्वस्तिस्केन
गृहं प्रविश्य गुरवे वरं दरवा ब्राह्मणान् सम्पूज्याशिषो वाचियत्वा दश
पूर्वान् दशापरानात्मानं च एक विश्वितं पङ्क्ति च पुनाति पुत्रपोत्रेश्च
पृर्विष्यहस्राणि स्वर्गलोकमतीय ब्रह्मणस्यायुज्यं सलोकतामाप्नोतीत्याइ
मगवान् बोधायनः ।।

इति बोधायनीये गृह्यरोषे प्रथमपरने चतुर्विशोऽध्याय: अथातरशताभिषेकम् । अथातो राजाभिषेकम् । सर्वपापहरं चैव । यमयज्ञस्स्वयं प्रोक्तः । अथातो गजशान्तिम् । अथातोऽ श्वशान्तिम् । अथातो गृहकर्मणाम् । अथ नवमहप् जाविषिः । अथातो महातिथ्यविष्ठः । अथातः प्रतिसरवन्धम् । अथ वै भवित । अथ संवत्सरे संवत्सरे । सप्तमेऽष्टमे वा मासि । अथ प्रहुते प्रसिद्धम् । अथातः पुण्याहम् । अथातः पुण्याहरेवताः । अथ शुचौ समे देशे । सर्वत्र दर्वीहोमानाम् । अथातः परिस्तरणिविधिम् । अथातिस्पकतादोः वम् । अथातस्थिणि इलविधिम् । अथातोऽपूर्वम् । उपनयना-दिरिसः । अथातस्सप्तपाकयज्ञानाम् ॥

पुत्रका

प्राची

निमन

पश्चमं

इति

कुर्यात

अथातस्मप्तपाकयज्ञानाम् । उपनयनादिरिज्ञः । अथातोऽपूर्वम् । अथातस्मिण्डलिविधिम् । अथातिस्मिकतादोषम् । अथातः परिम्तरणिविधिम् । सर्वत्र दर्वीहोमानाम् । अथ ग्रुचौ समे देशे । अथातः पुण्याहदेवताः । अथातः पुण्याहम् । अथा प्रहुते प्रसिद्धम् । सप्तमेऽष्टमे वा मासि । अथा संवत्सरेसंवत्सरे । अथा वै भवति । अथातः प्रतिसरबन्धम् । अथातो प्रहातिथ्यबिलः । अथा नवप्रहर्ण्याविधिः । अथातो गृहकर्मणाम् । अथातोऽध्यशान्तिम् । अथातो गज्ञान्तिम् । यमयज्ञस्त्वयं प्रोकः । सर्वपापहरं चैव । अथातो राज्ञान्तिम् । अथातरशताभिषेकम् ॥

इति बोधायनगृह्यशेषे प्रथमः प्रश्नः समाप्तः

(244) -

अथ द्वितीयप्रश्नप्रारम्भः.

अथातः पञ्चमीश्राद्धं व्याख्यास्यामः —

पहरं

गेऽ-

1: 1

ते।

म् ।

ादो.

ना-

28

F 1

(U)-

तिः

म्।

₹•

ातो

ातो

28

शैशिरे मास्यारभ्य शुक्रपशस्य पञ्चम्यां कृष्णपक्षस्य सप्तम्यां च पृत्रकामी संवरसरं दीक्षां कृत्वा तस्मात्यूर्वेद्यस्सायमीपासनहोमे हुते प्राचीनावीती सङ्कल्पयेत् प्रथमपवत्सरं कर्नां अस्मि इति ॥ १

मन्या सङ्कल्पे कृते सायमनशनः ज्यवरान् ब्राह्मणान् निमन्त्रयते ॥

पादप्रक्षाळनं कृत्वा गन्धातिभिरहङ्कृत्य 'पुत्रानिच्छे वः*
पश्चमं श्राद्धं भविता तत्र भवद्भिः प्रसादः करणीयः 'इति ॥ ३
अपरे खुरामन्त्र्य पादप्रक्षाळनं कृत्वा 'अद्य श्राद्धं भवति '

इति ॥

मध्याहे तृतीयमामन्त्रणम् ॥ अवटत्वननादि मासिश्राद्धवत् ॥

पितॄणां श्राद्धं मातामहानां च श्राद्धं कुर्यादिति ॥

अथाऽभिनुस्वात्कृत्वा मासिश्राद्धः द्वोमं कृत्वा पृथकपृथःचोमं पिष्डं च इर्यात् ॥

वन्नाभरणवुण्डलाद्यरलङ्कल्यु 'रिद्धं भवतु ' इति वाचिष्वा तान् भोजयेत् ॥

fra =

^{*} ग निच्छे श्व:,

भोजनवेळायां दिवाकीत्येपठनं पुण्यकथनं स्मृतिपठनं च ॥ १० स्वाचान्तान् प्रणम्य भुक्तदक्षिणां यथाशक्ति दत्वा पुनिस्तद्वे वाचियत्वा तान् विस्रुज्य द्वारान्तमनुवज्य पिण्डदान।नि मासिश्राद्धवत्कृत्वा तत्वरहोषं दम्पती अश्नीयाताम् ॥

मध्यमिषण्डं पत्नी प्राशयति ॥ १२ वूर्वेद्य रात्रावपरेद्य रात्री च भोजनं मैथुनादि न कुर्याद्ये आद्धभोजिनश्च ॥ १३

इति

तर्व

स्व

Fq

श्रे

a

एवं कुर्वन् पुत्रस्सगणोपेतो भवति पुत्रो न शीर्यते * तस्मात्पञ्चमी अद्भ कुर्यात् ।।

पुच् इति निर्वचनम् — पुदिति नरकस्तस्मात्त्रायते इति पुत्रोऽ पुन्तस्य गतिनीस्तीत्याह भगवान् बोधायनः ॥ १५

> इति बोधायनीचे गृह्यशेषे द्वितीयप्रक्ते प्रथमोऽध्यायः

^{*} न हीवते-

अथ द्वितीयप्रक्ने द्वितीयोऽध्यायः

अथ गर्भधानं व्याख्यास्यामः—

हेसडं

हित्वा

83

यधि

83

ञ्चमी.

88

त्रोऽ.

14

पूर्वपक्षे पुण्ये नक्षत्र ब्राह्मणान्त्रेन परिविष्य 'पुण्याहं स्वस्यृद्धिम् ' इति वाचियत्वाऽथ देवयजनोल्लेखनप्रभृत्याऽग्निमुसात्कृत्वा पकाञ्जुहोति — प्रवेधसे कवये मेध्याय वचो वन्दारु वृषभाय वृष्णे । यतोऽभयमभ्यं तत्नो अस्त्वव देवान् यजे हे ड्यान् स्वाहा, इति ॥

स्विष्टकृतमवदाय तमन्तः परिधि सादियत्वाऽथाज्याहुतीरुपजुहोति— 'ज्येष्ठाय स्वाहा, श्रेष्ठाय स्वाहा, किनिष्ठाय स्वाहा, किनिष्ठित्ये स्वाहा. प्रतिष्ठाय स्वहा, प्रतिष्ठित्ये स्वाहा, दम्यत्ये स्वाहा, अयने स्वाहा, अयनपत्ये स्वाहा, प्रजापत्ये स्वाहा, ब्रह्मणे स्वाहा, 'इति ।।

स्वष्टकृत्प्रसृति सिद्धमाधेनुवरप्रदानात् ॥

3

हिविष्यमन्त्रमिमन्त्रयते—'तत्सिवितुर्वृणीमहे वयं देवस्य मोजनस् श्रेष्ठं सर्वधातमं तुरं भगस्य घीमहि 'इति ।।

अपरेणामिमुभौ जायापती पाश्नीयाताम् — 'तत्सवितुर्वरेण्यम् '
इति॥

प्राश्याथ आचम्य जठरमिमृशति— 'यत इन्द्र भयामहे, स्वस्तिदा विशस्पति: ' इति द्वाभ्याम् ।।

यं कामं कामयते तं मनसा ध्यायेदिति गर्भाघानं व्याख्यातम् ॥ ७

इति बोधायनीये गृह्यशेषे द्वितीयप्रश्ने द्वितीयोऽध्यायः

(247)

अथ द्वितीयप्रक्रने तृतीयोऽध्यायः

अथ मङ्गलानि—

आवृतः स्त्रीभ्यः प्रतीयेशितन्त्रक भिः प्रस्ता वरेः * प्रतिनिद्ता 'यां कामयेत दुष्टितरं प्रिया स्यादिति । तां निष्ट्यायां द्यात्। प्रियेव भवति । नेव तु पुनरागच्छति 'इति ब्राह्मणावेक्षो विधिः॥ १

इन्वकाशब्दो मृगर्शार्षे निष्ट्याशब्दः स्वाताविति ॥ सुप्तां रुद्ती निष्कान्तां वरणे परिवर्जयेत् ॥

दत्तां गुप्तां द्योतामृषभां विनतां शरभां विकटां मुण्डां मण्डूषित्रं साङ्कारिकां रातां पार्टी मित्रां स्वनुजां वर्षकारीं च वर्जयेत् ।।

नक्षत्रनामाः नदीनामाः वृक्षनामाः पर्वतनामाः प्रेष्यनामाः पक्षिनामाः पिशाचनामारच गर्हिताः सर्वारच रेफळकारोपान्ता वर्षे परिवर्जयेत् ।।

शक्तिविषये द्रव्याणि प्रतिच्छन्नान्युपनिधाय ब्र्युरुपस्पृशेति नान बीजानि संस्रष्टानि वेद्याः पांस्न् क्षेत्राह्योष्टं शक्रुच्छ्मशानलेष्ट्रमिति प्रवेषामुपस्वशने यथालिङ्गमृद्धिरुत्तमं परिचक्षते ।।

> बन्धुशीललक्षणसम्पन्नामरोगामुपयच्छेत ।। बन्धुशीललक्षणसम्पन्नः श्चुतवानरोग इति वरसम्पत् ।। बस्यां मनश्चक्षुषोः निबन्धस्तस्यामृद्धिनेतरद।द्वियेतेत्येके ।।

^{*} ग स प्रसज्यन्ते ते बराः.

अथ यद्यससम्भवेष्यु स्यात्ता परेषां स्थूलाढारिकाजीवचूर्णानि
कारियत्वा सुप्तायां सम्मध उपवपेत्—'अवज्यामिव घन्वनो हृदो
प्रन्युं तनोमि ते । इन्द्रापास्य पिलगमन्येभ्यः पृरुपेभ्योऽन्यत्र मत्'
इति ।।

सिद्ध्यर्थे बभुम्त्रेण प्रक्षाळयति ॥

शश् विजननकाले क्षिप्रसुवनं शिरस्त उदकुम्भं निधाय
विस्तूर्यन्तीमथास्या उदरमभिमृशति—'यथैव वायुः पवते यथा समुद्र
इजित । एवं ते गर्भ एजतु सह जगयुणाऽपर्सपतु 'इति ॥

शश् यदि जगर्युन पतेहँभरेव जठरं संमार्ष्टि—'तिक
देऽवपद्यस्व न मांसमिस नो दलम् । स्थवित्र्यवपद्यस्व स्वष्स्ये '
इति ॥

इति बोधायनीये गृहाशेषस्त्रे हितीयप्रश्ने नृतीयोऽध्यायः

प्रसिद्धं जातकर्म ।।

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

निद्ता दद्यात्।

11

Hण्डूषिकां

ाष्यनामाः सा वरणे

नाना-छोष्टमिति अथ प्रजार्थिहोम:—

पूर्वपक्षे पुण्ये नक्षत्रेऽमावास्यायां विषुवेऽयने वा नदीतिरिऽर्वस्य च्छायायां वा गोमयेन गोचर्ममालं चतुरश्रं स्थण्डिलं कृत्वा ब्राह्मणानक्षेत्र परिविष्य 'पुण्याहं स्वस्त्यृद्धिम् 'इति वाचयित्वा प्राच्यां दिशि ब्रह्मणं प्रतिष्ठाण्य पार्श्वयोधीतारं विधातारं दक्षिणतो धातारमुक्ति विधातारम् ।।

लिस

gaf

तिरं

शत

वितं

प्रय

मव

मग

मि

माह

14

HY

इति

ततस्तानचियेतपूर्वे 'ब्रह्माण प्रजापति प्रमेष्ठिने हिरण्यगभमावाहः यामि ' इत्यावाह्य साविन्या पाद्यं ददाति साविन्या निवेदयेदेतेते नामधेयेदशुक्कान्नं ब्रह्मणे मुद्गानं धातुः पीतान्त्रं विधातुः ।।

ततस्याविज्या अप आचम्य प्रणवेनाष्ट्रशतं हुत्वा ब्रह्माणमुपतिष्ठते— 'नमो वाचे नमो वाचस्पतये नमो ब्रह्मणे बृहते करोमि ' इत्येवं 'त्रो धात्रे नमो विधात्रे ' इति ।।

अग्निमुगतिष्टेत—'नमोऽमये सप्ताचिः सप्त जिह्वाः सप्तथाऽग्निः प्रतिष्ठितः । सप्तेव विश्वा भ्रतानि को ह्यामः प्रतितिष्ठति । तस्वमति विश्वमिस योनिरिस 'इति ।।

अथ स्नियमाह्य साविज्या पलाशवर्णैरष्टोत्तरसहस्नैः स्नापिल पुरुषस्केन जुहुयात्तरसम्गतेन मूर्ग्नि जुहुयात् प्रणवेन नमस्कुर्यात् ॥ ६

> अध्वर्युं वस्नकुण्डलाभ्यामलङ्करोति ॥ ततस्सा गिभणी भवतीत्याह भगवान् बोधायनः ॥

> > इति बोधायनीये गृह्यशेषे द्वितीयप्रश्ने । चतुर्थोऽध्यायः

अथ माघमासे शुक्कपक्षस्य सप्तम्यां ब्राह्मणानन्नेन परिविष्य 'पुण्याहं' बहित ऋद्धिम् दित्य वाचिरत्वाऽथ देवयजनोहिः स्वत्रभृत्याप्रणीताभ्यः कृत्वाऽप्रेणागिनमादित्यमालि एय संपरिस्तीर्थ षेडशभिरकपणैरभ्यन्तराष्ट्रः प्रदक्षिणं मण्डलभास्तीर्थ गन्धोदकेनाभ्युक्ष्य पुष्परवकीर्थ धूपेनाधिवास्य विस्मृ प्रणीतामद्भिः पूणौ कृत्वोत्प्यादित्यमावाहयेत्— १

' आदित्यं नावमरोक्ष्ये पुर्णामुपरिवासिनीम् । अच्छिदां पारियण्णुं शतारित्रां स्वस्तय ओं नम आदित्याय ' इति ।। २

परिधानप्रभृत्याऽग्निमुखात्कृत्वा पकाज्जुहोति— ' आयातु देवस्स-वितोपयातु हिरण्ययेन सुवृता रथेन । वहन् हंस्त सुभगं विद्यनापसं प्रयच्छन्तं पपुरि पुण्यमच्छ ' इत्येकामाहुति ह्त्वोत्तरार्धात् स्वष्टकृत । पवदायान्तः परिधि सादायित्वा बहुप्रकाररेर नेरादित्यं तर्पयति — ओ नमो भगवत आदित्याय नमः । क्कं नदीवृत्तिस्तदीरुवो नावमणीलिसुरिणोरोरु-भिविरिकिताकुनानारुसन्ध्यतुमे मन्त्रवदानि देखाहा ' इति ॥ ३

अथाज्याहुतीरुपजुहोति— स्थावरे स्वाहा तेजसे स्वाहा यमिन्द्र-गहुके स्वाहा, इद्रयम् . उदुत्यं, चित्रं, तच्चक्षः, य उदगात् हमश्शुचिषत्, ग्यस्प्रमणीः, अविश्वदेवं, स्यो देवीम् 'इति चत्वरि स्कानि । द्वादश पंपयन्ते द्वादश मासास्संवत्सरस्सवत्सरेणं सर्वान् कामानवाप्नेति ।। ४

स्विष्टकृत्प्रमृति सिद्धमाधेनुवरप्रदानात् ।

ऽइव्हथ.

णाननेत

त्रह्माणं

रमुच्रती

मावाह. येदेतीरेव

ष्ठते—

' नमो

धाऽग्निः

स्वमसि

पयित्वा

3

9

^{*} घ. ' आयातु देवस्यविता ' इति पुरोनुवाक्यामग्रव्य 'हस्तः प्रयच्छतु ' रित याज्यया जुद्दोरयेकामाहुति ।

[†] ख∙ सौविष्टकृत ।

[‡] सन्धातु मे मन्त्रवादिनी।

[§] स यदिन्द्रमाहुते. व. यम इन्द्रमाहुके ।

तपियत्वा मनसा तान् ध्यात्वा प्रवाहयति— ' उद्स्तांप्सीत्सिवित्ति मिलो अर्थमा सर्वानमित्रानवधीद्युगेन । बृहन्तं मामकग्द्वीरवन्तं रथन्तरे अयस्व स्वाहा पृथिव्या वामदेव्ये श्रयस्व स्वाहाऽन्तिरक्षे बृहिति श्रयस्व स्वाहा दिवि बृहता त्वोपन्तभ्नोमि इति ।।

अथैना आदाय साहर्कपर्णेरुत्तिष्ठति—' उदायुषा ' इति ।।

मात

HF

चा

A 8

देव

देशि

इ

H

3

157

यत्रापस्तद्भत्वाऽपो निनयति—'समुदं वः प्रहिणोमि स्वा योनिमि यच्छत । अच्छिदः प्रजाया भूयासं मा परासेचिमस्पयः ' इति ॥ ८

सपिवत्रेण पाणिनाऽद्भिर्माज्यति—'आपो हिष्ठा मयोभुवः' इति तिस्भिः 'हिरण्यवणीरशुचयः पावकाः ' इति चतस्थिः 'पवमानस्सुवर्जनः' इत्येतेनानुवाकेन मार्जयित्वा 'याः सुगन्धा रसा वर्णाः ' इत्येताभिरिति ॥

एत द्रन्यं पुण्यं पुत्रयं पौत्र मायुष्यं स्वर्थं सूर्याचनद्रमसोस्पायुज्यं सलोकः बामाप्नोतीति दीपयेदमुनेति *।।

> हति बोधायनीयगृहारोषस्त्रे द्वितीयह्नरने पञ्चमोऽध्यायः

^{*} ख. दं।पयेदिदममुनेति ।

द्वितीयप्रक्ते षष्टोऽध्यायः

अथातः पुत्रप्रतिप्रहकरुपं व्याख्यास्यामः—

त्सविता

रथन्तरे

श्रयस्व

निमपि

' इति

र्जनः '

ते ॥

तलोक.

20

8

8

शोणितशुक्कसम्भवो मातृपितृनिमित्तकस्तस्य प्रदानपरित्यागविकयेषु शतापितरी कर्तारी भवतो न त्वेकं पुत्रं दद्यत् प्रति गृह्णीयाद्वा स हि सतानाय पूर्वेषाम् ।।

न तु स्त्री पुत्रं दद्यात् प्रतिगृह्णीयाद्वाडन्यत्रानुज्ञानाद्वर्तुः ॥

पुत्रं प्रतिप्रहीष्यन्नुपकल्पयते - द्वे वाससी द्वे कुण्डले अङ्गुलीयकं वार्यां च वेदपारगं कुशमयं वर्ष्टिः पर्णमयमिध्ममिति ॥

अथ बन्धूनां मध्ये राजिन चावेद्य दरिषदि बाडगारमध्ये ब्रह्मणानःनेन परिविष्य 'पुण्याइं स्वस्त्यृद्धिम् ' इति बाचियत्वाऽथ देवयजनोल्लोखनप्रभृत्याप्रणीताभ्यः कृत्वा दातुरसमीपं गत्वा 'पुत्रं मे देहि ' इति भिक्षेत 'ददामि ' इतीतर आह ।।

तं पुत्रं प्रतिगृह्णाति—' धर्मीय त्वा गृह्णामि सन्तस्य त्वा गृह्णामि '
रित ।

अथेनं वस्नकुण्डलाभ्यामङ्गुलीयकेन चालङ्कृत्य परिधानप्रभृत्याऽग्नि प्रसात्कृत्वा पकाज्जुहोति— 'यस्त्वा हृदा कीरिणा मन्यमानः ' इति प्रोनुवाक्यामन्च्य 'यस्मै त्वं सुकृते जातवेदः ' इति याज्यया पृहोति ॥

^{*} नः परिः

अथ आज्याहुतीहरजुहोति—ज्याहृतीमिर्हुत्वा स्विष्टकृत्मभूति सिद्धमाधेनुवरप्रदानात् ।।

अथ दक्षिणां ददात्येते एव वाससी एते एव कुण्हे एतचाङ्गुलीयकम् ।।

यद्यवं कृते औरसः पुत्र उत्पद्यते तुरीयभागेष भवतीति ह साह भगवान् बोधायनः ।।

> इति बोधायनीयगृह्यरोपे द्वितीयप्रइने षष्ठोऽध्याय:

E A

QU

हि

चत

na.

90

मु त्री

\$1

क्र-प्रमृति

कुण्डहे

इ स्माह

20

द्वितीयप्रक्ते सप्तमोऽध्यायः

अथातो यज्ञोपवीतविधि व्याख्यास्यामः-

9

जींगे छेदे विनाशे वा हस्तपादान् प्रक्षाळयाप आचम्य ब्राह्मण-स्यक्या वा ब्राह्मणविधवया वा शुचिस्नातया कृताचमनीयया निर्मितं क्षं गृहीत्वा प्रामात्प्राचीं वोदीचीं वा दिशमुपनिष्कम्य चतुरङ्गलमा व क्ण्यवितसूतं परिमण्डलं वा द्वितीयमेवं तृतीयमद्भः प्रक्षाळय 'आपो हिला मयोभुवः ' इति तिस्रमिः 'हिरण्यवर्णाश्शुचयः पावकाः ' इति वतस्रमिः 'पवमानस्सुवर्जनः ' इत्येतेनानुवाकेन मार्जयित्वा देवागारे गवा गोष्ठे नदीतीरे शुची देशे वा यत्र यत्र शुचिदेशस्यात् विश्वसादिर-पहाशोदुभ्वराश्चरथवण्वादियाज्ञिक वृक्षशास्त्रायामवलम्बय समिवं वधाति— 'पित्रस्यो नमः ' इति प्रथममपसन्यम् ।।

सम्पन्ने हस्ते गृहीत्वा प्रतिष्ठापयति—' ओं मूः प्रतिष्ठापयामि ओं मुनः प्रतिष्ठापयामि ओं सुवः प्रतिष्ठापयामि ओं मूर्भुवस्सुवः प्रतिष्ठापयामि ' रिते प्रतिष्ठाप्यापसञ्यक्कतं जपित—' भूर्भुवस्सुवः । ओजो बलम् ' रियेतमनुवाकम् ।।

अथ साविज्या त्रिगुणीकृत्य 'भूरिंन च ' इति दक्षिणावृत्तिमभि मन्त्रयेत् 'भुवो वायुं च ' इति मध्यमावृत्ति 'सुवरादित्यं च ' इत्युत्तरां 'भूभुवस्सुवश्चन्द्रमसं ' इति त्रिधाऽऽवृत्ति च ॥

अथ सूत्रान्तेन बन्नाति—' यथा नश्चेयसः करत् ' इति चतुर्भिर्मध्ये दिगुणं भवति ।।

(255)

तां 'भूः प्रतिष्ठापयामि ' इति पुनः प्रतिष्ठाप्य '
हवामहे ' इत्यृचं जिपत्वा प्रदक्षिणतो दृढं करोति ।।

त्रयाणां ब्रह्मश्चरिविष्णूनां प्रमाणं कृत्वा—

तन्तुद्विगुणितं सूत्रं विष्णुना त्रिगुणीकृतम् ।

चतुर्वेदस्य चत्वारि त्रिवेदस्य त्रिकं भन्नेत् ।

द्वे स्यातां वै द्विवेदस्य एकमेवैकवेदिनः ।।

इति यज्ञोपवीतविधिव्योख्यातः ।।

्इति बोधायनीयगृह्यशेषे द्वितीयप्रश्ने सप्तमोऽध्याय: उशन्त(त्व

अथ द्वितीयप्रक्ते अष्टमोऽध्यायः

अथ राजन्यवैश्ययोरुपनयनं प्रसिद्धम् ।।
एतावदेव नाना ।।
आचार्य एव पकाज्जुहोति ।।
ब्रह्मसूत्रमवोद्भृत्य त्रिष्टुरमी राजन्यस्य 'जिघर्म्बिम्, आ त्वा
जिवर्मि, आयुर्व अमे हिवषो जुषाणः दिति। जगतीभिवैदयस्य
'जनस्य गोपा अजनिष्ट जागृवि:, त्वाम्मे मानुषीरी हते विशः, सप्त ते
भग्ने समिबस्सप्तजिह्याः ' इति ।।
वश्यस्य रथकारस्यतावदेव नानाऽऽचार्य एव पकाज्जुहोति—
'तत्सिवतुर्वरेण्यम् ' इति ।। ५
अथाज्याहुतीरुपजुहोति—'क्षेत्रिये त्वा निर्ऋत्ये त्वा '
रित षड्भिरनुच्छन्दसम् । नात्र जगतीभिवैंश्यस्य जुहोति ।।
अथाग्रेण। मिं हुतरोषं दत्वा विरमेत् ।।
ब्राह्मणेन क्षत्रियायामुत्यन्त्रो ब्राह्मणवदेवैतावदेव नाना तस्य
' क्षेत्रिये त्वा ' इति व्याह्तीभिश्चेत्युपहोमः ।।
क्षत्रियवदम्बष्टस्य 'क्षेत्रियै त्वा ' इत्येवोपहोमः ॥
क्षितियाद्वैश्यायामुत्पन्नः क्षत्रियवदेव 'क्षेत्रिये त्वा, सावित्र्या '
बोपहोम: 11
वैश्याच्छूद्रायामुत्पन्नस्तूरणी वैश्यवत् ॥
17 (257)

गायत्रीत्रिष्टु ब जगत्यः 'तत्सवितुर्वरेण्यम् , आसत्येन, युक्को मनः 'इति सावित्र्यो यथाक्रमं ब्राह्मणक्षत्रियवैश्यानाम् ।।

उक्तं समावर्तनम् । समावर्तनप्रभृति स्नातकः पूर्वेण प्रामान्निष्क्रमणप्रवेशनान्युत्तरेण वा वहिर्वाचं विस्रजेदन्यत्र इस्तं दलं प्रसिद्धं स्नात्वा देविधिपतृंस्तपियत्वा दर्भेषु प्राङ्मुख उपविश्व दर्भान् दूर्वाश्च धारयमाणस्त्रीन् प्राणायामान् धारियत्वा सावित्रं। सहस्रकृत्व आवर्तयेच्छतकृत्वोऽपरिमितकृत्वो वा दशावरं वेदानधील प्रश्नमनुवाकं वाऽधीयीत 'यावत्तरसम् ' इति विद्यायते ततो गृहानेति , यत्किश्चिद्दाति सा दक्षिणा ' इति ब्राह्मणम् ।।

अथ दैवतान्यर्चयति वैश्वदेवं करोति प्रसिद्धं बलिहरणम् ।। 🙌

अथ वै भवति—'पश्च वा एते महायज्ञास्सनति प्रतायने सतित संतिष्ठन्ते देवयज्ञः पितृयज्ञो भूनयज्ञो मनुष्ययज्ञो ब्रह्मयज्ञः' इत्येतदानुपूर्व्यं भवति ॥ १५

अथ देवयज्ञ:—' देवेभ्यस्त्वाहा, व्याहृतीभिश्च ' इति । 'अपि समिधं तद्देवयज्ञस्तिष्ठते '॥ १६

अथ पितृयज्ञः — ब्राह्मणान् भो जयेत् पित्र्यानपि वा दक्षिणेनामि दक्षिणात्रान् दर्भान् संस्तीय गन्धपुष्पधूपदीपै रभ्यच्यीलङ्कृत्य तेषु पिषं ददाति — 'पितृभ्यस्त्वधा नमः ' इति 'अष्यपस्तित्पतृयज्ञस्संतिष्ठते '॥१४

अथ भ्तयज्ञ:— उत्तरेणामि प्रागमान् दर्भान् संस्तीर्थ गन्धपुष्य प्राण्यान् दर्भान् संस्तीर्थ गन्धपुष्य प्राण्यान् दर्भान् संस्तीर्थ गन्धपुष्य प्राण्यान्य संस्तीर्थ गन्धपुष्य स्वापुष्येभ्य स्वर्थ प्राण्यान्य संस्तिष्ठ ।।

अथ मनुष्ययज्ञः — ब्राह्मणेभ्योऽन्नं दद्यादीदनपात्रात् तन्मनुष्यः यज्ञस्संतिष्ठते । अथ ब्रह्मयज्ञः --- उक्तः ॥

कथमु खलु नित्यानामनुक्रम इति—सन्ध्योपासनमग्रगुपस्थानं नित्यस्वाध्यायगृहकर्मस्नानादित्योपस्थानतपणजपयज्ञगृहदेवतार्चनवैद्वदेवपञ्च — महायज्ञात्मयज्ञसन्ध्योपासनापिहोत्रात्मयज्ञसवेशनानीत्येतान्युदितहोमिनोऽजस्रा- ग्रिहोत्रणोऽनुदितहोमिनोऽग्रिहोत्रं सन्ध्योपासनमिति क्रमः ॥ २१

एतानि नित्यान्युपन्युषमारभ्यासवेशनात् प्रसिद्धम् ।।

सायं प्रातस्मपलीकः प्रीतिं वर्धयेत् ॥ २३

तस्याः पत्न्याः पूर्वरात्रावुपसंवेशनमाऽर्धरात्राद्धश्रायनमा ब्राह्म-मुहूर्तादशोपोत्थाय नित्यान्यारभते ।। २४

इति व्याख्यातमुपनयनम् ।।

इति बोधायनीयगृद्धशेषे द्वितीयप्रश्ने अष्टमोऽध्यायः

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

युज्जते १२

पूर्वेण तं दत्वां उपविद्य

सावित्री दानधील

गृह।नेति

\$8

प्रतायन्ते

ह्मयज्ञः ^¹ १५

'अपि

१६ झेणेनामि

, पिण्डं , ॥१७

ान्धपुष्पः भियस्तद्ः

96

ानमनुष्यः १९

अथ द्वितीयप्रश्ने नवमोऽध्यायः

भथ जडविरम्कानां संस्कारं व्याख्यास्यामः— ऋउर्यथाकामी स्यात् ।।

पुण्ये नक्षत्रे ब्राह्मणान् भोजयित्वाऽऽशिषो वाचयित्वा केशानीय खातं शुचिगतमं बद्धशिखं यज्ञोपवीतिनमप आचमय्य देवयजनमुः द्यानयति।।

अथ देवयजनोल्नेखनप्रभृत्याऽभिनुखात्कृत्वा याज्ञिकी समिधमाज्ये.

बान्त्वा तूप्णीमभ्याधापयति । तूप्णीमञ्चानं स्थापयति । यथालानं
तूष्णीं वासः परिधापयति । तूप्णीं मेखलां परिव्ययति । मन्त्रवद्प्रित्यं
करोति । तूप्णीमजिनं प्रतिमुङ्चति । तुप्णीं दण्डं प्रयच्छित ।

बाज्ञिकस्य वृक्षस्य नाम प्रयच्छिति ।।

अथैनं दक्षिणे हस्ते गृह्णाति — 'यस्तिन् भूतं च भव्यं च ' इति ॥

अथैनं देवताभ्यः परिददाति—' देवेभ्यस्त्वा ' इति ।। अथैनमुपन्यति—' देवस्य त्वा ' इति सर्व नामप्रहण वर्जम् ।।

आचार्य एव पकाज्जुहोति—' तत्सिवितुर्वरेण्यम् ' इति ॥
अथाज्याहुतीरुपजुहोति—' क्षेत्रिये त्वा ' इति षड्भिग्यीहिति
भिश्व ॥

20

अथ स्विष्टकृत्प्रभृति सिद्धमाधेनुवरप्रदानात् ।। (260)

अथाग्रेणाग्नि याज्ञिक दक्षस्य पणेषु हुत शेषं निद्धाति	तत्पुरस्ता-
ह्यास्यातम् ।।	88
अथ पकादुपादाय प्राक्षाति *।।	१२
तृष्णीं सर्वान् मन्त्रानाचार्य एव जपेदित्येके ।।	१३
वण्डजडक्की बान्धव्यस्निव्याधितोनमत्तरी नाङ्गवधिराधिकाङ्गाम	याव्यपसा-
रिश्वित्रिकुष्ठिदीर्घरोगिणश्चितेन व्याख्याता इत्येके ।।	18
सबो मधुपकें * ददाति ॥	१५
तिसृषु व्युष्टासु मधुपकेवदा व्रतारूप्णीम् ॥	18
अथाग्निमुत्रजनि—' आयुर्दा अम्रे हविषो	जुषाणः '
रित ॥	१७
पिता वा आता वाऽऽत्मिन समारोपयेदित्येके ।।	१८

शानीष

यजनमु.

धमाज्ये.

यथालाभं

बद्प्रिंग च्छति ।

8

4

ं च'

मम्हण-

र्याहिति-

9

20

U

इति बोधायनीये गृह्यशेषस्त्रे द्वितीयप्रश्ले नवमोऽध्यायः

^{*} ग. प्राशयति. * ख. उत्सर्गे मध्यके.

अथ द्वितीयप्रक्ते दशमोऽध्यायः

अथातोऽश्वत्थसंस्कारं व्याख्यास्यामः —
ऋतुर्यथाकामी स्यात् ।।
पुण्ये नक्षत्र ब्राह्मणान् भो जयित्वाऽऽशिषो वाचयित्वा प्रदक्षिणः
मधारथं परिसम् इति — ' अधारथे वो निषदनम् ' इति ।।
तमभ्यर्च्य यज्ञोगबीतं प्रतिमुख्यति ।।
अथ देवयजनोल्लेखनप्रभृत्याऽग्निमुखात्कृत्वा याज्ञिकीं समि.
धमाज्येनाक्त्वा तूष्णीमाधापयति। यथालाभं तृष्णीं वासः परि
धापयति । तूर्णीं मेखलां परिन्ययति । मन्त्रवद्म्रिंथ करोति । तूणीः
मजिनं प्रतिमुञ्जति । तुर्णीं दण्डं प्रयच्छति । य। ज्ञिकस्य वृक्षस्य नाम
प्रयच्छति ॥
अथाश्वत्थमुपनयेत्—'देवस्य त्वा ' इति नामप्रहणवर्जम् ॥ ६
आचार्य एव पकाउजुहोति—'तत्सवितुर्वरेण्यम् ' इति ॥ ॥
अथाज्याहुतीरुपजूहोति— 'क्षेत्रिये त्वा ' इति षड्भिज्याहिति-
मिश्च ॥
स्विष्टकृत्प्रभृति सिद्धमाधेनुवरप्रदानात् ।।
अथाप्रणानि पलाशपर्णेषु हुतशेषं निद्धाति । तत्पुरस्ताद्याख्याः
तम् ।।
अथ पकादुपादायांथैनं निवेदयति ॥ ११
तूर्णीं सर्वान् मन्त्रानाचार्य एव जपेदित्याह भगवान् बोधाः
बनः ॥
इति बोधायनीये गृह्यदोवे द्वितीयप्रइने

1

दशमोऽध्यायः

(262)

अथ द्वितीयप्रक्ते एक।दशोऽध्यायः

समि.

परि-

तूष्णी-

य नाम

हिति-

[स्या-

11

बोधा-

13

4

अधाहुते प्रसिद्धमुपनयनम् ।।
एतावदेव नाना ।।
कुमारं भो जयित्वा गोमयेन गो वर्ममात्रं चतुग्धं स्थण्डिलमुपलिप्य
मङ्गलानि संस्तीर्य तेषु प्राङ्मुख आचार्य उप वेश्य तस्यायेण कुमारो दर्भेषु
प्रसङ्मुख उपविश्योभयीरपस्सितिषिश्चत्युप्णायु शाता आन्यति तस्य चौल-
बत्रणीं केशानीच्य साप्याच्छाचालङ्कत्यादित्यः भिमुखस्तिष्ठन् 'अजिनं वासो
बा दक्षिणत उपवीय दक्षिणं बाहुमुद्धरतेऽवधते सन्यमिति यज्ञोपवीतम् ' इति
ब्राह्मणम् ।।
यज्ञोपवीतिनमप आचमय्य देवयजनमुदानयति ।।
कृष्णाजिनं ब्राह्मणस्येत्यादि । चतुरङ्गुळं ब्राह्मणस्य च्यङ्गुळं
राजन्यस्य द्याङ्गुकं वैश्यस्योपवीतवत् बधाति ॥
अथ 'सावित्रीं भो अनुब्रूहि ' इत्युक्तवा कुमारस्य दक्षिणे कर्णे
उपदिशेदित्येके। 'कर्णाभ्यां भूरि विश्व म् ' इत्युक्त्वानमुखावलाकन
श्ला वाचयति सावित्रीम् ॥
अथ सायंत्रातस्सन्ध्यां गृहस्थवत्समापयति ॥
अथैनमिश्चमुपसमाधाय प्रोक्षणी संस्कृत्य परिसम्ब परिषिच्य व्याहृती-
भिस्सिमध आधापयतिषोढाविहितेनोयस्थापयति ॥
तदाग्नेयं भसा सङ्गद्ध वामपाणित्रहे निक्षिप्य 'मा नस्तोके
रियद्भिः 'शं नो देवीर भिष्टये 'इति संस्र उय संमेळय तियक्त्रिपुण्ड्मेकपुण्
वा ब्राह्मणस्य वर्त्वळाकारं शाजन्यस्यार्धचन्द्राङ्गति वैश्यस्य ॥

(263)

अज्ञानि सन्धापयित 'सरस्वती 'इति शिरिस 'मेधावी 'रित कलाटे 'तेजस्वी 'इति बक्षिस 'वर्चस्वी 'इति दक्षिणेऽसे 'ब्रह्मवर्चसी' इत्युचरेंडसे 'आयुष्मान् 'इति ब्रीवायां 'भ्यासम् 'इति पिठरे 'स्वित्ति 'इति शिवरस्वन्येषां क्षीणां बोर्ध्वपुण्डम् ।।

प्रोक्षणीषु करं प्रक्षाळ्य नमस्कृत्य प्रोक्षणीशेषं गेहस्योपरिष्टान्नित्ये. दित्याह भगवान् बोधायन: ॥

9798

बाऽ

कुर्वी

बस

वान

प्रभृ

बेन्

वो

इति बोधायनीये गृह्यरोपे द्वितीयप्रश्ने एकादशोऽध्याय:

अथ दितीयप्रश्ने द्वादशोऽध्यायः

यथो एतद्महाणामुमचेष्टानां नक्षत्रपथचारिणामेवं विवाहं कुर्वन्त्य-गण्क्षेऽगुभे दिने वाऽगुचिनां वा विवाहं कुर्वन्ति विवाहेन नर्झोतीति मन्येत गऽऽवसथात् पुनर्विवाहं कुर्वीत ।।

अथ चेदीपासनारम्भात् प्राक् ज्वलनस्य नाशः पुनर्विवाहं इवीत ।।

अथ पुनर्विवाहं व्याख्यास्यामः—

इति

सीं

स्ते।

20

नये.

15

उदगयन आपूर्यमाणपक्षे पुण्ये नक्षत्रे पूर्वेद्युर्नान्दीमुखं कृत्वोप-बसति ।।

अथ श्रोभृते ब्राह्मणाननेत परिविष्य पुण्याहं स्वस्ति ऋदिम् ' इति गवियत्वोभौ शुची स्नातौ शुक्कवाससावरुद्धारेणारुष्कृत्य जायां समीक्षते— 'अन्नातृन्नोम् ' इति प्रतिपद्य सप्तपदान्तं कृत्वाऽथ देवयजनोल्लेखन-प्रमुखाऽग्तिमुखात्कृत्वाऽथास्या उपोत्थाय हृद्यदेशमभिमृशतीति सिद्धमा-भेनुवरप्रदानादत ऊर्ध्व नादियेत ।।

अथ पुनिर्वि हेप्वेतानुत्सीदिन्त — प्रतिसरं स्नानं वासः प्रतोदिमेषुं
पूर्वं भोजनमध्ये व्रतं त्रिरात्रमित्यादिविवाहशेषान् वर्जयेदित्याह भगवान्
श्वाषायनः ।।

इति बोधायनीयगृह्यशेषे द्वितीयप्रहते द्वादशोऽध्यायः

(265)

अथ द्वितीयप्रक्ने त्रयोदशोऽध्यायः

अथातो विष्णुप्रतिष्ठाकरपं व्याख्यास्यामः हाद्इयामेकाद्या श्रोणाया वा यानि चान्यानि शुभनक्षत्राणि तेषु पूर्वेद्युरेव युग्मन् ब्राह्मणानन्नेन परिविष्य 'पुण्याहं स्वस्ति ऋद्भिम् 'इति वाचिरता समामतायां निशायां कपिछापञ्चगव्येन सहिरण्ययवदूर्वाङ्कुराश्चरथपछाशपणेन सुवर्णोपधानं प्रतिकृति कृत्वाऽभिषिञ्चति 'आपो हि ष्ठा मयोभुवः' इति तिस्रभिः 'हिरण्यवर्णाङ्गुचयः पावकाः' इति चतस्रभिः 'पवमानस्सुवर्जनः 'इत्येतेनानुवाकेन व्याहृतीभिश्च ।।

सर्व

पा

£8

पुष्पफलाक्षतमिश्रेयवदूर्वाङ्कुरं पादपीठे निक्षिपति—' इदं विष्णुर्विचक्रमे ' इति ॥ १

प्रतिसरमाबधाति—' रक्षोहणं वाजिनमाजिधर्मि ' इति ॥

अथैनं नदीनटाकहद्दिक्षरसरस्तीर्थानामन्यतमेष्वहतेन वासस कुशबन्धमाच्यमाच्छाद्याधिश्रयति—' अव ते हेडः, उदुत्तमम् ' इति ॥

अथ श्वोम्ते स्नात्वाऽहतवाससश्चत्वारो ब्राह्मणाः प्रतिमामुत्थाप्येयुः —' उत्तिष्ठ द्रह्मणस्पते ' इति ।।

अथ शुची देशे समबस्थाप्य— गायच्या गृह्य गोम् तं गन्धद्वारेति गोमयम् । आप्यायस्वेति श क्षीरं दिधिकाल्णेति वे दिधि ।। शुक्रमिस ज्योतिरसीत्याज्यं देवस्य त्वा कुशोदकम् ।। इत्येतस्पञ्चगव्यं नाम ।।

(266)

दश्या

रमान् येत्वा

विर्णेन

वुवं: '

सृभि:

इदं

ाससा

म् '

पयेयुः

8

अत्राह—	
कपिलाया वरं क्षीरं रवेतायाश्च वरं दिध ।	
रक्तायास्तु घृतं श्रेष्ठं रोषौ शबलकृष्णयोः ।। इति	9
एतेन—' आ वो राजानम् ' इति स्नापयति ।।	4
शमीपळाशखादिरविल्वाश्वत्थविकद्भतन्यमोधपनसाम्रशिरीषोदुम्बरःण	[I
सर्वयाज्ञिकवृक्षाणा चर्मकषायकलशेनाभिषिञ्चति—' अश्वत्थे वो निषदः	म् '
ह्येतेनानुवाकेन ।।	9
मणिमुक्ताप्रवाळरजतताम्राणामप्सु निमम्रानां पूर्णकलहोनाभिषिक	व्रति
_' हिरण्यवर्णीम् ' इति नवर्चेन ।।	१०
हिरण्येन तेजसा चक्षुर्विमोचयेत्—'तेजोसि दित ।।	22
अथ देवयजनोल्लेखनप्रभृत्याऽप्रिमुखाःकृत्वा पक्काङजहोतिः	
'विष्णोर्नुकम् ' इति पुरोनुवाक्यामनूच्य 'परो मात्रया ' इति याज	
बुहोति ।।	१२
अथ पुरुषस्केनाज्यहुतीरुपजुहोति—' इदं विष्णुर्विचक्रमे '	इति
गदयोस्स्पृशेत् ॥	१३
पुनस्तेनैवाज्याहुतीर्जुहुयात्— 'विष्णोर्नुकम् ' इति नामि	देशे-
स्पृशेत् ।।	88
पुनस्तेनैवाज्याहुतीर्जुहुयात्—' अतो देवा अवन्तु नः '	इति
मुधि स्पृशेत् ।।	१५
पुनस्तेनैवाज्याहुती जुहुयादथ सर्वाङ्गं स्पृशेत्पीरुपेण स्केन ।।	18
होमान्ते ' उदु त्यं जातवेदसम् ' इत्युत्थाप्य शाकुनेन	स्केन
देवालयं प्रवेश्य मणिमुक्ताप्रवाळमुवर्णरजतानि पादपीठे निधाय 'अते	देवा
भवन्त न १ नि रिकं स्थापीत ।	20
भवन्तु नः ' इति विष्णुं स्थापयेत् ।।	

अथ गन्धपुष्पधूषदीपान्याकाशोनमुखानि इत्वोपोत्थाय आवाहने करीति प्रणवयुक्तव्याहितिभव्यस्तैस्समस्तैश्च—' ओ भूः पुरुषमावाहयाग्यो भुवः पुरुषमावाहयाग्यो भूभुवस्युवः पुरुषमावाह्याग्यो यामि ' इत्यावाह्य रलाग्बुकलशोनाभिषिञ्चति—' प्रणवेन धारयेत् क्रम्भ इति विज्ञायते ॥

प्रणवेन कूर्चे ददाति ।। दूर्वाविष्णुकान्तस्यामाकपद्मपत्रकलरोन पाद्यं ददाति ।। एलाळवङ्गतकोलकपूरमिश्रकलरोनाचमनीयं ददाति ।। आपःक्षीरकुरा।पैश्चाक्षतैर्यवतण्डुले स्तिलेस्सिद्धार्थकैश्चार्थे

ददाति ॥

इति ॥

22

99

इति

इति

इति

हरि

73

पार ति

मह

R

'इमा आपरशान्तादिशवादिशवतमाः पूताः पूततमा मेधा मेध्यतमा अमृतां अमृतरसाः पाद्या आचमनीया अध्यस्ता जुषतां प्रतिगृह्यन्तां प्रतिगृह्णातु भगवान् महाविष्णुर्विष्णते नमः ' इति पाद्यमाच-मनीयमध्य ददाति ।।

' इदं विष्णुर्विचक्रमे ' इति प्रतिसरं वितंसयति ।।

देवतां नमस्कृत्वाऽथ गन्धं ददाति— इमे गन्धादशुभा दिव्यास्सर्वगन्धेरलङ्कृताः । पूता ब्रह्मपवित्रेण पूतास्सूर्यस्य रहिमभिः ।।

24

' प्रतिगृह्यतां प्रतिगृह्यातु भगवान् महाविष्णुर्विष्णवे नमः ।

124

मार्च ददाति-

इमे माल्याश्यामा दिन्यास्तर्वमाल्येग्लंहकृताः । पूता ब्रह्मपविलेण पूतास्त्र्यस्य रहिमभिः ।।

20

विहिने याम्यो

विह. ब्रह्म ¹

16

99

23

मेध्य

षन्तां

माच-

23

24

ाम: [']

२६

20

	' प्रतिगृह्यतां प्रतिगृह्वातु भगवान् महाविष्णुर्विष्णवे	नमः '
इति ।।		२८
	पुष्पं ददाति—	
	इमे पुष्पाइशुभा दिन्यास्मर्वपुरपैरलङ्कृताः ।	
	पूता ब्रह्मपवित्रेण पूतास्तूर्यस्य रिमिमः ॥	२९
	' प्रतिगृह्यतां प्रतिगृह्यातु भगवान् महाविष्णुर्विष्णवे	नमः '
इति ॥		30
	धूपं ददाति—	
4	वनस्पतिग्सो धूपो धूपेभ्यो धूप उत्तमः ।	
	आव्रयस्सर्वदेवानां घूपोऽयं प्रतिगृह्यताम् ॥	3 ?
	' प्रतिगृह्यतां प्रतिगृह्वातु भगवान् महिवण्णुर्विष्णवे	नमः '
इति ।।		३२
	अथ दीपं ददाति —	
	ज्योतिरशुक्रश्च तेजश्च देवानां सततं प्रियः।	
	भास्वरस्तर्वभूतानां दीपोऽयं प्रतिगृह्यताम् ।।	3 :
	' प्रतिगृह्ययां प्रतिगृह्णतु भगवान् महविष्णुर्विष्णवे	नमः
इति ।।		3

अथ द्वादशनामिः पुष्पाणि द्यात्तरेव तर्पणानि कृत्वा कृसरपायसगुळोदनं हरिद्रोदनमिति हवींषि । 'पवित्रं ते विततम्' इति पायसं नित्रेदयेत् । घृताप्छतं पूर्णशरावं गुळोदनं नित्रेदयेत् । कृसरं तिलमिश्रमाज्यं जुहुयात्—' वासुदेवाय स्वाहा । सञ्चर्षणाय स्वाहा । भवुसाय स्वाहा । अनिरुद्धाय स्वाहा । ईशान्ये स्वाहा । श्रिये साहा । सरस्वत्ये स्वाहा । पृष्ट्ये स्वाहा । विष्णवे स्वाहा । पुरुषसूक्तिन, विष्णोर्नुकं, तदस्य प्रियं, प्रतिद्विष्णुः, परोमात्रया, विचक्रो, त्रिदेवः. इति द्वादशनामभिः 'अमुप्मै स्वाहाऽमुप्मै स्वाहा दिवि। स्यिष्टप्रत्प्रभृति सिद्धमाधेनुवरप्रदानात् ॥

अथ सर्वहविषां बलिमुपहरति —

स्वामेकमाद्यं पुरुषं पुरातनं नागयणं विश्वसृजं यजामहे। स्वमेव यज्ञो विहितो विश्वयस्त्वमात्मनाऽत्मन् प्रतिगृह्यीप्व हव्यम् इति ।।

Tre

1 3

मूर्

इति

जुष

पुन

इत्य

दद्य

33

efe

ती

अथाग्रेण ग्रिमश्वत्थपर्णेषु हुतशेषं निद्धाति—' मूर्भुवत्सुवरोष् । इति ॥

द्विश्चतुर्वा प्रदक्षिण साम्नि परिक्रामित— 'विश्वभुने नमः। सर्वभुने नमः। आत्मने नमः। परमात्मने नमः। सर्वासने नमः 'इति।। ३८

ब्रह्मचारी गृहस्थो वा द्वादश ब्राह्मणःन् संयतान् इरिहोकं भोजयेत्। सन्तिष्ठते विष्णुप्रतिष्ठाविधिः।। १९

> इति बोधायनीयगृद्धशेषे द्वितीयप्रश्ने ऋयोदशोऽध्याय:

द्वितीयप्रक्ने चतुर्दशोऽध्यायः

चक्रमे

इति।

34

गमहे।

हव्यम्

38

वरोम् '

30

नमः।

र्वात्मने

३८

रिद्रोदनं

39

अथातो महापुरुषस्याहरहः परिचर्याविधि व्याख्यास्यामः— स्नातइश्चिरशुचौ समे देशे गोमयेनोपलिप्य देवस्य प्रतिकृति क्रवाऽक्षतपुर्वे व्यालाभमर्चियत्वा सह पुष्पोदकेन महापुरुषमावाहयेत्— 'ओं भू पुरुषमावाहयाम्यों भुवः पुरुषमावाहयाम्यों सुवः पुरुषमावाहयाम्यों भूभवस्यवः पुरुषमावाहयामि ' इत्याव ह्य ' आयातु भगवान् महापुरुषः ' इति कुशैरासनं दद्यात्—'भगवतोऽयं कूची दर्भमयिह्नवृद्धरितस्युवर्णस्तं जपस्त ' इति ।। अथ साविज्या पात्रभद्भिः प्रक्षाच्य तिरःपवित्रमप आनीय पुनस्तेनैव पोऽभिमन्त्रय सपवित्रेणादित्यं दर्शयेत्—' ओम् ' इत्यातमितोः ।। 3 तासां 'त्रीणि पदा विचक्रमे ' इति पाद्यं ददाति ।। अथ व्याहृतिभिर्निर्वाल्यं व्योद्य 'इदं विष्णुविचक्रमे ' इत्यध्य 4 दद्यात ।। ' दिवो वा विष्णो ' इत्याचमनीयम् ।। 8 अर्थेनं स्नापयति—'आपो हिष्ठा म्योभुवः' इति तिस्रिभः 'हिरण्यवर्णारशुचयः पावकाः' इति चतस्रभिः 'पवमानम्सुवर्जनः' हत्येतेनानुवाकेन 'ब्रह्म जज्ञानम् वामदेव्यर्ची, यजुः पवित्रेण ' इति ।।

अथाद्भिरुत्पेयति—' केशवं तर्पयामि ' इति द्वादशनामधेयैर्व्याहः तीमिः प्रदक्षिणमुदकं परिषिच्य प्रणवेन वासो ददाति सावित्रया यज्ञोपवीतं (271) 'इदं विष्णुर्विचक्रमे 'इत्याचमनीयं 'गन्धद्वागम् 'इति गःधं 'इरावती' इत्यक्षतं 'तद्विष्णोः 'इति पुष्पं सावित्रया धूपं 'उद्दीप्यस्व ' इति दीवं 'देवस्य त्वा 'इति हिविनिवेदनम् ।।

अथास्मै द्वादशनामभिः पुष्पाणि दद्यात् '। त्रीणि पदा विचक्रमे। इति प्रतिपदं दद्यात् 'सुमृडीका भवन्तु नः 'इत्यन्तेन ।।

अथेन वैष्णवीभि ऋग्यजुस्सामाथविभिः स्तुतिभिस्तुन्वन्ति ।। १० व्याहृतीभिः पुरुषमुद्धासयेत्—'ओं भूः पुरुषमुद्धासयामि ' इत्या-दिभिः 'प्रयातु भगवान् महापुरुषः क्षेमाय विजयाय पुनस्संदुर्शनाय च' इति ।।

प्रतिमास्थानेष्वावाहनोद्वासनवर्जभहरहस्त्वाचक्षत इत्याह भगवार बोधायन: ।।

> इति बोधायनीये गृहारोषे द्वितीयप्रश्ने चतुर्दशोऽध्याय:

अथ द्वितीयप्रक्ते पश्चदशोऽध्यायः

अथातस्तंत्रवक्ष्यामि विष्णोस्खपनमुत्तमम् । प्रासादस्याप्रतो विद्वान् कुर्यात्स्वपनमण्डपम् ॥ 8 मण्डपस्य च मध्ये तु वेदिकां सम्प्रकल्पयेत्। अचलप्रतिष्ठितो यत्र देवस्तत्र न वेदिका ॥ 3 तस्यास्समीपे तत्स्थाने कलशस्थानमुत्तमम्। सङ्ख्या च नव तेषां तु स्थापनं प्रणवेन तु ॥ 3 यिकञ्चित्क्रियते चात्र प्रणवेनैव कथ्यते । 8 स्थापनं कलशानां तु प्रागादीशानमन्तत: II एतेनैव ऋमेणात्र सर्वे कर्म विषीयते । नवमं कळशं मध्ये स्थापयेदन्ततो बुधः ॥ कूर्चेषु स्थापयेत्सर्वान् त्रीहिप्रस्थस्थितेषु च। त्रीह्यरशालयः प्रोक्ताः कलशस्थापने बुधैः ।। 8 तेषामभावे यत्किञ्चदुग्राम्यं धान्यमिहेष्यते । प्रयेत्कलशान् सर्वान् शुद्धस्फटिकसिक्भैः ।। 3 जलैस्तु मध्यमं तत्र पञ्चगव्येन प्रयेत्। 6 कूर्चीतियाय सर्देषु शरावरिषधाय च ।। अरिक्तरेव कर्तव्यः शरावैनेविमस्सदा । अपियानिक्रया तेषां शालिजैरेव तण्डुलै: ॥ 9 (273)

विती !

ते दीपं

वक्रमे ।

20

इत्या-

21

भगवान

24

अर्चयेत्कलशान् सर्वान् गन्धपुष्पादिभिः क्रमात् ।
प्राप्ते मुहूर्त आवाह्य परमात्मानमात्मवान् ।।
पूर्वोक्तविधिनाऽऽवाह्य देवमानीय वेदिकाम् । अर्चियत्वा ततो विष्णुमर्चितेरेव सर्वशः ।।
आनीतं वेदिकायां तु गोमयेनापरेण तु । उपलिप्तेऽक्षतैः कीर्णे शालिभित्रीं हिभिश्च तत् ।।
प्राङ्मुखं देवमासीनं सन्निद्ध्यात्ततः क्षणात् । तत्रैव त्वचलस्थाने न चावाहनमिष्यते ।।
तत्रैव नित्यसात्रिध्याद्देवस्य परमात्मनः । आसनादिक्रमाद्द्यात्सूक्तं पौरुषमाश्रितः ।।
ततः कलशमादाय कुर्यात्स्नपनमादितः । मन्त्रा एते तु मन्तन्याः स्नापने परमात्मनः ।।
वैष्णवं सूक्तमापो हि हिरण्येति च सप्तकम् । पवमानानुवाकं च सर्वे साधारणास्स्मृताः ॥
अनुक्तमन्त्रं यत्किञ्चित्र गृह्णीयात्ततो बुधः । भनेन विधिवत्कृत्वा स्नापनं पुरुषस्य तु ।।
त्वा पायसमन्नं तु होषं परिसमापयेत् । नेत्यदेवाचिने यत्स्यात् कलशस्नापनं तु वै ।।
नापनस्य त्रयश्चोकाः ब्रह्मजज्ञानमन्त्रतः । गमदेव्यं ततः कुर्यात्पवित्रं यजुषश्च यत् ।।
वमानानुवाकं च सर्वे साधारणास्स्यताः । वेषुवायनसङ्गान्ती चन्द्रसूर्यग्रहे तथा ॥

Digitized by Madhuban Trust द्वितीयपदने पञ्चद्शोऽध्यायः	275
अर्चनायाश्च विच्छेरे कदाचित्कालभेदतः । उपघातेऽपि वाऽन्यहिनम् दुस्स्वप्ने तु भयंकरे ॥	२१
आद्यं तु स्नापनं कुर्यात्सर्वशान्तिभविष्यति । अथ देवोत्सवं कुर्यान्मुच्यते सर्वपातकैः ।।	. २३
इह होके परत्रापि सुलमेवास्य वर्धते । पश्चाद्विप्णोश्च सायुज्यमेतीत्यत्र न संशयः ।।	२६
जगद्धिताय वृःणाय स्नापनं कृतवान् हि यः ।	
इत्याह भगवान् बोधायनः ॥	२४

इति बोधायनीये गृहाशेषस्त्रे द्वितीयप्रश्ने पञ्चदशोऽध्याय:

अथ द्वितीयप्रक्ते पोडशोऽध्यायः

अथातो रुद्रप्रतिष्ठाकरुपं व्याख्यास्यामः —

चतुथ्यीमष्टम्यामाद्रीयामपभरण्यां वा चतुर्देश्यां वा गति चान्यानि शुभनक्षत्राणि तेषु पूर्वेद्युरेव युग्मान् ब्राह्मणानन्नेन परिविष् 'पुण्याहं स्वस्ति ऋद्धिं इति वाचयित्वा समागतायां निशाश किपलापञ्चगव्येन सिहरण्ययवदूर्वीङ्कुराश्वत्थपलाशपणेन पुवर्णीप्यातं प्रतिकृतिं कृत्वाऽभिषिञ्चति—'आपो हिष्ठा मयोभुवः' इति तिस्रिः 'हिरण्यवर्णाश्शुच्यः पावकाः' इति चतस्रिभिः 'पवमानस्युर्वजनः' इत्येतेनानुवाकेन व्याहृतिभिश्च ।।

11

पुष्पफलाक्षतमिश्रयवदूर्वोङ्करं पादपीठे निक्षिपति — 'नमस्ते ह मन्यवे 'इति ।।

प्रतिसरं बञ्चाति—' रक्षोहणं वाजिनम् ' इति ।।

अथ नदीतटाकहदनिर्झरसरस्तीर्थानामन्यतमेष्वहतेन वास्ति
कुश्चनन्धां मालामाच्छाद्याधिवासयति—' अवते हेडः, उदुनम् '
हिति ॥

अथ स्वोभृते स्नात्वाऽहतवाससस्चत्वारो ब्राह्मणाः प्रतिमाष्ट्रभागः वेयुः—' उत्तिष्ठ ब्रह्मणस्पते ' इति ।।

भय शुची देशे समवस्थाप्य— (276)

t
9
शे
6

यानि

परिविष

निशायां

र्णोपधानं

तिस्भि.

वर्जनः

स्ते छ

वासस

मुत्थाप.

^{*} खः गः त्रिष्टुभा ।

वोध।यनीयगृह्यशेषस्त्रे

पुनस्ताभिरेवाज्याहुती जुहुयात् 'नमो हिरण्यवाहवे ' इति मूर्वि स्प्रशेत् ।।
पुनस्ताभिरेवाज्याहुतीजुहुयात् सर्वोङ्गमुपस्पृशेत्—स्द्रेण समस्तेन ॥
ततः ' उदु त्य जातवेदसम् ' इत्यत्थाप्य पञ्चमसम्बद्धेत हुन
बाकेन देवालयं प्रवेश्य मणिमुक्ताप्रवाळनुवर्णर जतानि पादपीठे निधाय
ै नमस्त रुद्ध मन्यवे ' इति रुद्ध स्थापयेत ।।
अथ गन्धपुष्पदीपान्याकाशोन्मुखानि कृत्वा उपोत्थायावाहनं
करोति प्रणवयुक्तव्याहृतीभिव्यस्ताभिस्समस्ताभिश्च— 'ओं भूः पुरुषमावाह.
याम्यों भुवः उरुषमावाहयाम्यों भुवः पुरुषमावाहयाम्यों भूभुवस्सुवः पुरुष
भावाह्यामि 'इति ' आयातु भगवान् महादेवः ' इत्यावाह्य रलाम्बुकल्हो.
नाभिषिञ्चति 'प्रणवेन धारयेत् ब्रह्म.' इति विज्ञायते ।। २२
प्रणवेन कूर्च ददाति ।। २३
विष्णुपदाश्यामाकपद्मपत्रकरुशेन पाद्यं ददाति ।। २४
एलालवज्जतक कोलकपूरिमिश्रकल होना चमनीयं ददाति ।। २५
आपः क्षीरकुशा प्रैश्चाक्षते र्ववतण्डुलैः । यवैस्सिद्धार्थकैश्चार्ध्य ददाति-
इमा आपिक्शवािक्शवतमाः पूततमा मेध्या मेध्यतमा अमृता
मृतरसाः पाद्या आचमनीया अर्ध्योस्ता जुषतां प्रतिगृह्यतां प्रतिगृह्यत
गवान् महादेवो हद्राय नमः ' इति पाद्यमाचमनीयमध्य ददाति ।। २६
'नमस्ते रुद्र मन्यवे ' इति प्रतिसरं विसंसयति ॥ २०
देवतां नमस्कृत्याथ गन्धं ददाति—' इमे गन्धारशुभा दिव्यासर्व-
न्धेरलङ्कताः । पूता ब्रह्मपवित्रेण पूतास्सूर्यस्य रिमिभः ॥' 'प्रतिगृह्यती
तिगृह्णातु भगवान् महादेवो रुद्राय नमः ' इति ।।
अथ मार्ल्य ददाति—

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

मृधि

99

तेन ॥

ञ्चानु.

निधाय

38

विहनं

विह.

परुष.

हलशे.

22

23

28

24

ıfa-

नमृता

विवि

२६

20

सर्व-

ह्यता

26

' इमे माल्यारशुभा दिव्यास्सर्वमाल्येरळङ्कताः । पता ब्रह्मपवित्रेण पूतास्मूर्यस्य रिमिमः ॥ ' प्रतिगृह्यतां प्रतिगृह्णातु भगवान् महादेवो रुद्राय नमः ' इति ॥ अथ पूर्व ददाति— ' इमे पुष्परशुभा दिन्यास्सर्वपुष्पैरलङ्कृताः । पूता ब्रह्मप वेत्रेण पूतास्म्यस्य रहिनिमः ॥ ' प्रतिगृह्यनां प्रतिगृह्णातु भगवान् महादेवो रुद्राय नमः ' इति ॥ अथ धूपं ददाति— ' वनस्पतिरसो धूपो धूपाढ्यो धूप उत्तम: । आव्रेयमसर्वदेवानां ध्योऽयं प्रतिगृह्यताम् ।।' ' प्रतिगृह्यतां प्रतिगृह्णातु भगवान् महादेवो रुद्राय नमः ' इति ।। अथ दीपं ददाति-' ज्योतिरशुक्रश्च तेजश्च देवानां सततं प्रियः। भास्वरस्तर्वभूतानां दीपोऽयं प्रतिगृह्यताम् ॥ र 'प्रतिगृह्यतां प्रतिगृहातु भगवान् महादेवो स्द्राय नमः ' इति ।। अथ ' भवाय ' इत्यष्टाभिः पुष्पाणि दद्यात्तेरेव तर्पणानि कृत्वा कृसरं पायसं गुळोदनं हरिद्रोदनमिति हवीं वि 'पवित्रं ते विततम् ' इति पायसं निवेदयेत् ।। 33 घृताप्छुतं पूर्णशरावं गुळोदनं निवेद्येत् ।। 38 क्रसरमाज्यमिश्रं जुहुयात — 'भवाय देवाय स्वाहा ' इत्यष्टाभिः भवस्य देवस्य पतन्यै स्वाहा ' इत्यादिभिः ॥ 34 अथ हरिद्रोदनं जुहुयात्—'भवस्य देवस्य सुताय स्वाहा' इत्यष्टाभि: ।।

अथ 'इयम्बकं यजामहे, मा नो महान्तं, मा नस्तोके आर्द्र्या रुद्रः, हेती रुद्रस्य, आराचे अग्नः, विकिरिद विलोहित, सहस्राणि सहस्रघा, सहस्राणि सहस्रशः ' इति । द्वादशनामभिः—' शिवाय शाक्कराय सहमानाय शितिकण्ठाय कर्पोदंने ताम्राय अरुणाय अपगुरमाणाय हिरण्यबाह्वे सिस्झिराय बभ्छशाय हिरण्याय स्वाहा ' इति ॥ ३७

स्विष्टकृत्प्रभृति सिद्धमाधेनुवरप्रदानात् ॥

३८

कृत्

1 3

इति

ति

1;

इति

क्

1

हविषां बलिमुपहरति —

" त्वामेकमाद्यं पुरुषं पुरातनं रुद्रं शिवं विश्वसुजं यजामहे ।

त्वमेव यज्ञो विहितो विवेयस्त्वमात्मनाऽत्मन् प्रतिगृह्णीष्व हव्यम्॥ " इति ।।

अथाग्रेणाग्निमश्वतथपर्णेषु हुतशेषं निदधाति — 'मूर्भुवस्युवरोम् ' इति ॥

द्विः चतुर्वा सहामि प्रदक्षिण परिकामति—' विश्वमुजे नमः । सर्वभुजे नमः । आत्मने नमः । परमात्मने नमः । ११

ब्रह्मचारी गृहस्थो वा द्वादश ब्राह्मणान् संयतान् हरिद्रोदनेन भोजयेत् ।। १२

संतिष्ठते प्रतिष्ठाविधिः ॥

83

इति वोधायनीये गृह्यशेषस्त्रे द्वितीयप्रश्ने षोडशोऽध्यायः

अथ द्वितीयप्रवने सप्तद शोऽध्यायः

1

35

भाईया

स्राणि

शेवाय

गुणाय

30

३८

[|| "

39

रोम् '

80

श्वभुजे

ामः ^¹

81

दिनेन

83

83

अथातो महादेवस्याहरहः परिचर्याविधि व्याख्यास्यामः---स्नातर्श्विस्समे शुचौ देशे गोमयेनोपिटण्य देवस्य प्रतिकृति इत्वाऽक्षतपुष्पैर्यथालाममचियित्वा सह पुष्पोदकेन महादेवमावाहयेत्— 'ओं भू: पुरुषमावाहयामि 'इत्यादि ' आयातु भगवान् महादेव: ' 8 इति ॥

' यो रुद्रो अझी ' इति यजुषा पात्रमिमन्त्र्य प्रक्षाळ्य तिरःपवित्रमप आनीय पुनस्तेनैवाभिमन्त्र्य सह प्वित्रेणादित्यं दर्शयेत्— 2 'ओम् ' इत्यातमितोः ।।

तासां 'पाद्यम् ' इति पाद्यं ददाति ।।

3

अथ व्याहृ नीमिनिर्मा व्यं व्यपोह्यार्थमाचमनीयं द्त्वाऽभिषिञ्चति— 'आपो हिष्ठा मयोभुवः ' इति तिस्रिभः ' हिरण्यवर्णारुशुचयः पावकाः ' इति चतस्थिः 'पवमानस्युवर्जनः ' इत्येतेनानुवाकेन ' ब्रह्म जज्ञानम् , कहुदाय, त्वरितरुद्रं, वामदेव्यं, आपो वा इतम् ' इति च ॥

अथ त्याहृतीभिः प्रदक्षिणमुदकं परिषिच्य पवित्रं पादम्ले निषायाद्भिस्तर्पयति—' भवं देवं तर्पयामि ' इत्यष्टाभिः ।।

'ओं नमो भगवते स्द्राय, त्र्यम्बकाय ' इति बश्चयञ्जोपनीते 8 दबात्॥

' भवाय देवाय नमः ' इत्यष्टाभिः पुष्पाणि दबात् ॥ त्वरितरुद्रैण गन्धपुष्पभूपदीपं ददाति ।। (281)

19

6

' देवस्य त्वा ' इति हविषो निवेदयेत् ॥

	7
' इयम्बक्स् ' इति परिषेकं दद्यात् ।।	80
' अमृतोपस्तरणमसि ' इति प्रतिपदं ऋत्वा हविरविरुद्धं सर्वे	स्ताः
वस्तु कन्दम्लफलानि दद्यात् ॥	29
मुहूर्तमनवेक्षमाण आसीनो 'हविरुद्वासयामि ' इति निवेचम्	מוקו
' अमृतापिधानमसि ' इति प्रतिपदं हृत्वा ' ज्यम्बक्स् ' इत्याच	मनीर
द्यात् ।।	8:
सर्वोपकरणैरचियत्वा 'भवाय देवाय नमः ' इत्या	110
' अमुप्मै नमोऽमुप्मै नमः ' इति गन्धादीन् ददाति ।।	23
रौद्रीभिः ऋग्यजुस्सामाथविभिस्स्तुतिभिस्स्तुन्वन्त्यावेस्तोत्रैश्च	नम
स्कृत्य ' प्रयातु भगवान् महादेवः ' इति विसर्जयति ।।	\$8
लिङ्गस्थानेष्वावाहनोद्वासनवजमहरहः स्वस्त्ययनमित्याचक्षत इ	त्या
भगवान् बोधायनः ।।	9 4

त्रह

पाद

नय

स्द्र शि

ति

सर्व

वश

इति बोधायनीये गृह्यशेषस्त्रे द्वितीयप्रइने सप्तद्शोऽध्यायः

अथ दितीयप्रक्ते अष्टादशोऽध्यायः

अथातो रुद्रस्तानाचिनविधि व्याख्यास्यामः---

20

स्वादु

99

मुद्रास्य

वमनीयं

93

। दिभिः

99

नम.

88

इत्याह

24

आदित एव तीर्थे स्नास्वोदेत्याहतं वासः परिघाय शुचिः प्रयतो
त्रम्नारी शुक्कवासाः ईशानस्य प्रतिकृति कृत्वा तस्य दक्षिणाप्रत्यन्देशे
तन्मुलः स्थित्वा आत्मिन देवताः स्थापयेत्— 'प्रजनने ब्रह्मा तिष्ठतु ।
पदयोर्विंग्णुस्तिष्ठतु । हस्तयोर्हरस्तिष्ठतु । बाह्यो स्द्रस्तिष्ठतु ।
जठरेऽग्निस्तिष्ठतु । उदरे पृथित्री तिष्ठतु । हृदये शिवस्तिष्ठतु ।
कण्ठे वसवस्तिष्ठन्तु । वक्ते सरस्वती तिष्ठतु । नासिकयोर्वायुस्तिष्ठतु ।
वयनयोश्चन्द्रादित्यौ तिष्ठताम् । कण्योरिश्वनौ तिष्ठताम् । ललाटे
स्वास्तिष्ठन्तु । म्हन्योदित्यास्तिष्ठन्तु । शिरसि महादेवस्तिष्ठतु ।
शिलायां वासुदेवस्तिष्ठतु । पृष्ठे पिनाकी तिष्ठतु । पुरतदश्त्रि ।
शिलायां वासुदेवस्तिष्ठतु । पृष्ठे पिनाकी तिष्ठतु । पुरतदश्त्रि ।
सर्वतोऽग्निज्वाला मालापरिवृतास्तिष्ठन्तु । सर्वेत्वक्तेषु सर्वा देवता
यथास्थानं तिष्ठन्तु । मां रक्षन्तु 'इति । 'अभिमे वाचि श्रितः '
स्ति यथालिक्नमङ्गानि संमृज्याथैनं गन्धाक्षतपत्र गुष्पपूपदिपराराष्ठयेत् ॥ १

अथेनं प्रसादयति — आराधितो मनुष्येस्त्वं सिद्धेर्देवासुरादिभिः । आराधयामि शक्त्या त्वाऽनुगृहाण महेश्वर ॥ ' ज्यम्बकं यजामहे ' इति च ॥

3

^{*} ख. ध· अग्नि: ज्वाङामाङापरिवृतसिष्ठतु । † ख· भक्त्या ।

A

अथैनमावाहयति—

"आ त्वा वहन्तु हरयम्मचेतसङ्बंतैरङ्वेस्सह केतुमद्भिः। वाताजितैर्बळवद्भिमनोजवैरायाहि शीघ्रं मम हन्याय श्वीम् । इति ॥

स्थापिते नावाहनम् ॥

अथास्मा आसनं ददाति—'सद्योजातम्' इति 'भवे-भवे' इति पाद्यं 'भवोद्भवाय नमः ' इत्यध्ये 'स्द्राय नमः ' इत्याचमनीयं व्याहृतीभिर्निर्माल्यं व्यपोद्धार्थेनं स्नापयति—'आपो हिष्ठा मयोभुवः' इति तिस्रभिः 'हिरण्यवणिद्युचयः पावकाः 'इति चतस्रभिः 'पवमानः स्सुवर्जनः ' इत्येतेनानुवाकेन 'ब्रह्म जज्ञानं, कद्भुद्राय, सर्वो वै, क्या निश्चित्र आभुवत् , आपो वा इदं सर्वम् 'इति च॥

व्याहृतीभिः प्रदक्षिणमुदकं परिषिच्य पित्रं पादमूले निधाय द्विस्तर्पयति— 'भवं देवं तर्पथामि ' इत्यष्टाभिः 'वामदेवाव नमः' इति वस्तं 'ज्येष्ठाय नमः 'इति यज्ञोपवीतं 'सद्राय नमः ' इत्याचमनीयं 'कालाय नमः 'इति गन्धं 'कलविकरणाय नमः ' इत्यक्षतं 'बलि करणाय नमः 'इति पुष्पं 'बलप्रमथनाय नमः ' इति धूपं सर्वभ्तः मनाय नमः 'इति दीपं 'मनोन्मनाय नमः ' इति काले नैवेधं 'स्त्राय नमः 'इत्याचमनीयं ददाति ॥

अथास्याघोरतन्रुरुपितष्ठते—'अघोरेभ्योऽथ घोरेभ्यः 'इति ॥ ^१ अथ रुद्रगायत्रीं जपेत्—'तत्पुरुषाय विद**ेहे** ' इत्येतां गैर्ह्री सहस्रकृत्व आवर्तयेच्छतकृत्वोऽपरिमितकृत्वो वा दशावरम् ॥

अथैनमाशिषमाशास्ते— ' ईशानस्सर्वविद्यानाम् ' इति ॥ । । अथास्य मृक्षि कलश्यारया सन्ततमभिषिक्षति— ' नमस्ते हर्ष

मन्यवे ' इत्येकादशानुवाकान् जपेत् । ' सर्वो वै रुदः ' इति त्रीतनु-वाकान् ' सद्यो जातम् ' इति पञ्चानुवाकान् ' इमा रुद्राय ' इति द्वादश-'वीनन्यांश्च रोद्रमन्त्रान्यथाशक्ति जपेत् ।। ११

एवमेकादशकृत्वोऽभिषिञ्चति ॥ १२

जपान्ते जपान्ते 'अझाविष्णू सजोषसा ' इत्येकादशानुवाकाना-मेकमेकमनुवाकं जपेत् ।। १३

वोंम् *

वे-भवे ।

चमनीयं

योभुवः '

पवमान

, क्या

निधाया-

नम:

चमर्नायं

बलवि-

र्वभूतद

' स्द्राव

i रौद्री

20

हते हर्द

19

8

सर्वेषामन्ते पुनरागधयेत्— 'सद्यो जातम् ' इत्यासनादि दीपान्तं पूर्वोक्तं सर्वे कृत्वा 'मनोन्मनाय नमः ' इति पायसादि महाहिविर्नि वेदये-द्रीदीभिस्स्तुतिभिस्स्तुन्वन्ति ॥ १४

तदेतद्रुद्रस्नानाचनं पापक्षयार्थी व्याधिमोचनार्थी श्रीकामस्त्रान्तिकामः
पृष्टिकामस्तुष्टिकाम आयुष्काम आरोग्यकामो मोक्षकामश्च कुर्यौत् ।। १५
अथ यथाशक्ति दक्षिणां ददाति—दश्गावस्मुवर्णभूषिता ऋष्मैकादशास्तदभाव एकां गां दयादित्याह भगवान् बोधायनः ।। १६

इति बोधायनीये गृह्यशेषस्त्रे द्वितीयप्रके अष्टादशोऽध्यायः

अथ द्वितीयप्रश्ने एकोनविंशोऽध्यायः

अथातः पुनःप्रतिष्ठाव ल्यं व्याख्यास्यामः —

ृविकिषु नक्षेत्रेषु यानि चान्यानि शुभनक्षत्राणि शुक्कपक्ष उद्गयने वसन्तादिकाले पूर्व प्रतिष्ठितस्यापि बुद्धिपूर्वकमेकरात्रं द्विरात्रमेकमासं द्विमासं वाऽचैनाविच्हे दे शूद्धरजस्वलापितताद्युपष्ट्रवं वा पूर्वद्यरेव शुग्मान् ब्राह्मणानननेन परिविष्य 'पुण्याहं स्वस्ति ऋद्धिम् ' इति वाचयित्वा समागतायां निशायां जलाधिकासं कृत्वा द्वोभूत उत्थाय हो कलशो स्थापयेकिं पश्चगक्येन पूरियत्वाऽपरं शुद्धोदकेन सह रतनेन स्नापयेत् ।।

अष्टसहस्रमष्टरतमष्टाविशति वा मूलमन्त्रेण रद्रगायच्या स्नापियत्वा पुष्पाणि दद्याद्यथालाभमचिथित्वा गुडोदनं निवेदयेत् ॥ १

एवंकृतेऽस्य शान्विभवति ॥

बुद्धिपूर्वेणार्चनाविच्छेदे स्नापनं कर्तव्यम् ।।

एवं कुर्वाणः स्टिस्त ऋद्भिमामोतीत्याचक्षते ।।

एवं पुनःप्रतिष्ठामन्त्रेण प्रतिष्ठापयेदित्य। इ भगवान् बोधायनः ॥

4

3

7

इति बोयायनीये गृहारोषस्त्रे द्वितीयप्रश्ने एकोनविंशोऽध्याय:

अथ द्वितीयप्रक्ते विंशोऽध्यायः

गयने

द्विभासं

ह्मणा-

ातायां

येंक

यिखा

3

3

8

4

8

🛊 अतः परं प्रवक्ष्यामि पञ्चगज्यविधि क्रमात् ।	
उत्तमं द्रोणमेकं तु मध्यमं तु तदर्धकम् ॥	?
तद्रधमधमं ज्ञेयं त्रिविधं परिकीर्तितम्।	
प्रस्थपादं घृतं प्रोक्तं गोमूत्र द्विगुणं भवेत् ।।	२
गोमयं कुडुपं प्रोक्तं दिधि प्रस्थसमन्वितम् ।	
क्षीरं प्रस्थद्वयं प्रोक्तं।।	, 3
स्तापनं पञ्चगव्येन भुक्तिमुक्तिप्रदं नृणाम् ।	
कपिलाया वरं क्षीरं इवेतायास्तु वरं दिध ।	
रक्ताया वरमाज्यं वै शेषी शवलकृष्णयोः ।।	8
प्रयतो देवस्य गृहं गत्वा पुरतो मण	
देशे गोमयेनोपलिप्य ब्रीहिभिर्यवैर्वा खारिमात्रं तद्धे वा संगृह	। सीवर्ण
राजतं कांह्यं मृण्मयं वा नव कलशान् याचित ।।	4
	-6

तन्तुना परिवेष्ट्य शुचौ देशे निधाय स्थण्डिलस्य दक्षिणत उदङ्ङासीनो दशनामभिर्बाह्मणानामन्त्र्य पुण्याहं वाचयित्वा प्रोक्ष्य वीहिभिस्थिण्डिलं कृत्वा तस्य मध्यतः प्रादेशाह्क्षिणवामपाइवे सुवर्णशकलेन ऋजुमुल्लिखेत्—' ब्रह्म जज्ञानम्' इति दक्षिणतः । विराजाम् ' इत्युत्तरतः । तयोर्दक्षिणतो 'नाके सुपर्णम् ' इति । तयोहत्तरतः 'आप्यायस्व ' इति । सन्ततमृजुमुह्लिखंत्—' यो हद्रो

^{*} अयमच्यायः (क) पुस्तकमात्रे वर्तते ।। (287)

अमी 'इति पश्चात्। 'सर्वो वै रुद्रः 'इति पुरस्तात्। तयोः पश्चात् 'इदं विष्णुर्विचक्रमे 'इति। तयोः पुरस्तात् 'इन्द्रं विश्वा अवीवृधन् 'इति।। 3

10

1

अथाभ्युक्य शव छं निरस्याप उपस्पृत्य ' भूभे वस्सुवरी 'इह्मणे नमः! इति मध्यमपदेऽभ्यन्धे 'ईशानाय नमः ' इतीशपदे 'तत्पुरुषाय नमः ' इति पूर्वे 'अघोराय नमः ' इति दक्षिणे 'वामदेवाय नमः ' इत्युत्तरे 'सद्योजाताय नमः' इति पश्चिमे 'हृदयाय नमः' इति दक्षिणपूर्वे ' शिरसे नमः ' इत्युत्तरपूर्वे ' शिखायै नमः ' इति दक्षिणपश्चिमे 'कवनाय नमः ' इति पश्चिमोत्तरे 'अस्त्राय नमः ' इति दिग्विदिक्वभ्यच्ये ' ब्रह्मो नमः ' इति मध्ये प्रधानकलशं स्थाप्य ईशादिपदेषु तत्तनमन्त्रेण कलशान् संस्थाप्य प्रोक्षणीरसंस्कृत्य पात्राणि प्रोक्ष्य गव्यानि च प्रोक्षणीपात्रपरिमाणं कुशोदकं 'देवस्य त्वा ' इति ब्रह्मकुम्मे आनयति । 'आपो वा ह्रं सर्वम् ' इत्यभिमन्त्रच कूर्चं निधायेशपात्रे सपवित्रेण क्षीरम् । पुरुषे दिष। अधोरे घृतम् । सौम्ये गोमयम् । वांरुणे गोमूत्रम् । हृदये पिं कदळचादीनि च । नाळिवेरं शिरसि । आमलकं शिलायाम् । कवने हारिद्रम् । तत्तनमन्त्रेणावाहनाद्याचमनान्तं कृत्वा संपरिस्तीर्या थैनं सा यति—' आपो हिष्ठा मयो भुवः ' इति तिस्रिभः 'हिरण्यवर्णाङ्गुच्यः पावकाः ' इति चतस्रभिः, 'पवमानस्सुवजनः ' इत्येतेनानुवाकेन 'ब्र जज्ञानं, कदुदाय, सर्वो वै, कया निहचत्रः, आपो वा इदम् ^{१ इति} प्रदक्षिणमुदकं व्याह्तीभिः परिषिच्याथाद्भिस्तर्पयति । स्वेन मन्त्रेण गन्ध पुष्पधूपदीपे रभ्यच्ये बलिमुपह्ल्य 'तत्सवितुवरेण्यम् ' इति सद्यःपात्रमादाय ब्रह्मपात्रेण योजयेत् 'सद्योजातम् ' इत्यनुवाकेन । 'गन्धद्वाराम् ' इति वामदेवमादाय वामदेवानुवाकेन ब्रह्मपालेण योजयेत्। 'आप्यायस्व इति क्षीरकुम्ममादायेशानानुवाकेन योजयेत्। 'दिधिकाव्णः' इि

इध्यादाय पुरुषानुवाकेन योजयेत् । 'शुक्रमसि ' इत्यनुद्रत्य घृतमादाया-बोरानुवाकेन योजयेत् । सोहमिति फलरवकीर्य गन्धादि-भिरभ्यर्च्य व्योमव्यापिना संपूज्य पञ्चगव्यं भवतीति ।। अथ देवस्य संमीपं गत्त्वा निर्माल्यं व्यपोद्य प्रणवेन देवस्य प्रसवेऽदिवनोर्बोहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्यामिद्वनोर्भेषज्येन तेजसे ब्रह्मवर्चसायाभिषिञ्चामि, देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बादुभ्यां इसाभ्यां सरस्वत्ये भैषज्येन वीर्यायात्राद्यायाभिषिश्चामि, देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽदिवनोर्बाहुभ्यां पूटणो हस्ताभ्यामिन्द्रस्येन्द्रियेण श्रिये यशसे बलायाभि-षिञ्चामि ' इति त्रिभि: । अथ पिष्टामलकहरिद्रादिभिः स्नापयति । प्रामिमत्याऽिं छङ्काभिर्वारुणीिभः हिरण्यवर्णाभिः पावमानीिभः व्याहृतीिभ-रन्यैश्च पवित्रसम्हैश्चमकनमक। दिभिरभिषेकं कुर्यात् ॥ पुनरेव यथाशक्ति दक्षिणां दद्यादाचार्याय वस्रकुण्डलाभरणाङ्ग्लीय-धेनभूम्यादीनि दद्यात् ।। सर्वे पाप्मानं तरित, तरित ब्रह्महत्यां ब्रह्मणस्मायुज्यं सलोकता-20 माप्नोति ।। नाळिकेराम्रपनसकद्ळीनां फलत्रयम् । शकरामधुसयुक्तं पश्चामृतमिति स्मृतम् ॥ 88 ब्रह्मपात्रस्थितं तोयं चतुःप्रस्थं प्रचक्षते । 83 . कपित्थफलमात्रकम् ॥ यावत्सम्पादितं भक्त्या तावत्सम्पादयेद्बुधः । 13 इत्याह भगवान् बोधायनः ।।

इति बोधायनीये गृह्यशेषस्त्रे द्वितीयप्रभे विंशोऽध्यायः

19

तयोः

विश्वा

नमः

नमः ।

इत्युत्तरे

क्षिणपूर्वे

कवचाय

वहाणे

ल्यान

परिमाणं

वा इदं

दिध ।

ने पिष्ट

क्वचे

स्नाप-

रशुचयः ' ब्रह्म

' इति

। गःध

त्रमादाय

' इति

गयस्व '

१ इति

अथ दितीयप्रश्ने एकविंशोऽध्यायः

अथातस्संप्रवश्यामि देवस्य स्नपने विधिम् । महतो लिङ्गदेशे वा कारयेद्वेदिकां वुध: ।। मण्टपं सच प्राणोक्तं कृत्वा स्नपनमारभेत् । अचलप्रतिष्ठितो यत्र देवस्तत्र न वेदिका ।। तस्यास्समीपे तत्स्थाने कलशस्थानमुत्तमम् । संख्या च नव तेषां तु स्थापनं प्रणवेन तु ।। यहिंकचित्कियते तत्र प्रणवेनैव कथ्यते । स्थापनं कलशानां त प्रागादीशानमन्ततः ॥ एतरेव कमैरत्र सर्व कर्म विधीयते । नवमं कलशं मध्ये स्थापयेदन्ततो बुधः ॥ कुर्चेषु स्थापयेत्सर्वे बीहिभिस्तण्डुलेषु च। नीहयरशालयः प्रोक्ताः कलशांस्थापयेद्बुधः ।। तेषामभावे यत्किचिद्धार्यं धान्यमिहेष्यते । पूरयेत्कलशांत्सर्वान् शुद्धस्फटिकसिन्नमैः ॥ जलेस्तु मध्यमं तत्र पञ्चगव्येन पूरयेत् । कूर्चातिषाय सर्वेषु शरावैरिपधाय च ॥ अरिकैरेव कर्तव्यश्शरावैनेविमस्सदा । अपिधानिकया तेषां शालिजैरेव तण्डुलै: ।।

^{*} खः मण्डलं ।

द्वितीयपुरने एक् सिंद्रोभिशक्तारां rust	291
अर्चयेत्कलशांत्मर्वान् गन्धपुष्पादिभिः क्रमात् ।	
प्राप्ते मुहूर्त आवाद्य परमात्मानमात्मवान् ॥	20
रुद्रदेवं शिवं साक्षाद्यच सर्वस्य देवतम् ।	
तस्मादावाहयेत्पाज्ञः सर्वत्रावाहने विधिः ॥	88
एवं औत्सर्गिकः प्रोक्तो देवतानां च तर्पणे।	
नारायणादि विष्णोस्स्यादुदस्य तु शिवादिकम् ॥	१२
जपध्यानादि सर्व स्थात् विकरुपं मनसि श्रयेत् ।	
रौद्रं च सूक्तमापो हि हिरण्येति च सप्तकम् ॥	१३
वैकल्पिकेरेव कुर्यान्मध्येति तु अन विद्यते ।	
अथ है के वदन्त्येवं स्नापने तु महाप्रभो: ।।	18
सद्योजातादिपञ्चेव सर्वी वै रुद्र इत्यपि।	
एतैरन्यैश्च कुर्या द्वै स्नापनं सार्वकालिकम् ॥	१५
एवं च कुर्यात्स्नाने तु स्नापनेऽर्चा तथा भवेत्।	
इत्याह भगवान् बोधायनः ॥	१६

इति बोधायनीये गृह्यशेषस्त्रे द्वितीयप्रइने एकार्विशोऽध्याय:

3

8

4

8

6

9

^{*} ख. मधो इति.

अथ द्वितीयप्रक्ते द्वाविंशोध्यायः

तत

सुर

H.

अथ देवयोः पूजाकरणे सर्वत्र 'त्रीणि पदा विचक्रमे, ज्यम्बर्क यजामहे 'इत्येताभ्यां यथालिङ्गमासनं पाद्यमाचमनीयं च ॥

एतयोस्त्रैवर्णिकधर्मत्वात् सर्वत्र वचनाल्छोकप्रसिद्धप्राप्तप्रतिषेधाभावात् क्रियत इति ह साह बोधायन: ॥

एवं प्रतिष्ठाप्य वा कुर्यातयोरेव सायुज्यं सलोकतामाप्नोति ॥ ३
यदि त्रिंशत्संबत्सरादूर्ध्व कियेत ततो देवयोः परमं पदं ब्रह्मसिज्ञंतं
तदेव सगण आप्नोति ॥
४

यदि तत्प्रवणः स्याद्य उ चैनदेवं विदुर्यस्मै प्रब्रूते यस्मै वा करोति तस्मै शतं दयान्माषाणां ब्राह्मगो राजन्यस्सहस्रं दयाद्वैश्यो यथाश्रदं दयात् ॥

न स्नीश्रूदी कुर्यातां यदि कुर्यातां स्वतन्त्रोपदेशे आचार्य आश्रय इति ॥

स्वतन्त्रयोस्तयोश्चेद्वृत्तिक्षीणोऽपि ब्राह्मणः पतत्येवेति शालिकः ॥ प

अथ देवयोर्थथाकामी स्याद्यस्यांकस्याचिदवस्थायां जले वा स्थि^{0डले} वा प्रतिमानु वा सर्वे क्रस्वाऽभ्यर्चयेत्र त प्रमाद्येत ।।

देशाभावे द्वैव्याभावे साधारणे कुर्यान्मनसा वाऽर्चयेदिति ।

तदाइ भगवान्—

'पत्रं पुष्पं फलं तोयं यो मे भक्त्या प्रयच्छति । तदहं भक्त्युपहृतमश्चामि प्रयतात्मनः ।। इति ।।' (292) भक्तिनम्रः एतान्मन्त्रानधीयीत न त्वेवानर्चकः स्यादन्यतस्योभयोवी
ततस्त्योरेव सायुज्यं सलोकतामाप्नोति ।। १०
य एतयोरर्चनां कुरुतेऽन्यत्र पुत्रशिष्येभ्यः स्त्रियाश्च तस्मै सौवर्ण शक्कं
पुवर्णीपधानं वा दद्याद्यभं रुद्रस्य दक्षिणेत्याह भगवान् बोघायनः ।। ११
प्रतिष्ठाकरणे स्नापनकरणे वाऽऽचार्याय तदुपकरणं सर्वे दत्वा ऋव
गैकादश्च गा दद्यादित्याह भगवान्बोधायनः ।। १२

इति बोधाययनीये गृहारोषस्त्रे द्वितीयप्रके दाविंशोऽध्याय:

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

यम्बकं

मावात्

र संज्ञितं

करोति याश्रदं

आश्रय ६

9

। णिडले (

3

अथ देवयोः प्जाकरणे । अथातस्संप्रवक्ष्यामि । अतः परं प्रवक्ष्यामि । अथातः पुनःप्रतिष्ठाकल्पम् । अथातो रुद्रस्नानार्चनविषिम् । अथातो महादेवस्याहरहः । अथातो रुद्रप्रतिष्ठाकल्पम् । अथातसः प्रवक्ष्यामि विष्णोः । अथातो महापुरुषस्याहरहः । अथातो विष्णुप्रतिष्ठः रुरुम् । यथो एतद्ग्रहाणाम् । अथाहुते प्रसिद्धमुपनयनम् । अथातोऽ श्वास्थसंस्कारम् । अथ जडबिषरम्कानां संस्कारम् । अथ राजन्यवैद्ययोः । अथातो रुद्रोपवीतिष्टिधिन् । अथातः पुत्रप्रतिग्रहकल्पम् । अथ माघमासे । अथा प्रजािष्टिधिन् । अथा माध्यासे । अथा प्रजािष्टिधिन् । अथा माध्यासे । अथातः पुत्रप्रतिग्रहकल्पम् । अथातः पृञ्जमि प्रजािष्टिधिन् । अथा माध्यासे । अथातः पृज्ञप्रतिग्रहकल्पम् । अथातः पृञ्जमि । ।

ओ

कु

\$

क्ष

1

र्त

6

अथातः पञ्चमीश्राद्धम् । अथ गर्भाधानम् । अथ मङ्गलानि । अथ प्रजार्थिहोमः । अथ माघमासे । अथातः पुत्रप्रतिग्रहकरूपम् । अथातो यज्ञोपश्चीतविधिम् । अथ राजन्यवैश्ययोः । अथ जडबधिरम्कानं संस्कारम् । अथातोश्चारथसंस्कारम् । अथाहुते प्रसिद्धमुपनयनम् । यथो एतद्प्रहाणाम् । अथातो विष्णुप्रतिष्ठाकरूपम् । अथातो महापुरुषस्याहरहः । अथातस्यंप्रवक्ष्यामि विष्णोः । अथातो रुद्धप्रनिष्ठाकरूपम् । अथाते महादेवस्याहरहः । अथातो रुद्धस्नानार्चनविधिम् । अथातः पुनः प्रतिष्टार्करूपम् । अथातः पुनः प्रतिष्टारकरूपम् । अतः परं प्रवक्ष्यायि । अथातस्यवक्ष्यामि देवस्य । अथदेवयोः पूजाकरणे ।।

इति बोधायनीये गृह्यशेषसूत्रे द्वितीयप्रश्नः समाप्तः

अथ तृतीयप्रक्ते प्रथमोऽध्यायः

परं

म् । इसं-

तण्ड.

विश

1:1

ासे ।

वमी-

२२

ने ।

ाम्। कानो

यथो

गह-

थातो

· 160

अध

23

अधातः पवित्राणां पवित्रायातिपवित्रायापराजिताय गुह्याय ब्रह्सहृद्याय क्षोकारकरुपं व्याख्यास्यामः—

यत्र ग्राम्याणां पशूनां शब्दं नोपशृणुयादपां समीपे ब्रह्मवृक्षेणैकस्थूणां कृटीं प्राङ्गुखां कारयेत् ।।

कुशध्व जी कुश वेष्टी कुशचीरवासाः कुशोपवीतः कुशोपविष्टः कुशहस्तः कुशोपविष्टः कुशहस्तः कुशमेखलां धारयमाणः त्रिषवणस्नायी कुशशायी शाकयावकयोभै साहार आदित्याभिमुखस्तिष्ठलोङ्कारं पञ्चसहस्रं जपेत्ततोऽस्य मन्त्रास्सर्वे सिध्यन्ति सर्वे वेदा अधीता भवन्ति सर्वेषु वेदेषु चीर्णत्रतो भवति सर्वेषु तीर्थेषु स्नातो भवति सर्वेवेदो ज्ञातो भवति सर्वेयज्ञकतु-भिरिष्टवान् भवत्याचक्षुषः पङ्क्ति पुनाति मातापितृदोषैः पुरुषदोषेश्च निद्रिषः पूतो भवति चण्डालश्चपाकानां पुनाति ॥

इवेतायास्सरूपवत्सायाः पयसि स्थालीपाकं श्रपियत्वाऽऽदित्यामिमुख ओद्वारसहस्रेणाभिमन्त्रितं कृत्वा स्वयं प्राश्नीयात् सप्तानां पुरुषाणामलक्ष्मीं गुरति जातिस्मरत्वं लभते श्रियं देवीं भजते ब्रह्मचर्यमस्याविच्छनं सन्ततं भवति ॥

> प्रणवाद्यास्तथा वेदाः प्रणवे पर्यविश्यताः । वाङ्मयं प्रणवं सर्वे तस्मास्प्रणवमभ्यसेत् ।। (295)

4

प्रणवेन विहीनं यत्तन्मन्त्रं प्राणहीनकम् । सर्वमन्त्रेषु मन्त्राणां प्राणः प्रणव उच्यते ।। इत्याह भगवान् बोधायनः ।।

> इति बोधायनीये गृह्यशेषस्त्रे तृतीयप्रक्षे प्रथमोऽध्यायः

8

व्य

भा ब्री

एव श्रु

का

अथ तृतीयप्रश्ने द्वितीयोऽध्यायः

अथातो व्याहृतिकृष्पं व्याख्यास्यामः-

त्रिषवणं स्नायाद वर्शयासनिश्चिगत्रमहोरात्रं बोपोष्य द्वादशसहस्त्रं बाहृतीर्जपेत् ।।

कृतपुरश्चरणोऽथ कर्माण्यारभते ॥

3

दिधिमधुवृताक्तानां पलाशसमिधामाहुतिसहस्रं जुहुय।द्रह्मवर्चसकाम आज्येन तेजस्कामः पयसा पशुकामो दक्षेऽन्द्रियकाम ओदनेनालाद्यकामो ब्रीहिभियवैधान्यकामः कन्याकामो लाजिस्तिलै राक्षोन्नं पापनाशनं च सद्य एव विनश्यति जवरो वानस्पत्यानां न्यप्रोधैः पुत्रकामः प्रश्लेगृह कामोऽ-श्रत्थैः पुष्टिकामश्शमीमयैश्शान्तिकामोऽपामागैर्वश्यकामः खादिरैराधिपत्य-कामोऽक्षेपमिद्धिरर्थकामः पलाशसमिद्धिस्सर्वकामः ॥

यावज्जुदोति तावदाप्नोतीति * इ स्माह भगवान् बोधायनः ॥ १

इति बोधायनीये गृह्यशेषस्त्रे तृतीयप्रश्ने दितीयोऽध्यायः

^{*} ख. र्याम । ख. तावज्जयेदिले। (297)

अथ तृतीयप्रक्ते तृतीयोऽध्यायः

वृ.

या

भूर

संस

स्व

स्व

इति

3

अथातो दुर्गाकल्पं व्याख्यास्यामः---

यज्ञोपवीतं रक्तपद्मपुष्पं सम्भारानुपकल्प्य मासिमासि कृतिकापूर्वाह्वे गोमयेन
गोचर्ममात्रं चतुरश्रं स्थण्डिलं कृत्वा प्रोक्ष्य शौचेन सुत्रतस्तिष्ठन् भगवतीमाबाहयेत्
—' जातवेदसे ' इति 'ओमार्या रौद्रीमावाहयामि' इत्यावाह्य ' तामग्निक्णां'
इति कूर्चं दत्वा ' अग्ने त्वं पारय ' इति यज्ञोपवीतं दत्वाऽथेनां स्नापयति— ' आपो हिष्ठा मयोभुवः ' इति तिस्रिभिः ' हिरण्यवर्णाः ' इति चतस्रिः ' पवमानः ' इत्येतेनानुवाकेन मार्जियत्वा ' आर्याये रौद्रये महाकाळ्ये महायोगिन्ये सुवर्णपुष्प्ये देवसङ्कात्ये महायज्ञ्ये महाविष्णव्ये महापृथ्ये मनोग्नये शङ्क्ष्यारिण्ये नमः' इत्येकादशनामधेयेर्गन्धपुष्पपूष्पद्षिः 'अमुष्ये नमोऽ पुष्ये नमः' इत्येतिरेवाचियत्वा साविञ्या 'भगवत्ये दुर्गादेश्ये हिविनिवेदयामि' इति हविनिवेदय शेषमेकादशनामधेयेर्द्वत्वा पञ्चदुर्गा जपेद्दश स्वस्ति जपेत् ' जातो यदग्ने, वष्ट् ते विष्णो, वास्तोष्पते, एवावन्दस्व, आ नो नियुद्धिः स्वस्ति न इन्द्रो वृद्धश्रवाः ' इति जपित्वा ' शं च मे मयश्च मे ' इत्येतेरे कादशमिरनुवाकेश्च जपेत् साविञ्या ' भगवत्ये दुर्गादेश्ये हविरुद्धास्यामि' कादशमिरनुवाकेश्च जपेत् साविञ्या ' भगवत्ये दुर्गादेश्ये हविरुद्धास्यामि' इत्युद्धास्य शेषं ब्राह्मणेरयो दत्वा संवत्सरस्मुपासीत ॥

सर्वकामास्तिःयन्तीत्याह भगवान् बोधायनः ॥

इति बोधायनीये गृह्यशेषस्त्रे तृतीयप्रहने तृतीयोऽध्यायः

^{*} ख. यक्षे ।

अथ तृतीयप्रक्ते चतुर्थोऽध्यायः

अथात उपश्रुतिकरुपं व्याख्यास्यामः—

मयेत

हयेत्

णां '

रति-

स्भिः

काळ्ये

थिवै

नमोऽ-

यामि'

जपेत

पुद्धिः,

न्द्रश्च,

येतेरे-

यामि '

8

3

आदित्यवारेऽङ्गारकवारे वा चतुर्थ्यामष्टम्यां चतुर्दश्यां भरण्यां कृतिकायां वा कियेत ॥

पूर्वेद्युरकृतभुक्ति * रशुचित्रहाचारी भ्रवाऽथ प्रदोपेऽग्निमुपसमाधाय सम्परिस्तीय तस्य दक्षिणत उपश्रुतिमाबाहयेत्—'ओं भृः रात्री देवीमाबाहयाम्यों मुबर्गाश्रुति देवीमाबाहयाम्यों मुवर्गहारात्रीं देवीमाबाहयाम्यों मूर्भुवस्मुवः महाकाळरात्री देवीमाबाहयामि इत्यावाह्याथेनां स्नापयति—'अपो हिष्ठा मयोभुवः' इति तिस्रिभः 'हिरण्यवर्णाः' इति चतस्रिभः 'पवमानः' इत्येतेनानुवाकेन मार्जयित्वा गन्धः कृष्णागृष्पैभूपैर्दिपिरलकृत्याज्यं संस्कृत्य जुहोति—'राज्ये देव्ये स्वाहोगश्रुत्ये देव्ये स्वाहा महाराज्ये देव्ये स्वाहा महाकाळराज्ये देव्ये स्वाहा निशाये स्वाहा क्षपाये स्वाहा कृष्णाये स्वाहाऽन्धकारिण्ये स्वाहा ' 'यत इन्द्र भयामहे, स्वस्तिदा विशस्पतिः' इति द्राभ्यां च जुहोति ॥

अथ समन्तं परिषेकं कृत्वा रात्रिस्केनोपतिष्ठते ।। ३
व्याहृतीभिः 'रात्री देवीमुद्धासयामि ' इत्युद्धास्याथ व्रजेत् रमशानदेशे
देवागारे श्रोत्रियागारे कुलालकारुदेशे वा गच्छेत् ॥

(299)

^{*} ख. पूर्वेद्यः कृतेकभुक्तिम्।

नवधनुर्भात्रात् कणौं बधाति ॥

' स्विस्ति न इन्द्रो वृद्धश्रवाः ' इत्येतामृचं जिपत्वा विमुचेद्वयकं तत्त्रितिगृह्यतामनुरूपं युज्यतां सर्वकर्मणां चारम्भ इत्याह भगवान् बौधायनः ॥

> इति बोधायनीये गृह्मशेषस्त्रे तृतीयप्रक्रे चतुर्थोऽध्यायः

> > HI

गो

हि

5

य

हैं

F

g

3

7

अथ तृतीयप्रश्ने पश्रमोऽध्यायः

अथातदश्रीकरुपं व्याख्यास्यामः —

4

यक

वान

8

शुक्रपक्षस्य पञ्चम्यां पौर्णमास्यामि वा श्रियं कदम्बमयी विरुव सारमयीं स्थिण्डिले वा विधायाहोरात्रोपोषितदशुचिः कृतशौचस्समे देशे गोमयेन गोवर्ममात्रं चतुरश्रं स्थिण्डिलमुपलिप्य गन्धमुमनसस्सम्प्रकीर्यं हिरण्मयेन पात्रेणोदकं पूरियत्वा गन्धान् सुमनसः, तिस्मन् 'हिरण्यवणौं हिरण्मयेन पात्रेणोदकं पूरियत्वा गन्धान् सुमनसः, तिस्मन् 'श्रियमावाह्यामि अो सुवः श्रियमावाह्यामि अो सुभ्वतस्तुवः श्रियमावाह्यामि 'हत्वावाह्य 'कदमेन 'इति द्वाभ्यां प्रसिद्धं प्रोक्ष्य 'अश्वपूर्वो' इति स्वावाह्य 'कदमेन 'इति द्वाभ्यां प्रसिद्धं प्रोक्ष्य 'अश्वपूर्वो' इति स्वावाह्य 'गन्धद्वाराम् 'इति गन्धं ददाति 'कां सोऽस्मि ताम्' इति पुण्पं ददाति 'उपैतु माम् 'इति धूपं ददाति 'चन्द्रां हिरण्मयीम् ' इति दीपं ददाति 'चन्द्रां प्रभासाम् 'इति नैवेद्यं ददाति ।।

अथ देव्या दक्षिणतोऽग्निमुपसमाधाय सम्परिस्तीर्य महावीहिभि*-लण्डुलैः पायसं चरुं श्रपयित्वा हिविद्विधा कृत्वा 'मनसः कामम् ' स्यभिप्रत्य काममन्नं वाऽऽज्यमिश्रं श्रीस्केन पश्चदशर्चेन हिविजुहोति ।। २

तेन सुक्तेन 'श्रिय नमः पुष्ट्ये नमो घात्र्ये नमस्सरस्वत्ये नमः ' इति बलिम्पहरति ।।

^{*} ख. महाव्याहृतिमि । † ख. पयसि । (361)

बोधायनीयगृह्यरोषस्त्रे

Digitized by Madhuban Trust

पद्मपुष्पाणि यथालामं गृहीत्वा प्रत्यक्तं निमार्धि— ' श्रुत्पिपासाम् । इत्यलक्ष्मीं निर्णुदिति ।।

एवमेवाहरहर्मासिमासि वा महान्तं पोषं पुष्यति धन्यं यशस्यमारोग्य. मायुष्यं पुत्र्यं पशन्यं तस्य महत्स्वस्त्ययनमित्याह भगवान् बोधायनः ॥ ५

> इति बोधायनीये गृह्यशेषस्त्रे तृतीयप्रइने पञ्चमोऽध्यायः

अथ तृतीयप्रक्ते पष्टोऽध्यायः

अथातस्सरस्वतीकरुपं व्याख्यास्यामः—

म् '

8

ाय.

शुक्काक्षे त्रयोदस्यां वोत्तरयोः फलगुन्योर्वा पुण्ये नक्षत्रेऽथ देवयः जनोह्नेखनप्रभृत्या प्रणीताभ्यः कृत्वाऽग्रेणाग्नि सरस्वतीमावाहयति—

' आयातु वरदा देव्यक्षरं ब्रह्मसम्मितम् । गायत्री छन्दसां मातेदं ब्रह्म जुपस्व नः ॥ '

'सरस्वतीमाबाहयामि ' इत्यावाह्यात्र स्थानानि करूपयति— 'वाग्देश्ये करूपयामि गीर्देश्ये करूपयामि सरस्वत्ये करूपयामि ब्राह्मश्चे करुपयामि 'इति ।।

अथेनाः स्नापयति—' आपो हिष्ठा मयो भुवः, हिरण्यवर्णाः, पवमानस्प्रवर्जनः ' इत्येतेनानुवाकेन माजियित्वाऽद्धिस्तर्पयित्वतेरेव नाम-घेयेर्गन्धपुष्पधूपद्यिः ' अमुष्ये नमोऽमुष्ये नमः ' इति परिघानप्रमृत्याऽ-प्रिमुखात्कृत्वा पकाज्जुहोति, पायसं वा— ' चोदियत्री स्नृतानां, पावीरवी कन्या ' इति द्वाभ्याम् ।।

अथाज्याहुतीरुपजुहोति—'प्रणो देवी, आ नो दिवः, ये ते सास्व ऊर्मयः, उत नः प्रिया प्रियासु, इमा जुह्वाना, यस्ते स्तनश्श्रायः, देवी वाचमजनयन्त, यद्वाग्वदन्ती 'इत्येतेन स्तेन ।।

स्वष्टकृत्प्रभृति सिद्धमाघेनुबरप्रदानात् ।।
आथाप्रेणाप्ति पलाशपर्णेषु हुतशेषं निवेदयित्वा बाह्यबर्लि दत्वो देत्यापरेणाप्ति प्राङ्मुखं कुमारमुपवेश्य विद्यारम्भं कुरुते ।।

(303)

बोधायनीयगृह्यहोषसूत्रे Digitized by Madhuban Trust

अनन्तरं देवीमुद्धासयेत्—
'उत्तमे शिखरे देवि भूम्यां पर्वतमूर्धनि ।
ब्राह्मणेभ्यो ह्यनुज्ञानं गच्छ देवि यथासुलम् ।।'
इति पुनरागमनाय पुनर्दानाय* ।।
एवमेव मासि मासि विद्याकांक्षी सरस्यतीमाराधयेदित्याह भगवान्

इति कोधायनीये गृह्यशेषस्त्रे तृतीयप्रश्ने षष्ठोऽध्यायः मुपोरि

स्यि

पविः

भगव

मावा

पुरुषः सर्वस्र 'गोः

तिसृ

' वा

लाह

(अ

मुज्मे

स्वष्ट

^{*} ख पुनर्दर्शनाय ।

अथ तृतीयप्रक्ते सप्तमोऽध्यायः

अथातो विष्णुकरुपं व्याख्यास्थामः—

9

ावान्

9

आषाढकार्तिकपालगुनशुक्षपक्षेषु द्वादश्यां यदा श्रद्धा मवत्यहोरात्रमुगोषितश्श्वोभूते प्राग्वोदग्वाऽरण्ये शुचिगृहे वा यत्र रोचते मनस्तत्र
मिण्डलेऽभिमुपसमाधाय संपरिस्तीयापणीताभ्यः कृत्वा सिद्धे पायसे 'यचे
पिवत्रं, पिवत्रं ते विततम् ' इत्युदाहृत्य 'ओम् ' इति विद्युद्धन्धोशीरमयं
भगवन्तं श्वेतपीतरक्तपितसरेणावेष्ट्य स्थापियत्वाऽऽवाहयेत्—ओं मूः पुरुष
मावाहयाम्यों भुवः पुरुषमावाहयाम्यों सुवः पुरुषमावाहयाम्यों भूभुवससुवः
पुरुषमावाह्यामि ' इत्यावाह्य प्रसिद्धमासनस्नानपाद्याचमनीयानि दद्यात्
मर्भपुरिमगन्धपुष्पधूपदीपमाल्यरभ्यद्वयं यथोपपत्रं बहिष्यश्वत्थपणे प्रस्तरे
'गोमिर्जुष्टम् ' इति घूपमाजने न्यस्यति ।।

ततप्पोडशाज्याहुतीर्जुहोति पुरुषस्मतेन—'परो मात्रया' इति तिस्भिः। पवमानमुपनिनीय* चरोराज्यमिश्रं चतसः आहुतीर्जुहोति— 'वासुदेवाय स्वाहा ; बलदेवाय स्वाहा ; विष्णवे स्वाहा ; श्रिये स्वाहा ;' इति ।।

स्विष्टकृतमवदायान्तः परिधि सादियत्वा दैवतन चैयत्येतैरेव नामधेयैः 'अमुष्मै नमोऽमुष्मै नमः ' इति गन्धपुष्पधूपदीपैरनेन 'अमुष्मै स्वाहाऽभूष्मै स्वाहा ' इति फलोदकेन 'अमुं तर्पयाम्यमुं तर्पयामि ' इति
स्विष्टकृत्पमृति सिद्धमाधेनुवरप्रदानात् ।।

^{*} ख. पायस आज्यमुपनिनीय । (305)

'आभिर्विश्वा अभियुजः' इति जानुं निपात्य चतुःपदक्षिणे परिकामेत् ' विश्वभुजे नमः । सर्वभुजे नमः । आत्मने नमः । परमात्मने नमः ' इति । ध्रूवसूक्तं जिपत्वा पुरुषमुद्धासयोत्—' ओ मः पुरुपमुद्धासयाम्यो भुवः पुरुषमुद्धासयाम्यो भूर्भवसुवः पुरुषमुद्धासयाम्यो ॥

'प्रतत्ते अद्य, किसित्ते विष्णो परिचक्ष्यं भूत् ' इति द्वाम्यां प्रतिसरं विस्तंसयति ॥

रिशद

स्या

र्म्ध

वर्जन

विध

भगव

विवर

dedi

यामि

' इदं विण्णुर्विचक्रमे ' इत्येतया चरुं प्राक्षाति ॥

एवं घोषयेत्—'यो वैष्णव इत्याह, वैष्णवोऽस्मि ' इति यः प्रति-ब्रुयात्तस्मै रोषं दद्यादेतिरेव मन्त्रैः प्राञ्चाति ॥

प्राश्याप आचम्य 'ओं नमो भगवते वासुदेवाय ' इति द्वादशाक्षां जिपत्वाऽश्वमेधफलमामोति सकृदिष्ट्वा सनातनमिति ॥

> इति बोधायनीये गृह्यशेषसूत्रे तृतीयप्रश्ने सप्तमोऽध्याय:

अथ तृतीयप्रश्ने अष्टमोऽध्यायः

अथातो रविकरुपं व्याख्यास्यामः—

दक्षिण

नमः। भिम्

वस्सुवः

द्राभ्यां

4

प्रति-

शाक्षरं

मण्डलं चतुरश्रं वा गोमयेन गोचर्ममात्रं स्थण्डिलं कृत्वाऽष्टाचत्वाशित्तकृत्वो रित्रवारे ताम्रपात्रे रक्तगन्धं रक्तपुष्पं वा 'हिणिन्सूर्य आदित्यः '
श्वावाद्य 'आसत्येन ' इत्यन्यं दद्यात् ; 'हंसर्र्युचिषत् ' इति पाद्यं 'अमिभूषी ' इत्याचमनीयम् । 'आपो हिष्ठा मयोभुवः, हिरण्यवणोः, पवमानस्युक्वितः इत्येतेनानुवाकेन मार्जियत्वाऽद्भिक्तप्यति— 'धातारं तर्पयामि ;
विधातारं तर्पयामि ; अर्थमणं तर्पयामि ; मित्रं तर्पयामि ; वरुणं तर्पयामि ;
भगवन्तं तर्पयामि ; हसं तर्पयामि ; पूषाणं तर्पयामि ; पर्जन्यं तर्पयामि ;
विवत्तन्तं तर्पयामि ; इन्दं तर्पयामि ; रिवं तर्पयामि ' इत्यतैरेव नामधेयैर्गन्धप्राम् ' इत्युद्धास्याथापूर्वं दद्यादष्टाचत्वारिंशत् ॥

१

एकवारमर्चियत्वा बुष्ठरोगी क्षयरोगी ॥ २ वन्धाद्विमुच्यते बद्धो रोगी रोगाद्विमुच्यते ॥ ३ इत्याह भगवान् बोधायनः ॥

> इति बोधायनीये गृह्यशेषस्त्रे तृतीयप्रभे अष्टमोऽध्यायः

> > (307)

अथ तृतीयप्रक्ने नवसोऽध्यायः

श्रेष्ठ इति

भूभु

सिद्ध

वा

Hob

स्माह

अथातो ज्येष्ठाकरुपं व्याख्यास्यामः--

तिलतेलमाज्यं पयोदिधसकतून् लाजान् करम्भान् कृष्ण नि वासांसीति सम्भारानुपकल्यते ॥

प्रोष्ठपदायामनूराधायां वाऽह विष्यं भुज्जीत ॥

अथ २वोभ्ते ज्येष्ठामनुस्मरन्नुतथाय देवागारे रहस्यप्रदेशे वा यत्र रोचते मनस्तत्र स्थण्डिलं कृत्वाऽथ देवयजनोल्लेखनप्रभृत्याप्रणीताभ्यः कृत्वाऽ प्रेणाधि ज्येष्ठादेवीमावाहयति—

> यस्यास्तिहा रथे युक्ता व्याघाश्चाप्यनुगामिन: । तामिमां पुण्डरीकाक्षीं ज्येष्ठामाबाह्याम्यहम् ।।

इत्यावाद्य 'इह लोकाकीर्तये नमः । परलोकाकीर्तये नमः । श्रिये नमः । ज्येष्ठाये नमः । सत्याये नमः । कपिल् पल्यो नमः । कपिल् व्ह्राये नमः । कुम्भ्ये नमः । कुम्भ्ये नमः । प्रकुम्भ्ये नमः । प्रकुम्भ्ये नमः । ज्यायाये नमः । वरदाये नमः । हस्तिमुखाये नमः । विद्यपार्षदाये नमः । विद्यपार्षदाये नमः । अ

'आपो हिष्ठा मयोभुवः, हिरण्यवर्णाः, पवमानस्सुवर्जनः ' इत्येते नानुवाकेन मार्जियित्वा तैरेव नामधेयैर्गन्धपुष्पधूपदीपैः 'अमुष्ये नमोऽमुष्ये नमः ' इति परिधानप्रभृत्याऽग्निमुखात्कृत्वा पकाज्जुहोति—'इन्द्रो ज्येष्ठामनु नक्षत्रमेति ' इति पुरोनुवाक्यामनूच्य 'पुरन्दराय वृषभाय धृष्णवे ' इति याज्यया जहोति ॥

(308)

अधाजयाहुतीरुपजुहोति—' इन्द्राय स्वाहा । ज्येष्ठाय स्वाहा । श्रिष्ठाय स्वाहा । प्रजापतये स्वाहा ' इति । 'नमस्सुते निर्ऋते ' इति बह्भिरनुच्छन्दसम् ॥ अथ कुत्सै के जुहोति ॥

'देवस्य त्वा सिवतुः प्रसबेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्यां भूभुवस्युवरों ज्येष्ठाये हिविनि वेदयामि 'इति निवेदयति ॥ ८

अथ दिशां बिंह हत्वा गन्धमाल्ये द्वे वाससी निवेदं दत्वाऽन्नं च ब्राह्मणेभ्यो दत्वा 'नमस्सुते निर्ऋते 'इति षड्मिरुपस्थाय स्विष्टकृत्प्रभृति सिद्धमाधेनुवरप्रदानात् ॥

यस्यास्तिहा रथे युक्ता व्याघाश्चाप्यनुयायिनः । तामिमां पुण्डरीकाक्षीं ज्येष्ठामुद्भासयाम्यहम् ॥ १०

इत्युद्रास्य ज्येष्ठामन्त्रं सहस्रकृत्वः आवर्तयेच्छतकृत्वोऽपरिमितकृत्वो ग दशावरम् ॥ ११

शाक्यावकमैक्षम् लफलाशी अधहशायी ह्वोभूते तथैवाभ्यच्ये गणासाद्ध्वे समाचरन् नित्यानामाशास्यान् सर्वीन् कामानवाप्नोतीति ह भाह भगवान् बोधायनः ॥ १२

> इति वोधायनीये गृह्यशेषस्त्रे तृतीयप्रश्ने नवमोऽध्यायः

ांसीति

2

यत्र

वांऽ-

3

श्रिय

पिल-

म: ।

र्वदायै

येते

मुप्ये

गमनु

इति

4

^{*} ख.्करस्ने।

अथ तृतीयप्रक्ने दशमीऽध्यायः

10

FAIR

316

इति

विस

तथ

अथातो विनायकक्लपं व्याख्यास्यामः—

मासिमासि चतुर्था शुक्लपक्षस्य पश्चम्यां वाडभ्युदयादी सिद्धिकामः ऋद्धिकामः पशुकामो वा भगवतो विनायकस्य बिल हरेत्।

पूर्वेद्यः कृतैकभुक्तः शुचिरप आचम्याथ देवयजनोल्लेखनप्रभृत्याऽ भिमुखारकृत्वा दक्षिणामुखं हस्तिमुखं दक्षिणतो ब्राह्मणमुपवेश्योपोत्थाव देवतमावाहयति—

> विझ विझेश्वरागच्छ विझेत्येव नमस्कृत । अविझाय भवान् सम्यक्सदाऽस्माकं भव प्रभो इति ॥

अथ दूर्वाक्षतपुमनोमिश्रमध्य ददाति—' इमा आपरिश्वारिशका मारशान्तारशान्ततमाः पूताः पूततमाः पुण्याः पुण्यतमाः मेध्या मेध्यतम जुष्टा जुष्टतमा अमृता अमृतरसाः पाद्या अध्यी अर्हणीया अभिषेचनीय आचमनीया मार्जनीयाश्च प्रतिगृह्यन्तां प्रतिगृह्यातु भगवान् विनायको विनायकाय नमः ' इति ॥

अथ तूष्णीं वा गन्धपुष्पधूपदीपरभ्यच्यीपतिष्ठते— 'भूपतये नशे भुवनपतये नमो भूतानां पतये नमः ' इति ॥

उपस्थाय तिस्रो विनायकाहुती जुहोति— विनायकाय भ्वत्ये नमो विनायकाय स्वाहा । विनायकाय भुवनपतये नमो विनायकाय स्वाहा । विनायकाय भूतानां पतये नमो विनायकाय स्वाहा हिते। जयप्रभृति सिद्धमाधेनुवरप्रदानात् ।।

> अपूरं करभमोदकं सक्तून् पांयसमित्यथास्मा उपहरिति (310)

विद्वाय स्वाहा । विनायकाय स्वाहा । वीराय स्वाहा । शूराय वाहा । उग्राय स्वाहा । भीमाय स्वाहा । ६ स्तिमुखाय स्वाहा । वाहा । विद्वापार्षदेभ्यस्त्वाहा । विद्वपार्षदीभ्यस्त्वाहा । विद्वापार्षदेभ्यस्त्वाहा । विद्वपार्षदेभ्यस्त्वाहा ।

दिनायक महाबाहो विघ्नेश भवदाज्ञया ।
कामा में साधितास्सर्वे इदं बधामि कङ्कणम् इति ।। ८
अथ साभिकं विनायकं प्रदक्षिणं कृत्वा प्रणम्याभिवाद्य विनायकं

विसर्जयति —

द्धकामः

ाभृत्याऽ.

पिरिधाय

3

इंशबत-

मेध्यतमा

वेचनीया

वेनायको

वे नमो

म्पत्ये

। यकाय

इति।

A-

कृतं यदि मया प्राप्तं श्रद्धया वा गणेश्वर । उत्तिष्ठ सगणस्माधो याहि भद्रं प्रसीदतोम् इति ।। ९ तस्मिन्याते द्वादशेष्मसमिद्धेनोपरि मध्यमं चैव दक्षिणोर्ध्वं समिष्ठं स्था दिधमधुपयआज्यं स्नमिश्रच परिषेचनं विसर्जनं करूप्यति ॥ १०

इति बोधायनीये गृह्यशेषस्त्रे तृतीयप्रश्ने 🦠

अथ त्तीयप्रक्ते एकादशीऽध्यायः

अथातो मृत्युं जयकरुपं व्याख्यास्यामः —

जन्मनश्त्रे पुण्ये नक्षत्रे त्रिजन्मनि वा ब्राह्मणानन्नेन परिविष्य 'पुण्याहं स्वस्ति ऋद्धिम् ' इति वाचयित्वाऽथ देवयजनोल्लेखनप्रभृत्याऽ. ग्रिमुखात्कृत्वा साविज्या पकं हुत्वा प्रादेशमात्रास्तिस्रस्तिस्रो दूर्व एका समिधमाहृत्य अष्टसहस्रमष्टशतम् धाविशतिर्वा दिधम् धुष्टतप्यांसि समुद्रायुः त्याभ्यज्यादधाति— 'अपतु मृत्युः, परं मृत्यो, मा नो महन्तं, मा नस्तोके, त्रियम्बकं, ये ते सहस्रम् ' इत्यष्टषष्टिशतकृत्व आवर्तयेत्तदानी अष्टसहस्र संपद्यते ।।

अथाज्याहुतीरुपजुहोति—' मृत्युनेश्यत्वायुर्वधतां मृ्स्वाहा । मृत्युनेश्यत्वायुर्वधतां भुवस्स्वाहा । मृत्युनेश्यत्वायुर्वधतां सुवस्स्वाहा । मृत्युनेश्यत्वायुर्वधतां भूर्भुवस्सुवस्स्वाहा ' इति ॥

जयप्रभृति सिद्धमाधेनुवरप्रदानात् ॥

अश्राभ्रणाभि दृवीस्तम्बेषु हुतरोषं निद्धाति—' वच्छं योराष्ट्रणीमहे । इति ॥

अथ दक्षिणां ददाति— घेनुमृषभमनड्वाहं कंसं हिरण्यं वासे वेत्यपपुनर्मृत्युं जयतीति ह स्माह भगवान् बोधायनः ॥

> इति वोधायनीये गृह्यशेषस्त्रे तृतीयप्रवने एकादशोऽध्यायः

> > (312)

अथ तृतीयप्रक्ते द्वाद्शोऽध्यायः

अथातोऽभिवृद्धिकरुपं व्याख्यास्यामः—

ारिविध्य

मृत्याऽ.

एक्

मुदाय.

नस्तोके.

मुक्रमुष्ट

हा।

वाहा।

गीमहें

वासो

4

प्रामस्य देवतायतनस्य गृहस्य वा सारतमक्षेत्रेषु वा म्तिमिच्छन्
पूर्वपक्षे स्थिरराशौ स्थिरमहर्ते ब्रह्मस्थाने इन्द्रस्येशानस्य वा दिशि जानुद्दन्नमवटं खात्वा गोमयेन गोचर्ममात्र चतुरश्रं स्थण्डिलमुपिलप्य प्रोक्ष्य
सैकतेनावकीर्य मध्ये पद्मपत्र लिखित्वा कुशाप्रेण पञ्चगव्येन 'आपो हिष्ठा
मयोभुवः, हिरण्यवर्णाः, पवमानस्मुवर्जनः ' इत्येतेनानुवाकेन व्याहृतीभिः
प्रोक्ष्य सुमनसोऽवकीर्याशिषो वाचियत्वा पद्ममध्ये सैकतेन स्थण्डिलं
कृत्वाऽम्निमुपसमाधाय संगरिस्तीर्य परिधानप्रभृत्याऽम्निमुखात्कृत्वा मध्येऽमौ
मनसा पद्मासनं ध्यात्वा श्रियमावाहयति— 'गन्धद्वाराम् ' इत्येतयर्चा
गन्धादिभिरन्वाराध्य बिल्वसभिद्धः श्रीस्केन हुत्वा पकाज्जुहोति—
'वास्तोष्यते, वास्तोषते ' इति द्वाभ्याम् ।।

अथाज्याहुतीरुपजुहोति— 'ब्रह्म जज्ञानम् ' इति धड्भिरनुच्छ-न्दसम् ।।

स्विष्टक्रस्प्रभृति सिद्धमाधेनुवस्प्रदानात् ।।

^{*} ख. १ श्रिये चासनानि कल्पयित्वा इन्द्रस्याग्नेयमस्य निर्ऋतेर्वरूणस्य वायोस्सोमस्येशानस्य कल्पयित्वा गन्धोदकेनावोक्ष्य पिश्चमे भाग गोचर्ममात्रं चतुरश्रं स्थण्डिलमुपलिप्योद्धत्यावोक्ष्य मध्ये १ इत्यिषकपाठः । (313)

अथामेणा मिं पुष्करपर्णेषु हुतशेषं निद्धाति—' यत्पर्यपश्यत् ।

पुष्करपण प्रक्षाळ्य पञ्चगव्येन मथितेन पूरियत्वा गन्धादिभिस्संपूज्य श्रीसूक्तेन स्वक्षेत्राणि प्रोक्षतीत्याह भगवान् बोधायनः ॥

> इति बोधायनीये गृह्मशेषस्त्रे तृतीयप्रदने द्वादशोऽध्याय:

अथ तृतीयप्रक्ते त्रयोदशोऽध्यायः

अथातिशिथिलीकलपं व्याख्यास्यामः—

गृहसीमान्तचतुरश्रदिग्विधानेनान्तश्चोत्तरविधिः ।। १
गृहमध्ये शिथिली जायते सप्ताहात् शुमकरं भवत्यत ऊर्ध्व
प्रजानां व्याधिपीडनं करोति 'यत इन्द्र भयामहे ' इति पराशसमिद्भिरहो-
त्रशतं जुहुयात् इविष्यमाज्यं च दोषमपहरति ।।
इन्द्रदिग्भाग शिथिली जायते सकुदुम्बस्य महद्भयं मवति
'सदसस्पतिम् ' इति मन्त्रेण खादिरसमिद्धिर्जुहुयात् ।।
अग्निदिग्भागे शिथिली जायते सप्ताहात्मुह्दागमनं मवत्यत अध्व
राजक्षोभं करोति ' अयमु ते समुतिस कपोत इव गर्भिधम् । वचस्तिच्छिन
ओनसे स्वाहा ' इत्यौदुम्बरसिमिद्धिर्जुहुयात् ।।
यमदिग्मागे शिथिली जायतेऽष्टाहादर्थलाममामोति तत कर्घ
मार्यामरणं करोति प्रक्षसमिद्धिस्त्रियम्बकेन जुहोति ।।
निर्ऋतिदिग्मागे शिथिली जायते ज्यहाद्वृष्टिं करोति तत कर्वे
भार्यानाशं करोत्यपामार्गसमिद्धिः 'प्रजापते न त्वत् ' इति मन्त्रण
बुहोति।।
वरुणदिग्मागे शिथिली जायते गर्भलामं करोत्यत ऊर्ध्वं चोरभयं
कुर्योद्द्विसमिद्धिः 'गणानां त्वा ' इति जहोति ।।
वायुदिग्भागे शिथिली जायते कन्यादोषमुपजायते दूर्वीसमिद्धि
'सप्त ते अमे ' इति जुहोति ।।
(315)

सोमदिग्भागे शिथिली जायते शत्रुखादनं वरोत्यत अर्ध्व करोति वटसमिद्धिरघोरमन्त्रण जुहोति ॥	
ई्शानदिग्भागे शिथिली जायते गृहपतेन्यीधिपीडनं 'येषामीशे 'इति शमीसमिद्धिजुहोति ।।	९ करोति १०
द्वारप्रदेशे शिथिली जायते गृहिणीनाशं करोति बिल्वर यम्बकेन जुडोति ।।	निमिक्किस्ति- ११
शयनप्रदेशे शिथिली जायते गृहपतेर्मरणं करोति न्या वैजुहोति ।।	
गोमहिषस्थाने शिथिली जायते प्रजानां चक्षुनीशं व्याहृतीभिथवर्जुहोति ।।	करोति १३
जलभाण्डस्थाने शिथिली जायते दासवर्गनाशं करोति सप्त मियवैजुहोति ।।	तत्र्याहृती- १४
देवालये शिथिली जायते मामेऽझिभयं करोति बिरु स्थियम्बकमन्त्रेण जुहोति ।।	वसमिद्धि- १५
सभास्थाने शिथिली जायते ग्रामस्य सकुटुम्बस्याध्रुवं स्वाहार्षस्केन दूर्वीभर्जुहोति ।।	कुर्यादा- १६
देवालये सभास्थाने तटाके गृह एव वा । उत्पन्ने रक्तवल्मीके कुर्यात्तस्य प्रतिक्रियाम् ।।	१७
समिद्धिस्परिषा चैव हावेषा तिलमर्ष पै: । कुर्योद्धचाहृतिमन्त्रेण होममष्ट्रशतं पृथक् ।।	· ()
धर्मास्थाने तु बल्मीके जाते मरणमादिशेत्।	
इन्द्रस्थाने श्रियं ब्रूयादामेये च तथाऽश्रियम् ।।	१९

याम्ये बन्धुविनाशस्त्रादाक्षसे गृहिणी हरेत् । वारुणे बन्धुलाभस्त्याद्वायन्ये दूर आगतिः ॥ २० सौम्ये सुसं तथा रौदे दुर्वाक्यं मरणं भवेत् । इत्याह भगवान् बोधायनः ॥ २१

नाशं

रोति

20

स्त्रि.

99

मेर्य-

93

रोति

83

ती-

88

द्भि-

१५

दा-

8

0

9

इति बोधायनीये गृह्यशेषस्त्रे तृतीयप्रक्ते ऋयोदशोऽध्यायः

अथ तृतीयप्रक्ते चतुर्दशोऽध्यायः

आर

वारि

सपा

कस

मय

ससु

बभ्र नम

अथातो यमळकरूपं व्याख्यास्यामः—

्ती ावो वा यमळी विजाये न् तस्य संस्कारः प्राङनामकरणात् कार्यः ॥

ब्राह्मणाननु नाष्य चतुर्णां क्षीरवृक्षाणां कषायानाहरेयुः ; फूक्षन्य-योधाश्वरथोदुम्बराणां चतुर उदकुम्मान् प्रयित्वा चतस्रो विधवा ब्रह्मचारिणो वा हिरण्यमन्तर्धाय खापयेयुश्शतधारेण वा कृत्वाऽभिषिश्चन्ति ॥ २

अथ मृत्वर्कि कर ति । आचार्यमळङ्कृत्य गोमिथुनं दद्यात् ॥ ३ पुंसो यवमयं गोम्त्रं स्त्रियो हिरण्यगर्भस्समवर्तताग्रे ' इत्यष्टर्मिहुला कार्यो मारुतश्चरुने तस्य भयं विद्यत इति प्रसिद्धं नामकरणम् ॥ ४

> इति वोधायनीये गृह्यशेषस्त्रे तृतीयप्रइने चतुर्दशोऽध्यायः

अथ तृतीयप्रश्ने पश्चद्शोऽध्यायः

अथातोऽधमासेऽधमासेऽष्टम्यां ब्राह्मणाः ब्रह्मचारिणः स्त्रियश्च पुत्रकामा आयुष्कामा आरोग्यकामा ब्रह्मवर्चसकामास्तोभाग्यकामाश्चोपवसन्ति ।। १ अथ प्रदोषे 'रुद्रं विरूपाक्षं सपत्नीकं समुत सगणं सपारिषत्कमावाहग्रामि 'इत्यावाद्य स्वागतेनाभिनन्दयति स्वागतं पुनरागतम् ।। २
'भगवते महादेवाय विरूपाक्षाय सपत्नीकाय समुताय सगणाय सपारिषत्कायेत्येतदासनं क्त्रूप्तमत्रास्तां भगवान् महादेवो विरूपाक्षस्सपत्नीक्रसमुतस्सगणस्सपार्षत्कः ' इति ।। ३
अथ कूर्च ददाति— 'भगवतोऽयं कूर्चः दभमयस्त्रिवृद्धरितस्मुवर्ण-

णात्

ान्य-

रिणो

?

3

त्वा

8

अथ कूर्च ददाति—' भगवतोऽयं कूर्चः दर्भमयस्त्रिवृद्धरितस्स्रवण-गयस्तं जुषस्व ' इति प्रतिगृह्णातु भगवान् महादेवो विरूपक्षाय सपत्नीकाय सस्ताय सगणाय सपार्षत्कायेति ।।

अथात्र स्थानानि कल्पयति— 'महाकालाय नमः शङ्कराय ने नमो विश्वकर्णाय नमो निन्दिकेश्वराय नमो दिण्डमुण्डाय नमः चिण्डकेश्वराय नमः 'इति ॥

अथ देवयजनोल्लेखनप्रभृत्याऽग्निमुखात्कृत्वा पकाज्जुहोति— 'आर्द्रया रुद्र:, हेती रुद्रस्य ' इति द्वाभ्याम् ।।

अथाज्याहुतीरुपजुहोति— ' भवाय देवाय स्वाहा ' इत्यादिभिइच-वुर्विशतिभि: हुत्वा ' इव्यवाहं स्विष्टम् ' इति स्विष्टकृतं हुत्वाऽधाभेणामि-मर्कपर्णेषु हुतरोषं निद्धाति— ' यो रुद्रो अमी ' इति ॥

^{*} ख. पुनरागमनम् । † ख. शङ्कुकर्णीय । (319)

शिष्टेर्गन्धमाल्यैरभ्यर्च्य रौद्रीभिः ऋग्यजुस्सामाथर्वभिम्स्तुतिभिः स्तुन्वन्त्यार्षेस्स्तोत्रैः ।।

> देवतां प्रवाहयति — प्रयातु भगवान् — ईशानस्सर्वछोकानां सर्वछोकनमस्कृतः । अनेन हविषा तृप्तः पुनरागमनं ५ ति ॥ इति ॥ प्रत्यभिमृशतेऽयनाय चेति ॥

य एवं विद्वानाचरित पुत्रवान् पशुमान् भवति ; सर्वे पाप्मानं तरि ; तरित ब्रह्महत्यां अपपुनर्मृत्युं जयतीति ह स्माह भगवान् बोधायनः ॥ १०

ग्व

गा

जु

FF

9

33

इति बोधायनीये गृह्यशेषसूत्रे तृतीयश्रक्ते पञ्चदशोऽध्यायः

अथ तृतीयप्रक्ने पोडशोऽध्यायः

अथ वृवोत्सर्ग :--

तिभिः

ति :

20

कार्तिवयां पौर्णमास्यां क्रियेतापि वा आश्वयुज्यां वैशास्यां वा गोष्ठे गवां मध्ये ।।

अथ देवयजनोल्लेखनप्रमृत्याः ग्निमुखाः कृत्वा पकाष्जुहोति—'पूषा गा अन्वेतु नः ' इति पुरोनुवाक्यामनूच्य 'शुक्रं ते अन्यत् ' इति याज्यया जहोति ।।

अथाज्याहुतीरुपजुहोति— 'इह घृतिस्खाहा। इह विघृति-स्खाहा। इह रन्तिस्खाहा। इह रमितस्खाहा दित 'उपस्जनमात्रे दत्सं धारयन् धरुणो धयत्रायस्पोषमिषम् जमस्मामु दीधरत्खाहा दिति। 'आ गानो अग्मन्नुत भद्रमक्रन् 'इत्येतेन स्तेन 'नमस्ते रुद्ध मन्यवे ' स्लाऽन्तादन्वाकस्य।।

स्वष्टकृत्प्रभृति सिद्धमाधेनुवरप्रदानात् ।। अथ रुद्रं जिपत्वा गोमिथुनमध्वर्यवे ददाति ।।

4

लाजमन्त्रेण त्रिः प्रदक्षिणं परिक्रमयेदेकवर्णो द्विवर्णो श्वा यूषं छादयति । यूषस्य मुख्याश्चरः स्रो वत्सतयः स्नाप्याच्छाच तिलोदकं एडाति—'ऋचां प्राची 'इति ॥

अवधूनुयुर्जेट बिन्दून् पीरवा — 'तृप्ता यान्तु पितरः ' इति ॥ ७

(321)

^{*} एकवर्षो द्विवर्षो वा।

अथैनं मध्ये गोष्वपि सजति— 'एतं युवानं परि वो ददामि। इति ॥

अपियन्तमनुमन्त्रयते—'त्वां गावः' इति ॥

मध्यस्थमनुमन्त्रयते—'म्योभूर्वातो अमिवातूस्ताः' इति ॥ १०

सर्वासां पयसि पायसं श्रपयित्वा ब्राह्मणान् मंपूज्याशिषो वाचित्वं

यथाशक्ति दक्षिणां ददाति ।।

तिथ्योनिगतान् ज्ञातीन् जात्यन्तरे वर्तमानाम् दुष्कुले रपस्द्वान् दशपूर्वान् दशापरानात्मानं चैकविंशतिं पङ्क्ति च पुनातिः न च पुनरावतिः न च पुनरावर्तत इति ।।

雨之

ब्राह

geo

न्राह

भव

व

या

7

13

18

14

अथाप्युदाहरन्ति—

एष्टव्या बवह: पुत्रा यद्येकोपि गयां वजेत् । गौरीं वा वरयेत्कन्यां नीलं वा वृषत्मुसजेत् ।। लोहितो यस्तु वर्णेन इवेतलाङ्गललक्षण: । खुरे ककुदि च इवेतस्स वै नीलवृषस्स्मृत: ।। इत्याह भगवान् बोधायन: ।।

> इति बोधायनीये गृह्यशेषस्त्रे तृतीयप्रश्ने षोडशोऽध्याय:

^{*} ब. दुव्हते।

अथ तृतीयप्रश्ने सप्तद्शोऽध्यायः

अथातस्सह स्रमोजनि धि व्याख्यास्यामः-

दामि ।

10

वयित्व

99

परुद्धान

रावर्तते:

99

11

18

14

उदगयने पूर्वपक्षे पुण्ये नक्षत्रे त्रिजन्मनि दक्षिणायने वा क्रियेत ।।

स्वगृहे देवगृहे वा यत्र शुचिर्देशः स्यात्तत्र शुचिर्भूत्वा युग्मान ब्राह्मणान् सुप्रक्षा ळितपाणिपादानप आचमय्य आसनं कल्पयित्वा गन्ध-पुष्पधूपदीपरभ्यच्ये 'सङ्गल्पसिद्धिरस्तु ' इति वाचिर्वा त्रिवृताऽनेन ब्राह्मणान् सम्पूज्य।शिषो वाचियत्वा प्रदक्षिणनमस्कारं विद्षीत ॥ २

सहस्रात्मानमीश्वरं सहस्रभोजनेत सम्पूज्य 'एक्स्मे स्वाहा द्वाम्यां स्वाहा 'इति दशानुवाकान् भोजनान्ते द्वादश ब्राह्मणाः श्राविताः भवन्ति पड्वा ।।

ब्राह्मणानन्नेन परिविष्य 'पुण्याहं स्वस्ति ऋद्भिम् ' इति गचयित्वाऽथ देवयजनोल्लेखनप्रभृत्याऽग्निमुखात्कृत्वा पक्काज्जहोति— 'विष्णोनुकम् ' इति पुरोनुवाक्यामनूच्य 'विष्णो रराटमसि ' इति गाज्यया जहोति ।।

अथाज्याहुतीरुपजुहोति—'केशवाय स्वाहा ' इत्यादि द्वादश-नामधेयैह्स्वष्टकृत्प्रभृति हिद्धमाधेनुवरप्रदानात् ।।

अथ विप्रान् भोजयित्वा गुळपायसं घृतमिश्रमित्यत्रस्य बित्रमुपहरित — अमुष्मे स्वाहाऽमुष्मे स्वाहा ' इति द्वादशनामधेयैः ।। (323) अथ ब्राह्मणेभ्यो निवेदयित्वा वस्त्रयुगानि कुण्डलयुगान्यङ्ग्_{लीयक} सुपानहैौ छत्रं कमण्डलुमिति च दद्यात् ॥

अन्नरोषमाज्यरोषं पकरोषं चोभौ जायापती प्राक्षीयातां ; सर्वान् कामानवाप्नोति ; सर्वकरुमषे: महापातकै: प्रमुच्यते ; षष्टिर्वर्षसहस्राणि ब्रह्मक्रोकमतीत्य विष्णुलोके महीयत इत्याह भगवान् बोधायन: ।।

> इति बोधायनीये गृहारोषस्त्रे तृतीयप्रश्ने सप्तद्शोऽध्याय:

प्रज

ब्राह

ब्राह

¥

मि

हि।

ty

पक

इति

FE

अथ त्तीयप्रश्ने अष्टादशोऽध्यायः

अथातस्सहस्रभो जनसुत्यां व्याख्यास्यामः —

यिक.

प्तर्वान

स्राणि

4

विषुवेऽयने जन्मनक्षत्रे चन्द्रस्यंग्रहणे ग्रहगृहीते व्याघिम्राते प्रजाकामोऽयकामो वा ब्राह्मणाननुज्ञाप्य अभीष्टमाहुर्वरणं कृत्वा सहस्र- ब्राह्मणान् वेदपारगान् भोजयित्वा सहस्रसङ्ख्यापरिपूर्णे पुण्ये नक्षत्रे ब्राह्मणान् द्वादश षड्वा निमन्त्रयित्वा स्नानासनादिगन्धपुष्पध्यदीपर- यच्यीथ वेवयजनोल्लेखनप्रभृत्याप्रणीताभ्यः कृत्वोपोत्थायाप्रणामं व्याहती- भिर्विष्णुमावाह्य परिधानप्रभृत्याऽमिमुखात्कृत्वा देवतमर्चयति— 'आपो हिष्ठा मयोभुवः ' इति तिस्रिभः 'हिरण्यवर्णाः ' इति चतस्रिभः 'पवमान- समुवर्जनः ' इत्येतेनानुबाकेन माजयित्वा गन्धपुष्पध्यदीपरभ्यच्यांथ पक्षाज्जुहोति— 'विष्णोनुकम् ' इति पुरोनुवाक्यामनूच्य 'विष्णो रराटमिसं' हित याज्यया जहोति ।।

अथाज्याहुतीरुपजुदोति—' केशवाय स्वाहा ' इति द्वादशनामधेयैः स्विष्टकृत्प्रभृति सिद्धमाधेनुवरप्रदानात् ॥

अथ विप्रान् भोजयित्वा गुळपायसं घृतमिश्रमित्यनस्य बिलेमुपहरित 'अमुष्मै स्वाहा ' इति द्वादशनामधेयैः ।।

^{ं *} ल. मभीष्टमङ्करं।

अथ ब्राह्मणेभ्यो वस्त्रयुगानि कुण्डलयुगान्यङ्गुलीयकमुपानही हिन्न कमण्डलुमिति च दद्यात् ॥

अन्नरोषमाज्यरोषं पकरोषं चोभौ जायापती प्राश्नीयातां सर्वान् कामानामोति महापातकै: प्रमुच्यते; षष्टिर्वर्षसहस्त्राणि ब्रह्मलोकमतीत्य विणु लोके महीयते; इत्याह भगवान् बोधायन: ।।

> इति बोधायनीये गृह्यशेषसूत्रे तृतीयप्रश्ने अष्टादशोऽध्यायः

££

सूर्च

नीत

ऋ दहि

98

हि

म्न

इ

इ

5

प्र

अथ तृतीयप्रश्ने एकोनविंशोऽध्यायः

अयातो जीवश्राद्धं ज्याख्यास्यामः--

£23

सवान

विष्णु.

यस्त्वात्मनद्श्रेय इच्छत्यपरपक्षे त्रयोदर्शामुपोष्य तस्मिन्नेवाहिनि हम्भारानुपकलपयते यान्यौध्वंदैहिकानि मृतानां— वस्रषट्कं सौवणी स्वीमङ्कुशं तान्तवं पाशं कन्थां पठाशवृन्तमौदुम्बरीमासन्दीं कलशानीलन्यान्यपि च ।।

इबोभ्ते स्नात्वा मध्याहे जले स्थित्वोपोत्थाय 'पुण्याहं स्वस्ति ऋद्धिम् 'इति वाचियत्वा वस्नाङ्गलीयकं दक्षिणां दद्यात् ; सष्टतपायसं दक्षिणामुखोऽश्रीयात् ।।

अथ श्राद्धविधिनाऽग्निमुपसमाधाय सम्परिस्तीर्याऽग्निमुसारकृत्वा पक्षाज्जुहोति—' चत्वारि शृङ्गा ' इति पुरोनुवाक्यामनूच्य 'त्रिधा हितम् ' इति याज्यया जुहोति 'तत्सिवतुर्वरेण्यम् ' इति पुरोनुवाक्यामनूच्य 'योजियत्री सूनृतानाम् ' इति याज्यया जुहोति 'ये चत्वारः ' इति पुरोनुवाक्यामनृच्य 'द्वे स्रुती ' इति याज्यया जुहोति 'अमे नय ' इति पुरोनुवाक्यामनूच्य 'या तिरश्ची ' इति याज्यया जुहोति ।। ३

अथाज्याहुतीरुपजुहोति पुरुषसूक्तेनाष्टादशर्चेन हुत्वा गायज्या-ऽष्टसहस्रमष्टशतमष्टाविंशति वा जुहुयात्स्वष्टकृत्प्रभृति सिद्धमाधेनुवर-प्रदानात् ।।

षार्य एवाझिरासमाप्तेः ॥

चतुष्पथं गत्वा सूचीमङकुशं कन्थां रज्जुमिति कृष्णतनवे हस्वाय (327)

महिणाय दत्वा 'प्रीयन्ता यमकिक्कराः ' इति वाचियत्वा वीति कळशान् सादयेत् ।।	29
	Ę
तन्तुना परिवेष्ट्य जलपूर्णीन् पुरुषाकृतिं कृत्वा त्रीणि शीर्षण म	वि
त्राण आवायामकावरात शरार चतुष्ट्य बाह्य द्वे लिङ्गस्यैक पादयोः	NA NA
पश्चिति ' प्रीतोऽस्तु भगवान् यमः ' इति ।।	9
तत आसन्दीं कृत्वा पञ्चगःयेन प्रक्षाळ्य पलाशवृन्तैः कृष्णाहि	2
पुरुषाकृति कृत्वा कलशपुरुषे प्राणानभिनिवेश्य वृन्तशरीरे देहमभिनिवे	ान
स्वपेत्।।	1
उदिते सूर्ये कलशैदेहं स्वयमेवाभिषेचयेत्पीरुषेण सूक्तेन प्रशास	3
अदित सूर्य केलशदह स्वयमवाभिषचयेत्पीरुषेण सूक्तेन पश्चगहें शुद्धोदकेन सायाह्ने सतिलमन्ने सर्पिषाऽइनीयात् ।।	र्भन
The state of the s	?
	0
चतुथ्यौ यन्त्रदाहः ।।	1
उदकं पिण्डं च 'अमुकगोत्राय मह्यं पिण्डमामुत्रिकं स्वधा ' इ	वि
नमस्यागानं नाता प्रचारनेन	3
तत्राशीचं दशाहं स्यात्स्वस्य । ज्ञातेन विद्यते ।।	3
	*
[18] [18] [18] [19] [19] [19] [19] [19] [19] [19] [19	8
अथाप्युदाहरित —	
आपत्रस्त्री च शूद्श्य यन्त्रेदेग्ध्वा स्वका तनुम्।	
तद्हैव कियास्मर्वाः कुर्यादिति हि वै श्रुतिः ।।	4
स्रीणां तूर्णीं समन्त्रकं वा ॥	Ę
मासिमास्येवं संवत्सरात्संवत्सरादूर्ध्वमाद्वादशाब्दाचतो निवृत्तिः ॥१	The same

यदा स्वयं न शक्नुयात्तदा पुत्रादयः कुर्युः ।। १८
अथाप्युदाहरित—
जीवन्नवात्मनस्त्राद्धं कुर्योदन्येषु सत्स्विष ।
यथाविधि प्रवर्त्याशु सिषण्डीकरणाहते ॥ इति ।। १९
तस्योक्तं कालं न विळम्बयेयतोऽनित्यं जीवितमिति ह स्माह

इति बोधायनीये गृह्यशेषस्त्रे तृतीयप्रश्ने एकोनविंशोऽध्यायः

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

बीहिषु

ा मुखे

明め

णाजिने निवेश्य

बगब्येन

80

१ १ १

13

13

18

14

18

1120

अथ तृतीयप्रको विंशोऽध्यायः

go

नु

H

Fa

8

अथातो नारायणबर्लि व्याख्यास्यामः---दक्षिणोत्तरायणयोरपरपक्षस्य द्वादश्यां क्रियेत ।। पूर्वेयद्वीदश षड्वा ब्राह्मणानिमन्त्रयते योनिगोत्रश्रुतवृत्त सम्पन्नान् ।। अथापरे खुरेवगृहे नदीतीरे वाडियमुपसमाधाय सम्परिस्तीर्य आप्रणी कृत्वोपोत्थायाग्रेणामि दैवतमावाहयति - पुरुषसूक्ते द्वे ऋची जिपत्वा व्याहृतिभिः पुरुषमावाह्यति ।। अथैन स्नापयति — पुरुषसूक्तन ।। अथैनं गन्धपुष्पधूषदीपैरष्टाक्षरेणार्चियत्वाऽद्भिस्तपैयति-'केशवं तर्पयामि ' इति द्वादशनामिभः ।। परिधानप्रभृत्य। ऽग्निमुखात्कृत्वा पकाज्जुडोति—' विष्णोर्नुकम् ' इति पुरोनुवाक्यामनूच्य 'परो मात्रया ' इति याज्यया जुहोति ।। अथाज्याह्तीरुपज्होति—' केशवाय स्वाहा ' इत्येतैरेव नामधेयैः ।। अथ गुळवायसघृतमिश्रमन्नं निवेदयति—' देवस्य त्वा सविद्यः

अथ गुळपायसघतमिश्रमन्नं निवेदयित—' देवस्य त्वा सिविष्ठः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्यां विष्णवे महापुरुषाय हिविने वेदयामि दिति । सप्तव्याहृतिभिर्गवः जपित । व्याहृतिभिरावः मनीयम् ।।

(330)

अथ ब्राह्मणानाह्य सद्भीपिक्टप्तेष्वासनेषूप्वेद्याथैनान् वस्नगन्धपुष्पधूपदीपैमिक्यैरभ्यच्यीथाभ्यनुज्ञानस्तिल्धृतमिश्रं हविस्समुदायुत्य हस्ते

जुहोति—' पितृभ्यस्स्वधा नमो नारायणाय स्वाहा ' इत्यादिचतुर्विश्रतिः

मन्त्रा ऊह्याः ।।

अध 'अझये कव्यवाहनाय स्विष्टकृते स्वधा नमो नारायणाय स्वाहा 'इति ।। १०

अथ ब्राह्मणानन्नेन परितोष्याचम्य तेषां यथाशक्ति दक्षिणां इदाति ।। ११

?

वृत्त

?

ाणी-

उची

3

8

4

इति

8

रिव

ातुः भे

₹.

प्रदक्षिणीकृत्य शेषमनुज्ञाप्य दक्षिणेनाधि प्रागम दर्भान् संस्तीय तेषु बिंह ददाति—' विश्वेभ्यो देवेभ्यो नमस्साध्येभ्यो देवेभ्यो नमस्सर्वेभ्यो देवेभ्यो नमस्सर्वभ्यो देवेभ्यो नमस्सर्वभ्यो देवेभ्यो नमस्सर्वभ्यो देवेभ्यो नमस्सर्वभ्यो देवताभ्यो नमो विष्णवे नमो नारायणाय नमस्सर्वस्त्रशीषीय नमो यज्ञात्मने नमो यज्ञपुरुषाय नमो विश्वात्मने नमस्सर्वश्वराय नमः ' इति ।।

स्विष्टकुत्प्रभृति सिद्धमाघेनुवरप्रदानात् ॥

सर्वान् पितृन् समधिगच्छति ब्रह्मलोके महीयत इत्याह भगवान् १४

इति बोधायनीये गृह्यशेषसूत्रे तृतीयप्रइते विशोऽध्यायः

Lander Brief to 18

अथ तृतीयप्रक्ने एकविंशोऽध्यायः

अथाते नारायणबलिसंस्कारविधि व्यास्त्यामः—	
चण्डालादुदकात्सर्पाद्घाद्यणाद्वेदुतादपि ।	
दंष्ट्रिभ्यश्च पशुभ्यश्च मरणं पापकिर्मिणाम् ॥	
विषास्त्ररज्जुवाषाणदेशान्तरमृतेऽपि वा ॥	
अभिशस्तसुरापारमस्यागिनां द्विजहतानामन्येषां च द्वादश	वर्षाणि
त्रीण्येकं वा यत्र मरणं यस्य तत्रतत्र कुर्वीत ॥	?
असांहितानां पालाशायमाह्यपर्ण*त्सरूणां कृष्णाजिने पुरु	षाह ति
कृत्वा होतृकल्पेन वा पितृमेधेन वा संस्कुर्यात् ॥	२
अथ प्रयोगमन्त्रानपोद्धृत्य पृरुषस्क्तस्य प्रत्यृचं तत्तनमन्त्राणा	स्थाने
ष्ट्रथक्प्रथक्प्रयोगो भवति ॥	ą
अपि वा तूरणीं सर्वे क्रियेत् ।।	8
याम्यस्केनोपोषणम् ।।	4
पौरुषेणोपस्थानम् ।।	8
समानमत ऊर्ध्वम् ॥	ø
तीर्थे स्नात्वा प्रेतायोदककियां कृत्वा नामगोत्रे मनसा	ब्रूते
नारायणैतत्त उदकम् ' इति वाचाऽभिव्याहरेत्॥	6
स एतमेव सायंत्रातर्दशरात्रं करोति ॥	9

(332)

^{*} स्त. पालाशाप्रमेवास्यपर्ण ।

तृतीयप्र श्चि^{ं ए}का वैशे भुजी। ए का Trust	333
त्रिरात्रेण वा ।।	80
पिण्डदाने 'असावेतत्ते पिण्डम् ' इति विशेषः ।।	88
एकाद्यामेकोद्दिष्टम् ॥	१२
एवं 'प्रेताया मुप्मै यमाय च स्वाहा ' इत्यग्रौ करणे वा ।	१३
प्रतिग्रहणे प्रदाने विसर्जने च 'नारायणाय ' इत्यनेन	मन्त्रेण
क्रोति ॥	\$8.
सर्वे मनसा सङ्करुपयेद्वाचाऽभिन्याहरेत् ।।	१५
पर्वत्रये च षाण्मासिके च समानम् ।।	१६
संवत्सरे भपिण्डीकरणम्—	
सपिण्डीकरणस्थाने नारायणवलिक्रिया ॥	6 8
सायं प्रातर्न विद्यते सोयं बोघायनमतो यथा ॥	१८
द्वयोरयनसङ्कान्त्योः पुण्येषु दिवसेषु वा ।।	१९
अथ वाऽपरपक्षस्य क्रिया भवेत् ।।	२०
सपिण्डीकरणमेतेषामन्येषां च समातम् ॥	28
प्रतपात्रं पितपात्रे निनयेत । त्रिषु वाऽऽसिश्चेत् ।	प्रेतिपण्डं
पितृपिण्डेषु निदध्यात् 'असौ पितृभिः पितामहैः प्रिवतामहैस	वंगच्छध्वं
प्भवस्यवरोम् ' इत्याद्य भगवान् बोधायनः ॥	२२

िणि

वि

8

इति बोधायनीये गृह्यशेषस्त्रे नृतीयप्रश्ने एकविंशोऽण्यायः

अथ तृतीयप्रक्ने द्वाविंशोऽध्यायः

यस्त्वातमनङ्ग्रेयांसमिच्छत्यौध्वंदैहिकं स्वस्य यदि भवति तदा दहन. प्रभृति सपिण्डीकरणान्तं जीवन्नेवाधस्तथोक्तं सकलं कुर्यात् ।।

दि

2

4

g

तथाऽऽइ कण्वः --

जीवन्नेव च यः कुर्वन्नात्मनश्राद्धमिच्छति ।
यन्त्रेण कृत्वा संस्कारमुद्रं बिलमेव च ।।
कृत्वाऽथ षोडश्रश्राद्धं दद्याद्यद्यत्प्रियं भवेत् ।
कात्मनस्तरस्वयं दत्वा ततश्र्रश्रद्धं समापयेत् ।।
तत्राशोचं दशाहं स्यात् स्वस्य ज्ञातेन विद्यते ।। इति ।।
अत्रेव विष्णुः—
आत्मार्थं पारलीक्यं यत्तरसर्वं लमवाप्नुयात् ।
न हि कर्म कदाचितु क्षयमेति कृतं नरेः ॥ इति ।।
तस्माद्यस्य न सन्ति कर्तारो ज्ञातयः पुत्रोऽन्तेवासिनो वा स जीवन्नेव
आमुष्मिकं सर्वमविकृतं कुर्वन् नामोच्चारणे तद्गोत्राय तच्छर्मणे करिष्यते ॥
अथ वा प्रविदानक्रल्पेन वा दद्यादितीदमप्येकम् ।।

इति बोधायनीये गृह्यशेषस्त्रे तृतीयप्रक्ते द्वाविंशोऽध्यायः

अथ तृतीयप्रक्ते त्रयोविंशोऽध्यायः

अथातक्शुभाशुभनिमित्तानां वायसानां बिंह व्याख्यास्यामः---

शुक्छपक्षे त्रयोदश्यामष्टम्यां नवम्यां वा ग्रामात्माचीमुदीचीं वा दिशमुपनिष्कम्य देवस्य गृहे गोष्ठे नदीतीरे गोमयेन गोचर्ममात्रं चतुरश्रं श्विष्डलमुपलिष्य प्रोक्ष्य लक्षणमुल्लिख्याद्भिरभ्युक्ष्य प्रदक्षिण दर्भेरासनानि कल्पयति—' अङ्कतेभ्यः कल्पयामि । कङ्कतेभ्यः कल्पयामि । कडु-पुत्रेभ्यः कल्पयामि । वायसेभ्यः कल्पयामि । ब्रह्मपुत्रेभ्यः कल्पयामि ' इति तन्मध्ये ।।

अधैनानावाहयति—

हन.

1

?

3

4

ान्नेव

9

1

न कपिलान्न लोहितान्नारिष्टान् न महारिष्टान् वायस-मात्रकान् ।।

आयान्तु शकुनाइशीघ्रा वायसा बलिभोजनाः ।।

'अङ्कतानावाहयामि । कङ्कतानावाहयामि । कद्रुपुत्रानावाह-यामि । वायसानावाहयामि । ब्रह्मपुत्रानावाहयामि 'इति मध्ये ।। ४

अथेनान् स्नापयति—'आपो हिष्ठा मयोश्वः' इति तिस्रभिः 'हिरण्यवर्णाश्युचयः' इति चतस्रभिः 'पवमानस्युवर्जनः' इत्येतेनानु-गकेन मार्जियत्वाऽथाद्भिरत्पयति—'अद्धतेभ्यस्तप्यामि । कद्भतेभ्यस्त-ग्यामि । कद्भुपुत्रेभ्यस्तप्यामि । वाससेभ्यस्तप्यामि । ब्रह्मपुत्रेभ्या-प्रापयामि 'इति मध्ये ।।

अथेनान् गन्धपुष्पध्पदीपैः 'अमुष्मे नमोऽमुष्मे नमः ' इति (335) पायमं द'योदनं वा हिविनि वेदयति—' अङ्कतेभ्यस्त्वाहा। कह्ने. भ्यस्त्वाहा। कद्रुपुत्रेभ्यस्त्वाहा। वायसेभ्यस्त्वाहा। त्रह्मपुत्रेभ्य. स्त्वाहा ' इति मध्ये।।

स्थ जीव

अथ

सथ

₹.0

वि

कल्प

व्या

दुग

खत

च्ये

BIS

अध

वित

अ

अथैनान् ज्ञापयति—

सत्याः स्थ सत्यं वदत सत्ये रमत वायसाः ।

यत्सत्यमिह तदृत्रूयाद्यो मिथ्यावित्मिहिनयात् ।।

अथैते मातृषातेन पितृषातेन वा पुनः ।

तदृदुष्टृतं प्रतिगृह्णीयाद्यो मिथ्यावित्मिहिनयात् ॥

किपलानां रातं हत्वा ब्राह्मणानां विशेषतः ।

तद्दुष्टृतं प्रतिगृह्णीयाद्यो मिथ्यावित्मिहिनयात् ॥

सावाय पूर्वं गृह्णीयादभावायानु दक्षिणम् ।

नास्तीत्यपरं गृह्णीयाद्भविष्यत्यपि चोत्तगम् ॥

१०

मध्ये सर्वार्थलाभाय शाद्भनेष्विदमुत्तमम् ।

इत्येवं ज्ञात्वा सर्वकर्माण्यारभत इत्याह भगवान् बोधायनः ॥ ११

इति बोधायनीये गृह्यशेषस्त्रे तृतीयप्रश्ने त्रयोविंशोऽध्यायः अशानश्रा पाना मेतानाम् । यस्तात्मनश्रेयांसिमच्छिति । अशातो नागयणवित्रम् । अशातो नागयणवित्रम् । अशातो नागयणवित्रम् । अशातो नागयणवित्रम् । अशातम्महरूमोजनसुत्याम् । अशातम्महरूमोजनविधिम् । अशातम्मर्गम् । अशातोऽधिनासऽधिनासे । अशातो यम्ळकरूपम् । अशातिशिक्षिक्रिक्षिक्षिक्ष्मे । अशातोऽधिनासऽधिनासे । अशातो यम्ळकरूपम् । अशातिशिक्षिक्षिक्ष्मे । अशातोऽभिदृद्धिवरूपम् । अशातो मृग्युज्यक्रिपम् । अशातो विन्यककरूपम् । अशातो उयेष्ठाकरूपम् । अशातो । विकराम् । अशातो विव्यावरुष्ठीक्रिपम् । अशातो विव्यावरूपम् । अशातस्सरस्वतीकरूपम् । अशातश्रीक्रिपम् । अशात उपश्रुतिकरूपम् । अशातो दुर्गाकरूपम् । अशातो स्माहितकरूपम् । अशातः पवित्राणाम् ॥ २३

अथातः पवित्राणाम् । अथातो व्याहृतिक्र त्पम् । अथातो दुर्गाकरुपम् । अथात उपश्रुतिक्र त्पम् । अथातरश्रीकरुपम् । अथातस्यरः स्वतिक्र त्म् । अथातो विद्युक्त त्म् । अथातो रविक्र त्पम् । अथातो विद्युक्त त्म् । अथातो रविक्र त्पम् । अथातो विनायकक्ष त्पम् । अथातो मृत्युं जयक्र त्पम् । अथातोऽभिवृद्धिक् त्र त्पम् । अथातिक्ष विश्विक्त त्पम् । अथातो यमळक्ष त्पम् । अथातोऽभिवृद्धिक् त्र त्पम् । अथातिक्ष विश्विक्त त्पम् । अथातस्य हस्रभोजनविष्म् । अथातस्य हस्रभोजनविष्म् । अथातस्य हस्रभोजनविषम् । अथातस्य हस्रभोजनस्त्याम् । अथातो ज वश्राद्धम् । अथातो नारायण-वित्म् । अथातो नारायणवित्सं स्का म् । यस्त्वात्मनक्षेत्रयासमिन्छति । अथातक्ष्म । अथात

इति बोबायनीये गृह होषे तृतीयप्रश्वस्तमातः

कहते.

त्रिभ्य.

9

20

23

अथ चतुर्थप्रश्नप्रारम्भः

अथातो मिध्यासत्यविं व्याख्यास्यामः—

ब्राह्मणक्षत्रियवैश्यश्र्दाः पश्चगव्येन स्नात्वा प्रामात्प्राची वोदीची व दिशमुपनिष्कम्य देवगृहे नदीतीरे वाऽथ देवयजनोल्लेखनपभृत्याऽग्निमुबाकृत्व पकाज्जहोति—' यत इन्द्रभयामहे, स्वस्तिदा विशस्पतिः' इति द्वाभ्याम्॥ भ

वैद

म

हिं

या

देव

प्रति

प्रति

पुर

इति

अथाज्याहुतीरुपजुहोति—'अपतु मृत्युः, परं मृत्यो, मा ने महान्तं, मा नस्तोके, ज्यम्बकं, ये ते सहस्रम् 'इति 'विष्णोर्नुकं, जातः वेदसे, अग्ने त्वं पारय 'इति ज्याहृतिभिः 'मृत्युन्दयत्वायुर्वधतां भूस्लाहा। मृत्युन्दयत्वायुर्वधतां भुवस्लाहा। मृत्युन्दयत्वायुर्वधतां सुवस्लाहा। मृत्युन्दयत्वायुर्वधतां भूभुवस्स्सुवस्लाहा 'इति। स्विष्टकृत्प्रभृति सिद्धमार्थे नुवरप्रदानात्॥

अथामेणामि दूर्वास्तम्बेषु हुतशेषं निद्धाति—'यो रुद्रो आनी' इति भस्मसमुरुकेखनम् ॥

आचार्यभ्यो गोवत्सं दद्यात् ॥

अनं संस्कृत्य ब्राह्मणान् संपूज्याशिषो वाचयित्वा ऋष्भैकाद्य दक्षिणां दद्यादित्याह भगवान् बोधायनः ॥

> इति बोधायनीये गृहारोपस्त्रे चतुर्थप्रश्ने प्रथमोऽध्यायः

> > (338)

अथ चतुर्थप्रक्ते द्वितीयोऽध्यायः

आहुतानुकृतिबलिहरणानुकृतिधूर्तबलिः—

चीं वा

त्क्रित्वा

याम्॥

मां नो

जात-

वाहा।

गहा ।

द्रमाधे-

भग्नी '

3

8

कादश

चतुर्षु चतुर्षु सामेषु फालगुने मासि शुक्कपक्षस्य सप्तम्यां कियेत । अपि वा त्रयोद्श्यामेवमाषाढ एवं कार्तिके ॥

साधनानि पुरस्तादेवोपक ल्ययते – बिं बैंल्वानि चैव पञ्चदरोध्मदारूणि बैल्वं मेक्षणं परिधीश्च रबेतरक्तं गन्धमाल्यं रवेतरक्तांश्च प्रतिसरान् धूपं प्रपयत्यत्रानि विविधांश्च भक्ष्यान् स्थालीपाकं च श्रपयति ।।

अथैनानादाय सहान्तेवासिभिर्मामात्प्राची वोर्दाची वा दिशमुपनि-कम्य यत्रापस्तद्भत्वा स्नात्वाऽप आचम्य मुर्गिमस्याऽिक्छिङ्गाभिव रुणीिम-हिरण्यवर्णाभिः पावमानीभिरिति मार्जियित्वाऽन्तर्जलगतोऽघमर्षणेन त्रीन् प्राणा-यामान् धारियत्वोत्तीर्य वासः पीडियित्वाऽन्यत्प्रयतं वासः परिधायाप आचम्य देवयजनमुदानयति ।।

अथ शुची समे देशे वेदि कुर्वन्ति पुरुषमात्रमपरिमितं वा ॥ **४**

तस्याः पूर्वाधे स्थिण्डलं कल्पयित्वोदुम्बरशासां बहुपणां बहुशासाम-प्रतिशुष्कायां निहत्य दर्भेभगवते धूर्तीय प्रतिकृति कृत्वाऽपरेणोदुम्बरशासां प्रतिसरेण सह शास्त्रया परिज्ययन्ते ॥

यज्ञोपवीतमुपव्ययन्ते— "यज्ञोपवीतं परमं पवित्रं प्रजापतेर्यत्सहजं पुरस्तात् । आयुष्यमित्रयं प्रतिमुख शुभ्रं यज्ञोपवीतं बलमस्तु तेजः " इति ॥

(339)

^{*} ख. त्रिपुत्रिषु।

Digitized by Madhuban Trust

'तेन त्वामहं प्रतिगृह्ध स्यायुषा ब्रह्मणा ब्रह्मवर्चभाय ' इति॥

अपराघं वेद्यास्स्थिण्डिलं कृत्वोल्लेखनप्रमृत्या पर्युक्षणात्कृत्वा वेद्वि स्तृणात्यनतिदश्रम् ॥

उत्तरेणामि प्रागमान् दर्भान् संस्तीयं तेषु द्वन्द्वं न्यञ्च पात्राणि साद् यित्वा तूर्णीं संस्कृताभिगद्धिरुत्तानानि पात्राणि कृत्वा विस्रस्येधमं त्रिम्सर्वाभिः प्रोक्ष्य दर्भेषु दक्षिणतो ब्राह्मणमुपत्रेदयोत्तरत उदपात्रं निधाय पक्षमोदनं पायसं वायाचितमद्भिः भ्युक्षयः म वाधिश्रित्याज्यं निरूप्याधिश्रित्योभयं प्यमि कृत्वाऽऽः परिधानात्कृत्वा समन्वाग्वधेष्वन्तेवासिषु प्रदक्षिणमि परिषिच्याथेधममभ्यः ज्यादयाति— 'इमं स्तोममई ते जातवेदसे स्थमिव संमहेमा मनीषया। भन्न हि नः प्रमतिगस्य संसद्यग्ने सख्ये मा रिषामा वयं तव स्वाहा 'इति॥ ९

एवमेव भ्यज्य द्विनीयामभ्यादधाति— 'यम्मै त्वमायजसे ससाध्य त्यनवी क्षेति दधते सुर्वार्थम् । स तूनाव नैनमश्लोत्यंहतिग्रे सस्ये ग रिषामा वयं तव स्वाहा 'इति ॥

भ

युज

न्म

वि

i

40

एवमेवाभ्यज्य तृतीयामभ्याद्धाति—' शकेम त्वा समिध साध्या चियम्त्वे देवा हविरदन्त्याहुतन् । त्वमादित्या आवह तान् बुरमस्यामे सस्ये मा रिषामा वयं तव स्वाहा ' इति ॥

एवमेवाभ्यज्य चतुर्थीनभ्यादधाति—' तत्ते भद्रं यत्सिमद्धः स्वे दमें सोमाहुतो जरसे मृडयत्तमः । दधासि रत्नं द्रविणं च दाशुषे अग्ने सह्ये मा रिषामा वयं तव स्वाहा ' इति ॥

एवमेवाभ्यज्य पञ्चमीमभ्यादघाति—'तं त्वा समिद्धिरिक्तो वृतेन वर्धयामसि । वृहच्छोचा यविष्ट्य स्वाहा 'इति ॥ 9

वेदि

6

साद.

विभिः

पायसं

वाडड.

ममभ्य.

भद्रा

11 9

साध्य

ये मा

8.0

साधया

स्याग्ने

29

ने दमे

सख्ये

13

घृतेन

13

एवमेवाभ्यज्य एकापचयेन 'भवे नमस्त्वाहां ' इति पडक्षरेण गरिशिष्टाः ॥ 88 आधारप्रभृत्याऽग्निमुखात्कृत्वा दैवतमावाहयन्तो नत्यन्तः त्रिः प्रदक्षिण परियन्ति— 24 यस्य सिंहा रथे यक्ता व्याघाश्चाप्यनुगामिनः। तमिमं पुत्रिकापुत्रं स्कन्दमावाहयाम्यहम् ॥ 38 आयात देवोत्तमः क ति केयो ब्रह्मण्यपुत्रस्मह मातृभिश्च । धाच्या विशाखेन च विश्वरूपो जुष्टं बिंह सानुचरो जुषस्व ।। 08 सप्ताहं जातयश्शक्तिस्सप्तपर्वमरिन्दमम्*। व्याव्याद्वातं महाधूर्तं प्रयये संशितवतम् ।। 26

परं देवं वरदं प्रपेध धूर्त सेनामुग्रहेनामपणीसुतं कृतिकानां षडास्यम् । ध्रमः पुत्रं शमयेर्थथोक्तैश्चातुर्मास्येस्सप्तमी त्वामरण्ये ॥ गन्धेश्च भक्तया च यजाम ः के वित्तं वित्ता यशसश्च राजन् । कामांश्च धूर्तः प्रयच्छतु नमश्चक्कराय नमश्च स्थाम्ने नमो नीलग्रीवाय नमः वृत्तिकापुत्राय ॥ प्रीयतां विनियोगः, प्रीयतां विशाखः, प्रीयतां कृतिकापुत्रः, प्रीयतां नमः, प्रीयतां विनियोगः, देति ॥ १९

तमायान्तमनुमन्त्रयते— 'स्वागतं पुनरागतं भगवते धूर्वा यैतदासनं ब्लिसमत्रास्तां भगवान् महाधूर्तः ' इति ।।

अत्र कूर्चमर्हणं च ददाति—' भगवतोऽयं कूर्चः दर्भमयः त्रिवृद्धरित-स्युग्णमयस्त ज्ञवस्व ' इति ।।

^{*} सः सप्ताहजाता यश्यक्तिस्तप्तवर्वमार्ग्नमः।

अथास्मै कंसे वा चमसे वा पुष्पफलाक्षतमि अविषायसा तेजो मयेनापि.
धायाहणीया आपो निवेदयन्ते— 'इमा आपिइशवादिशवतमाः प्राः
पूततमा मेध्या मेध्यतमा अमृता अमृतरसाः पाद्या अध्या अभिषेचनीया
माजनीयाश्च ता जुवन्तां प्रतिगृद्धान्तां प्रतिगृद्धानु भगवान् महाधूर्तः 'हि।
'आपो हिष्ठा मयोभुवः 'इति तिस्रिमः 'हिग्णववर्णाः ' 'इति चतस्पिः 'पवमानस्युवर्जनः' इत्येतेनानुवाकेन माजियित्वा प्रदक्षिणमावृत्य प्रसङ्ख्या ज्वनेनागिनमुपविश्यान्वारव्येष्वाज्याहुती जुहोति— 'स्कन्दाय स्वाहा। कुमाराय स्वाहा। बालाय स्वाहा। हिग्ण्यचू हाय स्वाहा। अङ्गिरसे स्वाहा। मुद्दाय स्वाहा। भद्रासनाय स्वाहा। नीलग्रीवाय स्वाहा। मवपुत्रव स्वाहा। प्रतिय स्वाहा। पशुभुवे स्वाहा। षष्ठिये स्वाहा। पष्ठीपार्षदेश्य स्वाहा । पष्ठीपार

उत्तरार्धात् स्विष्टकृतमवदायान्तः परिपि सादियत्वोपोत्थाय दैवतमर्न यत्ये तैरेव नामधेयैर्गन्धपुष्पधूपदीपैः ' अमुष्मै नमोऽमुष्मै नमः ' इति। अन्नेन ' अमुष्मै स्वाहाऽमुष्मै स्वाहा ' इति। फलोदकेन ' अ तर्पयाम्यमुं तर्पयामि ' इति॥ िर

13

24

अत्र नमस्यति—'यं कामं कामयते तन्मे कामस्समृध्यतां; तिम्मि कामे समृद्धे द्रोणमुपहरिष्यामि ; कामं वर्धयतु 'इति । कामे समृद्धे द्रोणान्नमुपहरिष्यति ।।

अथैनमुपतिष्ठते—

नमो भवोद्भव इति गुहो गुह्यपतिभवः ॥

^{*} ख. पशुपतये।

वस्वसुपतिः नमी धूर्तस्वामी प्रसीदतु ।। २६ महायशा महातेजा महासेनी महारूप: ।। २७ महातपा मे भक्तस्य प्रतिगृह्णा त्विमं बलिम् इति ।। 36 अशोपविक्य स्विष्टकृतं हुत्वोपोत्थाय दैवतं प्रवाहयःतो नृत्यन्तिस्न-एपसकै: परियन्ति— सिंहव्याघ्रममायुक्तस्म रथो रथिनां वर: । प्रयातु भगवान् धूर्तः प्रियवाणिः प्रियंकरः ॥ औनम इति ।। अथोपविश्यं जयप्रभृति सिद्धमाधेनुवरप्रदानात् ।। अथेता प्रतिकृतिमादाय शिरसि निधायावमृथमन्त्रेणाप्य प्रष्ठाव्याति-शिष्टैर्गन्धमाल्यैगरमानमलड्कृत्य प्रतिभरं बन्नाति ।। 38 अदित्या सुकृतं सूत्रमिन्द्रेण त्रिवृतं कृतम् । श्विभ्यां अथितो प्रनिधर्महाणा प्रतिभरं कृतम् ।। अभिचारं च सर्वे च यच मे दुष्कृतं वृतम्। सर्वतो मे भय नास्ति यावतसूत्रं घरिष्यति इति ।। 33 अथान्योन्यमपः प्रतिप्राहयन्ते 'प्रीयतां भगवान् महाधूर्तः' 3 3 इति ।। 38 अथ पद्मादुवादाय प्राश्न ति ।। 34 न स्रीकुमारी प्राक्षीयाताम् ॥

तत्प्राशनमन्त्रः—' आयुरसि ' इति ॥

येनापि.

पूनाः

चिनीया

इति।

तस्भि

ङ्ङ।वृत्य

विहा ।

वाहा।

नवपुत्राय

शाखाय

पार्षदेभ्य

वतमर्च

इति । ' अमु

23

तस्मिन्

समृद्धे

28

23

प्राज्याप आचम्य जठरमभिमृशति—'यत इन्द्र भयामहे,

३६

स्वस्तिदा विजस्पतिः ' इति द्वाभ्याम् ।।

पुन:पुनरवोक्ष्यान्त आयुष्यं बर्चस्यं राक्षोघं स्वस्त्ययनमृद्धः भिति ।। ३८ आहुतानुकृतिव्यिष्ट्यातो बलिहरणानुकृतिः ।। ३९ देवतमावाद्य गन्धपुष्पपूपदीपान्नफलोदकेरभ्यच्ये नमस्कृत्य प्रवाहः यन्ते ॥ १८ धूर्तविक चतुर्षु चतुर्षु मासेष्वेवं यजमानः चातुर्मास्यानां फलमवाः प्रोतीति ह स्माह भगवान् बोधायनः ।। ११

इति वोधायनीये गृह्यशेषस्त्रे चतुर्थपदने द्वितीयोऽध्यायः

अथ चतुर्यप्रक्ते तृतीयोऽध्यायः

अथातो मृतविं व्याख्यास्यामः—

यनमृद्धः

36

39

प्रवाह.

80

81

फलमबा-

प्राग्दक्षिणायतनं चतुरश्रं गोमयेनोपिट प्य प्राचीनार्वती दक्षिणाम् मुखस्सव्यं जानुं निपात्य सकृदुल्ठिल्याद्भिरभ्युक्ष्य दक्षिणामान् दर्भान् संस्तीर्योद्भिभी जियत्वोपस्तीणीभिघारितं सकृत्तिलमिश्रं चरुमवद्यति मुष्टिप्रमाणं कुकटाण्डप्रमाणं वा हस्तेन— 'अमुक्रगोत्रायैतचे ओदनस्वधा नमः ' इति ॥

अथाङ्गिष्ठनाभिमृश्याथाञ्जनाभ्यञ्जने मधु वासो दशोणां वा गन्त्रपुष्प-धूपदीपैर्हस्ताद्विपरीतात्सायं प्रातर्दशरात्रं कृत्वा स्वस्तिमार्गं भोजयित्वा दशम्यां विकृताहारं सायं बिंह दत्वाऽथैकादश्यामेकोहिष्टं कुर्वन्ति ।। २

न जातु इयेनकाकादीन् पक्षिणः प्रतिषेधयेत् 'तद्रूपास्तस्य पितर-स्समायान्तीति वैदिकाः 'इति विज्ञायते ।।

> इति बोधायनीये गृहाशेषस्त्रे चतुर्थेयस्ते तृतीयोऽध्यायः

^{*} स्व. स्वस्तिकामं।

अथ चतुर्थप्रक्ते चतुर्थोऽध्यायः

अथ प्रहुतानुकृतिः — धर्मी भोगविधि व्याख्यास्यामः — सेतुबन्धनदाखाततटाकपुष्करिणीवापीकूपदेवगृहप्रासादवसतीनामोषिः वनस्पतीनां च पूर्व भवति भूतिकामो निशि जुहोति ।।

उद्गयन आपूर्यमाणपक्षे पुण्ये नक्षत्रे यज्ञद्रव्याण्यध्वयुक्तिकल्पयते — खादिरं पालाशं वा व्यग्लिमात्रं यूपं कृत्वा सौवर्णसपिशिशुमागक्रमेनकाक्ष्रेटः कमलकुवलयकुमुदोत्पलक हागंश्च गजतान् हंसमतस्यमण्ड्कांश्च देवगृह-प्रामाद्वमतीनां तदाकृतिवदोषधिवनस्पतीनां तत्फलाकृतिवत् सुवर्णतत्वेषु सर्पिश्चरुतिलच्चूणपयोऽपूपधानान् सवतून् गन्धपुष्पधूपदीपवासांसीध्मागहिंषी च ।

> सप्रदोषे द्विजातीनां होमः ॥ शूटाणां नमस्भौररावृतिर्वा ॥

तटाकर्तारे मध्यपूर्वे स्थिण्डिलमुपिलप्य यूपावटं खाखाऽध्यंधि यूपं प्रतिष्ठापयति— ' आब्रह्मन् ब्राह्मणः ' इति ब्राह्मणस्य 'अस्मिन् राष्ट्रे' इति राजन्यस्य ' दोग्धी धेनुः ' इति वैश्यस्य ॥

मणिमुक्ताप्रवाळपुवणिर जताक्षतिर वर्कीय जघनेन यूपं स्थिति क्रित्वाऽथ देवयजनोरुले खनप्रभृत्याप्रणाताभ्यः कृत्वे पोत्थायामेणामि देवानी वाहयति—' ब्रह्मणे विष्णवे श्रिये सूर्याय चन्द्रायामये यमाय निर्क्ति वरुणाय वायने सोमायेशानाय ' इत्यावाह्य सुवर्णर जताक्षतिर वर्कीय यूपे देवतां गन्धपुष्प पूर्वप्रे प्रभृतिष्ठते—' तद्विष्णोः परमं पदम् इति ।।

जिनुसिंग्व के प्रमान का अवन
तं वासोभिर्वेष्टयित्वा तसिन् रूपाणि बध्वा परिधानप्रभृत्याग्निमुना- कृत्वा पक्काज्जुहोति—'अवते हेडः, उदुत्तनम् 'इति द्वाभ्याम् । ७
अथाज्याहुतीरुपजुहोति—' कूप्याभ्यस्खाहा, अङ्ग्रचस्ताहा
इत्येताभ्यामनुवाकाभ्याम् 'इमं मे वरुण, तत्त्वायामि, यिचिद्धि, यिक
चेदं कितवासी, हिरण्यवणीरशुचयः पावकाः, स्वं नो अमे, स स्वं नो
अम्रे 'इति ।।
स्विष्टकृतोऽथ यूगहुर्तीजुहोति—'ब्रह्मणे स्वाहा। विष्णवे
स्वाहां। श्रिये स्वाहा। सूर्याय स्वाहा। चन्द्रमसे स्वाहा।
इन्द्राय स्वाहा । अमये स्वाहा । यमाय स्वाहा । निर्ऋत्ये
स्वाहा । वरुणाय स्वाहा । चायवे स्वाहा । सोमाय स्वाहा ।
ईशानाय स्वाहा ' इति ॥
अथौषधिवनस्पतीनां पकाज्जुहोति—' या जाताः, शतं वो अम्ब
धामानि ' इति द्वाभ्याम् ।। १०
अथाज्याहुतीरुपजुहोति— 'पुष्पावतीः प्रस्वतीः, ओषघीभ्य-
स्वाहा, वनस्पतिभ्यस्स्वाहा ' इति त्रिभिरनुवाकैः प्रत्यृचम् ।। ११

स्विष्टकृतोऽथ देवगृहेभ्यः पकाज्जुहोति—' वास्तोष्पते, वास्तोष्पते ' इति द्वाभ्याम् ।। १२ अथाज्याहुतीरुपजुहोति—' वास्तोष्पते; ध्रुवास्थूणा ' इति षड्भिः ।।

स्विष्टकृतोऽध 'नमस्ते रुद्र मन्यवे ' इत्यान्तादनुवाकस्य प्रस्यूचम् ।।

अथ कुरमाण्डानि हुस्वा पुरस्ताहिस्वष्टकृतो 'वैश्वानराय प्रति-वैदयामः ' इति ॥

विधि-

ते —

कईट.

वगृह-

र्ग्रहनेषु

र हिंपी

ध्वर्युश्च

राष्ट्रे '

धिविड्लं

देवाना

द्ऋरंषै

रे यूप

पदम्

अथ चरतिलचूणपयस्मर्पि मिंश्रीरपूरिधीनाभिस्सक्तृन् करम्भान् देभेषु बलिमुपहरति—'ब्रह्मणे नमः 'इति कूर्वोक्तद्वादशनामभिः ॥ १६

तिः प्रदक्षिण यजमानो बलीन् सम्पर्कयं यमस्कं वाचित्वा पुरुषस्कं चे मिम्नतमुद्धि कृत्वा कात्वाऽप आचम्य ब्राह्मणेभ्यो वासांसि द्यादाचार्याय गोमिथुनं द्याद्यभैकादश गा द्यादादिषो वाचित्वा क्ष्पणि विसर्जयेत् ।।

एवं प्रयुक्षानो दशपूर्वीन् दशापरानात्मानं चैकविंशितं पंक्ति व पुनाति ॥ १८

अथाप्युदाहरन्ति — नृत्तगीतवाद्यघोषै : प्रत्यूषे बोधयन्ति । एतेशं नष्टानां पुनः करणमधिकं फलमिति षष्टिर्वर्षसहस्राणि ब्रह्मलोके महीयत इत्याह भगवान् बोधायनः ॥ १९

> इति बोधायनीये गृहाशेषस्त्रे चतुर्थप्रवने चतुर्थोऽध्यायः

द्भेषु १६

येत्वा सांसि येत्वा

१७

१८ एतेषां

त्याह

अथ चतुर्थप्रक्ते पश्चमोऽध्यायः

अथातः काम्यविधि व्याख्यास्यामः

अन्नकामस्य जुड़ोति— 'अन्नपतेऽन्नस्य नो घेहि, जातो यदमे, इष्ट्रेत, वास्तोष्पते, एवावन्दस्व, आनो नियुद्धिः, हिरण्यवर्णाः, अश्वावतीः, स्व वरुण, बृहस्पते युविसन्द्रश्च, स्वस्ति न इन्द्रः ' इत्येता अन्नहोमा बह्यक्च ॥

अथ सिमद्भोमो- 'यदग्ने यानि कानि ' इति ॥ २

औदुम्बरी शसीमयीं वा शान्तिकामः— शक्तो देवीरभिष्टये ' इति॥

दूर्वीमायुष्कामः—' आयुष्टे, अयुद्धि अग्ने, अपैतु, परं, वातं प्राणं, असुत्र भ्यात् , हरि हरन्तं, मानो महान्तं, मानस्तोके, वास्तोष्पते, जातवेदसे, तरसवितुर्वरेण्यं, ऋतेन, यमादित्याः, प्रजापते ' इति ॥ ४

'यदपामार्गहोमो भवति रक्षसामपहत्ये ' इति ब्राह्मणम् । सर्वस्य भेषजोऽपामार्गहोमः— 'यदपामार्गस्सपत्यद्वासहस्राणां पृष्ठिवर्धनाय । यन्मे शिरसि पापं केशेषु निहितं ललाटे पृष्ठे जठरे च यद्विश्वं सर्वस्य भेषजोऽपा-पार्गाऽवल्लम्पतु स्वाहा ' इति ॥

> व्याह्तीभिस्तित्होमो रक्षोन्नाः पापनाशनश्च ॥ (349)

8

अथाप्दाहरन्ति—

ऑबध्यस्सक्तवः पुष्पं काष्ठं मूलं पलं तृणम् । एतद्धस्तेन होतन्यं नान्यत्किश्चिदचोदनात् ॥ इति ॥

> इति बोधायनीये गृहाशेषस्त्रे चतुर्थप्रइने पद्धमोऽध्याय:

अथ चतुर्थप्रक्ते षष्टोऽध्यायः

अथातरशौ	चविधि ।	ह्या रह्या	स्याम•
व्यवातरसा	पापाप	ज्या रज्या	त्याम:-

ग्रामाद्रूरतो गत्वा यज्ञोपवीतं शिरसि दक्षिणे कर्णे वा कृत्वा मृत्तिकौ गृह्यति ॥

काष्ठमन्तर्घाय मध्य उपविशेत् ॥

अहन्युत्तरत उपेयानिशायां दक्षिणत उभयोस्सन्ध्ययोहदङ्मुखः ।। ३ नामि नापो न नमो वृक्षमूले पर्वतमूले चतुष्पथेऽम्रचगारे गवां मध्ये गोष्ठे दहनपुळिनव जमन्तर्जले देवगृहे वल्मीके मूषिकस्थले प्रत्यमि प्रतिसूर्ये प्रत्यगारं प्रति गां प्रतिन्नाह्मणं च ।।

एकां लिक्के मृदं द्वात्सव्ये पाणी मृदस्रयः । उभयोर्द्धिमृदं द्वान्म्त्रवच्छीचमिष्यते ।।

पञ्चापाने दशैकस्मिन्नुभयोत्मप्त मृत्तिकाः । एतच्छीचं गृहस्थस्य द्विगुणं ब्रह्मनारिणः ।।

त्रिगुणं तु वनस्थस्य यतीनां तु चतुर्गुणम् । आचार्यगुरुदाराभिगमने नामिभाषते ।।

संस्थित न मियते योनिसंस्कारादिति बोघायनः ॥

इति बोधायनीये गृह्यशेषस्त्रे चतुर्भप्रस्ने षष्टोऽभ्यायः

अथ चतुर्थप्रक्ते सप्तमोऽध्यायः

9

अथात आचमनविधि ज्याख्यास्यामः—

प्राङ्मुख उदङ्मुखो वा बद्धिशखो यज्ञोपत्रीती नोष्णाभिने क्षारामिन विवर्णामिन दुर्गन्धरमाभिः न सफेनाभिन चैकहसाभिन दूषिताभिन बहि र्जानुभिन विरळ क्र्ळीभिन बुद्बुदाभिन तिष्ठत हसन् न जल्पन् न विलंक्यक १ हो न प्रणाने न रोचयन् ।।

ब्रह्मणस्य दक्षिणे हरने पञ्च तीर्थानि भवन्ति— अङ्गुलीमध्ये देवतीर्थमङ्गुल्यम् आर्षे तीर्थं मःयेऽग्नितीर्थमङ्गुष्ठनर्जन्योर्मध्ये पैतृकतीर्थमङ्गुष्ठ-तलेऽतिहृत्य पश्चाल्लेखं तद्वसतीर्थम् ।।

माषमझं तु तन्मात्रं प्रतिगृद्ध तिः पिबेदपो गोक्णवद्धस्तेन त्रिगचामेत्

प्रथमं यत्पिबति तेन ऋग्वेदं प्रीणाति; यद्द्वितीयं तेन यजुवेदं प्रीणाति; यत्तियं तेन सामवेदं प्रीणाति; प्रथमं यत्परिमृजति तेनाथर्ववदं प्रीणाति; यद्द्वितीयं तेनित्हासपुराण नि. यःमुखं तेनाम्नि यत्सव्यं पाणिमभ्युः क्षिति तेन नक्षत्राणि, यत्पादमभ्युक्षति तेन विद्णुं, यञ्चक्षुषी तेन चन्द्रादित्यो, यत्नासिके तेन प्राणापानी. यच्छ्रोत्रं तेन दिशो यद्वाह् तेनेन्द्रं यद्व्यं तेन रुदं, यत्नामि तेन पृथिवीं, यदङ्गुष्ठयोः स्वन्त्यापः कुवेरादयः स्वी देवताः प्रीणन्त्यमिविद्याः प्रजापतिरक्षेचन्द्री भघवानिति वैदिकाः ॥

्ञनामिकाङ्गुष्ठाभ्यां चक्षुषी समुपस्पृशेत्। प्रादेशिन्यङ्गुष्ठाभ्यां तु नासिके अङ्गुष्ठकनिष्ठकाभ्यां तु श्रोते अङ्गुष्ठमध्यमाभ्यां तु बाहू चतुरङ्गुहिमिह्दयमङ्गुष्ठेन नाभि सर्वेर्म्धानं समुपस्पृशेदेतेन विधिना युक्ता न

इति बोधायनीये गृह्यशेषसूत्रे चतुर्थन्त्रने सन्तमोऽध्यायः

TO SEE WAS A SEE STORY OF THE SECOND SEED OF THE SECOND SE

TO THE PROPERTY WHEN AND PARTY PARTY.

in the same to be forther with highly forth

mes than the forming the

23

णाभित

त्ताभिन

सन् न

लीमध्ये

मिङ्गुष्ठ.

द्धस्तेन

यजुर्वेदं

थर्ववंदं

गेमभ्य-

दित्यौ,

पद्दंयं

सर्वी

8

अथ चतुर्थप्रश्ने अष्टमोऽध्यायः

विहि

अथ वै भवति 'आपो वा इदमग्रे सिल्हमासी चिस्मन् प्रजापति. वीर्युभ्द्वाऽचरत्स इमामपश्यत्तां वराहो भृ्त्वाऽहरत्तां विश्वकर्मा भृत्वा व्यमार्ट् साऽप्रथत सा पृथिव्यभवत् तत्पृथिव्ये पृथिवित्वं तस्यामश्राम्यत् ' इति तदु हैक औपासनमेवोपासते स्त्रिया एव संस्कारार्थमीपासनो नित्यो घार्योऽनुगतो मन्थ्यः श्रोत्रियागाराद्वाऽऽहार्यो द्वादशाहं विच्छित्रः पुनराधेयोऽथ यदि द्वादशाहं विच्छित्रः षुनराधेयस्स्याद्या प्रकृतिस्तत आहरणमित्युक्तमेतत्सिन्तिष्ठते ।।

अथ गृहस्थस्यौपासनम्—पष्मासान्नाजुहवुर्यथोपपादमाहृत्यामि प्रति-ष्ठाप्य परिस्तीर्य द्वादशाहपायिधनं हुत्वा तदानीमेव संम्परिस्तीर्याऽप्रणी-ताभ्याः कृत्वा चतुरशरावमोदनं श्रपयित्वाऽभिघार्योदञ्चमुद्वास्य प्रतिष्ठित-मभिघार्य परिधानप्रभृत्यामिमुखात्कृत्वा मेक्षणेनोपघातं पकाज्जुहोति— 'अमये स्वाहा, सोमाय स्वाहा, अमयेऽन्नवते स्वाहा, अमयेऽन्नादाय स्वाहा, अमयेऽन्नपतये स्वाहा, अमये पवमानाय स्वाहा, अमये पावकाय स्वाहा, अग्नये शुचये स्वाहा, अग्नये ज्योतिष्मते स्वाहा, अग्नये विश्वानराय स्वाहा, अग्नये पथिकृते स्वाहा, अग्नये तन्तुमते स्वाहा, अग्नये विश्वानराय स्वाहा, सूर्याय स्वाहा, प्रजापतये स्वाहा, ब्रह्मणे स्वाहा, भूस्स्वाहा, भुवस्स्वाहा, सुवस्स्वाहा, भूभवस्सुवस्स्वाहा। अग्नये स्विष्कृते स्वाहा 'इत्युत्तराधपूर्वीर्धे॥

तृष्णी मेक्षणमभ्याधाय जयप्रभृति सिद्धमाधेनुवरप्रदानात् ।। ३
अथास्तमित आदित्ये त्रीहिभियवैर्वा इस्तेनैते आहुती जुहोति—
(354)

क्षानये स्वाहा, प्रजापतये स्वाहा, इति सायं 'सूर्याय स्वाहा,	प्रजापतये
वहां, ' इति प्रातरप्यग्निहोत्रहविषामन्यतमेन जुहुयात् ॥	8
पर्वणि पर्वणि चाग्नेयस्थालीपाकेन यजेत ।।	ч
उपवास एव कालान्तरे भोजनमतृप्तिश्चान्नस्य च ।।	६
एवमेव सायंहोमेन प्रतिपद्यते सन्तिष्ठत औपासनतन्त्रम् ॥	

इति बोधायनीये गृह्यशेषस्त्रे चतुर्थप्रश्ने अष्टमोऽध्याय:

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

पति-

यत् ' नित्यो

গুন:

स्तत

१ प्रति-

नणी-

ष्ठित-

हा,

ाहा,

हा,

ाहा, ाहा,

र्धे॥

3

अथ चतुर्थप्रक्ते नवमोऽध्यायः

13

विश

वे

	कथमु खल्वनाहिताग्नेर्दर्शपूर्णमासौ भवत इति ।।		
	पौर्णमास्याममावास्यायामिध्मावहिंस्सन्नह्योपवसथस्य	रूपं	कृत्वो
पवसति	11		

अथ स्वोभूतेऽभिमुपसमाधाय सम्पिस्तीर्थ दक्षिणतो ब्राह्मणमुणः वेशयति ।।

उत्तत उदपात्रमिति निधाय जघनेनार्गिन कृष्णाजिने ब्रीही. न्निर्वपति ।।

अथ तिरःपवित्रं स्थाल्यामपः पयो वाऽऽनीयाधिशृत्य पीक्षि कृत्वा सुक्सुवं मेक्षणमिति सम्मृज्यायैतं चरुं श्रवित्वाऽभिघार्योदञ्चमुद्वास प्रतिष्ठितमभिघारयति ।।

परिधानप्रमृत्यामिमुलात्कृत्वा पकाज्जुहोति — ' अभिर्मूर्धा, मुनः ' इति द्वाभ्याम् ।।

चतुरवत्तं पुरस्तादुपस्तरणं पूर्वीघीदपराधीदवदानमभिघारणं मध्या-रपूर्वीघीदपराघीदवदानं पञ्चावत्तिनामभिघारणं प्रत्यञ्जनम् ॥

अथ पुरस्तात्स्वष्टकृतः ॥

पौर्णमास्यां— 'ऋषभं वाजिनं वयम् ' इति । अमावास्यायां— ' अमावास्या सुभगा ' इत्याज्याहुती ' इत्यवाहं स्वष्टम् ' इति स्विष्टकृतं हुत्वा मेक्षणमभ्याधाय संस्रावेणाभिहुत्वा सुचाऽद्भिरन्तः परिधि निनयति— ' वैश्वानरे हिविरिदं जुहोमि ' इति ।।

(356)

सुचं प्रक्षाच्य निष्टप्याद्भिः प्रयित्वा बिहःपरिधि निनयति— इमं समुद्रं शतधारम् 'इति । जयप्रमृति सिद्धमाधेनुवरप्रदानात् ॥ १० अथ पकादुपादाय प्राक्षाति— 'आयुरसि 'इति ।। ११ प्राश्याप आचभ्य जठरमिंगमृशति— 'यत इन्द्रभयामहे स्वस्तिदा विशस्पतिः 'इति द्वाभ्याम् ॥ १२

प्रथमे स्थालीपाक आज्यं संस्कृत्य कूरमाण्डेर्जुहुयात्—'कर्मादि-वेतेर्जुहुयात् पूतो देवलोकान् समस्नुते 'इति ब्राह्मणम् ॥ १३

> इति बोधायनीये गृहारोषस्त्रे चतुर्थप्रस्ते नवमोऽध्यायः

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

कृत्वो.

णमुग.

त्रीही.

पर्यमि सद्वास

4

भुवः ' ६

मध्या-

6

वष्टकुर्व ते—

ut—

9

अथ तृतीयप्रश्ने अष्टादशोऽध्यायः

विर

अथ गृहस्थस्ट	द्वे भार्ये वि	वेन्देत कथं	तत्र कुर्या	दिति ॥
यस्मिन् काले	विन्देतोभाव	ाग्नी परिच	वेत्॥	

अपराग्निमुपसमाधाय सम्परिस्तीर्याज्यं विलाप्योत्प्य सुक्सुवं निष्टप्य सम्मृज्य स्रचि चतुर्गृहीतं गृहीत्वाऽन्वारव्धायां यजमानो जुहोति—'नमस ऋषे गद । अव्यथाये त्वा स्वधाये त्वा । मा न इन्द्राभितस्त्वहप्वारि-ष्टासः । एवाब्रह्मन् तवेदस्तु स्वाहा 'इति ॥

अथ समारोपयति—'अयं ते योनिर् ऋत्वियः ' इति ॥ ४

अथ पुर्वीग्नमुपसमाधाय — 'आजुह्वानः, उद्बुध्यस्वामे ' इति समिधमाधाय सम्परिस्तीर्य आज्यं विलाप्योत्पूय सुक्सुवं निष्टप्य सम्मृज्य गृहीतं गृहीत्वा द्वयोर्भीययोरन्वारङघयोर्म्यजमानो जुहोति — 'यो

ब्रह्मा ब्रह्मणः ' इत्यान्तेन स्केनकैकं चतुर्गृहीतं गृहीत्वा जुहोति ॥ ५

प्रसिद्धमिमुखात्कृत्वा पकाज्जुहोति—' समितं संकल्पेथाम् ' इति पुरोनुवाक्यामनूच्य ' अमे पुरीष्य ' इति याज्यया जुहोति ॥

अथाज्याहुतीरुवजुहोति—' पुरीष्यस्त्वमग्ने ' इत्यान्तादनुवाकस्य । स्विष्टकृत्प्रभृति सिद्धमाधेनुवरप्रदानात् ॥ (358) अथायेणामि दर्भस्तम्बेषु हुतरोषं निद्धाति—' ब्रह्मजज्ञानं, पिता क्रिंगां ' इति द्वाभ्याम् ।।

प्रसिद्धमी पासने पार्वणानि कुर्यात्सन्तिष्ठत औपासनतन्त्रः ।। ९

इति बोधायनीये गृह्यशेषस्त्रे चतुर्थप्रश्ने दशमोऽध्यायः

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Street surray shraws the

9 9

नेष्टप्य नमस्त

वारि-

3

8

इति

मृज्य

' यो प

इति

Ę

स्य।

अथ चतुर्थप्रश्ने एकादशोऽध्यायः

त्यूय

योर

Ho

वि

Qq

अथ वै भवति ' जायमानो वै ब्राह्मणस्त्रिभिर् ऋणवा जायते ब्रह्मवर्षेण ऋषिभ्यो यज्ञेन देवेभ्यः प्रजया पितृभ्यः ' इति ' प्रजातन्तु मा
व्यवच्छेत्सीः ' इत्येतस्माद्राह्मणादाहिताभ्रदेशवर्षाणाम् ध्वं यदि प्रजा नोत्पंवेत
कथं तत्र कुर्यादिति ।।

पुनरेव कुमारीं संस्कृत्य दशमेऽहन्येकादशाहे द्वादशाहे वाऽरण्योरम्नीन् समारोप्योदवसाय मथित्वाऽग्नीत् विहृत्योद्वासन्येप्येद्वा ।।

तदानीमेवारण्योरग्नीन् समारोप्यौपासने ब्रह्मौदनं श्रपयित्वोपवसथहिवःपमृति सिद्धमम्रयाधेयं कुर्वन्ति ।।

तस्मा संस्थिते पित्रतेष्ठिद्या यजेत ।।

तस्या संस्थितायां तन्तुमतीं निर्वपेत् ।।

वस्यां संस्थितायां त्रैघातवीयां निर्वपेत् ।।

अपि वैन्द्राग्नेन पशुना यजेत । पुनराधेयं वा कुर्यात् ।।

अथ यद्येको बह्वीर्जायाः प्रयुक्तान एवमेवैतत्कुर्यात् ' तस्मादेको बहीर्जाया विन्दते ' इति ब्राह्मणन् ।। ः ।

इति बोधायनीये गृह्यशेषस्त्रे चतुर्थप्रश्ने एकादशोऽध्यायः

अथ चतुर्थप्रश्ने द्वादशोऽध्यायः

ब्रह्म-

तु मा

त्पद्यत

(ण्यो.

सथ-

3

8

4

8

बह्वी -

अथ यद्यग्निविमोकमीक्षेताग्निमुपसमाधाय संपरिस्तीर्याज्यं विद्याच्योत्यूय सुक्सूतं निष्टप्य संमृज्य सुचि चतुर्गृहीतं गृहीत्वा द्वयोर्मार्ययोरन्वारव्ध
गीर्यजमानो जुहोति—' इमं स्तनम् जस्वन्तं घयापा प्रप्यातमग्ने सरिगस्य
मध्ये। उत्संज्ञषस्य मधुमन्तम् वे समुद्रियं सदनमाविशस्य स्वाहां ' इत्यग्निविमोकं हुत्वा तमनलं विभजेत्।।

पुनस्तंयोगो न भवति 'विभक्तं न हि संस्रजेत्' इति सारणात् ॥ २
पूर्विस्मित्रग्नौ यदि विवहेत् स हि साधारणो भवति न तत्र विभाग
एकःबादग्नेरित्याह भगवान् बोधायनः ॥

इति बोधायनीये गृहारोषस्त्रे चतुर्थप्रश्ने द्वादशोऽध्यायः

(361)

protection of the party

a presta and the

अथ चतुर्थप्रक्ते त्रयोदशोऽध्यायः

अथ होकिकोपासनग्रहणधारणोपावरोहणविधि व्याख्यास्यामः
त्रिविधं समारोपणमात्मन्यरप्योस्समिघीति ॥
समिधि समारोपयति — पालाशीमाध्वत्थी खादिरीमौदुम्बरी शमी
मयी वा समिधमादाय समारोपयति— 'अयं ते योनिर् ऋत्वियः
इति ॥
अरण्योर्वा समारोप्य मथित्वा जुहुयात् ।।
अपि वाऽऽत्मिन समारोपणं भवति— 'या ते अग्ने यिज्ञय
न् : ' इति ।।
अथैनमुपावरोहयति— ' उपावरोह जातवेदः ' इति ।।
यत्र गच्छेत्तत्र नो हरेत्तत्र प्राप्य लौकिकमिमाहृत्य न्युप्योप
माधाय तां समिधमादधाति यस्यात्मनि समारूढो भवति—' आजुहानः,
द्भुध्यस्वाग्ने ' इति द्वाभ्याम् ।।
अथार्मि परिचरति ब्रीहिभिर्यवैर्व ।।
यवैर्गमकामस्य तण्डुछैरोजस्कामस्य पयसा पशुकामस्य द्रधेन्द्रिय-
मस्याज्येन तेजस्कामस्य ।।
अथातिपन्नाः प्रतिजुहोति ।।
प्रसिद्धमद्भिपरिचरणम् ।।
(362)

चतुर्थप्रक्ते ऋयोदशोऽध्यायः Digitized by Madhuban Trust	363
प्रसिद्धं दर्शपूर्णमासाभ्यां यजनम् ।।	११
प्रसिद्धः पञ्चानां महायज्ञानामनुप्रयोगः ।।	१२
एतदेव विघानमहरहरध्वनि वर्तते ।।	१३
होकिको व्याख्यातः ।।	48

इति बोधायनीये गृहारोषस्त्रे चतुर्थप्रश्ने ऋयोदशोऽध्यायः

1

शमी.

वयः ^¹

3

3

ज्ञिया

योप-

ानः,

8

द्रय-

20

अथ चतुर्थप्रश्ने चतुर्दशोऽध्यायः

क्य

(क्र

सङ

यो

नस

स

प्र

इ

अथ गृहस्थस्यौपासनं विच्छिद्येत प्राणेषूत्कान्तेषू भयोः श्रोत्रिययोर्व चनादुद्धरेत्। श्रोत्रियागाराद्वाऽऽहृत्य व्याहृतीभिनियुप्योपसमाधाय पर्युक्ष्य परिस्तीर्याज्यं विलाप्योत्पूय सुक्सुवं निष्टप्य संमृज्य स्वचि चतुर्गृहीतं गृहीत्वाऽन्वारव्धो यजमानो जुहोति— 'सप्त ते अग्ने 'सप्तव्याहृतिभिश्च, 'पूर्व देवा अपरेण, प्राणापानौ 'इति द्वाभ्यां 'मा त्वा वृक्षौ सम्बाधिष्टाम्, मा त्वा वृक्षौ सम्बाधिष्टाम्, मा त्वा वृक्षौ सम्बाधिशम् 'इति द्वाभ्याम् 'अग्नेऽभ्यावर्तिन्, अग्ने अङ्गरः 'इति द्वाभ्यामेकैक प्रति चतुर्गृहीतं गृहीत्वा जुहोति ।।

न च ब्रह्मा न च प्रणीता न चरुन च स्विष्टकृतम् ।। १ अत ऊर्ध्व पैतृमेधिकं कर्म प्रतिपद्यते ।। १

> इति बोधायनीये गृह्यशेषस्त्रे चतुर्थप्रश्ने चतुर्दशोऽध्यायः

अथ चतुर्थप्रश्ने षश्चदशोऽध्यायः

अथ यद्याहिताग्निर्दे भार्ये विन्देत प्राक्सयोगान्ध्रियेत कथं तर्हि कुर्यादिति ।

रयोर्व.

गिधाय

गृहीतं

भिश्च,

वाधि-

र्तिन्,

हीत्वा

8

3

3

औपासनं संपरिस्तीर्याज्यं विलाप्येत्पूय स्त्रुवसुवं निष्टप्य संमृज्य सुवि चतुर्गृहीतं गृहीत्वा समिद्रत्यमौ परिश्रिते पूर्णाहुति जुहोति—' समितं सङ्गरपेथाम् ' इति मिन्दाहुती व्याहृतीभिश्च हुत्वा तममि—' अयं ते ग्रीनः ' इति समिधि समारोष्य गाईपत्ये समिधमादधाति—' भवतं नसमनसौ ' इति । गाईपत्य आज्यं विलाप्योत्पूय स्त्रुवस्तुवं निष्टप्य सम्मृज्य स्त्रुचि चतुर्गृहीतं गृहीत्वा गाईपत्ये जुद्दोति—' अम्राविम्रश्चरित प्रविष्टः ' इति ।।

अपरं चतुर्गृहीतं गृहीत्वा गाहिपत्य एव जुहोति—' चित्तिस्तुक् ' इति ।।

अथ गार्हपत्ये खुवाहुतीर्जुहोति—'ब्राह्मण एकहोता' इति दशि: ॥

अथ प्राचीनावीतं कृत्वाऽन्वाहार्यपचने जुहोति—'ये समानाः, ये सजाताः ' इति द्वाभ्याम् ।।

अथान्वाहार्यपचन एव स्रुवाहुतीर्जुहोति—' अग्नवे कञ्यवाहनाव स्विष्टकृते स्वधा नमस्स्वाहा ' इति ।।

अथ यज्ञोपवीतं कृत्वा द्वादशगृहीतेन सुचं प्रियत्वा पुरुषस्केन मनसाऽनुद्वत्याहवनीये जुहोति ।।

(365)

अथ सुवाहुतीर्जुहोति—' अग्नये विविचये स्वाहा, अग्नये व्रतपयते स्वाहा, अग्नये पवमानाय स्वाहा, अग्नये पावकाय स्वाहा, अग्नये शुवये स्वाहा, अग्नये पथिकृते स्वाहा, अग्नये तन्तुमते स्वाहा, अग्नये वैश्वानराय स्वाहा ' इति ।।

अथ स्नुचि चतुर्गृहीतं गृहीत्वा मनस्वतीं जुहोति—'मनो ज्योति जुषतामाज्यं विच्छिन्नं यज्ञं समिमं दधातु । या इष्टा उषसी निम्नचश्च तास्संदधामि हृविषा घृतेन स्वाहा 'इति ।।

एव

इति

ब्यु

त्रि

期

सेत

80

अत ऊर्ध्व पैतृमेधिकं कर्म प्रतिपद्यते ।।

इति बोधायनीये गृह्यशेषसूत्रे चतुर्थप्रश्ने पञ्चद्शोऽध्याय

ग्यते वये अथ चतुर्थप्रक्ते पोडशोऽध्यायः राय अथातः कपिलसंन्यासविधि व्याख्यास्यामः— 1 ति. अनग्निकस्तु मुण्डी शिखी वाऽहोरात्रोपोषितः स्नात्वाऽप आचम्याप इच ब पाणिनाडण्हवाहुती जुहोति—'अपो वै सर्वा देवतास्त्वाहा ' 9 इति ॥ 1 ' पुत्रेषणायारच वित्तेषणायारच लोकेषणायारच सर्वमृतेभ्यरच युत्थितोऽहं स्वाहा ' इति ।। 3 ' संन्यस्तं मया संन्यस्तं मया संन्यस्तं मया ' इति त्रिरुपांश्वरत्वा त्रिहच्चै: ' त्रिषत्या हि देवा: ' इति विज्ञायते ।। 3 ' अभयं सर्वभूतेभ्यो मत्तस्वाहा ' इति दण्डात् गृहीत्वा जलपवित्रं 'पवित्रम् ' इति समादाय पुत्रमित्रसुदृद्धन्धुज्ञातिसन्निधौ त्यक्त्वाऽश्र ग्रामादाहरयेकपात्रमुदकेनाष्ट्राज्य सकृदरुपेन भुङ्जीत ।। 8 न केन चित्सह सम्भाषेत ।। 4 8 न किञ्चन याचेत ।। देवतायंतने बिलदयौर्निव-पर्वतगुहानदीपुळिनशून्यागारे सेत्* 11 9

(367)

6

स्वयं पतितं प्रक्षाच्य जीवितमुक्तम् † ।।

* बिल्बद्यें स्जेत्। † जीवितससुप्त।

जीर्णमानीयाहतानि हढान्यजिनानि यद्शै विसृयात्।	1 9
सूर्योदयहीनयाचितेन कार्य कुर्वीत ।।	80
व्रतं स्नानसमर्थौ न रुभेत् ।।	99
अथ प्रक्षाळच जलाद्वेण कपटेन सिश् स्कजलाकर्षणं	कृत्वाऽन्तर्वासाः
परितस्सन्ध्यामुपासीत ।।	१२
नित्यं मध्याहे प्रातस्तार्यातेत्याह भगवान् बोधायनः	11 . 83

इति वोधायनीये गृह्यशेषस्त्रे चतुर्थप्रश्ने वोडशोऽध्यायः

र्शसाः

99

83

अथ चतुर्थप्रक्ते सप्तद्शोऽध्यायः

अथातस्मंप्रवक्ष्यामि सस्कारविषिमुत्तमन् ।	
समाहितानां युक्तानां यतीनां च महात्मनाम् ॥	2
गुची देशे तु साविज्या देहं प्रक्षाळ्य यत्ततः ।	
अलङ्कृत्य च गायञ्या गन्धैर्भाल्यैः पृथकपृथक् ॥	2
बहन्ति ब्राह्मणा ये वे शुचयस्सर्व एव ते ।	
तेषां तु वहतां सम्यक्सचर्शीचं विषीयते ॥	3
प्रक्षाळनादि तस्कर्म ये कुर्वन्ति महीयसाम् ।	
तेषामपि तथा सद्यद्शौचमेव विषीयते ।।	8
पुत्रो वा स्तिकृष्टो वा शुचौ देशे निधाय तम्।	
उगवरोहमन्त्रेण तस्याग्नीनवरोप्य तु ।।	4
तूर्णीं संमाजन कृत्वा व्याह्मतीमिश्च सप्तिमः ।	
प्रोक्ष्य काष्ठं च तद्देहं निवाय तु ममन्त्रकम् ।।	Ę
विष्णो हव्यं रक्षस्वेति मुखे जलपवित्रकम् ।	
पवित्रं तेति मन्त्रेण निद्धाति तथा पुनः ।।	9
त्रिदण्डं दक्षिणे इस्ते वैष्णव्यर्च निधाय च ।	
उदरे च तथा पात्रं सावित्र्या निद्धाति वै ॥	6
यदस्य पारे रजसरसञ्ये शिक्यं निधाय च ।	
गुह्य कमण्डलुं चैव भूमिर्भूमिमगादिति ।।	9
पितृमेधप्रयोगेण द्हेद्गिनभिरेव हि ।	
संस्कर्त्वश्च तथा तस्य नाशींचं नोदक्रिया ।।	80
24 (369)	

Digitized by Madhuban Trust

एकोहिष्टं न कुर्वीत संन्यस्तानां कदाचन ।	
अहन्येकादरो प्राप्ते पार्वणं तु विधियते ॥	
द्वादश्यामिह वा पुण्ये नारायणचिकभवेत् ।	88
सर्व नारायणोद्देशमे कोहिष्टवदाचरेत् ।।	
अनाहिताग्निनां चैव संन्यस्तानां महात्मनाम्	85
अपि होतृविधानेन गायत्रया प्रणवेन वा ।।	• • •
अप्राकृतानां महतां ब्रह्मनिष्ठमनस्विनाम् ।	13
तेषां तु खननं कार्य मेति प्राहुर्मनीषिण: 11	90
तिस्मिन्यहिनीभिस्तु खारवा दण्डप्रमाणतः।	\$8
त्रिदण्डादीन् यथास्थानममन्त्रेहस्थापयेद्वुधः ॥	१५
प्रच्छादयेदसंस्पृष्टं सगालधापदादिभिः ।	(4
श्वादयो यदि खादिन्त महान् दोषो भविष्यति ॥	9.0
तसाङ्क्षमं भृशं खात्वा सभ्यकप्रच्छादयेद्यतीन् ।	१६
सर्वसङ्गनिवृत्तस्य ध्यानयोगरतस्य च ।।	
न तस्य दहनं कुर्यान्नाशीचं नोदकित्रया।	१७
नेषेकाद्यादश्मशानान्तास्मतिकया ब्राह्मणाश्रिताः ।।	16
साद्यत्नेन संस्कारः कर्तव्यो गृहमेघिभिः ।	
वहन्ति महात्मानं स्पृष्टा दृष्ट्या द्विजातयः ।।	१९
यमेधफलं तेषामस्तीत्येवं विदर्बेघाः ॥	२०

गुची

वार

पिट्

इति बोधायनीये गृह्यशेषस्त्रे चतुर्थप्रक्ते सप्तदशोऽध्यायः 99

99

13

13

\$8

84

38

20

16

19

20

अथ चतुर्थप्रक्ते अष्टादशोऽयायः

अथातोऽङ्कुरापणविधि व्याख्यास्यामः—

ब्राह्मणानन्नेन परिविष्य 'पुण्याहं स्वस्ति ऋद्भिम् 'इति वाचयित्वा गुनी समे देशे गोमयेन गोचर्ममात्रं चतुरश्रं स्तण्डिलमुपलिष्याक्षतान् सम्प्र-भर्माद्भिरभ्युक्ष्य पञ्च पालिकास्सौवर्णा राजतास्ताम्रा मृण्मर्यावां यथासम्भवं गहाति ।।

मध्ये चतुर्मु सं विन्द्यात् पूर्वे विज्ञणमेव च ।
दक्षिणे तु यम विन्द्यात् पश्चिमे वरुणं तथा ।
उत्तरे शिशंन विन्द्यात्पालिकास्थापनं क्रमात् ।।
वल्मीकमृत्तिकां हत्वा गोमयं च तथेव च ।
एतानि प्रक्षिपेत्तासु पालिकासु यथाकमम् ।।
दूर्वीमश्चत्थपत्रं च शिर्राषं विल्वपत्रकम् ।
तासां मूलेषु बश्चीयाच्छ्वेतस्त्रेण वेष्ट्येत् ।।

मध्यमायां व्याहृती भित्रह्माणमावाह्यति— ' ओ म्ः ब्रह्माणमावाह्र गम्यो भुवः प्रजापतिमावाह्याम्यो धुवः चतुर्भुस्नमावाह्याम्यो मूर्भुवस्सुवः हिरण्यगर्भमावाह्यामि ' इति । एताभिरेव प्राच्याम्— ' इन्द्रं विज्ञणं श्वीपितं शतक्रतुम् ' इति । एताभिरेव दक्षिणस्याम्— ' यमं वैवस्वतं पिर्णितं धर्मराजम् ' इति । एताभिरेव प्रतीच्याम्— ' प्रचेतसं सुरूपिण-

मपांपतिम् ' इति । एताभिरेवोदीच्याम्— 'शशनं निशाकरं चन्दं सोमम् ' इति ॥

अथे गन् स्नापयति—'आपो हिष्ठा मयो नुवः' इति तिस्मिः 'हिरण्यवर्णादशुचयः पावकाः' इति चतस्यभिः 'पवमानस्सुवर्जनः' इत्येतेनानुगाकेन मार्जियित्वाऽथेनान् गन्धपुष्पधूपदीपैरभ्यर्चयति—'अमुक्षे नमोऽमुष्मे नमः' इति ॥

अथैनानुपतिष्ठते —

दिशां पतीन नमस्यामि सर्वकामफलपदान् । कुर्वन्तु सफलं कर्म कुर्वन्तु सततं शुभम् ॥ इति ॥

0

त्रीहियवमाषतिलमुद्गसर्षपान् मिश्रीकृत्य क्षीरेण प्रक्षाल्यीषिष्क्तेन 'या जाताः ' इत्यनुवाकेनाभिमन्त्रच यथाक्रमं निवपति—' ब्रह्म जज्ञानं, पिता विराजाम् ' इति द्वाभ्यां मध्यमायां, 'यत इन्द्र भयामहे, स्वस्तिदा विशस्पतिः ' इति द्वाभ्यां प्राच्यां, 'योऽस्य कौष्ठच, यमं गाय ' इति द्वाभ्यां प्राच्यां, 'द्वां दक्षिणस्यां, 'इमं मे वरुण, तत्त्वा यामि ' इति द्वाभ्यां प्रतीच्यां 'सोमो घेनुम्, आप्यायस्व 'इति द्वाभ्यामुत्तरस्याम् ।

द्वाभ्यां दक्षिणस्यां, 'इमं मे वरुण, तत्त्वा यामि ' इति द्वाभ्यां प्रतीच्यां 'सोमो घेनुम्, आप्यायस्व 'इति द्वाभ्यामुत्तरस्याम् । (यथाक्रमं शुद्धामिहिसकतािभः प्रच्छादयेत् ।। १० पञ्चगन्येन यथाक्रमं सेचयेत् ।। १० प्रणवेनैव सापिधानं कृत्वा यावत्कर्म तावत् प्रुरक्षितं गोपायेत् ॥ १२ समाप्ते कर्मणि ब्राह्मणान् पञ्च भोजयेत् ॥ १२ व्याह्तिभिः देवता यथाक्रममुद्धासयेत् ॥

आसप्तमात्प्रजाकाम आषष्ठात्पुत्रनाशनम् ।	
पञ्चमे भक्तिकामानां विष्णोस्सर्वात्मनस्तथा ।।	88
चतुर्थे चाङ्कुरं विद्यात्पापीयान् जायते तु सः ।	
त्रियहे सर्वकामानां सद्यो वाऽप्यङ्कुरार्पणम् ॥	१५
इत्याह भगवान् बोधायनः ॥	१६

हति बोधायनीये गृह्यशेषस्त्रे चतुर्थप्रश्ने अष्टादशोऽध्यायः

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

चन्द्रं ५

तेस्भः जनः '

अमुप्मै ६

७ ।सूक्तेन

ाज्ञानं, स्तिदा

। स्तदा इति

च्यां

6

20

१२

12

23

अथ चतुर्थप्रक्ते एकोनविंशोऽध्यायः

संसाइ

स्भेष्

fa?

हिल

अथातो नान्दीमुखं व्याख्यास्यामः—

आदित एव द्वी विप्नी निमन्त्रच चतुरवराश्च पित्रर्थानथ रमहु-कर्माभ्यञ्जनस्नानैर्यथोपपादं संपूज्यामिमुपसमाधाय संपरिस्तीर्याज्यं विलाप्योत्य् द्वा छतेन संयुत्य सुत्रं संमृज्य देवार्थी विपानुपनेश्यालङ्कृत्यानुदेश्य द्विःपवित्र एव यवीदकं निधाय पुष्पफलाक्षतिमिश्रं भोजनस्थानेष्वासनेषु यवान् सिकताश्च सम्प्रकीर्य पित्रर्थानुपनेश्य तेषां सपवित्रेषु पाणिषु 'नान्दीमुलाः पितरः प्रीयन्ताम् 'इत्यनेन मन्त्रेण पात्रान्तरेणोपहत्य यवीदकं दला द्विरथालङ्कृत्येवमेव दत्वाऽम्नीकरणमनुज्ञाप्यालङ्कृत्य पृषदाज्यात् स्रुवेणो पहत्य 'नान्दीमुलेभ्यः पितृभ्यस्त्वाहा ' इत्येतावदम्मी कृत्वाऽत्रमुपस्तीणो-मिघारितं पात्रेषुद्वृत्य पृषदाज्येन संसज्य दर्भेषु साद्यित्वा दर्भः प्रतिच्लाव 'नान्दीमुलार्थानां पितृणां क्षेष्ठा अमुत्रामुष्टिमन् लोके 'इति मन्त्रम्ह्यामि-मृश्य विप्रभ्यो द्विरुपस्तीर्याभिमृष्टस्यान्नस्य द्विरवदाय द्विरिभिन्नार्य यथावद्वोजयेत् ॥

पितृसामान्यवाचिस्वधायुक्तानि ब्रह्माण्यभिश्राव्य मुक्तबरस्वाचानतेष् विष्याशयेषु दध्योदनं संप्रकीर्यः संक्षाळनेन प्रदक्षिणं द्विःपरिषिच्य पूर्ववद्यवोदकं दत्वा दक्षिणां प्रदाय 'नान्दीमुसाः पितरः प्रीयन्ताम् ' इति वाचियत्वाऽभिवाद्य स्वधाये स्थाने सर्वेस्समानं दक्षिणं जानुं निवास्य सव्यमुद्भृत्य जपति—'इडा देवहः ' इत्यान्तादनुवाकस्य जपिता 'नान्दीमुसाः पितरः प्रीयन्ताम् 'इत्यपो निनीय ब्राह्मणानुत्थाप्य प्रसाद्य

भाष प्रदक्षिणीकृत्य शेषमनुज्ञाध्ये देवता च विसुज्य दक्षिणेशांग्न प्रागमेषु होतु नान्दीमुखेभ्यः पितृभ्यो दद्यात्—'नान्दीमुखेभ्यः पितृभ्यस्लाहा' हित संक्षाळनेन प्रदक्षिणं परिषिच्य 'उज वहन्तीः' इति भाविजयाद्येन हित्होमान् पृषदाज्येन पूर्ववद्धोगं केचिदिच्छन्तीत्युक्तमेतलान्दीमुखम् ॥ २

ह् ति बोधायनीये गृह्यशेषस्त्रे चतुर्थप्रश्ले एकोनविंशोऽध्यायः

THE REPORT OF PERSONS ASSESSED.

nd to the figure after his transfer for the figure

received for the second second

the property and the state of t

TOTAL CONTRACTOR OF THE PARTY OF

DESIGNATION STREET STREET STREET STREET

रमसु. योत्पूय नुदेश्य

यवान् मुखाः दत्वा

विणो-

ीणो-

च्छाब ।।भि-

वार्थ

8

तेषूप-वेच्य इति

वात्य

पेत्बा साब ACTUAL DESIGN STOCKERS OF STREET, BEST

अथ चतुर्थप्रश्ने विंशोऽध्यायः

BAIC

व्य

155g

वामि

प्रत्य

तीहुं

रायु

की

यारि

त्रिर

स

朝

अथातो मामस्योत्पातशानित व्याख्यास्यामः-

अग्निदाहे व्याष्ट्रादिभिरभिभृते सृगालपीडने प्रामादन्तश्चण्डाला-ध्यवसिते प्रामस्य स्थूणावरोहणे मधुन उपवेशने वल्मीकपुष्करोत्पन्ने देवगात्रस्वेदकम्पने ज्वराभिभृते वहुत्राह्मणमरणे प्राममध्ये श्मशाने वा दस्युभिश्चापि पीडिते रात्रौ तटाकसेतुभङ्गे जले विवर्णे वा स्वन्तस्थेऽशनिपाते चिरकालश्चन्यप्रामप्रवेशे तेष्वन्येषु चोत्पातेषु शान्ति कुर्यात् ॥

ग्रुभवारे ग्रुभनक्षत्रे ग्रुभलग्ने विष्णोस्सापनार्थं महादेवाभिषेकार्थं द्वी द्वी बाद्यणो कल्पयित्वा नवप्रह्यान्त्यर्थं चतुरो ब्राह्मणांस्त्येव सङ्ख्यया प्रामशान्तिहोमार्थं कल्पयित्वाऽथ प्रामशान्तिहोमे प्रामस्योत्तरपूर्वदेशे देवागारे चतुष्पयं वा शुचौ समे देशे गोमयेन गोचर्ममात्रं चतुरश्रं स्थण्डिलमुपलिष्यं तिलसर्षपलाजेर्गन्धपुष्पाक्षतेरवकीर्यं स्थण्डिलं कल्पयित्वा कुम्भस्थापनं कृत्वाऽमि मुपसमाधाय संपरिस्तीर्याप्रणीताभ्यः कृत्वोपोत्थायाग्रेणाग्नि देवताश्चावाह्यति वाह्यति व्याह्तिभिः 'यज्ञपुरुषमावाह्यामि 'देवस्य दक्षिणतो 'ब्रह्माण-मावाह्यामि ' उत्तरतः 'त्रियम्बकमावाह्यामि 'देवस्य दक्षिणतो 'ब्रह्माण-मावाह्यामि ' उत्तरतः 'त्रियम्बकमावाह्यामि 'द्रत्यावाह्य पुरुषसूक्तेन विष्णु-मभ्यर्च्य ब्रह्मसूक्तेन चतुर्मुलं रुद्रसूक्तन त्रियम्बकं चाभ्यर्च्यान्येषां देवान-मावाह्यादिकमेण स्वैस्त्वेर्नामभिरभ्यर्च्यापरेणाग्नि प्राङ्मुखं उपविश्याग्निः भावाह्नादिकमेण स्वैस्त्वेर्नामभिरभ्यर्च्यापरेणाग्नि प्राङ्मुखं उपविश्याग्निः (376)

*

6

Digitized by Madhuban Trust

प्रकारजुहोति— 'वास्तोष्यते प्रति जानी ह्यसान् ' इति पुरोनु-श्रम्यामनूच्य ' वास्तोष्पते राग्मया संसदा ते ' इति याज्यया जुहोति ॥ २

तेनैव मन्त्रेण शमीमयीं समिधमष्टोत्तरसहस्रं जुहुयात् । 'वास्तोष्पते त्राणो न एघि ' इत्यष्टोत्तरसहस्रमनाहुतीर्जुहुयात् ॥

' अमविहा वास्तोष्पते ' इत्यष्टोत्तरसहस्रमाज्याहृती जुह्यात् ॥

मृगारेष्टिवत् 'अंहोमुचे ' इत्यभिज्ञैः प्रत्यृचमाज्याहुतीर्हुत्वा 'या गमिन्द्रावरुणा ' इति द्वादशाहुतीहुत्वा ' पवमानस्युवर्जनः ' इत्येतेनानुवाकेन श्युवमाज्याहुतीहुत्वा पुरुषसूक्तेन, ब्रह्मसूक्तेन, रुद्रसूक्तेन च प्रत्युचमाज्याहु-तिहुला 'यत इन्द्र भयामहे, स्वस्तिदा विशस्पतिः ' इति द्वाभ्याम् 'अग्नि-गयुष्मान् ' इति पञ्चभिः ' अग्ने नय सुपथा ' इति षड्भिः ' योऽस्य बीष्ठ्य ' इति ' एष ते निर्ऋते भागः ' इति ' इमं मे वरुण, तस्वा गमि ' इति द्वाभ्यां ' समुद्राय त्वा वाताय स्वाहा ' इति त्रयोदशाहुतीः 'आप्यायस्व, सं ते पयांसि ' इति द्वाभ्यां 'ईशानस्सर्विविद्यानाम् ' इति वियम्बकं यजामहे ' इति प्रत्येकमाज्याहुतीहुत्वा ' आसत्येन ' इत्यादि 'केतुं कृण्वन्नकेतवे ' इत्यन्तं नवप्रदमन्त्रेणाज्याहुतीहुत्वा स्विष्टकृत्प्रमृति 4 सिद्धमाधेनुवरप्रदानात् ॥

अथामेणामि शमीपत्रेषु हुतरोषं निद्याति—'यो रुद्रो अग्नी ' 8 रिते ॥

अथ देवताभ्यो हिविनिवेदयेत्॥ अयोपतिष्ठते—' हेतयो नाम स्थ ' इति ॥

ला-

त्पन्न

वा

वाते

8

कार्थ

चया

गारे

लेप्य

भि-

श्चा-

IOI-

हष-

ज्य-

ान-

ग्न-

Digitized by Madhuban Trust

यथाक्रमं दिश उपस्थाय पुण्याहं वाचित्वा उदकुम्भं चान्वारम्य पञ्चशान्ति च जपित्वा हुतरोषमाज्यरोषं च पूर्णकुम्भे निक्षिप्य उदुम्बर्शाख्या शमीशास्त्रया दर्भमुष्टिना वा 'शिवं शिवं शं नो देनीरभिष्टये ' इति च शाकुनेन सूक्तेन ग्रामं त्रिः प्रदक्षिण परिषिच्य ब्राह्मणभ्यो मूरि दक्षिणां दर्वेवं सप्ताहं द्वादशाहं वा कुर्यात्समस्तोत्पातशान्तिरित्याह भगवान् बोधायनः ॥

इति बोधायनीये गृह्यशेषस्त्रे चतुर्थप्रइने विंशोऽध्याय: 43

乖

50

बा

इति

र्दा

d

अथ चतुर्थप्रक्ते एकविंशोऽध्यायः

रिस्य

म्बा-

इति

मूरि-

गवान

9

अथाशनिपाते भूमि जानुदशमुद्धृत्य अद्भिः प्रोक्ष्य प्रावकां च संस्थाप्य ब्राह्मणानन्नेन परिविष्य 'पुण्याहं स्वस्ति ऋद्धिम् ' हित वाचियत्वा स्वननात्पश्चात् स्थण्डिलं कृत्वा परिधानप्रमृत्यिममुखर्थन्तं हता 'शं न इन्द्राञ्ची ' इति त्रिमिर्मन्त्रेराज्याहुतीहुत्वा 'स प्रवशा सहसा वायमानः ' इति स्केन चरुणा जुहोति ।।

' स्वस्ति नो मिमीताम् ' इति प्रतिपद्य ' स्वस्ति नो बृहस्पतिर्देघातु ' हित स्वस्त्यात्रेयं जिपत्वा ब्राह्मणान् सम्पूज्याशिषो वाचयित्वाऽऽचार्यायः दक्षिणां ददाति ।।

चरं विद्यावन्तं ब्राह्मणं भोजयेत् ।।

दग्धभूमिसमं ब्राह्मणाय दद्यात् जीवनागन्धमिषदिति स्वर्षे रदातीत्याह भगवान् बोधायनः ।।

> इति बोधायनीये गृह्यशेषस्त्रे चतुर्धप्रके वृक्वविंशोऽध्यायः

अथाशनिपाते । अथातो ग्रामस्योत्पातशान्तिम् । अथाते नान्दीमुलम् । अथातेऽङ्कुरापणिविधिम् । अथातस्तंप्रवक्ष्यामि । अथातः कपिलसंन्यासविधिम् । अथ यद्याहिताग्निः । अथ गृहस्यस्योपासनम् । अथ लोकिकोपासनग्रहणधारणोपावरोहणविधिम् । अथ यद्यग्निविमोकम् । अथ व भवति जायमानः । अथ गृहस्यस्तु । कथमु खल्वनाहिताग्नेः । अथ व भवति जायमानः । अथात आचमनः विधिम् । अथातरुशोचविधिम् । अथातः काम्यविधिम् । अथातो मृतविधिम् । अथातो मृतविधिम् । अथातो मृतविधिम् । अथातो मृतविधिम् । अथातो मिथ्यासत्यविधिम् । २१

प्राव

RP

माः

1 5

qf

नि

ज्य

तम

Y5

11

4

प्रो

21

अथातो मिथ्यासत्यबिस् । आहुतानुकृतिर्विहरणानुकृतिर्धृतं बिहः । अथातो मृतविह्म । अथ प्रहुतानुकृतिर्धर्मोपभोगविध्य । अथातः काम्यविधिम् । अथातरशौ चविधिम् । अथात आचमनविधिम् । अथा वे भवत्यापः । कथमु खरुवनाहिताग्नेः । अथ गृहस्थातु । अथ वे भवति जायमानः । अथ यद्यग्निविमोकम् । अथ कौकिकौपानः महणधारणोपावरोहणविधिम् । अथ गृहस्थान्यौपासनम् । अथ यद्याहिताग्निः । अथातः कपिरुसंन्यासविधिम् । अथातस्संप्रवक्ष्यामि । अथातोऽङ्कुगपेणविधिम् । अथातो नान्दीमुखम् । अथातो प्रामस्योत्यानितम् । अथाशानिपाते ॥

इति बोधायनीये गृह्यशेषस्त्रे चतुर्थेप्रश्नः समाप्तः

अथ पञ्चमप्रश्ने प्रथमोऽध्यायः

अथाग्निमुखप्रयोगः ॥

अथाती यामि ।

गृहस्य-

स्य

थस्तु ।

चिमन.

ानुकृति २१

तिर्धृर्त-

धिम् ।

धिम् ।

थस्त ।

पासन-

अध

प्रामि।

मस्यो-

33

अध

शुची समे देशे गोमयेन गोचर्ममात्रं स्थण्डलमुपलिप्य तत्र शहमुखस्त्वानादिपञ्चकं कृत्वोपविश्य स्पयेनोद्धत्यावोक्ष्य पञ्चप्रस्थितिकतामि स्थण्डलकरणं व्याहृतीभिनियुप्यारिकमात्रं समचतुरश्रं कृत्वा तिस्मन् प्रादेशः मात्रं चतुरश्रं देभः त्रिःपाचीनमुल्लिखेदङ्गुष्ठानामिकाभ्यां कनिष्ठिकया वर्ष महस्र जज्ञानम् 'इति मध्ये । दक्षिणे 'नाके सुपर्णम् उत्तरे 'भाष्यायस्य 'इति लिरुदीचीनस् । मध्ये 'यो स्द्रः 'इत्यप उपस्पृश्य पश्चिमे 'इदं विष्णुः 'प्राच्या 'इन्द्रं विश्वा अवीवृधन् 'इति, दर्म निरस्याप उपस्पृश्याग्नेरासनं कल्पयित्वा यथोक्तमित्रं पत्वचाऽऽहृतमङ्गारुद्धं आहृतीभिनियुप्य तत्पालेऽक्षतजलं निनयेत् ॥

अथ प्रोक्षितस्थूलकाष्ठत्रयेण तृष्णीमन्वाधायोपतिष्ठतेऽग्रिम् जुष्टो रम्नाः 'इति ॥

अथासनं करुपयित्वा तृणं निरस्याप उपस्पृश्यात्र वा पूर्वे दक्षिणतः पश्चादुत्तरतोऽथैनं प्रदक्षिणमध्नि परिसम्ब पर्युक्ष्य परिस्तीर्य दक्षिणानुत्तरानुत्त- ।।

पात्रोत्तरासनं ब्रह्मदक्षिणासनं प्रणीतोत्तरासनं पश्चादास्मासन सर्वे कर्पयित्वा पात्राणि सादयेदाज्यस्थाठीं स्तृवं च जुहूं प्रणीतां च चरुस्थाठीं प्रोक्षणी चेध्माबर्हिश्चेध्मप्रमश्चनानि मेक्षणं च सादयित्वा दर्भैः प्रतिच्छाच गूर्षं कृष्णाजिनं चेत्यत्र दर्वीहोमो विकरूपे।।

(381)

अथ बर्हिष: पिवत्रे कुरुते प्रादेशमात्रे समे अप्रतिच्छित्रापे अनुष्विच्छन्ने तरुणे तूष्णीमद्भिरनुमृज्य कृत्वा प्रोक्षण्यां निधायाप आनीय त्रिस्त्रूयाद्भिः प्रोक्ष्योत्तानानि पात्राणि कृत्वा विस्रस्येष्मं त्रिः प्रोक्ष्य ब्राह्मण् मिष्टिबद्क्षिणत उपवेश्य 'ओं भूर्भुवस्युवर्ब्रह्मन् ब्रह्मासि नमस्ते ब्रह्मन् ब्रह्मणे ' इति ब्राह्मणमुप्तिष्ठत आदिशो व्युत्रयनादास्ते ।।

यद्वा कूर्चमुगवेश्याभ्यर्च्य प्रणीतायां सपिवत्रायां वरुणं पूजियत्वा सह पिवत्रण नासिकासममुत्थाप्योत्तरतस्वादयन्ति—'भूभुवस्सुवरों वरुणोसि घृतत्रतो वारुणमसि 'इति तमभ्यर्च्य दर्भेः प्रतिर्च्छाद्याथ त्रीहीन्निर्वपति— 'अमुष्मै वो जुष्टं निर्वपामि ' इति वा तूष्णीं वा। एवं निर्मस्कृतूष्णीम् ॥

तथा तानभ्युक्ष्यावहत्य त्रिष्फलीकृत्य त्रिःपक्षाळ्य निद्धाति । तण्डुलान्वा निर्वपति । तानभ्युक्ष्य त्रिः प्रक्षाळ्यैवं निद्धाति । स्थ ल्यामपः पयो वाऽऽनीयाधिश्रित्य तिरःपवित्रं तण्डुलानावपति ।। ४

अथ पक्रमोदनं पायसं वा याचित ।।

, ,

तमभ्युक्ष्य वेण प्रणीताजलं निनयति ।।

१०

वि

सरि

प्रा

इत्य

सम

ज्ञा

सार

\$.01

श्य

प्व

Ē

जु

प्रत

ब्र

75

अमाविधिश्रित्याथाज्यस्थाल्यामाज्यं निरूप्योदीचोऽङ्गारात्रिरू ह्य व्यन्तात् कृत्वा तेष्विधिश्रत्याभिद्योतनेन।भिद्योत्य द्वे दर्भामे प्रच्छिद्य प्रक्षाळ्य प्रत्यस्य पुनरिमद्योत्योभयं त्रिः पर्यमि कृत्वा वर्त्म कुर्वन्नुदगुद्वास्य प्रत्यूह्याङ्गा-रानथनदुदीचीन।माभ्यां पवित्राभ्यां पुनराहारं त्रिरुत्यूय विस्रस्य पवित्र अद्भिरतंस्पृश्यामावनुप्रहरिते।।

अथ सुवं जुहं मेक्षणं च संमुज्य त्रिरन्तरतिस्निबीह्यतस्तथा मूर्हेर्मूहं संमृज्याद्भिस्सस्पृश्य पुनर्निष्टप्य निद्धाति क्रमेण ॥ १२

अथ दर्भानद्भिस्संस्पृश्याग्नावनुप्रहरति ।।

23

वहनादग्नेविहिं शिर्धा तत्राज्यं निद्धाति चरुमियार्योदञ्चमुद्रास्य बहु ज्यासाद्य प्रतिष्ठितमभिवारयति ।।

मि

ोय

ण-

,

8

वा

सि

खं

9

1

9

न्

त्य

T-

7

8

3

स्थविष्टो मध्यमो द्राघीयान् दक्षिणतोऽणिष्ठो हसिष्ठ उत्तरत ऊर्ध्वे समिधावादधाति ।। १५

अथानि परिषिञ्चिति — 'अदितेऽनुमन्यस्व ' इति दक्षिणतः प्राचीतम् अनुमतेऽनुमन्यस्व ' इति पश्चादुदीचीनं 'सरस्वतेऽनुमन्यस्व ' इत्युत्तरतः प्राचीनं 'देव सवितः प्रमुव ' इति समन्तं प्रदक्षिणम् । समन्तमेव वा तूर्णीं परिषिञ्चिति ।। १६

अथाशिमैन्द्रादिक्रमेणाभ्यर्च्य परिसमिधं शिनष्टि । ब्राह्मणेनानु-ज्ञातस्त्वाहाकः रेणाभ्याधायानूयाजसिधिमधिमसंनहनं प्रणीतापात्र निधायाधा-गवाधारयति— 'प्रजापतये स्वाहा ' इति मनसोत्तरे परिधिसन्धौ संस्पृश्या-श्णया सन्ततम् । 'इन्द्राय स्वाहा ' इत्युपांशु दक्षिण परिधिसन्धौ संस्पृ-श्याक्षणया सन्ततम् ।।

अथाज्यभागी जुहोति—' अग्नये स्वाहा ' इत्युत्तरार्धपूर्वार्धे ॥

प्रतिमुखं प्रवाहुग्जुहोति—'सोमाय खाहा' इति दक्षिणार्ध-पूर्वार्धेऽथाग्निमुखं जुहोति—'युक्तः, चतम्रः' आरभ्य व्याहृत्यन्तं हुत्वाऽथ चरुप्रायिच्च हुत्वा चरुमियार्याथात्रत्यप्रायिच्च कृत्वा सुवेण जुह्दामुपस्तीर्य मेक्षणेन चरुमालोड्य पूर्वार्घादवदायापरार्घादवद्यत्यभिघारयित प्रत्यनिक पुरस्तात् सुवाहुति हुत्वा यथोक्तं पकाज्जुहोत्युपरिष्टात् सुवाहुति च ।।

अथोपस्तीर्योत्तरार्धात् स्विष्टकृत्सकृदवद्यति द्विरभिघारयति न स्यनक्त्यन्तः परिघि सह मेक्षणेन सांदियत्वा यथोक्तमाज्याहुतीर्जुहोति ॥ २०

385

सर्वमे

HER

Digitized by Madhuban Trust

अथ पुरस्तात्सुनाहुति स्विष्टकृतमुपरिष्टात् सुनाहुति च	हत्वारत
उपस्प्रत्य मेक्षणमानौ प्रहत्यायैनत्संस्नावेणाभिजुहोति स्नन्सुवाभ्याम्।	1 29
जुह्सङ्काळनमन्तःपरिधि निनयति ।।	77
निर्णिज्य खुचं निष्टप्याद्भिः पूरियत्वा बहिःपरिधि निनयति	
स्थालीपाकेऽन्तःपरिधि वहिःपरिधि समन्त्रकम् ।।	
अथानृयाजसभिषमाधायेध्मसंहनमद्भिरसंस्पृश्याग्नावनुप्रहरति	78
अथ जयानभ्यातानान् राष्ट्रभृतोऽमात्यहोमांश्च हुत्वाऽथ चर्	11 24
स्त्रुवेण वा प्राजापत्यं हुत्वा इध्मपत्रश्चनान्यभ्याधाय प्रायश्चितानि र	गृहातन
इतं च हुत्वा स्त्रुवेण परिधीननिक्त ॥	
अथ परिस्तरांत्समुल्डिप्याज्यस्थाल्यां प्रस्तरवद्धहिरक्तवा तृणं प्रः	२६
ग्नावनुप्रहरति ॥	
	२७
अप उपस्पृत्य तृणं च मध्यमं परिधिमनुप्रहरति ॥	२८
अथेतरावुपसमस्यत्यूर्ध्वसिमिधी च ॥	२९
अधैनान् संकावेणाभिजुहोति—' वसुभ्यः ' इति ।।	३०
अत्र विं प्राशनं चान्यत्रीपनयनादन्यानि तत्तदुक्तकर्माणि ।।	38
अथामि परिषिञ्चति—'अन्वमङ्स्थाः, प्रासावीः ' इति ।।	३२
वरुणमुद्रास्य बर्हिषि दिशो व्युन्नीय 'प्राच्याम् ' इत्यादिना स	यं च
क्षिय ब्रह्मणे वरं दत्वा चरुरोषं सप्टतं वा ब्रह्माणं विस्त्रजित ॥	३३
स्थालीपाकनक्षत्रहोमायुष्यहोमादिषु प्राशनमुक्तम् ॥	38
पञ्चावत्तिनां पञ्चावदानं मध्यात् पूर्वीर्घादपरार्धादवद्यति ।।	३५
स्विष्टकृत उत्तरार्धात् द्विरवद्यति ।।	३६
शेषं पूर्ववत् ।।	30

ISa

99

13

\$

8

14

तेन

<u>B-</u>

8

11-

9

9

8

व

শ্ৰম	बहदेवत्ये	द्वितीयमव	दानमपराघ	दिवदाय	पूर्वीर्घा	द्वद्यति ।
क्षेत्रमा इन्ती	त्।।					३८
अथ	स्वष्टकृत	डपस्तीर्य	यावती	देवतासङ्	च्या त	गवदवदानं
क्रमकृत ।	शेषं सम	ानम्।।				39
तथा	मध्यादपराध	र्वात्पूर्वीधीदव	चिति ॥			80
क्वि	रकतो द्विद्वि	रवद्यति ।	शेषं समा	नं भवति।		88
		ssचार्यम्खेन	The state of the s	THE RESERVE TO SHARE THE PARTY OF THE PARTY	8 B 3 W	8:

इति बोधायनीये गृह्यशेषस्त्रे पञ्चमप्रश्ने प्रथमोऽध्यायः

the section of the least

I reason the francisco

THE REPORT OF THE

A SER OF MERCEN

अथ पश्चमप्रक्ने द्वितीयोऽध्यायः

अथ विवाह्यकन्यारजस्वलाप्रायश्चित्तादिविधि व्याख्यास्यामः विवाहे विवते युज्ञे होमकाल उपस्थिते । कन्यामृतुमतीं दृष्ट्वा कथं कुर्वन्ति याज्ञिकाः ।। यजःपवित्रेस्मावित्र्या प्रोक्षयेतपूतवारिभिः। अनेन चानुवाकेन पवमानस्युवादिना ।। ? स्नापयित्वाऽथ विद्वद्भिरन्यवस्नादलङ्कवाम् । पूर्णाहुत्यथ मिन्दाभ्यां महान्याहृतिभिस्सह ।। 3 हुत्वा तन्तुमर्ती चैव व्याहृतीभिस्तथैव च। अनाज्ञातं च विद्वद्भिश्रोषं कार्यं समाचरेत् ॥ 8 प्रधानहोमे निर्वृत्ते मलवद्वाससी भवेत् । त्रियहे पर्यवेतेऽथ शेषकार्यं समाचरेत् ॥ लाजमाज्यं खर्व चैव प्रणीताश्मानमेव च । सर्वमभ्यन्तरं कृत्वा ब्रह्मैवैको बहिभवेत् ॥ ६ दक्षिणां दिशमाश्रित्य यमो मृत्युश्च तिष्ठति । दम्पत्यो रक्षणार्थीय ब्रह्मैवैको बहिर्भवेत् ॥ अङ्गळ्यप्रैर्न होतव्यं न कृत्वाऽञ्जलिभेदनम् । अञ्जलेर्वामभागेन लाजहोम इति स्मृतः॥ आदं प्रदक्षिण कुर्योद्रह्मणा सह मानव: । प्रदक्षिणत्रयं पश्चाद्विना तमिति केचन ॥ (386)

3

नामःदिनान्दीकरणमाशिषं द्विज्भोजनम्।	
रक्षाबन्धनमन्त्रादि चौळाद्यङ्कुरमेव च ॥	.80
गर्भवजे त्सिवात्पूर्वमयुगे ऽह्यङ्कुरार्पणम् ।	
प्रदोषे वाऽथ सायाह गुणाधिक्यःहि वेष्यते ।।	18
आधानगर्भसंस्कारजातकर्माणि नाम च ।	
हित्बा ऽन्यत्र विधातव्यं मङ्गळाङ्कुरवापनम् ॥	१२
पुंसि नामान्नचौळोपस्नानपणिग्रहेषु च ।	
अग्नज्ञाधाने च सोमे च दशस्वभ्युदयं स्मृतन् ।।	१३
आधाने सोमयागे च दम्पत्योरुभयोरिप ।	
सीमन्ते पुंसवे गर्भे स्त्रिया एव तु कौतुकम् ॥	\$8

इति बोधायनीये गृह्यशेषस्त्रे पञ्चमप्रइने द्वितीयोऽध्यायः

अथ पश्चमप्रक्ने तृतीयोऽध्यायः

वदः

qal

प्राच

तिर

?

3

8

ही

पार

संप

जु

अथ ऋतुशान्ति व्याख्यास्यामः—

तिथिवारनक्षत्रयोगकरणलग्नदोषशान्त्यर्थं चतुर्थे वा पञ्चमेऽहि वा शान्तिसानं प्रकुर्वीत ॥

देवालये गृहे वा प्रस्थाष्टभिर्धान्येस्तद्धं तण्डुलस्तद्धं तिलेश्चोपर्युपरि चतुरश्रमरितमातं चतुरश्रं स्थण्डिलं कृत्वा तन्मध्ये निक्रिनमुल्लिख्य तिस्ति तन्तुवेष्टितं कुम्मं निधाय तूष्णीं संस्कृताभिरिद्धः प्रोक्ष्य 'ब्रह्म जज्ञानम्' इति कुम्मं निधाय सपवितेण 'आपो वा इदं सर्वम् ' इत्येतेनानुवाकेन अञ्लिङ्गाभिश्च कुम्ममुद्देशः पूरियत्वा गन्धादिभिरेलङ्कृत्य कूर्चमन्तर्धाय—

> गजाश्वरथवल्मीकमृदमाहृत्य गोकुलात् । चतुष्पथाद्राजगृहात्तुलसीविल्वम्लयोः ।।

देवालयात्पर्वताद्वा गृह्णीयात्पञ्च मृत्तिकाः । पालाशोदुम्बराश्वत्थवटष्टक्षकयाज्ञिषु ।।

जम्बूबिल्वकपित्थाम्रशिरीषेषु च पल्लवान् । तेषां त्वचरच पश्चिव गृह्णीयात्संभवेषु वै ।।

इत्युक्तरीत्या पश्च मृत्तिकाः पश्च परुलवान् पश्च त्वचरच निक्षिष्य नवरत्नमीषत्काञ्चनं नववस्त्रणाच्छाद्य चूतपरुलवैर्बिरुवपरुलवैर्वाऽवकीर्य नाळिकेर-फलेन।पिघाय देभेर्द्वीदिना प्रतिच्छाद्यालङ्कृत्य संपरिस्तीर्य पुरुषं पुण्डरीकाक्षं ध्यात्वा कुम्भं संपूज्य श्रोतियान् विप्रान् षड्षे वा वरणपूर्वकमभ्यच्यांचार्य चाभ्यच्येत् ।।

(388)

83

13

त ऋत्विजः कुम्भमन्वारभ्य वैष्णवी गायत्रीमष्टसहस्रमष्ट्रशतं वा वदन्ती वेदादीन् ' आपो हिष्ठा मयोभुवः ' इति तिस्नः 'हिरण्यवर्णाः. वन्मानः ' इत्यनुवाकौ वरुणस्कं श्रीस्कं पुरुषस्कं पञ्चशान्तिम् 'ऋचां प्राची ' इत्येतमनुवाकं च जपेयुः । 'नमो ब्रह्मण इति परिधान यां ब्रिस्वाह ' इति ब्राह्मणम् ॥ प्रणवेनोत्थाप्य ' आभिगींभिः ' इति जपेयः ॥ 9 अथालङ्गतामङ्गण उरुविष्टर आसीनां 'देवस्य त्वा ' इति त्रिभिः प्रोक्ष्य 'ऋतं च सत्यं च ' इति त्रिभिमन्तैः ऋत्विजः स्नापयेयुः ।। ८ ततो नारी पञ्चगव्यं प्राश्येत् ।। 9 गायच्या गृह्य गोमूत्रं गन्धद्वारेति गोमयम् । आप्यायस्वेति च क्षीरं दिधिकाल्णेति व दिधि ।। तथा शुक्रमसीत्याज्यं देवस्य त्वा कुशोदकम् । इति पश्चगव्यम् ।। 80 अथ राची समे देशे गोमयेन गोचर्ममात्रं चतुरश्रमुपलिप्य शैकिकमिं श्रोत्रियागागदाहृत्य स्वगृह्योक्तविधानेनाऽग्निमुसात् कृत्वा पालाशसमिद्धिरष्टोत्तरशतं विष्णुस्केन ज्ह्यात् ।। 88

₹

2

हिं वा

पर्यपरि

तसिन

ानम् '

वाकेन

य—

?

क्ष क्षिप्य

काशं काशं

संपद्यते ।।

चार्ष

अथर्तुनक्षत्रस्य समिदत्राज्याहुतीः प्रत्येकमष्टाविशतिकृत्वः तन्मन्त्रेण अहुयात् ।।

एतानि सूक्तान्यष्टादशकृत्वः प्रत्येकमावर्तयेत्तदानीं अष्टोत्तरशतं

तथा ब्रह्मसूक्तेनान्नं रुद्रसूक्तेनाज्यम् ॥

मन्त्री चतुर्दशकृत्व आवर्तयेत् ।।	
अथ त्रियम्बकेन तिल्होममष्टोत्तरशतं जुहुयात् ।।	१५
total conflicts or please with a second of the	१६
अथाज्याहुतीर्घृतस्केनाष्टी जुहुयात् ।।	१७
स्विष्टकृत्प्रभृति सिद्धमाधेनुवरप्रदानात् ।।	96
अथ ऋत्विग्भ्यो दक्षिणां ददात्याचार्याय विशेषतः ।।	89
एवं यदि शानित कुर्यात्ततो नारी दोषानमुच्यते सर्वी	रेष्टशान्ति-
रहिःवत्याह भगवान् बोघायनः ।।	20

पर हो

百百

मृ

ζ:

F

इ

\$

qf

इ

इति बोधायनीये गृह्यशेषस्त्रे पञ्चमप्रक्रे वृतीयोऽध्यायः १५.

88

90

96

86

।।न्ति-

20

अथ पश्चमप्रक्ते चतुर्थोऽध्यायः

अथातो मृत्तिकास्नानविधि व्याख्यास्यामः—

ब्रह्मचारी गृहस्थो वानप्रस्थः परिवाजको वा 'अश्वकान्ते, सहस्र-ग्रमा देवी ' इति भूमिं दूर्वाभिरभिमन्त्रय ' उद्धताऽसि ' इति नदीतटे लोष्टमादाय 'काण्डात्काण्डात्प्ररोहन्ती 'इति द्वाभ्यां दूर्वामादाय 'मृत्तिके इन मे पापम् ' इति दूर्वा लोष्टे प्रतिष्ठाप्य ' यत इन्द्र भयामहे, स्वस्तिदा विशस्पतिः, स्वस्ति न इन्द्रो वृद्धश्रवाः, त्रातारमिन्द्रम् , आपान्तमन्युः, परं मृत्यो अनु परेहि ' इति षड्भिः प्रतिमन्त्रं प्रदक्षिण प्रतिदिशं लोष्टमुत्सुज्य 'गन्धद्वाराम् ' इति लोष्टमादाय ' उदुत्यं जातवेदसम् ' इति लोष्टमादित्यं द्शियित्वा 'श्रीमें भजत्वलक्ष्मामें नइयतु ' इति शिरः प्रदक्षिणीकृत्य 'सहस्रशीर्ष ' इति शिर आलिप्य ' विष्णुमुखाः ' इति मुखम् ' ओजो प्रीवाभिः ' इति प्रीवां ' महां र इन्द्रो वज्रवाहुः ' इति बाहू ' सोमान रू स्वरणम् ' इति कक्षः ' शरीरं यज्ञशमलम् ' इति शरीरं ' नाभिमें चित्तम् ' इति नामिं 'आपान्तमन्युः ' इति कटिम् 'विष्णो रगटमासि ' इति पृष्ठम् 'वरणस्य स्कम्भनमसि ' इति मेढ्म् ' आनन्दनन्दी ' इत्यण्डी ' ऊरुवोरोजः ' स्त्रूष ' ऊक्ष अरत्नी ' इति जानुनी ' जङ्घाभ्याम् ' इति जङ्घयोः ' चरणं पवित्रम् ' इति चरणी 'इदं विष्णुः, त्रीणि पदा ' इति द्वाभ्यां पादी 'सजोषा इन्द्र ' इति दोषं दूर्वासहितं लोष्टं शिरसि निधाय 'हिरण्यशृङ्गम् ' इति तीर्थं गत्वा ' सुमित्रा न आप ओषधयस्सन्तु ' इत्यात्मानमभिषिच्चेत् ।।

उदकाञ्जलिमादाय लोष्टदेशे निनीय 'दुर्मित्रास्तस्मै भ्यासुः' रित प्रथमं 'योऽस्मान् द्वेष्टि' इति द्वितीयं 'यं च वयं द्विष्मः' इति (391)

तृतीयम्। 'हिरण्यशृङ्गम् ' इति चतुर्थं 'आपो हिष्ठा मयोभुवः ' इति तिस्मिः 'हिरण्यवर्णाः ' इति चतस्मिः 'पवमानस्युवर्जनः ' इत्यनुवाकेन च मार्जियित्वा 'नमोऽग्नयेऽप्सुमते ' इति नमस्कृत्य 'यदपां कूरम्' इत्यद्भिः तिरावृत्य 'इमं मे गङ्गि' इत्यभिमन्त्र्य 'ऋतं च सत्यं च' इत्यघमर्षणसूक्तेनापोऽवगाद्य 'एष मृतस्य ' इति मार्जियित्वा ज्वलति 'इति पीत्वा ' अकार्यकारी 'इति पुनरवगाह्य देवानृषीन् पितृन् तर्पयित्वा-

> येकेचास्मत्कुले जाता अपुत्रा गोत्रिणो मृताः। ते गृह्धन्तु मया दत्तं वस्त्रनिष्पीडनोदकम् ॥

इति वस्त्रं निष्पीड्य ' शुनी वो हव्या ' इति वस्त्रं प्रोक्ष्य 'देवस्य त्वा ' इति वस्नमादाय 'अवधूतम्' इत्यवधूय ' उदुत्यं, चिलम्' इति वस्त्रमादित्यं दर्शियत्वा 'आवहन्ती वितन्वाना ' इति वासः परिधाय द्विराचम्योत्कामन्तु-

6

F

1

15

व

H

3

म्तप्रेतपिशाचाद्यास्सर्वे ते भूमिभारकाः । सर्वेषामविरोधेन ब्रह्मकर्म समार्भे ।।

इति दर्भासनं प्रतिष्ठाप्योप्य त्रिः प्राणानायम्याष्टीत्तरशतं जपेत्।। 2

ब्राह्मणः पूतो भवति ।।

ब्रह्महत्यागोवधगुरुतल्पसुगपानसुवर्णस्तेयादिसर्वपापप्रणाशनमिति वि-

ज्ञायते ।। 8 4

हित्वा तद्देहं जनार्दनं प्रपद्यत इत्याह भगवान् बोधायनः ॥

इति बोधायनीये गृह्यशेषस्त्रे पञ्चमश्रको चतुर्थोऽध्यायः

अथ पश्चमप्रश्ने पश्चमोऽध्यायः

अथातोऽकेद्विष्टं व्याख्यास्यामः—

इति वाकेन

त्म् '

च '

आई

पितृन्

त्वा '

इति

रेघाय

यत्री

3

3

बि-

8

4

म्कान्धबिरादीनां जडानां च तृतीयविवाहिनां च ।।

8

पूर्वपक्षे पुण्ये नक्षते पूर्वा है ब्रह्मसमूहे प्रामात्माची वोदीची वा दिशमुपनिष्कम्य यत्रेको बालोऽको भवति तस्योत्तरत उपिटिष्य स्वयं स्नात्वाऽक च स्नापयित्वा पादी प्रक्षाळ्याचम्यालल्कृत्य तन्त्रेण नान्दीमुखं कृत्वा स्वस्तिसूक्तं वाचयित्वा यित्कचिद्धिरण्यं गृहीत्वा 'आसत्येन' इति जिपत्वा ब्रह्मणेभ्यो दत्वाऽलल्कृत्याक स्पृष्ट्वाऽऽदित्यमुपतिष्ठते—'सूर्यो देवीम्' इति पञ्चभिः ।।

अथ वस्त्रं माङ्गरुयसूत्रं चार्के बध्वा— 'पुण्याहं स्वस्ति ऋद्भिम् ' इति बाचयेदादित्योत्र देवता ।।

पूर्वोक्तिविधिनाऽग्निमुख्यमुपसमाधाय संपरिस्तीर्याज्यं संस्कृत्य खुनसुवं संमृज्यादित्यं ध्यायलके गृह्णाति—ं हस्तः प्रयच्छत्वमृतम् ' इति ।। ४ अथाग्नि प्रदक्षिणं करोति — 'परि त्वाऽग्ने पुरं वयम् ' इति ।। ५

अथा र्रम् लं स्पृष्ट्वाऽऽदित्यमीक्षते—' अमीवृतं शकुनैर्विश्वरूपम् ' इति ।।

अथ व्याहृतीहुत्वा सुचि चतुर्गृहीतं गृहीत्वा जुहोति—' उद्गयं तमसस्परि, उद्गत्यं, चित्रम् ' इति ।।

अपरं चतुर्गृहीतं गृहीस्वा मनस्वतीं जुहोति ' मनो ज्योतिः ' स्ति ।।

(393)

अपरं चतुर्गृहीतं गृहीत्वा लाजमन्त्रेण द्विरावत्य जुहोति ।।	9
अथ सुनेण व्याहृतीर्हुत्वा समाप्यादित्यं व्रतऋगभ्यामुपतिष्ठ	ते—
' अदाभ्यो भुवनानि प्रचाकशत् , त्रिरन्तरिक्षं सविता महित्वना '	इति
द्वाभ्याम् ।।	80
अथ गोक्षीरमके स्पृष्टा आयुष्यसूक्तमुक्तवा प्रार्याचम्य पुनरा	दित्य-
मुपतिष्ठते— 'अचित्ती यचकृम 'इति ।।	88
अथाकी विदेवतमुद्रास्यार्कमुत्पाट्य व्याहर्तिभिरमी दाध्वा स	नात्वा
यत्किश्चिद्दत्वा शुद्धो भवति ॥	१२
सद्य एवं कदळीविवाहं कुर्यात् ।।	13
कदळीं छित्वा त्रिरात्रमशुचिभेवति ॥	\$8.
अथाप्युदाहरन्ति—	
अर्कोद्वाहो जडादीनामुच्यते तु यवीयसः ।	
विवाहार्थे मुनिश्रेष्ठैः तमुत्पाट्य दहेत्तदा ।।	
व्याहृतीभिस्तदा दत्वा यथाशक्ति हिरण्यकम् ।	
स्नात्वा सद्यञ्जुचिभूयादुद्राहे च तृतीयके ।।	
तृतीया स्त्री स्रियेच्छीवं तस्मादेवं चरेडूधः।	
रम्भोद्राहं तथा कुर्याच्छित्वा तत्रव मानवः ।।	
त्रिरात्रं सूतकं भूयादिति बोघायनोऽत्रवीत् ॥	१५

कुर

जा

व्य

₹ F

तम

इति बोधायनीये गृह्यशेषसूत्रे पञ्चमप्रइने पञ्चमोऽध्यायः

पश्चमप्रश्ने षष्ट्रोऽध्यायः

ति

0

य-

?

वा

3

अथातः पश्चमीश्रद्धं ध्यास्यामः—	
मार्गशिष्याँ माध्यां प्रोष्ठपद्यां वोपरिष्टात्पञ्चम्यामारभ्य संवत्सरं	वा
कुर्यात् ॥	. 8
पूर्वदिने व्रती भूयात् ' इदं करिष्याम्येवं करिष्यामि ! इति ॥	2
ब्राह्मणान्त्रिमन्त्रयते योनिगोत्रश्रुतवृत्तसम्पन्नान् ॥	3
असबन्धानपि श्रुतवृत्तसम्पन्नान्निमन्त्रयते ॥	8
तस्य मासि श्राद्ध उक्तं एतावदेव नाना ॥	4
पुरस्तात्स्वष्टकृत एता आहुती जुहोति—' आयुष्टे, आयुर्दी अ	ाने,
जातो यदग्ने, अन्नपतेऽन्नस्य नो देहि ' इति चतस्रः ।।	Ę
विष्णुस्केन चान्नस्य जहोति ॥	9
अथ लाजेर्जुहोति पुरुषस्केन प्रत्यृचम् ॥	4
अथ ति छेर्जुहोति—' शं नो देवी:, प्रजापते. इमं यम प्रस्तर	म् '
व्यह्तीभिश्च ॥	9

अथाज्यस्य जुहोति — 'अग्न आयूषि पवसे, अग्ने पवस्त ' 'यस्त्वा हृदा कीरिणा ' इति चतस्नः ' घाता ददातु नो रियमीशानः ' इत्यान्तादनुवाकस्य प्रत्यूचम् ' अव ते हेडः, उदुत्तमम् , इमं मे वरुण, तस्वा यामि, त्वं नो अग्ने, स त्वं नो अग्ने, त्वमग्ने अयाऽसि, उद्धसं तमसस्परि, उदुत्यं, चित्रं, वैश्वानरो न ऊत्या, पृष्ठो दिवि, सोमो धेनुम् ' (395)

इति दशहोत्राचैष्पब्भिः 'ब्राह्मण एकहोता ' इति दशिः । स्विष्टकृत्पः
भृति सिद्धमापण्डदानात् ॥
दक्षिणेन। भिन दक्षिणायान् दर्भान् संस्तीय तेष्वन्नशेषसीन् पिण्डान्
दशमेऽहिन वैवाहिकश्राद्धवत् भूमौ हैपमन्त्रत्रयान्तं कृत्वाऽथैनान
संक्षाळनेन त्रिरपसळै: परिषिश्चति—' ऊर्जे वहन्ती: ' इति ॥ १२
अथ मध्यमपिण्डं पत्नचै प्रयच्छति — वीरं मे दत्त पितरः ' इति॥
तं पत्नी प्राक्षाति—' आधत्त पितरो गर्भे कुमारं पुष्करस्तजम्।
यथेह पुरुषो हसत् ' इति ' पुनां स एव से पुत्रा जायेरन् ' इति ब्राह्मणम् ॥
जयप्रभृति सिद्धमाधेनुवरप्रदानात् ॥ १५
यदि जीविपता पिण्डं न दद्यात् 'पितृभ्यस्स्वधा ' इति मन्त्रान्
सन्नमय्य प्राचीमुदीची वा दिशमुपनिष्कम्य चतुष्पथे दर्भसाम्बेषु बिल-
मुग्हरति—
नमस्स्रिये नमः पुंसे नमस्सवयसे नमः ।
शुक्काय कृष्णदन्ताय पापिनां पत्रये नमः ।। १७
ये मे प्रजामुपलोपयन्ति ग्रामे वसन्त उत वाऽरण्ये ।
तेभ्यो नमो अस्तु बलिमेतेभ्यो हरामि स्वस्ति मेऽस्तु प्रजां मे द्य
इति ।।
' सह देवमनुष्या अस्मिन् लोके पुरा बभूवुग्थ देवाः कर्मभिर्दि वं
जग्मुरहीयन्त मनुष्यास्तेषां ये तथा कर्माण्यारभन्ते सह देवेर्वहाणा चाम्राष्ट्रमन्
The state of the s

'सह देवमनुष्या अस्मिन् लोके पुरा बम्बुग्थ देवाः कर्मभिर्दि वं जग्मुरहीयन्त मनुष्यास्तेषां ये तथा कर्माण्यारभन्ते सह देवेर्नहाणा चामुष्मिन् लोके भवन्त्यथैतन्मनुस्थ्राद्धशब्दं कर्म प्रोवाच प्रजानिस्थ्रयसाय' इति 'पश्चम्यां श्राद्धेन बहु त्यो भवति । न चानपत्यः प्रमीयते । श्राद्धेन वार्षयो दिवमागच्छन् ' इति ।।

अन्

नान्

१२

11

1

गन् ले-

0

द्ध

मन् ति

रून

9

	विज्ञायते च- 'प्रजामनुप्रजायसे । तदु ते मर्त्यामृत	म् '
इति ॥		२०
	तस्मिनप्रजापतौ यत्नः कार्यः । अत्रोदाहरन्ति—	२१
	परानपहरेचस्तु बालवृक्षान् छिनत्ति यः ।	
	भक्षयन्दिण्डिशिशुकान्गुरून्वा सर्वदा द्विषन् ॥	२२
	परपुत्रांश्च यो द्वेष्टि कीडन् बद्धमृगादिभिः ।	
	निर्दयस्सर्वभ्तेषु पितृपूजां विरोपयन् ॥	२३
	स वध्यो मृतपुत्रो वा भवेत्तेषां तु निष्कृतिः।	
	मौनी व्रती इविष्याशी ह्यते नियतेन्द्रियः ॥	38
	जुह्या घृतेन कूरमाण्डैर्गणानष्टी घृतोदनैः ।	
	जपन् वा पौरुषं सूक्तं हेमगोभूतिलान् ददत् ।।	२५
	कृच्छ्रातिकृच्छ्रैः जपकृनमुच्यते सोंऽहसः क्षणात् ।	
	इत्याह भगवान बोघायनः ॥	२६

इति बोधायनीये गृह्यरोषस्त्रे पञ्चमप्रक्ते वष्ठोऽध्यायः

अथ पश्चमप्रक्ते सप्तमोऽध्यायः

जन

नि

\$ C

त्रि

कुर

मन

75

मो

अथातो वनस्पतिहोमं व्याख्यास्यामः—

कमुकपनसनाळिकेशकदळीष्वनयिनम् पक्वे ब्राह्मणैर्बन्धुभिरसहागत्य यजमानः क्रमुकादिवृक्षमध्ये अथ देवयजनोल्लेखनप्रभृत्याऽभिनमुखाकृत्वाऽ मेर्दक्षिणतो ब्रीहीनवकीर्य 'मेधां म इन्द्रः ' इति श्रीदेवीं सरस्वतीमावाद्य प्रागाद्यष्टदिक्पालानाव ह्य चतुरः प्रतिदिशं क्रमुकादिवृक्षानचियित्वा चतन्न ओषचीरतेषां पार्श्वे निधाय 'उच्छ्रयस्व वनस्यते ' इति गोमयं क्रमुकमुले निधाय लाजैः पुष्पैरक्षतैरसंप्रकीर्य पूर्णपात्रं निधाय 'क्षेत्रस्य पते ' इति क्षेत्रमभ्यर्च्य 'या जाता ओषधयः, या ते धामानि, या ओषधयस्सोमराज्ञीः, शतं वो अम्ब, अश्रवं हि मूरिदावत्तरावाम् ' इति 'वनस्पतिभ्यस्त्वाहा' इत्येतेनानुवाकेन हविराज्यचरून् हुत्वा जयादि प्रतिभद्यते । परिषेचनानं कृत्वा ब्राह्मणान् भोजयित्वा दक्षिणाभिरसंपूज्य स्वस्तिसूक्तेनाध्वर्युराशिषो वाचयित्वाऽऽचार्याय दक्षिणां ददातीत्याह भगवान् बोधायनः ।। १

> इति बोधायनीये गृह्यशेषस्त्रे पञ्चमप्रइने सप्तमोऽध्यायः

अथ पश्चमप्रक्ते अष्टमोऽध्यायः

अथात उप्रत्थशान्तिविधि व्याख्यास्याम —

गित्य

शहरत

मावाद्य

चतस्र

कमले

इति

गज्ञीः, वाहा '

चनान्तं

शिषो

त्राह्मणराजन्यवैश्यानां जन्मिद्दनादारभ्य षष्टितमसंवत्सरे जन्ममासे जन्मनक्षत्रे गोमयेन गोचर्ममात्रं चतुरश्रं स्थण्डिलं कृत्वा तस्याग्नेयदिग्मागे निष्कद्वयेन मृत्युपतिमां कृत्वा धान्यानामुपरि यथाविधि कलशस्थापनं कृत्वा कलशस्योपरि प्रतिमां पृजयेत्—'अपेतु मृत्युः, परं मृत्यो, मा नस्तोके, त्रियम्बकम् ' इत्यष्टोत्तरशतवारं जिपत्वाऽथ देवयजनोल्लेखनप्रमृत्यामिमुखान्तं कृत्वा पकाज्जुहोति द्विग्वदानम्—'मा नो महान्तम् ' इति पुरोनुवाक्यामन्त्य 'मा नस्तोके ' इति याज्यया जुहोति ।।

अथाज्याहुतीरुपजुहोति—घृतसुक्तेन प्रत्यृचम् । २ स्विष्टकृत्प्रभृति सिद्धमाधेनुवरप्रदानात् ।। ३ अथाप्रणामि दूर्वास्तम्बेषु हुतशेषं निद्धाति ।। ४

अपरेणागिन प्राङ्मुख उपविश्य मृत्युस्कपुराणयन्त्रैः कलशोदकेना-रमानमभिषिच्याचायं संपूज्य ऋत्विगभ्यो यथाशिकत दक्षिणां दत्वा ब्राह्मणान् भोजयेदित्याह भगवान् बोधायनः ।।

> इति बोधायनीये गृद्यशेषस्त्रे पद्धमश्रे अष्टमोऽध्याय:

> > (399)

अथात उग्ररथशान्तिविधिम् । अथातो वनस्पितहोमम् । अथातः पञ्चमीश्राद्धम् । अथातोऽर्कोद्वाहम् । अथातो मृत्तिकास्नानविधिम् । अथितुंशान्तिम् । अथितिम् । अथिति। अथितिम् । अथिति। अथितिम् । अथिति। अथित

अथाग्निमुखप्रयोगः । अथ विवाह्यकन्या । अथर्तुशान्तिम् । अथातो मृतिकास्नानम् । अथातोऽकींद्राहम् । अथातः पञ्चमीश्राद्धम् । अथातो वनस्पतिहोमम् । अथात उग्रग्थशान्तिविधिम् ।। ९

इति बोधायनीयगृह्यशेषस्त्रे पञ्चमप्रदनः

4

प्र

NA S

मा

इति बोधायनीयगृह्यशेषस्त्रं समाप्तम्

थातः भेम् ।

तम्।

9

अथ बोधायनीय पितृमेधमूत्रे प्रथमः प्रश्ने प्रथमः खण्डः

* ख ि भिष्टत ।

(401)

अथ यस्योभे पर्वणी अतिपन्ने स्यातामतिपन्नप्रायश्चित्तं कुर्वीत ॥

9

भथ यद्यमावास्यायां वृत्तायां कुशलम् ॥

भथ यद्यार्तस्याग्निहोत्रं विच्छियेत यद्यस्य पुत्रो वाडन्तेवासी वाडलं
कर्मणस्यात् । सोऽग्ण्योरझीन् समारोह्योदवसाय मथित्वाऽझीन् विह्त्य मये
नन्तुमते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपति शरावं दक्षिणां ददाति सा प्रसिद्धेष्टि.
ह्संतिष्ठते ॥
अथ यदि विप्रकान्ते प्रयाचूण्णीमेतत्तन्त्रं संस्थाप्यापो भक्षानभ्यवः
हरेयुः— 'अपो भक्षानभ्यवहरन्ति ' इति विज्ञायते ॥ १२
अथास्याम्नीनुपनिर्हृत्येमां दिशं विहारं कर्मियत्वा दक्षिणाप्राचीम्
'एषा हि पितृणां प्राची दिक् ' इति विज्ञायते ॥ १३
अधैनमादायान्तरेण वेद्युत्करी प्रवाद्य जघनेन गाईपत्यमुपसादयन्त्यत्र
इविनिह्ण्यत इति ॥
अधिनमादायान्तर्वेदि प्राक्शिरसमासादयन्त्यत्र हिवरासाचत इति ॥
अथ गाईपत्य आज्यं विलाप्योत्पूय स्नुचि चतुर्गृहीतं गृहीत्वा प्रेतस
दक्षिण बाहुमन्वारभ्याहवनीये जुहोति ॥

इति बोधायनीये पितृमेधस्त्रे प्रथमप्रवने प्रथमः खण्डः स

P

ŧŦ,

शि

Sलं स्रये

ष्ट्रि-

28

यव-

88

<u>(</u>—

83

न्त्यत्र

18

11

प्रेतस्य

18

अथ प्रथमप्रकते द्वितीयः खण्डः

'परेयुवांसं प्रवतो महीरनु बहुभ्यः पन्थामनपस्पजानम् । वैवस्वतं स्क्रमनं जनाना यमं राजानं दृतिषा दुवस्यत स्वाहा ' इति ॥ १ पतेनैव गार्हपत्ये जुहोति । तृष्णीमन्वाहार्यपचने हुत्वा ॥ २ अथनमादायान्तरेण वेद्युत्करावुत ङ्खपनिर्हृत्यायैनं परिश्रयन्ति ॥ १ तस्य दक्षिणाद्वारं कुवेन्ति ॥ १ अथास्य केश्वरमश्रुणी वापयित्वा होमानि संहत्य नस्वानि निकृन्तयीत ॥ १ अथास्य दक्षिणं कुक्षिमपात्रत्य निष्पुरीषं कृत्वाऽद्भिः प्रक्षाळ्य सर्पिषाऽऽन्त्राणि प्रयित्वा दभैः संसीव्यति ॥ ६ तद्व तथा न कुर्यात् 'क्षोधुकाऽस्य प्रजा भवति' इति विज्ञायते ॥

अपि वा सपुरीषमेवाण्डाव्याच्छाचा छङ्कृत्याथैनमादायान्तरेण वेद्य-करी प्रपाद्य जघनेन गाईपत्यमासन्द्यां कृष्णाजिने दक्षिणाद्यारसं संवेदय शिरस्तो नळदमाछां प्रतिमुच्य पत्तोऽदशेनाहतेन वाससा प्रोणीति ।। ८

> इति बोधायनीये पितृमेधस्त्रे प्रथमश्रे द्वितीयः खण्डः

अथ प्रथमप्रश्ने तृतीयः खण्डः

'इदं त्वा वस्त्रं प्रथमं न्वागन् ' इति ।।

अथैतद्गोइति — 'अपैतदूह यदिहाबिमः पुरा । इष्टापूर्तमनुः संपर्य दक्षिणां यथा ते दत्तं बहुधा विबन्धुषु ' इति ।। २

तस्य पुत्रोऽन्तेवासी वा पत्नी वा परिदर्धीत तरुहाजरसमेव वसीताह इरोषं वा ।।

अथ त्रीन् छगलानुपकल्पयते ।।

अथ यदि न छगला भवन्त्यन्तर्वेदि परागवहतानां कृष्णान बीहीणामन्वाहायपवने त्री र् चह्न अपयन्त्येकं वा ।।

गाई गत्य आमिक्षां अपयन्ति ॥

अधिनान् सम्भारानुपकल्पयते — दिघ च सिप मिश्रमाज्यं चोदकुमं दर्भोधा परिस्तरणीयान् हिरण्यं चाजं चं शासं चेडस्नं च कुम्भी च प्रच्यावनीं सिकताश्च शुरुवे च तिस्रश्च पणशाखाः ।।

कथम सन्तेनं दहेशिति ? —यो बहुयाजी स्याचं पूर्वभिना दहेशि रित्येतदेकं † निर्मन्थ्येरेनं दहेशिरित्येतदेकमुत्तपर्नायेरेनं दहेशिरत्येतदेकमपि बा तित्र उठा राजीरादीप्य यत्राग्नयस्सङ्गच्छेरंस्तत्रोलमुकमादीप्य तेनैनं दहे युरित्येतदपरम् ।।

> इति बोधायनीये पितृमेधस्त्रे प्रथमप्रस्ते तृतीय: खण्डः

पदिव

षाय

माना

पद्यन्ते न्यद्

बहेयुः

याभ्य इरन्

बनस्य

^{*} ख- चाजिनं च। † ख- ' अजिखरेनं दहेयुरिस्थेतदैकम् ' इत्यिकम् । ‡ ख. उत्यम । (404)

प्रथमप्रक्ते चतुर्थः खण्डः

३ थातोऽः स्तरणीकरूपः—

₹

8

न

4

8

FA

=

0

यु-

वा

हे.

H I

आनयन्त्येतां वृष्णां वृदां ज्ञातीं मूर्वी तज्जघन्यामनुस्तरणीं पदिबद्धाम् । 'सव्यपदि बद्धा भवति ' इति विज्ञायते ।। १ एतस्मिन् कालेऽस्यामात्यास्तिसभित्तिसभिरङ्गुळीभिरुपहत्य पास्नैसे- पायपन्ते— 'खल्वधं न्वा स्याद्धं नो एवाघम् ' इति ।। २ अस्य भार्याः कनिष्ठप्रथमाः प्रकीर्णकेदयो त्रजेयुः पास्निसेव्वावप- गानाः— 'खल्वधं न्वा स्याद्धं नो एवाघम् ' इति ।। ३

एतस्मिन् काले गाईपस्ये पालाशं काष्ठमादीप्याथोल् कप्रथमाः प्रति-ग्बन्तेऽथ स्वधितिरथाग्नयोऽथ पालाणि दध्याध्यं दर्भा राजगवीति यच्चा-न्यदप्येवंयुक्तमिति ॥

भथैनमेतयाऽऽसन्द्या तल्पेन कटेन वा संवेष्ट्य दासाः प्रवयसो वा बहेयुः॥

अधैनमनसा बहन्तीत्येकेषाम् ॥

अनश्चेदुक्षचात्— 'इमी युनिन ते वही असुनीथाय बोढवे। याभ्यां यमस्य सादनं सुकृतां चापि गच्छतात् 'इति समारोप्याग्नीन् हरन्ति । सम रोप्य वाऽन्तरेण वा कृत्वाऽग्नीन् हरन्त्यथैनमाददते॥ ७

भादीयमानमनुमन्त्रयते—'पूषा त्वेतश्च्यावयतु प्रविद्धाननष्टपशुर्भु-वनस्य गोपाः । स त्वैतेभ्यः परिददात्पितृभ्योऽभिदेवेभ्यस्युविदत्रेभ्यः 'इति ॥

^{*} स कुशां।

	तृतीयमेतस्याध्वनो गत्वा निद्धाति ॥	9
	अर्थेतेषां छगलामामेकमशस्त्रण स्रक्षणोति ॥	20
	अथ यदि न छगला भवन्ति चरुं मेक्षणेन प्रयौति ॥	15
संहत्य	यद्यु वा एक एव च भवति चरोम्तृतीयं मेक्षणेन प्रयोग तेषूपमृज्य कनिष्ठप्रथमाः प्रकीणकेशास्त्रिरपसलैः परियन्ति	
बातयन		. १२
ů	एवममात्या एवं स्त्रियः संयम्य केशान्यथेतं त्रिः पु	नः प्रति
षरियनि	हेत ।। है है है में महिल्ला है से साम है है है है है	? १३
ş .		
100	भादीयमानमनुमन्त्रयते ।।	24

तेषू

q1

द

4 :536

इति बोधायनीये पितृमेधस्त्रे प्रथमप्रश्ने चतुर्थः खण्डः

· Sin bishow his kind that - Buttell

(2.3)

ar and to many

अथ प्रथमग्रस्ने पश्चमः खण्डः

91

तुप-रुष-

17

प्रति

\$ \$ \$ \$ \$ \$

24

, ' वृषेमा आशा अनुवेद सर्वास्सो असार अमर्यतमेन नेवत्	il .
बहितदा अचिणिसर्वतीरोऽायुच्छन्तुर एतु प्रविद्वान् ' इति ।	8
अर्घमेतस्याध्वनो गत्वा निद्धाति ।।	2
अधिते गं छगलानामे हमशक्ष्य प्रक्ष्णोति ।।	3
अथ यदि न छगला भवन्ति वहं मेश्रणेन प्रयौति ।।	8
यद्यु वा एक एव भवति चरोर्ध मेक्षणेत प्रयोग लोष्टानुपसंह तेबू १ मृज्य कनिष्ठ रथमाः प्रकीर्णकेशास्त्रिरपसलैः परियन्ति सिग्भिरुपवातयन्तः	ध्य ।।
एवममात्या एवं स्त्रियः ।।	Ę
संयम्य केशान्यथेतं त्रिः पुनः प्रतिगरियन्त्यथैनमाददते ।।	9
आदीयमानमनुमन्त्रयते — 'आयुर्विधायुः परिपासति त्वा पूषा	त्वा
पातु प्रपथे पुरस्तात् । यत्रासते सुकृतो यत्र ते ययुन्तत्र स्वा देवस्स	वेता
द्धातु ' इति ।।	6
समस्तमेतस्याध्वनो गःवा निदधाति ।।	9
अथैतेषां छगडानामेकमशस्त्रेण प्रक्षणोति ।।	10
अथ यदि न छगरा ुँभवन्ति चरुं मेक्षणेन प्रयौति ।।	11
यद्य वा एक एवं भवति चरोरविशष्टं मेक्षणेन प्रयोग स्रोष्टानुप	ग्मरुप-
Minney, 11	. 13

	एवममात्या एवं स्त्रियः ॥		(3
	संयम्य केशान्यथेतं पुनः प्रतिपरि गन्त्यथैतां	चरुखालीं	ससम्भन्
मिनचि	पथाऽस्यै कपालेशूरकं न तिष्ठेदिति ।।		\$8
	यच्चातिस्त्रयं आहुस्तःकुर्वन्ति ।।		

इति बोधायनीये पितृमेधस्त्रे प्रथमप्रकृते पञ्चमः खण्डः रिणा

महा⁻ बणरि

> चापा बाश्च

पेटय अहो

दिक्

त्यि

नापः

अथ प्रथमप्रक्ते षष्टुः खण्डः

अथास्यावकाशं जोषयते— पश्चादुदकम्नूषरमनुपहतमविस्रद्गार्यमनिरिणमसुषिरमभङ्गुरमजागर्तिबहुलीषि यत्र क्षीरिणो वृक्षा ओषध्यो वाऽभ्याशे
त स्युर्यसाद्दक्षिणाप्रतीच्य आपश्चानिरीत्वा प्रतिष्ठेरंस्ताः प्रदक्षिणमभिपर्यावृत्य
महानदीमभ्यवेत्य प्राच्यस्मम्पद्येरन् दक्षिणाप्रत्यक्प्रवणमित्येकेषामुदक्प्रत्यक्प्रगणमित्येकेषामि वा यस्समभूमिः ।।

तस्माद्रीरुघ उद्धारयन्ति— काळां च पृश्चिनपणीं च तिल्वकां चापरकां चापामार्गे च शुण्ठीं च बहुपुत्रिकां च विश्वंसिकां च राजक्षपणीं * च गश्चान्याः क्षीरिण्य ओषधयो भवन्ति ।।

अथेनं मध्ये शक्तलेनोद्धत्यावोक्ष्य हिरण्येन परिक्रीय पर्णशास्त्रया पेटयित ं 'अपेत वीत वि च सपतातो येऽत्र स्थ पुराणा ये च नृतनाः । भहोभिरद्भिरक्तुभिर्वक्तं यमो ददात्ववसानमस्मै ' इति ।।

तद्दारुचितां कुर्वन्ति दक्षिणाप्राचीम्—'एषा हि पितृणां प्राची दिक्' इति विज्ञायते ।।

जघनेन चितां दक्षिणाप्राची विहारं करूपयित्वा दभैरिप्त चितां गपसलै: परिस्तीर्थ दक्षिणेन विहारं दक्षिण।प्रान् दर्भान् संस्तीर्थ तेष्वेकैकशो सिद्य पात्राणि संसादयति ।।

^{*} खः राजपणी । † सः ऽपकवंति । (409)

.

77

एकपवित्रेग प्रोक्षशीं संस्कृत्य पात्राणि प्रोक्ष्य प्रेतं विता चाउथं निरूप्याचित्रित्य पर्यमिकृत्वोद्धास्योतप्य तूप्णीं देभैः पात्राणि संमृज्य तूष्णी दःशिकपौणमासिकान्याज्यानि गृहीत्वाऽथास्य राजगवीमुपाकरोति ।। ६

इति बोधायनीये पित्रमेधम् श्रे प्रथमप्रश्ने षष्टः खण्डः

THE LOUIS & PRINCE OF THE PRINCES IN THE PRINCES.

restrict ather word expensions for the

the legal of the second configurations

Ist with a stage to the term to the street

for the first of a product on this first day

r distance to the secretary a law without

ramp remains a not a second of the second of the second

The state of come religion in the

the Saith and some the south of the said o

unital aris

भ इस्ट्रेस्ट्रिस्ट्रिस्ट्रिस

11 -8-124 117,112 19 *

प्रा

E

9

19(1)

अथ प्रथमप्रक्ते सप्तमः खण्डः

' भुवनस्य पत इदं इवि: । अग्नये रियम्ते स्वाहा ' इति ।। १ तस्यां निपद्यमानायां सञ्यानि जानू-युगनिन्नन्ते—' पुरुषस्य सया-वर्षपेद्धानि मृज्महे । यथा नो अत्र नापरः पुरा जरस आयति ' इति ॥ तामन्यत्रेव शस्त्रात् न्नन्ति ॥

अथास्य प्राणान्विसस्यमानाननुमन्त्रयते—' पुरुषस्य सयावरि वि ते प्राणमसिस्त्रसम् । शरीरेण मुहीमिहि स्वधयेहि पितृनुप प्रजयाऽस्मानि-हावह ' इति ।।

उपोत्थाय पांस्नवमृशन्ते—'मैवं मांस्ता प्रियेऽहं देवी सती पितृलोकं यदेषि । विश्ववारा नभसा सं व्ययन्त्युभी नो लोकी पयसाऽ प्याववृथ्स्व 'इति ।।

अथ संशास्त्यङ्गादङ्गादनस्थिकानि पिशितानि प्रचिछ्य संह्यादयन्तः । प्रच्यावयन्त एकोल्मुकेन अपयन्तः प्रज्ञातां वपा निघत्त प्रज्ञातं हृदयं प्रज्ञातीः प्रमतस्नू प्रज्ञाता जिह्वा प्रज्ञातं चर्म सशीर्षवाळपादं मेद इति ।।

अथास्य भार्यामुपसंवेशयति ।।

इति बोधायनीये पितृमेधस्त्रे प्रथमप्रके सप्तमः खण्डः

^{*} सः संसादयन्तः।

अथ प्रथमप्रश्ने अष्टमः खण्डः

होति

पूरि

वा

एक

' इयं नारी पतिलोकं वृणाना निषद्यत उप स्वा स्त्य प्रे विश्व पुराणमनुष्रस्थनती तस्यै प्रजां द्रविणं चेह धेहि ' इति ।।	तम्।
the total and was done to mile you	
ता प्रतिहितस्सव्ये पाणाविभपाद्ये तथापयित—' उदीर्घ न जीवलोकमितासुमेतसुपरोष एहि । इस्त्रग्राभस्य दिधिषोस्त्वमेतत्पत्युर्ज	र्यिम-
मिम संबभूव ' इति ।।	7
अथास्य सुवर्णेन इस्ती निमृजते—' खर्णे इस्तादाददाना	मृतस्य
श्रिय ब्रह्मणे तेजसे बलाय । अत्रैव त्विमह वयं सुरोवा विश्वा	
अभिमार्त जियेम ' इति ब्रह्मणस्य ।।	ą
' धनुईस्तादाददाना मृतस्य श्रिये क्षत्रायीजसे बळाय।	अत्रैव
स्विमिह वयं सुरोवा विश्वा स्पृधो अभिमातीर्जयेम ' इति क्षत्रियस्य ॥	8
'मणि हस्तादाददाना मृतस्य श्रिये विशे पृष्टी बलाय।	
विभिद्य वयं सुरोवा विश्वा रष्ट्रघो अभिमातीर्जयेम ' इति वैश्यस्य ।।	4
यच्चात्र स्त्रिय अग्हुस्तत्कुर्वन्ति ॥	•
अथैनमेतयाऽऽमन्द्या सह चितायामाद्धाति ।।	
अपकृष्य रज्जूमासन्दीमपविध्यन्ति ।।	6
कष्णाजिने चैव ३५ चष्ट चोनावस्त्रीते ।।	9,

तस्य प्राणेषु हिरण्यशकलान् प्रत्यस्य नाना चतु हीताभ्यामक्ष्णोर्जु-होति—' चित्रं देवानामुदगादनीकम् ' इत्यर्धर्चाभ्यां जुहोतीति विज्ञायते ।

कथा खरवस्य पात्राणि नियुक्तचादिति ? द्या सर्पि मिश्रेग पूरियत्वा मुग्नेऽमिहो इद्यणी नासिकयोस्सुनावक्ष्णोहिं एयशकछावाज्यसुनी वा प्रत्यस्य कर्णयोः प्राशितहरणं भिस्वा शिरसि कपाछानि छछाट एककपाछं शिरस्तः प्रणीताप्रणयनं चमसं निर्धाति ॥

ङ्ति बोधायनीये पितृमेधस्त्रे प्रथमप्रश्ने अष्टमः खण्डः

THE PARTY AND AND STATE OF THE AREA OF THE

TIO IN THE PARTY OF THE PARTY AND THE PARTY

g type that you part to the part of the

a dealy designable to person confidence

अथ प्रथमप्रक्ते नवमः खण्डः

इति

संप्रच

विज्ञ

4

'इममग्ने चमसं मा विजीहरः प्रियो देवानामुत सोन्यानाम्। एष यश्चमसो देवपानस्त्सिन्देवा अमृता मादयन्ताम् 'इति ।। २

दक्षिगे हस्ते जुड़ं सज्य उपभृतमुरसि घ्रुवामरणी च दक्षिणेऽसे मेक्षणं सन्ये पिष्टोद्वपनी पृष्ठे रप्यमुद्दे दारुपात्री पार्श्वयोदद्दर्प छिरवा वैकं कुक्ष्योद्दवमसी सालाञ्यापियानी चेडोपहदनं च वड्क्षणयोस्सालाय्यकुम्भी श्रोण्योरन्वाहार्यस्थालीं चरुष्थालीं च पादयोरिमहोलस्थालीमाज्यस्थालीं चोर्वोहल्ल्मलमुमले अण्डयोः हषदुपले शिदने वृषारवं शम्यां च शिरल उपसादनीयं कूर्च निद्धाति पत्त उपावरणीयमथातिशिष्टानि पाताण्यन्तरेण सिक्थिनी निर्विपेयुः ।।

अपो मृण्मयान्यभ्यवहरेयुरपो मृण्मयान्यभ्यवहरेयुः 'अपो मृण्मयान्यभ्यवहरन्ति ' इति विज्ञायते ।।

अतेव वा निदध्युः ।

ब्राह्मणेभ्योऽयसायानि च लोहमयानि च द्युः ।।

तेषां यान्यासेचनवन्ति * तानि द्धा सर्पि मि श्रेण पूर्येत्संस्पृशेदितः राण्यरिक्तानि पालाणि भवन्तीति विज्ञायते ।।

^{*} ख यान्यभ्यकानि ।

प्रथमप्रक्ते नवमः खण्ड

Digitized by Madhuban Trust

अतेव वाऽध्यस्यन्त्युपवाजिनं स्वारीं नल्वमिति ।।

ऽसे

₹ 4 5

यो

हीं

स्त

रेण

3

प्रपो

3

d.

2

9

अधास्यामीक्षां न्युद्धृत्य पाण्योरादध्यात्—' स्यामशबळाभ्यां त्वा '

इति दक्षिण दक्षिणं सन्ये सन्यं हृदये हृदयमास्ये जिह्यां यथाङ्गमङ्गिरितराणि

संप्रच्छाद्य वपयाऽस्य मुखं प्रच्छादयति ' मेदसा सुचौ प्रोणीति ' इति

विज्ञायते ।।

अधिनं चर्मणा सरीर्षवालपादेनोत्तरलोम्ना प्रोणौति ।।

इति बोधायनीये पितृमेधस्त्रे प्रथमप्रश्ने नवमः खण्डः

DEPENDANT PROPERTY

which draw of a tipe tipe to

or the property of the same of the same of the

tender of vone yell fines a son they

I de l'especie de l'atoms region

der narbeiter after fir i skare i

to find to the first of the first fi

अथ प्रथप्रक्ते दशमः खण्डः

'अग्नेर्वर्म परिगोभिन्ययस्य संप्रोणुट्व रेदसा पीवसा च । नेस्बा घुट्णुर्हरसा जर्ह्वाणो दहिन्नक्ष्यः पर्यञ्चयाते 'इति । 'स एव यज्ञायुषी यजमानोऽङ्कसा स्वर्ग लोकां ति 'इति विज्ञायते ।।

अथ यद्यनुस्तरणीं नानुक्तरिष्यन्तो ः वन्त्युत्सुजेद्वैनां ब्राह्मणाय वा दद्यात् । 'दत्ता त्वेव श्रेयसे भवति 'ःति विज्ञायते ।। २

अथ यद्युत्सृक्ष्यन् भवति तां लिरपसलैरिझं पर्याणयति—'अपस्याम युविनाचरन्तीम् ' इति तिसृभिस्तिः पर्याणीयोत्तरतः प्रतिष्ठितामनुमन्त्रयते— 'ये जीवा ये च मृता ये जाता ये च जन्त्याः ' इति ।।

अथास्याः कर्णलोमान्युत्पाटच पाण्योरेवादध्याद्दक्षिण दक्षिणानि सन्ये सन्यानि ॥

अथैनामुत्स् जित माता रुद्राणां दुहिता वस्नां स्वसाऽऽदित्याना-ममृतस्य नाभिः । प्रणुवोचं चिकितुषे जनाय मा गामनागामदिति विधिष्ट । पित्रतूदकं तृणान्यतु । ओमुत्सृजत १ इति ।। ५

अथैनमुपोषयति पुरस्तादाहवनीयेन क्षिणतोऽन्वाहार्यपचनेन पर बात् गाईपत्येनोत्तरतस्सभ्यावसथ्याभ्याम् ॥

(416)

अभ्यजेष

ाई पत्यो

ाव सहा

अत्राप्युत्पेक्षा भवन्ति तं यद्याहवनीयः प्रथममभ्युज्जवलयेहेवली-प्रथमित्रयेने जानीयादथ यद्यन्वाहार्थपचनः पितृलोकमथ यदि हिप्रयो गन्धर्वलोकमथ यदि सभ्यावसथ्यो सप्तर्षीणां लोकमथ यदि सर्व व सहाभ्युज्जवलयेयुः ब्रह्मलोकमभ्यजैषीदित्येनं जानीयात् ॥ ७

यचात्र स्त्रिय आहुस्तरकुर्वन्ति ॥

वा

घी

8

वा

H

3

नि

8

1-

तं

لغ

7

Ę

1

इति बोधायनीये पितृमेधस्त्रे प्रथमप्रश्ने दशमः खण्डः

अथ प्रथमप्रक्ने एकाद्याः खण्डः

। अस

इति ।

वीयान

अथैनमादीपयत्यादीप्यमानमनुमन्त्रयते— 'मैनमग्ने विदहो माऽभि शोचो माऽस्य त्वचं चिक्षिपो मा शरीरम् । यदा शृतं करवो जातवेदोऽथे. मेनं प्रहिणुतात्पितृभ्यः ' इति ।।

प्रज्बिलितमनुमन्त्रयते—' शृतं यदा करिस जातवेदोऽयेमेनं परिद्रचात्पितृभ्यः । यदा गच्छात्यसुनोतिमेतामथा देवानां विश्वनीर्भवाति । इति ।।

अत्र षड्ढोतारं न्याचड्टे— 'सूर्यं ते चक्क्षर्गच्छतु वातनात्मा व च गच्छ पृथिवीं च धर्मणा । अपो वा गच्छ यदि तत्र ते हितमोषधीषु प्रतितिष्ठा शरीरैः 'इति ।।

अत्रैतमजं चित्यन्तेऽबलेन शुरुबेन बधाति—'अजो भागसपस तं तपस्व तं ते शोचिस्तपतु तं ते अर्चिः। यास्ते शिवास्तनुवो जातवेदः स्ताभिवहेमं सुकृतां यत लोकाः' इति ।।

स यद्यहो द्रवति नैनं प्रत्यानयति । प्रागु हैक डपोषणात्। उदकुम्भेन तिरपसळै: परिषिञ्चति वारुणीभि: ।।

तत्प्रच्छ। द्येन पर्णमयेन स्रवेणोपघातं जुहोति—'य एतस्य प्रो गोप्तारस्तेभ्यस्स्वाहा ' इति नव स्रवाहुतीः ।।

अथान्यां जुहोति—'अयं वै त्वमस्मादिध त्वमेतद्यं वै तद्स योनिरसि । वैश्वानरः पुत्रः पित्रे छोककृज्ञातवेदो वहेमं सुकृतां यह छोकास्त्वाहा ' इति ।।

(418)

अत्रेव सूवमनु प्रहरित ।।	6
अत्रेतान्यवदाननीडसूने प्रच्छाद्यी * दुम्बर्या दृज्यीप	घातं जुहोति—
अम्रये रियमते स्वाहां ' इति ।।	9
अत्रैवदवींमनु प्रहरति जघनेन चिताम् ।।	90
अत्रवदवामनु प्रहरात जघनन चिताम् ।। अथैनं नवचैन याम्येन स्केनोपतिष्ठते—' प्रकेतुना	बृहता भात्यिः दे
福 1	. ११
आसीनः पराचाऽनुशंसित वा ।।	१२
जघनेन दहनं तिस्रो दक्षिणाप्राचीः वर्षः कुर्दन्ति ।	1
अधैना अद्भिरनुष्ठाव्य सिकताभिरनुप्रकर्य संगा	हन्ते यवीयान्य-
वीयान पर्वः पर्वस्संगाहन्ते ।।	68

इति बोधायनीये पितृमेधस्त्रे प्रथमप्रश्ने एकाद्शः खण्डः

डिमि.

ोऽधे.

डथेमेनं

।ति '

ा च

विधीषु

स्तपसा

तिवेद-

गात्।

4

पथो

8

तदस्य

यल

.

8

3

^{*} स. नीडासूने प्रच्छिद्यौ ।

अथ प्रथमप्रक्ते द्वाद्शः खण्डः

' अश्मन्वती रेवतीस्सरभध्वमुत्तिष्ठत प्रतरता सखायः । अत्रा जहाम ये असन्नशेवाशिशवान् वयमभि वाजानुत्तरेम ' इति ।।

जघनेन कर्षुः पणशाखे निहत्याबलेन शुल्बेन बध्वा विनिह्सपेन्ति— 'यद्वे देवस्य सवितुः पवित्रं सहस्रघारं विनतमन्तिरिक्षे। येनापुनादिन्द्रः मनार्तमात्यें तेनाहं मां सर्वतनुं पुनामि ' इति ।।

जधन्यो व्युदस्यति—'या राष्ट्रात्पन्नादपयन्ति शासा अभिमृता नृपतिमिच्छमानाः। धातुस्तास्सर्वाः पवनेन पूताः प्रजयाऽस्मान्या वर्चसा संस्रजाथ दिति ॥

यत्रापस्तद्यनत्यनवेक्षमाणा अपस्सचेला दक्षिणामुखास्समृत्तिका आहार वन्ते *— ' धाता पुनातु सविता पुनातु ' इति ।।

नाममाहं त्रिरुद्कमुरिसच्योत्तीर्याचम्यादित्यमुपतिष्ठते—' उद्वयं तमस-स्परि ' इति ।।

अथ गृहानायान्ति यचात्र स्त्रिय आहुप्तःकुर्वन्ति ।।

एतस्मिन् कालेऽस्यामात्याः केशइमश्रूणि वापयन्ते ये सित्रधाने भवन्ति । विकल्पमितरेषु वापयेरन्वा निवर्तयेरन् वा ।।

8

ज्यहं

ख. आप्रवन्ते ।

श्रुतवता तु वसन्यमेवासन्निघानेऽपीति बोधायनस्य कल्पः ॥ ८

न समवृत्ता वपेरन्नन्यत्र विहारादित्येके ॥

9

मातिर पितर्याचार्य इति त्रिगत्रमक्षारलवणभोजनमधरशयनं ब्रह्मचर्ये ग्रहं षडहं द्वादशाहं संवत्सरं यावत् ग्रहणं द्वादशाहावराध्ये परमगुरुष्वेव-म्बोदकमितरेषु त्रिरात्रं यावज्जीवं प्रेतपत्नी ।।

> इति बोधायनीये पितृमेधसूत्रे प्रथमप्रइने द्वादश: खण्ड:

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

जहांम

त<u>े</u> दिन्द्रः

भेमृता

न्या ३

भाष्ठा-

नमस-

& .

4

धाने

अथ प्रथमप्रक्ते त्रयोदशः खण्डः

कृत्व रिति

रीर्ग

3

अथ यद्याहितामिरन्यत्र प्रेयाद्दीप्यमानैराह्रयमानैरासीरन्यावदस्य शरीरममिनिस्समागमयेरनिति ॥

अथैनदभिवान्यायै पयो दोह यित्वा गाई पत्येऽभिविष्यन्दियत्वाऽऽः हवनीयेऽभि विष्यन्दयेत् — 'अधस्तात् समिशमाहरन्त्युपरिष्टाद्धि देवेभ्यो हरन्ति ' इति विज्ञायते ।

अथैनमादायान्तरेण वेद्युत्करी प्रपाद्य प्रसिद्धमुपोषेयुगिति ॥

अथ यदि दग्धरस्यादस्थीन्याहृत्यान्तर्वेदि शरीराणां कृष्णाजिने पुरुषाकृतिं कृत्वा तेषूपरि पात्राणि चित्वा कुशतरुणकैः प्रतिच्छाद्य प्रसिद्धः पुरोषेयुरिति ॥

अथ यद्यस्थानि न विन्देयुरन्तर्वेदि त्रीणि षष्टिशतान्याहृत्य पणि त्सरूणां कृष्णाजिने पुरुषाकृति कृत्वा तेषूपरि पात्राणि चित्वा कुशतरुणकैः प्रतिच्छाद्य प्रसिद्धमुपोषेयुः ।।

अथ यदि दिगेव प्रज्ञायते तां दिशं विहारं करुपयित्वा 'असावेहिं इति नामप्राहमाह्य पणतस्रणामेव कृष्णाजिने पुरुषाकृतिं कृत्वा तेष्प्रीरं पात्राणि चित्वा कुशतरुणकैः प्रतिच्छाच प्रसिद्धमुपोषेयुरिति ।।

अथ यदि दिगपि न प्रज्ञायते इमां दिशं निहारं कल्पियता 'असानेहि 'इति नामग्राहमाह्य पर्णत्सरूणामेन कृष्णाजिने पुरुषाकृति (422) कृत्वा तेषूपरि पात्राणि चित्वा कुशतरुणकैः प्रतिच्छाद्य प्रसिद्धमुपोधेयु-रिति ।।

अथ 'यद्याहितामिमिमिमिदहन्ति यज्ञपात्रैश्च ' इति विज्ञायते । 'पुरुषाहुतिर्द्यस्य प्रियतमा' इत्येतामनुज्याख्यां दहनस्य ब्रुवतेऽथाप्युदाहरन्ति— 'शरीरदायादा ह वा अमयो भवन्ति ' इति ॥

तदिप दाशतये विज्ञायते— 'शतिमन्तु शरदो भनित देवा यत्रा नश्चका जरसं तन्त्राम् । पुत्रासो यत्र पितरो भवन्ति मा नो मध्या रीरिषतायुर्गन्तोः 'इति ।। ९

> इति वोधायनीये पितृमेधसूत्रे प्रथमप्रइने त्रयोदश: खण्डः

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

दस्य

8

55. भ्यो

3

3

जेने द्ध.

8

र्णा के:

4

हिं परि

त्वा

अथ प्रथप्रक्ते चतुर्दशः खण्डः

10

पर

कर्ष

यश

चि

4

अथातस्सञ्चयनम् — एकस्यां व्युष्टायां तिस्षु वा पञ्चसु वा सप्तसु नवसु वैकादशसु वाऽयुग्पा रात्रीर्धमासान्मासानृतून् संवत्सरं वा संपाद्य संचिनुयुरिति ।।

स उपकल्पयते— स तं च क्षीरं चाज्यं चोदकुम्भं च दभौश्च परि स्तरणीयान् नीललोहिते सूत्रे बृहतीफलं चाहमानं चापामार्गं च वेतसशाला च सिकताश्च शुल्वं च पणशास्त्रे च ।।

अत एव दहनादङ्गारान्निवर्त्य तिस्रोऽवसर्जनीया जुहोति — 'अवस्ज पुनरमे पितृभ्यः ' 'संगच्छस्व पितृभिः ' 'यते कृष्णश्शकुन आतुतोद ' इति ॥

अथैतिस्पन् सते क्षीरं चोदकुम्मं च निषिच्य वेतसशाखयाऽबोक्ष्यन् संपादयत्यप्रकाथ * यंच्छरीराणि—' यं ते अग्निममन्थाम ' इति षड्भिः॥

प्रथमां वोत्तमां वा द्विरभ्यावर्तयेयुः ।।

अथैनदादहनमुदकुरमैः स्ववोक्षितमबोक्ष्य याऽस्य स्त्रीणां मुख्या सन्ये पाणौ वृदतीफ्र नीललोहिताभ्यां सूत्राभ्यां विप्रध्यादमानमन्वास्थायापामागेण सकृदुपसुज्यानन्वीक्षमाणा पत्तिश्रस्तो वाऽस्थि गृह्णाति—' उत्तिष्ठातस्तनुवं संभरस्व मेह गालमवहा मा शरीरम्। यत्र भूम्ये वृणसे तत्र गच्छ तत्र त्वा देवस्सविता दवातु ' इति । ' इदं त एकम् ' इति द्वितीयम्।

^{*} ख प्रकथ ।

'पर ऊत एकम् ' इति तृतीयम् । 'तृतीयेन ज्योतिषा संविशस्व' इति बतुर्थम् । ' संवेशनस्तनुवै चारुरेघि ' इति पञ्चमम् । ' प्रियो देवानां परमे सधस्थे ' इति षष्ठम् ॥ ६

अथैनं सुसिच्चित सिच्चित्य भस्म पिण्डं करोति तं तथा करोति यथाऽस्य क्षीत: छायायां नोपिवशेदिति।।

अधैनमपरिमितै: क्षुद्रमिश्रैररमिभः परिचिनोति न तेन परिचिनुयात् यथाऽस्य कपोतः छायायामुपविद्योदेति ।। ८

अथैतान्यस्थीन्यद्भिः प्रक्षाळच कुम्भे वा सते वा कृत्वाऽऽदायोपो-चिष्ठति ।।

> इति बोधायनीये पितृमेधसूत्रे प्रथमप्रइने चतुर्देशः खण्डः

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

ससु पाद्य

१ परि-

खां २

सुज द '

३ यन्

: ||

ान्ये गेण

नुवं वा

1

अथ प्रथमप्रक्ते पश्चद्याः खण्डः

क्र

मिरि

HE

अ

31

41

' उत्तिष्ठ प्रेहि प्रद्रवीकः कृण्य परमे व्योमन् यमेन त्वं यम्या संविदानीत्तमं नाकमाधिरोहेमम् ' इति ।।
तं गर्तदेशं * कुम्भं निधायाथातो हिविधिज्ञियं निवपनम् यं कामयेतानन्तलोकम्स्यादिति तपस्या उद्धते सिकतोपोप्ते परिश्रिते निद्धाति— 'पृथिन्यास्त्वा अक्षित्या अपामोषधीनां रसे स्वर्गे लोके नाकस्य त्वा पृष्ठे ब्रध्नस्य त्वा विष्टेपे सादयाम्यसावित्यनन्तलोको हैव भवति ' इति विज्ञायते ।। र जधनेन कुम्भं तिस्रो दक्षिणप्राचीः कर्षः कुर्वन्तीति तत्पुरस्ता-द्वास्त्यातम् ।।

जधनेन कर्षः पणिशास्त्र निहत्याबलेन शुल्वेन बध्वा विनिस्सर्पन्तीति तत्पुरस्ताद्वास्त्यातम् ।।

यत्रापस्तद्यन्त्यनवेक्षमाणा अपस्मचेला दक्षिणमुखास्सम्विक्षः अप्राप्तिव्यन्त्यनवेक्षमाणा अपस्मचेला दक्षिणमुखास्सम्विक्षः अप्राप्तव्यन्त्यनवेक्षमाणा अपस्मचेला दक्षिणमुखास्सम्विक्षः अप्राप्तव्यन्त्यनवेक्षमाणा अपस्मचेला दक्षिणमुखास्सम्विक्षः अप्राप्तव्यन्त्यनवेक्षमाणा अपस्मचेला दक्षिणमुखास्सम्विक्षः

नामआहं त्रिरुदकपुत्सिच्योचीर्याचम्यादित्यसुपतिष्ठते—' उद्वयं तमस-

अय गृहानायन्ति । यच्चाल स्त्रिय अहुस्तत्कुर्वन्ति ।।

इति बोधायनीये पितृमेधसूत्रे प्रथमप्रवने पञ्चदशः खण्डः

^{*} भाष्ठवन्ते ।

अथ प्रथमप्रकते षोडशः खण्डः

म्या

त्वा

2

स्ता-

3

तीति

चेका

4

मस-

ते यदि पुनर्धक्ष्यन्तो भवन्ति पुरस्तादेवावशेषयेयुर्जुह् चारणी च हृहणाजिने हषदुपले शम्यामिति ।।

अथ यद्यनुप्रहतानि स्युर्यस्य चैवैकस्याश्वरथस्यारणी गृहीत्वाऽभि मिथित्वोपसमाधाय संपरिस्तीय दक्षिगेनागित दक्षिणात्रान् दर्भान् संस्तीय तेषुपरि कृष्णाजिने शस्यायां दषदुपले युक्तवाऽथैतान्यस्थान्येवाञ्चनं पिष्टा पुराणसपिषा समुदायत्य जुह्वा प्रसेकं जुडोति—' अस्मास्वमधिजातोऽस्ययं त्वदिधजायताम् । अभये वैश्वानराय सुवर्गाय लोकाय स्वाहा 'इति ।।

अत्रैवानुप्रहरति जुहूँ चारणीं च कृष्णाजिन दषदुपले शम्यामिति ।। ३

अत्रााप्युत्प्रेक्षा भवन्ति तं यदि ज्वालोध्वमभ्युज्जवलयेत् देवलोकमभ्य-जैषीदित्येनं जानीयादथ यदि मुहूर्तमुदेत्य व्याभ्रमेदन्तिरक्षलोकमित्येनं जानीयादथ यदि भूम्यामनुविनये † दिहैवेति जानीयाद्यचात्र स्त्रिय णाहुस्तत्कुविन्ति ।।

न चास्यात ऊर्ध्वे इमशानं कर्तुमाद्रियेताकृतीर्वा स्याद्द्वने वपेद-षस्यामिर्वा परिचिनुयात् ।।

^{*} ख. कृष्णाजिनं। † अ यदीमामनुविशे। (427)

तमभ्येवादित्यस्तपत्यभिवातः पवते तमापस्प्पृशन्ति स नादित्यस्य सकाशात्र वायोर्नापां स्पर्शीच्छद्यते यमेवं निद्ध्युर्य उ चैनदेवं विदुरेवमु हाहीना * हाश्वत्थ्या हायनास्तं हो हैवं चक्रे तस्यो हेमेऽहीना हाश्वत्थ्या हायनाद्रश्रेयसि श्रेयसि ह्यस्मै व्युच्छन्ती व्युच्छन्त्यस्मै वस्यसी वस्यसी प्रजा भवति यमेवं निद्ध्युर्य उ चनदेवं विदुरेतां ह कौषीतिकिर्विदांचकौर तस्यो हेमे कौषीतिकनदृश्रेयसि श्रेयसि ह्यस्मै व्युच्छन्ती व्युच्छन्त्यस्मै वस्यसी वस्यसी प्रजा भवति यमेवं निद्ध्युर्य उ चनदेवं विदुर्य उ चैनदेवं विदुः ।। ६

> इति बोधायनीये पितृमेधसूत्रे प्रथमप्रइने षोडशः खण्डः

^{*} स्त्र. रेवमुखल्वाहाहीना ।

स्य

नम

या

जा

त्यो

सी

3

अथ प्रथमप्रक्ते सप्तद्शः खण्डः

एकाहं धुनुयुखाण्यहानि धुनुयुः पञ्चसप्तनवैकादशाहान्यधेमासं धुनुयुग्युग्मा रात्रीरधमासान्मासानृतून् संवत्सरं वा संपाद्य संधुनुयुरिति ॥ १

स उपकल्पयते — दिध च वाजिनिमश्रं कुम्भी च शतातृण्णां तिस्नः पालाइयो मेथ्यो रोहितं चर्मानडुइमाहननार्थमपसलावृतां रजनु परिश्रयणी षर्लतानीष्टका आममया अपरिमिताध लोकंग्रणा द्वया धानान्तिलिमश्राध्यातिलिमश्राध्यामिवान्याये दुग्धमध्यात्रं समूलं बहिनेळेषीकां भुक्तभोगं च वासः क्षेत्रवितृण्णीं चतुरो लोष्टान् पञ्च चरून् पञ्चापूपान् तेषां घृतेनैकोऽभि-धारितः शृतेनैकः क्षीरेणैको दन्नैको मधुनकृत्वत्ररस्तम्बानजुनम्बस्व दूर्वास्तम्बं कुशस्तम्बं काशस्तम्बं चतुरो नानावृक्ष्यान् परिचीन् पणमयवारणवैतस्य श्रमीमयान् द्वे शाखे वारणशाखां च शमीशाखां च यवन् सर्वीषधं सिकताइच शुल्वे च तिस्रइच पणशाखाः।।

अथान्तरेण ग्रामं च इमशानं चागारं वा विमितं वा कारितं भवित ॥
तद्वृधाऽग्निमुपसमाधाय जघनेनाग्नि तिस्रः पालाश्यो मेथ्यो निहत्य
तासामन्तरेणास्थिकुम्भं निधाय तदुपरिष्टाच्छतातृण्णामध्युद्यम्य देशा वाजिनभिगेण पूर्यति — 'वैश्वानरे ह वेरिदं जुहोमि, इमं समुद्र शतधारम् ' इति
हाभ्याम् ॥

द्रष्ताननुमन्त्रयते—' द्राष्तश्चहकन्द पृथिनीमनु चाम् ' इति ।। ५ (429)

अधैनं रोहितेनानड्डहेन चर्मणाऽभिघातमभिघातं त्रिरपसलैः पर्वन्ति- 'अजिनमी अजिनमी ' इति । त्रिक्षिरेव रात्रेः पर्वन्ति त्रिरहः ॥	- &
एवममात्या एवं स्त्रियः ॥	9
तदनु नर्तक्यश्चानुनृत्येयुः ॥	4
यश्चापहन्यते खार्यां वा पल्वले वा समवशमयन्ते ॥	9
यदेषां समवशमैतःयं भवति ते न तथा प्रयद्धयेदहर्न पुरस्तात्	न
पश्चाचन्द्रमसं पश्येयः ॥	20

इति वोधायनीये पितृप्रेधस्त्रे प्रथमप्रश्ने सप्तद्शः खण्डः

अथ प्रथमप्रक्ते अष्टाद्यः खण्डः

न

ते महारात्र उत्थाथ प्रययुक्तिता रमशानकरणम् ।।	8
अथैते ब्रह्मणा अब्भिमादायोत्तरतो गत्वा स्रोष्टानुपसंहरन्तीष्ट	का
वा ।।	3
अधैनदादहनमुद्कुम्भैः स्ववोक्षितम्वेक्षति— 'अपेत वीत वि	
सर्पतातो येऽथ स्थ पुराणा ये च नृतनाः । अहोभिरद्भिरक्तुभिर्व्यंकं य ददारवसानमस्मै ' इति ॥	रमो ३
यथाजीवमुपसर्पेद्विज्ञायते—' न जीवन्तमभि निद्ध्याद्यज्जीवन्तम	निम
निद्ध्याज्जीवतो ह्येष प्राणानिभ निद्ध्यात् ' इति ॥	8
पर्णशास्त्रया पेटियत्वाऽपसलावृत्तया रज्ज्वा पर्यन्ति—	त्रेमां
मात्रामुपम्नुहि ' इति ।।	4
तस्य मात्रा यदि ग्रीवद्धं पश्चात्पुरस्तात्राभिद्धं यदि नारि पश्चात्पुरस्ताज्ञानुद्धं यदि जानुद्धं पश्चात्पुरस्ताद्भुल्फद्धं यदि गुल्फ् पश्चात्समं भूमेः पश्चात् पुरुषमात्रं भवतीति विज्ञायते ॥	मदझं तद्दनं ६
ऊक्तविधाभ्यां समनु स्पन्धां लेखां लिखति ॥	9
अपोद्धत्य स्पन्द्यां कर्षुः खानयन्ति । उच्छयन्त्यपस्याः दक्षि	णतश्च ८
पश्चाच हसीयसीः कुर्वन्ति ॥	
अथ द्वाभ्यामात्मन्यक्तिं गृह्णीते—'मयि गृह्णाम्यपे अपि ये	। न
अग्निः ' इति ।।	
(431)	

पहरि

पितर

इति

' सं

स्वयं चितिं जपति—'यास्ते अग्ने समिधो यानि धाम ग
इति ।।
श्चेतम्भ्रमभिम्बर्गान्तरुगर्द्धग्रमिमामण्द्रधाति 'त्रचण्टिक
यत तया देवतमा रिकास्वध्दवा सीद ' रित ॥
अथास्यैतत्पुरस्तादेवौदुम्बरं युगलाङ्गलं कारितं भवति सप्तगवं वा
बरोहरामनं वा मध्य मन्द्रम्य भवति ।।
अथानडुहो युनिक- 'सिवतितानि शरीराणि पृथिव्ये मातुरुपस्थ
भारते । देशिर्यन्यमिताः ' नि ।।
कृषति—' शुनं वाहाइशुनं नाराः, शुनासीराविमां वाचम् ' इति
द्वाभ्याम् ।।
सीतां प्रत्यवेक्षते—'सीते वन्दामहे त्वाडर्वाची सुभगे भव।
यथा नस्मुभगा सिस यथा नस्मुफला सिस ' इति ॥ १५
अथास्थिकुम्भं सीतायां निद्धाति—' सविततानि शरीराणि
पृथिव्ये मातुरुपस्थ आद्धे। तेमिरदिते शं भव ' इति ॥ १६
अथान डुहो विमुञ्चति ' विमुच्यध्वमा ध्निया देवयाना अतारिष्म
तमसस्पारमस्य । ज्योतिरापाम सुवरगन्म ' इति ॥ १७
त एतेऽध्वर्यवो भवन्ति यदि दक्षिणावान् पितृमेधः । यदु वै
सत्रियोऽर्मियथागवं व्युद्ञ्चन्ति ॥ १८
यतेवानड्वाहस्तद्युगलाङ्गलम् ॥ १९
अथैनमुपवातयति— ' प्रवाता वान्ति, प्रतयन्ति विद्युतः '
अग्निवरस क्वीं पची वेपति — 'यथा यमाय हार्म्यम ' इति ।

^{*} अर्गीत्स ।

अत्र सिकता निवपति— 'अग्ने तव श्रवो वयः ' इति वहिभिरनुच्छन्दसम् ।। २१ अथोर्ध्वचित उपद्धाति— 'चितस्थ परिचित ऊर्ध्वचित्रश्रयध्वं पितरो देवता । प्रजापतिर्वस्सादयतु तया देवतयाऽङ्गिरस्वध्द्रुवा सीद ' इति ।। २२ अथानुव्यूहति— 'आप्यायस्व ' इति गायच्या ब्राह्मणस्य । सते प्रयाप्ति देवति त्रिष्टुभा राजन्यस्य ।। २३

सते पया श्रिसे 'इति त्रिष्टुभा राजन्यस्य ।। २३ यथा सुष्टु यथा शर्करमनुज्यूहति ।। २४

> इति बोधायनीये पितृमेधस्के प्रथमप्रके अष्टादशः खण्डः

'स

भव

द्यां

हित

इति

क्र

श्रह

ये दे

इत्यः

श्व

दिवि

सहस

4

435

अथ प्रथमप्रश्ने एकोनर्विशः खण्डः

अथ द्वाभ्यामात्मन्यर्मि गृह्णीते—' मयि गृह्णाम्यमे अमि, यो ने अमि: ' इति द्वाभ्याम् ।।

स्वयं चितिं जपति—'यास्ते अग्ने समिधो यानि धाम व इति ।।

इतेतमश्चमभिमृश्याधिद्रवणं जपति—'अपामिदं न्ययनं, नमस्ते' इति द्वाभ्याम् ॥

अथ क्षेत्रवितृण्णीं चतुरो लोष्टानुपदघाति—'उत्ते तभ्नोमि पृथिबीम् 'इति पुरस्तादुपदघाति ।।

' उपसर्प मातरम् ' इत्युत्तरतः ।।

' उल्मञ्चस्व पृथिवि मा विगाधिथाः ' इति पश्चात् ॥

' उछ्मञ्चमाना पृथिवी हि तिष्ठसि ' इति दक्षिणतः ॥

तया देवतं कृत्वा सूद्दोहसः * करोति ।।

अर्थनं तिलमिश्राभिर्धानाभिरुपिकरति—' एणीर्घाना हरिणीः

इति ॥

अथैतदभिवान्याये दुग्धमधपातं दक्षिणत उपदधाति—'प्षाते यमसादने स्वधा निधीयते गृहे । अक्षितिर्नाम ते असौ 'इति । अत्र यजमानस्य नाम गृह्णाति ।।

^{*} सुददोहसं।

गम '

मस्ते '

रेणी:

एषा ते

अत्र

10

तया देवतं ऋत्वा सूददोहसं करोति ॥ ११	?
अथ दक्षिणतस्ममू छं बहिनिंद्धाति—' इदं पितृभ्यः प्रभरेम बहिः	,
इति ।।	1
तया देवतं कृत्वा सूद्दोहसं करोति ।। १	ł
अथ नळेषिकामुपद्धाति— 'नळं प्रवमारोह ' इति ।। ११	8
तया देवतं कृत्वा सूददोहसं करोति ।। १५	4
अथास्थिकुम्भं भुक्तभोगेन वाससा निर्णिज्य यथाऽङ्गं चिनोति—	
'सिवतैतानि शरीराणि पृथिन्यै मातुरुपस्थ आद्घे । तेभ्यः पृथिवि :	शं
मव ' इति ।। १६	ì
अत्र पहुोतारं व्याचेष्टे—' पहुोता सूर्यं ते चक्षुर्गच्छतु वातमात्म	ना
हां च गच्छ पृथिवीं च धर्मणा। अपो वा गच्छ यदि तत्र	ते
हितमोषधीषु प्रतितिष्ठा शरीरै: 'इति । 'परं मृत्यो अनु परेहि पन्थाम्	,
इति च ।।	9
अथैनमुपवातयति—' शं वातदशं हिते घृणिदशमु ते सन्त्वोषघी:	1
कल्पन्तां मे दिशक्शरमाः ' इति ।।	
अर्थेतात एवा चक्रत साववात उपत्याति—' अवप्रवास घतवा	* -

अथैनान् पञ्च चरून् सापूपान् उपद्घाति—' अपूपवान् घृतवार-धररेह सीदतूत्त अवन् पृथिवीं द्यामुतोपरि । योनिकृतः पथिकृतस्सपर्यत ये देवानां घृतभागा इह स्थ । एषा ते यमसादने स्वधा निधीयते गृहेऽसी । स्थित्र यजमानस्य नाम गृह्णाति ।।

'दशाक्षरा ता स्रक्षस्व' इति पुरस्तादुपदधाति 'अपूपवान् शृतवान् 'इत्युत्तरतः 'अपूपवान् क्षीरवान् ' इति पश्चात् 'अपूपवान् दिषवान् ' इति दक्षिणतः 'अपूपवान् मधुमान् ' इति मध्ये 'शताक्षरा सहस्राक्षराऽयुताक्षराऽच्युताक्षरा ' इति प्रतिदिशमनुषजित ॥ २ •

तयादेवतं कृत्वा सूददोहसः करोति ।।
अर्थेनं तिलमिश्राभिधानाभिरुपकिरति— ' एतास्ते स्वधा अमृताः
क्रोमि ' इति ॥ २२
अथ चतुरस्तम्बान् उपद्धाति चरूणामुपरिष्टात् — 'त्वामर्जुनीष.
बीनाम् ' इति पुरस्तादर्जुनस्तम्बं ' दुर्वाणां स्तम्बमाहर ' इत्युत्तरतो दूर्वासावं
'काशानां स्तम्बमाहर' इति पश्चात् काशस्तम्बं दर्भाणां स्तम्बमाहर'
इति दक्षिणतो दर्भस्तम्बम् ॥ २३
चतुर्णी स्तम्बानामग्रीर्मध्यमं चरुमपि दधात्येतैरेव चतुर्भिमन्त्रैः ॥ २१
तया देवतं कृत्वा सूद्दोइसः करोति ॥ २५
अथ चतुरो नानावृक्ष्यान् परिघीन् परिदधाति—' मा त्वा वृक्षी
सम्बाधिष्टाम् ' इति पर्णमयवारणी पुरस्ताचोत्तरतश्च । मात्वा वृक्षी
सम्बाधेथाम् ' इति वैतसरामीमयौ पश्चाच दक्षिणतश्च ।।
तया देवतं कृत्वा सूददोइसी करोति ॥
अत्र नळेषीकावित्येके ॥

प्रज

सांव

सार

वृण

मि

इf

इति बोघायनीये पितृमेधस्त्रे प्रथमपदने एकोनविंश: खण्डः

^{मृताः} अथ प्रथमप्रक्ते विंकाः खण्डः

ानीय.

स्तिम्बं

ाहर '

23

11 28

24

ा वृक्षी

वृक्षी

35

20

36

अथ लोष्टानुपद्घाति । ' पृथिव्यास्त्वा लोके साद्याम्यमुख्य शर्माऽसि पितरो देवता । प्रजापतिस्त्वा सादयतु तया देवतायऽङ्गिरस्वद्भवा सदि ' इति शतं पुरस्तादु-' अन्तरिक्षस्य त्वा लोके सादयामि ' इति शतमुत्तरतः । बद्धाति । 'दिवस्त्वा लोके सादयामि 'इति शतं पश्चात्। 'दिशां त्वा लोके सादयामि ' इति शतं दक्षिणतः । ' नाकस्य त्वा पृष्ठे ब्रध्नस्य त्वा विष्टपे सादयामि ' इति द्विशतं मध्ये ॥ तया देवतं कृत्वा सुददोहसः करोति ॥ 3 अथ लोकंपृणा उपद्याति— ' लोकं पृणच्छिद्रं पृण ' इति लोकं-8 प्रणाभिस्सहस्रं संपद्यते ।। द्विषाइस्यादिष्वेतान्येव पुनःपुनरुपद्ध्यात् ॥ 4 काठकामिचितावपि पश्चाशीतिशतमुपद्ध्यात् ॥ E ' विज्ञायते— ' अमि चित्वा सीत्रामण्या यजेत मैलावरण्याऽऽ-मिक्षया वा ' इति काठकाझीनां ब्राह्मणम् ॥ तयादेवतं कृत्वा सूददोहसः करोति ।। अथावद्भत्य कृष्णमश्वमभिमृश्य तनुपुरीषमुपद्घाति— 'पृष्टो दिवि' इति ।। तयादेवतं कृत्वा सूददोहसं करोति ।। अथैनमुपवातयति—'शं वातरशं हि ते घृणिश्शमु ते सन्त्वोषधीः। 88 करपन्तां ते दिशस्सर्वाः ' इति ॥

अथैनमभिमृशति—' इदमेव मेतोऽपराम् ' इति ॥
पुरस्ताद्वारणीशाखां निद्धाति—' वरणो वारयात् ' इति ॥ १३
उत्तरतः क्षेत्रवितृण्णीं निद्धाति — ' विधृतिरसि ' इति ।।
पञ्चाच्छमीशाखां निद्धाति—'शमि शमयास्मद्घाद्वेषार्सि
इति ।
दक्षिणतो यवान्निदधाति—' यव यवयास्मादघाद्वेषाः सिं
इति ॥
अथैनमुपतिष्ठते — ' पृथिवीं गच्छान्तरिक्षं गच्छ ' इति ।। १०
जघनेन चितां तिस्तः दक्षिणाप्राचीः कर्ष्ः कुर्वन्ति । तत्पुरस्ता-
द्वचारूयातम् ।। १८
जघनेन कपूः पर्णशाखे निहत्याबलेन शुल्बेन बध्वा विनिस्सर्पनित।
तत्पुरस्ताद्वं या रूया तम् ।। १९
यत्नापस्तद्यन्त्यनवेक्षमाणा अपस्सचेला दक्षिणामुखास्समृत्तिका आहु.
वन्ते—' घाता पुनातु सविता पुनातु ' इति ।।
नामग्राहं त्रिरुदकमुत्सिच्योत्तीर्याचम्यादित्यमुपतिष्ठते—' उद्वयं तम
सस्परि ' इति ।।
अथ गृहानायान्ति । यचात्र स्त्रिय आहुस्तःकुर्वन्ति ।। २२
अत्र शानित कुर्वन्ति सौतामण्याः प्रत्याम्नायो भवत्यामिक्षया
वेति ।।
संतिष्ठते लोष्टचितिस्संतिष्ठते लोष्टचितिः ।।
इति बोधायनीये पितृमेधस्त्रे प्रथमप्रभे
विंशः खण्डः

कुश चान

विह

भ्या

गृण

स्व

Ħ :

१२ १३ १४

रसि ¹ १५

सि ['] १६

१७ उस्ता-

न्ति ।

28

१९ आप्र.

२ o तम-

21

२२ नेक्षया

२३

28

अथ प्रथमप्रने एकविंशः खडः

अथ गृहानेष्यन्तुपकल्पयते—वारणं सुक्कुंव च वारणान् परिधीन् कुशमयं बर्हि: पर्णमयमिष्मं रोहितं चर्मानडु हं नवं च सर्पिराञ्जनं चाइमानं वानड्वाहं च शमीशाखां च कुशतरुणकानि च दर्भस्तम्बं च यवांश्चेति ।।

अथान्तरेण प्रामं च रमशानं च तङ्घाऽभिमुपसमाधाय कुशमयं बहिस्तीत्वी वारणान् परिधीन् परिधाय पर्णमयमिध्ममभ्यज्य स्वाहाकारेणा-भाषायाथैतद्रोहितं चर्मानडुह जघनेनाभि प्राचीनग्रीवमुत्तरलोमोपस्तृणाति ।।

तदारोहिन्त यावन्तोऽस्य ज्ञातयो भवन्ति—'आरोहतायुर्जरसं गृणानाः ' इति ।।

अथैनाननुपूर्वं कल्पयति—' यथाऽहान्यनुपूर्वं भवन्ति ' इति ।। ४

अथ वारणेन सुवेण वारण्यां सूचि चतुर्गृहीतं गृहीत्वा जुहोति— 'न हि ते अग्ने तनुवै कूरं चकार मर्त्यः । कपिर्वभित्त ते जनं पुनर्जरायु गौरिव । अप नश्शोशुचद्यमग्ने शुशुध्या रियम् । अप नश्शोशुचद्यं मृत्यवे स्वाहा 'इति ।।

अथ वारणेन स्रतेणोपघातं— 'अप नश्शोशुचदघम् ' इति द्वादश षुवाहुती: ।।

अथोपोत्थायानड्वाहमन्वारभन्ते — 'अनड्वाहमन्वारभामहे स्वस्तये । स न इन्द्र इव देवेभ्यो विह्नसंपारणो भव ' इति ।।

प्राञ्चो यान्ति— 'इमे जीवा विमृतै: 'इति ।। (439)

बोधायनीयपितृमेधस्त्रे

जघन्यदशमीशाखया पदानि संलोपयन्ते— 'मृत्योः पदम्
इति ॥
अथान्तरेणामि च रमशानं चारमानमुपद्धाति— 'इमं जीवेम्यः
परिधिं दधामि ' इति ॥ १०
अथैताः परनयो नवेन सर्पिषा संमृशन्ति — 'इमा नारीरविषवाः '
इति ॥
कुशतरुणकैस्नेककुदेनाञ्जनेनाङ्के— ' यदाञ्जनं लैककुदं जातं हिम-
बतस्परि ' इति ॥ १२
अथैतानि कुशतरुणकानि समुच्चित्य दर्भस्तम्बे निद्धाति—'यथा
स्वमुद्भिनस्योषधे ' इति ॥
प्रत्येत्य गृहानासन्दीं प्रोष्ठादय आरोहन्ति * — ' अनश्रवो
धनमीवास्युरोवा आरोहन्तु जनयो योनिमग्रे 'इति ॥ १४
अजं चैतदहः पचन्ते यवोदनं च ॥ १५
अजस्याश्वन्ति—' अजोऽस्यजासादघाद्द्वेषांसि ' इति ॥ ।
यवोदनस्य च प्राश्नन्ति—' यवोसि यवयासादघाद्वेषा १ सि
इति ॥
अथास्य श्राद्धं कुर्वन्ति । एकस्यां न्युष्टायां तिसृषु वा पञ्चपु वा
सप्तमु वा नवसु वैकादशसु वाऽयुग्मेष्वहस्त्वर्धमासेषु मासेष्वृतुषु संवत्सरेषु
बा दद्यात्। काममहरहरेकादशमासान्नयन्ति। न द्वादशमासम-
भ्यारोहन्ति । संवत्सरेसंवत्सर एतस्मिन्नहनि दद्यात् ॥

^{*} पोष्टाविद्यारोइन्ति।

प्रथमइने एकविशः खण्डः

य एष एवं विहितोऽनाहिताग्नेः ख्रियाः	पुल्लिङ्कपात्रचयनेष्टका
केशवपनवर्जे पितुर्मातुराचार्यस्य वा क्रियते ॥	16
सहस्रदक्षिणो वाऽप्यन्यस्य पितृमेवः ।।	२०
संतिष्ठते पितृमेधस्संतिष्ठते पितृमेधः ।।	

इति बोधायनीये पितृमेधस्त्रे प्रथमप्रको एकाविशः खण्डः

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband.

वाः '

99

हिम-

12

यथा

23

नश्रवो

18

14

28

20

ात्सरेषु

नासम-

16

अथ गृहानेष्यन् । पृथिव्यास्त्वा छोके । अथ द्वाभ्या-मात्मन्यग्निम् । ते महारात्र उत्थाय । एकाहं धुनुयुः । ते यदि पुनर्धक्ष्यन्तः । उत्तिष्ठ प्रेहि । अथातस्संचयनम् अथ यद्याहि-ताग्निः । अश्मन्वती । अथेनमादीपयृति । अग्नेवर्भ । इममग्ने । इयं नारी । भुवनस्य पते । अथास्यावकाशम् । पूपेमाः । अथा-तोऽनुस्तरणीकरूपम् । इदं त्वा वस्त्रम् । परेयुवांसम् । अथ यद्याहिताग्निः ॥

अथ यद्याहिताग्निः । परेयुवांसम् । इदं त्वा वस्त्रम् । अथातोऽनुस्तणीकल्पम् । पूषेमाः । अथास्यावकाशम् । भुवनस्य पते ।
इयं नारी । इममग्ने । अग्नेर्वर्म । अथ्वनमादीपयित । अश्मन्वती ।
अथ यद्याहिताग्निः । अथातस्संचयनम् । उत्तिष्ठ प्रेहि । ते यदि
पुनर्धक्ष्यन्तः । एकाहं धुनुयुः । ते महारात्र उत्थाय । अथ
द्वाभ्यामात्मन्यग्निम् । पृथिन्यास्त्वा लोके । अथ गृहानेष्यन् ॥ २१

इति बोधायनीये पितृमेधस्त्रेत्र प्रथमप्रश्नः

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

प्रति स्या

या

होत

भव

पाः सिः

गो

there reflect to the a figure to the

and the second section of the second second

अथ द्वितीयप्रक्ने प्रथमः खण्डः

यथो एतदाहिताग्नेर्निमारं गच्छतः प्रतिकृष्य प्रातरिमहोत्रं जुहुयात् प्रतिकृष्यामावास्यां यजेतेति तथैते कर्मणी अभिसञ्चरेद्यथा जीवतः कृते स्याताम् ।।

स उ चेदहुते प्रातरिमहोत्रेऽनिष्टायाममावास्यायां प्रेयात्तदानीमेवास्य तूर्णी प्रातरिमहोत्रं यादकीदक्च होतव्यं तदानीमेवास्य तूर्णीममावास्यां यादशीं च यजेतेति ।।

स उ चेत्पुनरागतस्स्यात् पुनरेवास्य प्रातरिष्ठहोत्रं काल्यमव्यापन्नं होतव्यं पुनरेवामावास्यां काल्यामव्यापन्नां यजेतेति ।। ३

यथो एतन्न पयस्समासिञ्चन्तीत्यामिक्षार्थं पयोऽवरोषयेयुरित्येवेदमुक्तं भवति ।। • ४

यथो एतदासन्द्यामौदुम्बर्यामासन्द्यामित्येवेदमुक्तं भवति ।।

यथो एतद्नतर्वेदि शरीराणां कृष्णाजिने पुरुषाकृतिं कृत्वा तेषूपरि पात्राणि चित्वा कुशतरुणकैः प्रतिच्छाच प्रसिद्धमुपोषेयुरिति पात्रचयनप्रभृति सिद्धमत ऊर्ध्वम् ।।

पताबदेव नाना नात्र गोरालम्भोऽनुस्तरणीकाले कुशतरुणकैश्युष्क-गोमयैर्घृतेनेत्यनुस्तरणीयात् 'अग्नेर्वर्म परि गोभिर्व्ययस्व ' इत्येतदेव (443) पर्णत्सरुषु । अपि वा यथेष्टिकल्पे । अपि वा तूष्णी सर्वे कृत्वाऽन्यत्र गोरालम्भादिति । अपि वा तूष्णीमेव पात्राणि चित्वा कुश्तरणकैः प्रतिच्छाद्य प्रसिद्धमुपोषेयुरिति । अपि वाऽन्यत्र चैव गोरालम्भा-दिति ।।

> इति बोधायनीये पितृमेधस्त्रे द्वितीयप्रके प्रथमः खण्डः

1×

प्र

इ

4

अथ द्वितीयप्रक्ने द्वितीयः खण्डः

अथ वै भवति प्रजापितः प्रजास्सृष्ट्वा वृत्तोऽशयत्तं देवा भ्तानां रं रसं तेजस्संभृत्यः तेनैनमभिषज्यन्निति तत्पृच्छन्ति कतमह्राह्मणानां तेजो स्सो येनैनमभिषज्यन्निति चतुर्होतार इत्येव ब्रूयात् ।। १

तस्य सम्रहेहीतृभिहींमो भर्तृस्केन भरणं पत्नीभरुपसंवेशनं दक्षिणाप्रतिम्रहेिनिर्मागी हृदयै: हिरण्यशक्ठान् * सम्भारै: पात्रचयः ज्योतिष्मतीभिह्पोषणं नारायणाभ्यां 'ब्राह्मण एकहोता इति चोपस्थानं 'प्रयासाय स्वाहा '
इत्याज्याहृतीः 'चित्तं संतानेन 'इति इविराहृतीः मृत्युम्कनानुशसनं
सीम्यया संगाहनसीयुष्ट्याऽवगाहनं सीयेणादित्यस्योपस्थानमिति तानेतान्
परं ब्रह्मेत्याचक्षते ।।

ताल साधारणे रमशाने प्रयुक्तीत नानाचार्याय नाश्रोत्रियाय नागुरवे ‡ ।।

> इति बोधायनीये पितृमेधस्त्रे प्रथमप्रको द्वितीयः खण्डः

[†] ख बाह्मणाताम्।

^{*} ख- हिरण्यशकलात्।

[‡] सः 'नाब्रह्मविदे कामं पित्रे च' इत्याधिकम्। (445)

अथ द्वितीयप्रक्ने तृतीयः खण्डः

पा

यथो एतद्धविर्धित्तंय निवपनं पुनर्दाहश्चेति यदहस्सिञ्चनुयात्तत्व वैतःकुर्यात् ।। कुम्भान्तमनाहिताग्नेः स्त्रियाश्च निवपनान्तं हिवर्यज्ञयाजिनः * पुनरं नान्तं सोमायजिनिश्चत्यन्तमिश्चितो यदीतरं यदीतरमघोदकमुस्सि दशरात्रमाशौचम् ॥ दशरात्रे शौचं कृत्वा शान्तिः ।। कथ यदि चितिश्चित्यन्ते शौचम् ।। चित्याः प्राक्षर्भयः कृत्वा श्वोभूते धवनेनैव प्रतिपद्यते ।।	9
नान्त सोमायजिनिहेचत्यन्तमग्निचितो यदीतरं यदीतरमघोदकमुहिस दशरात्रमाशौचम् ॥ दशरात्रे शौचं कृत्वा शान्तिः ॥ अथ यदि चितिहिचत्यन्ते शौचम् ॥ चित्याः प्राक्षर्भयः कृत्वा श्वोभृते धवनेनैव प्रतिपद्यते ॥	च्य २ ३
नान्त सोमायजिनिहेचत्यन्तमग्निचितो यदीतरं यदीतरमघोदकमुहिस दशरात्रमाशौचम् ॥ दशरात्रे शौचं कृत्वा शान्तिः ॥ अथ यदि चितिहिचत्यन्ते शौचम् ॥ चित्याः प्राक्षर्भयः कृत्वा श्वोभृते धवनेनैव प्रतिपद्यते ॥	च्य २ ३
दशरात्रमाशो चम् ॥ दशरात्रे शौ चं कृत्वा शान्तिः ॥ अथ यदि चितिश्चित्यन्ते शौ चम् ॥ चित्याः प्राकर्ष्भ्यः कृत्वा श्वोभृते धवनेनैव प्रतिपद्यते ॥	क क
अथ यदि चितिश्चित्यन्ते शौचम् ।। चित्याः प्राकर्ष्भयः कृत्वा श्वोभूते धवनेनैव प्रतिपद्यते ।।	ą
चित्याः प्राकर्ष्भयः कृत्वा श्वोभूते धवनेनैव प्रतिपद्यते ।।	
चित्याः प्राकर्ष्भ्यः कृत्वा श्वोभूते धवनेनैव प्रतिपद्यते ।।	100
	4
प्रसिद्धमतऊर्ध्वमथैते †षामुद्रकम् ॥	8
सपिण्डानां सबान्धवानां मातुश्च योनिसम्बन्धेभ्यः पित्तक्चासमस	-
पुरुषादाचायोन्तेवासिनोश्च सपत्नीकानां सापत्यानां सपिण्डानां त्यार	
त्रिरात्रमितरेषाम् ॥	9
बाले देशान्तरस्थे च सद्यक्शीचिमत्येके ।।	
एवं नित्योदकतर्पणे अनुसारणं स्त्रीयाज्यशिष्याणाम् ।।	ę
न गाम जीनान निष्य । । ० ०	0
नावाजीवानां क्यानां - ० ३	2
auan flarat manage C	2

^{*} स- हवियांजिनः। † स- यथैते। (446)

	Digitized by Madhuban Trust	
	द्वितीयप्रक्ते तृतीयः खण्डः	447
	नानाहितामः पात्रचयो विद्यते ।।	१३
	नापशुबन्धयाजिनां गौच्छगलाः ॥	\$8
	नासन्नयतामामिक्षा ।।	१५
100	नाग्निचितां चितिः ॥	१६
	न स्त्रीणां केशवपनं विद्यते न चितिर्नेष्टका न पुनर्दाहो दारुवत	स्त्रीणां
पालाणि	भवन्तीति विज्ञायते ।।	१७
	बृह्बृचां पितृमेघे स्त्रीणामिमान्मन्त्रानुपोद्धरेत् ।।	26

इति कोधायनीये पितृमेधस्त्रे प्रथमप्रश्ने तृतीयः खण्डः

अथ द्वितीयप्रश्ने चतुर्थः खण्डः

' इयं नारी पतिलोकम् , उदीर्ध्व नार्यभिजीवलोकं, सुवर्णे इस्तात् , धनुईस्तात् , मणि हस्तात् , मैनमग्ने, शृतं यदा, अजो भागस्तपसा, अयं व त्वम् , इदं त एकम् , यौ ते श्वानौ, यत्ते कृष्णः , उत्तिष्ठ प्रेहि, अस्मास्वम् , अपेत वीत, उछ्मञ्चस्व पृथिवि मा विवाधिथाः ' इति ।। १

मृतपत्नीकः कतूनाहरिष्यन् जायामुपयम्याग्नीनादध्यात् । विज्ञा-यते च— 'तस्मादेको द्वे जाये विन्दते, तस्मादेको बह्वीर्जाया विन्दते ' इति च।।

मृतपतिकाया औपासने पितृमेधः ॥

3

प्रति

प्राच

देवा

निर्म

न ह्यस्या अपतित्वात् पुनरग्नयाधेयं विद्यते । विज्ञायते च— 'तस्मान्नेका द्वौ पती विन्दते ' इति ।।

' आहितामिमिनिभिद्दिति यज्ञपात्रिश्च ' इत्यविशेषाज्जायापत्यो-राहितामग्रोरित्येवेदमुक्तं भवति ॥ ५

त्योर्थः पूर्वो म्रियेत तस्याग्नितेतया यज्ञपातिश्च पितृमेधः, य-परचातस्यीपासनेन ॥

सह प्रमीतयोस्सहैकः पितृमेघः ।।

0

औपासनस्योल्मुकार्थत्वादौपासनेऽविद्यमाने निर्मन्थ्येन पितृमेधः ॥

पासनेनानाहिताग्निम् १ इत्यविशेषाज्जायापत्योरनाहिताग्रयो रित्येवेदमुक्तं भवति ।।

(448)

तयोर्थः पूर्वी म्रियेत तस्यौपासनेन पितृमेधः, यः पश्चा	त्तस्य
निर्मन्थ्येन ।।	१०
उत्तपनीयमेके समामन्दित ।।	22
निर्मन्थ्येन स्त्रीकुमाराणां दहेयुरित्येकेषाम् ।।	१२
मृतपत्नीकस्याग्निभिर्जायायां दग्धायामीपासने का प्रतिपत्तिरिति	11
कर्तूरुचेदाहरिष्यन् स्याद्वस्रौदनिकमेनं कुर्यात् ।।	88
वनं चेदातिष्ठेदौपासनमेवोपास्यन् स्यात् ।।	१५
आत्मानं चेदुङ्गचादात्मन्येनं समारोपयेत् ।।	१६
अथ चेत्संन्यसेत् नैनमाद्रियेत ।।	20
यथो एतत् प्रहानेष्यन्नुपकल्पयत इति स्वान् स्वान् गृहस्थध	
प्रतिपत्स्यन्तित्येबेदमुक्तं भवति ॥	28
नाशुचिः काम्यं तप आतिष्ठेत्र यजेन्न स्वाध्यायमधीयीतान्यत्र	। ग्रि-
होत्रदर्शपौर्णमासाभ्यां न दद्यात् काममृत्विग्भ्यो दद्यात् ।।	१९
कथमु खळु प्राचीनावीतिना पितृमेघः कर्तव्योऽन्यत्र यज्ञोपवीतिने	ति ।
	मेधो
देवानां वा अन्ये मेघाः ' इति ।।	२०
निवीतिनस्त्वेवैनं वहेयुश्चितायां चादध्युः ।।	2 ?

इति बोधायनीये पितृमेधस्त्रे द्वितीयप्रक्ते चतुर्थ: खण्ड:

IT,

Ì,

T-

3

3

अथ द्वितीयप्रक्ते पश्चमः खण्डः

गाई

हुत्वा

प्रसिः

3

अथ यदि नष्टाग्निरपहताग्निर्विधुराग्निर्विच्छन्नाग्निरुत्पृष्टाग्निस्स-मारूढाग्निर्वा यजमानः प्रेयाद्यद्यस्य पुत्रो वाऽन्तेवासी वाऽलं कर्मणस्स्रात् प्राचीनावीतं कृत्वोद्धत्यावोक्ष्य यजमानायतने प्रेतं निधाय गाईपत्यस्यायतनेऽ-रणीं निधाय प्रेतस्य दक्षिणं बाहुमन्वारभ्य मन्थति—' येऽस्यामयो जुह्दतो मांसकामास्सङ्कलपयन्ते यजमानं जायन्तु ते ह्विषे स्वादिताय स्वर्गलोकमिमं प्रेतं नयन्तु ' इति ।।

मिथत्वाऽग्नीन्विहत्य तूष्णीं विद्यारं करपयित्वा गाईपत्य आज्यं विलाप्योत्पूय द्वादशगृहीतेन खुचं पूरियत्वा पुरुषसूक्तेन मनसाऽनुदुत्याहव-नीये जुहोति ।।

एतेनैव गाईपत्ये जुहोति।।

तूष्णीमन्वाहार्यपचने हुत्वा तदूष्वै पैतृमेधिकं कर्म प्रतिपद्यते ॥ १

अथ यद्यात्मिन समारू देण्विमण्वरण्योर्वा यजमानो म्रियेत यद्यस्य पुत्रोऽन्तेवासी वाऽलं कर्मणस्स्यात् प्राचीनावीतं कृत्वोद्धत्यावोक्ष्य यजमानाय- तने प्रेतं निधाय गाईपत्यायतने लौकिकमिनमुपसमाधाय प्रेतस्य दक्षिणं वाहुमन्वारभ्य जपति—' उपावरोह जातवेद इमं तं स्वर्गाय लोकाय नय प्रजानन् । आयुः प्रजा रियमस्मासु धेहि प्रेताहुतीश्चास्य जुवस्य सर्वाः ' इति ।।

(450)

अपि वाऽरण्योरुपावरोद्य मथित्वा तृष्णी विद्यारं कल्पयित्वा गार्हपत्ये जुहोति—'हिरण्गर्भस्समवर्तताप्रे' इत्यान्तादनुवाकस्य प्रत्यृचं हुत्वा पूर्णाहुर्ति हुत्वाऽत ऊर्ध्व पैतृमेषिकं कर्म प्रतिपद्यते ।। ६

अथ यदि समारूढस्स्यान्मध्यमानेन्वारभ्येतामृचं जपति । प्रिसिद्धमत ऊर्ध्व पैतृमेधिकं कर्म प्रतिपद्यते ।।

इति बोधायनीये पितृमेधस्त्रे द्वितीयश्रक्ते पञ्चमः खण्डः

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

नस्स-

स्यात् ।नेऽ-

ह्रतो

मिमं

ाज्यं

₹ब-

3

3

0

द्यस्य

क्षण

नय

वस्व

4

अथ द्वितीयप्रक्ते पष्टः खण्डः

平

पुरु प्रा

वि

पुर मुप

प्रा

द्र

अथो एतत्परोक्षप्रेतस्य यजमानस्यास्थान्याहृत्य संस्कुर्यादिति कथमत्रा हरणं विद्यत इति ।।
शिरस्तः प्रथमं गृहीत्वाऽथोरस्तोऽथो जठरतोऽथोहबाहुभ्यामथ प्र इति त्रयस्त्रिशतमस्थानि गृह्णातीति विज्ञायते— 'त्रयस्त्रिशत्पुरुषः इति ।।
अथैतान्यस्थान्यद्भिः प्रक्षाल्य कृष्णाजिनं प्राचीनग्रीवमुत्तरलोगास्तीर्यं तस्मित्रस्थानि सम्भरति—' इन्द्रो दधीचो अस्थभिः ' इत्येतेनानुवाकेन ॥
अत्र तया देवतं करोति— 'तया देवतयाऽङ्गिरस्वद्भुवा सीद इति ।।
अथ सूददोहसं करोति—'ता अस्य सूददोहसस्सोमं श्रीणन्ति पृथ्वयः। जन्मन् देवानां विशिक्षिष्वारोचने दिवः, इति।। प
दीर्घवंशे विष्रथ्याक्षारलवणाशिनो मृण्मयमोजना आहरन्ति ।। ३ तानि प्राममर्यादायां निधायाग्नीनुपनिर्हृत्य पैतृमेधिकं कर्म प्रतिपद्यते ।।
नासित यजमाने ग्राममर्योदामतिहरेयुः ॥
यद्यतिहरेयुरमयो लौकिकास्सम्पद्यरन् । विज्ञायते—'प्रवसत्य-

(452)

वसति यजमानोऽभिभ्यः परिदाय गृहानेति तस्मात् माममयौदां नाति

त्रजन्ति ' इति ।।

अथ यदि परोक्षप्रेतस्य यजमानस्य दिगेव प्रज्ञायते तां दिशं विद्वारं कृष्णियत्वा ' असावेहि ' इति नामग्राहमाहूय पणत्सरूणां कृष्णिजने पुरुषाकृति कृत्वा तेषूपरि पात्राणि चित्वा कुशतरणकैः प्रतिच्छाद्य प्रसिद्धमुपोषेयुरिति ।।

अथ यदि परोक्षप्रेतस्य यजमानस्य दिगपि न प्रज्ञायते इमां दिशं विहारं करूपित्वा ' असावेहि ' इति नामग्राहमाह्य पणित्सह्णां कृष्णाजिने पुरुषाकृतिं कृत्वा तेषूपिर पात्राणि चित्वा कुशतरणकैः प्रतिच्छाद्य प्रसिद्ध-मुपोषेयुरिति ।।

अथ यदि यजमाने म्रियमाणे पत्न्यालम्मुका * स्यात् कथं तत्र प्रायश्चित्तम् १ द्वादशगृहीतेन स्नुचं पूरियत्वा दुर्गामनस्वतीमहाज्याहुतीर्हुत्वा 'तद्यमो राजा ' इति द्वाभ्यां पूर्णाहुतिं हुत्वा यद्यर्थिनो विन्देरंस्तेभ्यो घेनुं द्यादिति ।।

> इति बोधायनीये पितृमेधस्त्रे द्वितीयप्रभे षष्टः खण्डः

IF

8

पत्त

धि

न्त

र्भ

1-

^{*} ख॰ पत्म्यनालम्भुका।

अथ द्वितीयप्रक्ते सप्तमः खण्डः

अथ । इतायप्रश्न सप्तमः खण्डः
यद्येवं कृतेऽभिर्धजमानः पुनरागच्छेत् कथं तत्र कुर्यादिति ॥
यज्ञियात् काष्ठादिम मथित्वाऽग्निमुपसमाधाय सम्परिस्तीर्यामिमुलात् कृत्वा पकाज्जुहोति—'हिरण्यगर्भस्समवर्ततापे' इति द्वाभ्याम् ॥ २
अथाज्याहुतीरुपजुहोति—" सहस्रशीर्था 'इत्येतेनानुवाकेन प्रत्यु चम् ॥
स्विष्टकृत्प्रभृति सिद्धमाधेनुवरप्रदानात् ॥ %
अपरेणामि सौवर्णेन पत्रण घटेन वा मृण्मयेन कृष्णाजिनेन वा हती- भूतेन घृतेनाद्भिः पूरियत्वा जीविषतुश्चेत् पिताऽभिमन्त्रयते—' विष्णुर्योनि करुपयतु ' इति ॥
अथैनं प्रवेशयति— 'त्वां पूर्षच्छिवतमामेरयस्व ' इति ।। ६
्स गर्भो भूत्वा कृष्ण।जिनदृतावेता रात्री वसति ॥ ७
न्युष्टायां पुंसवनप्रभृत्या जातकर्मणः कारियत्वा जघनार्घोदात्मानमप- रूप जायेत ।।

जातस्य जातकर्मप्रमृति संस्कारान् कारियत्वा द्वादशरात्रमेतत् वर्तं वरेत् ।।

द्वितीयप्रक्ते सप्तमः खण्डः Digitized by Madhuban Trust	455
तयैव भार्ययाऽग्नीनाघाय ब्रात्येनैन्द्राग्नेन पशुना यजेत ।।	80.
गिरिं गत्वाऽसये कामायेष्टिं निवेषेदायुष्मतीं शतकृष्णलाम् ॥	28
दिशामवेष्ट्या वा यजेत ॥	१२
अत ऊर्ध्वमीप्सितैः यज्ञकतुभिर्यजेतेति विज्ञायते ।।	१३
हिरण्यगर्भस्सम्भूतो ब्राह्मणश्चीर्णनिर्णयः * ।	
प्रत्युत्थानं न कस्यापि कुर्याद्देवसमग्तु सः ।।	Fire.
इति विज्ञायते ।।	88
तस्मात्प्रोषिते यजमाने चतुर्विशतिवर्षाणि परिपाल्याग्निहोत्रं स	!स्कुयी-
धचश्रुतं स्यादिति ॥	१५
अथ यद्याप्रयणेष्टिपशुचातुर्मीस्याध्वराणामसमाप्तानां त्रत	गन्तराळे
प्रमीयेत यद्यस्य पुत्रोऽन्तेवासी वा शेषांध्येकतन्त्रे समाप्नुयात् ॥	१६
पश्चलाभे तत्त्रदेवत्यं पुरोडाशमामिक्षां वा यजेत ।।	१७
अथ वै भवति 'तमसो वा एष तमः प्रविशति य आर्ग	हेताग्नि-
मन्यरिमिभस्संस्कुर्यात् ' इति ।।	१८
अथाप्युदाहरन्ति—'शरीरदायादा ह वाडमयो भवन्ति '	इति ।
मरणे श्रेयोऽवासिः । 'य एवं विद्वानुदगयने प्रमीयते सौर्येण पर	था स्वगै
होकमेत्यथ यो दक्षिणे प्रमीयते चान्द्रमसेन पथा पितृहोकमेति	' इति
विज्ञायते ।।	१९

त्

^{*} ख छिन्ननिर्णयः।

बोधायनीयपितृमेधस्त्रे

Digitized by Madhuban Trust

'ता सूर्याचन्द्रमसा विश्वमृत्तमा महत्' इत्याहुतिभिष्षिह्मरेवैनं पूर्वपक्ष उदगयन आहरेदिति ।।

' उदगयन आपूर्यमाणपक्षे दिवा करवन्ते श्रेयो मरणम् ' इत्युपदि-श्रान्ति ॥ २१

अन्येषु वा नियमीभृतेषु सर्वेषु दीक्षितप्रायश्चितवदेकाहेऽहीने च कुर्यादिति कुर्यादिति ।। २१

तद

यात

दिव

वा

4

नी

इति बोषायनीये पितृमेधस्त्रे द्वितीयप्रक्ते सप्तमः खण्डः

अथ द्वितीयप्रश्ने अष्टमः खण्डः

अथ द्विजातीनां पापकर्मणामज्ञातानां मुख्यमेव शरीरसंस्कारं कुर्वन्ति । वदानीमेव प्रायश्चितं कुर्वन्ति ।

4

सर्पदष्टमृतानां 'नमो अस्तु सर्पेभ्यः' इति तिस्र आहुतीजुहुः यात्॥ २

> पश्चादिभ्यो मृतानां 'आ गाव, इन्द्रो यज्वने ' इति द्वाभ्याम्।। ५

अशानिपातमृतानां 'अग्निर्मूर्घा, भुवः ' इति द्वाभ्याम् । 'मूर्घानं दिवः ' इत्येतया वा ।।

अथ स्तिकाया उदक्यायाः आशीचिनां वा मरणे आशीचकालेऽतीते वा तावस्कालं शरीररक्षणाशक्ती मृद्धस्ममिश्रितेन पश्चगन्येन गोमूत्रेण वा इशैः प्रोक्षति । सुरभिमत्याऽिङलङ्गाभिविरणीभिर्हिरण्यवर्णाभिः पावमा-नीभिन्यहितीभिरिति ॥

शतरुद्रियेण ' अग्निम्धीं ' इत्यनुवाकेन चेत्येके ।। (457)

6

बोधायनीयपितृमेधस्त्रे

Digitized by Madhuban Trust

अथान्येन वाससाऽऽच्छ। य विधिना दहेत् ॥

अथानाहिताग्नेरौपासनं साायमुपक्रमं प्रातरपवर्गमित्यादि भवति ॥ 20

अथ यद्यार्तस्यादीपासनं विच्छियत द्वादशाहादूर्ध्वीमिष्टिं वा कर्तु. आज्यं संस्कृत्य चतुर्गृहीतेनाज्येन यावदा झात्माज्याहुती-मशक्तः र्जुहोति ॥ 99

> इति बोधायनीये पितृमेधसूत्रे द्वितीयप्रक्ने भष्मः खण्डः

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

रथा

gu रान

संस मुद

सरि

दा

सः

अथ द्वितीयप्रक्ते नवमः खण्डः

नं

* अथैकोहिष्टेष्वादित एव प्राचीनावीतं कृत्वा दक्षिणाप्रत्यक्प्रवणं श्विण्डिलं कृत्वा सकृदुल्लिल्याद्भिरभ्युक्ष्याग्नि प्रतिष्ठाण्य परिस्तृणाति— पुरत्ताह्क्षिणामानुत्तरतः प्रागमान् परचाह्क्षिणामान् दक्षिणतः प्रागमानुत्त-रान् दक्षिणानधरान् ।।

दक्षिणनामिन दक्षिणामान् दर्भान् संस्तीर्य तेष्वेकैकशो न्यश्चि पात्राणि संसादयति — अथाज्यस्थाली सुत्रमै।दुम्बरं दवी तिलोदकपात्रं प्रोक्षणीपात-मुद्धरणीयं पात्रमिति ।।

तृष्णीं संस्कृताभिरद्भिरुत्तानानि पात्राणि कृत्वा प्रोक्ष्य सिद्धमोदनं सिविशेषमाक्तया दक्षिणतो निधाय नात्रापूपमथाज्यं निर्वपति । ३

दक्षिणतो भरमभिश्रानङ्गारानिष्ट्य तेष्विधिश्रित्याभिद्योतनेनाभिद्योत्य दर्भाग्नं प्रत्यस्य पुनरभिद्योत्य सिद्धमोदनं सहापसलैः पर्यग्निकृत्वा स्ववं र दवीं च सम्मृज्य सिवदोषमोदनं प्रतिष्ठितमभिषारयति ॥

पवित्रं कृत्वा तिलोदकपात्रे निघायाप आनयनाह-

' आम आगच्छतु प्रेतो देवयानान् सिललान् सवर्णानिस्मन् यज्ञ सर्वकाम लभतेऽक्षीयमाणामुपदुद्धतामिमां प्रेताय वो गृह्वामि ' इति पुंसाम् । ' प्रेता देवयानान्प्रेताय वो गृह्वामि ' इति स्वीणाम् ।। "

^{*} एतन्नवम्बण्डमारम्य चरवारः खण्डाः 'क' पुस्तकमान्ने वर्तन्ते । (459)

अपोद्धत्य पवित्रं तिलानावपति—'तिलोसि सोमदेवत्यो गोसवो देवनिर्मितः। प्रत्नवद्भिः प्रत्नयेहि प्रेतिमिमान् लोकान् प्रीणयाहि नः' इति पुंसाम्। 'प्रेताम्' इति स्त्रीणाम्।। ६

q

ġ

H

q

तृ

लं

Я

अथ तिर: पवित्रं मध्वानयति—' मधु वाता ऋतायते ' इति तिस्रभिरनुच्छन्दसम् ।।

अथैनत्सर्वाभिरङ्गुळीभिस्समुदायुत्याभिमृशति—' सोवस्य त्विषिरसि तवेव मे त्विषिभ्यादमृतमसि मृत्योर्गा पाहि दिद्योन्मा पाहि ' इति ।। ८

तिस्मिरिचित्किञ्चिदापिततं स्यात्तदङ्गुष्ठेन च महानाम्न्या चोपसङ्गद्धेमां दिशं निरस्यति—' अवेष्टा दन्दशूका निरस्तं नमुचेश्शिरः ' इति ।। ९

अथाप उपस्पृत्रय पुनरेवाभिमृशति—'शं नो देवीरभिष्टये। आपो भवन्तु पीतये। शंयोरभिस्रवन्तु नः 'इति ।। १०

अथैनदद्भिरवोक्षति—' उदीर्तामवर उत्पर उन्मध्यमः प्रेतस्सोम्यः। असुं य इयायावृक ऋतझस्म नोऽवतु प्रेतो इवेषु ' इति पुंसाम् ' उदीर्ता- मवरोत्परोन्मध्यमा प्रेता सोम्या। असुं येयायावृकर्तज्ञा सा नोऽवतु प्रेता इवेषु ' इति स्त्रीणाम्।। १२

अथ प्रेतमावाहयति—' आयाहि प्रेत सोम्य गम्मीरैः पथिमिः पूर्वेः। प्रजामस्यभ्यं ददद्रियं च दीर्घायुत्वं च शतशारदं च ' इति पुंसाम्। ' आयाहि प्रेते सोम्ये गम्भीरैः पथिभिः पूर्वेः। प्रजामस्यभ्यं ददती रियं च दीर्घायुत्वं च शतशारदं च ' इति स्त्रीणाम्।। १३

वो

9

से

нt

9

0

षु

ये

T

अभ ब्राह्मणानाह्य सुप्रक्षाळितपाणिपादानप आचमयय सदर्भी पक्छप्तेष्वासनेषूपवेश्य तेषां सपवित्रेषु पाणिषु तिछोदकं ददाति—'अमुष्मै वृप्तिरस्तु 'इति 'अस्तु वृप्तिः 'इतीतरेषां प्रतिवचनम् ॥ १४

अथैनान् वस्नगन्धपुष्पमाल्येस्संपूज्य शुद्धोदकं दत्वा पूर्वविक् होदकम् ।। १६

अथैनान् प्रच्छति—'करिष्यामि ' इति । 'कुरुष्व ' इतीतरे प्रत्याहुः ।। १६

अधाभ्यनुज्ञातो दर्ग्यामुपस्तीर्थ 'सर्वस्मात्सकृत्सकृत्समवदायाभिघार्य दक्षिणतो भस्ममिश्रानङ्गारान्निरुद्ध तेषु जुहुयात्— 'प्रेतायामुप्मै यमाय च स्वाहा 'इति । तद्भुतमहुतं च भवति ।।

अथैतानि ब्राह्मणेभ्य उपनिक्षिप्य दक्षिणाप्रेषु दर्भेषु सादियत्वा दभैः प्रतिच्छाद्याभिमृशति—' पृथिवी ते पात्रं द्यौरिपधानं ब्राह्मणस्य त्वा विद्यावतः प्राणापानयोर्जुहोम्यक्षितमसि मा प्रेतस्य क्षेष्ठा अमुत्रामु िमन् होके दिति ।।

अथैतानि ब्राह्मणेभ्य उपनिक्षिप्य ब्राह्मणस्याङ्गुष्ठेनानखेनानुदिशति— 'अमुष्मा उदतिष्ठतु ' इति । भुञ्जानान् समीक्षते—'प्राणे निविष्टोऽ-मृतं जुद्दोमि ' इति पञ्च 'ब्रह्मणि म आत्माऽमृतत्वाय ' इत्मात्मानम् । न नात ऊर्ध्वं निरीक्षते ।। तृप्तानप आचमय्य ' स्वदितमुच्यताम् ' इति ' अस्तु स्वदितम् ' इतीतरेषां प्रतिवचनम् ।।

पूर्ववित्तिलोदकं दत्वाऽऽशयेष्वल्लशेषैः पिण्डान् ददाति— 'अमुष्मा उपतिष्ठतु ' इति संक्षाळनेनायसव्यं 'तृष्यस्व ' इति परिषिच्य दक्षिणां दत्वाऽक्षय्यं वाचियत्वा यज्ञोपवबीत्यभिवादनं कृत्वा उत्थाप्य प्रसाद्य संसाद्य प्रदक्षिणीकृत्य शेषमनुज्ञ।प्यैतेनैव यथेतमेत्यालशेषालिवेदयते । यथाबूयुस्तथा कुर्यात् । तृतीये पक्षे द्वितीयम् । सन्ततमेकैकेनैकादश मामालयन्ति । न द्वादशमासमभ्यारोहन्ति ।। २१

इति बोधायनीये पितृसेधस्त्रे द्वितीयप्रक्षे नवमः खण्डः

अथ दितीयप्रक्ते दशमः खण्डः

अथैकोहिष्टे प्राप्ते विप्राभावे द्रव्याभावे वा कथमत्र कुर्यादिति। द्वात्रिशतकवळेन सप्ततपायसेनामावेव कुर्यादिति विज्ञायते।। १

अथ कर्ती खात्वा शुची देशे ब्राह्मणानाह्यानुज्ञाप्य पूर्वक्रितावाहनान्तं कृत्वाऽिं प्रेताकारं ध्यात्वाऽऽसनं पाद्यमाचमनीयं तिलोदकं चामिसमीपे दक्षिणतो दत्वाऽथ तिलगन्धपुष्पमाल्यैरिगनमभ्यच्यं तथा तिलोदकम् ।
अथ ब्राह्मणैरनुज्ञातोिं परिषिच्य व्याह्मतीिर्महुत्वा प्रेताहुर्ति जुहुयात् ।
तिलगन् हिविषि मुष्टिपमाणे घृतितिलमिश्रमुपस्तीर्णीभिघारितं द्वानिशतकवळं
दर्वा जुहोति—'यमाय सोमं, यमाय घृतवत् 'इति द्वाभ्याम् ।। २

अथ दवाँ प्रहृत्याभिहुत्य तिलोदकं चरुरोषेण पिण्डं च दत्वा तिलोदकपात्रमानीय 'तृप्तिरस्तु ' इति परिषिच्यापसन्यमथ ब्रह्मसमूइमप्ति च प्रदक्षिणीकृत्य यथाशक्ति दक्षिणां दत्वा 'प्रेततृप्तिरस्तु ' इति बाचियत्वाऽथ व्यहृतीभिहुत्वा दर्भान् प्रहृत्याप्ति परिषिच्य पिण्डमप्सु प्रक्षिप्य स्नात्वा पुण्याहं बाचियत्वा प्रोक्षति ।।

> अथाप्युदाहरन्ति— आद्यश्राद्धे तु संप्राप्ते विप्राभावे कथं भवेत् । द्रव्याभावे तु कुर्वीत चरुणा पायसेन तु ।। (463)

8

अग्नी हुत्वा यमायेति द्वाभ्यां द्वात्रिंशदाहुतीः ।
प्रेतस्तृष्टितमवाष्नोति पुण्यलोके महीयते । इति ॥
अथ नवश्राद्धं विच्छियेतैनिस्मित्रह्वि कुर्यात् । अथाप्युदाहरन्ति—
चतुर्थे पश्चमे चैव नवमैकादशेऽहिन ।
यदत्र दीयते जन्तोस्तत्रवश्राद्धमुच्यते ।।
एकोहिष्टे नवश्राद्धे यदि विघः प्रवर्तते ।
तिथिवारादिभिः कुर्यात्प्राप्तमेकादशेऽहिन ॥ इति ॥

इति बोधायनीये पितृमेधस्त्रे द्वितीयप्रइने दशमः खण्डः ह्यात

एको हि विश्वे

च्हणाः

पूर्ववि

कृत्वा देवया न

शीयमा देवयान

रेवनिवि विवा

गम्काः

化基础的 医喉炎

अथ द्वितीयप्रश्ने एकाद्याः खण्डः

' संवरसरे सपिण्डीकरणं साग्नी करणम् ' इति तत्पुरस्ताद्वया-ह्यातमेतावदेव नाना ।।

द्वे स्थण्डिले करोति दक्षिणतश्चोत्तरतश्च दक्षिणतो मासिश्राद्ववदुत्तरत एकोद्दिष्टवत् । दक्षिणतोऽ य देवयजनो रुलेखनप्रमृत्या प्रणीताभ्यः कृत्वा किश्वेभ्यो देवेभ्यो ब्राह्मण वुपवेश्चय गन्धपुष्पधूपदीपै भ्यच्य वैश्वदेवेन वृद्धणाऽनुदिश्य 'विश्वेभ्यो देवेभ्यस्त्वाहा ' इत्यथ प्राचीनावीतं कृत्वा प्रवित्तिलोदकं संयुज्याथोत्तरत उल्लेखनप्रभृत्या परिषेचनात्कृत्वा पवित्रं कृत्वा तिलोदकपात्रे निधायाप आनयन्नाह— 'आम आगच्छतु प्रतो वियानानसमुद्रान् सलिलान् सवर्णान् । अस्मन् यज्ञे सर्वकाम लभतेऽ-क्षीयमाणमुषदुद्धतामिमाम् । प्रताय वो गृह्णामि ' इति पुंसाम् । प्रता वेयानानस्तुवान् सलिलान् सवर्णान् । अस्मन् यज्ञे सर्वकाम लभतेऽ-क्षीयमाणमुषदुद्धतामिमाम् । प्रताय वो गृह्णामि ' इति पुंसाम् । प्रता वेयानान्सः प्रति वेयानान्सः प्रति वेयानान्सः प्रति वेयानान्सः प्रति वेयानान्सः प्रति वेयानान्सः । प्रताय वो गृह्णामि ' इति पुंसाम् । प्रता वेयानान्सः प्रति वेयानान्सः प्रति वेयानान्सः । प्रताय वो गृह्णामि ' इति स्रीणाम् ।।

अपोद्धत्य पवित्रं तिलानावपित — 'तिलोसि सोसदेवत्यो गोसबो रेवनिर्मितः । प्रलबद्धिः प्रलस्वधयेहि प्रेतिमिमान् लोकान् प्रीणयाहि नः हेवा नमः 'इति पुंमाम् । 'प्रेताम् 'इति स्त्रीणाम् । स्वधाशब्दो भिस्कारशब्दो नमस्काराभिधेयत्वात् ।।

मध्वानयप्रभृति समानमा प्रेतावाहनात् ।। (465)

E

दक्षिणस्य पितृणामावाहनप्रभृति तिलोदकदानान्तं कृत्वाऽथोत्तरस्य 'अमुष्मै स्वधा नमः ' इति तथाऽलङ्कृत्य ददाति । 'अग्नौ करिष्यामि ' इति 'कुरुष्व ' इतीतरे प्रत्याहुः ।।

दहि

हा

अथाभ्यनुज्ञातः परिघानप्रभृत्याऽन्नाभिमर्शनात्कृत्वाऽथोत्तरस्य परिषेकं कृत्वा व्वाहृतीभिंहुत्वा दन्यीमुपस्तीर्य सर्वस्मात्सकृत्सकृद्वदायाभिषार्य दक्षिणतो भर्ममिश्रानङ्गारान्त्ररूह्य तेषु जुहुयात् — 'प्रतायामुष्मै यमाय च स्वधा नमस्स्वाहा ; अग्नये कव्यबाहनाय स्विष्टकृते स्वधा नमस्स्वाहा ' इति दक्षिणार्धपूर्विघे ॥

अथौदनं पात्रेषुद्धृत्य दर्भेषु सादियत्वा दर्भेः प्रतिच्छाद्याभिमृशित—
' पृथिवी ते पात्रं द्यौरिपधानं ब्राह्मणस्य त्वा विद्यावतः प्राणापानयोर्जुहोम्यक्षितमसि मा प्रेतस्य क्षेष्ठा अमुलामुिम्न् छोके ' इत्यभिमृश्य निधायाथ
दक्षिणस्य ब्राह्मणानामङ्गुष्ठेनानखेनानुदिशित— ' अमुद्मे स्वधानमोऽमुद्मे
स्वधा नमः ' इति ।।

अथोत्तरस्य तन्मन्त्रेणानुमन्त्रणं परिषेचनादि तत्राभिश्रावणान्तं कृत्वा तृप्तानप आचमय्याशयेष्वत्रशेषान् संप्रकीर्य संक्षाळनेनावकीर्य दक्षिणां दत्वाऽक्षय्यं वाचिरित्वा यज्ञोपवीत्यभिवादनं कृत्वाऽश्योत्तरस्याशयेषू पिलेष्य दक्षिणामान् दर्भान् संस्तीर्य तेष्वत्रशेषैः ददाति—'अमुष्मा उपतिष्ठतुं दिति संक्षाळनेनापसव्यं 'तृप्यस्व ' इति परिषिच्य दक्षिणां दत्वाऽक्षय्यं वाचियत्वाऽभिवाद्य स्वधां वाचियत्वोत्थाप्य प्रसाद्य संसाद्य प्रदक्षिणीकृत्य शेषमनुज्ञाप्यतेनेव यथेतमेत्याथोत्तरे व्वाहृतीर्हत्वा दर्भान् प्रहृत्य परिषिच्य शेषमनुज्ञाप्यतेनेव यथेतमेत्याथोत्तरे व्वाहृतीर्हत्वा दर्भान् प्रहृत्य परिषिच्य

स्य

,

4

नेकं

ार्थ

च

ति

६

हो.

11थ

जम

9

वा

ाणां

ध्य

] 1

ग्यं

त्य

韧

दक्षिंग चतुर्विंशतिपिण्डान् दत्वा प्रेतपात्रं पितृपात्रेषु निनयेत् — मधुमतीभिः, 'संगच्छध्वम् ' इति द्वाभ्याम् । प्रेतिपिण्डं पितृपिण्डेषु निद्ध्यात् — 'समानो मन्त्रस्समितिः, समानीव आकृतिः ' इति द्वाभ्याम् ।। ८ अथैनानुपतिष्ठते — 'ये समानाः ' 'ये सजाताः ' इति द्वाभ्याम् ।। ९ संक्षाळनप्रभृति सिद्धमत ऊर्ध्वम् ॥ १०

इति बोधायनीये पितृमेधसूत्रे द्वितीयप्रश्ने एकादश: खण्डः

अथ दितीयप्रक्ते द्वाद्शः खण्डः

46

की

र्धाः

इय

कृते

सपि

4

संवत्सरे सिपण्डीकरणमेकादशे मासि षष्ठे चतुर्थे द्वादशेऽह्नि वा॥
पितृणामावाहनं एव्यस्य पाणेरङ्गुष्ठोपकितिष्ठिकया चाङ्गुल्या चारम्य
पृथिवीं जपेत् — 'ये पार्थिवासः पितरो ये अन्तरिक्षे ये दिवि ये वा
मृता बभ्वः । ते अह्मिन् यज्ञे समवयन्ताम् ' इति । चत्वारि
पात्राणि तिल्लिमश्रगन्धोदकेन पूरियत्वा एकं प्रेतस्य त्रीणि पितृणामेकमथवाऽथ
प्रेतपात्रं पितृपात्रेषु निनयेत् — मधुमतिभिः, 'सङ्गच्छध्वम् ' इति द्वाभ्याम् ।
प्रेतिपण्डं पितृपिण्डेषु निद्ध्यात् — 'समानो मन्त्रः, समानी व आकृतिः '
इति द्वाभ्याम् ॥

अथैनानुपतिष्ठते—' ये समानाः, ये सजाताः ' इति द्वाभ्याम् ॥
पिण्डानुपस्थायैकं वा पितृपातं ' असौ पितृभिः पितामहैः प्रपितामहैस्सहैतते तिलोदकम् ' इति तिलोदकप्रदानं नेह रणमन्नप्रदाने यथार्थमुद्देदास्वादनेष्वाशयेष्वेव ॥

सपिण्डो व्याख्यातः ॥

इति बोधायनीये पितृमेधस्त्रे द्वितीयप्रश्ने द्वादशः खण्डः संवत्सरे सिपण्डीकरणमेकादशे । संवत्सरे सिपण्डीकरणम् । स्यै-कोहिष्टे प्राप्ते । अधिकोहिष्टेषु । अधि द्विजातीनाम् । यद्येवं कृतेऽभिर्मिषजमानः । अधि यदि परोक्षप्रेतस्य । अधि यदि नष्टाग्निः । इयं नारी । यद्यो एतद्भवि-र्धिज्ञंय निवयनम् । अधि वै भवति । यथो एतदाहिताग्नेः ॥ १२

यथो एतदाहिताग्नेः । अथ वै भवति । यथो एतद्भविर्यज्ञियम् । इयं नारी । अथ यदि नष्टाग्निः । अथ यदि परोक्षप्रेतस्य । यदेवं कृतेऽग्निभियजमानः । अथ द्विजातीनाम् । अथैकोहिष्टे प्राप्ते । संवक्सरे सिपण्डीकरणम् । संवत्सरे सिपण्डीकरणम् ॥ १२

इति बोधायनीये पितृमेधस्त्रे द्वितीयप्रशः

-

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

॥ ।। ।। वा वा

त्राऽथ ।म्। तिः '

۲ اا

पेता-गर्थ-

8

अथ तृतीयप्रक्ने प्रथमः खण्डः

अथातो द्विजातीनां दहनकल्पं व्याख्यास्यामः ॥	. 8
जातस्य वै मनुष्यस्य ध्रुवं मरणमिति विजानीयात्तसाज्जाते न प्र नमृते च न विषीदेत् ।	ाहृष्ये. २
अकस्मादागतं भूतमकस्मादेव गच्छति ।	
तस्माज्जातं मृतं चैव संपद्यन्ति सुचेतसः ॥ इति ॥	Ę
तस्माज्जातस्य वै मनुष्यस्य द्वौ संस्कारावृणभूतौ भवतः जातसं मृतसंस्कारश्चेति । विज्ञायते — 'जातसंस्कारेणेमं लोकमभिजयति संस्कारेणामुं लोकम् '॥	
तस्मान्मातरं पितरमाचार्यं पत्नीं पुत्रं शिष्यमन्तेवासिनं पितृव्यं गोत्रमसगोत्रं वा दायमुपयच्छेद्दहनसंस्कारेण संस्कुर्वन्ति ॥	मांतुर प
त एव शवभर्तारोऽन्ये समानगोत्रा वा ॥	६
राजन्यस्य पुरोहितः सहस्रदक्षिणो ब्राह्मणः ॥	9
वैश्यस्य सप्तगुना वा ॥	6
अथाहिताग्निमग्निमिद्दहित यज्ञपात्रिश्च ।।	9
गृहस्थमीपासनेन ।।	10
ब्रह्मचारिणं कपालसंतपनागिनना ।। (470)	28

उत्तपनीयेनेतरान् ।।

22

एवं स्त्रियम् ।।

:

न

83

अथ यद्याहिताग्निभैवति पौर्णमासेन हिवेषेष्ट्रा सायं हुत्वा वा प्रमीये ताथ गाईपत्य आज्यं विलाप्योत्प्य सुक्सुवं निष्टप्य संमृज्य सुचि चतृर्गृहीतं गृहीत्वोत्तगतो दक्षिणामुख उपविश्य गाईपत्ये जुहोति—'मृत्योरिषष्ठानाय स्वाहा ' इति ।।

एवमेव प्रह्वोऽन्वाहार्यपचने तिष्ठन्नाहवनीये ।।

24

दक्षिणतस्सक्नदतिवाल्य वेद्यै दक्षिणंऽसे दक्षिणाग्रं स्नचं निधाय प्राचीनावीतं कृत्वा दक्षिणोत्तानेन पाणिना दक्षिणतस्स्नुचं संमार्ष्टि— 'पितृभ्य-स्त्वा मृत्युं जिन्ब 'इति वा । तूष्णीं वा ।। १६

अथाप उपस्पृश्याङ्गुल्या सकृत्प्र।श्याप आचम्य निर्णिज्य स्रुच निष्टप्याद्भिः पूरियत्वा प्रेतस्य प्राणस्थानेषु निनीय यथायतनं * स्रुचं विमुञ्जति— 'सैव ततः प्रायश्चित्तः ' इति ब्राह्मणम् ।। १७

अथैनं मरणसंशये यजमानायतने सिकतास्संप्रकीर्य दक्षिणात्रान् दर्भान् संस्तीर्य तेषु दक्षिणाशिरसमेनं निपात्य दक्षिणे कर्णे जपति—' आयुषः प्राणं संतनु ' इत्येतमनुवाकम् ।।

' संज्ञानं विज्ञानम् ' इति षोडशानुवाकानेवमुत्तरे ।। १९

अथ प्राणेषूत्कान्तेषु हिर्ण्यशकलमास्ये निघायाध्वर्युरुपकल्पयते—

^{*} यथायथं ।

सर्वीषधं चोदकुम्भं चाहतं च वासस्समूलं बर्हिहिरेण्यं च हिरण्यशकलांश्च गां रोहिणीं परशुमदमानं चोणीसूत्रमौदुम्बरं तल्पमौदुम्बरीं शाखां दिघमधुष्टतिमिति तिलतण्डुलांश्च याज्ञिकानि च काष्ठानि च स्पन्यां शङ्कुनित्येतेऽस्य सम्भारा उपक्लप्ता भवन्ति ।।

अथेषा पत्नी केशान् विसस्याद्भिरेनं भाता पुत्रो वा तूष्णीम् ।।

इति बोधायनीये पितृमेधसूत्रे तृतीयप्रइने प्रथम: खण्ड:

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

q=

तह

निष् पात्र

वीज मनः

खा

वेहु व (श्व

परित

अथ तृतीयप्रक्ते द्वितीयः खण्डः

अथाध्वर्युः प्राचीनावीती सर्वे षधेनोदकुम्मं पूरियत्वा तेन दशहोत्रा पत्तोऽमं स्नापयति—' चित्तिस्सुक् ' इत्येतेनानुत्राकेन ।।

अथ ग्राम्येणालङ्कारेणालंकृत्य शिरस्तो नळदमालामाबद्धग्रीदुम्बरं तहपं समारोप्याङ्ग्छबन्धं करोति ।।

अधिनमहतेनोदीचीनदशेन वाससा समुखं प्रच्छाद्य भर्तारो ग्रामादुप-निष्कम्याग्निभिस्सद्व यज्ञायुधानि च संभारांश्च सस्याग्रेण संभारान् दक्षिणतः पात्राणि पश्चादग्निमिति निधायापसळैः परिस्तीर्यं त बान्धवास्सिग्वातेनोप-वीजयन्तस्त्रिरपसञ्चं परियन्ति—'वातास्ते वान्तु पथि पुण्यगन्धाः मनश्चाभा गात्रशुभा अनुलोमाः । ध्वचस्स्रखा मांससुखा अस्थिसीस्या वहन्तु खा मरुतस्सुकृतां यत्र लोकाः दिति ।

8

E

यथेतं त्रिः पुनः परियन्ति ॥

एवं पथि चितायाम् ।

चितायामित्येके ।।

रमशानं नीस्वा दहनं जोषयते ।।

तस्य दक्षिणाप्रस्यक्प्रवणमनिरिणमभङ्गरमष्ठ्रविरमवहमीकमजागति-बहुळीषि गोचर्ममात्रं स्थण्डिलं भवति ब्राह्मणस्य धनुष्कोटिमालं राजन्यस्य रथचक्रमात्रं वैश्यस्य विमाय शङ्कुभिः परिणिहत्य समन्तं स्पन्त्यया परितनोति ॥

(473)

अर्थेनं मध्ये शकलेनोद्धत्यावोक्ष्य औदुम्बर्या शाख्या पलाशशाख्या

पू

ते

क्

A

पा

पा

यो

थु

शमीशाखया वा संमार्ष्टि—'अपेत वीत वि च सपेत ' इति । दक्षिण-तरशाखां निरस्याद्भिरवोक्षति— 'अदादिदं यमोऽवसानं पृथिन्या अक्रिमं पितरो छोकमस्मै 'इति । हिरण्यशक्रष्ठमवदधाति— 'अपसपेत प्रता ये के चेह पूर्वजास्वस्ति नः कुरुत माऽश्रुपातः पुनरागमिष्यामहे '

इति ।।

स्पयेन वा परशुना वा दक्षिणापवर्गास्तिस्नः कर्षः खात्वा तिस्रतण्डु स्रानां मुष्टिं प्रयित्वा—'यमाय दहनपतये पितृभ्यस्त्वधा नमः' इति प्रथमायां निवपति । 'कास्राय दहनपतये पितृभ्यः स्वधा नमः' इति द्वितीयायां 'मृत्यवे दहनपतये पितृभ्यस्त्वधा नमः' इति तृतीया-याम् ।।

प्रथमेनैव मन्त्रेण तिसृषु निवपतीत्येके ।। ११ अथावशिष्टांस्तिलतण्डलान् सर्वतिस्त्रिरपसव्यं * प्रकिरति ।। १२

> इति वोधायनीये पितृमेधसूत्रे तृतीयप्रइने द्वितीयः खण्डः

^{*} ख. ख्रि: प्रसन्यं।

अथ तृतीयप्रक्ने तृतीयः खण्डः

'यथा पिता पुत्रं पश्यति सखा वा सिखमागतम्। एविममं पूर्वसिक्छनाः ं प्रेताः पश्यत माऽन्यथा ' इति दक्षिणामान् दर्भान् सस्तीर्य तेषु दक्षिणाम्मर्याज्ञिकः काष्ठिश्चितां कल्पयित्वा चितायां दक्षिणामेषु दर्भेषु कृष्णाजिनं दक्षिणामीवमधरलोमास्तृणाति ।।

तस्मिन् दक्षिण।शिरसमुत्तानं प्रेतं निधायापसलैः परिस्तीर्य चिताम्णी-सूत्रेणापसलैः परिवेष्टयति ।।

तमझिमपसलै: परिस्तृणाति ।।

ग

1_

ामं ये

9

दक्षिणेनामि दक्षिणामान् दर्भान् संस्तीर्य तेष्वेकैकशो न्यिश्च पात्राणि सादियित्वा तूष्णी संस्कृताभिरिद्धरुचानानि पात्राणि कृत्वा प्रेतं पात्राणि दारुचितां च प्रोक्ष्याज्यं संस्कृत्य सुबक्षुवं निष्टप्य संमृज्य सुचि चतुर्गृहीतं गृहीत्वा व्य हती बुहोति ।।

अथास्य सप्तप्राणायतनेषु सप्तहिरण्यशकलान् प्रत्यस्यत्यास्ये नासिक-योरक्षणोः कर्णयोरिति ।।

अलामे आज्यविन्दून्वा ।।

मुखे प्रथममाज्यमानीय दिध मधु घृतमिति तिलतण्डुलांश्च समुदा-थुत्यास्ये निवपति ।

8

6

अथ दशहोतारमेवाप्रे नासिकयोद्धि जैपेत् ॥

† संक्रियं।

(475)

'आसीत् ' इति सर्वेषु होतृपदेष्वनुषजत्यन्यत्र षड्ढोतृपदेभ्यः। 'आस्ताम् ' इति द्वित्ववाचिषु ।।

चतुर्होतारं मुखे । अक्षिकटकयो हुई: पञ्चहीतारम् । कर्णयोर्द्विष्य-इंटोहोतारम् । कीकसासु द्विस्सप्तहोताग्मिति ।।

अथ स्रक्षु ग्रहान् गृह्णाति— तृष्णीं चतुर्जुह्वां घृतं चतुर एव दध्युपमृति ध्रुवायां मध्वानीय सकृद्धि च द्विधृतं चतुरसम्पादयति चतुर एव पयोऽग्निहोलहवण्याम् । अपि व ISSज्यमेव सर्वासु ॥ ११

अत्र पालाण्युपचिनोति तस्य दक्षिणहरते स्पयं जुहं च सादयति

सन्य उपमृतं पृषदाज्यग्रहणीं चोरिस श्रुवामरणीं च मुखेऽग्निहोत्रहवणीमेरकां
च नासिकयोर च वावाग्निहोत्रिकं पैतृयज्ञिकं चाक्षणोहिंग्ण्यशकलावाज्वस्रुवावाधिन-कपाले च कणयोः प्राशित्रहरणं भित्वोवींरुल्ल्ल्लस्मुसले दत्सु प्रान्णो यदि

प्रावाणो भवन्ति शिरिस कपालान्युपवर्हणं च ललाट एककपालमुदरे
पिष्टोर्ध्वपनीं * नाभ्यामाज्यस्थाली जघनेन दारुपाली पार्श्वयोद्दशूर्षं लिल्ला
वंक्षणयोन्सान्नाय्यकुम्भ्यो यदि सन्तयन् भवत्यण्डयोर्धषदुपले शिश्चे वृषार्वं
शम्यां च पृष्ठयोरिग्नहोत्रस्थालीमन्वाहार्यस्थाली च पत्त उपावरहणीयं नं कूर्षे
शिरस्त उपसादनीयं वेदं शिलायामिडापालं च प्रणीताप्रणयनं च ।। १२

इति बोधायनीये पितृसेधस्त्रे तृतीयप्रश्ने तृतीय: खण्ड:

^{*} ख पिष्टसंवपनीं। † उपबर्हणीयां।

9

۹.

a

Į₹

i

अथ तृतीयप्रक्ते चतुर्थः खण्डः

अय एसायमस्य चतुर्यः खण्डः
'इममग्ने चमसम्' इति चमसमविश्वष्टानि पत्नीसन्नहनानि श्रुचोऽथेतराणि सर्वाणि सन्नह्य चान्तरेण सिक्थनी निवपति ।। १ तं बान्धवाहिसग्वातेनोपवीजयन्ति ।। २
अथ पत्नयुदकुरभमादाय शीर्षत्रिधिनिधाय त्रिरपस्टैः परिषिञ्चति ॥
तमश्मना परशुना वा किञ्चिदघस्तात् प्रहरित । तां घागमनुः मन्त्रयते—'इमा आपो मधुमत्योऽस्मिस्ते छोक उपदुद्धन्ताम् 'इति ।। ४
द्वितीयं परिगतायां प्रहरित । तां धारामनुमन्त्रयते—'इमा धारा मधुमत्योऽन्तरिक्षे ते स्रोक उपदुद्धन्ताम् 'इति ।। ५
तृतीयं परिगतायां प्रहरित । .तां धारामनुमन्त्रयते—'इमा आपो मधुमत्यस्स्वर्गे ते लोके उपदुद्यन्ताम् 'इति ॥ ६
अथाध्वर्युर्वी कुम्भं भिनत्ति—'यदि पुरस्तात्पतति पापीयान भवति यदि पश्चात्पतति वसीयान् भवति 'इति ब्राह्मणम् ।।
अत्रैवोपसीदति आर्द्रानोषचिवनस्तीनारभ्योपेत्थाय कपारकोषा अप प्रेतस्य प्राणस्थानेषु निनयति—'दिवि जाताः' इति ।।
गां पश्यति । ब्राह्मणान् पश्यति । हिरण्यमालभते । अन् गुरवे वरं ददाति ।।
अथैनमहतेनोदीचीनदशेन वाससा ऋष्णाजिनेन वा दक्षिणाशीवेणो

चरलोमा प्रोणीति ।।

अङ्गुष्ठबन्धं विस्नस्याथाग्नीनादीपयति— 'म्ः पृथिवीं गच्छतु ' इति वायव्यां गाईपत्यं 'भुवोऽन्तरिक्ष गच्छतु ' इति नैर्ऋत्यामन्वाहार्थ-पचनं 'सुवर्दिवं गच्छतु ' इत्येन्द्रचा * माहवनीयं पुरस्तात् सभ्यावसध्यो तूष्णी वायव्यमेवोत्तरेष्वमिषु ।।

अथ संभारेश्च पत्नीभिश्चोपोषेत् ।।

ग्रहै: ऋतुमुखीयेन 'ब्राह्मण एक होता ' इति चोपस्थानम् ।। १३

88

सुसिमिद्धेष्विष्ठाषु तं घर्ममनुमन्त्रयते—'यं घर्मो अग्निमिजिहितिं होमान् यां गतिं यान्ति युधि युद्धशूगस्सुगतिनः अग्निहोन्निष्ठास्तनुत्यजो मोक्षविदो मनीषिणो विधूतपापा विरजा विशोकास्तान् छोकान् गच्छ सुगति नाकपृष्ठं स्वधा नमः' इति ।।

यद्यु वाडनाहिताझिभवति तं घर्ममनुमन्त्रयते—' यं घर्मो अग्निभी जिहिति होमान् यां गति यान्ति वे युधि युद्धशूरास्तनुत्यजो मोक्षविदो मनीषिणो विध्तपापा विरजा विशोकास्तान् छोकान् सुगति नाकपृष्ठं स्वधा नमः ' इति ।।

अथाप्रतिक्षास्तिर्थमायान्ति । तान् गोत्रमैथुनो राजपुरुषो वा वारयति पणशास्त्रायामवतरतेति । 'न पुनःपुनरागमिष्यामहे ' इत्युक्त्वा केशानोष्यातुरव्यञ्जनानि कुर्वीरन् । पांसूनोष्येकैकवाससो दक्षिणामुखा-स्सकृदुन्मज्ज्योत्तीर्योपविशन्ति ।। १६

बद्धशिखा यज्ञोपनीतिनोऽप आचम्य प्राचीनानीतं कृत्वा दक्षिणाग्रान् दर्भान् संस्तीर्य तेषु दूर्वाञ्च लेनोदकमादाय सन्यं जानुं निपात्य दक्षिणामुला-स्तिलमिश्रा अपस्तं प्रति 'असानेतत्त उदकम् ' इति ।। १७

^{*} इत्याप्रेच्या ।

एवं द्वितीयं तृतीयं च कृत्वा स्नृत्वाऽप आचम्य 'सं त्वा सिः	झामि
यजुषा ' इति शानित कृत्वा ज्योतिष्मत्याऽऽदित्यमुपतिष्ठते—'	
तमसस्परि ' इति ।।	१८
अथाप्रतीक्षा कनिष्ठप्रथमा प्राममायान्ति ।।	१९
गृहद्वारे निम्बपत्रं प्राद्याप आचम्य गोशकृत्सुवर्णापोग्निगौरस	र्षपान्
संस्पृश्याश्मनि तिष्ठन्तीत्येके ।।	२०
यस्र च प्रेतस्य प्राणा उत्कान्ता भवन्ति तत्रोदकमिश्रांस्तिलतण्डु	A CONTRACTOR OF THE PARTY OF TH
संप्रकिरिन्त—' स्वस्त्यस्तु वो * गृहणामशेषे शिवं वास्त्वास्ताम् '	इति
ज्योतिष्कृत्वाऽगारं प्रविशन्ति ।।	२१
एकरात्रमुपोष्य तेषामक्षारलवणभोजनमधक्शयनं ब्रह्मचर्य	चा
दशरात्रात् सायंप्रातस्तूष्णीमुपलेषु पिण्डं निवृ ं णुयात् सायंप्रातस्सकृद	दुक-
किया ।।	२२
अथैषा पत्नी नाश्चीयात् पकान्नस्य ।।	२३
दशमेऽहनि त्रिरुद्कमुत्सिश्चन्ति सर्वेऽमात्याः ।।	38
अधैकाद्रयामेकोद्दिष्टं कुर्वन्ति ।।	२५

इति श्रोधायनीये पितृमेधस्त्रे तृतीयप्रश्ने चतुर्थः खण्डः

^{*} ख त्यस्ति वास्तु । † पुनि ।

क

इ

S

P

मु

अथ तृतीयप्रक्ने पश्चमः खण्डः

अथैंके 'तूष्णीमितरेषाम् ' इत्यत्नोदाहरिनत— भायीसंज्ञिका नारी पुरुषो ब्राह्मणसंज्ञकः । त एते होतृसंस्कारा इतरे मन्त्रसंस्कृताः * इति ॥

ता अनु व्यास्यासः— अनुपेत उन्मत्तः जळोऽन्धो मुको बिधरः
पङ्गण्यव्यः कुष्ठी किळासी कुव्नः खञ्जः कुणिव्यसनी हीनाङ्गोऽधिकाङ्गस्सभागतो ब्राह्मणोऽनाथो राजन्योऽनाहिताझिवेँस्यस्स्रियोऽनुत्पन्नपुत्राः कन्या
विधवा कुत्सिनी वन्ध्या चेति । तेषां प्राणेषूःकान्तेषु हिरण्यशकळमास्ये
निधाय तूर्णी स्नापयेत् । इमशानं नीत्वाऽमन्त्रेण शाख्या संमृजेत् ।
तूर्णी तिळतण्डुळान् सन्निवपेत् । संप्रकीर्य चितां करूपियत्वा चितायां
प्रतं निधायापसळैः परिस्तीर्योज्यमास्ये निनयेत् — 'इदं त आत्मनश्शरीरमयं
त आत्माऽऽत्मनस्त आत्मानं शरीरात् ब्रह्म निर्मिनित्तं भूभुवस्युवरसौ स्वाहा '
इति । सा हि पूर्णाहुतिः । अपि वा— 'अस्मास्वमि जातोऽस्ययं
त्वद्धिजायताम् । अग्नये वैश्वानराय सुवर्गाय छोकाय स्वाहा ' इत्यनयर्चा
वा 'वसुभ्यो रुद्रेभ्य आदित्येभ्यो विश्वेभ्यो देवेभ्यस्साध्येभ्यो मरुद्भयः
त्वस्थान्यते रुद्रेभ्य आदित्येभ्यो विश्वेभयो देवेभ्यस्साध्येभ्यो मरुद्भयः
त्वस्थान्यते रुद्रेभ्य आदित्येभ्यो विश्वेभयो देवेभ्यस्साध्येभ्यो मरुद्भयः
त्वस्थान्यतेनोववीजयन्ति । तूर्णीमुदकुम्भेनापस्त्वयं परिषिञ्चेत् । उत्तपनीयेनामिना संयोजयेत् । नातीर्थेऽभिषिञ्चेत् । प्रसिद्धमेकादश्यामेकोदिष्टं
कुर्वन्ति ॥

इति बोधायनीये पितृमेधस्त्रे तृतीयप्रश्ने पञ्चमः खण्डः

(480)

^{*} ख. मन्त्रसंस्काराः।

अथ तृतीयप्रक्ते पष्ठः खण्डः

यथो एतन्न प्राक् चौळात्प्रमीतानां दहनं विद्यते नानुपनीतानां कन्यानां वा पितृमेध इत्युक्तम्। कथमु खरुवेषामुक्तस्सस्कारो विद्यत इति ।।

असमाप्तशरीराणां गर्भाणां स्रवणमित्येके। गर्भस्रवणे 'इयं वा अग्निर्वेश्वानरोऽस्यामेवैनं जुहोति ' इति ब्राह्मणम् । भूमौ निहत्य सचेह्यो-ऽवगाहेत सद्यश्गीचम् ।।

अदन्तजातानां निखननं प्रणवेन वा ।।

दन्तजातानां व्याहृतिविधानेन वा । तस्य कः कर्मण उपक्रमो भवति १ निर्मन्थ्यं कुर्यान्तिर्मन्थ्येन स्त्रीकुमाराणां दहेयुरित्युक्तत्वात् । अथ प्राम्येणालङ्कारेणालङ्कृत्य रमजानं निर्हृत्य प्रेतं तत्रैव निधायास्यातं चितायामुपकल्पनम् ।।

अपरेण चितामिनमुपसमाघाय संपरिस्तीर्याज्यं विलाप्यात्पूय सुवसुवं निष्टप्य संमृज्य पर्णमयेन सुवेण मध्यमेन पलाशपर्णेन वा 'तथ्सवितुर्वरेण्यम्' इत्यनुद्धत्येका दशकृत्वो गृह्णाति—'प्रजापतये स्वाहा ' इति प्रथमामाहुतिं जुहोति 'प्रतायामुद्भी यमाय वैवस्वताय स्वाहा ' इति द्वितीयां 'दश वै पशो: प्राणा आत्मैकादशो यावानेव पशुस्तथ्सवं जुहोति ' इति ब्राह्मणम् ।।

पर्णमयस्नुवं प्रेतस्योपरिष्टानिधाय 'म् ' इति मनसा ध्यायनुपोषेत् । 'भुवः ' इत्युपस्थानं 'सुवः ' इत्यवगाद्याप्सु निमज्योन्मज्योत्तीर्याचम्यैक-मुदकाञ्जिहिं ददाति ।।

(481)

न चास्यात ऊर्ध्व रमशानं कर्तुमाद्रियेत नीदकिकिया वा ।। ७ अयुग्मदिवमे त्रीन् पश्च सप्त त्राह्मणान् भोजयेदेकमपि वा ।। ८ भवत्यामैर्वा मूलफलैः प्रदानमात्रं हिरण्येन वा प्रदानमात्रं सर्वेषु होतृपरेषु स्वधास्थानेषु कुर्यात् 'अमुण्मा उपतिष्ठतु ' इति ।।

> इति बोधायनीये पितृमेधस्त्रे तृतीयप्रइने . षष्ठ: साण्ड:

अथ तृतीयप्रक्ते सप्तमः खण्डः

İ

आपयुक्तं प्रेतविधानमेवं शस्त्रविषरज्जु जलाचलमारुततरुपाषाणहुता-शनानुच्छ्वासनादिना मृतानां शरीरसंस्कारं वजयेत् ।। १

देशान्तरमृते सङ्गामहते व्याघ्रहते शरीरमादाय विधिना दाहयेत्।। २

अथ यद्येकाङ्गदर्शने पराङ्गस्य 'सप्तप्राणास्तदाश्रयाः ' इति मधुना सर्पिषा वाऽभ्यज्य विधिना दाहयेत् ; अस्थीन्याहृत्य तैः कृष्णाजिने पुरुषाकृतिं कृत्वा मधुना सर्पिषा वाऽभ्यज्य विधिना दाहयेत् । हस्तकौशरुः पृथितीशरीरं कृत्वा मधुना सर्पिषा वाऽभ्यज्य विधिना दाहयेत् । यदि तावन्न विन्देत पलाशवृन्तानां त्रीणि षष्टिशतान्याहृत्य तैः कृष्णाजिने पुरुषाकृतिं कृत्वा मधुना सर्पिषा वाऽभ्यज्य विधिना दाहयेत् ।। ३

अथ यदि जीवन् पुनरागच्छेत् घृतकुण्डे निमज्योत्तीर्य स्नापयित्वा जातकर्मोदिसंस्कारान् क्रियेरन् द्वादशरात्रान्तानि व्रतानि विरात्रान्तानि वा ॥

अथ स्नानं ततस्तामेव जायां प्रतिपद्येत । तस्यामविद्यमानाया-मन्यां कुमारीं धिन्देताथाग्नीनाधाय ब्रात्येनैन्द्राग्नेन पशुनेष्ट्रा गिरिं गत्वाऽग्नये कामयेष्टिं * निर्वपेदत ऊर्ध्वमीप्सितैयज्ञकतुभियेजेतेति विज्ञायते ।।

> इति बोधायनीये पितृमेधस्त्रे तृतीयश्रक्ते सप्तम: खण्डः

^{*} गस्वाऽऽयुष्मतीमिष्टिं।

अथ तृतीयप्रश्ने अष्टमः खण्डः

काहिताझिश्चेत् प्रवसन् मियेत पुनस्संस्कारविधि व्याख्यास्यामः— दर्भान् समान् संस्तीयं तिस्मन् पलाशवृन्तैः पुरुषविकल्पं करोति चत्वारिशता शिरः प्रकल्यते । दशिमियींवां विश्वत्योरिक्षिशतोदरं पञ्चाशतापञ्चाशतेकैकं बाहुं तेषामेव पञ्चिमः पञ्चिमरङ्गुलीरुपकल्पयते । सप्तत्यासप्तत्येकैकं पादं तेषामेव पञ्चिमः पञ्चिमरङ्गुलीरुपकल्पयते । अष्टामिश्शिक्षं द्वादशिमवृषणः मित्येतानि प्रोक्ष्याथ मूमौ हिरण्यं निधायारणी निधाय यां दिशं यजमानोऽ गच्छत्तां दिशं प्रेक्षमाणो जपति— 'उपावरोह जातवेदः ' इति विहारं' कल्पयित्वा गाहपत्य आज्यं विछाप्योत्पूय स्त्रुचि चतुर्गृहीतं गृहीत्वा आहवनीये पूर्णाहुतिं जुहोति— 'सप्त ते अग्ने समिधस्सप्त जिह्वाः ' इति ।।

अथ प्रेतसंस्कारमहितीत्याह भगवान् बोघायनः ।।

इति बीधायनीये पितृमेधस्त्रे तृतीयप्रकी अष्टमः खण्डः

अथ तृतीयप्रक्ने नवमः खण्डः

	अथ	गर्भिण्यामन्तर्वतन्यां	म्रियेतात	ऊध्वं	रमशानं	नीत्वा	दहनं
.जोषयेत्	11						8

तस्य चितामपरेण सन्येन वा प्रेतस्योदरं लिखेत्—'हिरण्यगर्भस्सम-वर्तत में 'इत्यनुलेखनम् । कुमारं दृष्टमनुमन्त्रयते—' जीवतु मम पुत्रो दीर्घायुत्वाय वर्चसे 'इति ।।

अथ कुपारं स्नापयेयुर्हिंग्ण्यमन्तर्धाय जीवता ग्राममायान्ति— 'यस्ते स्तनश्शायः' इति स्तनं प्रदाय तमस्मिन्नुदरेऽज्यानीर्जुहोति । 'शतायुधाय शतवीर्याय 'इति पञ्च 'प्रयासाय स्वाहा, पूष्णे स्वाहा ' इत्येतेनानुवाकेन च ।।

> अथ सूच्याऽत्रणं कुर्यात् प्रेतं चितामारोप्य विधिना दाह्येत् ।। श्व अष्टकाधेनुं तिलधेनुं भ्रमिधेनुमिति च दद्यात् ।। ५ प्रसिद्धमेकादस्यामेकोद्दिष्टं कुर्वन्ति ।। ६

> > इति बोधायनीये पितृमेधे तृतीयप्रश्ने नवमः खण्डः

अथ तृतीयप्रक्ने दशमः खण्डः

अथातोऽस्थिसञ्चयनं व्याख्यास्यामः— निवृत्तेऽग्नौ करणे द्व्यहे चतुरहे सप्ताहे वा नवतुम्भमादाय रमशानं नीत्वा तं देशं गत्वा पालाशशङ्कून्वोदुम्बरशङ्कून्वा निहत्य अङ्गृष्ठेनोपक्षनिष्ठिक्या मध्यमया वा सर्वाभिरङ्गुलीभिस्सर्वास्थीनि समुच्चित्य क्षीरेण प्रक्षाळ्य कुम्भेऽवधाय क्षीरेण प्रावित्वा धृतं निनयेत्—' इदं त आत्मनश्शरीरमयं त आत्मा आत्मनस्त आत्मानं शरीरात् ब्रह्म निर्भिनत्ति भूभेवस्सुवरसौ स्वाहा ' इति व्याहति-भिरपि वा ।।

त्रिष्टताऽन्नेन कुम्भमभ्यच्याथ यदि न दहेयुरुल्म्कात् पुनर्दहेयुः— 'अस्मास्वमधिजातोऽस्ययं त्वद्धिजायताम् । अग्नये वैश्वानराय सुवर्गीय स्रोकाय स्वाहा ' इति ॥

तथैवा पिघानात्कृत्वाऽस्थिकुम्भमादाय नदीतीर्थसमुद्रेषु वाऽभ्यवह-रन्त्यपि वा पुरुषसंमितं गर्तं खात्वा तस्मिन् कुम्भमवधाय पुनरभ्यच्यं पुरीषेण प्रच्छादयेत् ; एतद्यावद्वसति तावत्स्वर्गे महीयते ।।

> इति बोधायनीये पितृमेधस्त्रे तृतीयप्रक्ते दशम: खण्डः

अथ तृतीयप्रक्ते एकाद्यः खण्डः

स्गालधवायसाः खादन्ति चेद्दोषमाहारयेत्कर्तुः । तस्मादविशङ्कां वेदि प्रच्छादयेदिति बोधायनः ।।

> इति बोधायनीये पितृमेधस्त्रे तृतीयप्रश्ने एकाद्शः खण्डः

वृतीपप्रश्ने द्वादशः खण्डः

अथैषां पत्नी संवत्सरमधइशयीत क्षारलवणमधुमांसानि कोशीधान्यं वर्जयेदन्यत्र तिलेभ्यः ।।

सहस्रदक्षिणो वा पितृमेघस्तस्याधै कुईनित ।।

एतेन विधिना प्रेतं निर्हरति ; पश्यति पुत्रं ; पश्यति पौत्रं ; न शूदेषु जायते ; नानपत्यो जायते ; इत्याह भगवान् बोधायनः ।।

> इति बोधायनीये पितृमेधस्के तृतीयप्रदने द्वादशः खण्डः

अथेषां परनी । अथातः परित्राजकस्य । अथातोऽस्थिसंचयम् । अथ यद्यन्तर्वरनी । आहिताग्निश्चेत् । आपद्युक्तम् । यथो एतन्न प्राक्चौळात् । अथ हैके तूर्णाम् । इममग्ने चमसम् । यथा पिता पुत्र पश्यति । अथा वर्युः प्राचीनावीती । अथातो द्विजातीनां इहनकरूपम् ॥ ११

अथातो द्विजातीनां दहनकरूपम् । अथाध्वर्युः प्राचीनावीती । यथा पिता पुत्रं पश्यति । इममग्ने चमसम् । अथ हैके तूप्णीम् । यथो एतन्न प्राक्चौळात् । आण्युक्तम् । आहिताग्निश्चेत् । अथ यद्यन्तर्वत्नी । अथातोऽस्थिसंचयम् । अथातः परिवाजकस्य अथेषां पत्नी ।।

इति बोधायनीये पितृमेधस्त्रे वृतीय प्रश्नः समाप्तः

पितृमेधस्त्रं समाप्तम् ।

अथ पितृमेधरोष पुत्रे प्रथमः खण्डः

अथावशिष्टपयोगे मरणसशये ब्रह्म संस्मृत्य दश दानानि कृत्वा उत्कान्तिगां दद्यात् ।।

अत्युत्कान्तौ प्रवृत्तस्य सुम्बोत्कान्तिविमुक्तये । तुभ्यं संप्रददाम्येनां गामत्रोत्कान्तिसंज्ञिताम् ॥ इति ॥

अथ पुत्र पोत्रो दत्तको वा पत्नी दौहित्रो आता तत्पुत्रः पिता स्वसीयस्प्रिण्डो जामाता वा यथाक्रमं संस्कर्ता पितृमेधेन वा होतृकरूपेन वा ब्रह्ममेधेन वा यथा प्राप्तं संस्कुर्यात् ।।

' ब्रह्म वे चतुर् होतारः ' इति ब्रह्मचारिणं होतृक्र ल्पेनैव। दुर्मृतानामुक्तकाले नारायणसंस्कारविधिना । जळादीनां कन्याकुमाराणा-मेकर्ना । अथ त्रिवर्षात् पूर्व मृतानां च्याहृतीभिः दहेदथवा निखनेत् । दन्तजातानां प्रणवेन निखनेत् । अज्ञातमृतानां तूष्णीं निखनेदिति । यथाविधि संस्कुर्यात् ।।

अनुपनीतः परता वा कर्ता चेन्मन्त्रवद्द्वनमन्यत्सर्वे कारयेत् ।। ५

द्विवर्षात् प्राग्दा बाला मृता स्यात्तां यामं भूमी निक्षिप्य पितृमेधेन दहेदथ चिताम् । ब्राह्मणा मर्तारः कर्तारश्च भवन्ति ।।

अथ ये तत्र प्रेतानुगास्ते सचेछं स्नात्वाऽमि स्पृष्ट्वाऽऽज्यं प्राश्य पुनरपि स्नात्वा पुनः प्राणानाम्योत्तीर्थं शुष्कवस्त्रं परिधाय पुनरपि स्नात्वा ततश्शुद्धा भवन्ति ।।

(490)

कन्यामनुपनीतमनाथमनूचानं यज्वानं यदि प्रेतमनुत्रजन् घृताग्न्यादिकं न भवेदग्निवृताधसम्भवे गायज्याऽभिमन्ज्य दशकृत्वाऽपः पीत्वा पुनस्क्वानेन शुद्धिभवति ।।

अथ शुक्रवारे निशामां वा दहेत्तदौरसञ्यतिरिक्ता न वापयेयुरपरेद्युः कुर्युः । पुत्रस्त्वकृतचौळोपि मातरं पितरं वा दग्व्वा तदा चौळवतूष्णीं वपनम् पश्चाद्यथाकाले विधिवत्कुर्यात् । मातृपितृव्यतिरिक्तदहने तु न वापयेत् ।।

> इति बोधायनीये पितृमेधशेषस्त्रे प्रथमः खण्डः

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

त्वा १

2

पेता वा ३

र व ।

णा-त्।

. ते ।

8

4

घेन

इय

8

त्वा

9

अथ पितृमेधशेषस्त्रे द्वितीयः खण्डः

अथ कर्ता ज्ञातयश्च किष्ठप्रथमा प्राम प्रयानित । मृतदेशे सर्वप् तण्डुळान् विकीयं नगनपच्छादनश्राद्ध कृत्वा नदीतीरं तटाकान्तं वा गत्वा साईवस्त्रो दक्षिणामुख उपविश्य शिलां स्थापयेद्क्षिणान्ताम्— ' ब्रह्मात्मकं यमाकारममुं प्रेतमावाह्यामि । विष्ण्वात्नकमन्तकाकारममुं प्रेतमावाह्यामि । शिवात्मकं वैवस्वताकारममुं प्रेतमावाह्यामि ' इत्यावाह्य क्षुनुष्णादाहोप् शमनार्थं तिलोदकवासोदकप्रदानानि कुर्युः । किल्यमेकेकमञ्जलिमिति वस्त्राणि च संपीड्य जलवटं शिरसि नियाय गृहं गत्वा वामपार्श्वे पूर्ववित्रक्ष-शिक्षां स्थाप्य तामु वस्त्राणि संगीड्य सायमारभ्य वर्लि दत्वा पिण्डं काकेभ्यो दत्वाऽप्सु वा प्रक्षिप्यकीत्तरवृद्धिश्चाद्धं दत्वा नवश्चाद्धदिवसे नवश्चाद्धं च । स्नात्वा सपिण्डानं ब्रह्मचारी भवति । द्विनीयादिदिवसेऽस्थि-सञ्चयनं कुर्यात् । दशाहमध्ये सङ्क्ष'न्तर्वा दर्शो वा भवेत्तदानी-मेवौरसदत्तकव्यतिरिक्तानां समापयेत् ।।

> इति वोधायनीये पितृमेधशेषस्त्रे द्वितीयः खण्डः

अथ पितृमेघशेषस्त्रे तृतीयः खण्डः

अथ दशमेऽहिन कर्ता ज्ञातयश्च प्रकोष्ठभूशिखावर्ज सर्वाङ्गवपनं कुर्युः । पिण्डान्ते प्रभूतबिंह दश्वा सुत्रस्नोपिर कसे उदक्वास आस्तीय तिसान् पिण्डो निक्षिप्य शिला उद्वास्य पिण्डे निक्षिप्य जपादिभिरभ्यच्ये शिरिस निधाय तटाकान्तं गत्वा तत्र शिला अन्यपिण्डे निक्षिप्य जलं गत्वाऽनवेक्षमाण उदङ्मुखो दक्षिणतः प्रसृज्य स्नात्वा वापयित्वा शान्तिहोमं कृत्वा श्वोभूते वृषमुत्सज्य नवश्चाद्धं कृत्वाऽऽद्यश्चःद्धं द्विजेऽग्नी वा कृत्वा वृद्धिश्चाद्धं षोडशश्चाद्धं वा कृत्वा द्वादशेऽहिन वा षञ्चदशश्चाद्धं सोदकुम्भश्चाद्धं च दत्वा सपिण्डीकरण कृत्वाऽत ऊर्ध्व पार्वणेन मासिकानि कुर्यादान्विदकपर्यन्तं दर्शादिश्चाद्धं न कुर्यात् । सोदकुम्भादिनित्यश्चाद्धं च कुर्यात् । ज्येष्ठ औपासने पित्रोस्पिण्डीकरणं कुर्यात् । वर्षवर्षं मृततिथी श्चाद्धं कुर्यात् । विभक्तस्तु पृथककुर्यात् प्रतिसांवत्सरगदिकमिति ।।

इति वोधायनीये पितृमेधशेषस्त्रे तृतीयः खण्डः

समाप्तं चेदं बोघायनीयिषृत्मेधशेषस्त्रम्

ग्रुभमस्तु

मोम्

बोधायनगृह्यत्रोसूदाहृतमन्त्राणां वर्णक्रमानुक्रमणिका आकरप्रद्शिनी च

पुट-सं	मन्त्रपतीकम्		आकर:
	अ		
392	अकार्य कारी		तै. आ. 6-1.
109	अक्षितोऽस्यिक्षत्यै		तै. सं. 1-6-3.
91	अक्षिस्पन्दे ऽङ्गचले	••••	सौत्र.
428	अक्षीभ्यामोवचीभ्याम्		,,
61	अम आयाहि		सा. सं. 1-1-1.
197	अम आयाहि वीतये		तै. ब्रा 3-5-2
153	अग्न आयूषि पवसे	••••	तै. सं. 1-3-14.
95	अग्नय आयुष्मते वो जुष्टम्		सौत्रं.
11	अग्नये		
165	अग्नये कव्यवाहनाय		"
46	",		ते. मं. 2-19.
69	19		0.01
73	अग्नये काण्डऋषये		्र,, ²⁻²¹ सौत्रं.
11	अग्नये क्षामवते	••••	ते. सं. 2-2-2.
14	असये जिनविदे	••••	त. स. 1-4.
12	अमये रक्षोध्ने	0000	
19	अग्नये रियमते	••••	
	(494)	••••	तै. आ. 4-1.

पुट-सं.	मन्त्रश्रतीकस्	अंकर.
366	अग्नये विविचये	सीत्र.
52	अग्नये खाहा	सौतं.
57	,,	ते मं 1-1.
57	अग्नये हिनष्टकृते स्वाहा	••••
365	अमावमिश्चरति	ते. सं. 1-3-7.
384	अमाविष्णू	तै. सं. 4-7-1
487	अग्निनाऽग्निस्समिध्यते	,, 1-4-46.
6	अग्निमीळे	····
35	अग्निरायुष्मान्	··· ते. मं. 2·14.
212		ते. सं. 2-3-10
14	अभिरेतु प्रथमः	ते. सं. 1-4-
218	अधिदी दविणम्	ते. सं. 2-2-12
212	अभिनः पातु	तै. ब्रा. 3-1-1.
114	अग्निर्भ्तानामिषपतिः	तै. सं. 3 4-5.
217-2	18 अग्निम्या	,,, 1-5-5
20	71	,, 4-4-4.
.283	अधिमें वाचि श्रितः	ते. त्रा. 3-10-9
218	अभि दृतम्	,,, 3-5-2.
. 7	अग्निः प्रथमः	2-4-8
7	39	ते. मं. 2-10.
167	अग्ने अङ्गरः	ते. सं. 4-2-1
433	अग्ने तव श्रवः	,, 4-2-7
298	अग्ने त्वं पारय	ते. आ. 6:1,
327	अग्ने नय	ते. सं. 1-1-14.

Digitized by Madhuban Trust

पुट-सं.	मन्त्रवतीकम्		आकरः .
166	अग्ने नया देवानाम्		,, 4-2-11.
153	अग्ने पवस्व स्वपाः		,, 1-3-14.
358	अग्ने पुरीष्य		ते. सं. 4-2-5
21	अग्ने प्रायश्चित्ते		त. मं. 1-10.
167	अग्नेऽभ्यावर्तिन्		ते. सं. 4-2-1
212	अग्ने यशस्विन्		,, 5-7-4.
212	अग्नेर्मन्वे		., 4-7-15.
416,	अग्नेर्वर्म	••••	तै. आ. 4-1
19	अग्ने व्रतपत उपयमनं व्रतम्	••••	ते. आ 7-41.
78	अग्ने व्रतपत उपनिषदं व्रतम्		,, 7-41
86	अग्ने व्रतपते शुक्रियं व्रतम्		,, 7-41.
82	अग्ने व्रतपतेऽष्टाचत्वारिंशत्सिमतं	••••	,, 7-41.
46	अग्ने व्रतपते सावित्र व्रतम्		,, 7-41.
78	अग्ने व्रतपते होतारं व्रतम्		,, 7-41.
14	अग्ने शर्घ		तै. बा. 2-4-1.
3	अघोरचक्षुः	••••	ਰੈ. ਸਂ. 1-1.
36	अघोराय		सौत्रं.
284	अघोरेभ्य:		ते. आ. 6-45.
335	अङ्कतानावाहय।मि	••••	सौत्रं.
335	अङ्कतेभ्य:		
35	अङ्गादङ्गारसंभवसि		ते. मं. 2-14.
68	अङ्गिरस्वन्तमृतये		सीतं.
58	अचलायै देव्यै		
			"

पु-सं.	मन्त्रप्रतीकम्		आकर:
394	अचित्ती यच कृम	••••	ते. सं. 4-1-11.
57	अच्युतक्षितये		तै. मं. 1-1.
429	अजिनमौ	,,,,	सौत्रं.
263	अजिनं वासो वा		तै. आ. 2-1
418	अजो भागस्तपसा	••••	,, 4-1.
440	अजे स्यजास्मत्	••••	,, 4-10.
267	अतो देवा अवन्तु नः		ऋक्सं. 1-2-7.
73	अथर्ववेदाय	••••	सीत्रं.
73	अथर्वाङ्गिरोभ्य:		,,
474	अदादिदम्	••••	ते. सं. 4-2-4.
394	अदाभ्यो भुवनानि	1000	ऋक्सं. 3-8-4.
150	अदितिः पुत्रकामा	••••	तै. सं. 6-5-5.
10	अदितेऽनुमन्यस्व		तै. मं, 1-1.
59	अद्भगस्वाहा		ते. सं. 1-8-13.
347	31	••••	7-4-14,
58	99	••••	तै. मं. 1-1-
35	अद्भग्रसम्भतः		तै. आ. 3-13.
60	अघराय दिशे	••••	2-20.
57.	अधर्मीय स्वाहा	•	तै. मं. 1-1.
439	अनड्बाह्मन्वारभामहे	••••	तै. आ. 4-10.
440	अनश्रवो अनमीवाः	••••	,,
166	अनाज्ञातम्	••••	तै. ब्रा. 3-7-11.
209	अनु नोऽद्यानुमतिः		ते. सं. 3-3-11.
3			

पुट-सं.	मन्त्र प्रतीकम्	आकर:
10	अंनुमतेऽनुमन्यस्य	ते. मं. 1-1·
112	अनुहवं परिहवम्	,, 1-14.
2	अनृक्षराः	,, 1-1:
116	अनृणा अस्मित्रनृणाः	तै. आ. 2-15.
437	अन्तरिक्षस्य त्वा	,, 4-7.
59	अन्तरिक्षाय	तै. सं. 1-8-13.
. 59	"	ते. मं. 1-1.
68	अन्तर्दध ऋतुभिः	, 2-19.
68	अन्तर्धदे पर्वतैः	ते. सं. 4-2-3.
349 .	अन्नपतेऽ नस्य नो देहि	ते. सं. 4-2-3.
163	अन्नमस्यनं मा कुरु	सौत्रं.
153	अन्नादमेवैनं करोति	तै. सं. 2-2-4.
158	अन्नाद्याय व्यपोहध्वम्	तै. मं 2-7.
167	अन्वभिरुषसाम्	ते. सं. 4-1-2.
16	अन्वमंस्थाः	ते. मं. 1-1.
439	अप नश्शोशुचद्घम्	ते. आ. 4-10.
416	अपरयाम युवतिम्	,, 4-12.
474	अपसर्पत प्रेताः	सौत्रं.
116	अपहता असुरा:	···· ,,,
434	अपामिदम्	तै. सं. 4-6-1
159	अपाशोसि	ते. मं· 2-7.
240	अपां यो द्रवणे	ते ब्रा. 2-7-7.
258	अपि समिधम्	तै. आ.

पुट-सं	मन्त्रप्रतीकम्		आकर:
435	अपूपवान्	••••	,, 4-8.
435	अपूपवान् क्षीरवान्	••••	
435	अपूपवान् दिधवान्		" "
435	अपूपवान् मधुमान्		11 11
435	अपूपवान् श्रुतवान्	••••	1)))
474	अपेत वीत		ते. सं. 4-2-4.
409	. 11	••••	तै. आ. 4-6.
404	अपैत दृ ह		11
312	अपैतु मृत्युः		6.5
338		••••	,, 0-3. याज्ञिकी ⁴⁵ .
399	, , , , , , , , , , , , , , , , , , ,		तै. ब्रा. 3-7-14.
288	अप्यपः	••••	तै. सा. 2-10.
15	अप्रजस्ताम्		तै. मं. 1-4.
159	अप्सरासु यो गन्धः	•••	,, 2-7.
218	अस्तु मे सोमः	••••	ते. ब्रा. 2-5-8.
87	अबद्धं मनो दरिद्रम्	4	तै. सं. 3-1-1.
298	अमयं कृणोतु		,, 4-6-9.
367	अभयं सर्वभूतेभ्यः	••••	सौत्रं.
109	अभिन्नो धर्मः	****	तै. सं. 1-5-10.
393	अभिवृतम्	••••	सौत्रं.
3	अभ्रातृप्तीम्	0000	तै. मं. 1-1.
356		••••	ते. ब्रा. 3-7-5.
91	अमावास्यासुभगा अमीवहा वास्तोष्पते		ते. मं. 2-15.

पुट-सं.	मन्त्र प्रतीक म्	आकर:
349	अमुत्र भ्यत्	···· याज्ञि. ⁴⁸ .
. 26	अमूहमिस	ते. मं. 1-3.
211	अमृतं वा आपः	ते. सं. 5-6-2.
7	अमृतांपिधानमसि	तै. सं. 2-10.
6	अमृतोपस्तरणमसि	
57	अम्बिकायै स्वाहा	सौत्र.
315	अयमु ते समुतसि	
358	अयं ते योतिः	ते. सं. 1-5-5.
168	11	,, 4-2-4.
124	,,,	,, 4-7-13.
114	अयं नो मह्याः पारम्	ते. मं, 1-7.
212	अयं पुरो हरिकेश:	तै. सं. 4-4-8.
418	अयं वै त्वमस्मात्	ते. आ. 4-1.
53	अयाश्चामेऽसि	ते. मं. 1-5.
219	अर्थमणम्	ते. सं. 1-7-10.
22	अर्थम्णो अग्निम्	तै. मं. 1-1.
249	अव ज्यासिव घन्वनः	,, 2-22.
266	अवते हेड:	ते. सं. 1-5-11.
392	अवधूतम्	,, 1-1-6.
59	अवसानपतिभ्यः	ते. मं. 1-1.
58	अवसानोभ्य:	。
424	अवस्रज पुनरम्ने	तै. आ. ⁴⁻⁴ .
59 अ	त्रान्तरिक्षाय	···· सौत्रं.
	The state of the s	101.410

144 अवेष्ठा दंदश्काः ते. सं. 1-8-14. 420 अश्मन्वती रेवतीः ते. आ. 4-3. 35 अश्मा भव ते. मं. 2-14. 398 अश्रवं हि भूरिदावत्तरा ते. सं. 1-1-14. 391 अश्वकान्ते ते. सं. 1-1-14. 391 अश्वकान्ते ते. सं. 4-2-6. 301 अश्वपूर्वीम् श्रीसूक्तम्. 298 अश्वावतीः ते. सं. 4-2-6. 349 , ते झा. 2-8-9. 232 अश्विभ्यां स्वाहा , 3-1-5, 219 असुन्वन्तम् ते. सं. 4-2-5. 191 असंस्कृताभिः ते. सं. 4-2-5. 191 असंस्कृताभिः ते. सं. 4-2-5. 191 असंस्कृताभिः ते. सं. 3-2-8. 26 अहं गर्ममद्धाम् ते. सं. 3-2-8. 26 अहं गर्ममद्धाम् ते. झा. 1-2-1. 40 अहमस्मि प्रथमजा ते. आ. 5-10. 38 अंहोमुचमङ्गरसम् ऋत्तरं. सिळम्.	चुट-सं.	मन्त्रप्रतीकम्	आकर:
420 अरमन्वती रेवती: ते. आ. 4-3. 35 अरमा भव ते. मं. 2-14. 398 अश्रवं हि भूरिदावत्तरा ते. सं. 1-1-14. 391 अश्रकान्ते ते. सं. 4-2-6. 301 अश्रपूर्वाम् ते. सं. 4-2-6. 301 अश्रपूर्वाम् ते. सं. 4-2-6. 349 ,, ते. सं. 4-2-6. 349 ,, ते. सं. 4-2-6. 349 ,, ते. सं. 4-2-5. 219 असुन्वन्तम् ते. सं. 4-2-5. 191 असंस्कृताभि: ते. सं. 4-2-5. 191 असंस्कृताभि: ते. सं. 4-2-5. 191 असंस्कृताभि: ते. सं. 3-2-8. 30 अस्मे देवास: ते. सं. 3-2-8. 30 अस्मे देवास: ते. सं. 1-12. 131 अहं त्वदस्मि मदसि ते. बा. 1-2-1. 40 अहमस्मि प्रथमजा ते. आ. 5-10. 38 अंहोमुचमङ्गिरसम् ऋक्सं. सिरुम्.	14+	अवेष्टा दंदशूकाः	ते. सं. 1-8-14.
35 अञ्चा भव तै. मं. 2-14. 398 अश्रवं हि भूरिदावत्तरा ते. सं. 1-1-14. 391 अश्वकान्ते ते. आ. 6-1. 267 अश्वरथे वो निषदनम् ते. सं. 4-2-6. 301 अश्वपूर्वाम् श्रीसूक्तम्. 298 अश्वावती: ते. सं. 4-2-6. 349 , ते. सं. 4-2-6. 349 , ते. सं. 4-2-5. 219 अश्वप्यां स्वाद्या ते. सं. 4-2-5. 219 असुन्वन्तम् ते. सं. 4-2-5. 191 असंस्कृताभि: ते. सं. 4-2-5. 191 असंस्कृताभि: ते. सं. 3-2-8. 26 अहं गर्समद्याम् ते. सं. 3-2-8. 26 अहं गर्समद्याम् ते. म. 1-12. 131 अहं त्वदस्मि मदसि ते. ब्रा. 1-2-1. 40 अहमह्म प्रथमजा ते. आ. 5-10. 38 अंहोमुचमङ्गिरसम् ऋवसं. खिलम्.	420		
398 अश्रवं हि भूरिदावत्तरा तै. सं. 1-1-14. 391 अध्वकान्ते तै. आ. 6-1. 267 अध्दथं वो निषदनम् तै. सं. 4-2-6. 301 अश्वपूर्वाम् श्रीस्कम्. 298 अश्वावतीः तै. सं. 4-2-6. 349 , तै. सं. 4-2-6. 349 , तै. सं. 4-2-5. 219 अश्वन्वन्तम् तै. सं. 4-2-5. 219 असुन्वन्तम् तै. सं. 4-2-5. 219 असुन्वन्तम् तै. सं. 4-2-5. 219 असंस्कृताभिः तै. सं. 4-2-5. 219 असंस्कृताभिः तै. सं. 3-2-8. 240 अस्मोत्त्वमिष्ठातोसि तै. आ. 4-4. 30 अस्मे देवासः ते. सं. 3-2-8. 250 अहं गर्ममद्धाम् ते. म. 1-12. 251 अहं त्वदिस्म मदसि ते. बा. 1-2-1. 262 अहं वृक्षस्य रेरिवा ते. आ. 5-10. 373 अहोमुचमङ्गिरसम् ऋवसं. खिल्म्.	35	अरमा भव	
391 अश्वकान्ते तै. आ. 6-1. 267 अश्वरंथ वो निषदनम् तै. सं. 4-2-6. 301 अश्वपूर्वाम् श्रीस्क्तम्. 298 अश्वावतीः तै. सं. 4-2-6. 349 ,, तै ब्रा. 2-8-9. 232 अश्विभ्यां स्वाहा , 3-1-5, 219 असंस्कृताभिः तै. सं. 4-2-5. 191 असंस्कृताभिः तै. सं. 4-2-5. 191 असंस्कृताभिः तै. सं. 3-2-8. 26 अहं गर्समद्धाम् तै. सं. 3-2-8. 26 अहं गर्समद्धाम् तै. म. 1-12. 131 अहं त्वद्सिम मद्दसि तै. ब्रा. 1-2-1. 40 अहमहिम प्रथमजा , 2-8-8. 45 अहं वृक्षस्य रेरिवा ते. आ. 5-10. 38 अंहोमुचमङ्गिरसम् ऋक्सं. खिल्रम्.	398	अश्रवं हि भूरिदावत्तरा	
267 अश्वरथे वो निषदनम् ते. सं. 4-2-6-301 अश्वपूर्वाम् श्रीस्क्तम् श्रीस्क्तम् ते. सं. 4-2-6-349 , ते ब्रा. 2-8-9. 232 अश्वप्रयां स्वाहा , 3-1-5, 219 असुन्वन्तम् ते. सं. 4-2-5. 191 असंस्कृताभिः ते. सं. 4-2-5. 191 असंस्कृताभिः ते. सं. 4-2-5. 30 अस्मे देवासः ते. सं. 3-2-8. 26 अहं गर्समदधाम् ते. सं. 3-2-8. 26 अहं गर्समदधाम् ते. ब्रा. 1-2-1. 40 अहमस्मि प्रथमजा ते. ब्रा. 1-2-1. 40 अहमस्मि प्रथमजा , 2-8-8. 45 अहं वृक्षस्य रेरिवा ते. आ. 5-10. 38 अंहोमुचमङ्गिरसम् ऋक्सं. खिल्रम्.	391		
298 अश्वावती: तै. सं. 4-2-6- 349 ,, तै ब्रा. 2-8-9. 232 अश्वावता: , 3-1-5, 219 असुन्वन्तम् तै. सं. 4-2-5. 191 असंस्कृताभि: तै. सं. 4-2-5. 191 असंस्कृताभि: तै. आ. 4-4. 30 अस्मे देवास: तै. सं. 3-2-8. 26 अहं गर्समद्धाम् तै. ब्रा. 1-12. 131 अहं त्वदिस्म मदिस तै. ब्रा. 1-2-1. 40 अहमिस्म प्रथमजा , 2-8-8. 45 अहं वृक्षस्य रेरिवा ते. आ. 5-10. 38 अंहोमुचमिङ्गरसम् ऋक्सं. सिल्म्.	267	अश्वत्थे वो निषद्नम्	
298 अश्वावती: तै. सं. 4-2-6-349 ,, तै ब्रा. 2-8-9. 232 अश्विभ्यां स्वाहा , 3-1-5, 219 असुन्वन्तम् तै. सं. 4-2-5. 191 असंस्कृताभि: तै. सं. 4-2-5. 191 असंस्कृताभि: तै. आ. 4-4. 30 अस्मे देवास: तै. सं. 3-2-8. 26 अहं गर्समद्धाम् तै. म. 1-12. 131 अहं त्वदस्मि मदसि तै. ब्रा. 1-2-1. 40 अहमस्मि प्रथमजा , 2-8-8. 45 अहं वृक्षस्य रेरिवा तै. आ. 5-10. 38 अंहोमुचमङ्गिरसम् ऋक्सं. खिल्म्.	301		
349 ते ब्रा. 2-8-9. 232 अधिभ्यां स्वाहा , 3-1-5, 219 असुन्वन्तम् ते. सं. 4-2-5. 191 असंस्कृतािभः: ते. सं. 4-2-5. 191 असंस्कृतािभः: ते. आ. 4-4. 30 अस्मे देवासः ते. सं. 3-2-8. 26 अहं गर्ममद्धाम् ते. म. 1-12. 131 अहं त्वद्सिम मदसि ते. ब्रा. 1-2-1. 40 अहमस्म प्रथमजा ते. ब्रा. 5-10. 45 अहं वृक्षस्य रेरिवा ते. आ. 5-10. 38 अंहोमुचमङ्गिरसम् ऋक्सं. खिल्स्म.	298	अश्वावती:	
232 अधिभ्यां स्वाहा , 3-1-5, 219 असुन्वन्तम् तै. सं. 4-2-5. 191 असंस्कृताभिः सीत्रं तै. आ. 4-4. 30 अस्मे देवासः तै. सं. 3-2-8. 26 अहं गर्ममद्धाम् तै. म. 1-12. 131 अहं त्वदिसम मदिस तै. बा. 1-2-1. 40 अहमिम प्रथमजा तै. बा. 5-10. 38 अंहोमुचमिझरसम् ते. आ. 5-10. ऋक्सं. खिरुम्.	349	1,	
219 असुन्वन्तम् तै. सं. 4-2-5. 191 असंस्कृतािमः तै. सं. 3. 427 अस्मात्त्वमिषातातिस तै. आ. 4-4. 30 अस्मे देवासः तै. सं. 3-2-8. 26 अहं गर्ममद्धाम् तै. म. 1-12. 131 अहं त्वदिसम मदिस तै. बा. 1-2-1. 40 अहमिम प्रथमजा तै. बा. 5-10. 45 अहं वृक्षस्य रेरिवा तै. आ. 5-10. 38 अंहोमुचमिङ्गरसम् ऋक्सं. खिल्म्.	232	अश्विभ्यां स्वाहा	2-1 5
427 अस्मात्त्वमिषजातोसि तै. आ. 4-4. 30 अस्मे देवासः तै. सं. 3-2-8. 26 अहं गर्समद्धाम् तै. म. 1-12. 131 अहं त्वदस्मि मदसि तै. बा. 1-2-1. 40 अहमस्मि प्रथमजा तै. आ. 5-10. 45 अहं वृक्षस्य रेरिवा तै. आ. 5-10. 38 अंहोमुचमङ्गिरसम् ऋक्सं. खिल्म्.	219	असुन्वन्तम्	
30 अस्मे देवास: ते. सं. 3-2-8. 26 अहं गर्समद्धाम् ते. म. 1-12. 131 अहं त्वदस्मि मदसि ते. बा. 1-2-1. 40 अहमस्म प्रथमजा ते. बा. 5-10. 45 अहं वृक्षस्य रेरिवा ते. आ. 5-10. 38 अंहोमुचमङ्किरसम् ऋक्सं. खिल्म्.	191	असंस्कृताभिः	सोत्र
26 अहं गर्ममद्धाम् तै. म. 1-12. 131 अहं त्वदिसम मदिस तै. ब्रा. 1-2-1. 40 अहमिस प्रथमजा तै. ब्रा. 5-10. 45 अहं वृक्षस्य रेरिवा तै. आ. 5-10. 38 अंहोमुचमिक्करसम् ऋक्सं. खिल्म्.	427	अस्मान्त्वमिषजातोसि	तै. आ. 4-4.
131 अहं त्वदिस मदिस तै. ब्रा. 1-2-1. 40 अहमिस प्रथमजा , 2-8-8. 45 अहं वृक्षस्य रेरिवा तै. आ. 5-10. 38 अंहोमुचमिङ्गरसम् ऋक्सं. खिलम्.	30	अस्मे देवासः	ते. सं. 3-2-8.
40 अहमिस प्रथमजा , 2-8-8. 45 अहं वृक्षस्य रेरिवा तै. आ. 5-10. 38 अंहोमुचमङ्गिरसम् ऋक्सं. खिल्म्.	26	अहं गर्ममद्धाम्	ते. म. 1-12.
45 अहं वृक्षस्य रेरिवा ते. आ. 5-10. 38 अंहोमुचमङ्गिरसम् ऋक्सं. खिल्म्.	131	अहं त्वदिसम मदिस	तै. बा. 1-2-1.
38 अंहोमुचमङ्गिरसम् ऋक्सं. खिलम्.	40	अहमस्मि प्रथमजा	2-8-8.
अलाज अभागान	45 .	अहं वृक्षस्य रेरिवा	ते. आ. 5-10.
277	38	अंहोमुचमङ्गिरसम्	ऋक्सं. खिलम्.
3// अहोमुचे ते. सं. 1-0-12-	377	अंहोमुचे	ते. सं. 1-6-12-
आ			100000 11
183 आकृतिं देवी मतसः ते. ब्रा. 2-5-3.	183		ते. ब्रा. 2-5-3.
183 आकृतिमस्यावसे	183		7,0

पु-सं	मन्त्रपतीकम्	आकर:
183	आकूत्यै त्वा	ते. ब्रा. 2-5-3.
56	आगावो अगमन्	,, 2-8-8.
124	आजुह्दान:	तै. सं. 4-7-13.
116	आतिष्ठ वृत्रहन् रथम्	,, 1-4-37.
15	आ तिष्ठेममञ्मानम्	तै. सं. 1-5.
233	आ तून इन्द्र क्षुमन्तम्	ऋक्सं 6-5-37.
257	आत्वाजिघर्मि	तै. सं. 4-1-2.
55	आ त्वा वहन्तु	ते. मं _• 2-18·
240	आदित्पश्यामि	तै. सं. 5-6-1.
251	आदित्यं नावमागेक्ष्ये	सौत्रं.
22	आदित्य प्रायश्चित्ते	ते मं. 1-10.
19	आदित्य वतपते	ते. आ. 7-41.
59	आदित्येभ्यः	सौत्रं,
184	आदेवानामपि पन्थाम्	ते. सं. 1-1-14
396	आधत्त पितरः	···· सौत्रं. ,,
391-3	367 आनन्दनन्दी	ते. ब्रा. 2-6-5.
303	आ नो दिवः	ते. सं. 1-8-22.
219	आ नो नियाद्भिः	ते. ब्रा. 2-8-1.
11	3	
11	अ नो भद्रा	सौं;.
5	आप: पादावनेजनी:	तै. मं. 2-9.
41	भाष उन्द्न्तु	,, 2-1
36	आपस्युप्तेषु	,, 2-13

	Digitized by Ma	adhuban Trust
पु. सं.	मन्त्रप्रतीक:	आकारः
.240	आपो भद्रा	ते. सं. 5-6-1
391	आपान्तमन्युः	,, 2-2-12
281	आपो वा इदम्	ते. आ. 6-22.
354	आपो वा इदमये	ते सं 1-15.
211	अपो वै देवानाम्	ते. त्रा, 3-2-4.
211	अपो वै रक्षोच्ची:	
211-10	07 आपो वै शान्ताः	तै. सं. 5-4-4
211	आपो वै सर्वी:	तैं. ब्रा. 3-2-4.
33	आपो हि ष्ठा	ते. मं. 2-7
294	आप्यायस्व समेतु ते	तै. सं. 1-4-32.
346	भात्रसन् त्रासणः	ते. सं. 7-5-18.
389	अभिगींभिः	— तै. आ. 7-42.
306	आभिविंदवा अभियुजः	— तें. ब्रा. 2-8-3.
465	आम आगच्छन्तु	— सौत्रं.
144	आम आगन्तु पितरः	— ,,
5	आम आगाद्वचसा	— ते. मं. 2-9.
51	आमायन्तु ब्रह्मचारिणः	— तै. आ. 5-4.
218	आऽयं गौः	— ते. सं. 1-5-3.
144	- आयात पितरस्सोम्याः	— सीत्रं.
251	अयातु देवस्सवितोपयातु	— तै. ब्रा. 3-1-1.
234	आयातु देवस्सुमनाभिः	— तै, आ, 4-5
271	आयातु भगवान्	— सौत्र•
461	आयाहि प्रेत	1)

मन्द्रप्रतीकः		आकार:
आयुरसि विश्वायुरासि		तै. ब्रा. 2-5-7.
आयुर्व अमे हिवषः	_	तै॰ सं. 1-3-14.
ध्रौंयुदी देव	. —	ते. मं. 2-2.
आयुर्विश्वायुः	-	ते. आ. 4-1.
आयुष: प्राणं संतनु	_	तै. ब्रा. 1-5-7.
आयुष्टे विश्वतो दघात्	-	तै. सं. 1-3-14.
आयुष्यं वर्चस्यम्	_	ते. मं. 2-8.
आराते अमिः		,, 1-14.
आरोहतायुः		ते. आ. 4-10.
आरोह प्रोष्ठम्		तै. ब्रा. 2-7-17.
आद्रै ज्वलति		तै. आ. 5-1.
आर्द्रया रुद्र:	-	ते. ब्रा. 3-1-1.
आवहन्ती वितन्वाना	- 	तै- आ. 5-4;
आ विश्वदेवम्	; <u> </u>	ते. सं. 3-4-10-
आवेशिना व्यश्रमुखी		सौत्रं•
आ वो राजानम्		तै. सं. 1-3-14.
आशुरिशशानः	_	4-6-4.
आश्रेपाभ्यस्त्वाहा	· 	तै. ब्रा. 3-1-4.
आसत्येन		ते. सं. 3-4-11.
आऽस्मिन् राष्ट्रे		7-5-18.
2		2 . 2 . 2
		तै. सं. 3-3-2.
इतिहासपुराणभ्यः	_	सौत्रं.
	आयुरसि विश्वायुरासि आयुर्दो अमे हिवषः आयुर्दो वेव आयुर्विश्वायुः आयुषः प्राणं संतनु आयुष्टे विश्वतो दघात् आयुष्यं वर्षस्यम् आरोह प्रोष्ठम् आदे जवलति आद्रया रदः आवहन्ती वितन्वाना आविश्वदेवम् आवेशिना व्यश्रमुखी आ वो राजानम् आशुरिशशानः आश्रेपाभ्यस्खाहा आसत्येन	आयुरसि विश्वायुरासि —— आयुर्दी अमे हिवषः —— आयुर्दी देव —— आयुर्विश्वायुः —— आयुषः प्राणं संतनु —— आयुष्टं विश्वतो दघात् —— आयुष्टं विश्वतो दघात् —— आरोह विश्वतो दघात् —— आरोह प्रोष्ठम् —— आरोह प्रोष्ठम् —— आई ज्वलति —— आईया रदः —— आवहन्ती वितन्वाना —— आविश्वदेवम् —— आविश्वदेवम् —— आवेशिना व्यश्रमुखी —— आयुर्देशशानः —— आश्रपाभ्यस्त्वाहा आसत्येन —— आऽस्मिन् राष्ट्रे —— इडा देवहः ——

पुट-सं.	सन्त्रप्रतीकम्	
		आकर:
480	इदं त आत्मन:	सौत्रं.
448	इदं त एकम्	ते. आ. 4-3.
424	,,,	,, 4-4.
163	इदं ते बंछ हरामि	सौत्रं.
404	इद त्वा वस्त्रम्	ते. आ. 4-1.
435	इदं पितृभ्य:	4-7.
114	ईदं मिथुनमायुष्मत्	सीत्रं.
194	इदं विष्णुः	ते. सं. 1-2-13.
103	इदं सर्पेभ्यो हिन्स्तु	···· ते. ब्रा. 3-1-1.
3	इदमहं या	तै. मं. 1-1.
158	इद्महममुष्यामुष्यायणस्य	2-7.
438	इदमेव मेत:	ते. आ. 4-9.
166	इध्मो वेदिः परिधयश्च	··· ते. सं. 1-5-10.
111	इन्द्रं नरः	,, 1-6-12.
195	इन्द्रं विश्वा अवीवृधन्	,, 4-6-3.
111	इन्द्रं वो विश्वतस्परि	1-6-12.
218	इन्द्र मरुत्व:	,, 1-4-18.
171	इन्द्रामीभ्यां स्वाहा	सीत्रं.
93	इन्द्रामी रोचना	ते. सं. 4-2-11.
218	इन्द्राणीम्	, तै. सं. 1-7-13.
59.	इन्द्राय स्वाहा	ते. मं. 1-1.
11	1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1	···· सीत्रं.
114	इन्द्रों ज्येष्ठानामधिपति:	ते. सं. 3-4-5.
33		

पुट-सं.	मन्त्रप्रतीकम्		आकर:
308	इन्द्रो ज्येष्ठामनु		ते. ब्रा. 3-1-2.
312	इन्द्रो द्घीच		,, 1-5-8.
457	इन्द्रो यज्वने	••••	,, 2-8-8.
440	इम जीवेभ्यः		तै. आ. 4-10.
392	इमं मे गङ्ग		,, 6-1.
. 347	इमं मे बरुण	_	तै. सं. 2-1-11.
395	"		तै. मं. 1-4.
218	इमं यम प्रस्तरम्	ОКОТОВО	तै. सं. 2-6-12.
158	इमं विष्यामि		ते. मं. 1-5.
357	इमं समुद्रं शतघारम्	0004	ै. आ. 4-6.
361	इमं स्तनमूजस्वन्तम्	••••	ते. सं. 5-5-10.
157	इमं स्तोममहते		तै. मं. 2-7.
414	इममझे चमसम्		तै. आ. 4-1.
268	इमा आपरशान्ताः		सौत्रं•
278	इमा आपदिशवाः	••••	,,,
477	इमा आणे मधुमत्यः	***	,,
303	६न। जुह्दाना		तै. ब्रा. 2-4-6.
477	इमा धारा मधुमत्यः	****	सौत्रं.
440	इमा नारीरविधवाः		ते. आ. 4-10.
15	इमामग्रिस्त्रायताम्	••••	ते. मं. 1-4.
98	इमा रुद्राय स्थिरघन्वने		ते. ब्रा. 2-8-6.
14 .	इमां त्वमिन्द्र	40.4	ते. मं. 1-4.
268	इमें गन्धारशुभाः	***	सीत्रं.

पुट-सं.	मन्त्रप्रतीकम्			आकर:
439	इमे जीवा विमृतै:			ते. आ. 4-10.
269	इमे पुष्पाइशुभाः			सौत्रं.
279	"		••••	
268	इमे माल्यारशुभाः			11
279				17
405	इमी युनिजम ते			ते. आ. 4-1.
44	इयं दुरुक्तात्		•	तै. मं. 2-2.
412	इयं नारी पतिलोकम्		••••	तै. आ. 4-1.
15	इयं नार्युपब्रूते			तै. मं. 1-5.
68	इयमेव सा या		****	2 20
159	इयमोषघे त्रायमाणा			,, 2-20, ,, 2-7.
272	इरावती		****	तै. सं. 1-2-13.
235	इषमिषं स्वधा		****	सीत्रं.
64	इषश्चीजश्च		***	तै. सं. 1-4-14
61	इषे त्वोर्जे त्वा		***	,, 1-1-1.
143	इष्टेभ्यस्त्वाहा		****	तै. ब्रा. 3-7-11-
18	इह गावः प्रजायध्वम्		****	ते. म. 1-9.
162	इह घृतिरिह विघृतिः		1000	,, 2-18.
116	इह धृतिस्लाहा		••••	
321	77		••••	ते. सं. 7-1-12.
	10 - 10 - 10 - 10 - 10 - 10 - 10 - 10 -	2		1000
60	2 2 2	ई		
68	ईयुष्टे ये		_	तै. सं. 1-4-33.
377	ईशानस्पर्वविद्यानाम्			ते, आ. 6-47.

	* 1		
चुट. सं.	मन्त्रप्रतीकः		आकार:
55	ईशानं त्वा भुवनानाम्		ते. ब्रा. 2-4-7.
57	इ शानाय	••••	सौतं.
54	- ईशानाय त्वा जुष्टां प्रोक्षामि		सौत्रं.
54	ईशानाय त्वा जुष्टामुपाकरोति		22
	3		
159	उच्चैर्वाजि पृतनासाहस्		तै. मं. 2-8.
434	उच्छमञ्जमाना		तै. आ. 4-7.
434	उच्छमञ्चस्य .		d. al. 2.1.
398	उच्छयस्य वनस्पते		सौत्रं.
303	उत नः प्रियाप्रियासु	••••	
304	उत्तमे शिखरे देवि	••••	
426	उत्तिष्ठ प्रेहि	••••	तै. आ. 6-30. 4-4.
152		9 6 3 9	99
424	उत्तिष्ठ ब्रह्मणस्पते	••••	7-2.
434	उत्तिष्ठातस्तनुवम्	••••	1, 4-4.
252	उत्ते तभ्नोमि	••••	4-7-
110	उदस्तांप्सीत् 		तै. ब्रा. 3-7-10.
	उदस्यादे व्यदितिः		1.4-3.
252	उदायुषा	*****	ते. मं. 2-5 सं. 1-2-8.
60	उदीच्ये दिशे		तै. आ. 2-20
144	उदीरतामवरे	••••	तै. सं. 2-6-12.
460	उदीर्तामवर:	0000	11 11
412	उदीव्वं नार्यमि	••••	ते. आ. 4-1.
22	उदी व्वति:		ते. मं. 1-10.

पुट-सं.	मन्त्रप्रतीकम्			आकर:
214	उदुत्तमं बरण			तै, ब्रा. 2-8-1.
240	11			तै, सं. 1-5-11.
114	ं उदुत्यं जातवेदसम्			,, 1-4-43
267	711		••••	1-2-8
112	उद्गातेव शकुने साम			ते. मं 1-14.
272	उद्दीष्यस्व 💮 💮		,,,,	,, 1-9.
272	, , , , , , , , , , , , , , , , , , ,			तै. आ. 6-1
391	ड बृताऽसि		••••	ते. आ. 6-1.
124	उद्बुध्य स्वाभे		••••	ते. सं. 4-7-13.
236	उद्वयं तमसस्परि		••••	ते. आ. 4-3.
426	,,		,,,,	,, 4-4
438	,,,		****	,, 4-9.
47	19			ते. सं. 4-1-7.
87	उन्दर्तार्वेलं धत्त		****	3-1-1.
434	उपसर्प मातरम्		0000	तै. आ. 4-7.
321	उपस्जनमात्रे			सौत्रं,
168	उपावरोह जातवेद:		••••	तै, ब्रा, 2-5-8
301	उपैतु माम्			श्रीसू.
236	उरं हि राजा		***	ते. सं. 1-4-45.
235	उरुणसावसुतृ पौ		4	ते. आ. 4-3.
58	उ ॡ्खलमुसलाभ्याम्		••••	सौत्रं.
256	उशन्तस्त्वा हवामहे	7		तै. सं. 2-6-11.
41	उष्णेन वायवुद्देन	L. Turn	HI	ते. मं. 2-1.
41	उष्णन वायवुद्कन		****	∙त. म. ∠-1.

पुट-सं.	मन्त्रपतीकम्		क्षाकर:
		ऊ	,
391	ऊरुवोरोजः		ते. सं. 5-5-9.
391	ऊह्द अरत्नी		ते ब्रा. 2-6-5.
45	ऊर्गस्यू जम्		ते. सं. 1.8-15
70	ऊर्ज वहन्तीः		सौत्रं.
19	ऊर्जः पृथिव्याः		999
28	ऊर्जस्वान् पयस्वान्		तै. सं. 4-2-5
60	ऊर्ध्वायें दिशे		तै. आ. 2-20
		羽	
73	ऋग्वेदाय		सौत्रं.
321	ऋचां प्राची		ते. ब्रा. 3-12-9.
44	ऋतस्य गोप्त्री		···· ते मं. 2-2·
160	ऋतुभिस्त्वार्तवैः		सौत्रं.
209	ऋतुभ्यस्वाहा		तैं. ब्रा. 3-1-6.
349	ऋतेन		ते. सं. 2-1-11.
189	ऋतं च सत्यं च		तै. आ. 6-1.
212	ऋध्यास्म		ते. ब्रा. 3-1-2-
58	ऋषभाय		सौत्रं.
56	ऋषभ वाजिनं		ते. ब्रा. 3-7-5.
59	ऋषिभ्य:		सौत्रं.
6	UE. UITTE TO	Ų	
3	एकः पुरस्ताद्य इदम्		•••• सीत्रं• •••• २ ७ ७
9	एकमिषे		··· तें. ब्रा· 3-7-7·

पुट-सं•	मन्त्रप्रतीकम्	आकर:
134	एकविंशत्या पवयति	सौत्रं
323	एकस्मै स्वाहा	तै. सं. 7-2-11.
434	एणीर्घानाः	तै. आ 4-7.
322	एतं युवानं परि	तै. सं. 3-3-9.
146	एतचे ततासी	···· ते मं. 2-20·
146	एतचे पितामहासी	
146	एतचे प्रिवामहासौ	17 17
137	एतद्वे यज्ञस्य	ते. सं. 7-5-25-
63	एतानि वै सतोऽगारे	
436	एतास्ते स्वधा	ते. आ. 4-9
298	एवावन्दस्व	ते. ब्रा. 2-5-8.
377	एष ते निर्ऋते भागः	तै. सं. 1-8-1.
392	एष भूतस्य	तै. आ. 6-1.
148	एष वा अग्निविधानरः	तै. ब्रा. 2-1-4.
131	एष वा अनृणो य:पुत्री	ते. सं. 6-3-10.
434	एष ते यमसादने	तै. आ. 4-7.
132	एषाऽस्य देती प्रजा भवति	सीत्रं,
	d	
156	पेद्रं वा	सीत्रं.
156	ऐन्द्राभं वा	
		1)
391	ओने ग्रीमणि	ते. सं. 5-7-18.
45	ओजो प्रीवाभिः	
73	ओजोऽस्योज:	सीत्रं.

पुट-सं	सन्त्रप्रतीकम्	आकर:
58.	ओषधिवनस्पतिभ्यः स्वाहा	···· ते. मं. 1-1.
59	ओषधीभ्यः स्वाहा	ते. सं. 1-8-13.
347	ओषधीभ्यस्साहा	,, 7-3-19.
41	ओषधे त्रायस्व	,, 1-2-1.
251	ओं नमो भगवते	सीत्रं.
137	ओं ब्रह्मन्	
137	ओं भूभुवस्युवरों ब्रह्मन्	,,
136	ओमिति ब्रह्म	ते. आ. 5-8.
	क् इंड	
277	कटुदाय	ते. आ. 6-17.
58	कदुवै नांकमात्रे	सौत्रं.
14	कन्यला पितृभ्यः	ते. मं. 1-4
93	कया नश्चित्रः	ते. सं. 4-2-11.
59	करस्कराभ्याम्	सीतं.
263	कर्णाभ्यां भूरि विश्रवम्	तै. आ. 5-4.
301	कर्दमेन	श्रीसू.
357	कर्मादिष्वेतेर्जुहुयात्	ते. आ. 2-7.
100	काण्डात्काण्डात्प्ररोहन्ती	ते. सं. 4-2-9.
58	कामाय स्वाहा	सौत्रं.
59 .	कालेभ्य:	,,
136	काशानां स्तम्बम्	ते. आ. 4-9·
301	कांसोसि ताम्	···· श्रीसू .
347	कितदासः	ते. सं. 3-4-11.

पुट-सं.	मन्त्रप्रतीकम्	आकर:
306	किमित्ते विष्णो	तै. सं. 1-2-12.
347	कू ^{ट्} याभ्यस्खाहा	7-4-13.
36	कृणुष्व पाजः	
112	कृतं तीर्थम्	— तै. मं. 1-7.
218	केतुं कृण्वन्	— तै. सं. 7-4-20.
93	को अद्य युङ्कते	
45	को नामासि	
302	क्षुत्पिपासाम्	− श्रीस्•
158	क्षुरो नामासि स्वधिते	— तै. मं. 2-7.
219	क्षेत्रस्य पतिना	— तै. सं. 1-1-14
218	क्षेत्रस्य पते	,,, ,,
35	क्षेत्रिय त्वा	ते. मं. 2-12
TALL.		
405	खल्वघं वा स्यात्	ख सोत्र.
57	गणपतिभ्य:	सौत्रं•
219	गणानां त्वा	ते. सं. 2-3-14.
57	गणेभ्यः	सौत्रं.
272	गन्धद्वाराम्	ते. आ. 6-1.
14	गन्धर्वाय जनिविदे	ते. मं. 1-4.
26	गर्भे घेहि सिनीवालि	,, 1-13.
30	गर्भी अस्योषधीनाम्	है. सं. 4-2-3.
3	4	

g. सं.	मन्त्रप्रतीक:		आकारः
207	गायत्री त्रिष्टुप्	· · · · · · · · · · · · · · · · · · ·	ते. सं. 5-2-11.
14	गृभ्णामि ते		तै. मं. 1-3.
58	गृहराजाय		सौत्रं.
58	गृहाय		, ,
91	गृह्य भयम्		,,
58	गृह्याभ्य:		तै, मं. 1-1.
305	गोमिर्जुष्टम्		ते. आ. 6-2
7	गौरस्यपहतपाप्ना		ते. मं. 2-10.
218	गौरी मिमाय	••••	ते. ब्रा. 2-4-6.
7	गौर्धेनुभव्या	••••	तै. मं. 7-10
171	ga ganara	ষ	A . 1 2 10
307	त्रृतं घृतपावानः	••••	तै. सं. 1-3-10.
109	ष्ट्रणिस्सूर्यः	••••	तै. आ. 6-15.
102	वर्मो देवानप्येतु	•••	तै. सं. 1-5-10.
		च	
13	चकावाकं संवननम्		सोतं.
212	चक्षुषों हे ते		तै. ब्रा. 2-4-2.
11	चतम्र आशाः		ते सं. 5-7-8.
327	चत्वारि शृङ्गा		तै. आ. 6-10.
59	चन्द्रमसे स्वाहा		तै. सं. 1-8-13.
210	11		ते. ब्रा. 3-1-6.
301	चन्द्रां प्रभासाम्	A STATE OF THE STA	श्रीसूक्तम्
	3	1	आद्याप .

पुट. सं.	मन्त्रप्रतीकः	आकार:
301	चन्द्रां हिरण्मयीम्	···· श्री स् .
391	चरणं पवित्रम्	ते. ब्रा. 3-12-3.
59	चराचरेभ्यः	तै. सं. 1.8-13.
86	चितस्य परिचितः	तै. आ. 7-5.
188	चित्तं च स्वाहा	ते. सं. 3-4-4.
445	चित्तं सन्तानेन	ते. आ. 3-21.
365	चित्तिस्सुक्	,, 3-1
114	चित्र देवानामुदगात्	ते. सं. 1-4-43.
303	चोदयित्री स्नृतानाम्	,, 4-1-11.
	1. 大艺 经收益	3
257	जनस्य गोपाः	,, 4-4-4.
57	जयन्ताय	सौत्रं
163	जिह मे पाप्मानम्	7000
115	जातवेदशे	तै. आ. 6-1.
171	जातवेदो वपया	तै. सं. 3-1-4.
298	जातो यदमे	1-5-11.
128	जायमानो वै ब्राह्मणः	6-3-10-
257	जिघम्यीग्रम्	, 4-1-2.
485	जीवतु मम पुत्रः	सौत्रं,
23	जीवां रुदन्ती	तै. मं. 1-1.
48	जुषस्व नस्समिधममे	— ऋ क्सं. 5-2-1.
10	, जुष्टो दम्नाः	ते. त्रा. 2-4-1.
59	ज्येष्ठाभ्याम्	सौत्रं-

पुट-सं.	मन्त्र श्रतीकम्	आकर:
247	ज्येष्ठाय स्वाहा	सौत्रं
41	ज्योक्च सूर्थ हशे	— तै. मं. 2-5.
269	ज्योतिश्शुक्रश्च	सीत्रं.
391	जङ्घाभ्याम्	ते. बा. 2-6-5.
		đ
243	तचक्षुः	ते. आ. 7-42.
93	तच्छंयोर।वृणीमहे	तै. ब्रा. 3-5-11
119	ततं म आपः	,, 3-7-11
340	तत्ते भद्रम्	सौत्र•
395	तत्त्वा यामि	तै. मं, 1-4.
347	19	तै. सं. 2-1-11.
284	तत्युरुषाय	तै, आ. 6-46.
47	तत्सवितुर्वरेण्यम्	ते. मं. 2-4.
247	,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,	ते. आ. 1-11.
288	,,	ते. सं. 1-5-6.
327	91	,, 4-1-11.
247	तरसवितुर्वृणीमहे	ते. आ. 1-11.
232	तदिधानावश्ययुजा	ते. ब्रा. 3-1-2.
434	तदस्य प्रियम्	2-4-6.
270	1)	2-8-3.
53	तद्यमो राजा	3-1-2.
111	तद्भिष्णोः परमम्	ते. सं. 1-3-6.
167	तन्तुं तन्वन्	3.4-2.

पुट-सं	मन्त्रप्रतीकम्		आकर:
64	तपश्च तपस्यश्च		तै. सं. 1-4-11.
452	तया देवतया		4-2-0.
179	नसादनस्त्री च रथी च		5-2-2.
360	तसादेको बह्वाः		6-6-1.
205	तसाद्द्रिनामा		6-3-1
51	तस्मिन् महस्रशास्त्रे		तै. आ. 5-4
26	तस्यै खर्वः		तै. सं. 2-5-1.
340	तं त्वा समिद्धिः		तै. ब्रा. 1-2-1.
452	ता अस्य सृद		ते. सं. 4-2-4.
298	तामभिवर्णाम्	700	तै. आ. 6-1.
.212	ता सूर्यचन्द्रमसा		तै. ब्रा. 2-8-9.
249	तिलदे ऽवपद्यस्व		ते. मं. 2-11.
144	तिलोसि सोमदेवत्यः		सौत्रं.
15	तुभ्यमग्रे प्यवहन्		तै. मं. 1-5.
321	तृप्ता यान्तु पितरः		सौत्रं.
138	तेजसैवैनं समर्धयति	••••	
267	तेजोसि		तै. सं. 1-1-10.
340	तेन स्वामहम्		सीत्रं.
42	तेभ्यो निधानम्		तै. ब्रा. 2-7-17.
104	ते मायिनो मिमरे		飛 碑前, 2-3-2.
104	ते सूनवस्स्वपसः		
167	त्रयस्त्रिशत्तन्तवः		तै. सं. 1-5-10.
235	त्रयोऽभि स्वर्गम्		सौत्रं.
			WA.

पुट-सं.	मन्त्रप्रतीकम्	आकर:
6	त्रये विद्याये	ते. मं. 2-10.
218	त्रातारमिन्द्रम्	ते. सं. 1-6-12.
327	्रि धाहितम्	ते. आ. 6-10.
312	त्रियम् व कम्	ते. आ. 6-56.
394	ब्रि ंन्तरिक्षम्	— ऋक्सं· 3-8-4.
34	तिर्दे व	ते. ब्र. 2-4-3
270	,.	2-8-3.
367	त्रिषत्या हि देवा:	ते. सं. 6-3-10.
272	त्रीणि पदा विचक्रमे	ते ब्रा 2-4.6.
219 ·	ज्यम्बकं यजामहे	ते. सं. 1-8-6.
157	च्यायुर्व जनदशेः	ते. मं. ²⁻⁷
111	त्वमंग्ने अयाऽसि	1-4.
112	त्वमग्ने रुद्रः	तै. सं. 1-3-14
1(6	त्वमग्ने व्रतपाः	1-1-14.
111	त्व नो अग्न	ते. मं. 1-4.
347	, ,	··· तै: सं. 2-5-12.
298	त्वं वरुणः	ते. ब्रा. 3-5-2.
92	त्वं विश्रस्त्वं कविः	ऋक्सं. 6-8-8.
257	त्वाममे मानुषीः	, ते सं. 3-3-11.
436	त्वामर्जुनौषधीन।म्	ते. आ 4-9.
270	त्वामेकमाद्यं	सौत्रं,
322	त्वां गाव:	त. म. 3-3-9.
27	त्वां पूषन्	ते मं 1-11.

Digitized by Madhuban Trust			
पुट-सं∙	मन्त्रप्रतीकम्		आकरः
	द		
60	दक्षिणायै दिशे		तै. आ. 2-20.
236	दधिकाव्णः		तै. सं. 1-5-11.
102	दन्दशूकेभ्यस्खाहा	••••	ते. ब्रा. 3-1-4.
436	दभीणां स्तम्बमाहर	••••	तै. आ. 4-9.
435	दशाक्षरा तां रक्षस्व		ते. आ. 4-8.
96	दाक्षायण्यस्मर्वयोन्यः	••••	सौत्रं.
171	दिग्भ्यो नमो दिग्भ्यस्खाहा		ते. सं. 1-3-10.
437	दिवस्त्वा लोके		तै, आ. 4-7.
477	दिवि जाता:	••••	सौत्रं.
59	दिवे स्वाहा		तै. सं. 1-8-13-
271	दिवो वा विष्णो		, 1-2-13.
96	दिव्या गणा बहुरूपाः		सौत्रं.
161	दिव्योसि सुपर्णः		सौतं.
171	दिशः प्रादिश आदिशः	****	ते. सं. 1-3-10.
437	दिशां त्वा लोके		तै. आ. 4-7.
112	दीर्घमुखि दुईणु	••••	,, 7-32.
28	दीर्घायुत्वाय		तै. सं. 1-2-1.
391	दर्भितास्तस्मै		तै. आ. 6-1.
91	दुस्खप्ने पापस्वप्ने	••••	सीत्रं.
241	दुन्दुभीन् समाघ्नन्ति	****	ते. सं. 7-5-9.
436	द्वीणा स्तम्बमाहर	••••	तै. आ. 4-9.
58	हषद पळाभ्याम्	****	सौत्रं.

पुट-सं.	म न्त्रश्रतीकस्	आकर:
10	देव सवितः प्रसुव	तै. मं. 1-4-1
46	देवस्य त्वा सवितुः	तै. सं. 1-1-4.
6	,,	ते. ब्रा. 2-6-5.
195	,,	तै. म. 2-3.
389);	2-9.
109	11	सीत्रं.
131	देवा बै पुष्टि नाविन्दन्	···· तै. सं. 2-1-9.
161	देवीष्षडुर्वीहरूण:	ते. मं. 2-9
303	देवीं वाचमजनयन्त	ते. ब्रा. 2-4-6
260	देवेभ्यस्त्वा	सीत्रं.
45	देवेभ्यस्त्वा परि ददामि	
59	देवेभ्यस्खाहा	ते. सं. 3-1-4.
59	देशेभ्यस्खाहा	सीत्रं
346	दोग्ध्री धेनुः	ते. सं 7-5-18.
160	चौ रसि	ते. ब्रा 2-7-15.
35	चौस्ते पृष्टम्	— तै. मं . 1-4.
88	चौ स्समित्	ते. आ. 7-41.
429	द्रपश्चम्कन्द	ते.सं. 3-1-8
277	द्रापे अन्धसस्पते	4-5-10.
.98	द्वादश संपद्यन्ते	<u> </u>
112	द्विपच्चतुष्पदसाकम्	4-2-6
207	द्विपदा	,, 5-2-11.
173	हिं ज़ेहोति	— सौत्रं.

पुट-सं	मन्त्रप्रतीकम्			आकर:
327	हे स्रती		••••	ते. त्रा. 1-4-2.
		घ		*
58	धनधान्याभ्याम्		••••	सीत्रं
412	घनुईस्तादाददाना			तै. आ. 4-1.
57	धन्वन्तरये स्वाहा		d	सौत्रं
57	धर्मरुचये खाहा			,,
253	धर्मीय त्वा गृह्णामि			,,
57	घर्मीय स्वाहा			तै. मं. 1-1.
31	घाता द्दातु		••••	,, 2-11,
420	घाता पुनातु सविता		••••	तै. आ. 4-3.
426	1,		••••	,, 4-4.
438				, , 4-9.
31	घाता प्रजायाः		0.00	तै. मं. 2-11.
59	धात्रे स्वाहा		••••	सौत्रं.
57	ध्रवक्षितये स्वाहा		****	तै. मं. 1-1.
57	ध्रवाय भूमाय स्वाहा		••••	11 11
19	ध्रुवोसि ध्रुविक्षितिः			1-9.
		न .		
59	नक्षत्रेभ्यस्खाहा		••••	तै. सं. 1-8-13-
64	नभश्च नभस्यश्च		••••	,, 1-4-14.
41	नर्ते ब्रह्मणः			ते. ब्रा. 2-7-17.
36	नाम आव्याधिनीभ्यः			तै. सं. 4-5-4.
' 3	35			

पुट-सं.	मन्त्रपतीकम्	आकर:
112	नमश्शकृत्सदे	ते. मं. 1-14.
159	नमरशाकजञ्जभाभ्याम्	2-7.
358	नमस्त ऋषे गद	— तै. ब्रा 2-7-16.
277	नमस्ते अस्तु	तै. सं, 4.5-1,
56	नमस्ते रुद्र मन्यवे	77 91
434	नमस्ते हरसे	,; 4-6-1.
396	नमि स्त्रियें नमः पुंसे	•••• सींत्रं•
309	नमस्युते निऋऋते	तै. सं, 4-2-5
46	नमो अस्तु नीलग्रीवाय	,, 4-5-1.
102	नमो अस्तु सर्पेभ्यः	ते मं 2-17. सं. 4-2-8
392	नमोऽसयेऽप्सुमते	तै, आ, 6-1.
250	नमोऽमये सप्ताचिः	सीतं.
250	नमो धात्रे नमः	••••
236	नमो नमस्करकूपेभ्यः	,,,
215	नमो ब्रह्मण	ते. आ. 2-12.
60	नमो रुद्राय भगवते	सौत्रं.
60	नमो रुद्राय भौमाय	,,
91	नमो रुद्राय वास्तोष्पतये	तै. ब्रा. 3-7-9.
250	नमो वाचे नमो वाचस्पतये	ते. आ _. 2-11.
278	नमो हिरण्यबाहवे	··· तें. सं. 4-5-2·
210	नवो नवो भवति	ते. ब्रा. 3-1-3.
212	,,	ते सं. 2-4-14.
39	न हि ते अमे तनुवै	तै, आ. 4-10.

पुद-सं.	सन्त्रप्रतीकम्	आकर:
435	नळं प्रवमारोह	तै. आ. 4-7.
437	नाकस्य त्वा पृष्ठे	4-7.
194	नाके सुपर्णम्	तें ब्रा. 2-5-8.
236	नाके सुपर्णम्	ते. आ. 4-3.
391	निर्मे चित्तम्	ते. ब्रा. 2-6-5.
81	नाहं करोमि	ते. आ. 6-61. 62
138	निऋऋतिगृहीता	सौत्र.
60	निऋऋत्यै	,,,
174	निवीतं मनुष्याणाम्	तै. सं. 2-5-11.
19	नीललोहिते भवतः	ते. मं. 1-6.
26	नेजमेष परापत	,, 1-13.
6	नेष्टावृद्धि कृन्तामि	सौतं•
25	नैनया सह संवदेत	ते. सं. 2-5-1.
		4
258	पश्च वा एते	तै. आ. 2-10.
117	पथस्पथः परिपतिम्	तै. सं. 1-1-14.
391	परं मृत्यो	तै. आ. 6-46.
212	99	याज्ञिकी. 4.6.
349	71	ते. आ. 3-15.
435	75.	,, 4-7.
399	17	ते. ब्रा. 3-7-14.
58	परमेष्ठिने	सौत्रं,

युट-सं.	. मन्त्रपतीकम्		आकर:
215	परिणो रुद्रस्य	,	ते. ब्रा. 2-8-6.
14	परि त्वाडमे पुरम्		ते. सं. 1-5-6.
44	परिधत्त धत्त		ते. मं. 2-2.
59	परिष्ठवेभ्यः		तै. सं. 1-8-13.
57	परिषद्भयः	****	सौत्रं.
403	परेयुवांसम् .	****	तै. आ. 4-1.
34	परो मात्रया		तै. ब्रा. 2-8-3.
33	पवमानस्युवर्जनः		,, 1-4-8.
269	पवित्रं ते विततम्	••••	
134	पवित्रं वै दर्भाः	****	सौत्रं
59	पशुपतये 🛴		,,
59	पशुभ्य:	9446	"
303	पावीरवी कन्या		तै. सं. 4-1-11.
125	पाहि नो अम एनसे		तै. आ. 6-5
188	पितरः पितामहाः	••••	तै. सं. 3-4-5.
59	पितामहेभ्य:	****	सौत्रं.
66	पितामहेभ्यस्त्वा		11
287	पिता विराजाम्		तै. ब्रा. 2-8-8
149	पितृणामनृण:		तै. आ. 6-63
59	पितृभ्य:		सौत्रं.
66	पितृभ्यस्त्वा		
471	पितृभ्यस्त्वा मृत्युम्		11
68	पितृभ्यस्त्वधानमस्त्वाहा		97
			, ;

पुट-सं.	मन्त्र प्रतीकम्	आकरः
367	पुत्रेषणायाश्च	
49	पुनरिम श्रक्षुरदात्	ते. सं. 3-2-5.
167	पुनस्रजी	4-2-1-
154	पुनस्त्वाऽऽदित्या:	,, 4-2-3.
15	पुनः परनीमझिरदात्	तै. मं. 1-5.
110	पुमांसौ मित्रावरुणी	सौत्रं.
308	पुरन्दराय	तै. ब्रा. 3-1-2-
358	पुरीष्यस्त्वमम	ते. सं. 4-2-5.
166	पुरुषसम्मितः	ते. ब्रा. 3-7-11.
411	पुरुषस्य सयावरिविते	तै. आ. 4-1.
411	पुरुषस्य सयावर्यपेत्	7,
423	पृरुषाहुतिः	ते. सं, 2-2-2.
138	्पुरोऽनुवाक्यामनूच्य -	3-4-9.
45	पुष्टिरसि पुष्टिम्	सौत्रं.
58	पृष्ठ्ये	
347	पुष्पावतीः	तै. सं. 4-2-6.
363	पूर्व देवा अपरेण	ते. ब्रा. 2-5-6.
321	वृषा गा अन्त्रेतु नः	ते, सं 4-1-11.
405	पूषा स्वेतरच्यावयतु	ते. आ. 4-1.
18	वृषा त्वेतो नयतु	तै. मं. 1-2.
407	पूषेमा आशा अनु	त. आ. 4-1.
485	पूष्णे स्वाहा	7-16.
109	पृथिवि देवयजनि	ते. सं. 1-1-9.

<u>पुट-सं</u>	• सन्त्रप्रतीकस्	आकर:
69	पृथिवी ते पात्रम्	तै. मं. 2-20.
86	पृथिवी समित्	ते. आ. 7-41.
. 438	पृथिवीं गच्छ	,, 4-9.
160	पृथि व्यसि	तै. ब्रा. 2-7-15.
.426	पृथिन्यास्त्वा अक्षित्य	सीत्रं.
437	पृथिव्यास्त्वा लोके	तै, आ. 4-7.
59	पृथिज्यै स्वाहा	ते. सं. 1-8-13.
395	पृष्टो दिवि	, 1-5-11
419	प्रकेतुना बृहता	ते. आ. 4-3.
283	प्रजनने ब्रह्मा	सीतं.
20	प्रजया त्वा पशुभिः	
20	प्रजया त्वा संसृजामि	5,9
131	प्रजया पितृभ्य:	ते. सं. 6-3-10.
359	प्रजातन्तुं मा	तै. आ. 5-11.
73	प्रजापतये काण्डर्षये	
58	प्रजापतये स्वाहा	· ··· सीत्रं.
11	प्रजापतये स्वाहा	तै. मं 1-1.
. 2	प्रजापतिस्स्त्रियाम्	···· सौत्रं.
432	प्रजापतिस्त्वा साद्यतु	ते. ब्रा. 2-5-6.
72	प्रजापतिः प्रजा अस्रजत	ते. आ. 4-6.
30	प्रजापते तन्वं मे	ते सं. 2-2-1
	प्रजापते न त्वत्)	तै. मं, 1-11.
	न्यापत् न त्वत्	ते. सं. 1-8-14.
		ते. मं. 2-22.

चुट-सं.	मन्त्रप्रतीकम्	आकर:
22	प्रजापते प्रायश्चित	तै. मं. 1-10.
23	प्रजाय त्वा	सीत्रं
20-	प्रजावती भूयासम्	
20	प्रजावान् पशुमान्	19
303	पणो देवी	ते. सं. 1-8-22.
240	प्रतत्ते अद्य शिपिविष्ट	ते. सं. 2-2-12.
34	प्रतद्विष्णुः	ते. ब्रा. 2-4-3.
270	,,	2-8-3.
. 116	प्रति क्षेत्रं प्रति तिष्ठामि	तै. मं. 2-18.
28	प्रतियुतो वरुणस्य	ते. सं. 1-4-45.
52	प्रतिवेशोसि प्र मा भाहि	तै. आ. 5-4.
60	प्रतीच्यै दिशे	ते. आ. 2-20-
60	प्रपिता महेभ्य:	सौत्रं.
66	प्रपितामहेभ्यस्त्वा	
59	प्रभूत्वे स्वाहा	"
272	प्रयातु भगवान्	13
445	प्रयासाय स्वाहा	ते. आ. 3-20.
236	प्रवक्तावभृथे	सौत्रं
218	प्र वर्शकाय	ते. ब्रा. 2-8-
432	प्र वाता वान्ति	तै. आ. 4-6.
247	प्रवेधसे कवये	तै. ब्रा. 1-2-1.
2	प्रसुग्मन्ता	तै. मं. 1-1
384	प्राच्यां	ते. सं. 1-6-5.
	70.50	

षुट. सं	• मन्त्रप्रतीक्म्	भाकर:
60	प्राच्ये दिशे	ते. आ. 2-20.
156	प्राजापत्यं वै	···· सीत्रं,
45	प्राणानां ग्रन्थिरसि	dese
364	प्राणापानौ	ते. ब्रा. 2-5-6.
95	प्राणाय बोज्रष्टं	··· सीत्रं
70	प्राणे निविष्ठोऽमृतं जुहोमि	तै. मं. 2-20.
35	प्राणी रक्षति	ते ब्रा. 2-5-1.
16	प्रासावी:	तै. मं. 1-1
106	प्रेतायामुद्मे यमाय च	···· सौत्रं
14	प्रेतो सुञ्चाति	तै. मं. 1-4.
431	प्रेमा मात्राम्	सीत्रं.
		···· 417.
45	ब	
42	बलमसि बलम्	सौत्रं.
	बलं ते बा हुवो:	···· तै. ब्रा. 2-7-17.
10	खादिरी दवीं तेअस्कामस्य	सीत्रं.
156	बाईस्पत्यं वा	
215	बृह त्साम	···· तै: सं. 4-4-12.
1(2	बृहद सि	···· सौत्र.
59	बृहस्पतये स्वाहा	तै. मं. 1-1.
18	बृहस्पते अति	तै. सं. 1-8-22.
98	बृहस्पते युवम्	ते. त्रा, 2-5-6.
52	बोधा नो अस्य	
47	ब्रह्म चार्यस्यपोशान	ते. सं. 4-2-3.
16	वसज्ञानम् 	ते. मं. 2-6.
*	यस गर्भागम्	ते. सं. 4-2-8.

पु. सं.	मन्त्रप्रतीकम्	1.00	आकर्:
215	ब्रह्मजज्ञानम्		तै. ब्रा. 2-8-8.
96	ब्रह्मज्योतिर्व्रह्म		सौतं.
70	ब्रह्मणि म आत्मा	••••	ते. म. 2-20.
59	ब्रह्मणे स्वाहा	••••	तै. मं. 1-1.
347	ब्रह्मणे स्वाहा	••••	सौत्रं.
163	ब्रह्मन् त्वाऽश्वामि		,,
45	ब्रह्मव चेसमिस		,,
489	ब्रह्म वै चतुर्होतारः		तै. ब्रा. 312-5.
83	ब्रह्माणं तपयामि		सौतं.
218	ब्रह्मा देवानाम्	El Britania de la marca de la compansa de la compa	तै. सं. 3-4-11.
124	ब्राह्मण एकहोता		तै. आ. 3-7.
133	ब्राह्मणा वै छन्दांसि	••••	तै. सं. 2-6-9.
133	ब्राह्मणो वा अष्टाविंशः	••••	तै. ब्रा. 1-5-3.
148	ब्राह्मणो वैं सर्वा देवताः	••••	,, 1-4-4.
		भ	
236	भक्षोऽस्यमृतभक्षः		तै. ब्रा. 3-10-8.
319	भगवते महादेवाय		सौतं.
271	भगवतोऽयं कूच:		
58	भगाय स्वाहा		11
18	भद्रान् गृहान्	A-12 (11/19)	तै. मं. 1-8.
93	भवतं नस्समनसौ		तै. सं. 4-2-5.
55	भवस्य देवस्य पत्न्ये		तै. मं. 2-18.
56	भवस्य देवस्य सुताय	•••	त. म. २ - २० -
36		Ji:	ala.

पुट-सं.	मन्त्रप्रतीकम्	आकर:
• 55	भवाय देवाय स्वाहा	तै. मं. 2-18.
341	भवे नमस्वाहा	सौतं.
284	भवेभवे 💮 💮	तै. आ. 6-43.
284	भवोद्भवाय	6-43.
156	भाग्यं वा	सौत्र.
411	भुवनस्य पत इद्म्	तै. आ, 4-1.
188	भुवनस्य पते	ते. सं. 3-4-7.
57 -	भुवस्खांहा	सौत्रं.
20	भुवो यज्ञस्य	तै. सं. 4-4-4.
255	भुवो वायुम्	ते. ब्रा. 3-10-2.
233	भूतेभ्यस्खाहा	सौत्रं.
59	भूत्ये स्वाहा	in as firms to
8	भूतम्	तै. मं. 2-10·
212	भूतं भव्यं भविष्यत्	ते. सं. 7-3-13
310	भूतानां पतये नमः	··· सौत्रं
487	भ्मिभूमिमगात्	ते. मं. 2-1.15.
255	भूरिं च	ते. ब्रा. 3-10-2, ¹
110	भूरायुर्मे घारयत	ं सौत्रं.
255	मूभुवस्युवः । ओजो बलम्	ते. ब्रा 3-10-5
40	म्भु वस्सुवरपाम्	्ते. मं. 2-14.
211	भू भूवस्युवरोम्	ते. आ. 6-27.
152	1,1	माज्ञिकी 35. ^{टेट}
255	भू भुवस्सुवश्चनद्रमसम्	धार्व ते ब्रा. 3-10-2.0ट

युट-सं	मन्त्र प्रतीकम्		आकर:	
57	भूर्भु वस्सुवस्स्वाहा		सौत्रं.	
22	भूस्वाहा		तै, मं . 1-10.	mer.
48	,,		2-12-	Q.
57			सीत्रं	212
478	भूः पृथिवीं गच्छतु			-
212	भ्रातृव्यं पादयामसि		ते. ब्रा. 2-4-2.	all.
	三年11年16年20年		PARK HILL	
412	4-1-1-1-1-1-1-1-1-1-1-1-1-1-1-1-1-1-1-1	म	4年4年	
	मणि हस्तात्	Fullin	तै. आ. 4-1.	
212	मदे चिदस्य	911 1	तै. सं. 1-2-14.	A.E.
13	मधुगे मध्वगाहे		सौत्रं	
134	मधु मिनिष्ये		ते.सं. 3-3-2	
144	मधु वाताऋतायते		,, 4-2-9.	
64	मधुश्च माधवश्च	••••	,, 1-4-14.	SIL
126	मधुश्र खाहा	••••	तै. मं. 1-10.	est
301	मनसः कामम्	••••	श्रीसूक्तम्	
118	मनो ज्योतिः	••••	तै. सं. 1-5-3.	28
366	· · · · · · · · · · · · · · · · · · ·		,, 1-5-10.	36
13	मम हृदये		सौत्रं.	ĈI,
212	ममाम्ने वर्ची विह्वेषु	7	सं 4-7-14.	45
190	मयि गृह्णाम्यमे	••••	,, 5-7-9.	0
5	मिय महः		ते. मं. 2-9.	THE
48	मयि मेघाम्		तै, सं. 3-3-1.	

पुट-सं.	. सन्त्रप्रतीकम्	
9- (1.	• • • • • • • • • • • • • • • • • • •	आकर:
5	मयीन्द्रियं वीर्यम्	तै. मं. 2-9.
322	मयोभूर्वातः	— तै. सं. 7-4-17.
319	महाकालाय नमः	सौत्रं.
212	महां इन्द्र:	तै. सं. 1-4-41.
36	मा छिदो मृत्यो	··· तै. आ. 3-15.
416	माता रुद्राणाम्	4-12,
42	मा ते केशाननुगात	ते. ब्रा. 2-7-17.
15	मा ते गृहे	तै. मं. 1-4.
364	मा त्वा वृक्षी संवाधिष्टाम्	ते. आ. 4-7.
364	मा त्वा वृक्षी संबोधथाम्	
97	मा नस्तोके	,, तै, सं, 4-5-10.
263	5.,	,, 3-4-10.
349) j.	याज्ञिकी ⁵³ .
312	11	तै. आ. 6-53
349	मा नो महान्तम्	ते. सं. 4-5-10.
312		
98	55.	··· याज्ञिकी. ⁵² ,
98	71 7 G-2	तै, आ, 6-52.
13	मा नो हिंसीत्	तै. मं. 1-9.
	मां ते मनः	सौत्रं.
45	मित्रस्य चक्षुः	ते. मं. 2-2.
3	्त्रोसि	ते. सं. 1-8-16.
117	मिथुनस्य स्वस्त्ययनी	1-2-9.

पुट. सं.	मन्त्रप्रतीकम्	आकर:
219	मूर्घानं दिव	तै. सं. 1-4-13.
391	मृत्तिके हन	तै. आ. 6-1.
312	मृ त्युनेश्यतु	सौत्रं•
471	मृत्योराधिष्ठानाय	375
439	मृत्योः पदम्	ते. आ. 4-10.
415	मेदसा सुची	ते. सं. 6-3-11.
398	मेघां म इन्द्रः	ते. आ. 6-40.
41-8	मैनमझे विदह:	,, 4-1.
411	मैवं मास्ता	11 11
		य
342	यं कामं कामयते	सौत्रं.
478	यं घने । अ	91
391	यं च वयम्	ते. आ 6-1.
424	यं ते अग्निममन्थाम	,, 4-4.
146	य आत्मा ये पकः	सौत्रं.
243	य उदगात्	तै. आ. 7-42.
418	य एतस्य पथः	ते. आ. 4-2.
347	यचिचिद्ध	ते. सं. 3-4-11.
73	यजुर्वेदाय	सौत्रं,
129	यज्ञेन देवेभ्यः	ते. सं. 6-3-10.
43	यज्ञोपवीतं परमम्	सौतं•
211	यज्ञी वा आपः	तै. ब्रा. 3-2-4.

61 यज्ञो व। एष पश्चमः सौत्रं. 93 यत इन्द्र तै, ब्रा. 3-7-11. 258 यिकश्चिद्ददाति तै. आ. 2-13. 347 यिक चेदम् तै. सं. 3-4-11. 258 यत्सुरेण वर्चयिस तै. सं. 3-5-3. 48 यत्ते अग्ने तेजः तै. सं. 3-5-3. 424 यत्ते कृष्णः तै' आ. 4-4. 218 यत्ते देवी तै. सं. 4-2-5. 305 यत्ते पित्रत्म तै. ब्रा. 1-4-8. 314 यत्पर्यपद्यत् , 1-2-1. 119 यत्पाकर्त्रा , 3-7-11. 9 यत्सद्द सर्वाणि तै. सं. 1-6-8. 26 यथाऽग्निगर्भा तै. सं. 1-13. 440 यथा त्वमुद्धिनित्स तै. आ. 4-10. 28 यथा त्वं वनस्पते फळवानिस सौत्रं.	पुट-स	i. मन्त्रप्रतीकम्	आकर:
93 यत इन्द्र तै. जा. 3-7-11. 258 यत्किञ्चिद्द्वाति तै. जा. 2-13. 347 यिंक चेदम् तै. सं. 3-4-11. 258 यत्थ्वरेण वर्चयसि तै. सं. 3-5-3. 48 यत्ते अग्ने तेजः तै. सं. 3-5-3. 424 यत्ते कृष्णः तै. सं. 4-2-5. 305 यत्ते पवित्रम् तै. जा. 1-4-8. 314 यत्पर्वपर्यत् ते. जा. 1-4-8. 314 यत्पर्वप्रयत् , 1-2-1. 119 यत्पाकर्त्रा ते. सं. 1-6-8. 26 यथाऽग्निगर्मा ते. सं. 1-13. 440 यथा त्वमुद्धिनित्स ते. आ. 4-10. 28 यथा त्वं वनस्पते ऊर्जा सौत्रं.	61	यज्ञो व। एष पश्चमः	सीत्रं.
258 यिकिञ्चिद्दाति तै. आ. 2-13. 347 यिक चेदम् तै. सं. 3-4-11. 258 युद्धरेण वर्चयिस सौतं. 48 यत्ते अमे तेजः तै. सं. 3-5-3. 424 यत्ते कृष्णः तै. सं. 4-2-5. 305 यत्ते पवित्रम् तै. म्. 1-4-8. 314 यत्पर्यपश्यत् , 1-2-1. 119 यत्पाकर्जा तै. सं. 1-6-8. 26 यथाऽमिगर्मा तै. सं. 1-13. 440 यथा त्वमुद्धिनिस तै. आ. 4-10. 28 यथा त्वं वनस्पते फलवानिस सौत्र.	93	यत इन्द्र	
347 यिंक चेदम् तै. सं. 3-4-11. 258 यत्स्रुरेण वर्चयिस तै. सं. 3-5-3. 48 यत्ते अग्ने तेजः तै. सं. 3-5-3. 424 यत्ते कृष्णः तै. आ. 4-4. 218 यत्ते देवी तै. सं. 4-2-5. 305 यत्ते पवित्रम् तै. बा. 1-4-8. 314 यत्पक्ति , 1-2-1. 119 यत्पक्ति तै. सं. 1-6-8. 26 यथाऽमिगर्भा तै. सं. 1-13. 440 यथा त्वमुद्धिनित्स तै. आ. 4-10. 28 यथा त्वं वनस्पते ऊर्जा सौत्र. 28 यथा त्वं वनस्पते फळवानिस सौत्र.	258	यत्किञ्चिद्दाति	
258 यत्सुरेण वर्चयसि सौतं. 48 यत्ते अग्ने तेजः तै. सं. 3-5-3. 424 यत्ते कृष्णः तै. सं. 4-4. 218 यत्ते देवी तै. सं. 4-2-5. 305 यत्ते पवित्रम् तै. बा. 1-4-8. 314 यत्पर्यपश्यत् , 1-2-1. 119 यत्पाकर्जा , 3-7-11. 9 यत्सह सर्वाणि तै. सं. 1-6-8. 26 यथाऽग्निगर्भा तै. सं. 1-13. 440 यथा त्वमुद्धिनित्स तै. आ. 4-10. 28 यथा त्वं वनस्पते ऊर्जा सौत्र. 28 यथा त्वं वनस्पते फळवानसि	347		
48 यत्ते अमे तेज: ते. सं. 3-5-3. 424 यत्ते कृष्ण: ते' आ. 4-4. 218 यत्ते देवी ते. सं. 4-2-5. 305 यत्ते पवित्रम् ते. ब्रा. 1-4-8. 314 यत्पर्यपश्यत् , 1-2-1. 119 यत्पाकत्री , 3-7-11. 9 यत्सह सर्वाणि ते. सं. 1-6-8. 26 यथाऽमिगर्भा ते. सं. 1-13. 440 यथा त्वमुद्भिनित्स ते. आ. 4-10. 28 यथा त्वं वनस्पते ऊर्जा सीत्रं. 28 यथा त्वं वनस्पते फळवानसि	258	यत् रेण वर्चयसि	
424 यत्ते कृष्णः तै' आ. 4-4. 218 यत्ते देवी तै. सं. 4-2-5. 305 यत्ते पित्रम् तै. ब्रा. 1-4-8. 314 यत्पर्यपश्यत् , 1-2-1. 119 यत्पाकर्त्रा , 3-7-11. 9 यत्सह सर्वाणि तै. सं. 1-6-8. 26 यथाऽग्रिगर्भा तै. मं. 1-13. 440 यथा त्वमुद्धिनित्स तै. आ. 4-10. 28 यथा त्वं वनस्पते ऊर्जा सौत्र. 28 यथा त्वं वनस्पते फळवानिस	48		
218 यत्ते देवी तै. सं. 4-2-5. 305 यत्ते पवित्रम् तै. ब्रा. 1-4-8. 314 यत्पर्थपश्यत् , 1-2-1. 119 यत्पाकर्त्रा , 3-7-11. 9 यत्सह सर्वाणि तै. सं. 1-6-8. 26 यथाऽग्रिगर्भा तै. मं. 1-13. 440 यथा त्वमुद्धिनित्स तै. आ. 4-10. 28 यथा त्वं वनस्पते ऊर्जा सौत्र. 28 यथा त्वं वनस्पते फळवानसि	424		
305 यत्ते पवित्रम् तै. ब्रा. 1-4-8. 314 यत्पर्यपश्यत् , 1-2-1. 119 यत्पाकर्त्रा , 3-7-11. 9 यत्सह सर्वाणि तै. सं. 1-6-8. 26 यथाऽग्निगर्भा तै. मं. 1-13. 440 यथा त्वमुद्धिनित्स तै. आ. 4-10. 28 यथा त्वं वनस्पते फळवानिस सौत्र.	218	4200	
314 यत्पर्यपश्यत् , 1-2-1. 119 यत्पाकर्जा , 3-7-11. 9 यत्प्रह सर्वाणि ते. सं. 1-6-8. 26 यथाऽग्निगर्भा ते. मं. 1-13. 440 यथा त्वमुद्भिनित्स ते. आ. 4-10. 28 यथा त्वं वनस्पते फळवानिस सौत्र.	305		
119 यत्पाकर्जा , 3-7-11. 9 यत्पाह सर्वाणि ते. सं. 1-6-8. 26 यथाऽग्निगर्भा ते. मं. 1-13. 440 यथा त्वमुद्भिनित्स ते. आ. 4-10. 28 यथा त्वं वनस्पते ऊर्जा सौत्र. 28 यथा त्वं वनस्पते फळवानिस	314		
9 यत्सह सर्वाणि तै. सं. 1-6-8. 26 यथाऽग्निगर्भा तै. मं. 1-13. 440 यथा त्वमुद्भिनित्स तै. आ. 4-10. 28 यथा त्वं वनस्पते ऊर्जा सौत्र. 28 यथा त्वं वनस्पते फळवानसि	119		"
26 यथाऽग्निगर्भा तै. मं. 1-13. 440 यथा त्वमुद्भिनित्स तै. आ. 4-10. 28 यथा त्वं वनस्पते ऊर्जा सौत्र. 28 यथा त्वं वनस्पते फळवानिस	9		
440 यथा त्वमुद्भिनित्स तै. आ. 4-10. 28 यथा त्वं वनस्पते ऊर्जा सौत्र. 28 यथा त्वं वनस्पते फळवानिस	26		
28 यथा त्वं वनस्पते ऊर्जा सौत्र. 28 यथा त्वं वनस्पते फलवानसि	440		
28 यथा त्वं वनस्पते फलवानिस	28		
	28		सात्र.
255 यथा तड्रथमा कान	255	यथा नक्ष्रेयसः करत्	31 A
52	52		
475	475	यश विन	
432	432		
ग्या प्रमाय ते. आ. 4-6.	61.		
१५।उहान्यनुपूर्वम् ११			
नवन नायुः पवत तै. मे. 2-11.			
68 यद्भ कन्यवाहन ते. सं. 2-6-12.	00	यदम कव्यवाहन	ते. सं. 2-6-12

9	पट-सं. मन्त्रप्रतीकम्	आकर:
349	यद्भे यानि कानि	, 4-1-10.
392	यद्पां कूरम्	ते आ. 6-1.
349	यदपामार्गः	सौत्रं
118	यदस्मिन् कर्मणि	····;
16	यदस्य कर्मणः	
440	यदाञ्जनम्	े ते. आ. 4-10. _{) ह}
160		ते मं. 2-8.
59	यदेजति जगि	1-1.
61	यदेवा देवहेळनम्	तै. आ. 2-3.
188	(1.4), (#	ते ब्रा. 3-7-12.
68	यद्वः कञ्यादङ्गम्	हुए सौत्रं का
303	यद्वाग्वदन्ति	ते. ब्रा. 2-4-6
420	यद्वै देवस्य सिवतुः	ते. आ. 4-3.
166	यद्वो वयम्	ते सं. 1-1-14
47.0	यनम आत्मनो मिन्दाभूत्	ते. सं 3-2-5.
6	यनमधुनो मधन्यम्	ते. मं. 2-10.
146	यनमे पितामही प्रलुलोभ	ते. मं. 2-9.
146	यन्मे प्रपितामही प्रलुलोम	p. 5 6/35 15
160	यन्मे मनः परागतम्	ते. मं, 2-9.
68	यन्मे मावा प्रकुलोभ	2-19-
372	यमं गाय	ते. था. 4-5.
236	यमभिवादयन्ते	• सोनं• क
209	यमादित्य अंशुम्	ते. सं. 2-4-14.
463	यमाय घृतवत्	ते आ. 4-5.

युट-सं	मन्त्रपतीकम्	ant area	आकर:
474	यमाय दहनपतये		सौत्रं.
235	यमाय सोमम्		तै. आ. 4-5.
60	यमाय स्वाहा		सौत्रं
148	यमायाङ्गिरस्वते		te mades .
234	यमे इव यतमाने		तै आ. 4-5.
236	यमेन दत्तं त्रित एनम्		तै. सं. 4-6-7.
218	यमो दाधार		तै आ 4-5.
438	यव यवयासात्		,, 4-9.
32	यवोसि यवय	D#	तै. सं. 1-3-1.
440	,,,	••••	तै. आ. 4-10.
160	यशो मा कुरु ब्राह्मणेषु		तै. मं. 2-8.
46	यश्छन्दसाम्		तै. आ. 5-4.
35	यस्ते स्तनश्शशयः		7.8
21	यस्त्वा हृदा		तै. मं. 2-11.
253	1,1		तै. सं. 1-4-46.
45	यस्मिन् भूतं च	pro	तै. मं 2-5
36	यस्मै कामाय		सौत्रं.
21	यस्मै त्वम्	Six h	तै मं 2-11.
53	यस्मै त्वं सुकृते	Party	तै. सं. 1-4-46
40	यस्मै त्वामायजसे	Single	सौत्रं
19	यस्य ते प्रथमवास्यम्		ते. मं. 2-6.
0	यस्य वेदश्च वेदी च विच्छिंदोते	••••	त. म. ४-७.
4	यस्यैकाह्या पित्र्यम्	••••	तात्र.
		••••	"

पुट-सं.	मन्त्रप्रतीकम्		आकरः
248	यां कामयेत	••••	ते ब्रा 1-5-2-
243	याः प्राचीः		तै. सं. 5-2-10.
67	यां प्राचीस्संभवन्ति	••••	सौत्रं.
44	या अकृन्तन्त्रवयन्		तै. मं. 2-2-
243	या ऊर्ध्वाः		तं. सं. 5-2-10.
18	या अधिधयः	••••	तै. मं. 1-7.
398	या ओषघयस्योमराज्ञीः	••••	ते. सं. 4-2-6.
40	या जाता ओषधवः		
73	याज्ञिकीभ्यो देवताभ्यः	••••	", ", सौत्रं.
277	या त इषुदिशवतम		ते. सं. 4-5-1.
11	या तिरश्ची	117	ते. म. 2-8·
168	या ते अम्रे यज्ञिया		ते. ब्रा. 2-5-8
398	या ते घामानि		ते. सं. 4-6-2.
131	यानुत्पादयते		सौत्रं.
420_	या राष्ट्रात्पन्नात्	••••	ते. आ. 4-3.
258	यावत्तरसम्	•	2-15.
212	या वामिन्द्रावरुणा	••••	ते. सं. 2-3-13.
100	या शतेन प्रतनोषि		,, 4-2-9.
243	यासु गन्धा रसा वर्णाः		सौत्रं.
432	यास्ते अमे		ते. सं 5-7-8
32	यास्ते राके		ते. मं. 2-11-
11	युक्ती वह	••••	सौत्रं.
258	युञ्जते मनः	••••	ते. सं. 1-2-13.
3'			

यु-सं.	मन्त्रप्रतीकम्	आकर:
147	ये कुमारा यास्स्त्रियः	सौत्रं.
41	ये केशिन:	ते. ब्रा. 2-7-17.
70	ये अग्निद्ग्धा जाताः	सौत्रं,
327	ये चत्वारः	तै, सं. 5-7-2.
416	ये जीवा ये च मृताः	ते. आ. 4-12.
303	ये ते सरखः	तै. सं. 3-1-11.
219	ये ते सहस्रम्	ते. ब्रा. 3-10-8.
312		ते. आ. 6-57.
212-1	113 ये देवा: पुरस्सद:	तै- सं- 8-7
116	ये देवा यज्ञहन:	3-5-4.
112	ये देवा याश्च देवीः	सौत्रं
146	ये न पतिता गर्भाः	
154	येन देवा: पवित्रेण	तै- ब्रा- 1-4-8.
207	येन प्राच्ये	,, 2-5-1.
41	येनावपत्सविता	ते. मं- 2-1
	All Marian Control	तै- ब्रा-2-7-17.
468	ये पार्थित्रासः	सीत्रं
60	ये भूताः प्रचरन्ति	तै. मं. 1-1.
18	ये वध्वश्चन्द्रम्	1-6.
218	येषामीशे	तै. सं- 3-1-4
147	ये स्जाता	ते- ब्रा 2-6-3.
147	ये समानाः	(1- Zu
450	येऽस्यामयः	11 9 11 11
+	गुण्यासानाः	सौत्रं.

पुट-सं	मन्त्रप्रतीकम्	भाकरः
232	यो अश्वत्थः	तै- ब्रा- 1-2-1.
327	योजायित्री सूनृतानाम्	तै. सं- 4-1-11.
190	यो नो अग्निः पितरः	,, 5-7-9.
96	यो ब्रह्मा ब्रह्मणः	सौतं.
56	यो रुद्री अझी	तें. सं. 5-5-9.
232	यो वा अश्वस्य	ते ब्रा 3-9-23.
232		— ते. सं. 7-5-25·
212	यो वामिन्द्रावरुणा	2-3-13.
137	यो वै यज्ञस्य	7-5-25.
391	योऽसान् द्वेष्टि	ते. आ. 6-1.
235	योऽस्य कोष्ठस्य	4-5.
235	यौ ते श्वानौ यम	,, 4-3.
232	यो देवानां भिषजी	ते ब्रा 3-1-2.
		THE REPORT OF THE PARTY OF THE
7.0		
58	रक्षोदेवजनभ्यः	तै. मं, 1-1.
60	रक्षोभ्य:	सौत्रं.
266	रक्षोहणं वाजिनम्	ते. सं. 1-2-14.
162	रथन्तरमसि	सीत्रं.
162	रथं वामश्चिना	ते. मं. 2-21.
32	राकामहम्	,, 2-11.
300	राज्ये देव्ये खाद्या	सौत्रं
. 5	राष्ट्रभृदसि	ते. मं. 2-9.
46	11	2-4.
		The second secon

पुट-सं	• मन्त्रप्रतीकम्	आकर:
58	रुद्राण्यै	सौत्रं•
58-5	9 रुद्राय	
59	रुद्रेभ्यः	"
107	रुद्री वै कूरो देवानाम्	11)
319	रुद्रं बिरूपाक्षम्	
	एक्र । नवनावाप्	91
	NAME OF THE PERSON OF THE PERS	Charles of the Park Comment
59	लोकेभ्य:	,,
437	लोकं पृण	तै- सं- 4-2-4.
		and the same
211		
	वज्रो वा आपः	ते. ब्रा. 3-2-4.
159	वध्यं हि प्रत्यञ्चम्	ते सं. 6-3-6
171	वनस्पतये स्वाहा	सौत्रं.
59	वनस्पतिभ्यस्खाहा	तै- सं- 1-8-13
347	,,	7-3-20.
269	वनस्पतिरसो धूपः	सीत्रं.
87	वयस्सुपर्णाः	ते. आ. 7-42
438	वरणो वारयात्	तै. आ. 4-9.
207	वरुणस्य स्कम्भनमसि	
207		ते. सं. 1-2-8
	वरुणस्य स्कम्भसंजनमसि	11
58	वरुणाय स्वाहा	सौत्रं•
	वरुणोसि घृतव्रत	तै, सं, 1-2-10.
98	वषट्ते विष्णो	,, 2-3-12-
		"

युट-सं.	मन्त्रप्रतीकम्	भाकर:
59	वसुभ्यस्त्वाहा	सौतं•
480	वसुभ्यो रुद्रेभ्यः	,,,
96	वसून् रुद्रानादित्यान्	Control of the second
349	वातं प्राणं मनसा	याज्ञिकी. ⁴⁷ .
473	वातास्ते वान्तु	सौत्रं.
284	वामदेवाय नमः	तै. आ. 6-44.
162	वामदेव्यमसि	सौत्रं
22	वायोप्रायश्चित	ते मं 1-10.
19	वायो त्रतपते	ते. आ. 7-41.
73	वारुणीभ्य:	सौत्रं.
269	वासुदेवाय स्वाहा	,,,
58	वास्तुपाल्ये सगणाये	••••
59	वास्तोष्पतये स्वाहा	,,
91	वास्तोष्पते ध्रुवा	ऋक्सं 6-1-24.
91	वास्तोष्पते प्रतरणः	तै. मं. 2-15
90	वास्तोष्पते प्रति जानीहि	1)
93	11	ते. सं. 3-4-5.
91	वास्तोष्पते शग्मया	ते. मं. 2-15.
93	वास्तोष्पते शरमया	ते. सं. 3-4-10.
280	विकिरिद विलोहित	,, 4-5.10,
311	विन्नाय स्वाहा	सौतं.
.34	विचक्रमे पृथिवीम्	तें जा. 2-4-3.
270	(1) (1)	2-8-3.

पु. -सं.	सन्त्रप्रतीकम्	आकर:
57	विद्याये स्वाहा	सौतं.
59	विधात्रे स्वाहा	
438	विधृतिरसि	तै. आ. 4-9.
132	विभू सिरप्रवाहणः	तै. सं. 1-3-3.
96	विश्राजमानस्परिरस्य	सौत्रं
432	विमुच्यध्वमिन्नयाः	ते. आ 4-6.
160	विराजं च स्वराजं च	ते. मं. 2-8.
5	विराजोसि विराजः	,, 2-9.
8	विराडिस विराट्	सौतं.
11	विरूपाक्षमहं यजे	,,
11	विरूपाक्ष मा विवाधिष्ठाः	
270	विश्वभुजे नमः	
15	विश्वा उत त्वया वयम्	ते मं. 1-5.
143	विश्वे देवाः	तै. सं. 2-4-14.
38	विश्वे देवा नः	ऋक्सं 4-3-7.
57	विश्वेभ्यो देवेभ्यः	तै. मं. 1-1.
73	**************************************	सौत्रं.
31	विश्वेभ्यो देवेभ्यो नमः	Library Bulletin of The A
58	विष्णवे स्वाहां	THE RESERVE AND A STATE OF THE PARTY AND A STA
91	विष्णुमुखा	तै. सं 5-2-1.
26	विष्णुयोनि कल्पयत	तै. मं. 1-13.
18	विष्णो रराटभसि	ते. सं. 1-2-13.
32	विष्णोनुकम्	ते. सं. 1-2-13.
		VID VID

युट-सं.	मन्त्रपतीकम्	आकर:
34	विष्णोनुकम्	तै. ब्रा. 2-8-3.
396	वीरं में दत्त पितरः	सीत्रं.
138	वैकङ्कती स्नुगाङ्गतिभवति	psi 10 - 10
58	वैश्रवणाय स्वाहा	
347	वैश्वानराय प्रति वेदयामः	ते. आ. 2-6.
356	वैश्वानरे हिवरिदम्	, 4-6.
395.	वैश्वानरो न ऊत्या	तै. सं. 1-5-15.
98	वैष्णवा वै वनस्पतयः	सीत्रं
19	व्रतानां व्रतपते	ते आ. 7-41.
	The state of the s	The field warm. On
	अ	
212	शंच में मयश्च मे	तै. सं. 4-7-3.
379	शं न इन्द्रामी	ऋक्सं 5-3-28.
61	शं नो देवीरभिष्टये	ते ब्रा. 1-2-1.
435	शं वातश्शं हि ते घृणिः	ते आ 4-7.
340	शकेम त्वा समिषम्	सौतं
347	शतं वो अम्ब धामानि	ते. सं. 4-2-6.
423	शतमिन्नु शरदः	ते. मं. 2-4.
435	शताक्षरा सहस्राक्षरा	तै. आ. 4-8.
212	शतायुषाय	ते. सं. 5-7-2.
438	शामि शमयासात्	तै. आ. 4-9.
47	शरीरं मे विचर्षणम्	5-4
391	शरीरं यज्ञशमलम्	ते. सं. 7-3-1:
	alles determed	10 10

	STATISE .	The state of the s
पुट-सं.	मन्त्र श्रतीकम्	आकर:
158	शिवा में भवथ	सौतं.
378	शिवं शिवम्	··· ते. मं. 2-15.
321	शुकं ते अन्यत्	तै. सं. 4-1-11.
289	शुक्रमसि	1-1-10.
64	गुकश्च गुनिश्च	तै. सं. 1-4-14.
392.	शुची वो हव्या	तै. ब्रा. 2-8-5.
432	शुनं वाहा:	ते. आ. 4-6.
159.	गुनीमिवाई हिरण्यस्य	ते. मं 2-8.
160	गुभिके शिर आरोह	,,
418	शृतं यदा करसि	ते, आ, 4-1.
171	अथ द्ग्जम्	ते. सं. 4-2-11
415	रयामशबळाभ्याम्	सीत्रं.
217	श्रद्धा वा आपः	तै. ब्रा. 3-2-4
96	श्रियं लक्ष्मीमीपलाम्	सीत्रं
58	श्रिये खाहा	F. (1) 13, 15 10 10 10 10 10 10 10 10 10 10 10 10 10
391	श्रीमें भजतु	ते. आ. 6-1.
163	श्रेष्ठं माऽधिपति कुरु	सौत्रं
207	श्रोत्रेण भद्रम्	— ते. ब्रा. 2-5-1.
		manian 11-
1,600	A TON	pianen pia
435		CONTRACTOR STATE
	षड्ढोता सूर्यम्	तै. आं. 4-7
49	षोढा विहितो वै	तै. सं. 5-6-9.

चुट-सं	• मन्त्रप्रतीकम्	
		आकर:
160	सखा मा गोपाय	स
3		•••• सीत्रं.
218	सखायस्सप्तपदाः	तै. ब्रा. 3-7-7.
212	सचित्रचित्रम्	···· ऋक्सं. 4-5-8.
111	सजीवा इन्द्र	···· तै. सं. 1-4-42.
347	स त्वं नो अमे	ते. सं. 2-5-12.
73		··· तै. मं, 1-4.
315	सद्सस्पतिमद्भुतम्	···· ते. मं. 1-9.
36	,,	··· तै• आ• 6-1.
284	सद्यक्रमानाय	,, 3-15.
	सद्योजातम्	,, 643
219	सघमादो द्युन्निनी:	··· तै. सं, 1-8-15.
188	स नो भुवनस्य पते	ते. सं. 3-4-7.
154	सप्त ते अप्ने सिमधः	ते. सं. 1-5-3.
483	सप्त प्राणास्तदाश्रयाः	••• सौत्रं.
19	सप्तर्षयः प्रथमाम्	ते मं. 1-9.
379	सप्रतथा	
152	स बोधि सूरिः	··· ऋक्सं 1-7-3
467	समानी व आकूतिः	तै. सं. 4-2-3
467	समानो मन्त्रः	तै. ब्रा. 2-4-4.
162		,, 2-4-4.
3 58	समावतु	सीत्रं.
102	समितं सङ्करपेथाम्	ते. सं. 4-2-5.
	समीची नामासि प्राची	तै. मं. 2-17.
212	- 11	ते. सं. 5-5-10.

	पुट-सं. मन्त्रप्रती	ाकम् आकरः
171	समुद्रं गच्छ खाहा	1-3-11.
6	समुद्रं वः प्रहिणोमि	ते. मं. 2-9.
377	समुद्राय त्वा	ते. आ. 7-9.
114	समुद्राय वायुना	ते. सं. 4-6-2
59	समूहन्ये देव्ये स्वाहा	सौत्रं.
13	सरस्वति प्रेदमव	ते. मं. 1-3.
10	सरस्वतेऽनुमन्यस्व	ते. मं. 1-1.
59	सरीसपेभ्यस्स्वाहा	तै. सं. 1-8-13.
59	सर्पदेवजनेभ्यस्स्वाहा	सौत्रं.
102	सर्पेभ्यस्खाहा	ते. ब्रा. 1-3-4.
58	19 · · · · ·	,,
59	सर्वभूतेभ्यस्स्वाहा	ते, मं. 1-1.
73	,,	सौत्रं.
236	सर्वाता यम आहिता	ते. आ. 4-5.
73	सर्वाभ्यस्त्वाहा	सौत्रं.
57	सर्वाभ्यो देवताभ्यस्स्वाह	
131	सर्वेण वै यज्ञेन देवाः	ते. सं. 1-7-1.
57	सर्वेभ्यो देवेभ्यस्त्वाहा	
277	सर्वो वै रुद्र:	ते. आ. 6-16.
435	सवितैतानि शरीराणि	ते आ• 4-6.
432		ते. आ. 4-7.
396	सह देवमनुष्याः	···· सौत्रं.
167	सह रख्या	वे. सं. 4-2-1.

यु-सं.	मन्त्रप्रतीकम्		
		7 H/3 1	भाकर:
64	सहश्च सहस्यश्च		,, 1-4-14
391	सहस्रपरमा देवी		तै. आ. 6-1.
391	सहस्रशीर्ष	•••	,, 3-12.
219	सहस्राणि सहस्रधा	••••	ते. सं. 4-5-10
55	सहस्राणि सहस्रशः	••••	तै, सं. 4-5-11.
467	संगच्छध्वम्		ते. ब्रा. 2-4-4
424	संगच्छस्य पितृभिः		तै. आ. 4-4.
472	संज्ञानं विज्ञानम्		तै. ब्रा. 3-10-1.
377	सं ते पयांसि	••••	ते. आ. 4-6.
433	1,		ते. सं. 4-2-7.
479	सं त्वा सिश्चामि		,, 1-6-1.
20	सं ना मनस्सं हृदयानि	••••	सौत्रं.
142	सं नौ मनस्सं हृद्यानि		
367	संन्यस्तं मया))
12	संराधिनये देव्ये	••••	तै. मं. 2-8.
68	संवत्सरस्य प्रथिमानम्	••••	तै. ब्रा. 2-5-8.
209	संत्वसराय स्वाहा	••••	ते. ब्रा. 3-1-6.
65	संसर्पोऽस्यंहस्पत्याय त्वा		तै. सं. 1-4-14.
57	साध्येभ्यो देवेभ्यः		सौतं.
73	सामवेदाय		dia.
156	सावित्रं वा	•	1. 99
73	सांहितीभ्यः	••••	And the second
111		••••	.11
411	सिगसि नसि	••••	तै. मं. 1-14.

पुट-सं.	मन्त्रपतीकम्		आकर:
212	सिंहे व्यावे		तै. ब्रा. 2-7-7.
432	सीते वन्दामहे	••••	तै. आ. 4-6.
35	सीद त्वं मातुरस्याः	••••	तै. सं. 4-2-1
18	सुगं पन्थानम्		ते. मं. 1-6.
8	सुभू तम्		तै. मं. 2-10.
20	सुमङ्ग लीरियम्		ते. म. 1-9.
391	सुमित्रा न आपः	4	तै. आ 6-1.
272	सुमृडीका भवन्तु नः		ते. ब्रा. 2-4-6.
255	सुवरादित्यं च		ते. ब्रा. 3-10-2.
448	सुवण इस्तात्	••••	तै. आ. 4-1.
57	सुवस् लाहा	••••	सौत्रं•
49	सुश्रवस्युश्रवसम्	F	ते. मं. 2-5.
161	सूपस्था:		ते. सं. 1-2-2.
. 418	सूर्य ते चक्षुः	•••	ते. आ. 4-1.
59	स्यीय स्वाहा	••••	ते. सं. 1-8-13.
52	,,	· pul-	सौतं.
251	सूर्यो देवीम्	1	तै. ब्रा. 2-8-7.
471	सेव तत: प्रायश्चित्तिः	16.110	ते. ब्रा. 3-7-1.
31	सोम एव नः		ते. मं. 2-11
144	सोमस्य त्विषिरसि	••••	ते. सं. 1-8-14.
219	सोमं राजानम्	••••	,, 1-7-10-
13	सोमः प्रथमः	•••	तै. मं. 1-3.
391	सोमानं स्वरणम्	••••	ते. सं. 1-5-6.

पुट-सं	मन्त्रप्रतीकम्	आकरः	
73	सोमाय काण्डऋषये	•••• सौत्रं•	or
14	सोमाय जनिविदे	तै. मं. 1-4.	
148.	सोमाय पितृपीताय	सौत्रं-	
68	सोमाय पितृमते	•••••	82
110	सोमाय स्वाहा	••••••••••••••••••••••••••••••••••••••	
57	,,	तै. मं- 1-1·	4
13	सोमोऽददत्	,, 1-3.	021
219	सोमो घेनुम्	तै- ब्रा- 2-8-3	
45	सोमोसि सोमपम्	•••• सौत्रं-	
154	सौराष्ट्रं सिन्धुसौवीरम्		
342	स्कन्दाय स्वाहा))	57
251	स्थविरे स्वाहा		36
13	स्प्रशामि तेऽहमङ्गानि	13	
218	स्योना पृथिवि भव	···· तै. मं. 2-15.	349
11		याज्ञिकी. 1.	393
41	स्वधिते मैनम्	ं तै. सं. 1-2-1.	251
81	स्वयम्भुवे काण्डऋषये	···· सौत्रं.	
	स्वर्णे इस्तादाददाना	ते, आ. 4-1.	
	स्वस्तये वायुम्	ऋक्सं 4-3-7	
	स्वस्तिदा विशस्पतिः	ते. ब्रा. 3-7-11-	212

षुसं.	मन्त्रप्रतीकम्	आकर:
39	स्वस्ति न इन्द्रः	तै. आ. 1-1.
38	स्वस्ति नोऽमिमीत	···· ऋक्सं. 4-3-7.
38	स्वस्ति पन्थामनु	
38	स्वस्ति मित्रावरुणा	far, , sup ,, to
38	स्वस्त्ययनं ताक्ष्यम्	,, सिं. 6.
479	स्वस्त्यस्तु वः	सौत्रं.
159	स्वा मा तनूराषिश	तै. मं, 2-7.
. 171	स्वाहा देवेभ्यः	ते. सं- 3-1-4
22	स्विष्टममें अभि	ते ब्रा. 2-4-1.
		E SHIPPIN SHIP
57	हरये स्वाहा	सौत्रं.
36	हरिं हरन्तम्	ते. आ. 3-15.
349	11	, याज्ञिकी. 49.
22	हव्यवाहम्	ते- ब्रा. 2-4-1.
393	हंस्तः प्रयच्छतु	3-1-1.
251	हं सर्शुचिषत्	तै. सं. 1-8-15
152	हिरण्यगर्भस्समवर्ततां मे	4-1-8.
318	,,,	4-2-8.
26	हिरण्ययी अरणी	ते. मं. 1.13.
215	हिरण्यवर्णीम्	श्रीसूक्तम्

Digitized by Madhung Trust

मन्त्रप्रतीकम्		आकर:
हिरण्यवर्णाः		तै. सं. 5-6-1.
,,	••••	तै. मं. 2-7.
हिरण्यशृङ्गम्	••••	तै. आ. 6-1.
हेतयो नाम स्थ		ते मं. 2-17.
हेती रुद्रस्य	••••	,, 3-1-1.
हीका हि पितर:		तै. ब्रा. 1-3-10.
	हिरण्यवर्णाः ,, हिरण्यशृङ्गम् हेतयो नाम स्थ हेती रुद्रस्य	हिरण्यवर्णाः ;, हिरण्यशृक्षम् हेतयो नाम स्थ हेती रुद्रस्य

Digitized by Madhuban Trust

Digitized by Madhuban Trust

Digitized by Madhuban Trust

